
32
4 A
7
BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
FONDO EBORENSE

R. P. Fr. VINCENTII

CONTENSON,

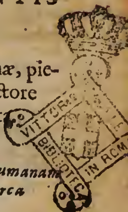
ORDINIS PRÆDICATORUM

Sacræ Theologiæ Professoris;

THEOLOGIA MENTIS ET CORDIS:

SEU

Speculatio universæ sacræ Doctrinæ, pietate temperata; è Patribus, Doctore potissimùm Angelico derivata.

TOMUS V.

In quo necessitas gratiæ infirmitatem humanam adjuvantis stabilitur, & varii circa Gratiam errores proponuntur.

Lucere vanum: ardere parum: lucere & ardere perfectum. *Bern. serm. de Nativ. Ioan. Bapt.*

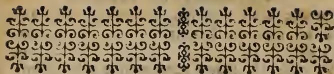

LUGDUNI,

Sumptibus LAURENTII ARNAUD, PETRI BORDE, JOANNIS, & PETRI ARNAUD.

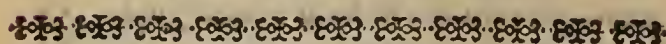
M. DC. LXXXI.

Cum Approbationibus & Privilegio Regis.

INDEX

DISSERTATIONUM,
Capitum, Speculationum, & Reflexionum, quæ in quinto Tomo Theologiæ Mentis & Cordis continentur.

LIBER VIII.
De Deo Primo Motore, & de gratia ipsius.

DISSERTATIO I.

Vera

DISSERTATIO II.

DISSERTATIO III.

Hiſtorica.

DISSERTATIO IV.

DISSERTATIO V.

§. iij.

DISSERTATIO VI.
Cæterarum coronis.

LIBER VIII.

De Deo primo Motore, & de gratia ipsius.

PRÆLOQUIUM.

FATIGATOS superiori tomo ex attento vitiorum intuitu & horrore oculos tuos, Lector patientissime, nedum reficiet, sed & demulcebit amœnissima divinæ gratiæ contemplatio. Quid enim eâ materie gratius, vel acceptius esse potest, quâ Deo grati, acceptique efficimur, & ut ait Augustinus epist. 105. *Quid debet esse jucundius, vel infirmis gratiâ, quâ sanantur; vel pigris gratiâ, quâ excitantur; vel nolentibus gratiâ, quâ juvantur?* Quare commendabilior est hæc materies, quàm ut aliqua laudis accessione egeat, quæ innato splendore per se lucet, per se placet, per se omnium lepôrum venustate induitur, denique quæ gratia est, ipsa nimirum animæ pulchritudo. Unde quod veteri proverbio passim jactatur, vino vendibili suspensâ hederâ nihil opus esse, id si ad gratiam peculiari ratione transferamus nullus, opinor, jure im-

probabit. Cùm enim res per ſe præclaræ fucata pigmenta non quærant, profectò alienum, mutuatumque colorem non deſiderat gratia, cujus nativus decor ultrò incurrit in oculos, & omnium animos ſingulari dignitatis ſuæ ingenitæ dignitate perſtringit.

Verùm ſicut non ſine ſpinis roſa vernat, ſic difficultatum innumeris ſtimulis, & aculeis vallata & obſepta eſt elegantia gratiæ; quia nimirum magis amari avet, quàm diſputatione tractari: ideoque dum ſimplicium animis lucem, cordibus ſuavitatem infundit, curioſos majeſtatis ſuæ, myſteriorùmque ſuorum ſcrutatores gloriâ opprimit. Quamobrem ad hanc penetrandam arcanorum gratiæ altitudinem, ad hanc abyſſum dimetiendam, ad ejus inſcrutabilia perſcrutanda, non me expectatio tua (Lector) impingat. Agnoſco modulum meum, ſentire etiam mihi videor modulum tuum: altius eſt hoc ſecretum incrementis meis, & fortius verbis meis. Libenter cum Auguſtino *lib. 21. contra Fauſtum* ſcripſerim: *Occultum eſt, altum eſt, inacceſſibile ſecretum ab humana cogitatione ſeclusum eſt, quemadmodum Deus & juſtificet pium, & damnet impium. Quantò convenientius, quantò accommodatius eſt modulo noſtro expaveſcere illic, ubi Paulus expavit, & exclamare: O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei! Quantò melius eſt admirari, quod inveſtigare non ſufficis?*

Quare non niſi verecundè hanc materiam aggredior, timens cum Gregorio 3. *part. Paſtor. cap.* 5. ne animum ultra vires trahens meum, *dum plus quàm valet, tenditur, mentis chorda rumpatur.* Quid igitur faciam, qui quod implere

plere non posse me sentio, Theologorum de gratia differentium cõsuetudini negare non audeo. Super onerariam navem rudis vector imponor (phrasi utor Hieronymi *epist.* 49.) & qui necdum scalmum, id est minorem cymbam, in lacu rexi, maris credor fragoribus: nunc mihi evánescentibus terris, cœlum undique, & undique pontus: nunc unda tenebris inhorrescit, & cæca nocte nimborum spumei fluctus canescunt. At longè periculosior judiciorum divinæ gratiæ abyssus multa, & asperioribus anfractibus cingitur. Verùm quia in Dei rebus non possibilitas inspici debet, sed animus, nec cum verba possunt deficere, qui credit in Verbo, quia etiam charitas omnia potest, Spiritu sancto cursum promovente, & divinæ ipsius gratiæ omnipotentissima potestate, sine qua nihil prorsus boni facere, & quâ confortante, omnia possumus, & opitulante; necnon eorum Doctorum luce, quos nobis in gratiæ doctrina duces, ac normas Pontifices, Ecclesia tota præstituerunt, Augustinum intelligo, & Aquinatem, divinæ gratiæ arcana resignare tentabimus, ut postquam superiori tomo exaggeravimus peccati morbum, in præsenti laudemus & Medicum, adhibeamus & medicinam. Vidisti, Lector, altera præcedentis tomi parte infirmitatem tuam, utinam in hoc volumine accipias sanitatem; accipies autem, si velis; dabit autem gratia, ut benè velis. Piè Augustinus in Psal. 101. *Sanabit te, opus est ut sanari velis: sanat omninò ille quemlibet languidum, sed non sanat invitum. Quid autem in te beatius, quàm ut tanquam in manu tua vitam, sic habeas in voluntate sanitatem tuam.* Nec enim gratia bonam voluntatem, voluntatisque

 plere

libertatem tollit, sed dat, ut præclarè dixit August. epist. 107. *Si verè volumus defendere liberum arbitrium, non oppugnemus unde fit liberum. Nam qui oppugnat gratiam, quâ nostrum ad declinandum à malo, & faciendum bonum liberatur arbitrium, ipse arbitrium suum adhuc vult esse captivum.*

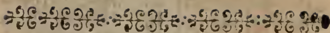
Ordo, & œconomia hujus tractatus.

Angelicus Doctor existentiam, necessitatem, essentiam, divisiones, & effectus gratiæ quæstione 109. & sequentibus expositurus, triplici principio perpetuò volvitur, unde omnia doctrinæ suæ consectaria derivat. Primum est, indispensabilis creaturæ cujusvis ad agendum à Deo primo motore dependentia; unde infert, continenti divinæ virtutis influxu hominem indigere, quo causa secunda primæ in agendo subordinetur. Secundum principium est naturæ humanæ primi peccati granditate vulneratæ infirmitas; unde colligit, indigere opitulatione & gratia medicinali hominem infirmum, quâ & infirmitas curetur, & debilitas roboretur, & languida agendi tarditas excitetur. Tertium principium est, operum supernaturalium dignitas, & difficultas. Cùm enim homo ad finem supernaturalem conditus sit & evectus, ei operationes supernaturales elicere incumbit, ut finem inter & media justa proportio servetur: non potest autem sine supernaturali gratia supernaturaliter agere natura, sicut nec ad cœlum avis sine pennis convolare.

Ex hoc triplici Angelico principio inferiùs statuendo commodam totius hujusce materiei

par

partitionem elicimus. Vnde & primùm agemus de Deo primo motore, & creaturæ intellectualis ab eodem in omni statu dependentia: deinde de Deo adjuvante infirmitatem nostram tum ad verum dignoscendum, tum ad bonum prosequendum, à maloque declinandum, atque in incepta justitia perseverandum differemus. Tertiò de Deo sanctificante,& per gratiam habitualem supernaturalem justificante sermonem habebimus. Et quia gratia illa justificans est principium omnis meriti nostri, de Deo meritorum authore, & merita nostra remunerante quarto loco disputabimus. Vt autem omnibus palam fiat, Angelicam & Augustinianam,quam toto decursu exponemus, doctrinam à quinque celebribus propositionibus damnatis tantum distare quantum distat ortus ab occidente, appendicem non inutilem subnectemus,qua & consensionem doctrinæ nostræ cum constitutione Innocentii X. demonstrabimus, propositionum damnatarum falsitatem omni genere argumentorum evincemus, & Pontificiæ censuræ æquitatem propugnabimus. Dissertationem porrò præambulam in commendationem Sanctorum Augustini, & Thomæ in finem hujus libri rejicimus.

DISSERTATIO I.

De generali primi motoris influxu, & creaturæ intellectualis ab eodem in omni statu dependentia.

NON abs re tractationem de præmotionibus divinis præmittimus in limine tractatus de gratia. Etsi enim stricto nomine gratiæ aliquid supernaturale intelligendum veniat, tamen sub eo nomine generale primi motoris auxilium non semel S. Doctor comprehendit. Probaturus enim necessitatẽ gratiæ *tota q.* 109. & nominatim *art.* 9. ostensurus hominem, etiam justum, indigere gratia ad rectè agendum, id ostendit *primò quidem* (verba sunt ejus) *ratione generali, propter hoc quod sicut suprà dictum est, nulla res creata potest in quemcunque actum prodire, nisi virtute motionis divinæ.* Quod & priùs docuerat *in 2. dist.*8. *q.*1.*art.*1.*ad* 1.his verbis:*Nihil boni potest homo facere sine gratia Dei, secundùm quod intelligitur gratia ipse Deus gratis dans, eo quòd ipse est principium omnis boni, non tantùm in hominibus, sed etiam in aliis creaturis.* Et licèt motio illa juxta exigentiam naturæ conferatur, quadantenus tamen gratia dici potest, sicut & donum

donum creationis: quod ut ait Augustinus epist. 95. *Quadam non improbanda ratione dicitur gratia Dei, quia non præcedentium aliquorum operum meritis, sed gratuita Dei bonitate donata est.*

Quorum omnium ulterior ratio est, quia ut benè observat Joannes à S. Thoma, nomen gratiæ vel à nomine *gratus*, vel ab adverbio *gratis*, derivari potest. A nomine *gratus* gratia dicitur acceptabilitas alicujus, unde illud: *Si inveni gratiam in conspectu Regis*, Esther 5. id est, si tibi accepta sum. Et hoc modo sæpe accipitur gratia pro pulchritudine, & venustate, qua aliquis gratiosus redditur, & amabilis, juxta illud: *Diffusa est gratia in labiis tuis.* Ab illa etiam radice proficiscitur nomen gratiæ sanctificantis, quia eâ perfusi, Deo grati & accepti sumus. Ab adverbio *gratis*, originatur nomen gratiæ, prout significat quodcumque donum, seu beneficium liberaliter collatum. Inde etiam derivatur gratitudo, seu gratiarum actio, quæ est confessio beneficii ab alio dati. Et quia Deus non solùm in ordine supernaturali, sed etiam in ordine naturali beneficus est, ideo ad dona naturalia, præsertim verò ad motionem Dei nomen gratiæ extenditur, quia per motionem illam homo regitur, & dirigitur in finem: quæ directio cùm multa specialia beneficia, & singulares non rarò divinæ providentiæ effectus importet, gratiæ nomine insignitur. Vtut sit, quia sicut gratia supponit naturam, ita adjutorium divinæ gratiæ motionis generalis, & concursus generalis modum imitatur, convenienter illius in omni statu necessitatem supponimus, & prælibamus. Maximè, quia sub illo etiam titulo de gratia

Christi multa dicemus, quæ (si quid aliud) ad Theologicum pertinet institutum, & nomen gratiæ sibi præcipuo jure vindicat. Sed priùs operæpretium est varios naturæ humanæ status considerare, quàm ut cujuslibet indigentiam, & motionis divinæ in unoquoque necessitatem demonstremus.

CAPUT I.

De variis naturæ humanæ statibus.

Status, ut colligitur ex doctrina S. Thomæ 2.2.q.188. est dispositio homini conveniens cum immobilitate & firmitate. Sic in actionibus humanis dicitur negotium habere aliquem statum, quando aliquam sortitur consistentiæ firmitatem. Vnde ait Paulus 1. Cor. 15. *Stabiles estote, & immobiles.* Et Greg. Magnus *hom.* 21. super Ezechiel. *Lapis quadratus, & quasi ex omni latere statum habet, qui casum in aliqua permutatione non habet.* Pulchrè etiam, & solidè observat D. Thomas laudatus, quod apud sapientes, nec divitiæ, nec dignitates, nec aliud quidpiam simile, quod inconstantis fortunæ vicissitudini obnoxium est, statum ullum obtinere potest, defectu firmitatis ad statum necessariæ: unde aiebat Seneca, *Non est tuum fortuna quod fecit tuum.*

Porrò ad hanc status immobilitatem requi-

ritur obligatio, quia cùm homo ratione liberi arbitrii in utramque partem pensilis, flexibilis ad modum sit, ideoque de illo dicat Job: *Homo natus de muliere nunquam in eodem statu permanet*; ut in modo vivendi, agendique quandam assequatur immobilitatem, perpetua debet in aliquo statu lege firmari. Sic status sæcularis ex lege naturali honestâ potitur libertate: status Religionis ex voto solenni immobilitatem sibi vendicat: status clericalis immobilitate donatur ex sacrorum Ordinum characterem indelebilem imprimentium natura, ex Deique lege divinis ministeriis Clericos addicente. Idem observare est in omnibus aliis statibus, matrimonii, viduitatis, virginitatis, quibus quædam leges perpetuitatem saltem moralem accersent. Ex quibus etiam apparet discrimen, quod inter officium, gradum, & statum intercedit: officium enim est deputatio ad aliquid operandum; gradus est alicujus præeminentia dignitatis; status verò est conditio de se immobilis. Cum quibus stat, tria hæc in eodem non infrequenter inveniri: nam Episcopus, & officio Judicis, Prædicatoris, ac Pastoris fungitur, & Ecclesiæ principatur, & in supremo perfectionis acquisitæ statu positus est. Hoc fundamento præsupposito, primò exponemus varios humanæ naturæ status, deinde speciales circa ipsos difficultates expediemus.

SPECULATIO I.

Septem naturæ humanæ status proponuntur, & explicantur.

PRimus est status naturæ puræ, qui dicitur purus, non solùm quia careret impuritate peccati, sed quia excluderet omnia dona gratuita, quibus homo illo in statu nudus esset. Uno verbo, natura pura est conditio naturæ humanæ sine peccato, & sine gratia. Porrò in illo statu miseriis illis omnibus subiaceret homo, quas in hac ærumnosa vita experimur. Et quanvis qui illius status possibilitatem admittunt, frequenter censeant, hominem in illo statu experturum concupiscentiæ rebellionem, seu carnis, & Spiritus repugnantiam; probabiliùs tamen cum Magistro Herrera oppositum sustinemus, quia ut priore hujus libri parte operosè satis monstravimus, & ex Angelico Doctore evicimus, *concupiscentia, quæ transcendit limites rationis, inest homini contra naturam.* In statu autem naturæ puræ nihil homini contra naturam inesset, cùm in illo crearetur homo cum illis dotibus, quæ essent naturæ consentaneæ. Sed ne actum agamus, vide tomi superioris part. 2. dissert. 3. circa quartum peccati effectum.

Secundus est status naturæ integræ, in quo homo præter naturales dotes tali esset vigore præditus, ut illis, quibus subjacemus ærumnis, ex natura humana ultrò cósequentibus, minimè subderetur; unde nec morbis, nec morti, nec aliis mise-

miſeriis eſſet obnoxius. Hoc enim exigeret donum integritatis, ut homo nulli alterationi, nulli etiam corporali corruptioni ſubditus eſſet. In illo etiam ſtatu, & ſcientiis naturalibus, & virtutum moralium per accidens infuſarum ſupellectile homo eſſet inſtitutus, alioquin integram naturæ pefectionem non haberet. Scio Caietanum, Serram, Gonetum, & plures recentiores velle, ſtatum iſtum ſuperaddere duntaxat ſtatui naturæ puræ conſonantiam appetitus ſuperioris cum inferiore, unde perfecta in interiori homine pax reſultaret, & concordia. Verùm quia, ut diximus, etiam in ſtatu naturæ puræ appetitus inferior perfectè ſuperiori ſubjiceretur, ejuſque rebellio non poſſet ineſſe homini, niſi à peccato, quia ut docet D. Thomas eſt contra naturam, ſubindeque nequit eſſet ab auctore naturæ, & quia, ut aliàs citatus Auguſtinus dicebat, tantæ dignitatis eſt homo, ut vitium hominis natura ſit pecudis: idcirco præfata differentia non ſubſiſtit.

Nec obeſt nobis Bulla Pii V. & Gregorii XIII. ut objicit Gonet, quia licèt in ea hæc Baii propoſitio damnetur: *Falſa eſt Doctorum ſententia, primum hominem potuiſſe à Deo creari, & inſtitui ſine juſtitia naturali*: nihil tamen inde contra nos: tum quia per juſtitiam naturalem non intellexere Pontifices ſubjectionem appetitus ad rationem, ſed vel virtutes per accidens infuſas, ſine quibus potuit utique homo creari; vel dona juſtitiæ originalis, quæ vocatur juſtitia naturalis, quia eam Deus in exordio cum natura protoparenti largitus eſt, condens naturam, & largiens gratiam. Adde (quod hac vice pro omnibus obſervari à te diligentiſſimè velim) decla-

declaraſſe Pium V. plures ex Baianis propoſitionibus eſſe veras & catholicas, & ab Auguſtino totidem verbis quandoque decerptas; eas tamen omnes ſuam Sanctitatem reprobaſſe, vel ob cenſuræ atrocitatem, vel ob authoris ſupercilium, vel ob pravam earum interpretationem. Ut enim videre eſt in propoſitione mox relata, Michaël Baius quaſi eſſet orbis magiſter, & dux verbi, omnes Doctores tanquam falſidicos ex tripode pronuntiat, ſibique ſoli veritatem eximiam aſſerit: *Falſa eſt*, inquit, *Doctorum ſententia*, quaſi dicat, mihi ſoli veritas patuit, quia non ſum ſicut cæteri hominum. Hoc ſupercilium damnat Eccleſiæ Hierarcha. Quod ſi contendas, te per donum integritatis naturam integram conſtituens intelligere ſolùm carentiam interni conflictus carnis adverſus ſpiritum, facies quæſtionem de nomine, & naturam integram appellabis, quod ego ad naturam puram pertinere contendo.

De ſtatu juſtitiæ originalis, & utrum compateretur peccata venialia.

Tertius eſt ſtatus juſtitiæ originalis, de quo diffusè *tomo* 2. & *lib*. 4. diſſeruimus, ubi oſtendimus, juſtitiam originalem dono naturalis integritatis adjicere gratiam ſanctificantem, intenſiſſimam illam quidem, ratione cujus non ſolùm ratio Deo perfectè ſubjiciebatur, ſed voluntas rationi, voluntati appetitus ſenſitivus, & corpus ipſum conſentiebant: ex plenitudine enim, & ubertate gratiæ animam Deo ſubjicientis redundabat in vires inferiores effuſio ſpiri

spiritus; unde & mira in illis docilitas in omnem pro arbitrio rationis partem flexibilis sequebatur. Hanc gratiam comitabatur innumerabilium prærogativarum apparatus, de quibus eódem loci *differt.5. c.2.specul.2.* satis superque diximus. Ex quibus patet, statum naturæ integræ, & statum justitiæ originalis distingui per modum includentis & inclusi, quia iste præter integritatem naturalem, gratiam, aliaque dona supernaturalia importabat. Nec rationi status repugnat brevitas illius fortunatæ conditionis, quia per se, & ex natura sua stabilis erat, & permanens.

Cætera quæ ad illum statum fortunatissimum spectant, loco citato discussimus: unum tamen est, quod ibi omisimus, nec amplius differre debemus; utrum nimirum homo in statu justitiæ originalis posset peccare venialiter, incurrendo in culpam, quæ esset levis, vel ex genere suo, sive ex propria materia & objecto, ut verbum otiosum; vel ex parvitate materiæ, ut furtum exiguum; vel ex subreptione, sive imperfecta deliberatione. Affirmat absolutè Scotus, & alii antiqui Theologi consentiunt; distinguit Duvallius de peccatis plenè deliberatis, & de imperfectè deliberatis, illa contingere potuisse existimans, secus ista. Thomistæ verò cum suo præceptore omnia omninò cujusvis rationis peccata ab illo beatissimo statu eliminant. Quia si teste Augustino *lib.14.de civit.c.10.* in statu innocentiæ nulla poterat esse miseria, nulla tristitia, nulla pœna, à fortiori beatus ille status peccatum veniale excludebat, quod utique est magna miseria, tristitiam iuvehens, & reatum pœnæ inducens. Præsertim quia ex frequen-

xatis

tatis peccatorum venialium actibus non potuiſſet non generari habitus pravus benè, facilè, & ſuaviter operandi difficultatem ingerens, & promptum in Deum motum retardans: quod utique felicitati illius ſtatus è diametro repugnaſſet. Illi ergo ſententiæ ſubſcribendum eſt.

Ratio verò fundamentalis eſt: Quandiu homo erat in ſtatu innocentiæ, immobili in bono firmitate vigebat; juſtitia namque originalis ex propria, & characteriſtica proprietate, ſicut vires inferiores voluntati, & voluntatem rationi ſubjiciebat, ita rationem Deo authori ſupernaturali plenè ſubdebat. Ergo nulla tunc erat rima, per quam veniale poſſet intrare peccatum. Probatur conſequentia: Peccata venialia ex ſubreptione oriuntur ex motibus indeliberatis voluntatem prævenientibus; illius tamen negligentiam, vel tepiditatem ſupponentibus: peccata verò venialia deliberata ex voluntate non perfectè rationi ſubjecta, vel ex ratione Deo non plenè ſubdita proficiſcuntur: Ergo ubi erat plena ſubjectio inferiorum ad ſuperiora, perfecta partium hominis harmonia, & conſonantia, nullum prorſus poterat obvenire peccatum veniale. Talis autem erat ſtatus innocentiæ, ut ſupponimus ex dictis ſecundo libro, nec inficiari poſſunt qui terminos penetrant, & ſtatus illius eſſentiam non ignorant: Ergo ſtatus ille peccati venialis prorſus incapax erat.

Illuſtratur hæc veritas præclarâ S.Thomæ doctrinâ, quam habet *opuſc.2 cap.186.* Homo, inquit, in ſui conditione taliter inſtitutus fuit à Deo, ut corpus omninò eſſet animæ ſubjectum;

rurſum

rurſumque inter partes animæ, inferiores vires rationi abſque repugnantia ſubjicerentur, ipſa verò ratio Deo eſſet ſubjecta. Porrò ex hoc, quod corpus erat animæ ſubjectum, nulla in homine paſſio poterat accidere, quæ eximio animæ in corpus dominio repugnaret, unde nec mors, nec infirmitas ulla in homine locum habebat. Ex ſubjectione verò inferiorum virium ad rationem imperturbata ſerenæ mentis tranquillitas in homine ſentiebatur, quia ratio nullis internarum paſſionum motibus interrupta, feliciſſimâ pace potitur. Ex hoc autem, quod voluntas hominis Deo ſuo erat plenè conſona & ſubjecta, omnia in Deum, tanquam ultimum finem referebat; in qua jugi relatione primarius juſtitiæ originalis effectus poſitus eſt, unde alii veluti è fonte manabant: ratio enim Deo ſubdita cætera ſibi ſubjiciebat, inferioreſque facultates in officio continebat, & Deo ſerviens regnabat. Ergo quandiu duravit illa concatenata ſubjectio, illa concordia, illa ordinis tranquillitas, nullum potuit veniale contingere peccatum: tamdiu autem duravit hæc conſonantia, quandiu fuit ſtatus juſtitiæ originalis in hujuſmodi harmonia ſitus. Ergo in ſtatu juſtitiæ originalis nullum poterat peccatum veniale committi.

Quæ ratio benè penetrata non ſolùm convincit contra Scotum, hominem in ſtatu illo fuiſſe incapacem peccati venialis, ſed etiam demonſtrat contra Suarem, Vaſquem, alioſque, hujuſmodi impeccabilitatem habuiſſe hominem non ſolùm ex ſpeciali Dei protegentis providentia, ſed etiam ex vi, & efficacia juſtitiæ originalis, atque ex intrinſeca illius ſtatus conditione. Etenim

enim ſicut intrinſeca illius ſtatus perfectio omnem peccati venialis culpam ab appetitu arcebat, ita & à ratione, quæ tunc non minùs Deo obſequebatur, quàm rationi appetitus obtemperaret, cùm inferioris ad ſuperiorem appetitum, & rationem obedientia ex ſubjectione rationis ad Deum veluti rivus è fonte proflueret. Ergo ex propriis, & intraneis juſtitiæ originalis dotibus non poterat Adamus, ſtante juſtitiâ illâ, peccare venialiter; quia aliàs eſſentialem juſtitiæ originalis ordinem deſtruxiſſet, & non deſtruxiſſet; deſtruxiſſet, ſubordinationem ad Deum incurvando; non deſtruxiſſet, in ſtatu juſtitiæ originalis perſeverando. Fateor tamen, potuiſſe tunc hominem peccata venialia abſolutè admittere amiſſione, & jacturâ juſtitiæ originalis per peccatum mortale; unde nec erat in hoc etiam genere ſimpliciter impeccabilis, ſicut ſunt Beati. In ſumma, poterat homo juſtitiam originalem perdere, ſed ea ſtante nullam poterat inordinationem voluntariè admittere. Unde non poterat minus malum, niſi majori prælecto eligere; ſicut non poterat eligere pœnam, niſi priùs culpam elegiſſet. Quare non eſt cur mirentur adverſarii, & ſuſpicientes inquirant, quomodo poterat homo mentiri cum juramento, & non ſine juramento? Quænam eſſet illa major difficultas in proferendo verbo otioſo, quàm in blaſphemia? Hæc enim, & alia ſimilia occupata manent, & ex inconſideratione illius ſtatus dubia illa oriuntur, qui cùm nullam inordinationem pateretur, non poterat homo tunc ullam inordinationem velle, niſi priùs voluerit ſtatus illius exinanitionem: nec poterat ratio circa media perverti, ſtante recto in finem ordine,

dine,quia tunc voluntas ad media non niſi prout ſtabant ſub ordine finis,ferri poterat.

De aliis quatuor ſtatibus.

Quartus ſtatus eſt naturæ lapſæ, ſeu peccati, in quod protoparens incidit, & totam propaginem maculavit. De peccato Adami diſſertatione 5. libri 4. ſatis egimus, necnon de peccato originali ſuprà in hoc tomo,diſſertatione 2. toto capite ſecundo. Illud porrò notandum, quod licèt peccatum ſit contra naturam, & peccatum originale per Baptiſmum, & actuale per pœnitentiam deleantur; attamen rectè dicitur, dari ſtatum naturæ lapſæ: tum quia poſt reſtitutam in Baptiſmo gratiam,ſemper manet infectio,& corruptio peccati,ſeu fomes peccati, qui & à peccato eſt, & ad peccatum inclinat. Tum quia per peccatum de ſe homo fit ſervus peccati,& diaboli; peccati quidem, quo frequentato ligatur quadantenus homo,non ferro alieno, ut ait Auguſtinus,ſed ferrea voluntate; unde inducitur dura peccandi neceſſitas, quia peccatum, quod per pœnitentiam non deletur,ſuo pondere in aliud trahit. Diaboli etiam ſervus efficitur peccator, quia à quo quis victus eſt,ejus & ſervus eſt; unde diabolus dicitur princeps mundi hujus,quia ſub ejus tyrannico jugo captivi peccatores manent.

Quintus eſt ſtatus naturæ ſub lege Moſis, quâ homo offuſis per peccatum tenebris, in ignorantia ſepultus, ipſas etiam naturales veritates ignorans,à Deo eruditus eſt, qui ſumma dignatione ſui notitiam impertiens,non ſolùm ſtultas de divinitate opinationes revulſit,ſed etiam ho-

mines variis circa mores erroribus distractos,& concupiscentiæ tenebris occæcatos lege datâ ad veritatis viam revocavit. Ut autem hujus legis necessitas omnibus innotesceret, sivit justus Deus, cujus judicia abyssus multa, homines per bis mille, & amplius annos variis aberrationibus, & incredibilibus deliramentis suæ cæcitatis apertum experimentum capere. Unde D.Thomas *lect.7. in c.3. epist. ad Galat.* ait: *Deus reliquit homines absque doctrina legis tempore legis naturæ; in quo dum in errores inciderunt, convicta est eorum superbia de defectu scientiæ.* Status hic usque ad Christum Dominum perduravit.

Sextus est status gratiæ, seu legis novæ à Christo cordibus impressæ, non in litera, sed in spiritu consistente. Nam ut August.*lib.de Spir. & lit. c.25.* ait: *Apparet distantia veteris, & novi Testamenti, quòd lex ibi in tabulis, hîc in cordibus scribitur; ut quod ibi forinsecus terret, hîc delectet intrinsecus; ibique fiat prævaricator per occidentem literam, hîc dilector per vivificantem spiritum.* Unde nihil proderat, sed magis oberat notitia legis, voluntate, & concupiscentiâ per gratiam non sanatâ, quia nisi adsit divinæ gratiæ opitulatio, in vetitum niti solemus. Unde *eodem lib. cap.4.* ait Augustinus: *Lex, quamvis bona, auget prohibendo desiderium malum, sicut aquæ impetus, si in eam partem non cesset influere, vehementior fit obice opposito, cujus molem cùm evicerit, majori cumulo præcipitatus, violentiùs per prona provolvitur. Nescio quo enim modo hoc ipsum, quod concupiscitur, fit jucundius, dum vetatur.*

Idcircò vocatur hic status, *conditio libertatis*, non

non quòd liceat facere quodcumque libuerit, sed quia gratia præceptorum nos facit dilectores, ut quod foris per legem terrebat, intus per amorem delectet: maximè quia gratia excludit peccati nefandam servitutem; nam ut ait Aug. *Ad justè faciendum liber non erit, nisi à peccato liberatus, justitiæ cœperit esse servus.* Appellatur etiam *status naturæ reparatæ*; tum quia per eam *clementissimus, & prudentissimus artifex, quod quassatum fuerat, non confregit, sed utiliùs omninò refecit*, ut prosequitur Bern. *in serm. super c.*12. *Apocal.* Tum quia per legem incepit quidem reparatio naturæ notitiâ veritatis, sed non fuit integra restauratio, ob peccatum perversæ voluntatis. Unde August. in Psalm.83. *Data est lex, ut ægrum de morbo convinceret, qui sibi sanus videbatur; ut peccata demonstrarentur, non ut auferrentur. Lex minabatur* (addit *tract.*3. *in Ioan.*) *non opitulabatur; jubebat, non sanabat, languorem ostendebat, non auferebat, sed præparabat medico venturo cum gratia, & veritate. Non ad domandam superbiam* (subjungit *serm.*18. *in Ioan.*) *sed ad denudandam data est lex: non ad liberandos ægrotos, sed ad convincendos superbos.*

Hic porrò observandum, statum gratiæ subdividi in statum Christianæ vitæ, & Christianæ perfectionis: in priori tenetur homo Decalogi præcepta, & Evangelii leges fideliter servare; in posteriori nedum præcepta, sed etiam consilia homo custodit. Status autem perfectionis subsecatur in statum Episcopalem, qui est conditio perfectionis acquisitæ; & in statum Regularem, qui est conditio perfectionis acquirendæ; qui status in varios Religiosos Ordines distribui

ſtribuitur. De quibus omnibus hîc operosè diſputare, nec locus iſte exigit, nec per otium vacat.

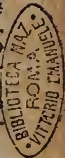
Septimus ſtatus eſt futuræ vitæ,qui & in duplicem ſecatur; unus eſt ſtatus gloriæ, alter ſtatus pœnæ: de priori non pauca diximus,tum libro primo,dum de viſione beata; tum libro 5. dum de Deo ultimo fine; tum plura dicemus libro ultimo, ubi quæ ad futuram vitam, ſive beatam, ſive miſeram ſpectant, complectemur.

Circa omnes præfatos ſtatus variæ occurrunt difficultates,partim inſinuatæ,& expeditæ; partim alibi diſcuſſæ, vel diſcutiendæ: duplex tamen ſicut celebrior, ita opportunior diligenter tractanda eſt. Prima, an ſit poſſibilis ſtatus naturæ puræ; altera, an ſint minores vires in natura lapſa ad benè moraliter operandum, quàm fuiſſent in ſtatu naturæ puræ, ſi in illo conditus homo fuiſſet. Utramque ſequentibus ſpeculationibus reſolvemus.

Reflexio.

Tot, ut vidimus, habuit homo ſtatus, imò nullum habuit humana natura ſtatum in tot conditiones mutata, cùm ſtatus immobilitatem exigat, & firmitatem; unde & de homine verè dictum eſt: *Quaſi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut umbra, & nunquam in eodem ſtatu permanet.* Unde tanta hominis mutatio, levitas tanta, inſtabilitas continua, ita ut is ſit genuinus hominis ſtatus nullum habere ſtatũ, fimitatem nullam, conſtantiam nullam? Ne mirere; peccato verum & incommutabile bonum

num dereliquit, bonis caducis & fugitivè labentibus homo adhæsit: quid ergo mirum, si mutabilibus amore devinctus, nunquam mentem fixam obtineat, sed omni locorum, omni temporum varietate in diversa jactetur, & quâ datâ portâ ruat? Quid mirum, si contra biformes fortunæ eventus, uniformi mentis constantia non militet præmunitus? Quid mirum, si bonum opus suscipere, agere, implere nunc scit, nunc nescit; nunc delectatur, nunc tædet; modò vult, modò non vult; modò proponit sibi bonum quod velit, deinde in eo, quod proposuit, non perseverat, sed transilit; nec tantùm mutatur, sed redit, & in ea resilit, & revolvitur, quæ damnavit? Benè Seneca: *Non potest idem placere, nisi rectum.* Sed meliùs Augustinus: *Tantò magis delectat opus bonum, quantò magis diligitur Deus summum, atque incommutabile bonum, in quo, & à quo, & per quem bona sunt omnia: à quo averti, cadere; in quem converti, resurgere; in quo manere, consistere est.*

Ergo mentis stabilem firmitatem non peregrinatione longa acquires, non locorum varietatibus comparabis, non emes auro, in deliciis non invenies, vastum licèt trajeceris mare, nec itinera proderunt, nec juvabit novitas terrarum, si te sequantur quócumque perveneris vitia; quin mutatione locorum, & de alio in alium transitu, frequentique migratione, non solùm animum non continebis, sed magis, magisque jactabis, divides, dissipabis. In Deo solo pacem, firmitatemque reperies: Deum autem ubique invenies. Frustra ergo huc, & illuc vadis gyrovagus, cùm benè vivere omni loco positum sit, & Deus cor-

dis nostri centrum maneat, nō nobiscum modò, sed & intra nos; superior per potentiam, inferior per sustentationem; exterior per magnitudinem, interior per subtilitatem; sursum regens, deorsum continens, extra circundans, intus penetrans.

Ut veram, & quantùm in hac vita possibile est, beatam stabilitatem tibi asciscas, cordis, animi, corporisque solitudinem ama, nec unquam poteris animum continere tuum, nisi primùm corporis fugam sistas. Pulchrè & piè de more Bernardus ad fratres de Monte Dei: *Cum quo Deus est, nunquam minùs solus est, quàm cùm solus; tunc enim liberè fruitur gaudio suo. Tunc ipse suus est sibi ad fruendum Deo in se, & se in Deo. Tunc in luce veritatis, in sereno mundi cordis ultrò patet sibi pura conscientia, & liberè se infundit affecta de Deo memoria; & vel illuminatur intellectus, & bono suo fruitur affectus, vel seipsum deflet humanæ fragilitatis defectus. Propter hoc secundùm formam propositi vestri habitantes in cœlis potiùs quàm in cellis, excluso à vobis toto sæculo, totos vos inclusistis cum Deo. Cellæ siquidem, & cœli habitatio cognatæ sunt; quia sicut cœlum & cella adinvicem videntur habere aliquam cognationem nominis, sic & pietatis: à celando enim cœlum, & cella nomen habere videntur; & quod celatur in cœlis, hoc & in cellis; quod geritur in cœlis, hoc & in cellis. Quidnam est hoc? Vacare Deo, frui Deo, in quo inchoata felicitas, firma stabilitas, proindeque vera status ratio posita est.*

SPECV

SPECULATIO II.

Status naturæ puræ eſt quidem de potentia Dei abſoluta & extraordinaria poſſibilis ; non tamen conveniens, ſubindeque nec poſſibilis de potentia ordinaria.

HAc ſpeculatione mediam viam, & ut crediderimus,tutiorem tenemus inter Authorum ſtatum naturæ puræ omnimodis repugnantem exiſtimantium dexteram, quam omni cum rigore ſequitur Janſenius ; & eorum adverſariorum ſiniſtram, qui ſtatum illum de potentia etiam ordinaria poſſibilem eſſe ſtatuunt. Hac media via inceſſit D. Thomas, ſtatum illum & eſſe abſolutè poſſibilem, & non eſſe reapſe convenientem, ſubindeque nec de potentia ordinaria,ſeu ut ipſe loquitur, ordinata poſſibilem affirmans. In primis poſſibilitatem abſolutam illius ſtatus apertè declarat *in 2.diſt.31.q.1.art.2. ad 3.* dicens : *Poterat Deus à principio, quando hominem condidit, etiam alium hominem ex limo terræ formare, quem in conditione ſuæ naturæ relinqueret,ut ſcilicet mortalis, & paſſibilis eſſet, & pugnam concupiſcentiæ ad rationem ſentiens, in quo nihil humanæ naturæ derogaretur, quia hoc ex principiis naturæ conſequitur. Non tamen iſte defectus in eo rationem culpæ, aut pœnæ habuiſſet,quia non per voluntatem iſte defectus cauſatus eſſet.* Quo in loco loquutum fuiſſe S.Doctorem

ctorem de potentia abſoluta, & ſupremo Dei dominio, patet ex eodem Angelico Præceptore *4.cont. Gent.cap.52.* ubi doctrinam aliàs in ſententiis à ſe juniore traditam ſic ſenior, & in doctrina conſummatior ſui interpres exponit, & noſtram ſecundam ſpeculationis partem clariſſimè docet.

Placet integrum D. Thomæ locum, tametſi longiuſculum, in medium proferre: *Cùm Deus* inquit, *humanorum actuum ſic curam gerat, ut bonis operibus præmium, & malis pœnam retribuat, ut in ſuperioribus eſt oſtenſum, ex ipſa pœna poſſumus certificari de culpa. Patitur autem communiter humanum genus diverſas pœnas, & corporalès, & ſpirituales. Inter corporales potiſſima eſt mors, ad quam omnes aliæ tendunt, & ordinantur, ſcilicet fames, ſitis, & alia hujuſmodi. Inter ſpirituales autem eſt potiſſima debilitas rationis, ex qua contingit, quod homo difficulter pervenit ad veri cognitionem, & de facili labitur in errorem, & appetitus beſtiales omninò ſuperare non poteſt, ſed multoties obnubilatur ab eis.*

Poſſet tamen aliquis dicere, hujuſmodi defectus, tam corporales, quàm ſpirituales, non eſſe pœnales, ſed naturales defectus ex neceſſitate materiæ conſequentes. Neceſſe eſt enim corpus humanum, cùm ſit ex contrariis compoſitum, corruptibile eſſe, & ſenſibilem appetitum in ea, quæ ſunt ſecundùm ſenſum delectabilia, moveri, quæ interdum ſunt contraria rationi: & intellectum poſſibilem, cùm ſit in potentia ad omnia intelligibilia, nullum eorum habens in actu, ſed ex ſenſibus natum ea acquirere, difficulter ad ſcientiam veritatis attingere, & de facili propter phantaſmata à vero deviare.

Sed tamen si quis recte consideret, satis probabiliter poterit æstimare, divinâ providentiâ suppositâ, quæ singulis perfectionibus propria perfectibilia coaptavit, quod Deus superiorem naturam inferiori ad hoc conjunxit, ut ei dominaretur; & si quod hujus dominii impedimentum ex defectu naturæ contingeret, ejus speciali, & supernaturali beneficio tolleretur, ut scilicet cùm anima rationalis sit altioris naturæ, quàm corpus, tali conditione credatur corpori esse conjuncta, quod in corpore aliquid esse non possit contrarium animæ, per quam corpus vivit. Et similiter si ratio in homine appetitui sensuali conjungitur, & aliis sensitivis potentiis, quod ratio à sensitivis potentiis non impediatur, sed magis eis dominetur. : : : Sic igitur hujusmodi defectus, quanvis naturales homini videantur, absolulutè considerando humanam naturam ex parte ejus, quod est in ea inferius; tamen considerando divinam providentiam, & dignitatem superioris partis humanæ naturæ, satis probabiliter probari potest, hujusmodi defectus esse pœnales, & sic colligi potest humanum genus peccato aliquo originaliter esse infectum.

Vides Angelicum Doctorem utrumque docere, & statum illum esse possibilem, si ut ait loco citato Sentent. Deus *hominem suæ naturæ relinqueret*, eumque inclinationi materiæ secundùm se spectatæ permitteret: quod ad dominium suum demonstrandum, aliasque rationes partim notas, partim latentes, posse Deum absolutè facere docet. Verùm quia Deus hominem *non relinquit*, ideo de potentia ordinaria, id est, *divinâ providentiâ suppositâ, quæ singulis per-*

fectionibus propria perfectibilia coaptat, talis ſtatus poſſibilis non eſt. Hanc S. Doctoris mentem optimè aſſequutus eſt noſter Thomas Leonardy Profeſſor Lovanienſis *lib.1.de prima hominis inſtitutione, cap.1.pag.2.* his verbis: *Notandum, quod quamvis creare hominem in puris naturalibus ſubſit divinæ potentiæ, nullique alteri ejus attributo repugnet, minus tamen deceat ſuavem Dei providentiam, quâ ſecũdùm legem ordinariam creaturas adminiſtrat, & quâ ſingulis perfectionibus propria perfectibilia præparat.::: Quod ſi attentè perpẽdatur, clarè apparebit, quod Deus ex ſe nunquam crearet hominem in ſtatu purè naturali, in quo ſcilicet morti, & fami, & ſiti, aliiſque miſeriis, ac morbo concupiſcentiæ eſſet obnoxius.* Et pagina 10. *Itaque quia minùs conſonum eſt divinæ ſapientiæ, & bonitati creare hominem cum iſtiuſmodi defectibus, ideirco rationabiliter concludi poteſt, quod Deus ex ſe nunquam hominem iis ſubditum crearet, quodque conſequenter non ita creetur, niſi ob peccatum.*

Hæc paulò fuſiùs proferre operæpretium duxi, ut omnibus palam eſſet, quàm immeritò quidam recentiores, quos ſequitur P. Gonet, noſtram ſententiam eo titulo, quòd Janſeniana ſit, reprobent. Nam præterquam quod aliquam ſententiam eo titulo, quòd Janſenio probata fuerit, abominari, ſignum eſt animi præjudiciis pleni, & occupati, cùm exceptis quinque propoſitionibus ab Eccleſia damnatis multa ab illo ſcripta eſſe non ſolùm probabilia, ſed etiam laudibus digna nemo cordatus negaverit: ſed præter hoc, inquam, ſi Janſenium, ut par erat, in fonte legiſſent, advertere utique potuiſſent, Authorem il-

lum

lum omnimodam status illius possibilitatem inficiari, & velle implicare contradictionem, hominem posse in illo sine peccato condi: vidissent Iansenium *lib.*1.*de statu naturæ puræ,cap.*5.conari *omnem possibilitatem status puræ naturæ funditus evertere.* Quia aliàs, ut *cap.*16. *&* 17. ait, *casus hominis ita Creatori esset imputandus, ut non foret culpa cadentis creaturæ, sed instituentis Dei. Vnde Deo, non creaturæ imputari deberet perversitas ejus, & quidquid scelerum ex illa creatæ voluntatis institutione nasceretur; quæ quidem essent materialiter scelera creaturæ, vera tamen scelera Dei.* Et *lib.*2.*cap.*14.expresè affirmat,*nullo modo à Deo creante puram naturam conferri posse creaturæ,statumque illum esse Deo injuriosum,& impossibilem.* Et *lib.*3.*cap.*13.15.*&* 21.ait: *Deo per statum puræ naturæ adscribitur crudelitas improbata in Manichæis.Crudelitatem,vel etiam injustitiam spirat, innocentem animam nulli peccato obnoxiam immeritò ad tantas miserias,quantas commentitius naturæ puræ status implicat, condemnare.* Denique sic concludit: *Deus quantumvis absolutæ potestatis, vitæque & mortis dominus sit,creaturæ rationali innocenti nullam omninò pœnam, quantumvis exiguam,sine injustitia inferre potest.*Exscribendus esset totus Iansenius, sed hæc pauca ex ipso retuli, ut constet illum omnimodam status illius impossibilitatem asseruisse, sicut impossibile est, Deum esse injustum, & crudelem.

Angelicæ D. Thomæ sententiæ probationes.

Sed jam ad probationem nostræ positionis veniamus, & ut clarè procedamus, prior pars primùm probanda est, posterior deinde stabilienda. Probatur igitur, statum naturæ puræ esse absolutè possibilem, primò authoritate Augustini, unde sententiam nostrā quoad utramque partem evidentissimè deprompsimus. Et quidem statum illum esse de potentia Dei possibilem, & potuisse illum à Deo sine injustitia condi, expresè tradit S. Pater *in Psal.* 70. his verbis: *Multùm movet Dei amor, & timor: timor Dei, quia justus est; amor, quia misericors est. Quis enim ei diceret, Quid fecisti? si damnaret justum. Quanta ergo misericordia ejus, ut justificet injustum.* Ubi apertè docet Augustinus, Deum absque injustitiæ labe posse justum damnare, id est ob occultas inscrutabilium judiciorum suorum causas gratia eum privare, & gloria tanquam beneficiis absolutè indebitis. Sed quia aliqui recentiores arbitrantur in illum Augustini textum corruptionem aliquam irrepsisse, existimantes legendum esse: *Quis enim ei diceret, Quid fecisti? si damnaret injustum?* Quam responsionem eò sinceriorem, & solidiorem putant, quò nec aliam sibi deesse aiunt ad illum locum elevandum, dicendo Deum non posse accusari, etiamsi justos damnaret, non quidem quandiu justi sunt, sed permittendo eos à justitia excidere subtractione gratiæ actualis ad perseverandum necessariæ. Ut hæc responsio, ejusdemque responsionis confir-

matio

matio confatentur, proferenda sunt Augustini loca, quæ nulli corruptioni, nulli interpretationi aditum ullum præbent.

Quid autem expressius, planius, vel apertius afferri potest eo testimonio, quod habetur *lib. 3. de libero arb.cap.22.* per hæc verba: *Ignorantia & difficultas, si naturalis est, inde incipit anima proficere, & ad cognitionem, & requiem, donec in ea perficiatur vita beata, promoveri. : : : Si ignorantia veri, & difficultas recti naturalis est homini, unde incipiat in sapientia, quietisque beatitudinem surgere, nullus hanc ex initio naturali rectè arguit. Sed si proficere noluerit, aut à profectu retrorsum relabi voluerit, jure, meritoque pœnas luet. Creator verò ejus ubique laudatur. Non enim propterea malam creavit, quia nondum tanta est, quanta ut proficiendo esse posset, accepit.* Quod ibi pluribus rationibus, & exemplis confirmat. Nec potest dici, sanctissimum Doctorem hanc rententiam in juventute protulisse, sed eam in senectute correxisse. Non potest, inquam, dici; quia eandem doctrinam inculcat *lib. 1. retract. cap. 9.* his verbis: *Ad miseriam justæ damnationis pertinet ignorantia & difficultas, quam patitur omnis homo ab exordio nativitatis suæ, nec ab isto malo, nisi Dei gratiâ quisquam liberatur. Quam miseriam Pelagiani nolunt ex justa damnatione descendere, negantes originale peccatum; quamvis ignorantia, & difficultas, etiamsi essent hominis primordia naturalia, nec sic culpandus Deus, sed laudandus esset, sicut in eodem tertio libro disputavimus.* Quæ verba adeo perspicua sunt, ut ponderatione non egeant. Quod verò ait Iansenius, possibilitatem naturæ puræ crudelitatem Manichæorum sapere, ma-

nifestè repugnat Augustino, nedum juveni, sed seni, & morti proximo; nam *libro de bono persever. cap. 9.* sic formaliter loquitur: *Etiamsi verum esset, quod dicunt Pelagiani, ignorantiam, & difficultatem, sine quibus nullus homo nascitur, primordia, non supplicia esse naturæ; vincerentur tamen Manichæi, qui volunt duas, boni scilicet, & mali esse naturas.* Quibus etiam verbis occupatur, & præcluditur aliud effugium Iansenii aientis, ignorantiam, & difficultatem dupliciter dici naturalem: primò quatenus naturæ secundùm se spectatæ conveniunt: secundò quatenus à nativitate in nos transfusæ sunt ex carne Adami peccato vitiatâ, absque ullo tamen peccati reatu; hocque secundo sensu velle Augustinum ignorantiam, & difficultatem posse dici primordia naturalia. Sed hæc responsio ex relatis Augustini verbis sponte sua, nullo impellente corruit: siquidem certum est, Pelagianos ignorantiam, & difficultatem primo, & non secundo modo naturales esse, fuisse arbitratos, id est nullum omninò supposuisse peccatum, sed peccato omni præsuppositas fuisse.

Dices: Ex illis locis nihil pro naturæ puræ statu admittendo posse colligi, cùm in eodem loco Augustinus ad salvandam Dei justitiam concedat adultis ignorantiam & miseriam patientibus auxilia necessaria tum ad ea mala superanda, tum ad virtutem exercendam, tum ad beatitudinem animæ & corporis per illud virtutis exercitium compensationis titulo assequendam, ut patet à capite 19. ad 22. At nihil horum in statu naturæ puræ, qualem possibilem comminiscimur, reperiretur; siquidem in illo nec auxilium gratiæ, nec ordo ad beatitudinem superNatura

naturalem invenirentur. Ergo perperam ex celebri illo libri tertii de libero arbitrio testimonio possibilitatem status naturæ puræ conjicimus.

Confirmatur, & augetur difficultas. D. Augustinus ut salvet justitiam Dei in parvulis sine rationis usu morientibus, concedit aliquam retributionem ex parte Dei, ut miseriæ, quas in hac ærumnosa vita passi sunt, compensentur; sic enim ait cap. 23: *Quis ergo novit, quid ipsis parvulis in secreto judiciorum suorum bona compensationis reservet Deus, qui quanquam nihil rectè fecerint, tamen nec peccantes aliquid ista perpessi sunt.* At licèt idem Augustinus, quanvis quod dixerat de adultis in præfato libro de libero arbitrio, confirmet in operibus contra Pelagianos editis; attamen quod de parvulis sine baptismo morientibus dixerat, retractat *epist. 2. ad Hieronymum*, his verbis: *Tantorum malorum, quæ sunt in parvulis, causa justa dicatur. Nempe cùm majores ista patiuntur, solemus dicere, aut sicut in Iob merita examinari, aut sicut in Herode peccata puniri. Sed hoc in majoribus. De parvulis autem quid respondeamus, edissere, si pœnis tantis nulla in eis sunt punienda peccata: nam utique nulla est in illis ætatibus examinanda justitia.* : : : *Ego quidem non de ingeniis, sed saltem de pœnis parvulorum, quas in hac vita patiuntur, dixi aliquid in libris illis de libero arbitrio, quod quale sit, & cur mihi in ista, quam habemus in manibus, quæstione* (quomodo nimirum salvanda sit contra Pelagianos justitia Dei) *non sufficiat, intimabo.* Ibidemque subjungit, defensionem illam in libro de libero arbitrio traditam, nec validam

esse, nec firmam; quia licèt hoc meritò dici possit de his, qui pro Christi nomine, vel religione passi sunt, vel sacramento Christi imbuti sunt, ut possit eis pro illis malis, quæ hîc in diversis afflictionibus pertulerunt, compensatio ista præstari; id pariter de parvulis responderi non potest, qui post gravissimos cruciatus sine sacramento Christianæ societatis exspirant. *Nam,* inquit, *qua circa eos compensatio cogitanda est, quibus insuper & damnatio præparata est?* Quod alibi sæpe repetit Augustinus, præsertim *lib. 6. cont. Julian. cap.* 21. sic: *Vos negantes originale peccatum, profectò ... cogimini dicere Deum vel invalidum, vel injustum, sub cujus potestate imago ejus in parvulis sine ullo proprii, vel originalis peccati merito tantis affligitur malis; non enim per hæc exercetur virtus, quod rectè de bonis hominibus majoribus dicitur, in quibus rationis est usus.* Sed in statu naturæ puræ, qualem fabricamur possibilem, parvuli iis subjacerent miseriis, quibus etiamnum obnoxii sunt: ergo in illis ex Augustino non salvaretur justitia Dei, ac proinde quod S. Doctor libro tertio de libero arbitrio dixerat, favere nobis non potest.

Respondeo, invictè ex illis locis probari possibilitatem absolutam status naturæ puræ, in quo etiam posset homo cum auxilio illi statui connaturali, & miserias patiendo virtutem exercere, & hujusmodi exercitio ad qualemcunque & imperfectam beatitudinem pervenire. Quare non solùm cum injustitia, sed etiam justissimis causis posset supremus Dominus illud exercitium homini etiam ante peccatum imponere. Unde Augustinus *cap.* 20. sic ait: *Si ergo altera*

(anima).

(anima) *talis esse cœpit, non solùm ante peccatum, sed ante omnem vitam suam, qualis alia post vitam culpabilem facta est, non parvum bonum habet, unde conditori suo gratias agat; quia ipse ortus ejus, & inchoatio quovis perfecto corpore est melior. Non enim mediocria bona sunt, non solùm quod anima est, sed etiam quod facultatem habet, ut adjuvante Creatore seipsam excolat, & pio studio possit omnes acquirere, & capere virtutes, per quas & à difficultate cruciante, & ab ignorantia excæcante liberentur. Quod si ita est, non erit nascentibus animis ignorantia, & difficultas supplicium peccati, sed proficiendi admonitio, & perfectionis exordium.* Hæc autem omnia, ut patet, in statu naturæ puræ contingere possent: ergo absolutè status ille ex Augustino possibilis est absque ulla ex parte Dei injustitia.

Ad confirmationem dico, nullatenus S. Doctorem eam doctrinam retractasse, cùm eam potiùs in libro retractationum, loco à nobis laudato inculcet, & contra Pelagianos valere affirmet. Ad epistolam 28. respondeo, etiam in ea absolutam status naturæ possibilitatem clarè significare Augustinum; nam quærentibus, quare Deus creet in parvulis animas, quos novit citò morituros? Respondet, vel hac morte præmaturâ peccata parentum convinci, aut flagellari; vel certè hoc ad concentum, & decorem universi Deum referre: quæ ratio in statu naturæ puræ locum haberet, si Deus absolutè illum condere voluisset. Verba Augustini sunt hæc: *Non enim frustra per Prophetam, qui hæc divinitus inspirata didicerat, dictum est de Deo, Qui profert nume osè sæculum* (habetur Isaiæ 40. in editione Septuaginta.) *Vnde musica, id est*

scientia, sensusque benè modulandi ad admonitionem magnæ rei, etiam mortalibus rationales habentibus animas Dei largitate concessa est. Vnde si homo faciendi carminis artifex novit quas quibus moras vocibus tribuat, ut illud quod canitur, decedentibus ac succedentibus sonis pulcherrimè currat ac transeat; quantò magis Deus, cujus sapientia, per quam fecit omnia, longè omnibus artibus præferenda est, nulla in naturis nascentibus, & occidentibus temporum spatia, quæ tanquam syllabæ ac verba ad particulas hujus sæculi pertinent, in hoc labentium rerum tanquam mirabili cantico vel breviùs, vel productiùs, quàm modulatio præcognita & præfinita deposcit, præterire permittit. Hoc cùm etiam de arboris folio dixerim, & de nostrorum numero capillorum, quantò magis de hominis ortu, & occasu, cujus temporalis vita breviùs, productiúsque non tenditur, quàm Deus dispositor temporum novit universitati moderaminis consonare.

Vides quomodo possit Deus mortem, vel propter peccatum, vel propter alias sui regiminis universalissimi causas, de potentia saltem absoluta inferre. Porrò meritò illud, quod libro de libero arbitrio dixerat, ex parte revocat, nimirum parvulos ob miserias in hac vita latas aliquâ ratione post mortem compensatum iri: hoc inquam, solùm retractat, & variis rationum moliminibus ibi refellit; quia nimirum non solùm non munerari, sed etiam damnari parvulorum sine baptismo decedentium animas, & *Sancta Scriptura, & sancta est testis Ecclesia.* Unde in illa epistola petit solùm à Hieronymo originem animarum, & quomodo si animæ singulis corporibus novæ creentur, justè damnari

possint,

possint, supposito nimirum ordinario Dei cursu, qui nullam pœnam infligit, nec de potentia ordinaria infligere æternam potest sine prævio peccati merito. Per quod patet responsio ad auctoritatem ex libro sexto contra Julianum petitam, quia ibi solitum ordinariæ Dei providentiæ per scripturas nobis notæ cursum considerat, ut in probatione secundæ partis magis constabit.

Ratio fundamentalis hujus partis sumitur ex communissima gratiæ notione, quæ in sua essentiali ratione aliquid gratuitum gratis à Deo, liberaliterque concessum significat. Sanè si Pelagii dogma ideo toti Ecclesiæ horrori,& indignationi fuit,quia gratiam voluit secundùm merita nostra dari, & eo ipso gratiam evacuavit, & exinanivit usque ad fundamentum in ea, quod eam liberi arbitrii bono usui debitam esse pronuntiavit, quantò magis gratiam omnem convellit, qui eam ita naturæ debitam esse pronuntiat, ut non possit eam Deus sine injustitia denegare? Itáne non licebit Deo,quod voluerit facere? Itáne poterit figulus luti aliud vas in honorem, aliud in contumeliam facere; Deus de potentia absoluta non poterit? Absit, absurdùm est,iniquum est, Deo, & gratiæ essentiæ contrarium. At Deus injustus non est, dum denegat quod non debet: ergo etiamsi de potentia absoluta hominem sine gratia conderet, injustitiæ labem minimè contraheret. Ergo in quocumque statu creatura cùm serva sit,*nutu tantùm, & voluntate Patris ad supernaturalia elevatur*, ut *lib.* 1.*in Ioan.* loquitur Cyrill. Alexand. Ergo absolutè potuit Deus talem creare hominem, qualis nunc nascitur (peccato tantùm excepto) id

id eſt deſtitutam juſtitiâ originali,& gratiâ ſanctificante ; ſubindeque naturæ humanæ exaltatio in conſortium divinæ naturæ indebita fuit primo homini, nec naturalis dicenda eſt, ſed ſupernaturalis,ut contra Michaëlem Baium S. Pius V. (à paucis diebus albo Sanctorum inſcriptus) Gregorius XIII. & Urbanus VIII pronuntiarunt. Ergo homo fit gratiâ filius, non naturâ ; non nativitate, ſed aſſumptione, & adoptione, ut Patres omnes, & Theologi clamant. Ergo *gratia Dei magna ibi erat, ubi terrenum, & animal. corpus beſtialem libidinem non habebat, & poſſe non mori præſtabatur Adamo de ligno vitæ, non de conſtitutione naturæ, mortaliſque homo erat conditione corporis animalis, immortalis autem beneficio conditoris*, ut totidem verbis *lib. 4. cont. Iul. cap.* 17. *& lib. 2. de Geneſ. ad lit. cap.* 15. affirmat Auguſtinus. Quis autem credat, Deum ita in conferendis ſuis beneficiis alligari, ut liber non ſit, & ea non poſſit ſupremus Dominus denegare?

Status naturæ puræ non eſt conveniens, nec de potentia ordinaria poſſibilis.

Hanc ſecundam noſtræ ſpeculationis partem probant variæ Auguſtini & Doctoris Angelici rationes, quæ quia præclaræ ſunt, ad variaſque Theologiæ materias illuſtrandas idoneæ, aliqua eas accuratione expendemus.

Prima ratio ſic formatur : Non eſt conveniens, ut homo illo in ſtatu producatur, in quo ſuam perfectam beatitudinem, quam naturaliter appetit, obtinere non poſſet, aliàs fruſtra beati

beatitudinis appetitum hominibus Deus inseruisset, si illam acquirere nunquam possent: non est autem conveniens, vel consueto providentiæ & potentiæ Dei ordinariæ cursui consentaneum, ut naturalis appetitus sit perpetuò inanis, & in perpetuo violentiæ statu constitutus. Atqui in statu naturæ puræ homo beatitudinem suam perfectam, quam naturaliter concupiscit, assequi non posset; talis namque beatitudo in clara Dei visione sita est, ut *libro* 1. *dissert.* 5. *c.* 1. *specul.* 2. duplici ratione D. Thomæ demonstravimus; ad quam utique visionem status naturæ puræ pervenire nequaquam posset, cùm status ille omnem gratiam, & à fortiori visionem beatam, quæ est gratia consummata, excludat: ergo status naturæ puræ non est conveniens, nec possibilis de potentia Dei ordinata. Major est per se nota, cùm potentia Dei ordinata omnia ad suos fines proportionatis mediis veluti manuducat. Minor verò probatur à D. Thoma: tum quia solus Deus clarè visus est optimum hominis bonum, cujus & homo capax est, & quod amittere inuitus non potest: tum quia insitum est homini Dei videndi desiderium, quod frustraneum esse non potest, quia illud nobis indidit sapientissimus conditor, & justissimus ordinator, ut ait August. *lib.* 19. *de civit. cap.* 13.

Hanc duplicem rationem Angelici Doctoris ex Augustino depromptam illustravimus, & ab instantiis modernorum nonnullorum etiã Thomistarum, nimis hac in parte molinizantium vindicavimus. Sed quia tam fœcunda materies exhauriri nunquam valet, pauca tum ad doctrinæ ibi à nobis traditæ defensionem, tum ad to-

tius hujus difficultatis lucem non parum conferentia adjiciam. Sciendum ergo, beatitudinem, seu bonum, quod naturaliter omnes appetunt, & propter quod omnia appetunt, in illo duntaxat bono esse sitam, ex cujus assequutione fit homo beatus; cùm illam non appetat, nisi ut beatus sit: bonum autem, ex cujus assequutione, & fruitione homo beatus efficitur, non est nisi Deus clarè, & intuitivè videndus, *quia tam magnum bonum est creatura rationalis*, inquit D. Augustinus *lib. de nat. boni, cap.7.* ut *nullum sit bonum, quo beata sit, nisi Deus.* Ergo solus Deus clarè visus est unum, & verum hominis bonum, ad quod tamen in statu naturæ puræ nunquam perveniret.

Sciendum rursus, appetitum naturalem, utpote à Deo insitum, ordinatum esse; nam quæ à Deo sunt, ordinata sunt, & omnia in numero, pondere, & mensura fecit Deus, attingens à fine ad finem fortiter, & disponens omnia suaviter. Ergo etiam appetitus beatitudinis, quem S. Thomas post Augustinum millies naturalem appellat, ordinatus etiam est: atqui esset inordinatus, si ad Deum, ut in se est, possidendum non inclinaret; vel si bonum in communi, vel aliquid aliud appeteret extra Deum; tunc enim contingit perversitas dilectionis, cùm homo aut diligit quod non est diligendum, aut non diligit quod est diligendum, aut ampliùs diligit quod minùs est diligendum, aut æquè diligit quod vel minùs, vel ampliùs diligendum est, aut minùs, vel ampliùs, quod æquè diligendũ est, ut prosequitur Aug. *lib.1. de doctr. Christ. c.27.* Ut ergo appetitus naturalis beatitudinis sit ordinatus, ad Deum, ut in se est, inclinet necesse est; neque

neque enim ad aliquid aliud Deus referendus est, quoniam quod ad aliud refertur, inferius eo est, ad quod refertur, ut ratiocinatur idem Augustinus *lib.* 83. *qq. quæst.* 50. Ergo in statu naturæ puræ appetitus Deum semper quæreret, & nunquam inveniret, subindeque in perpetuo statu violento permaneret.

Sciendum tertiò, omnem inquieti animi affectionem, & mœrorem proficisci ex amore alicujus boni, quo privatur; quia ut frequenter inculcat Augustinus, non esset in carendo difficultas, nisi esset rei, quâ caremus, habendæ cupiditas. *Quidquid enim amamus, & non habemus,* inquit in Psal. 37. *necesse est ut doleamus.* Atqui creatura intellectualis quousque Deo bono suo clarè viso perfruatur, inquieta est, & misera, ut experientiâ & intimo naturæ sensu nullis peccatis non immerso ignorato compertum est. Vnde præclaræ illæ, & tritæ Augustini voces *lib.* 1. *confess. cap.* 1. & *lib.* 6. *cap.* 16. sic: *Fecisti nos Domine ad te, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te. Væ animæ audaci, quæ speravit, si à te recessisset, se aliquid melius habituram. Versa, & reversa in tergum, & in latera, & ventrem; dura sunt omnia, & tu solus requies. Cùm anima Deo delectatur,* addit epist. 109. cap. 10. *ibi veram, certam, æternam invenit requiem, quam in aliis quærebat, nec inveniebat.* Ergo status naturæ puræ foret status perpetuæ inquietudinis, & miseriæ, qui utique status conveniens non est, nec de potentia Dei ordinaria, nisi præsuppositâ culpâ, possibilis.

Hanc doctrinam 1. *part. quæst.* 12. à se traditam luculenter confirmat Præceptor Angelicus *lib.* 3. *cont.*

cont. Gent. cap. 6. ſex egregiis rationibus, ut omnibus conſtaret, hanc eſſe ſuam mentem, non obiter, vel per tranſennam, ſed fusè, & ex profeſſo traditam, & inculcatam. Prima ejus ratio ſic procedit: Omne quod eſt imperfectum in aliqua ſpecie, deſiderat conſequi perfectionem illius ſpeciei; qui enim habet opinionem de re aliqua, quæ imperfecta illius rei eſt notitia, ex hoc ipſo incitatur ad deſiderandam illius rei ſcientiam: at cognitio, quam de Deo habent creaturæ intellectuales non cognoſcentes ſubſtantiam ejus, imperfecta eſt: ergo in ea non quieſcit deſiderium creaturæ intellectualis, *ſed incitatur magis ad divinam ſubſtantiam videndam.* Secundam rationem petit ex eo, quod ex cognitione effectuum incitatur deſiderium ad cognoſcendam cauſam; nec deſiderium eorum quieſcit, niſi cognitis effectuum ſubſtantiis, *ipſius etiam Dei ſubſtantiam videant.* Tertia ratio eſt confirmatio præcedentis, quia nimirum videntes naturaliter quia eſt aliquid, ſcire deſiderant quid eſt ipſum; quod eſt intelligere ejus ſubſtantiam: *Non igitur quietatur naturale deſiderium in cognitione Dei, quâ ſcitur de ipſo ſolùm quia eſt.* Quartam rationem deducit ex vaſtitate, & univerſitate intellectus noſtri, cujus deſiderium nihil finitum quietare poteſt: *Quod exinde oſtenditur, quod intellectus quilibet finito dato, aliquid ultra molitur apprehendere; non igitur intellectus ſubſtantiæ ſeparatæ quieſcit per hoc, quod cognoſcit ſubſtantias creatas quatūcunque eminentes, ſed adhuc naturali deſiderio tendit ad intelligendam ſubſtantiam, quæ eſt altitudinis infinitæ.* Quinta ratio eſt, quia intellectus, ſicut appetit ſcientiam, ita deſiderat

pellere

pellere nescientiam: ergo cùm cognoscat Deum esse supra omne, quod à se per species cognoscitur, cognoscit etiam substantiam Dei esse sibi ignotam. *Tendit igitur naturale ipsorum desiderium ad intelligendam divinam substantiam.* Ultimam rationem desumit ex eo, quod quantò aliquid est fini propinquius, eo majori desiderio tendit ad finem: unde videmus, quod motus naturalis corporum in fine intenditur: intellectus autem substantiarum separataru n propinquiores sunt divinæ cognitioni, quàm noster intellectus: intensiùs igitur desiderant Dei cognitionem, quàm nos: *Nos autem quantuncunque sciamus Deum, non quiescimus desiderio, sed adhuc desideramus Deum per essentiam cognoscere: multò igitur magis substantiæ separatæ hoc naturaliter desiderant.* Et *cap.51.* sic concludit: *Cùm impossibile sit naturale desiderium esse inane, necesse est dicere, quod possibile est substantiam Dei videri per intellectum, & à substantiis intellectualibus separatis, & animabus nostris.* In statu autem naturæ puræ tale desirium esset inane, utpote nunquam explebile. Ergo status ille non est de potentia Dei ordinata possibilis.

Mirum est quot subterfugiis tam aperta Angelici nostri Doctoris sententia, tot rationum longè præstantissimarum momentis stabilita eludatur. Alii volunt hoc statutum à D.Thoma animi nostri desiderium, revelationem effectuum gratiæ, & gloriæ supponere. Sed hæc responsio repugnat textui, cùm S.Doctor affirmet, substantias separatas ad Dei substantiã videndam incitari cognitione, quam habent de Deo per suas essentias; & per illos effectus, ex

quibus

quibus homines Philosophari cœperunt. Maximè quia S.Doctor probat Gentilibus, desiderium illud omnibus omninò inesse hominibus; manifestum est autem, non omni intellectui innotescere effectus gratiæ, & gloriæ. Alii volunt S.Doctorem velle intellectum naturaliter appetere videre Deum, ut est prima causa, non prout est summum bonum. Sed hæc etiam distinctio repugnat literæ S. Thomæ, qui ideo vult creaturam appetere videre substantiam primæ causæ, ut in ea inveniat summum bonum; maximè quia intuitiva cognitio primæ causę est beatitudo formalis, id est possessio, & assequutio summi boni, ut *lib.6.* demonstravimus. Ergo appetere videre substantiam primæ causæ, & appetere videre summum bonum, idem est.

Alii communiùs respondent, S. Doctorem velle, hominem appetere beatitudinem, & Dei visionem appetitu elicito, non quidem absoluto, & efficaci, sed inefficaci, & conditionato; si nimirum possibile esset creaturam Deum intuitivè videre. Sed hæc solutio nihilo magis textui, & intento sancti Præceptoris congruit. Etenim S.Thomas toto illo cap.50. probat possibilitatem visionis ex illo appetitu; ex appetitu autem elicito inefficaci, & conditionato non concluditur possibilitas rei appetitæ, cùm hujusmodi appetitus sæpius in impossibilia feratur. Ergo illa responsio omnes S.Doctoris probationes enervat, & ad nihilum redigit.

Dices: D.Thomas pluribus aliis in locis docet, hominem quidem beatitudinem secundùm rationem communem beatitudinis appetere, non tamen secundùm rationem specialem, quantùm ad id, in quo beatitudo consistit, quia sic

ſic non omnes cognoſcunt beatitudinem, quia neſciunt cui rei communis ratio beatitudinis conveniat. Ita docet 1. 2. *q.*5. *art.* 8. Idem repetit. *in* 4. *diſt.* 49. *q.* 3. his verbis: *Quamvis ex naturali inclinatione voluntas habeat, ut in beatitudinem feratur ſecundùm communem rationem, tamen quod feratur in beatitudinem talem vel talem, hoc non eſt ex inclinatione naturæ, ſed per directionem rationis, quæ adinvenit in hoc, vel in illo ſummum bonum hominis conſtare.* Et apertiùs *q.*22. *de verit.* ſic habet: *Homini inditus eſt appetitus ultimi finis ſui in communi, ut ſcilicet appetat naturaliter ſe eſſe completum in bonitate: ſed in quo iſta completio conſiſtat, utrum in virtutibus, vel ſcientiis, vel delectabilibus, vel hujuſmodi aliis, non eſt ei determinatum à natura. Quando ergo ex propria ratione adjutus divinâ gratiâ appetit aliquod ſpeciale bonum, ut ſuam beatitudinem, in quo verè ſua beatitudo conſiſtit, tunc meretur, non ex hoc, quod appetit beatitudinem, quam naturaliter appetit; ſed ex hoc, quod appetit hoc ſpeciale, quod non naturalitèr appetit ut viſionem Dei, in quo tantùm ſecundùm rei veritatem ſua beatitudo conſiſtit.* Ergo in Deum in particulari non fertur naturaliter hominis appetitus, ſed in ſolam beatitudinem in communi.

Reſpondeo hæc omnia facilè conciliari; cùm enim poſt S. Doctorem dicimus, hominem naturaliter appetere videre ſubſtantiam Dei, ſupponimus hominem vel per demonſtrationem, vel alio quovis modo Dei notitiam aſſequutum fuiſſe; nihil enim juxta commune & certum axioma eſt volitum, quin præcognitum: ſuppoſita autem vera Dei cognitione, quam habent,

bent, vel habere possunt omnes homines, & quæ in substantiis separatis, de quibus specialiter disputat Angelicus Doctor locis à nobis memoratis, excellentior est, voluntas in illum videndum naturaliter, id est connaturaliter fertur; quia cùm summum bonum in quocumque tandem repertum necessariò appetat, supposita cognitione summum bonum in solo Deo reperiri persuadente, naturaliter voluntas Deum videre appetit, ut in eo illud inveniat, quod tantoperè concupiscit.

His ad pleniorem lucem addi potest, quod cùm summi, & cumulati boni notione nihil aliud reverà præter ipsum Deum possit intelligi; hoc ipso quod voluntas fertur in summum bonum, convincitur etiam in actu exercito appetere possidere Deum, tametsi in actu signato & explicitè de Deo non cogitet intellectus. Quorum radix est, quia licèt ratio summi boni, & beatitudinis, quam naturaliter appetimus, non distinguantur realiter à Deo, distinguitur tamen secundùm rationis considerationem, ratione cujus distinctionis, & in Deum naturaliter fertur voluntas, prout Deus est commune bonum; & à Deo recedit volũtas, dum extra illum bonum & ultimum finem quærit; imò & sibi contradicit, mentiturque iniquitas sibi, quia Deum extra Deum, sub diversa tamen rationis apprehensione quærit. Hanc peccatricis voluntatis contradictionem, & totam istam materiam, non tam Angelicè, quàm divinè explicat S. Thomas tum 1.2. *q.* 5. *art.* 8. tum 1. *p. q.* 60. *art.* 5. Nam priori loco probaturus omnem hominem beatitudinem appetere, sibi secundo loco objiciens hoc argumentum, quod visionem Dei, in qua vera

beati

beatitudo sita est, non solùm omnes non appetunt, sed impossibilem esse aliqui opinantur, sic respondet: *Ad secundum dicendum, quod cùm voluntas sequatur apprehensionem intellectus, seu rationis, sicut contingit quod aliquid est idem secundùm rem, quod tamen est diversum secundùm rationis considerationem; ita contingit quod aliquid est idem secundùm rem, & tamen uno modo appetitur, alio modo non appetitur. Beatitudo ergo potest considerari sub ratione finalis boni & perfecti, quæ est communis ratio beatitudinis: & sic naturaliter, & ex necessitate voluntas in illud tendit, ut dictum est. Potest etiam considerari secundùm alias speciales considerationes, vel ex parte ipsius operationis, vel ex parte potentiæ operativæ, vel ex parte objecti; & sic non ex necessitate voluntas tendit in ipsam.* Posteriori verò loco in responsione ad 4. & 5. ait: *Quod Deus secundùm quod est universale bonum, à quo dependet omne bonum naturale, diligitur naturali dilectione ab unoquoque. Et cùm in Deo sit unum & idem ejus substantia, & bonum commune, omnes qui vident ipsam Dei essentiam, eodem motu dilectionis moventur in ipsam Dei essentiam, prout est ab aliis distincta, & secundùm quod est quoddam bonum commune. Et quia in quantum est bonum commune naturaliter amatur ab omnibus, quicumque videt eam per essentiam, impossibile est, quin diligat ipsum. Sed illi, qui non vident essentiam ejus, cognoscunt illum per aliquos particulares effectus, qui interdum voluntati eorum contrariantur; & sic dicuntur hoc modo odio habere Deum, cùm in quantum est bonum commune omnium, unumquodque naturaliter plus diligat Deum, quàm seipsum.*

Vides igitur, Deum, ejusque visionem, & possessionem sub ratione communi beatitudinis ab omnibus naturaliter appeti, etiam ab odio habentibus Deum, & ab ipsis quoque Deum ignorantibus, & negantibus; quia amare bonum perfectum & beatitudinem, est amare id quod reverà Deus est, licèt in Deo non apprehendatur. Verè ergo dixit D.Thomas, homines non appetere naturaliter specialem rationem beatitudinis, sed communem, quia eam ratio à Deo distinguit. Sic etiam nos aliàs diximus, Angelicam voluntatem necessariò quidem, & actu amare beatitudinem, & à natura etiam inclinari ad Deum amandum, malitiâ tamen beatitudinem à Deo præscindere subindeque amorē Dei, ut Deus est, esse in Angelis liberum quoad exercitium, & non manere in dæmonibus, qui universale bonum amantes, falsò illum extra Deum quærunt, quia ut docet D.Thomas 1.2. q.18. *art.*1. ad 2. *illa quæ pertinent ad motum, vel quæ sequuntur motum, non semper insunt*; sed solùm quando sunt in certa dispositione, & nullum adest impedimentum. Et idem dicendum est de impiis, & Atheis, quod eleganter expressit Boëtius lib.3. consol. prosa 2. *Hominum animus, etsi caligante memoria, tamen summum bonum repetit, sed velut ebrius domum quo tramite revertatur ignorat.* In quantum appetunt summum bonum mali, non errant, imò Deum ipsum tacitè amant, juxta illud Augustini lib.1. solil.cap.1. *Deus, quem amat omne quod amare potest, sive sciens, sive nesciens.* Sed in quantum nefandâ præcisione summum bonum in Deo non ponunt, errant, & Deum odio habent. Vnde mira est in peccatoribus pugna, nam summum

mum bonum, qui solus Deus est, volunt, & omninò nolle non possunt, nescio qua, sed bona constrictione naturæ, ut ait Augustinus; & tamen summum bonum, dum à Deo recedunt, dum viles creaturas diligunt, sicut diligendus est Deus, id est *amore fervente, & permansorio*, ut loquitur Augustinus, quo nimirum in creatura permanent, sicut esset in solo Deo permanendum. Unde & beatitudinem volunt, & beatitudinem nolunt, quia beatam vitam appetunt, & eam ubi invenitur, non quærunt: unde nihil mirum si non adipiscuntur quod volunt, id est beatam vitam; id enim, cui comes est, & sine quo eâ nemo dignus est, nemoque assequitur, rectè scilicet vivere, non ibidem volunt. Vnde etiam errant impii, & non errant; in quantum appetunt beatam vitam, non errant; in quantum verò eam non tenent vitæ viam, quæ ad beatitudinem ducit, profectò errant. *Error enim est, cùm sequimur aliquid, quod non ad id ducit, quò volumus pervenire*, inquit Augustinus *de liber. arb. c. 9.*

Alia naturæ puræ inconvenientia.

Secunda ratio ad probandum, statum naturæ puræ non esse convenientem, talis est: In statu naturæ puræ homo miseriis, pœnis, & ærumnis, atque etiam morti subjaceret, imò & secundùm omnes ferè recentiores, excepto Estio, & Herrera, pugnam concupiscentiæ cum ratione sentiret: at hic status non est conveniens, nec de potentia Dei ordinata possibilis; quia ut suprà, dum de effectibus peccati, fusè ostendimus, enumeratæ miseriæ sunt unius peccati effectus, & sub justo Deo secundùm solitum agendi mo-

dum, & suavem providentiæ ordinariæ cursum operante, nemo innocens miser esse potest, præsertim miseriâ perpetuâ; & quæ non ordinatur ad obtinendum finem supernaturalem, qui in statu naturæ puræ nullus esset. Ergo status ille non est conveniens, nec de potentia Dei ordinata possibilis. Plura ad locupletandam illam rationem addi possent, nisi ea loco citato de effectibus peccatorum fusè occupassemus.

Dices: Si hæc ratio aliquid probaret, concluderet etiam, creaturam intellectualem non posse de potentia ordinaria creari sine visione intuitiva, & possessione ipsius Dei, cùm creatura intellectualis miser sit, si Deo, ad quem naturaliter ordinatur, non fruatur. Et tamen Angeli in via absque Dei visione creati sunt: Ergo ratio illa nihil evincit.

Respondeo, quod si creatura intellectualis eo in statu produceretur, in quo nunquam posset frui Deo, miser perfectò esset, & æternùm miserabilis; ac proinde ille status de potentia Dei ordinata repugnat. Cæterùm quod per aliquod instans, vel tempus creatura intellectualis Deo non fruatur, ut ad illum obtinendum possit meritis pervenire, non solùm non repugnat, sed maximè conveniens est. Et ratio inconcussa hujus veritatis est, quia licèt Deus, ut in se est visus, sit finis noster naturalis, non est tamen ejus consequutio, & adeptio naturalis, sed eminentia illius petit ut ipsum non nisi auxilio gratiæ, & meritis supernateralibus assequamur. Vide M. Soto *in 4. dist. 49. art. 1. concl. 1.* ubi postqnam probavit homini inesse naturalem appetitum ad illam veram beatitudinem, quæ in Dei visione consistit, quia nemo est mortalium cujus

cujuſcumque religionis, aut ſectæ, qui interrogatus, an cupiat Deum videre, non reſpondeat, ſe id percupere; ait tamen, quod conſequutio illius finis non eſt nobis naturalis, quia aliud eſt habere inclinationem, aliud habere vim videndi Deum. ***Nos autem concedimus***, verba ſunt ejus, ***naturam noſtram adeò eſſe ſublimem, ut ad illum finem naturaliter inclinetur, quem non niſi per auxilium Dei*** (& ſimiliter per merita ex auxilio provenientia) ***aſſequi poſſumus.*** Illum autem in ſtatu naturæ puræ nunquam homo aſſequeretur.

Tertia ratio oſtendens, ſtatum naturæ puræ non eſſe convenientem, ſic procedit. Non eſt de potentia ordinata poſſibilis ille ſtatus, in quo non eſſet poſſibilis poſt mortem reſurrectio mortuorum, ut peregregiis rationibus demonſtrat S. Doctor *lib.* 4. *contra Gent. cap.* 79. tum quia animæ hominum ſunt immortales, remanentque poſt corpora à corporibus abſolutæ: manifeſtum eſt verò, quod anima corpori naturaliter unitur, cùm ſit ſecundùm ſuam eſſentiam corporis forma: *Eſt igitur contra naturam animæ abſque corpore eſſe; nihil autem, quod eſt contra naturam, poteſt eſſe perpetuum: non igitur perpetuò erit anima abſque corpore.* Tum quia naturale hominis deſiderium ad felicitatem tendit: ſed hanc non poteſt conſequi anima, niſi iteratò corpori conjungatur, *quia felicitas ultima eſt felicis perfectio; cuicumque igitur deeſt aliquid ad perfectionem, nondum habet felicitatem perfectam, quia nondum ejus deſiderium totaliter quietatur; omne enim imperfectum perfectionem conſequi naturaliter cupit: anima autem à corpore ſeparata eſt aliquo modo imperfecta, ſicut omnis*

pars extra suum totum existens : non igitur homo potest ultimam felicitatem consequi, nisi anima iteratò corpori conjungatur. Tum demùm, quia juxta potentiæ Dei ordinatæ, ejusque providentiæ leges, peccantibus pœna, benè agentibus præmium debetur, non solùm secundùm animam, sed etiam secundùm corpus; cùm homines non solùm animâ, sed etiam corpore benè, vel malè agant: *Igitur est ponere iteratam animæ ad corpus conjunctionem, ut homo in corpore, & anima præmiari, & puniri possit.* Unde quod aliqui, quos sequitur Gonetus, dicunt statum separationis esse connaturalem animæ, sicut statum unionis, S. Thomæ verbis, & rationibus apertissimè repugnat.

Atqui in statu naturæ puræ non esset possibilis resurrectio mortuorum, utpote cùm sit supernaturalis, excedens omnes vires naturæ, in qua à privatione ad habitum non datur regressus: status autem naturæ puræ omnia supernaturalia excludit. Tum quia si tunc contingeret resurrectio, vel esset reditus ad statum naturæ puræ, vel transitus ad naturam integram. Si primum, non tam esset resurrectio, quàm novæ mortis inchoatio, & misera imitatio phœnicis è suo tumulo resurgentis, iterum perituri. Si secundum: ergo ille status haberet saltem in termino aliquid supernaturale, subindeque destrueretur status naturæ puræ, seu nudæ, quod intendimus. Ergo status naturæ puræ non est de potentia Dei ordinata possibilis.

Quarta ratio: Ille status non est conveniens, nec de potentia Dei possibilis, in quo homo beatitudinem assequi non posset, cùm ad eam obtinendam totus naturæ impetus tendat, ut innume

innumeris rationibus confirmat S.Thomas. Atqui in statu naturæ puræ non posset homo esse beatus; tum quia beatitudo miseriam, deceptionem, difficultatem, peccatumque excludit, quæ omnia naturæ puræ status compateretur. Tum quia in illo statu iis miseriis esset homo obnoxius, sub quibus nos gemimus. At Angelicus Doctor fortissimis rationibus à nobis libro de Deo ultimo fine ponderatis demonstrat, nullatenus in hac vita posse felicitatem obtineri. Ergo status ille non solùm non est de potentia Dei ordinata possibilis, sed illi potentiæ planè repugnans.

Denique, omissis aliis rationibus, ultimam piis hominibus non ingratiorem futuram rationem sic formo. Ille status non est conveniens, nec de potentia Dei ordinaria possibilis, in quo Deum non posset homo diligere super omnia; vita enim sine amore Dei, & mors est infernus; miseria quippe miseriarum est non amare Deum: unde, ut aliàs, si benè memini, ex Anselmo diximus, satius esset in inferno cum amore Dei commorari, quàm in paradiso sine amore Dei. Miserrimus namque esset ille status, in quo non possemus Deum vera religione colere. At Deus, teste Augustino epist. 120. *Non colitur, nisi amando.* Tum quia Deum amandum esse, *clamat intus innata, & non ignota rationi justitia, cui nos totos esse, & cui totum debere non ignoramus*, ut ait D.Bernardus *lib. de dilig. Deo.* Unde status, in quo homo non potest diligere Deum, rectæ naturæ juxta providentiam Dei ordinariam constitutæ planè repugnat. Atqui in statu naturæ puræ, qualem adversarii possibilem de potentia ordinata comminiscuntur,

homo nec Deum efficaciter super omnia diligere, nec diu peccata mortalia vitare, nec præcepta legis implere, nec graves tentationes superare sine gratiæ supernaturalis adjutorio statui illi indebito, imò & status illius destructivo posset; quia secundùm quod impugnamus adversarios, eædem forent in statu naturæ puræ vires, quæ sunt in statu naturæ lapsæ, in quo utique sine gratia supernaturali præfata officia implere nequaquam possumus. Ergò status naturæ puræ nec est conveniens, nec de potentia Dei ordinata possibilis. Unde patet, quod si Anselmo data fuisset optio, potiùs infernum sine culpa, quàm statum naturæ puræ culpæ obnoxium elegisset.

Quidquid contra hanc secundam partem objiciunt recentiores, & post ipsos Antijansenius, Gonet, & alii, probat solùm priorem partem speculationis, nimirum statum naturæ puræ esse de potentia Dei absoluta possibilem, sicut eadem potentiâ potest Deus corpus grave sursum, leve deorsum retinere; sicut auxilium sufficiens potest de potentia absoluta denegare, & gratiam Sanctis gratis datam absolutè subtrahere; quia supremus Dominus & omnia potest, & multis rationibus justissimis, tametsi nobis latentibus, potest; quæ tamen juxta potentiam ordinatam nobis in Scripturis, & Patribus significatam non potest. Porrò, quod homines in statu quovis sint naturâ, & adoptione tantùm filii, ad hæreditatem ex dignatione vocati; quod dona supernaturalia recipantur solùm in potentia obedientali creaturæ; quod gratia gratis detur, & nullum supponat debitum, & alia similia, probant solùm statum naturæ puræ non involvere contradictionem, non verò posse à Deo

produci

produci potentiâ juxta solitas justitiæ, bonitatis & sapientiæ leges ordinatâ.

Reflexio.

Ideo potissimùm naturæ puræ statum de potentia ordinaria repugnantem diximus, quia in illo Deum diligere, Deo adhærere creatura rationalis, imago Dei, ad Deum facta, æternitatis candidata minimè posset. Ergo ad illam nuditatem dejicitur, multumque deprimitur, qui perpetuis cogitationis, & affectus motibus in Deum non fertur, illique non inhiat, cui adhærere bonum, cui servire regale, cui uniri beatum est. Sed quàm deploranda sit eorum cæcitas, qui ut beati sint, à Deo, qui solus bonus est, & bonum nostrum, recedunt, nemo non videt. *Fornicatur anima cùm avertitur abs te*, inquit Augustinus lib.2.confess.cap.6.Deum alloquens, *& quærit extra te ea, quæ liquida, & pura non invenit, nisi cùm redit ad te.* Væ nobis miseris, qui temporalium rerum amore detinemur, qui tanquam prima extrema sectamur, diligentes vanitatem; quærentes mendacium, persequentes umbras, & insanias falsas; qui denique beatam vitam quærimus, sed ibi non est ubi quærimus, nec ad illam per ea quæ quærimus, pervenimus, juxta illud Augustini serm. 141. de tempore: *Bonam rem quæris, sed terra ista non est regio ejus, quam quæris. Quid quæris? Beatam vitam, sed non est hic.* Igitur in hoc statu, quandiu peregrinamur à Domino, & Deum ex parte cognoscimus, toto illum amore diligamus, qui sine aliquo amore nec esse, neq vivere possumus; quia ut *lib. de subst. dilectio-*

nis, Augustinus, vel alius quispiam ait: *Vita cordis amor est, & idcirco omnino impossibile est, ut sine amore sit cor, quod vivere cupit.* Unde & Fulgentius lib. 1. ad Monim. *Voluntas creaturæ*, inquit, *sine qualicumque amore non potest esse, nec sic potest diligere, ut amorem suum non velit ad aliquid religare.*

Sed in Deum feramur propter Deum, ut amor noster sit purus, & castus, non perversus, atque distortus. Vnde August. *lib. 6. musicæ, cap. 11.* ait: *Non inhæreamus inferioribus quàm nos sumus, nosque ipsos inter illa, quæ infra nos sunt; & illa, quæ supra nos sunt, ita Deo & Domino nostro opitulante ordinemus, ut inferioribus non offendamur, solis autem superioribus delectemur. Tanto enim nobis melius est,* addit epist. 52. *quanto magis in illum imus, quo nihil melius est: imus autem non ambulando, sed amando. Ad eum ergo, qui ubique præsens est, & ubique totus, non pedibus ire licet, sed moribus.*

Speculatio III.

Homo in statu naturæ lapsæ longè est debilior ad bonum morale operandum, longéque pronior ad malum perpetrandum, quàm fuisset in statu naturæ puræ.

Quamvis juxta sententiam superiori speculatione stabilitam status naturæ puræ non sit de potentia ordinaria possibilis; quia tamen non

non eſt abſolutè impoſſibilis, ideo in præſenti comparamus vires illius ſtatus cum viribus hominis lapſi, ut magis deinde divinæ gratiæ neceſſitas his præjactis fundamentis demonſtretur. Porrò noſtram ſententiam aſſerentem, minores eſſe vires hominis lapſi,& peccato originali ſordidati, non ſolùm docent Alvares, & Lemos in manuſcriptis de gratia; ſed ita veram eſſe pronuntiant,ut naturæ per peccatum in naturalibus vulneratæ infirmitas fundamentum unum, & baſis una ſit, cui tota Auguſtini de gratia medicinali doctrina ſuperſtructa ſit,quæ proinde convulſo illo fundamento, concidat neceſſe eſt.

Hanc autem noſtram ſententiam graphicè nobis repræſentat Veritas in illa parabola hominis deſcendentis à Jeruſalem in Jerico, qui ut habetur *Luca* 10. incidens in latrones, non ſolùm ſpoliatus fuit; ſed & plagis impoſitis vulneratus, ſemivivuſque relictus. Per quem hominem intelligunt Patres Adamum è paradiſo per culpam deſcendentem, & in dæmones (qui meritò latrones dicuntur,cùm animas Deo mille titulis debitas furentur, & ſuo dominio iniquiſſimè ſubjiciant) incidentem : quo funeſtiſſimo lapſu & gratuitis ſpoliatum,& in naturalibus ſauciatum,colliſum, confractum,& graviter vulneratum affirmant Patres; ideoque & homo lapſus ſemivivus dicitur, quia libertas, tametſi non ſit per peccatum extincta, adeo tamen eſt debilitata, ut ad bene operandum parùm, vel nihil valeat; niſi adjuvetur ab omnipotenti bono. Hinc eſt, quod univerſa Sanctorum vox naturæ humanæ ad benè operandum difficultatem, & infirmitatem deplorat, à Deoque ſanari illam orat, quia propriâ experientiâ convicta ſentit

sentit omne caput esse languidum, omne cor mœrens, à planta pedis usque ad verticem non esse sanitatem, sed vulnus, sed livorem, sed plagam tumentem. Unde clamat cum Propheta Psal. 40. *Sana animam meam, quia peccavi tibi.* Id autem non orarent Sancti, nisi se vulneratos esse sentirent. *Quid sanatur, si nihil est vulneratum, nihil sauciatum, nihil debilitatum, atque vitiatum?* inquit Augustinus in illum Psalmum, cui affine est illud Salvatoris Matth. 9. *Non est opus valentibus medico, sed malè habentibus; non enim veni vocare justos, sed peccatores.* Hinc Chrysost. *hom. 30. ad Popul. Antioch.* comparat peccatorem infirmo, qui non tantùm molestos febris æstus perpetitur, sed etiam sanatus debilior permanet, & imbecillior. Hinc Concilium Arausicanum II. *can. 1.* sic pronuntiat: *Si quis per offensam prævaricationis Adæ non totum, id est secundùm corpus, & animam, in deterius dicit hominem commutatum, sed animæ libertate illæsa durante, corpus tantummodò corruptioni credit obnoxium, Pelagii errore deceptus adversatur Scripturæ dicenti Ezech. 18. Anima quæ peccaverit, ipsa morietur. Et Rom. 6. Nescitis quoniam cui exhibetis vos servos ad obediendum, servi estis ejus, cui obeditis. Et 2. Pet. 2. A quo quis superatur, ejus & servus efficitur.* Hinc denique Tridentinum *sess. 5. de peccato originali,* affirmat & definit, primum hominem transgressione mandati Dei nedum sanctitatem, & justitiam amisisse, incurrisseque per offensam hujusmodi iram, & indignationem Dei; sed etiam *totum Adam per illam prævaricationis offensam secundùm corpus & animam in deterius commutatum fuisse.*

Ratio

Ratio verò hujus doctrinæ multiplex afferri potest. Et primò, suppositâ nostrâ sententiâ, dum de effectibus peccatorum stabilitâ, quâ monstravimus, in statu naturæ puræ non futuram concupiscentiæ cum ratione pugnam, seu rebellionem, res decisa manet. Cùm enim constet, hac internâ hominis pugnâ vires voluntatis non parùm imminui, tum quia omne agens agendo repatitur, pugnando fatigatur; tum quia ob intimam facultatum sympathiam, & colligationem, voluntatem secum rapit concupiscibilis libido; voluntatem verò tædio afficit irascibilis difficultas: ergo si in statu naturæ puræ nulla esset partis inferioris cum superiore inordinata lucta, quia ut ex D.Thoma aliàs vidimus, talis rebellio est contra naturam, manifestum est, minores esse hujus status, in quo illud viget quotidianum certamen, vires ad benè moraliter operandum, quàm fuissent in statu naturæ puræ. Atqui illam concupiscentiæ pugnam, seu legem carnis legi mentis repugnantem, & captivantem nos sub lege peccati, non experiretur homo in statu naturæ puræ, ut alibi demonstratum supponimus. Ergo in misero naturæ lapsæ statu minorès sunt ad benè moraliter, & honestè operandum vires, quàm fuissent in statu naturæ puræ.

Secunda ratio ab hoc principio independens, & in adversariorum sententia convincens, est hujusmodi: Homo in statu naturæ lapsæ est aversus à Deo ultimo fine, non solùm supernaturali, sed etiam naturali; cùm enim Adamus peccato suo nedum legem supernaturalem, sed etiam naturalem violaverit, consequenter totam suam progeniem à Deo authore naturali aver-

tit; quam quidem averfionem non haberet homo in ftatu naturæ puræ,cùm in eo nullum effet peccatum. Atqui ille, qui ab ultimo fine eft averfus, minores habet ad benè moraliter operandum vires, quàm ille, qui non eft averfus, quia efficacia, & vires voluntatis ad tendendum in media fumuntur ex amore, & converfione ad finem, qui fe habet in agibilibus ficut primum principium in fpeculabilibus: patet verò, eum qui caret fixo principiorũ affenfu, & multò magis qui circa principia errando à veritate averfus eft, minùs effe habilem, minorefque habere vires ad conclufiones ex principiis derivandas. Ergo fimiliter homo lapfus, qui ab ultimo totius humanæ vitæ fine Deo averfus eft, minores habet ad bene operandum vires, quàm habuiffet in ftatu naturæ puræ, in quo nulla fuiffet ab ultimo fine averfio.

Nec fatisfacit refponfio adverfariorum aientium, hominem in ftatu naturæ lapfæ non effe averfum à Deo averfione pofitivâ, fed privativâ illius converfionis,non quæ effet in ftatu naturæ puræ, fed quæ effet in ftatu juftitiæ originalis. Non,inquam,fatisfacit:quia averfio à Deo,quæ eft in ftatu naturæ lapfæ, etfi fit primariò privatio converfionis ad Deum ut authorem fupernaturalem, à juftitia originali caufatæ; eft tamen fecundariò,& indirectè privatio converfionis ad Deum ut authorem naturalem, quem offendimus etiam dum præcepta fupernaturalia violamus; inde omnia omninò peccata funt contra naturam rationalem: quæ quidem privatio non effet in ftatu naturæ puræ, in quo cùm nullum effet peccatum, nulla effet à Deo averfio, nulla ordinis ad ultimum finem privatio: ergo cùm vires

vires morales voluntatis desumantur à fine, minores sunt vires status naturæ lapsæ, in quo homo à fine naturali aversus est, & ordine ad illum privatus.

Confirmatur efficaciùs: Etsi homo in statu naturæ puræ non esset positivè conversus ad Deum, tamen nullum haberet intrinsecum impedimentum, ratione cujus conversio ad Deum ut authorem naturalem esset sibi ex vi sui status impossibilis, sed potiùs posset vel cum concursu generali, vel speciali auxilio statui illi attemperato in Deum urgente præcepto se convertere, & in illum ut finem naturalem se, suaque omnia referre; quo utique finis præintenti amore non parum roboratur virtus voluntatis ad media honesta eligenda, quia intentio finis in mediorum electionem sponte sua diffunditur, & vigor electionis ex efficacia intentionis totus derivatur; nec qui vult ardenter, & efficaciter finem, media remissè, & tepidè quærit, sed ad ea potiùs necessitatur. Atqui in statu naturæ lapsæ homo habet intrinsecum impedimentum, quod propriis viribus auferre non potest, & quo durante non potest ad Deum ut authorem naturalem se convertere; nam habet peccatum originale, quod non est denominatio merè extrinseca, sed intrinseca macula, quæ non potest nisi per gratiam sanctificantem omnes naturæ vires possibiles excedentem abstergi; quâ durante maculâ non potest homo se ad Deum convertere, nec ex amore Dei ultimi finis se ad opera virtutis elicienda accingere. Ergo in statu naturæ lapsæ sunt minores vires ad benè moraliter operandum, quàm fuissent in statu naturæ puræ. Hanc rationem tangit D. Thomas *in 2. dist. 30. q. 1.*

q. 1. *art.* 1. *ad* 3. dicens : *Homo per peccatum factus est minùs habilis, & magis distans à finis consequutione, & propter hoc etiam homo gratuitis spoliatus, dicitur in naturalibus vulneratus.*

Argumenta Suaris & Goneti oppositum sentientium, quibus hanc responsionem impugnant, probant solùm inclinationem naturalem hominis ad bonum honestum, non imminutam esse physicè, & quoad entitatem per peccatum, quod ultrò fatemur, cùm substantia animæ, ejúsque facultates incorruptibiles sint; sed non probant, inclinationem illam non esse moraliter imminutam, appositione scilicet ingentis impedimenti, quod tota natura lapsa propriis viribus auferre nequit, quódve in natura pura non fuisset.

Tertia ratio nostræ assertionis sic formatur: In statu naturæ lapsæ actus amoris Dei, etiam ut authoris naturalis, superat omnes naturæ vires, ut concors Theologorum sententia fert, & infrà demonstravimus. Atqui in statu naturæ puræ potuisset homo cum solo concursu generali Deum saltem ut naturæ authorem super omnia diligere; tum quia ad Deum diligendum teneretur homo in statu naturæ puræ, nec ad impossibile teneretur; nec possibilitas illa à gratia obveniret, cùm ille status omnem gratiam excludat, & nemo jure naturali ad aliquid obligetur, quod naturaliter implere non possit, nisi perfectio naturalis corrupta sit, vel infirmata; natura autem pura sana esset. Tum quia ideo secundùm D. Thomam *quæst.* 109. 1. 2. *artic.* 3. homo in statu naturæ lapsæ indiget gratiâ ad diligendum Deum, quia in hoc statu est per pec-

catum inclinatus ad bonum privatum, qui est ultimus finis peccatoris. At in statu naturæ puræ nulla esset culpa detorquens creaturam rationalem ad bonum privatum: ergo in statu naturæ puræ posset homo Deum tanquam ultimum finem suum diligere, & in illum omnia sua referre; nec ad hoc ullam sentiret repugnantiam, sed innatam propensionem, quæ cùm non esset frustra, posset in actum cum concursu Dei generali prorumpere, cùm actus primus in actum secundum sponte feratur, imò & vim patiatur, dum ne prorumpat, impeditur. Ergo longè minores sunt in statu naturæ lapsæ vires ad benè moraliter operandum (directio enim Dei est principium totius vitæ moralis, & honestæ) quàm fuissent in statu naturæ puræ.

Ultima ratio talis est: Status naturæ lapsæ non est sine frequenti lapsu in peccata actualia; quia vel remittitur peccatum originale per gratiam, & tunc desinit status naturæ lapsæ, & est status naturæ reparatæ; vel non remittitur, & tunc necessariò supponitur peccatum actuale mortale, cùm homo usu rationis præditus teneatur se convertere in Deum; & si convertatur, justificatur, à peccatoque mundatur; si non convertatur, hoc ipso in peccatum mortale incurrit. Ergo per se status naturæ lapsæ infert peccatum actuale. Atqui per peccata actualia imminui vires liberi arbitrii ad benè moraliter operandum, fatentur ipsi adversarii, & probat S.Thomas *q.* 85. *art.* 1. quia *per actus malos fit quadam inclinatio ad similes actus. Et quia inclinatio ad bonum virtutis*, addit art. 3. *in unoquoque diminuitur per peccatum actuale, etiam ista sunt quatuor vulnera ex aliis peccatis consequentia,*

quentia, in quantum scilicet per peccatum & ratio hebetatur præcipuè in agendis, & voluntas induratur ad bonum, & major difficultas benè agendi accrescit, & concupiscentia magis exardescit. Ergo statum naturæ puræ per se concomitantur minores vires. Nec dicas, minores illas vires procedere à peccatis actualibus; nam cùm status ille peccata actualia per se inferat in sui permanentia, quæ est de ratione status, permanentiam enim in natura lapsa innumera comitantur peccata actualia; consequens est, illi statui, ut status est, per se annexas esse minores vires: quod de statu naturæ puræ dici nequit, cùm in illo posset homo benè operari, nec esset à Deo aversus, nec in bonum proprium ultimò conversus. Uno verbo, non haberet impedimentum, & jugum grave peccati originalis, quod filiis Adam impositum est.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò. S.Thomas *q. 85. art. 1. & 3.* ponit discrimen inter peccatum originale, & actuale, quòd per originale privatur homo justitiâ originali, per actuale verò diminuitur inclinatio ad bonum rationis. Ergo in statu naturæ lapsæ non sunt minores vires ad benè moraliter operandum, quàm fuissent in statu naturæ puræ.

Respondeo in primis, falsum esse S.Doctorem discrimen illud ita statuere, sicut asserit arguens; quanvis enim D. Thomas doceat, ibi peccato originali auferri justitiam originalem, & peccato actuali diminui inclinationem ad bonum rationis, non ita tamen illa peccata comparat, ut affir-

met unum effectum causari ab uno peccato cum exclusione alterius effectus; nam & peccatum actuale Adami non solùm diminuit inclinationem ad bonum, sed etiam privavit justitia originali; & similiter originale non solùm privat justitia, & integritate originali, sed etiam inclinationem ad bonum minuit hoc ipso, quod frænum, & habenas concupiscentiæ laxavit. Quamobrem S. Doctor primarium utriusque peccati effectum considerat; & verum est, quod originale, quà originale, privat justitia primigenia; actuale verò, quà actuale, per generationem pravi habitus, quem causat, minuere inclinationem rationis: quanvis utrumque peccatum, ut peccatum est, & aversio à Deo, & justitiam originalem auferat, etiam actuale, si illam invenit; & inclinationem ad bonum minuat hoc ipsò, quod ab ultimo fine avertit, unde sumuntur vires ad benè moraliter operandum.

His adde primò, S. Doctorem velle, peccato actuali minui vires positivè, & physicè, in generatione nimirum novi habitus; quia, inquit, *per actus humanos fit quædam inclinatio ad similes actus*; quod per peccatum originale, secundùm communiorem sententiam non fit: cum quo stat, peccato originali imminui vires moraliter, appositione nimirum gravis impedimenti moralis, aversionis nimirum ab ultimo fine, ex cujus intentione tota electionis efficacia promanat. Unde in nostra sententia stat discrimen illud inter peccatū originale, & actuale à D. Thoma insinuatum. Adde secundò, quod cùm status naturæ lapsæ, & peccato originali inquinatæ, non sit status, id est, diu non duret, nisi innumeris peccatis actualibus sordescat; hoc ipso, quòd ad-

versarii cum D. Thoma fatentur, hominem in statu peccati actualis minorem propensionem, majoremque habere difficultatem ad bonum honestum; consequenter fateantur necesse est, statum naturæ lapsæ minoribus instrui ad benè agendum viribus, quàm instructus fuisset status naturæ puræ.

Objicies secundò: Ex removente prohibens non sequitur major aut minor effectus naturalis, quàm ex natura ipsa sequatur; sicut lapis remoto prohibente non velociùs movetur, quàm si fuisset à propria duntaxat gravitate permotus. Atqui peccatum originale se habet solùm ut removens prohibens in ordine ad motus inordinatos voluntatis, vel appetitus, quatenus abstulit justitiam originalem, quæ erat veluti frænum, & retinaculum potentiarum inordinatos motus compescens. Ergo ex peccato originali nulla consequuta est ad benè moraliter operandum debilitas.

Respondeo in primis, argumentum istud in nostra sententia cum Estio, & Herrera contendente, hominem in statu naturæ puræ nullam persensurum appetitus rebellionem, omni prorsus carere vi, ut patet. Cæterùm abstrahendo ab illa sententia, dicendum est, peccatum originale non solùm removere justitiam originalem, sed etiam apponere impedimentum morale, quod non esset in statu naturæ puræ; quia per illud avertimur à Deo, etiam ut authore naturali: quod esse grande impedimentum fatetur ipse Gonetus *disp.1. de necessitate gratiæ, art.4. §.5.* ubi expresse ait, quod licèt in peccato originali non sit positiva conversio ad creaturam, benè tamen ei inest privativa aversio à Deo, etiam ut authore

authore naturæ: quæ aversio non potest non esse maximum dilectionis Dei ut authoris naturæ impedimentum: quæ doctrina, quomodo cohæret cum his, quæ de viribus naturæ lapsæ docet, ipse viderit.

Objicies tertiò: Homo per peccatum originale non fuit factus deterioris conditionis quantùm ad corpus, quàm fuisset in statu naturæ puræ; corpus enim peccato originali non magis corruptibile, magisque infirmum evasit, sed solâ fuit immortalitate, & impassibilitate privatum. Ergo nec etiam deterioris est conditionis homo quantum ad animam, ejusque facultates, quæ proinde non minùs sunt ad benè moraliter agendum expeditæ; justitia namque originalis idem proportione servatâ animæ conferebat, quod corpori præstabat; unde ex ejus ablatione eadem, & non majora animæ incommoda acciderunt, quibus & corpus subjectum fuit.

Respondeo permittendo antecedens, quod vel negatur, vel in dubium vocatur ab iis, qui volunt in pœnam peccati Adami, & corpus humanum, & universam creaturam corporalem majoribus subesse ærumnis, quàm in statu naturæ puræ subjacuisset, ut tot, quas experimur, pœnis Deo læso fiat satis. Sicut enim reus non solùm de gradu dejicitur, de bonorumque possessione depellitur, sed etiam flagellatur, pœnisque corporalibus maceratur; ita æquum fuit, ut humanum corpus, mundusque totus Creatoris offensam pœnarum tolerantiâ elueret, divinumque jus læsum resarciret, atque etiam ut inde primi peccati strages, & generalis in omnes grassata corruptio appareret: nam ut ait

Prosper lib. cont. Collat. cap. 2. *Patet culpa, ubi non latet pœna; & societas peccati convincitur de communione supplicii.*

Sed permisso antecedente, negamus consequentiam; tum quia subjectum peccati originalis est anima, non corpus; unde non mirum, animam in deterius peccato originali immutari, tametsi deterior non evadat corporis conditio. Tum etiam, quia deterior animæ, ejusque facultatum, qualem admittimus, conditio non est aliquid physicum, sed morale duntaxat impedimentum ab aversione à fine ultimo proficiscens; cujus impedimenti corpus capax non est, cùm ad ipsum non pertineat respicere finem; nec ejus motus dicuntur morales, nisi denominatione extrinseca ab internis animi motibus desumpta. Certè sicut per justificationem anima perficitur, tametsi corpus in melius non mutetur; ita per peccatum originale anima in pejorem statum adducitur, quanvis corpus in deteriorem conditionem non prolabatur.

Reflexio.

Naturæ lapsæ vulnera, & circunstantes nos ærumnas nullus, nisi insensibilis, vel insensatus, non sentit. Quid ergo nobis, & dirè mulctatis, multis vulneribus sauciis, semivivisque relictis opus est facto? Vires nostræ quàm sint debiles experti, cœlestis Medici opem jugiter imploremus; & naturæ nostræ debilitatem ingenuè fassi, nullam aliam recipiendæ salutis viam esse credamus: ad Deum de profundis clamemus, abyssum misericordiæ invocet miseriæ abyssus, secundo nos permittamus Adamo, qui primi le-

thalia vulnera curet, innocentiam reparet, pristinam restituat sanitatem.

Hic unus sit miseriarum, quibus undique premimur, fructus salutaris, infirmitatis confessio, & divinæ opitulationis jugis, humilisque precatio, ut benè expendit Augustinus in illud Psalmi 76. *In die tribulationis meæ Deum exquisivi, & non sum deceptus.* Ille enim feliciter tribulatione exercetur, qui tribulatione instigante Deum quærit, quem in prosperitate neglexerat; imitaturque Prodigum jam sapientem, qui deputatus porcis, sentiens quàm miserum sit, amarum quàm sit quietis paternæ beatitudinem perdidisse, in se reversus, qui à se antè recesserat, cùm recessit à patre; à seque migrarat, & ab homine totus transierat in bestiam, paternæ pietatis immemor, gratiæ genitoris oblitus, famis ærumnâ revocatur, quem saturitas expulerat; & calamitas illi patrem dedit sapere, cui copia abstulerat sentire genitorem; unde & dicit: *Surgam, & ibo ad patrem.* Infirmitas ergo gradus fuit, quo ad alta pertendere, conscendere ad virtutes, ad ipsum cœpit pietatis authorem totus aliger pervolare.

Qui sic infirmitatibus utitur, talis profectò in tribulationibus cum Apostolo gloriari potest, quia virtus in infirmitate perficitur. Sed lubet audire Augustinum loco mox laudato sic scribentem: *In die tribulationis meæ Deum exquisivi. Quis es, qui hoc facis? In die tribulationis tuæ vide quid exquiras. Si carcer facit tribulationem, exire de carcere exquiris: si fames facit tribulationem, saturitatem exquiris: si febris facit tribulationem, sanitatem exquiris: si damna*

damna faciunt tribulationem, lucrum exqui is: si peregrinatio facit tribulationem, civitatem tuæ carnis exquiris. Et quid cuncta commemorem, aut quomodo cuncta commemorem? Vis esse transiliens? In die tribulationis tuæ Deum exequire, non per Deum aliud sed ex tribulatione Deum, ut ad hoc Deus removeat tribulationem, ut securus inhæreas Deo.

Igitur agnosce infirmitatem tuam, si veram cupis invenire salutem; & quia humiliatio tua in medio tui est, assuesce habitare in te, si vis ascendere supra te; ab exterioribus ad interiora redi, ut ab interioribus ad superiora conscendas, & ad ipsum clama, ne cesses, qui sanat omnes infirmitates tuas; sed clama humiliter, clama verecundè. Humiliter quidem, quia ut docet Gregorius lib. 2. Moral. cap. 29. *Ille veram Deo orationem exhibet, qui semetipsum, quia pulvis sit, humiliter videt, qui sibi nihil virtutis tribuit, qui bona, quæ agit, esse de miseria conditoris agnoscit.* Verecundè verò, quia ut monet Ambrosius lib. 1. de officiis, cap. 18. *In ipsa quoque oratione nostra multùm verecundia placet, multùm conciliat gratiæ apud Deum nostrum. Nonne hæc prætulit Publicanum, & commendavit eum, qui nec oculos audebat ad cœlum levare?*

CAPUT

CAPUT II.

Hominis à Deo primo Motore in omni ſtatu dependentia ſuadetur.

SI miſer tantùm eſſet homo, foret utique miſerabilis, compaſſionem magis movens, quàm indignationem. Hoc verò quis ferre poſſit, hominem miſerum in ſua paupertate ſuperbire, & miſeriam confiteri ſuam detrectare? Non ab omni ſanitatis ſpe continuò dejectus eſt, qui infirmus eſt; ſed tunc morbus eſt penitus deploratus, vel cùm ignoratur infirmitas, vel etiam ſi cognoſcatur, amatur; quia & quod ignorat medicina, non curat; & illud à ſe averti non deprecatur infirmus, quod diligit, vel delectat. Ut igitur & mala noſtra cognoſcamus, & cognitis divinâ opitulante gratiâ medeamur, explicandum eſt quànta ſit hominis à Deo in omni ſtatu dependentia, quantáve ejus motionis neceſſitas, quam triplici titulo exigi demonſtrabimus, & ratione ſubordinationis cauſæ ſecundæ ad primam, & ratione ſpeciali infirmitatis naturæ lapſæ, & ratione difficultatis operum ſupernaturalium, quæ à nobis agenda ſunt. Primum quidem in hoc capite: ſecundum, & tertium exponemus diſſertatione ſequenti.

SPECULATIO I.

Motio Dei ad benè agendum homini in omni ſtatu neceſſaria eſt ratione dependentiæ, & ſubordinationis cauſæ ſecundæ ad primam: unde ſi concurſus Dei ſit prævius, & prædeterminativus, talis etiam erat in ſtatu innocentiæ.

NOn intendimus in hac ſpeculatione, nec in hujus tractatus ſerie materiam de Auxiliis poſt tot iteratas Summorum Pontificum prohibitiones vel leviter quidem attingere. Quare de motione agimus univerſim, ſive illa ab intrinſeco, & prout ab omnipotentia Dei deſcendit, efficax ſit; ſive ab extrinſeco, à conſenſu nimirum liberæ voluntatis gratiam determinantis, per ſcientiam mediam prævíſo efficaciam ſortiatur. Unde in ſecunda hujus ſpeculationis parte non determinamus abſolutè, dari non ſolùm concurſum ſimultaneum, ſed etiam prævium; ſed conditionatè duntaxat procedimus, aſſerimuſque, quod ſi ſubordinatio, & dependentia creaturæ, & cauſæ ſecundæ à prima exigat talem concurſum, non minùs ſit ex illo capite neceſſaria præmotio, & prædeterminatio in ſtatu naturæ innocentis, quàm in ſtatu natu-

ræ lapſæ, quanvis in iſto, titulo infirmitatis ſpecialiter exigatur. Hoc præmiſſo

Probatur prima pars hujus ſpeculationis, aſſirmans hominem in omni ſtatu ad bene agendum indigere motione,& gratia primi motoris. In primis hanc veritatem expreſsè tradit Auguſtinus *lib. de corrept.& grat. cap.* 27. ſic: *Vt in eo bono permaneret* (Adamus) *egebat adjutorio gratiæ, ſine quo id omnino non poſſet.* Et *in Enchiridio ad Laur. cap.* 107. ſic apertè loquitur Doctor ſanctiſſimus: *Factus eſt homo rectus, ut & manere in ea rectitudine poſſet non ſine adjutorio divino,& ſuo fieri perverſus arbitrio. Etſi peccatum* (ut dixerat *cap.* 106.)*in ſolo libero arbitrio erat conſtitutum, non tamen juſtitiæ retinendæ ſufficiebat liberum arbitrium, niſi præparatione immutabilis boni divinum adjutorium præberetur.* Quod & epiſtola 106. inculcat idem Pater his verbis: *Natura humana, etiamſi in illa integritate, in qua condita eſt, permaneret, nullo modo ſeipſam, Creatore ſuo non adjuvante, ſervaret*; *cùm ſine gratia Dei*, ut ibidem dicitur, *ſalutem non poſſet cuſtodire, quam accepit.* Hinc eſt, quod eadem epiſtola docet idem S. Doctor, hominem cum totis liberi arbitrii viribus creatum veraciter dicere cum Propheta: *Fortitudinem meam ad te cuſtodiam.* Quia ille, qui putavit ſe poſſe ſine illius adjutorio cuſtodire quod dedit, profectus in longinquam regionem,& vivens prodigè, cuncta conſumpſit: unde eo ſolùm ſervante, & adjuvante non perdimus, quod eodem largiente ſuſcepimus.

Rationes hujus Catholicæ, veritatis ſtabiliendæ ergò innumeræ proferri poſſunt; ſolidi-

diores perſtringam. Prima eſt, quia in omni ſtatu pendet homo à Deo, non ſolùm ut ſit, ſed etiam ut benè agat; cùm ſicut eſſe creaturæ eſt expreſſio entis à ſe, ita actio creaturæ ſit participatio divinæ actualitatis, & virtutis, & actionis: omne autem ens participatum, ab ente per eſſentiam dependere, & ea ratione dependere, ſub qua participat, ſolus ille inficias ibit, qui terminos non intellexerit, vel communiſſimas Philoſophiæ notiones ignoraverit. Ergo à Deo prima cauſa, primoque motore pendet omnis cauſæ ſecundæ motus, cùm ea ſolùm ratione Deus primus motor dici poſſit, & debeat. Hanc rationem tradit Auguſtinus in Pſam. 58. *Totum quidquid ſum, de miſericordia tua eſt. Feciſti ut eſſem, & non tu feciſti ut bonus eſſem? Dediſti mihi ut ſim, & potuit alius mihi dare, ut bonus ſim? Si tu mihi dediſti ut ſim, & alius mihi dedit ut bonus ſim, melior eſt ille qui mihi dedit ut bonus ſim, quàm ille qui mihi dedit ut ſim. Porrò quia nemo te potentior, nemo te in miſericordia largior, à quo accepi ut eſſem, ab illo accepi ut bonus eſſem: Deus meus miſericordia mea.* Quam rationem in bonis etiam Angelis habere locum fusè demonſtrat idem Auguſt. *libro 12. de Civit. cap. 9.*

Secunda ratio multas alias virtualiter complectens, eſt hujuſmodi: Niſi creatura in quovis ſtatu à primi motoris gratuito impulſu pendeat, præcipua corruant diuinitatis attributa neceſſum eſt. In primis ſcientiæ Dei certitudo non conſiſtet; ſi enim futura libertatis opera à Deo movente non pendeant, quomodo illa poterit certò cognoſcere, quorum eventus non à ſe, ſed à bilancis, & non determinatæ voluntatis nutu proficiſcuntur? Providentia etiam Dei pariter conce

concidet; nam in sui dispositione falli poterit, si aliquid efficiatur, quod non à se fortiter, & juxtà suaviter disponente procedat. Omnipotentia etiam Dei infirma evadet, & impotens; periclitabiturque, ut loquitur Augustinus *in Enchir. cap.* 39. ipsum confessionis nostræ initium, quo nos in Deum patrem omnipotentem credere confitemur, si aliqua voluit facere Deus, & non fecit; & quod indignius est, ideo non fecit, quoniam ne fieret quod volebat, omnipotens voluntas hominis impedivit. Ratio etiam primæ causæ, primique principii facilè corruet, atque subinde ultimi finis pretiosissimum monile penitus destruetur, cùm ad primum agens pertineat omnium secundorum agentium motus efficere, ad ultimum finem omnia in se referre, & juxta suæ propositum voluntatis ordinare. Denique ipsa nominis subordinatio id exigit. Etenim cùm duæ causæ concurrunt, nisi fortuitò, & casu coagant, vel unam ab alia moveri, & determinari necesse est, vel utramque ab aliqua tertia. Atqui Deum, & hominem ad agendum ab alia tertia causa moveri, nullus etiam per somnium hactenus deliravit: ergo vel Deus à causa secunda movebitur, sicque ordine horrendum in modum præpostero evadet causa secunda primus motor, quod impium est cogitare; vel à Deo causa secunda movebitur, ut ambo deinde effectum eundem coëfficiant.

Has rationes implicitè tangit D. Thomas *libro* 3. *cont. Gent. cap.* 89. ubi impugnat sententiam eorum qui ponebant, Deum causare in nobis virtutem ut velimus, non autem facere ut velimus. *Quibus*, inquit, *resistitur evidenter authoritatibus sacræ Scripturæ. Dicitur enim*

Isaïæ 26. Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine: unde non solùm virtutem volendi à Deo habemus, sed etiam operationem. Praterea hoc ipsum, quod Salomon dicit, Quócumque voluerit, vertet illud, ostendit divinam causalitatem non solùm ad potentiam voluntatis extendi, sed etiam ad actum ipsius. Quod & ibidem aliis rationibus confirmat. Plura etiam ad eam doctrinam firmandam argumenta statim proferemus.

Probatur secunda pars.

Secunda pars, quæ asserit, quod si concursus Dei sit in hoc statu prævius, & non tantùm simultaneus, talis etiam admittendus est necessarius pro statu innocentiæ, est contra Cornelium Jansenium Iprensem Episcopum, contendentem hanc esse capitalem differentiam inter gratiam & motionem status innocentiæ, & gratiam medicinalem naturæ lapsæ necessariam, quòd prior ita moveret liberum arbitrium, ut ejus determinationem expectaret, ab ejusque usu efficaciam totam suam sortiretur: posterior verò ita moveat voluntatem, ut consensum infallibiliter inferat. Unde infert, gratiam efficacem ad omnes humanæ naturæ status dilatatam totum medicinalis Christi gratiæ fundamentum subvertere, dum gratiæ necessitas non ex vulnere voluntatis, sed naturali ejus indifferentia, & omnium causarum subordinatione suspenditur. Præcipuum ejus fundamentum doctrinæ ab Augustino in libro de correptione & gratia stabilitæ haud parvo veri colore innititur.

Non intendo, ut dixi, & iterum moneo, quæ-

ſtionem de efficacia auxiliorum diſcutere : id ſolùm impræſentiarum contendo, quod ſuppoſito quod detur motio Dei prædeterminans in hoc ſtatu, perperã illius neceſſitatem ad omnem ſtatũ non dilatabimus, cùm potiſſima authoritatũ, rationumque momenta ab Auguſtino, & D. Thoma deprompta, vel nihil prorſus probent, vel ejus pro omni ſtatu neceſſitatem aſtruant. Quare non rem ipſam determinare aveo, ſed conſonantiam doctrinæ Thomiſticæ demonſtrare in præſenti ſatago; id eſt, an ſit neceſſaria motio prædeterminans, Pontificias conſtitutiones reveritus, non definio; ſed inquiro utrum ex ſuppoſitione vera, aut falſa, quod rationes aſtruentes phyſicam præmotionem efficaces ſint (& eas in principiis Janſenii efficaces eſſe patebit) eædem etiam convincant pro ſtatu innocentiæ.

Probatur expendendo rationes Auguſtini. Ideo Auguſtinus probat Pelagianis gratiam eſſe efficacem (undecumque tandem efficacia proveniat) quia ut ait *lib. 4. ad Bonif. cap. 9.* oramus pro repugnantibus & oppugnãtibus, & petimus ut fiant ex nolentibus volentes, & ex repugnantibus conſentientes; ac proinde ſequitur conſenſum eſſe divinæ gratiæ donum, quia alioquin *inaniter, & perfunctoriè potiùs, quàm veraciter Deo fundimus preces, ſi ad ejus non pertinet gratiam convertere ad fidem ſuam ipſi fidei contrarias hominum voluntates. Prorſus non oramus, ſed orare nos fingimus, ſi hos ipſos, non illum credimus facere quod oramus, ſi petimus quod credimus in noſtra poteſtate.* Certè nihil eſt apud Auguſtinum frequentius, nihil inculcatius, quàm quod ficta, & irriſoria petitio eſt, cùm id à Deo petitur, quod ipſum dare non creditur: ſicut irriſo-

ria pariter eſt gratiarum actio, ſi ob hoc gratiæ aguntur Deo, quòd non donavit ipſe, nec fecit. Atqui Adamus tenebatur invocare Deum non ſolùm ut poſſet, ſed etiam ut benè vellet: tum quia id certum eſſe cõmuniſſimus pietatis ſenſus inſpirat: tum quia per ſe abſurdum, ne quid gravius dicam, eſt aſſerere, nullam fuiſſe in ſtatu innocentiæ orationis neceſſitatem: nulla autem eſſet in illo ſtatu orandi neceſſitas in principiis Janſenii; neque enim Adamus debebat pro gratia ſufficienti orare, quam habebat; *quid enim ſtultius* (ut argumentatur Auguſtinus *lib. de nat. & grat. cap.* 18.) *quàm orare quod habes in tua poteſtate?* Non debebat etiam gratiam efficacem à Deo rogare, à quo non proficiſcebatur efficacitas, ab uſu liberæ voluntatis duntaxat oritura. Tum quia Deus poterat Adamo gratiam impartiri, ne caderet: *Quis enim audeat dicere, aut credere, ut neque Angelus, neque homo caderet, in Dei poteſtate non fuiſſe?* ait Auguſt. *lib.* 14. *de Civit. cap.* 17. Ergo illam poterat invocare gratiam; imò ideo peccavit, quia non oravit, nec ad Deum pro illa obtinenda gratia confugit, ut docet D. Thomas 1. *p. q.* 94. *art.* 4. *ad* 5. Ergo ex Auguſtini principiis de efficacitate divinæ motionis in utroque naturæ innocentis, & lapſæ ſtatu peræquè judicandum eſt.

Secundò: Ideo Auguſtinus probat neceſſitatem gratiæ chriſtianæ, quia bona voluntas eſt donum Dei, quod Deus non ſolùm potens eſt præſcire, ſed etiam facere, ubi voluerit, quando voluerit, & quoties voluerit, ut patet ex libro *de prædeſt. Sanct. cap.* 10. *lib. de grat. & libero arb. cap.* 21. *epiſtola* 107. *ad Vitalem*, & aliis paſſim locis. Atqui non ſolùm poteſtas, ſed etiam bona

na Adami voluntas erat donum Dei, ut liquet ex omnibus illis testimoniis, quæ in priori hujus speculationis parte in medium produximus, quibus adde illud ex lib. 14. de Civit. cap. 11. *Bona voluntas est opus Dei; cum ea quippe ab eo factus est homo.* Et rationem assignat ab infirmitate naturæ lapsæ prorsus independentem *libro 12. cap. 9.* cùm de Sanctis Angelis viatoribus sic scribit: *Si non potuerunt seipsos facere meliores quàm eos ille fecerat, profectò & bonam voluntatem, quâ meliores essent, nisi operante adjutorio Creatoris, habere non possent.* Ergo juxta Augustini doctrinam non minor est necessitas gratuitæ Dei præmotionis in statu naturæ integræ, quàm sit in statu naturæ lapsæ; licèt in isto pluribus sit titulis necessaria auxilii divini opitulatio.

Tertiò probat Augustinus gratiæ, quam propugnabat, necessitatē, quia inscrutabilis est hæc quæstio, nec per liberum arbitrium solui potest, quare unum trahat, & alium gratia non trahat, cùm tamen ad Filium nemo possit venire, nisi Pater traxerit illum. *Si quis me interrogei*, inquit lib. de Spirit. & lit. cap. 33. *cur illi ita suadeatur, ut persuadeatur; illi autem non? duo solùm occurrunt, quæ respondere mihi placeat: O altitudo divitiarum! Et, Nunquid iniquitas apud Deum? Cui hæc responsio non placet, quærat Augustino doctiores, sed caveat ne inveniat præsumptores.* Cui succinens Prosper in responsione ad objectionem 14. Vincentianam, ait: *Cur Deus illum retineat, illum non retineat, nec possibile est comprehendere, nec licitum investigare; cùm scire sufficiat, & ab illo esse quod statur, & ab illo non esse quod ruitur.* Atqui similiter idem Au-

gustinus explicaturus, quare bonis Angelis stantibus, mali, & post ipsos Protoparentes ceciderint, ad inscrutabilem divinorum judiciorum abyssum, tanquam tutissimum asylum confugit *lib.* 11. *de Genes. ad lit. cap.* 10. dicens : *Sed posset etiam ipsorum* (cadentium Angelorum) *voluntatem in bonum convertere, quoniam omnipotens est. Posset planè. Cur ergo non fecit? Quia noluit. Cur noluerit? Penes ipsum est.* Quod si aliquam interdum hujus lapsus rationem affert, ea est, ut in hominis casu appareret, quid posset liberum arbitrium sine adjutorio Dei: quod quidem liberum arbitrium, ut ait libro de corrept. & grat. cap. 11. *ad malum sufficit, ad bonum autem parum est, nisi adjuvetur ab omnipotenti bono.* Vnde *tract. de cant. novo, cap.* 8. inquit : *Quid valeat liberum arbitrium non adjutum, in ipso Adam demonstratum est: ad malum sufficit sibi; ad bonum non nisi adjuvetur à Deo.* Ergo in sententia Augustini eadem gratiâ indiget homo ad bene agendum in omni statu.

Quartò necessitatem à se defensæ gratiæ astruit Augustinus, quia totum Deo tribuendum, & in nullo gloriandum est, nec potest se quispiam ab alio discernere. Ita enim ratiocinatur lib. de Præd. Sanct. cap. 3. *Non sic pius, atque humilis Doctor ille sapiebat, Cyprianum beatissimum loquor, qui dixit, in nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit. Quod ut ostenderet, adhibuit Apostolum testem dicentem: Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* Quod repetit *libro de dono persev. cap.* 6. *&* 13. his piissimis verbis: *Nos volumus, sed in nobis Deus operatur & velle. Nos operamur, sed Deus in nobis operatur & opera*

operari pro bona voluntate. Hoc nobis expedit & credere,& dicere:hoc est pium,hoc est verũ, ut sit humilis,& submissa confessio,& detur totum Deo.Tutiores vivimus, si totũ demus Deo: non autem nos illi ex parte, & nobis ex parte committamus. Atqui illa ratio æquè urget pro statu innocentiæ Angelorum & Adami;nam discretionem bonorũ Angelorũ à malis Deo attribuit Augustinus *lib.*11.*de civit.c.*19. Et rationem affert *lib.*12.*cap.*9.& *in Psal.*70.ubi: *Absit,* inquit, *ut meliores à seipsis, quàm à Deo facti sint.Tibi debent quod vivunt,tibi debent quod justè vivunt.* Cui consonat illud Bernardi *lib. de grat. & lib. arb.* ibi: *Dictu ipso nefas videtur, Deo quod minus,nobis quod excellentius sit, attribuere.* Nec ad salvandam discretionem bonorum Angelorum à malis à Deo esse, quidpiam producit Jansenius, quod non possit à defensoribus scientiæ mediæ ad hanc infirmandam Augustini rationem afferri. Ergo iuxta Augustini doctrinam non minùs est gratiæ Dei præmotio in statu integritatis,quàm in statu corruptionis necessaria. Et in omni statu verum est dicere: Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei, ut totum Deo detur, qui hominis voluntatem bonam & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam, ut *in Enchirid.cap.*32. fusè prosequitur Augustinus.

Quintò sic argumentor: Illa doctrina non est Augustino consentanea, quæ innumera, eaque præcipua Augustinianæ doctrinæ principia evertit,& ab imis fundamentis subruit, nisi velimus Augustinum perpetuæ doctrinarum inconsequentiæ insimulare. Atqui præfata Iansenii doctrina Augustini principia innumera non solùm

sursque deque miscet, & confundit, sed etiam prorsus convellit. Etenim ut toto primo Theologiæ tomo demonstravimus, Deus creaturas possibiles in essentia sua tanquam in causa, futura absoluta in decreto absoluto, conditionata in conditionato cognoscit; ita ut asserente Augustino, Deus non cognoscat futura, nisi prædestinando; ita ut juxta eundem Patrem scientia visionis sit causa rerum, nec ideo Deus cognoscat futura, quia futura sunt, sed ideo futura sint, quia Deus novit, quia nimirum Deus non potest videre nisi opera sua. Hinc scientiam mediam, seu conditionatorum futurorum notitiam antevertentem decretum, sibi à Prospero & Hilario propositam repudiavit, & ut ait D. Thomas alibi citatus, reprobavit, eamque à se olim in libro de quæstionibus Paganorum tantisper insinuatam rejecit, dicens ea à se ibi obiter dicta absque præjudicio latentis Dei consilii, & propositi, quod tunc examinandum non erat, intelligi oportere; quia, inquit, prædestinatione Deus cuncta præscivit, & futura fecit ea prædestinando. Unde hanc regulam tradit, quod quando apud Dei tractatores de vocatione justorum & bonis operibus sermo habetur, præscire idem est, ac prædestinare. Ex quibus S. Pater infert, providentiam Dei esse certam, non solùm certitudine præscientiæ, sed etiam causalitatis; & prædestinationem, seu propositum miserendi, bona merita prævisa non supponere, sed inferre. Atqui illa principia vel nihil probant, vel convincunt in omni statu necessariam Dei præmoventis prædeterminationem; vel si non probant de omni statu, nihil pro statu naturæ lapsæ concludunt, Ergo doctrina

ctrina Jansenii non est Augustino consentanea. Minor est manifesta, si termini penetrentur: major verò est tomo primo omni genere argumentorum, clarissimis potissimè Augustini testimoniis persuasa.

His argumentis, & aliis pluribus, quæ fusè, & juxta eruditè Estius & Gonetus prosequuntur, unum addam singulare, quod in illis, nec in alio, quem sciam, Authore invenies: Si motio prædeterminans, & gratia per se efficax requiratur solùm, ut vult Jansenius, propter naturæ lapsæ corruptionem, & infirmitatem, sequitur quod ubi non est illa infirmitas, illaque corruptio ex peccato originali derivata, nulla ibi est hujusmodi gratiæ per se efficacis necessitas; sequitur etiam, quod si aliquis non haberet infirmitatem ad benè moraliter operandum, nec concupiscentiam effrænem, nec peccatum originale, quod illi daretur tantùm gratia sufficiens, auxilium sine quo, & adjutorium possibilitatis; sequitur præterea, quod illius bona opera per scientiam mediam antevertentem propopositum Deus præsciret; sequitur insuper, alio modo esse philosophandum de ipsius prædestinatione, quæ non causaret bona opera, sed ea explorata per præscientiam supponeret, atque adeò totam suam ex prævisis meritis efficaciam sortiretur. Hæ omnes illationes sunt manifestæ, si enim ratio unica, & totalis, unde efficaciæ gratiæ necessitas depromatur, sit infirmitas naturæ, profectò ubi non erit talis infirmitas, talis difficultas, talis concupiscentiæ corruptio, talis denique peccati originalis infectio, ibi etiam nulla erit gratiæ per se efficacis necessitas sanandæ infirmitati deserviens.

Atqui in Christo nullum fuit peccatum originale, nullus peccati fomes, nulla benè operandi interna difficultas; & secundùm piissimam sententiam, Beatissima Virgo ab illa culpa primigenia fuit immunis; saltem secundùm omnes, fomes peccati & in utero matris ligatus fuit, & in conceptione Verbi Divini penitus extinctus, ut cum S. Thoma in nostra Mariologia differt. ultima tomi de Incarnatione demonstrabimus. Ergo neque Christo, neque sanctissimæ Deiparæ necessaria fuit gratia per se efficax. Ergo bona opera Christi, & Deiparæ Deus per scientiam mediam exploravit, & futuram oblatæ gratiæ determinationem non in omnipotentissima Dei potestate, neque in decreto, sed in bono liberi eorum arbitrii usu præscivit: ergo in illis non fuit auxilium quo, seu actionis: ergo Christum, & Matrem ejus ad gloriam, imò illum ad unionem hypostaticam, istam ad immensam Maternitatis dignitatem ex prævisis meritis elegit, & prædestinavit: & consequenter in Christo non fuit gratia Christi, quam Augustinus tot annorum curriculo propugnavit. Hæ consequutiones positis Jansenij principiis ita sunt evidentes, ut sponte sua sine discursus circuitu fluant. Cùm juxta Adversarium pro statu sanitatis distincta sit gratia, distinctum decretum, distincta præscientia, distincta prædestinatio, ut omnis in his controversiis non penitus ignarus compertum habet. Atqui consequentia illa non solùm à veritate aliena sunt, ut lib. o de Deo Homine, *dissert. 3. cap. 1. specul. 2.* demonstramus; sed etiam Augustino capitaliter adversantur, qui non semel probaturus Semipelagianis gratiam conferre bona opera, non sequi

ſequi; eſſe bonæ voluntatis non pediſſequam, ſed cauſam; prædeſtinationem ad gratiam, & gloriam eſſe gratuitam, id probat exemplo Chriſti, *cujus nativitatem bona opera ſequuta ſunt, non bona opera meruerunt*, ut ait *lib. de correp. & grat. cap.* 11. Quam rationem validè urget *libro de prædeſt. Sanct. c.* 17. ibi: *Eſt præclariſſimum*, inquit, *lumen prædeſtinationis, & gratiæ ipſe Salvator Chriſtus Ieſus.* Quæ ratio nihil concluderet, ſi alia ſit gratiæ ratio, alia prædeſtinationis forma nobis, & pro Chriſto ſervata.

Verùm enimverò, quid opus eſt argumentorum ſerie, ut Auguſtini mentem ex ejus principiis colligamus, poſtquam ſeipſum S. Doctor ſignificantiſſimis verbis interpretatus eſt? In primis neceſſitatem divinæ præmotionis pro omni ſtatu, pro omnibuſque cauſis, tam neceſſariis, quàm liberis diſertè expreſſit *lib.* 3. *de Trinit. cap.* 4. ſic: *Voluntas Dei*, inquit, *eſt prima, & ſumma cauſa omnium corporalium ſpecierum, atque motionum.* Ut autem non reſpondeas S. Doctorem loqui tantùm de cauſis corporalibus, non autem de motionibus ſpiritalibus, audi quid dicat *lib.* 83. *qq. quæſt.* 21. abſque limitatione pronuntians: *Omnium quæ ſunt, author eſt Deus, quia in quantum ſunt, bona ſunt.* Imò ſpecialiter agens de libero voluntatis motu, ſic apertiſſimè loquitur *lib. de grat. & lib. arbit. cap.* 20. *Scriptura divina, ſi diligenter inſpiciatur, oſtendit, non ſolùm bonas hominum voluntates, quas ipſe facit ex malis, & à ſe factas bonas, in actus bonos, & in æternam dirigit vitam; verùm etiam illas, quæ conſervant ſæculi creaturam, ita eſſe in Dei poteſtate, ut eas quò voluerit, quando*

volue

voluerit, faciat inclinare. Et *cap.* 21. sic prosesequitur: *Agit omnipotens in cordibus hominum etiam motum voluntatis eorum, ut per eos agat quidquid agere voluerit, qui omninò injustè aliquid velle non novit.* Quod *libro de corrept. & grat.* confirmat exemplo electionis Saülis, quam profectam fuisse ait *ab omnipotentissima Dei humanorum cordium quò voluerit inclinandorum potestate.* Confirmat etiam exemplo eorum, qui David in Regem elegerunt; quos, inquit, *adduxit Deus, ut Regem constituerent. Et quomodo adduxit? Nunquid corporalibus ullis vinculis alligavit? Intus egit, corda tenuit, corda movit, eosque voluntatibus eorum, quas ipse in illis operatus est, traxit.* Quorum omnium rationem non ex eorum cordis corruptione, sed ex supremo Dei dominio deduxit, dicens: *Cùm voluerit Deus Reges in terra constituere, magis habet in potestate voluntates hominum, quàm ipsi suas.* Quæ omnia ad generalis præmotionis necessitatem stabiliendam adeò clara sunt, ut nihil illis clarius afferri possit, nisi istud fortè brevissimum, & juxtà nervosissimum dictum ex *lib. 5. de Genes. ad lit.* desumptum: *Movet itaque Deus occultâ potentiâ universam creaturam.* Et istud alterum *ex lib. 1. retract. cap. 9.* ibi: *Quia omnia bona, & magna, & media, & minima ex Deo sunt, sequitur ut ex Deo sit etiam bonus usus liberæ voluntatis.*

Quæ omnia, tametsi universalissima, & ad omnem statum dilatata testimonia, nullâ possint tergiversatione eludi, & ad statum naturæ lapsæ coarctari; attamen ut omnis præcludatur effugii locus, ostendo Augustinum ad statum integritatis Sanctorum Angelorum & Protoparentum

tum descendisse, in eisque necessariam fuisse aliam gratiam ab ea, quâ instructi erant, distinctam. Id autem apertè statuit Doctor sanctissimus *lib.12. de Civit. c.9.* his verbis: *Vnde sine bona voluntate, hoc est Dei amore, nunquam Sanctos Angelos fuisse credendum est. Isti autem qui cùm boni creati essent, tamen mali sunt, malâ propriâ voluntate aut minorem acceperunt amoris divini gratiam, quàm illi qui in eadem perstiterunt; aut si utrique boni æqualiter creati sunt, istis malâ voluntate cadentibus, illi ampliùs adjuti ad eam beatitudinis plenitudinem, unde nunquam se casuros certissimi fierent, pervenerunt.* Ergo manifestè admittit Augustinus majus auxilium, & amplius adjutorium in bonis Angelis, qui perstiterunt, quàm in illis, qui in culpam prolapsi sunt: quod amplius adjutorium non potest esse nisi gratia efficax, cùm sufficientem omnes abundè recepissent.

Huic testimonio tres responsiones adhibent adversarii. Prima est, quia licèt Angeli perseverantes acceperint gratiam efficacem, tamen illa non erat eis necessaria; sicut licèt Apostoli fuerint in gratia confirmati, hæc tamen confirmatio non erat necessaria, ut peccata mortalia vitarent, ad quod gratia per se efficax sufficiebat. Secunda responsio est, quod majus illud adjutorium explicari facilè potest de gratia sufficienti uberiori, & ampliori, cùm etiam D.Th. fateatur, majorem gratiam habitualem perfectioribus Angelis juxta perfectiorem naturæ suæ gradum fuisse concessam. Tertia responsio vult, per illud majus adjutorium intelligi scientiam certã de suæ beatitudinis perpetuitate, quam boni Angeli in præmium suæ perseverantiæ receperunt.

Sed

Sed limpidissimus Augustini locus has omnes effutias discutit. Prima quidem responsio difficultati succumbit, dum Angelorum perseverantiam gratiæ per se efficaci tribuit;ad illius enim stabiliendam necessitatem hoc nobis sufficit, ut sine ea non perseverent quicumque perseverant,& absque ea nullus perseveret, tametsi facultatem habeat perseverandi. Nec obest exemplum confirmationis in gratia, quia confirmatio illa sine gratia per se efficaci nôn est, cùm importet copiosam gratiæ habitualis plenitudinem cum speciali jure habendi auxilium per se efficax, quotiescumque peccati mortalis culpa vitanda est.

Secunda verò responsio seipsam interimit; si enim juxta ibi allegatam D.Thomæ doctrinam major habitualis gratia perfectioribus Angelis juxta naturalis perfectionis proportionem in creatione data sit,major etiam data fuit actualis dilectio bonæ voluntatis,in qua Angeli conditi sunt, cùm gratiæ justificantis intensio voluntatis conatui in adultis respondeat: in qua habituali gratia, & dilectione gratiam status innocentiæ constituit Jansenius, aliique ejus doctrinæ sectatores. Ergo perfectiores Angeli perfectius auxilium sufficiens habuerunt; siquidem majori gratia, majorique dilectione in primo creationis instanti præditi sunt; & tamen Angelorum perfectissimi, ipse etiam cœlestis Hierarchiæ Princeps Lucifer in peccatum ceciderunt. Ergo illi lapsi sunt, qui majori auxilio sufficienti instructi sunt,ac proinde maius illud auxilium, quod in his, qui ad beatitudinem pervenerunt, admittit Augustinus, de majori auxilio sufficienti explicari nequaquam potest.

Tertia

Tertia denique responsio manifestam Augustini textui vim facit; cùm enim præmium perseverentiæ sit ipsa beatitudinis plenitudo, & certissima beatitudinis securitas, ad quam per solam perseverantiam pervenimus; planè relinquitur, majus illud auxilium, quo Angeli Sancti ampliùs adjuti ad beatitudinem pervenerunt, non esse ipsam beatitudinem, vel beatitudinis securitatem in beatitudine acceptam, sed donum perseverantiæ, quo ad beatitudinem pervenerunt; non enim per illam certam felicitatis æternæ scientiam, per quam intellectualis creatura de sua felicitate æternâ certa, & secura est, ab beatitudinem pervenitur, sed tunc solùm securitas illa habetur, cùm ad beatitudinem perventum est. Certè licèt (ut occupetur tacita instantia) in doctrina Augustini ipsa beatitudo possit dici adjutorium quo quis beatus efficitur: *Beatitudo*, inquit lib. de corrept. & grat. cap. 12. *quam non habet homo, cùm data fuerit, continuò fit beatus; adjutorium est enim non solùm sine quo non fit, verùm etiam quo fit propter quod datur:* attamen certa beatitudinis scientia, & securitas nequit dici adjutorium, quo ad beatitudinem pervenitur, cùm non nisi post adeptam beatitudinem habeatur, sitque non medium ad beatitudinem, sed corollarium beatitudinis jam possessæ.

Hanc esse Augustini mentem non solùm ex plano de Civitate loco hactenus expenso eruo, sed etiam ex libro de correptione & gratia, in quo potissimùm nobis adversari videtur; sic enim *cap.* 10. habet Doctor Sanctissimus: *Diabolus verò & Angeli ejus, etsi beati erant antequam caderent* (beatitudine scilicet naturali) *&*

& se in miseriam casuros esse nesciebant; erat tamen adhuc quod eorum adderetur beatitudini, si per liberum arbitrium in veritate stetissent, donec istam summa beatitudinis plenitudinem, tanquam præmium ipsius permansionis acciperent; id est, ut magnâ per Spiritum Sanctum datâ abundantiâ charitatis Dei, cadere ulteriùs non possent (in statu viæ) *& hoc de se certissimè nossent* (nimirum in statu termini, & beatitudinis consummatæ.) Quibus in verbis S.Doctor tradit in primis, beatitudinis plenitudinem esse præmium permansionis, seu perseverantiæ: ergo per solam perseverantiam ad beatitudinem pervenimus. Ergo si Sancti Angeli ampliùs adjuti ad beatitudinem pervenerunt, illud adjutorium debet intelligi de auxilio ad perseverandum necessario, & ipsam perseverantiam donante. Deinde docet Augustinus, illud quo Sancti Angeli ad beatitudinem pervenerunt, quodque diabolo & angelis ejus defuit, fuisse magnam per Spiritum Sanctum datam abundantiam charitatis, quâ cadere ulteriùs non possent: illa autem abundantia charitatis, quæ dat ulteriùs non cadere, vel est gratia efficax, vel effectus illius, nisi de nomine contendere velimus. Ergo perseverantia SS.Angelorum fuit effectus gratiæ per se efficacis. Quod & de primo homine docet *in Enchirid.cap.*106. his verbis: *Homo in paradiso ad se occidendum relinquendo justitiam idoneus erat per voluntatem; ut autem ab eo teneretur vita justitiæ, parum erat velle, nisi ille qui eum fecerat, adjuvaret.* Plura ad eandem veritatem confirmandam Augustini testimonia reflexione sequenti referemus.

REFLEXIO.

In omni ſtatu neceſſaria eſt gratia : ergo fuit ſemper , eſt, & erit neceſſaria oratio , quâ cum Deo loquentes univerſa cordis noſtri deſideria in conſpectu ejus effundamus. Per gratiam & ſtant qui non cadunt,& qui eliſi ſunt,eriguntur: ergo ſine intermiſſione orandum eſt , ne deſerat nos qui fecit nos, confiſique viribus noſtris inveniamus miſerias noſtras,funeſtáque experientiâ probemus , ſine ipſo nihil poſſe nos facere, quem tenemur jugiter invocare. Certè ſi primus homo virtutibus omnibus inſtructus , & gratiarum cœleſtium muneribus opimus *ſic erat inſtitutus, ut ſi de adjutorio Dei fideret, bonus homo malum Angelum vinceret*, ut ait Auguſt. *lib.*14. *de civit. cap.*27. addens , quod *& ipſum fidere de adjutorio Dei non quidem poſſet ſine adjutorio Dei :* ſi cœli , id eſt Angeli ipſi , Domino indigent, & ut ait idem Pater in Pſalmum 32 *Verbo Domini cœli*, ideſt Angeli, *ſolidati ſunt, non à ſe ſibi ſolidamentum fuerunt , nec ipſi cœli firmitatem propriam ſibi praſtiterunt. Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris ejus omnis virtus eorum. Non habuerunt aliquid ex ſe,& tanquam ſupplementum à Domino perceperunt ; Spiritu enim oris ejus non pars , ſed omnis virtus eorum.* Si in ipſis integris creaturis intellectualibus ad ſingulos pietatis actus neceſſarium erat adjutorium, quia ut *conc.*2.*in Pſal.*70. ait idem Doctor Sanctiſſimus *: In altis Angeli ſunt , & tibi debent quod ſunt ; tibi debent, quod vivunt ; tibi debent, quod juſtè vivunt ; tibi debent, quod beatè vivunt. Potentiam & juſtitiam tuam*

uſque

usquequò? Vsque in altissima, quæ fecisti magnalia, ne putes hominem solum pertinere ad gratiam Dei. Quid erat Angelus antequam fieret? Quid est Angelus, si deerat qui creavit? Si, inquam, hæc ita sint, opus est planè, ut illius adjutorium indesinenter imploremus, ad illumque nos convertamus, à quo creati sumus. *Homo enim*, ut loco ultimùm citato ait August. *recedendo frigescit, accedendo fervescit; recedendo tenebrescit, accedendo clarescit: à quo enim habet ut sit, apud illum habet ut ei benè sit. Ergo quisquis vult esse similis Deo, ad illum stet, fortitudinemque suam sicut scriptum est, ad illum custodiat, non ab illo recedat. Ei cohærendo signetur quasi ex annulo cera; illi affixus habeat imaginem ejus; faciens quod dictum est, Mihi autem adhærere Deo bonum est, verè custodit similitudinem, & imaginem, ad quam factus est. Porrò autem si perversè voluerit imitari Deum, ut quomodo Deus non habet à quo formetur, non habet à quo regatur; sic ipse velit suâ potestate uti, ut quomodo Deus, nullo formante, nullo regente vivat, quid restat nisi ut recedens ab ejus calore tepescat, recedens à veritate vanescat, recedens ab eo quod summè, atque incomparabiliter est, in deterius mutatus deficiat.*

Totam hanc doctrinam, atque ex ea derivatam orationis necessitatem tradit apertè Gelasius Papa *epist.5.* ad omnes Episcopos per Picænum, contra Pelagianam hæresim, his verbis: *Ecce sine divino suffragio, quod in illa beatitudine positus* (Adamus) *nunquam legitur expetisse, non solùm homini naturale bonum prodesse non potuit, non solùm non effecit beatum; sed cùm hoc solo confidit, atque ad ejus non revertitur largitorem, & beatitudinem potiùs amisit, & malorum*

omnium

omnium sumpsit exordium. Quod & gravissimis verbis in dictis adversus Pelagianam hæresim, quæ habentur *tom.2. Concil.* inculcat idem Pontifex: *Si in ipsis primis hominibus, dum sua nimirum felicitate confidunt, & tantam Dei gratiam in vacuum recipientes, non orando (quod utique nusquam fecisse referuntur) nec de perceptis gratias referendo, nec ut eadem intemerata durarent, suppliciter implorando, incolumes constare nequiverunt; quanto magis post prævaricationis ruinam, in quam malâ sui confidentiâ Creatorem nullatenus inquirendo lethaliter inciderunt, absque divino munere, suis viribus vel ægri stare non possunt, sine quo nec integri persistere valuerunt.* Quantâ ergo orationis instantiâ in hac valle plorationis, ut dona Dei in nobis intemerata durent, petere debemus, memores illius Augustini veridicæ sententiæ, quam habet in Psalm.93. *Noli putare, quia potes à te refici; à te deficere potes, tu teipsum reficere non potes: ille reficit qui te fecit.*

SPECULATIO II.

Confirmatâ ex Discipulis S. Augustini eadem veritate, explicatur perdifficilis ex libro de correptione & gratia depromptus locus.

AD confirmandam statutam hactenus doctrinam, & Augustini mentem perspiciendam

dam, argumentum conficio meo quidem judicio verisimillimum, hoc modo: Non est credibile, discipulos Augustini, alióſve posteriores Patres acerrimos Augustinianæ doctrinæ defensores, & propugnatores intrepidos, totius Augustini doctrinæ basim & fundamentum concutere voluisse, quale putat Jansenius esse discrimen à se statutum inter gratiam medicinalem, & gratiam integritatis, in hoc consistens, quod hæc subjiciebatur usui libertatis, nec dabat agere, sed posse duntaxat; ista libertatem subjiciat, faciatque indeclinabiliter operari. Atqui præstantissimi Augustini discipuli, aliique Patres posteriores Augustini admiratores, discrimen illud nequaquam agnoverunt, sed apertè repudiarunt: ergo discrimen illud non est ad mentem Augustini. Major videtur perspicua, quia discipuli illi, & Patres sunt Fulgentius, Patres Concilii Arausicani secundi, Gregorius Magnus, Bernardus, & Doctor Angelicus, qui Augustini de gratia doctrinam religiosissimè sectati sunt. Nam vel illi sacri Doctores, & Patres Augustini mentem non intellexerunt, vel intellectam deseruerunt. Primum dici nequit absque injuria tot Ecclesiæ luminum non ferenda; secundum verò est à veritate alienissimum, cùm eorum nonnulli Augustini defensionem susceperint, ut Fulgentius, & Patres Arausicani, qui etiam definitiones suas ex libris Augustini conflarunt; alii pressis ab Augustino vestigiis indivulsè adhæserint, ut Gregorius, Bernardus, & præcipuè S. Thomas, de quo ipse Jansenius sic fatur lib. procemiali, cap. 22. *Quidquid vera Theologia in Scholastica S. Thoma continetur, usque ad ipsorum articulorum fundamenta ex Augustino*

gustino ita mutuatum est, ut quemadmodum novum Testamentum nihil aliud est, nisi vetus revelatum, & Augustini doctrina de gratia Dei nihil præter fidei principia in suas deducta conclusiones: ita S.Thomæ Summa, ubi Theologiam tradit, pro magna parte nihil sit aliud, nisi Augustinus contractus, certaque proportione naturalibus principiis alligatus.

Minor ergo propositio probanda superest, proferendo eorum Patrum clarissima testimonia. Sic autem habet Fulgentius *lib.2. ad Trasimundum Regem, cap.2. sub finem,* loquens de Angelis: *Cùm verò quædam pars ejus* (universitatis nimirum Angelicæ) *de cœlestis beatitudinis culmine in imam, perpetuamque cernitur devoluta miseriam, profectò cognoscitur uniformi cunctos opprimi potuisse ruinæ consortio, nisi quos vellet, à casu pravitatis virtus illa defenderet, quæ sola naturaliter mutari, depravarive non potest. Ipsa igitur* (ut pergit cap. sequenti) *etiam homini reparando fuit necessaria; quia non alia stantem Angelum à ruina potuit custodire, nisi ipsa, quæ lapsum hominem post ruinam potuit reparare. Una est in utroque gratia operata; in hoc, ut surgeret; in illo, ne caderet: in illo, ne vulneraretur; in isto, ut sanaretur: ab hoc infirmitatem repulit, illum infirmari non sivit; illius esca, istius medicina.* Quæ verba sunt adeo plana, ut ponderatione non egeant.

Idem docent Patres Concilii Arausicani *can.* 19. his verbis quæ ex Augustino *epist.*106. desumpserunt: *Natura humana, etiamsi in illa integritate, in qua est condita, permaneret, nullo modo se ipsam Creatore suo non adjuvante servaret: unde cùm sine gratia Dei salutem non posset custodire,*

dire, quam accepit, quomodo sine gratia Dei poterit reparare, quod perdidit? Ubi apertè traditur hominē rectum ea victricis gratiæ efficacitate eguisse, ne laberetur, quæ lapso necessaria est, ut reparetur. Quod exponi nequit vel de gratia habituali, quam habebat homo integer, quamve non habet lapsus; tum quia comparatio esset omninò disparata, ut consideranti patet; tum quia nova gratia habitualis non erat homini integro ad perseverandum necessaria; tum quia de illa non erat inter Catholicos Arausicanos Patres, & Semipelagianos controversia. Quæ etiam rationes probant, non posse exponi locum illum de gratia merè sufficiente.

Subscribit Gregorius Magnus *homil.14. in Ezech.* sic: *Unigenitus Patris*, inquit, *qui sursum est firmitas Angelorum, ipse deorsum factus redemptio hominum; illis fortitudo, ne cadant; nobis adjutorium, ut surgamus.* Quod & repetit *lib.25. Moral. cap.8.*

Astipulatur Bernardus *serm.22. in Cant.* his verbis: *Qui erexit hominem lapsum, dedit stanti Angelo ne laberetur; sic illum de captivitate eruens, sic istum de captivitate defendens: & hac ratione aquè utrique communis redemptio, solvens illum, & servans istum.* Vide etiam ipsum initio *libri de dilig. Deo*, & *serm.5. in festivit. omn. Sanct.*

Denique Angelici Doctoris in hac quæstione sententia apertior est, quàm ut de ea dubitare liceat. Cùm enim S. Præceptor ubique, & constanter necessitatem divinæ præmotionis non solùm ob vulneratæ naturæ nostræ debilitatem, sed etiam ob indispensabilem cujusvis causæ secundæ à prima in agendo dependentiam, & subordi-

ordinationem exigat, planè relinquitur, hominem in statu naturæ integræ per se efficaci ad singulos actus motione eguisse. *Manifestum est,* inquit 1.2.q.109.art.1. *quòd sicut motus omnes corporales reducuntur in motum cœlestis corporis, sicut in primum movens corporale: ita omnes motus, tam corporales, quàm spirituales, reducuntur in primum movens simpliciter, quod est Deus. Et ideo quantumcunque natura aliqua corporalis, vel spiritualis perfecta ponatur, non potest in suum actum procedere, nisi moveatur à Deo.* Quod omnibus ejusdem quæstionis articulis repetit, sed specialiter *art.9.* his verbis: *In statu naturæ corruptæ homo etiam in gratia existens indiget prædicta motione, propter duo. Primò quidem ratione generali, propter quod nulla res creata potest in quemcunque actum prodire, nisi virtute motionis divinæ: secundò ratione speciali, propter conditionem status humanæ naturæ; quæ quidem licèt per gratiam sanetur quantum ad mentem, remanet tamen in ea corruptio, & infectio quantum ad carnem.* Ergo eadem motionis efficaciâ, qua indigemus ratione corruptionis, eguisset etiam homo integer ratione subordinationis. Idem convincunt tum ea quæ habet S.Doctor 1.*p.* *q.*105. tum omnia illa infinita testimonia, quibus Thomistæ ex eo physicam præmotionem ostendunt; tum principia illa apud D.Thomam frequentissima, & ubivis obvia de scientia Dei causa rerum, de efficacia voluntatis, & providentiæ Dei, de primi Motoris dotibus, & alia sexcenta, quæ à naturæ corruptione sunt independentia.

Objicitur perdifficilis Augustini locus.

Plura opponunt recentiores D. Augustini discipuli communis Magistri testimonia; sed palmare illud existimant, & decretorium, quod è libro de correptione & gratia depromunt, quia ex illo genuinam Augustini mentem discernendam censent, ubi S. Doctor totam hanc materiam non obiter,ut alibi,sed ex professo,& fusè explicavit à capite 10. ad 13. *Ipsa adjutoria,* inquit cap.12. *distinguenda sunt: aliud est adjutorium, sine quo aliquid non fit; & aliud est adjutorium, quo aliquid fit. Nam sine alimentis non possumus vivere,nec tamen cùm affuerint alimenta, eis fit, ut vivat qui mori voluerit. Ergo adjutorium alimentorum est sine quo non fit, non quo fit, ut vivamus. At verò beatitudo, quam non habet homo, cùm data fuerit, continuò fit beatus: adjutorium est enim, non solùm sine quo non fit, verùm etiam quo fit propter quod datur. Quapropter hoc adjutorium, & quo fit est,& sine quo non fit; quia & si data fuerit homini beatitudo, continuò fit beatus; & si data nunquam fuerit, nunquam erit. Alimenta verò non consequenter faciunt ut homo vivat, sed tamen sine illis non potest vivere. Primo itaque homini, qui in eo bono, quo factus fuerat rectus,acceperat posse non peccare, posse non mori, posse ipsum bonum non deserere, datum est adjutorium perseverantiæ, non quo fieret ut perseveraret, sed sine quo per liberum arbitrium perseverare non posset. Nunc verò Sanctis in regnum Dei per gratiam Dei*

prade

prædestinatis non tantùm tale adjutorium perseverantiæ datur, sed tale, ut eis perseverantia ipsa donetur; non solùm ut sine isto dono perseverantes esse non possint; verùm etiam ut per hoc donum non nisi perseverantes sint.

Hæc Augustinus, quibus non obscurè discrimen gratiæ integritatis à gratia statui naturæ lapsæ necessaria in hoc constituit, quod auxilium primæ gratiæ sit adjutorium, sine quo non possumus perseverare, sed perseverantiam non dat; auxilium verò lapsis necessarium sit adjutorium quo ipsa perseverantia donatur. Quod utriusque gratiæ discrimen explicarat idem S. Doctor c. 11. præcedenti, his verbis: *Istam gratiam non habuit homo primus, quâ nūquā vellet esse malus; sed sanè habuit, in qua si permanere vellet, nunquam malus esset, & sine qua etiam cum libero arbitrio bonus esse non posset, sed eā tamen per liberum arbitrium deserere posset. Nec ipsū ergo Deus esse voluit sine sua gratia, quam reliquit in ejus libero arbitrio; quoniam liberum arbitrium ad malum sufficit, ad bonūm nihil est, nisi adjuvetur ab omnipotenti bono: quod adjutorium si homo per liberum nō deseruisset arbitrium, semper esset bonus, sed deseruit, & desertus est. Tale quippe erat adjutorium, quod desereret cùm vellet, & in quo permaneret, si vellet, non quo fieret ut vellet. Hæc prima est gratia, quæ data est primo Adā; sed hæc potentior est in secundo Adam. Prima est enim, quâ fit ut habeat homo justitiam, si velit; secunda ergo plus potest, quâ etiam fit, ut velit, & tantùm velit, tantoque ardore diligat, ut carnis voluptatem contraria concupiscentem voluntatē spiritus vincat.* :: *Tunc*

ergo dederat homini Deus bonam voluntatem, in illa quippe eum fecerat, qui fecerat eum rectum. Dederat & adjutorium, sine quo in ea non posset permanere, si vellet; ut autem vellet, in ejus libero reliquit arbitrio. Posset ergo in eo permanere si vellet, quia non deerat adjutorium, per quod posset, & sine quo non posset perseveranter bonum tenere, quod vellet. Sed quia noluit permanere, profectò ejus culpa est, cujus meritum fuisset, si permanere voluisset, sicut fecerunt Angeli sancti, qui cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium steterunt ipsi, & hujus mansionis debitam mercedem recipere meruerunt, tantam scilicet beatitudinis plenitudinem, quâ illis certissimum sit semper se in illa esse mansuros. Si autem hoc adjutorium vel Angelo, vel homini quam primùm facti sunt, defuisset, quoniam non talis natura facta erat, ut sine divino adjutorio posset manere si vellet, non utique suâ culpâ cecidissent. Adjutorium quippe defuisset, sine quo manere non possent. Nunc autem quibus deest tale adjutorium, jam pœna peccati est.

Exscribenda essent tria illa integra capita præfati libri, in quibus Augustinus discrimen illud, quod inter utriusque status gratiam intercedit, prosequitur, in eoque ponit, ut in statu innocentiæ actualis perseverantia non erat opus gratiæ, sicut nunc, sed tantùm posse perseverare, quia in statu innocentiæ arbitrium *ita liberum erat, ut velle benè posset, & malè. Nunc autem per peccatum perdito bono merito, in his qui liberantur, factum est donum gratiæ, quæ merces meriti* (scilicet liberi arbitrii sani) *futura erat*, ut ait ibidem S. Pater.

Nec ad illa elevanda testimonia satisfacit responsio

ponſio quorundam recentiorum, cui ita confidit Noſter Gonetus, ut nullam ſe in illis locis invenire difficultatem dicat, quæ non poſſit ex attenta capitum illorum lectione diſſolvi; quia nimirum, inquiunt, non loquitur Auguſtinus de quacumque gratia ſtatus innocentiæ, ſed de ea tantùm, quæ Angelis, & Protoparentibus lapſis conceſſa fuerat, quæ utique fuit non auxilium quo perſeveratur, ſeu efficax, ſed auxilium ſine quo non poſſumus perſeverare, ſeu ſufficiens. Non, inquam, ſatisfacit; quia non ſolùm Auguſtinus comparat gratiam & auxilium datum lapſis angelis & hominibus cum gratiæ adjutorio dato Sanctis hujus ſtatus, ſed etiam gratiam datam bonis Angelis, quâ ſolâ perſeveraverunt; eamque à gratia Sanctorum hujus ſtatus diſtinguit, quòd illa dabat poſſe, non verò actu perſeverare, quod erat arbitrio libertatis ſeipſam determinaturæ relictum; iſta verò det non ſolùm poſſe, ſed etiam agere. Imò in illud diſcrimen explicandum, tanquam in unicum capitum illorum ſcopum collimat Auguſtinus; nam *Angelis malis per liberum arbitrium cadentibus, per idē liberum arbitrium boni ſteterunt, quod tunc ita liberum erat, ut benè velle poſſet, & malè*, ut ex Auguſtino mox dicebamus. Unde *cap.* 10. hæc verba habet S. Doctor, quæ reſponſionem adductam penitus jugulant: *Quapropter ſaluberrimè confitemur, quod rectiſſimè credimus, Deum, Dominumque rerum omnium, qui creavit omnia bona valde, & mala ex bonis exoritura eſſe præſcivit, & ſcivit magis ad ſuam omnipotentiſſimam bonitatem pertinere, etiam de malis bona facere, quàm mala eſſe non ſinere; ſic ordinaſſe Angelorum, & hominum vitam, ut in ea priùs oſten-*

deret quid posset liberum arbitrium, deinde quid posset suæ gratiæ beneficium, justitiæque judicium. Denique Angeli quidam, quorum Princeps est qui dicitur Diabolus, per liberum arbitrium à Domino Deo refugæ facti sunt: refugientes tamen ejus bonitatem, quâ beati fuerunt, non potuerunt ejus effugere judicium, per quod miserrimi effecti sunt. Cæteri autem (in his verbis totus hujus testimonii nervus situs est) *per ipsum liberum arbitrium in veritate steterunt, eamque de suo casu nunquam futuro certissimam scire meruerunt.* Quod & inculcat Doctor Sanctus *lib. de dono perf. cap.* 7. his verbis : *Qui non infertur in tentationem, non discedit à Deo. Non est hoc omninò in viribus liberi-arbitrii, quales nunc sunt; fuerat in homine antequam caderet. Quæ tamen libertas voluntatis in illius primæ conditionis præstantia quantùm valuerit, apparuit in Angelis, qui diabolo cum suis cadente, in veritate steterunt & ad securitatem perpetuam non cadendi, in qua nunc eos esse certissimi sumus, pervenire meruerunt. Post casum autem hominis non nisi ad gratiam suam Deus voluit pertinere, ut homo accedat ad eum; neque nisi ad gratiam suã voluit pertinere, ut homo non recedat ab eo.*

Augetur vis argumenti, repræsentatâ accuratâ Augustiniani libri synopsi.

Gratulor sanè eorum felicitati, qui nullam hisce in testimoniis difficultatem experiuntur, nec minorem eâ illorum bonam fortunam esse reor, qui nec frigus hyeme, nec ardores solis inter ipsos urentis caniculæ dies persentiunt.

Cùm

Cùm enim ibi apertè profiteatur Augustinus, Deum *sic ordinasse Angelorum, hominumque vitam, ut in ea ostenderet, quid posset liberum arbitrium, deinde quid posset suæ gratiæ beneficium*; manifestum est eò loci indagare Augustinum characteristicam adjutorii gratiæ utriusque status differentiam, ut hac inquisitione & vires liberi arbitrii sani, & omnipotentissimam gratiæ medicinalis vim declararet; ipsaque verba clariùs id loquuntur, quàm si essent solaribus radiis delineata; & aliquid eis addere, decerpsisse est.

Ad cujus majorem claritatem, & absolutam convictionem operæpretium duxi scopum totius libri de correptione & gratia, & duodecim priorum capitum synopsin oculis Lectorum objicere, ut hujus difficultatis vis, & Augustini mens in splendore suo toto patescat.

Cùm Monasterium Valentini nonnullâ fuisset dissensione turbatum occasione divinæ gratiæ ad bona opera necessariæ, asserente nonnullo, neminem corripiendum, si Dei præcepta non facit, sed pro illo, ut faciat, tantummodò esse orandum, gravem hunc errorem confutaturus Augustinus supponit *cap.* 1. catholicam de gratia Dei doctrinam, quâ credimus Dei adjutorio adjuvari nos, ut declinemus à malo, & faciamus bonum, *quod nullus potest sine Spiritu gratiæ; quæ si desit, ad hoc lex adest, ut reos faciat, & occidat.* Imò addit, tantam esse gratiæ necessitatem, ut neque ad gratiam ipsam confugere possimus, nisi cùm à Domino gressus hominis diriguntur. *Ac per hoc & desiderare auxilium gratiæ, initium gratiæ est.* Addit insuper, hanc gratiam non excludere liberum arbitrium, quod

ad bonum & malum faciendum confitendũ est nos habere, *sed in malo faciendo liber est quisque justitiæ, servusque peccati; in bono autem liber esse nullus potest, nisi fuerit liberatus ab eo, qui dixit: Si vos filius liberaverit, tunc verè liberi eritis.*

Capite secundo ejusdem gratiæ ad singulos actus necessitatem prosequitur S. Doctor, aitque talem esse, *sine qua nullũ pro-sus sive cogitãdo, sive volendo, & amando, sive agendo faciunt bonum; non solùm ut monstrante ipsa quid faciendum sit, sciant; verùm etiam, ut præstante ipsa faciant cum dilectione quod sciunt.* Deinde generali responsione occupat Adversariorũ objectionem, & querelam, asserens quod si illi queruli, & rixosi, qui non corripi, sed pro se tantùm orari volunt, essent veri filii Dei, intelligerent se spiritu Dei agi, ut quod agendum est, agant, & cùm egerint, gratias agant: quando autem non agunt, sive omninò non faciendo, sive non ex charitate faciendo, orent ut quod nondũ habent, accipiant, dilectionem nimirum, & delectationem justitiæ, eamque suavitatem, quã largitur Dominus, ut terra nostra det fructum suũ: quia sicut nihil habent, quod non acceperint; ita nihil habebunt, quod non accepturi sint.

Capite tertio proponit Adversariorum querelam, dicentium: Præcipiant tantùm nobis quid facere debeamus, qui nobis præsunt, & ut faciamus orent pro nobis, non autem nos corripiant, & arguant si non fecerimus. Cui respondet Augustinus, omnia illa esse facienda, quia Apostoli & præcipiebant quæ fierent, & corripiebant si non fierent, & orabant ut fierent. Quod probat exemplo Pauli, qui 1. *Cor.* 16. præcipie

cipiebat, ut haberetur charitas: 1. *Cor.* 6. corripiebat, quia non habebatur charitas: 1. *Thess.* 3. orabat, ut abundaret charitas. Unde concludit: *O homo, in præceptione cognosce quid debeas habere; in correptione cognosce, tuo te vitio non habere; in oratione cognosce, unde accipias quod vis habere.*

Capite quarto incipit urgere argumentum Adversariorum hoc modo: Quomodo meo vitio non habetur, quod non accepi ab illo, à quo nisi detur, non est omninò alius, unde tale, ac tantum munus habeatur? Rectè ergo corriperet, si gratiam meâ culpâ non haberem; hoc est, si eam possem mihi dare, vel sumere ipse, nec facerem; vel si dante illo, accipere noluissem. Cùm ergo & ipsa voluntas à Domino præparetur, cur me corripis, quia vides me ejus præcepta facere nolle, & non potiùs ipsum rogas, ut in me operetur & velle?

Capite quinto huic objectioni respondet, utilem nihilominus esse correptionem, quâ demonstrantur vitia, causaturque utilis dolor, quo medicum quæramus, ut cùm deformes nos videmus, reformatorem desideremus, eique supplicemus, ne in illa remaneamus fœditate. *Dolor quippe ille, quo sibi displicet, quando sentit correptionis aculeum, excitat eum in majorem orationis affectum; ut Deo miserante incremento charitatis adjutus desinat agere pudenda & dolenda, & agat laudanda atque gratanda. Hæc est correptionis utilitas, quæ nunc major, nunc minor pro peccatorum diversitate salubriter adhibetur; & tunc est salubris, quando supremus medicus respicit. Tunc correptione proficit homo, cùm miseretur, atque adjuvat, qui facit quos vo-*

luerit etiam ſine correptione proficere.Sed quare iſti ſic, illi aliter diverſis, & innumerabilibus modis vocentur, ut reformentur, abſit ut dicamus judicium luti eſſe debere, non figuli.

Capite ſexto urget iterum inſtantiam Adverſariorum in hoc conſiſtentem, injuſtè accuſari, reprehendi, corripique illos, qui non faciunt quod præceptum eſt, quia obedientiæ munus non acceperunt, nec illud ſibi dare potuerunt. Cui reſpondet Auguſtinus, hujuſmodi obloquutores vel nondum eſſe juſtificatos, vel eſſe juſtificatos; ſi non regenerati, neque juſtificati ſunt, carent illi quidem gratiâ, ſed in pœnam peccati primi hominis, quem fecit Deus rectum ab initio; *ac per hoc prima pravitas, quâ Deo non obeditur, ab homine eſt, quia ex rectitudine, in qua eum Deus primitùs fecit, ſuâ malâ voluntate decidens pravus effectus eſt.* Nec obeſt, quod illa pravitas communis ſit omnibus, quia ut ſubdit: *Imò corripiatur in ſingulis, quod eſt omnium. Non enim propterea cujuſquam non eſt, quòd ab ea nullus immunis eſt.::: Corripiatur ergo origo damnabilis ut ex dolore correptionis voluntas regenerationis oriatur, ſi tamen qui corripitur, filius eſt promiſſionis.* Quod ſi aliquando juſtificati ſunt, & in malam vitam perverſa voluntate relapſi, certè non poſſunt dicere, Gratiam non accepimus, qui acceptam gratiam malo ſuo amiſerunt arbitrio.

Contra eam doctrinam proponit eodem capite Auguſtinus replicam Adverſariorum ſic inſiſtentium: Verum quidem eſt, nos accepiſſe gratiam, quâ juſtificati ſumus, antequam relaberemur in culpam; ſed quòd relapſi ſumus, argui juſtè non poſſumus, quia etſi accepimus fidem

per

per dilectionem operantem & justificantem, perseverantiam tamen non accepimus. *An quisquam dicere audebit, istam perseverantiam nõ esse donum Dei, & hoc tam magnum bonũ ita esse nostrum, ut quisquis id habuerit, non possit ei Apostolus dicere: Quid enim habes, quod non accepisti, quoniam hoc sic habet, ut non acceperit?* Cui objectioni ut respondeat, præmittit in eodem capite Augustinus, fatendum esse perseverantiam in bono magnum esse Dei munus; nam pro ea rogavit Dominus, dum *Luc.* 22. pro Petro rogavit, ut non deficeret fides ejus, quæ profectò si homini ab homine esset, petenda à Deo non esset. Unde & Paulus perseverantiam à Deo donandam Philippensibus *c.* 1. promittit: *Confidens hoc ipsum, quoniam qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Iesu.* Quod ibidem aliis Scripturarum testimoniis, necnon egregio Cypriani loco confirmat.

Capite septimo respondet prædictæ instantiæ, asseritque, etiam non perseverantes justè corripiendos esse, quia ex bona in malam vitam suâ voluntate mutati sunt. Quod ex eo confirmat, quia si à damnatione, quæ facta est per Adam, non se liberabunt, qui poterunt dicere, non se audivisse Evangelium, quanto minùs se liberabunt, qui dicturi sunt, Perseverantiam non accepimus. *Ac per hoc, & qui Evangelium non audierunt, & qui eo audito, in melius commutati perseverantiam non acceperunt; & qui Evangelio audito venire ad Christum, hoc est in eum credere noluerunt (quoniam ipse dixit: Nemo venit ad me, nisi ei datum fuerit à Patre meo;) & qui per ætatem parvulam nec credere potuerunt, sed ab originali noxa solo possunt lavacro*

regenerationis absolvi, quo tamen non accepto mortui perierunt, non sunt ab illa conspersione discreti, quam constat esse damnatam, euntibus omnibus ex uno in condemnationem. Quod totum illustrat fusa expositione illius Apostolici dicti: *Quis te discernit*, &c. Deinde verò idipsum confirmat doctrinâ gratuitæ Sanctorum electionis.

Capite octavo hanc de gratuita electione doctrinam applicat perseverantiæ, & respondet instantiæ præfatæ recurrendo ad judicia Dei. *Si à me quæratur*, inquit, *cur eis Deus perseverantiam non dederit, quibus eam, quâ Christianè viverent, dilectionè dedit, me ignorare respondeo. Non enim arroganter, sed agnoscens modulum meum, audio dicentem Apostolum: O homo, tu quis es, qui respondeas Deo?* Id confirmat multis obstupēdorum Dei judiciorum exemplis, quæ ad naturalia, & ad supernaturalia dilatat, & sic concludit: *Cur igitur hoc tam magnum beneficium aliis dat, aliis non dat Deus, apud quē non est iniquitas, nec acceptio personarum; & in cujus potestate est, quandiu quisque in hac vita maneat, quæ tentatio dicta est super terram? Sicut ergo coguntur fateri* (Adversarii contra quos disputat, & quorum instantiæ occurrit) *donum Dei esse, ut finiat homo vitam istam, antequam ex bono mutetur in malum; cur autem aliis donetur, aliis non donetur, ignorant: ita donum Dei esse in bono perseverantiam secundùm Scripturas fateantur nobiscum; & cur aliis detur, aliis non detur, sine murmure adversus Deum dignentur ignorare nobiscū.*

Capite nono prosequitur eandem materiam, ostenditque illos duntaxat esse veros Dei filios,

&

& discipulos, qui usque ad finem perseverant, talesque esse qui secundùm propositum vocati sunt. Ex quo sic infert: *Appellamus ergo eos & electos Christi discipulos, & Dei filios, quia sic appellandi sunt, quos regeneratos piè vivere cernimus: sed tunc verè sunt quod appellantur, si manserint in eo, propter quod sic appellantur. Si autem perseverantiam non habent, id est in eo quod cœperunt esse, non manent, non verè appellantur quod appellantur, & non sunt; apud eum enim hoc non sunt, cui notum est quod futuri sunt, id est, ex bonis mali. Propter hoc Apostolus cùm dixisset, Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, sciens nonnullos diligere Deum, & in eo bono usquē in finem nō permanere, mox addidit: His qui secūdùm propositum vocati sunt.* Quod ibidem fusè prosequitur, variis testimoniis, & exemplis demonstrans gratuitæ electionis infallibilem certitudinem; additque tantùm abesse, inde sequi abstinendum esse à correptione, quod potiùs inde fit, eam esse cum charitate adhibendam, quia si prædestinatus est qui corripitur, fini prædestinationis deserviet utilitas correptionis. *Nemo ergo dicat, non esse corripiendum qui exorbitat de via justa, sed et reditum, & perseverantiam à Domino tantùm esse poscendam. Nemo prudens, & fidelis hoc dicat. Si enim secundùm propositum vocatus est iste, proculdubio illi etiam, quòd corripitur, Deus cooperatur in bonum. Vtrum autem sic sit vocatus, quoniam qui corripit, nescit, faciat ipse cum charitate, quod scit esse faciendum: scit enim talem corripiendum, facturo Deo misericordiam, aut judicium. Misericordiam quidem, si à massa perditionis ille, qui corripitur, gratiæ largitate discr-*

discretus est, & non est inter vasa iræ, quæ perfecta sunt in perditionem, sed inter vasa misericordiæ, quæ præparavit Deus in gloriam. Iudicium verò, si in illis est damnatus, in his non est prædestinatus.

His novem capitibus vim objectionis, variasque ejus instantias contrivit Augustinus, utique diverso ab eo, quo assertores scientiæ mediæ utuntur modo, sicut advertere potuit Lector eruditus. Sed ut ad rē veniamus, summa Augustinianæ doctrinæ hæc est, ideo corripiendos esse malos quia sua voluntate peccant; ideo verò arguendos, quòd malè velint, tametsi perseverantiæ donum non accipiant, quia justo Dei judicio carent eo dono, quia nimirum justi, etsi occultis de causis, prædestinati non sunt, nec à massa corruptionis discreti. Hac in responsione sistit Augustinus, quia in ea quiescere debet Christianus. Sed quia humana subtilitas inde disputandi ansam arripit, ubi christiana docilitas & humilitas credit, adorat, conticescit; hinc statim ultrò se offert objectio, quia nimirum, etsi illa doctrina locum habeat in statu corruptionis, in quo degimus; tamen locum habere nequit in statu innocentiæ, quia etsi perseverantiæ donum non accipiant præsciti, quia non sunt à massâ corruptionis discreti, quare Adamus, & Angeli, qui ceciderunt, dono perseverantiæ caruerunt, quod propter nullum præcedens peccatum potuit denegari, nec ob aliquam præcedentem massam, unde discreti non sint, reprobati?

Hanc difficillimam replicam sibi proponit Doctor Sanctissimus, & juxtà oculatissimus capite 10. *Hinc exoritur alia quæstio* (id est ex his, quæ

quæ hactenus totis novem capitibus à me tradita sunt, sponte nascitur) *non sanè contemnēda, sed in adjutorio Domini, in cujus manu sunt nos & sermones nostri, aggredienda, atque solvenda. Quæritur enim à nobis, quantùm attinet ad hoc donum Dei, quod est perseverare usque in finem, quid de ipso primo homine sentiamus, qui certè sine ullo vitio factus est rectus.* Et paucis interiectis: *Sed illud magis quærendum, operosiusque tractandum est, quomodo respondeamus eis, qui dicunt: Si in illa rectitudine, in qua sine vitio factus est, habuit perseverantiam, proculdubio perseveravit in ea: & si perseveravit, utique non peccavit, nec illam suam rectitudinem, Deumque deseruit. Eum autē peccasse, & desertorem boni fuisse, Veritas clamat. Non ergo habuit in illo bono perseverantiā; & si non habuit, nō utique accepit. Quomodo enim & accepisset perseverantiam, & non perseverasset? Porrò si propterea nō habuit, quia non accepit, quid ipse non perseverando peccavit, qui perseverantiā non accepit? Neque enim dici potest, ideo non accepisse, quia non est discretus à massa perditionis gratiæ largitate. Nōdū quippe erat in genere humano perditionis massa antequā peccasset, ex quo tracta est origo vitiata.*

Ecce argumentum in tota sua vi, & ad extremum usque difficultatis paulatim perductum. Quid autem ad illud respondet Augustinus? Certè nihil aliud, quàm gratiæ discrimen illud allatum superiùs, nimirum culpandum fuisse Adamum, quia cum auxilio sibi dato poterat perseverare, & per liberum arbitrium stare, adjutorio illo si benè usus fuisset. *Quia verò*, inquit, *per liberum arbitriū Deum deseruit, justū*

judicium Dei expertus est, ut cum tota sua stirpe, quæ in illo adhuc posita tota cum illo peccaverat, damnaretur.

Capite undecimo prosequitur eandem disparitatem. *Quid ergo*, inquit, *Adam non habuit Dei gratiam? Imò verò habuit magnam, sed disparem.* In quo verò sit dispar, fusè explicat, & addit: *Istam gratiam non habuit homo primus, qua nunquam vellet esse malus; sed sanè habuit, in qua si permanere vellet, nunquam malus esset; & sine qua etiam cum libero arbitrio bonus esse non posset, sed eam tamen per liberum arbitrium deserere posset. Nec ipsum ergo Deus esse voluit sine sua gratia, quam reliquit in ejus libero arbitrio. Tale quippe erat adjutorium quod desereret cùm vellet, & in quo permaneret si vellet, non quo fieret ut vellet.* Et in hoc ait gratiam illam Adami differre à gratia Christi in hoc statu necessaria, quia *hæc tantò major est, ut parum sit homini per illam reparare perditam libertatem, parum sit denique non posse sine illa, vel apprehendere bonum, vel permanere in bono, si velit, nisi etiam efficiatur ut velit.* Idem prosequitur usque ad finem capitis, & toto sequenti capite 12. ubi discrimen adjutorii *quo*, & *sine quo* ex professo interpretatur; præcipua verba inter objiciendum retulimus, nec ea iterum rescribere opus est.

Ex his ergo distinctè, dearticulatéque propositis evincitur, mentem Augustini, ut videtur, nō attigisse, qui volunt S. Patrem non comparasse omnem gratiam adjutricem status innocentiæ cum gratia Salvatoris, sed solùm adjutorium datum illi ad perseverandum; quod utique fuit tantùm *sine quo*, sive sufficiens; non *quo*, sive efficax.

ſive efficax. Sed oppoſitũ demonſtrat genuinus, germanus, & naturalis duodecim priorum capitum contextus. Nam cùm *cap.*10. 11. *&* 12. extendat Auguſtinus objectionem de injuſtia correctionis, ſi perſeverantia ſit donum Dei; extendat, inquam, ad ſtatum innocentiæ, illamque non aliter ſolvat, quàm afferendo rationem diſparitatis gratiæ ad utrumque ſtatum neceſſariæ, in hoc poſitæ, quod licèt nos egeamus adjutorio, quo infirmitas voluntatis humanę indeclinabiliter, & inſuperabiliter agatur; tamen eo Adamus non egebat, quia licèt non poſſet perſeverare ſine gratia, illa tamen gratia libero ſanæ voluntatis libertatis arbitrio permittebatur: cùm, inquam, Auguſtinus illam objectionem non aliter ſolvat, manifeſtum eſt, cenſuiſſe ipſum omnem gratiam ſtatus innocentiæ fuiſſe duntaxat ſufficientem, aliàs inanis eſſet diſparitas, quam inter utrumque ſtatum ponit, & inſtantia de correctione non ſolùm æquè, ſed magis in ſtatu innocentiæ urgeret, in quo nulla præcedit corrupta maſſa, propter quam poſſit gratia efficax denegari: & tamen Auguſtinus per allatam à ſe diſparitatem objectionem evertiſſe ſe credit, cùm illam ſolam afferat, quâ illam ſolvat; & ita afferat, ut in ea victoriæ ſuæ gloriam, & intricatiſſimæ quæſtionis lucem conſtituat.

Vera Auguſtini explicatio.

Non poſſum aliquid adversùm veritatem, ſed pro veritate, quâ vinci glorioſum eſt, quâ dum vincimur, victores ſumus; quia ſi nos vincit veritas, ſumus nos victores erroris. Itaque non

poſſum

possum inficiari Augustinum tribus præfatis capitulis comparare gratiam utriusque status, & afferre discrimina adjutoriorum ad illos status per se necessariorum. Verùm quomodo cum hac doctrina, cum illo discrimine clarissimè per tria integra capita ab Augustino explicato, nostra de necessitate præmotionis in omni statu sententia salva consistat, explicare quidem hoc opus, hic labor est; sed cum adjutorio Dei, in cujus manu sunt nos, & sermones nostri, & Augustini ipsius luce difficultas aggredienda est, atque solvenda.

Dicendum ergo, Augustinum comparare gratiam per se ad utrumque statum, sanum, vel corruptum necessariam ex propriis, ut ita dicam, meritis utriusque status, & attenta conditione hominis sani, & infirmi. Et in hoc sensu verum est, quod licèt homo lapsus, & infirmus ob perpetuam rebellis concupiscentiæ pugnam indigeat invictissimo adjutorio, ne inter tot, & tantas tentationes infirmitate sua voluntas ipsa succumbat: attamen in statu innocentiæ sano, & integro, tali adjutorio per se non indigebat, sed ex vi illius status gratiam duntaxat sufficientem sibi necessariam exigebat, quâ stante cum solo concursu generali (qui utrum esset prævius, vel tantùm simultaneus, non disputat ibi Augustinus, sed alibi examinandum relinquit, vel à se traditum supponit, vel ut philosophicum, & ad satisfaciendum propositæ difficultati inutile prætermittit) poterat perseverare, si vellet, eadem facilitate, quâ poterat ambulare; quia sicut facultatem progressivam sanam, & incolumem in creatione à Deo acceperat, ita & voluntatem Deo adhærentem, robustam, virtutibus omnibus,

bus,& viribus ad operandum in ordine supernaturali instructissimam sortitus erat.

Ad cujus majorem elucidationem considerandum est, Augustinum in omnibus suis de gratia Christi libris disputare contra Pelagianos, vel Pelagianorum reliquias, qui hæretici infirmatam esse per peccatum originale naturam humanam pernegabant, ideóque gratiam necessariam esse inficiabantur, Augustinus contrà oppositum fundamentum perpetuò urget, nempe naturam, & libertatem ad benè agendum, peccato sauciatam, & penè ad nihilum redactam; cui fundamento oppositam Pelagianismo conclusionem de necessitate gratiæ continenter superstruir. Unde in omnibus suis libris necessitatem, efficaciam, vim, victoriam, & triumphos gratiæ ex infirmitate naturæ colligit: & quanvis interdum alia principia gratiæ efficacis, nimirum divinæ scientiæ & voluntatis causalitatem, & omnipotentissimam potestatem, supremum Dei in omnes causas, etiam liberas, dominium, scientiæ mediæ sibi propositæ impossibilitatem, aliaque hujusmodi doctrinæ suæ capita insinuet; attamen totum suæ causæ præsidium, totam divinæ gratiæ victricis necessitatem firmissimam in infirmitate naturæ à Pelagianis negata, & à Massiliensibus tandem confessa ponit. Quid ergo mirum, si gratiam efficacem neget statui sano necessariam, cùm ejus efficaciam in vi medicinali collocet, quæ utique benè valentibus non est necessaria?

Hanc Augustini interpretationem ex illis capitibus, in quibus tota difficultatis summa posita est, eruere licet; sic enim habet *cap.* 11. ubi gratiam hujus status, qualis sit, exponit. *Ille*

in

in bonis erat (loquitur de Adamo) *quæ bonitate sui conditoris acceperat. Neque enim illa bona, & ille suis meritis comparaverat, in quibus nullum prorsus patiebatur malum. Sancti verò in hac vita, ad quos pertinet liberationis hæc gratia, in malis sunt, ex quibus clamant ad Deum : Libera nos à malo. Ille in illis bonis Christi morte non eguit; istos à reatu & hæreditario, & proprio, illius Agni sanguis absolvit. Ille non opus habebat eo adjutorio, quod implorant isti cùm dicunt : Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus ? Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Quoniam in eis caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem: atque in tali certamine laborantes, ac periclitantes, dari sibi pugnandi, vincendique virtutem per Christi gratiam poscunt. Ille verò nullâ tali reipsa à seipso adversus seipsum tentatus, atque turbatus, in illo beatitudinis loco suâ secum pace fruebatur. Proinde etsi non interim lætiore nunc, veruntamen potentiore gratia indigent isti.*

Idem prosequitur capite duodecimo his verbis : *Major quippe libertas est necessaria adversus tot, & tantas tentationes, quæ in paradiso non fuerunt, dono perseverantiæ munita atque firmata, ut cum omnibus amoribus, terroribus, erroribus suis vincatur hic mundus. Hoc Sanctorum martyria docuerunt. Denique ille Adam, & terrente nullo, & insuper contra Dei terrentis imperium libero usus arbitrio, non stetit in tanta felicitate, in tanta non peccandi facilitate. Isti autem non dico terrente mundo, sed sæviente, ne starent,*

ſtarent, ſteterunt in fide, cùm videret ille bona præſentia, quæ fuerat relicturus; iſti futura, quæ accepturi fuerant, non viderent. Vnde hoc, niſi donante illo, à quo miſericordiam conſequuti ſunt, ut fideles eſſent; à quo acceperunt ſpiritum, non timoris, quo perſequentibus cederent; ſed virtutis, & charitatis, & continentiæ, quo cuncta minantia, cuncta invitantia, cuncta cruciantia ſuperarent? Illi ergo ſine peccato ullo data eſt, tum qua conditus eſt, voluntas libera, & eam fecit ſervire peccato: horum verò cùm fuiſſet voluntas ſerva peccati, liberata eſt per illum, qui dixit: Si vos Filius liberaverit, tunc verè liberi eritis. Et accipiunt tantam per iſtam gratiam libertatem, ut quanvis quamdiu hîc vivunt, pugnent contra concupiſcentias peccatorum, eiſque nonulla ſubrepant, propter quæ dicant quotidie: Dimitte nobis debita noſtra; non tamen ultrà ſerviant peccato, quod eſt ad mortem.

Denique caput ſic concludit: *Tantùm Spiritu ſancto accenditur voluntas eorum, ut ideò poſſint, quia ſic volunt; ideo ſic velint, quia Deus operatur ut velint. Nam ſi in tanta infirmitate vitæ hujus, in qua tamen infirmitate propter elationem reprimendam perfiei virtutem oportebat, ipſis relinqueretur voluntas ſua, ut in adjutorio Dei, ſine quo perſeverare non poſſent, manerent, ſi vellent, nec Deus in eis operaretur, ut vellent, inter tot, & tantas tentationes infirmitate ſua voluntas ipſa ſuccumberet: & ideo perſeverare non poſſent, quia deficientes infirmitate, nec vellent, aut non ita vellent infirmitate voluntatis, ut poſſent. Subventum eſt igitur infirmitati voluntatis humanæ, ut divinâ gratiâ indeclinabiliter, & inſuperabiliter ageretur; & ideo quanvis infirma,*

non

non tamen deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur. Ita factum est, ut voluntas hominis invalida, & imbecilla in bono adhuc parvo perseveraret per virtutem Dei, cùm & voluntas primi hominis fortis, & sana in bono ampliore non perseveraverit, habens virtutem liberi arbitrii, quanvis non defuturo adjutorio Dei, sine quo non posset perseverare, si vellet; non tamen tali, quo in illo Deus operaretur ut vellet. Fortissimo quippe permisit, atque dimisit facere quod vellet; infirmis servavit, ut ipso donante, quod bonum est, vellent, & hoc deserere invictissimè nollent.

Vides eatenus Augustinum velle nos egere gratiâ invictissimâ, indeclinabili, victrici, & per se efficaci, quia voluntas nostra peccato infirmata, & vi concupiscentiæ corruptæ illecta absque hujusmodi fortissimo adjutorio deficeret: verè ergo infert, hominem non eguisse hujusmodi adjutorio sanante infirmitatem, compellente tarditatem & languorem, molliente difficultatem, vincente mundi amores, terrores, errores, ac superante cuncta minantia, cuncta invitantia, cuncta cruciantia; non eguisse, inquam, titulo infirmitatis, corruptionis, & debilitatis: an verò alio, nimirum subordinationis titulo eguerit, ibi non disputat, nec ad Adversariorum sedandam querelam necessarium erat, quia absolutè verum erat, hominem in statu innocentiæ non indiguisse auxilio, quo actu perseveraret, sicut eo eget voluntas hominis infirmi; ita ut si per possibile, vel impossibile non esset auxilium illud *quo* necessarium ratione subordinationis, illud integritas primi hominis minimè desideraret, & tamen eo egeret homo infirmus, tametsi ratione subor

ſubordinationis cauſæ ſecundæ ad primam non exigeretur.

Idque poſſumus aliquo exemplo ex doctrina Auguſtini petito illuſtrare, ex quo apparebit Auguſtinum ea interdum tradere, quæ alia alibi diſputanda ſupponunt; ſed iis eſſe contentum, quæ ad præſentem difficultatem ſolvendam ſufficiunt. Sic in opuſculo contra Porphyrium de ſex quæſtionibus Paganorum edito, quod habetur *epiſt.*49. Ethnicis importunè quærentibus, cur Chriſtus poſt tam longa tempora venerit, hoc eis brevitatis gratiâ reſpondit, tunc voluiſſe hominibus apparere Chriſtum, & apud eos prædicari doctrinam ſuam, quando ſciebat, & ubi ſciebat eſſe qui in eum fuerant credituri. Et tamen idem S. Doctor *lib. de prædeſt. Sanct. cap.*9. ait ſe id dixiſſe abſque præjudicio latentis conſilii Dei, quia nimirum quod ibi dixerat, *convincendæ Paganorum infidelitati ſufficere videbatur. Proinde quod dixit*, addit, *tunc voluiſſe hominibus apparere Chriſtum, & apud eos prædicari doctrinam ſuam, quando ſciebat, & ubi ſciebat eſſe, qui in eum fuerant credituri; poſſet etiam ſic dici, tunc voluiſſe hominibus apparere Chriſtum, & apud eos prædicari doctrinam ſuam, quando ſciebat, & ubi ſciebat eſſe qui electi fuerant in ipſo ante mundi conſtitutionem. Sed quia ſi ita diceretur, lectorem faceret intentum ad ea requirenda, quæ nunc ex admonitione Pelagiani erroris neceſſe eſt copioſiùs, & laborioſiùs diſputari, viſum mihi eſt, quod tunc ſatis erat, breviter eſſe dicendum; excepta, ut dixi, altitudine ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, & ſine præjudicio aliarum cauſarum, de quibus non tunc, ſed aliàs opportuniùs diſputandum putavi.*

Simi

Similiter ergo in proposito dicimus, intendisse duntaxat Augustinum triplici illo capite memorato ea tradere, quæ convincendæ Pelagianorum, & Monachorum Adrumetinorum instantiæ sufficere videbantur; nec Lectorem voluit facere intentum ad ea requirenda, quæ nunc occasione generalis causarum secundarum subordinationis, & à prima dependentiæ necesse est copiosiùs, & laboriosiùs disputari.

Reflexio.

Humilientur miseri, si non potuerunt stare felices. Si boni Angeli, ut Augustinus *lib.12. de Civit. cap.9.* ait, *non potuerunt seipsos facere meliores, quàm eos ille fecerat, quo nemo melius quidquam facit, profectò & bonam voluntatem, quâ meliores essent, nisi operante adjutorio Creatoris, habere non possent.* Quid à se, vel in se sperare potest pulvis, & cinis, homo vanitati similis, universa vanitas, & nudus, & miser, & miserabilis? Si disjectus est dives superbus, quia sibi fidit, se discernere voluit, aliquid habere voluit quod non acceperit, & habendo gloriari, non tolerabitur pauper elatus, qui non vult ponere Deum adjutorem suum, vultque gratiam pedisequam esse naturæ, non dominam.

Usqueadeò verum est, indiguisse Angelum novo ad perseverandum, distinctoque ab eo, quod in creatione acceperat, adjutorio, ut graves Thologi in hoc ejus peccatum constituant, quod ad gloriam sine speciali gratiæ auxilio se perventurum crediderit Lucifer Pelagianorum pater. Cujus subtilissimæ sapientiæ nefandum

dum virus in homine primo exitisse non obscurè indicat August. *lib.*11. *de Genes. ad lit. cap.*5. his verbis : *Nec arbitrandum est, quod esset hominem dejecturus iste tentator, nisi præcessisset in anima hominis quædam elatio comprimenda, ut per humiliationem peccati, quàm de se falsò præsumpserit, disceret. Verissimè quippe dictum est : Ante ruinam exaltatur cor, & ante gloriam humiliatur. Et hujus fortè hominis vox est in Psalmo : Ego dixi, in abundantia mea non movebor in æternum. Deinde jam expertus quid mali habeant superba præsumptio propriæ potestatis, & quid boni adjutorium gratiæ Dei : Domine, inquit, in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem, avertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.*

Vide igitur quàm sit periculosum sibi bonæ voluntatis adscribere laudem. Et certè si piaculum est formatam Deo authori denegare voluntatem, perinde iniquum est eidem eam non tribuere reformatam. *Nam si nobis libera quidem voluntas ex Deo est, quæ adhuc potest esse bona, vel mala; bona verò voluntas ex nobis est, melius est id, quod à nobis, quàm quod ab illo est. Quod si absurdissimè dicitur, oportet fateantur* (Pelagiani) *etiam bonam voluntatem nos divinitus adipisci*, ut *lib. de pecc. mer. & remiss. cap.*18. discurrit Augustinus.

Totum itaque Deo reddamus, qui totum à Deo accepimus : non reddendo perdimus ; reddendo, non solùm non perdimus, sed augemus. Quàm præclarè Augustinus epist.34. *Benignus exactor est Deus, non egenus ; & qui non crescit ex redditis, sed in se crescere facit redditores. Huic ergo, quod non redditur, perditur; quod autem redditur*

redditur, reddenti additur: imò verò in eo, quod redditur, ipse reddens servatur. Deo namque seipsum debet homo, eique reddendus est, ut beatus sit, à quo accepit ut sit.

Si homo etiam in statu innocentiæ constitutus nihil omnino sine Dei gratia potuisset, nec ejus liberum arbitrium divinæ gratiæ adjutorio destitutum quidquam, nisi ad peccandum, valuisset; imò non solùm benè vivere non potuisset, sed nequidem de adjutorio Dei potuisset confidere, nisi prævenienti adjutorio roboratus, ut tam frequenter docet Augustinus: næ tu, mi Lector, certè & ego valde cæci sumus, nobis si aliquid asseramus, divinum si adjutorium continuis precibus, & lamentis non imploremus? Hanc utilissimam humilitatis doctrinam totius Christianæ pietatis basim docet nos idem Doctor gratiæ *serm. 9. de verb. Apostol. & hom. 4.* Quæ testimonia, propter doctrinæ, & pietatis, quam spirant, cohærentiam simul ante oculos tuos expando: *Qui fecit nos & homines, & salvos; nam si ille nos fecit homines, nos autem ipsi nos fecimus salvos, aliquid illo melius fecimus: melius est enim salvus homo, quàm quilibet homo. Si ergo Deus te facit hominem, & tu te fecisti bonum hominē, quod tu fecisti, melius est. Noli te extollere super Deum, subde te, Deum adora: ipse fecit nos, & non ipsi nos. Vade nunc, & ventila divitias tuas: jacta te, & dic, Dives sū. Quàm dives! Si volo, justus sū; si volo, non justus sū: in potestate habeo justū esse, & justū non esse. Non audis in Psalmo: Qui confidūt in virtute sua? Ergo Deus tibi carnē, Deus tibi sensum, Deus tibi animam, Deus tibi mentem, Deus tibi intelligentiam dedit: tu das tibi ipsi justitiam? Quid est caro, qui sunt*

sensus

sensus, quid est intelligentia sine justitia? Nonne omnia ista, si justitiâ careant, ad pœnam valebunt? Ergo tam dives es, ut cùm Deus tibi dederit inferiora, des tibi potiora? Malè dives! exinaniende dives! Si tamen habes, quod te dixisti habere, quid habes quod non accepisti?

SPECULATIO III.

Sanctitas divinæ motionis defenditur, eamque in concursu ad opera peccati, illibatam permanere monstratur.

HÆc est præcipua, quam nostræ de generali Dei præmotione ad omnes status dilatata sententiæ creare solent, invidia & fortior objectio, quomodo nimirum absque præjudicio divinæ sanctitatis possit Deus ad omnes omninò actus, quorum plures malos esse, & per se turpes certissimum est, causam secundam applicare, indifferentem determinare, suspensam propellere? Quomodo stante hac sententiâ, non dicetur Deus prima peccati causa, cujus nedum est cooperator, sed præoperator, & prædeterminator? Quomodo non peræquè malitiæ ac bonitatis author dicendus erit, ad utrumque actum, bonum & malum non minori, nec minùs robusta motione; inclinans? Quomodo tandem justè punire possit æquissimus judex ea patrantes opera, ad quæ insuperabili, indeclinabili, & ineluctabili motione adacti sunt? Et tamen hæc omnia con-

ſequentia Catholicus refugit ſenſus, refugit communiſſima pietatis notio, & communiſſima de Dei bonitate æſtimatio. Ergo reprobandum eſt antecedens, unde tam nefaria conſectaria derivantur, ne divinæ ſanctitatis fama deteratur.

Nec ſoli ſcientiæ mediæ aſſertores hac de cauſa prædeterminationi maledicunt, & omnibus diris devovendam illam arbitrantur; ſed inde etiam Janſenius, ejuſque ſectatores validiſſima, uti rentur, argumenta depromunt, quibus diſtinctionem auxilii ſtatus integritatis; & corruptionis confirment, aſtruantque gratiam per ſe efficacem, ſeu auxilium *quo*, & operis, non niſi propter naturæ ſauciatæ debilitatem, & concupiſcentiæ effrænis caſtigandam, vincendamque libidinem deſiderari. Etenim ſi gratia per ſe efficax ad perſeverandi voluntatem in ſtatu naturæ integræ neceſſaria fuiſſet, Adamo & Angelis defuiſſet aliquod auxilium neceſſarium, nempe gratia per ſe efficax, qua utique caruerunt. Atqui auxilium aliquod neceſſarium, ex cujus defectu legis divinæ prævaricatio, & æterna damnatio ſequantur, creaturæ intellectuali, priuſquam rea foret, deeſſe non potuit, quia juxta veridicam Auguſtini doctrinam, à Deo ſummè bono, ſummèque juſto deſeri creatura non poteſt, priuſquam id per peccatum mereatur; quia ut *libro 3, de liber. arbitr. cap.* 16. præclarè ait: ***Ex eo quod non accepit, nullus reus eſt; ex eo verò, quod non facit quod debet juſtè, reus eſt: debet autem, ſi accepit & voluntatem liberam, & ſufficientiſſimam facultatem.***

Nec ſatisfacit, inquiunt, communis ſolutio Thomiſtarum aientium, tum hominibus innocentibus,

centibus, tum Angelis lapsis non defuisse quandiu erant in via sufficientissimam ad perseverandum facultatem, tametsi gratia per se efficaci caruerint, quia hæc non ad posse perseverare, sed ad actu perseverare desideratur. Non satisfacit, inquiunt: tum quia omnia ad agendum auxilia sufficientissima solus ille habere dicendus est, cui nihil eorum deest, quæ ad agendum omninò necessaria sunt; hæc enim auxilii ad agendum sufficientissimi cõmunissima notio est, & idea omnibus insita. Nam ut lepidè ait author epistolarum provincialium, id demùm sufficit, à quo nihil abest necessarium. Hæc germana vis istius vocis. Gratia quæ aliam requirit, non sufficit. Verbum enim *sufficiens*, ita omnes interpretantur, & eodem omnes sensu accipiunr. Mulieres omnes, hoc est totius orbis dimidia pars; aulici, ac militares viri, magistratus, ac tota turba forensis; mercatores, opifices, plebeii, ad extremum universi homines id demùm sufficiens appellant, in quo insunt omnia necessaria ad agendum.

Tum quia (& augetur vis difficultatis) non solùm Adamus, & Angeli lapsi caruerunt gratiâ per se efficaci ad benè agendum, & perseverandum necessaria; sed insuper cùm malè agendo peccaverunt, ad actum malum per efficacissimam Dei operationem applicati sunt: quæ certè tam dura, tamque austera sententia iis non videtur consentanea, quæ de statu innocentiæ passim affirmat Augustinus docens *lib. 1. retract. cap. 15.* primum hominem habuisse *ab opere malo abstinendi summam potestatem. Præceptum Dei*, addit lib. 14. de civit. cap. 12. *tanto majore injustitiâ violatum est, quanto faciliore posset observantiâ*

custodiri. Porrò quæ summa potestas, quæ tanta fuit in Adamo à peccato abstinendi facilitas, si gratia per se efficax illi ad perseverandi voluntatem fuit necessaria, & illi defuit ante omnem culpam, & si insuper ad ipsum positivum peccati actum voluntas ejus efficaciter à Deo applicata & prædeterminata esse supponitur? Quomodo, vel qua ratione peccatum cavere potuit, à quo nullo prosus pacto pendebat vel gratiam ad illud cavendum indispensabiliter necessariam obtinere, vel ad actum positivum malum efficaciter à Deo non applicari?

Præmittuntur quæ apud Catholicos omnes sunt in confesso.

Sed antequam has pro virili parte difficultates, quæ ut infrà patebit, omnium sunt sententiarum crux communis, expediamus, operæpretium est catholica priùs fundamenta jacere, quàm ut accuratam, & nobis probabiliorem explicandi hujus nodi methodum proferamus.

Supponendum ergo primò, certum esse de fide, Deum non esse authorem, & causam peccati, ut contra Lutheri, Calvinique blasphemias sacra Tridentina Synodus *sess.6.can.6.* his verbis pronuntiavit: *Si quis dixerit, mala opera ita ut bona Deum operari, non permittendo solùm, sed etiam propriè, & per se, adeò ut sit proprium ejus opus non minùs proditio Iudæ, quàm vocatio Pauli, anathema sit.* Hanc etiam Novatorum impietatem non solùm execrantur Patres, sed etiam validissimis argumentis conterunt. *Illius rei Deus non est author,* ait S.Fulgentius lib.1. ad Monimum, cap. 19. *cujus est ultor.* Patet autem, Deum

Deum esse criminum ultorem, & severissimam de peccatis vindictam sumere. Similem rationem urget Augustinus in Psal. 91. *Non potest fieri*, inquit, *ut puniat Deus quod fecit*. Et libro 83. qq. q. 3. *Nullo*, inquit, *sapiente authore aliquis deterior fit*. Sed Deus quovis homine sapientior est, & per peccatum deterior evadit peccans: ergo Deo authore non fit peccatum. Et certè ut agnovit ipse Plato *lib.2.de Republ.* Deus secum pugnaret, si malum efficeret, qui est summum bonum, & sibi contradiceret, si ea fieri vellet, quæ suis legibus vetavit.

Hujus etiam impietatis horror adeò castissimas Patrum Ecclesiæ mentes perculit, ut non dubitarint asserere, ejusdem impietatis esse Deum negare, & Deum authorem scelerum confiteri. *Stultus, & verè à sensu alienus est*, inquit Basilius hom. Quod Deus non sit author malorum, *qui dixerit, Non est Deus. Similis item huic est, nec quicquam in stultitia differt, qui Deum malorum causam esse dicit: si enim malorum est causa, non bonus est; si non bonus, nec Deus*. Adstipulatur August. in Ps. 52. *Non est Deus, nisi cui displicet iniquitas. Cùm dicis in corde tuo, Favet iniquitatibus meis Deus, nihil aliud dicis, quàm non est Deus*. Et ipse Seneca *epist.* 123. id ipsum vidit, quod occæcati peccatorum nebulis Lutherus, & Calvinus non viderunt. *Quid interest*, inquit, *utrum Deos neges, an infames?* Hinc Tertull. *in Scorpiaco, capite* 7. hanc impietatem appellat *spurcum blasphemiæ afflatum de hæretico ore fœtentem*.

Loca Scripturæ proferre supervacaneum est, cùm oculos Dei ita mundos asserat sacræ Paginæ *Abacuch* 1. ut respicere ad iniquitatem non pos-

fint: *Mundi funt oculi tui,ne videas malum, & refpicere ad iniquitatem non poteris.* In omnibus etiam penè utriufque Teftamenti verfibus divina fanctitas, horror fcelerum, indignatio in fceleratos, perpetua converfionis, & fugiendorum peccatorum etiam minorum admonitio inculcantur. Unde patet quàm fit abominabilis doctrina Calvini *lib.1.inftit.c.23.n.3.* dicentis: *Deum effe authorem criminis, fe centies confiteri.* Et *lib.2.c.4. n.2.* affirmat Deum non folùm generali motione, unde creaturæ omnes ut fuftinentur, ita efficaciam quidvis agendi ducunt, fed *fpeciali* motione ad fcelera permovere, *qua*, inquit, *in unoquoque facinore apparet.*

Et quanvis, ut loquitur Auguftinus, valeat ad feipfam perfuadendam ipfa evidentia, valeat ad Chriftianos à tam flagitiofo pronuntiato avertendos ipfa tam horrendi dogmatis ultrò feingerens fœditas, quam fi depofitis præjudiciis intueri dignarentur Calviniftæ noftri, non defpero fore, ut ipfos quoque fuæ doctrinæ, & fui Calvini pudeat; attamen præter adductas, è Patribufque depromptas rationes, non defunt aliæ folidiffimæ,quibus flagitiofa doctrina profligetur, etiamfi communiffimus pietatis fenfus intimis illam execrationibus non profequeretur. Etenim ut difcurrit D.Thomas 1.2. *q.79. art.1.* omne peccatum eft receffus ab ordine qui eft in Deum ficut in finem; Deus autem non poteft aliquid avertere à fe,qui potiùs, ut ait Dionyfius, omnia inclinat, & convertit ad feipfum. Quod fi peccatum in fe Deus referre nequeat, profectò peccatum eft extra adæquatum divinæ omnipotentiæ objectum, cùm non magis, nec ulteriùs fefe poffit primi principii protendere caufalitas,

litas, quàm finis universalitas, & amplitudo; quia omne agens agit propter finem: ergo planè repugnat, Deum esse causam, & authorem peccati. Multò verò magis repugnat Deum ut authorem specialem concurrere ad peccatum positivè tentando, vel iniquitatem inspirando, vel dæmonibus præcipiendo ut homines ad peccata inducant; quia concursus ille moralis ipsam iniquitatem quærit, nec potest à peccati sordibus ulla ratione, ulla prævisione, ulla intentione abstergi. Et sanè qua justitiæ specie posset Deus delicta plectere, vel corrigere, si divina voluntate, suasu, consilio, præceptoque peccata patrarentur?

Nec obest quod dixit Deus 2. Reg. 12. *Ego suscito super te malum de domo tua.* Et cap. 16. *Dominus præcepit Semei, ut malediceret David.* Nam hæc, & similia intelligi possunt, & debent vel de malo pœnæ, non culpæ; vel de permissu, non de affectione; vel tandem quia in uno, & eodem opere perversi hominis sæpe invenitur non solùm actio nefanda scelerati, sed passio, & patientia boni, quæ ex parte sufferentis bona est, proindeque à Deo bonorum omnium largitore; & ideo opus illud Deo asseritur, non quà perversum est, sed prout in patiente sanctum est. Sic passio Christi & à Deo, & à sacrilegis Judæis sub diversa ratione processit, juxta illud Act. 2. *Hunc definito concilio, & præscientiâ Dei traditum per manus iniquorum affigentes interemistis.* Et cap. 4. *Convenerunt Herodes & Pontius Pilatus cum gentibus & populis Israël facere quæ manus tua, & consilium tuum decreverunt fieri.*

Quare nec Deus propriè excæcat, nec decipit, nec corda hominum in odium convertit, ut in

superficie literæ multa Scripturarum testimonia significare videntur, quorum germanus sensus est, quod quia amoto Dei lumine, non nisi caligo in mente; recedente divinæ suavitatis spiritu, non nisi durities in corde consequitur; & cessante Dei dirigentis manuductione, in obliquitatem vita nostra torquetur: ideo excæcare, & indurare Deus dicitur, non infundendo malitiam, sed non infundendo misericordiam; sicut qui lucem auferret, qui columnam, quâ fertur ædificium, subrueret, ille oculos obtenebrare, & iste ædificium deturbare, soloque exæquare diceretur. Secundò eatenus prædictæ excæcationis, obdurationisque pœnæ Deo attribuuntur, quatenus ad exequẽda inscrutabilia judiciorũ suorum consilia, sathanæ menti tenebras offundere, appetitum corrumpere, cor indurare permittit, & sic facere quadantenus dicitur, quorum faciendorum licentiam impartitur. Denique occæcare, indurareque Deus dicitur, quia lumen, gratiamque offert, ex cujus repulsa magis cæcatur animus, magisque duratur. Quod elegantissimè *q.10. ad Hedigium*, hac imagine declarat Hieronymus: Sicut unus est solis calor, qui pro inæquali subjectorum dispositione alia liquefacit, alia indurat, alia soluit, alia stringit, & ceram liquat, & lutum siccat, cùm una sit natura virtusque caloris: ita Deus uno, eodemque lumine malè affectum excæcare dicitur, benè institutum illuminare, eodemque beneficio indurare illum, hunc mollire. Videlicet miraculis eisdem editis tenerescere Israël, obdurescere Pharao cœpit; eadem doctrinæ luce Apostoli viderunt, Pharisæi cæci facti sunt: quoniam divina lux per se quidem ad illuminandum funditur, sed per oc-
casionem

casionem tamen in eo cæcitatem efficit, qui lippos habet oculos; in eo duritiem, qui pravo affectus est corde. Nam palato non sano pœna est panis, qui sano est suavis; & oculis ægris odiosa lux, quæ puris est amabilis.

Illud etiam impræsentiarum observandum est, non esse mirum, si Calvinus & hæreticorum hujus temporis omnium antesignanus Lutherus in assertionibus, *assert.* 36. in tam execrandam blasphemiam proruperint; cùm enim bonorum operum necessitatem de medio sustulerint, sceleribus impunitatem, effusissimasque habenas permiserint, non mirandum est, si Deum criminum authorem pronũtiarint, qui voluerunt habere excusationes ad excusandum in peccatis. Detestata est olim Ecclesia Simonem Magum, qui jubebat legis minas non pertimescere, ut referunt Theodoret. *lib.* 1. *de hæret. fab. c.* 1. & Irenæus *lib.* 1. *cap.* 20. *&* 30. Detestata est quoque Aëtium Principem Anomæorum, qui Anomæi, quasi exleges vocati sunt, quia contendebat, Deum non curare quid quisque agat, dummodo fidem custodiat, ut refert Epiphanius *hæresi* 76. & August. *lib. de hæres. cap.* 54. Sed veteribus hæreticis impietatis palmam præripit post hominum memoriam impudentissimus Lutherus, qui non solùm præfatam hæresim ex orco suscitavit, sed etiam scribere non erubuit, non solùm non obesse mala opera, sed obesse etiam bona, sola scelera prodesse. Sic serm. de piscatura Petri: *Quantò sceleratior es*, inquit, *tanto citiùs Deus gratiam infundit.* Et *sermone in illud.* Sic Deus dilexit mundum: *Ego tibi dico*, inquit, *quia angusta est via, oportet te fieri tenuem si vis per eam transire.* Verùm quomodo te-

nuem fieri velit Christus discipulum suum, sic explicat Doctor admodum mysticus, his quæ subjungit verbis: *Cæterùm qui operibus onerati sunt, sicut conchilibus videmus onustos S. Iacobi peregrinos, ii non poterunt penetrare.* O stuporem non tam hominis, quàm belluæ! Non tam bellux brutalitatem, quàm dæmonis ex adipe prodeuntem iniquitatem! Sed quis non lugeat tam infernalem Prophetam tot habere sectatores, & gregales? Nonne de illo justitiùs, quàm de Epicuro illud Lactantii *lib.3.cap.17.* usurpare licet: *Archipirata quisquam vel latronum ductor, si suos ad grassandum cohortaretur, quo alio sermone uti posset, quàm ut eadem diceret, quæ dixit Lutherus?* Sed mirum id nemini videri debet, si vitæ desertoris, & apostatæ adeò nefanda respondeat doctrina; nam juxta proverbium: *Habent similem labra lacterum, & dignum est patellâ operculum.*

Supponendum est secundò, rationes omnes, quibus probari solet, Deum cum omnibus causis ad agendum concurrere, vel etiam eas ad agendum prædeterminare, si quid probent, concludere etiam, Deum totam actus peccati, quà ens & actus est, entitatem efficere. Rationes enim generales divini concursus petuntur ex subordinatione causæ secundæ à prima, ex dependentia entis per participationem ab ente per essentiam, quæ æquè, ut patet, militant pro entitate actus peccati. Rationes autem prædeterminationis in summa sunt hæ. Tum etiam, quia illam exigit ratio primæ causæ, quæ est in Deo; si autem concursus divinus determinetur à causa secunda, Deus non erit prima causa illius determinationis actualis, nec proinde omnis entis.

Tum

Tum quia sine præmotione non potest tolli intrinseca causæ secundæ indifferentia , saltem quoad individuum ; nisi enim aliquid intrinsecum determinans ad actionem adveniat , causa semper in indifferentia permanebit. Tum quia inintelligibilis omnino est duarum causarum, duorumque concursuum indifferentium conjunctio sine aliquo prævio recepto in causa secunda ; nam conjunctio ad agendum præcedit naturâ actionem , cùm causæ conjungantur ut agant : Ergo per aliquid reale conjunguntur , quod sit prius naturâ actione , & hoc nomine præmotionis intelligimus. Quæ omnia,aliaque eam admittendam esse convincunt, nisi pedissequam naturæ , non dominam motionem Dei confingamus , asseramusque servire creaturæ Creatorem, Deum homini. Patet autem, has rationes peræquè de materiali peccati convincere, cùm respectu illius Deus sit prima causa , respectu illius causa secunda sit indifferens, saltem quoad individuum, & denique ad illud efficiendum debeant Deus , vuluntasque humana conjungi.

Explicatur tandem , & dissolvitur difficultatis nodus.

His suppositis operæpretium est difficultatem istam operosè , & si fieri potest,solidè , & simul dilucidè explanare. Illud tamen credendum non est, difficultatem istam esse Thomistis singularem ; communis enim etiam est assertoribus scientiæ mediæ nodus iste. Tum quia per concursum simultaneum quidquid in scelere

entitas eſt, efficit Deus. Tum quia Deus prudens, & volens concurſum ſuum præbet, unde non poteſt dici ad peccata invitus trahi. Tum quia non minùs divinam bonitatem dedecere videtur, cùm cernit cauſam ſecundam in malum tendere, lapſum ejus ſequi, & veluti in ſocietatem coïre flagitii. Tum quia Deus per ſcientiam mediam videt infinitas poſſibiles circunſtantias, in quibus peccator benè operaturus eſſet, ſi in eis poſitus fuiſſet; & hoc non obſtante in illis collocavit eum Deus temporis, loci, perſonarū-que conditionibus,in quibus eum certiſſimè lapſurum præſcivit: nonne igitur Deus cenſebitur cauſa peccati, quod utique poterat impedire? Quâ ſpecie veritatis dicent adverſarii, Deum præter intentionem ad peccatum concurrere,qui advertenter in illis poſuit peccatum circunſtantiis, in quibus futurum lapſum prævidit; in illis non poſuit, in quibus cum omni ſanctimonia vixiſſet? Certè judex, qui puellam duceret in lupanar, in quo eam à lenonibus conſtuprandam ſciret, eamque deinde capite plecteret, vix apud cordatos præter intentionem egiſſe crederetur; nec qui aliquem in turrem dirigeret, unde præcipitem agendum ſciret; vel in ſylvam manuduceret, in qua ſpoliandum, jugulandumque prænoſceret, non ſolùm permiſſiva, ſed etiam tam triſtium eventuum poſitiva cauſa jure, meritoque haberetur. Ergo velint nolint, ad inſcrutabilia Dei judicia confugiant aſſertores ſcientiæ mediæ neceſſum eſt. Tum demùm, quia in eorum ſententia, non ſolùm Deus erit cauſa phyſica actus peccati, ſed etiam cauſa moralis ejuſdem: ſicut enim circunſtantiæ moraliter ad peccatum movent, ita qui ſciens & prudens

dens aliquem in illo circunſtantiarum ordine ponit, in quo prævidet ſequutura peccata, profectò peccatorum cauſa cenſetur, utpote qui petram ſcandali apponit & offenſionis. Nec dicere valent, ita ſe gerere Deum, ut jura libertatis integra ſervet; nam cùm Deus in alia circunſtantiarum ſerie peccatorem collocare potuiſſet, ubi piè, juſtéque vixiſſet; non minùs Deus jura libertatis ſervaſſet, ſi eum inibi conſtituiſſet.

Quanvis autem hæc ita ſint, fateor vim præſentis difficultatis in ſententia Thomiſtarum per prædeterminationem magis apparere, quia per præmotionem Deus non ſolùm eſt cauſa actus, ſed etiam eſt cauſa quod voluntas actum illum velit, efficiatque. Maximè quia præmotio phyſica eſt fortior, & vehementior quàm moralis, cùm iſta affectu ſæpe ſæpiùs careat, illa nunquam: unde ſi cauſa moralis influat in peccatum, illud de phyſica à fortiori dicendũ videtur.

Ut autem his communibus difficultatibus fiat ſatis, ſciendum eſt, noſtram de conſtitutivo formalis peccati ſententiam ſuprà *tom.3. lib.6. diſſert.2.* ſtabilitam, non parùm ad præſentem difficultatem molliendam opitulari. Cùm enim juxta ibi dicta, peccatum formaliter in privatione debitæ rectitudinis poſitum ſit, facilè intelligitur Deum, tametſi cauſa ſit entitatis, non eſſe tamen authorem peccati; quia privatio, & deformitas non entitatem ſolam conſequitur, ſed ab illa, prout eſt à cauſa ſecunda regulis morum ſubjecta, derivatur: è qua ſanè difficultate vix, ac ne vix quidem ſe expediunt poſitivæ malitiæ aſſertores; inintelligibile quippe eſt, cauſam entitatis non eſſe cauſam iniquitatis, ſi malitiæ

litiæ iniquitas sit de formali aliquid positivum.

Verùm quia sententia aliquo positivo peccatum constituens valde communis est, ibidemque suam ei probabilitatem asseruimus; ideo aliquid ampliùs investigãdum est, quod universaliùs, & simul pleniùs satisfaciat, præsertim quia in quocumque peccatum situm esse dicatur, semper remanet hæc spina non parum pungens, quomodo excusari non possit peccator, quem Deus ad entitatem actus, cui annexa malitia est, infallibiliter permovet, etiam antequam peccaverit, ut in primo Adami peccato contigit, cujus motionem ad primum inobedientiæ actum applicantem nulla culpa præcessit?

Quare ut profundiùs, & simul suaviùs rem totam exponamus, aliquid aliud tradendum est, quo Deo non possit culpa vel mediatè, vel immediatè ascribi; quove omni voluntatis excusationi aditus præcludatur. Id autem, ni fallor, expeditè, & solidè conficiemus, si consideremus, quod sicut Deus in ratione efficiendi est prima causa ab alia quavis independens, & à qua omnes aliæ pendent; ita voluntas in ratione deficiendi est causa prima, sub qua ratione non dependet à Deo, sed potiùs concursum Dei obliquat, & detorquet; facitque, ut ait Scriptura, servire Deum iniquitatibus suis. Itaque & Deus tanquam prima causa efficiens prædeterminat tanquam universalis motor voluntatem ad rationem boni, quod in omnibus actibus voluntas quærit; & dum Deus ad illam bonitatem quærendam permovet, motionem illam inflectit prima causa deficiens, seu voluntas, ad malum perquirendum, seu ad bonum contra regulam ratio-

nis

nis amandum. Cùm enim voluntas sit inclinatio hominis, necesse est ut in bonum sibi conveniens semper tendat, & beatitatem, vel beatitatis radium aliquem in actibus etiam nefandissimis quærat, tametsi non inveniat. Quare verò concursum Dei sic intorqueat, & incurvet, non est alia causa, nisi quia voluntas sibi permissa ita vult, & in genere deficiendi ipsa est primum principium ab alio independens.

Ad cujus evidentiam recolendum est, quod aliàs libro sexto *dissert.* 2. *cap.* 2. *pag.* 496. diximus, privationem rectitudinis, in qua formalem peccati rationem sitam esse ostendimus, se habere ad actum humanum non solùm consequenter, quatenus resultare intelligitur ex actu tendente in objectum dissonum; sed etiam concomitanter, & consequenter: concomitanter quidem, quia actus non solùm elicitur ut privetur, sed etiam elicitur ut debito fine privatus: antecedenter verò, quia ille idem actus, qui tendit ad objectum commutabile, priùs à bono incommutabili & rectitudine rationis recessit. Vnde sicut corruptio in genere causæ materialis, & dispositivæ præcedit generationem; & recessus à termino à quo accessum ad terminum ad quem in aliquo priori antecedit; ita voluntas priùs recedit à Deo, quàm amplexetur objectum abominabile; priùs bono incommutabili terga vertit, quàm bonum commutabile respiciat, facitque peccator duo mala; derelinquit nimirum fontem aquæ vivæ, & fodit sibi cisternas dissipatas. *Nemo quærat*, inquit Augustinus ibi laudatus, *causam efficientem humanæ pravitatis; non enim est efficiens, sed deficiens, quia nec illa affectio est, sed defectio.* Quia ergo voluntas

dum

dum peccat, & efficit, & deficit; quatenus efficit, applicatur à Deo; quatenus deficit, applicat concursum Dei. Non secus ac anima dum tibiam curvam permovet, motione sua tibiam applicat; tibia tamen motionem animæ incurvat, & ut ita dicam, applicat ad claudicationem.

Præ oculis ergo semper habendum est, in opere malo efficiendo duo prima principia concurrere, & Deum,& voluntatem,in suo genere, & in sua linea independentia: entitatis primum principium Deus est,obliquitatis, & deformitatis primum principium voluntas,quæ nullo alio indiget, ut principium actuale operationis constituatur, quàm seipsâ. In illo ergo priori, antequam pariat iniquitatem,constituitur primum principium actuale operationis deficientis per voluntarium à lege recessum, seu non subjectionem ad superiorem: ab illo ergo principio sic accincto, sic parato, quid aliud prosiliet quàm culpa? Quid ergo mirum,si Deum ad concurrendum ad materiale peccati pertrahit,quia primum principium efficiens primi deficientis libertatem tametsi possit gratiâ suâ victrici flectere, illam tamen sæpè sinit juxta suæ defectibilis libertatis jura operari.

Ex his opinor difficultates omnes absque negotio solutum iri; nam nec Deo tribuitur authori culpa, cujus primum principium voluntas est; nec in præmotionem divinam refundetur operatio, si actionem primi principii efficientis in genere causæ materialis præcedere defectionem primi principii deficientis intelligamus. Frustra etiam ad excusandas excusationes in peccatis divinæ motionis insuperabilem potestatem

ſtatem voluntas allegabit, tum quia divina motio per ſe ad bonum tantùm movet, nec actum malum, niſi detorta operatur: tum quia priùs naturâ voluntas vult à Deo recedere, quàm actum phyſicum, cui annexa turpitudo eſt, operetur: unde priùs ſe movet ad formale, quàm à Deo moveatur ad materiale; & movendo ſe per receſſum, Deum pertrahit, & veluti cogit, ut ipſam moveat ad acceſſum. Ex quibus in forma omnibus difficultatibus facilè, ni me mea fallat opinio, lector ingenioſus occurret. Cætera apud Philoſophos, quibus iſtam agitare quæſtionem his temporibus ſolenne eſt, inveniet ſi eos conſulat.

Illud etiam diligenter obſervari aveo, quod licèt ſententia de prædeterminatione ad actus naturales, atque etiam ad materiale peccati, tanquam probabilior à Thomiſtis eligatur; non ita tamen ab illis traditur, ut ex præmotione ad actus naturales, vel ad materiale peccati pendeat veritas illa cardinalis de gratia per ſe efficaci ad actus ſupernaturales, & meritorios ſalutis neceſſaria. Generalem quippe prædeterminationem admittunt duntaxat Thomiſtæ ut probabilem ſecundùm rationem naturalem, & non ut neceſſariò cum fide catholica connexam. Gratiam verò per ſe efficacem tenent ut concluſionem theologicam ab Auguſtino, & Aquinate clariſſimè traditam, & poſt articulos fidei omni exceptione majorem, in proxima & veluti ultima diſpoſitione definibilem. Unde etiamſi nulla ad actus merè naturales, vel morales phyſica prædeterminatio admitteretur, eam tamen in ordine ſupernaturali ad rectè, chriſtianéque vivendum ad-

mitten

mittendam contendimus, generalemque præmotionem ideò solùm astruimus, ut per eam ad gratiam per se efficacem uberiùs, fortiusque stabiliendam viam muniamus, ad eamque propugnandam serviat etiam Philosophia. Quare gratiæ per se efficacis assertionem unicè quærimus, unice intendimus. Unde, ut optimè Alvares *lib.3. de auxiliis, disp.24.n.27.* observavit, Thomistarum nonnulli Deum præmovere ad actum peccati, etiam ut actus est, inficiati sunt, quanvis ad unum omnes gratiæ victricis, & per se efficacis omnipotentissimam potestatem à prævisione scientiæ mediæ independentem constantissimè asseverent; & de illa processit olim coram Clemente VIII. & durat adhuc Patres Societatis inter, & Dominicanos disputatio.

Hæc observare operæpretium in hujus dissertationis coronide duxi, quia quamplurimos adverti adversarios hac arte Thomisticæ de gratia sententiæ invidiam accersere, quòd nostra sententia Deum malorum actuum faciat præmotorem. Sed ut dixi, de præmotione generali non est principalis, sed tantùm accessoria disputatio. Gratiam per se, & ab omnipotentia Dei efficacem Prædicatorum Ordinis tutelæ summo Dei beneficio concreditam propugnamus; hanc à Theologiæ Angelo Præceptore nostro D. Thoma ad nos transmissam pro virili defendimus; pro illa coram Clemente, & Paulo Catholicæ Ecclesiæ Præsulibus Thomas de Lemos, Didacus Alvares, aliique non mediocris eruditionis, & pietatis laude certarunt; hanc veluti cœleste, sacrumque depositum Scholæ nostræ commissum, ut in sacri Ordinis perpetuitate perpetuos

tuos habeat prædicatores, & interritos defensores, custodimus; hanc à Deo quotidianis precibus, & votis enixè postulamus, quam sperarunt Patriarchæ, quam prædixerunt Prophetæ, quàm è vulneribus suis effudit Christus, quam Paulus docuit, quam Augustinus illustravit; hanc, quâ solâ egemus, nobis concedat Deus Benedictus in sæcula. Ad hanc gratiam omni genere argumentorum stabiliendam integram dissertationem in duo capita, & in sex speculationes, methodo nobis familiari dissectam paraveramus, ubi ex theologicis decem locis latissimè patentibus rationes deprompseramus multitudine varias, doctrinæ ecclesiasticæ ubertate refertas: sed quia melior est obedientia, quàm victima; & de ligno vetito edere piaculum est, eam idcirco supprimendam censuimus, ne à debita Romanis Pontificibus hujus quæstionis tractationem vetantibus obedientia vel latum unguem discedamus.

Reflexio.

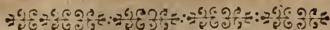
Non est quod impius se in suorum patratione flagitiorum excuset; desinet enim quisque de Dei motione conqueri, vel de Dei gratia, quòd ipsum deserat, obmurmurare, si desertionem suam intelligat se mereri. Observat Augustinus *li. 2. de Genes. ad Manich.* nihil esse tam familiare peccantibus, quàm tribuere Deo velle undecumque accusantur. Immò illum esse superbiæ humanæ characterem, confirmat lib. de nat. & grat. c. 25. *Proclíviores sumus*, inquit, *quærere potiùs quid contra ea respondeamus, quæ nostro objiciuntur errori, quàm intendere quàm sint salubria*

lubria, ut careamus errore. Perperam concursum Dei accusas, quem ad peccatum inflectis. Nemo te facit malum, nisi tu ipse; non enim naturâ, sed liberè peccando malus factus es. Audi Deum *Psal.*49. ineptas causationes tuas objurgantem, & dicentem tibi: *Hæc fecisti, & tacui. Existimasti iniquè, quod ero tui similis.* Quasi dicat, ut ibi expendit Augustinus, à vindicta supersedi, severitatem meam distuli, patientiam tibi prolongavi, pœnitentiam tuam diu expectavi: Ergóne quia mala tua placent tibi, placere credis & mihi? Me quia non pateris ultorem, vis habere participem, & tanquam corruptum judicem, prædæ socium. His peccatoris excusationibus non minuitur culpa, sed immensùm augetur. Quod probat Magnus Gregorius *lib.*22. *Moral. cap.*9. exemplo Protoparentum, qui *adhibere sibimet defensionis solatia, quàm confessionis elegerunt. Cúmque excusare peccatum voluerit vir per mulierem, mulier per serpentem, auxerunt culpam, quam tueri conati sunt: obliquè Adam Dominum tangens, quòd ipse peccati earum author extiterit, qui mulierem fecit; & Eva culpam ad Dominum referens, qui serpentem in paradiso posuisset.*

Ergo non excusatione, sed confessione, sed pœnitentiâ peccata nostra diluamus. Timemus quidem confiteri judici homini, & idcirco excusamus, ne fortè confessum puniat. Deo scelera nostra fateri, & apud illum accusare ne dubitemus, quia si nos dijudicamus, non dijudicabimur, efficimusque Deum confitendo propitium, quem negando non facimus nescium. Solâ punitivâ satisfactione peccata delemus, quæ ascitis excusationum coloribus aggravamus.

Rectè

Rectè Augustinus in Psal. 58. *Non potest Deus misereri omnium operantium iniquitatem, quasi blandiens peccatis, aut non eradicans peccata. Prorsus aut punis, aut punit. Vis non puniat? Puni tu.* Nullus ergo de Deo, nullus de divina gratia, nullus de concursu Dei conqueratur; justificatur enim Deus in sermonibus suis, & vincitur cùm judicatur. Ne accuses Deum, sed opponentem se Deo accuses libertatem tuam. Quis es tu involvens sententias sermonibus imperitis? Qualis tu, qui litem Deo moveas, vel intendas? Crede mihi, si quid in te boni adverteris, totum Deo tribue, ne glorieris: mala uni tibi tua ascribe, ut humilieris: gratiam advoca non contentione, sed oratione: ora gemitu voluntatis, ut impetres donum facilitatis; & ut os tuum obstruatur, audi Bernardum dicentem tibi: *Multi queruntur deesse sibi gratiam; sed multò justiùs gratia quereretur deesse sibi permultos.*

DISSERTATIO II.

De Deo infirmitatem nostram tum ad dignoscendum verum, tum ad operandum bonum per gratiam adjuvante: & quid, ac quotuplex sit illa gratia.

UIA ut docet Augustinus *lib. de grat. Christ. cap.* 24. operatur Deus in cordibus hominum internâ & occultâ potestate, non solùm veras revelationes, id est veritatis notitiam intus affulgentem, sed etiam bonas voluntates; quia nimirum post universalem peccati originalis stragem & ratio nostra caligat, & voluntas torpet; illa erroris offusis tenebris approbat falsa pro veris, ista concupiscentiæ illecta illecebris eligit mala pro bonis: ideo qua ratione lumine gratiæ egeamus, & illustremur ad cognoscendas veritates, quomodo ea adjuvemur ad veritatem cognitam ad praxim reducendam, priori capite explicamus, acturi in posteriori de ejusdém gratiæ essentia, & multiplici divisione.

CAPUT

CAPUT I.

Divinæ gratiæ infirmitatem humanam adjuvantis necessitas stabilitur.

EFfectus gratiæ est veritas in mente, & amor in corde; ideo in præsenti veritatis notitiam cum operis bonitate conjungimus, quia ad hoc tendit divina gratia, ut intellectum illustret, & affectum ad benè agendum inflammet. Unde August. *lib. de grat. Christi, cap.* 13. ait: *Hac gratia, si doctrina dicenda est, certè sic dicatur, ut altiùs, & interiùs eam Deus cum ineffabili suavitate credatur infundere; ita ut non ostendat tantummodò veritatem, verùm etiam impertiat charitatem.* Et *lib. de spiritu & lit. cap.* 3. sic: *Nos dicimus, humanam voluntatem sic divinitus adjuvari, ut præter quod creatus est homo in libero arbitrio, præter doctrinam, quâ ei præcipitur quemadmodum vivere debeat, suscipiat Spiritum sanctum* (vel saltem ejus motionem) *quo fiat in animo ejus delectatio, dilectioque summi illius, & incommutabilis boni; & cùm id quod agendum est, cœperit non latêre, nisi etiam delectet, & ametur, non agitur, non suscipitur, non benè vivitur.* Priùs autem agimus de vero, & bono ordinis naturalis, ut magis infirmitatis humanæ debilitas innotescat: ex quibus in

fine

sine capitis necessitas gratiæ ad verum, bonumque supernaturale colligetur, & sine negotio suadebitur.

SPECULATIO I.

Ad cognoscendas naturales veritates, non quidem gratiâ supernaturali, sed tamen auxilio Dei moventis, & illustrantis indigemus.

HAnc assertionem cum omnibus suis partibus apertè tradit, & probat Doctor Angelicus *q.109. art.1.* ubi sic formaliter ait: *Non solùm à Deo est omnis motio, sicut à primo movente, sed etiam ab ipso est omnis formalis perfectio sicut à primo actu. Sic igitur actio intellectus, & cujuscumque entis creati dependet à Deo in quantum ad duo: uno modo in quantum ab ipso habet perfectionem, sive formam, per quam agit; alio modo in quantum ab ipso movetur ad agendum.* Ubi perspicuè admittit S. Doctor necessitatem auxilii Dei moventis ad cognoscendas veritates naturales; addit tamen, ad eas dignoscendas non esse per se necessarium lumen fidei, vel aliud supernaturale, quia veritates naturales non sunt extra sphæram objecti connaturalis intellectus, ut statim expendendo ejus rationem ponderabimus. Idem repetit ad primum, his verbis: *Dicendum, quod omne verũ, à quocũque dicatur, est à Spiritu sancto, sicut ab infundente naturale*

rale lumen, & movente ad intelligendum, & loquendum veritatem; non autem sicut ab inhabitante per gratiam gratum facientem, vel sicut largiente aliquod habituale donum naturæ superadditum. Quod inculcat responsione ad 3. *Semper,* inquit, *indigemus divino auxilio ad cogitandum quodcumque, in quantum ipsum movet intellectum ad agendum.* Et in argumento *Sed contrà,* illud August. 1. retract. cap. 14. *Non approbo quod in oratione dixi: Deus qui non nisi mundos verum scire voluisti. Responderi enim potest multos etiam non mundos multa scire vera.* Illud, inquam, testimonium ita interpretatur, ut Augustinus solam gratiam habitualem excluserit, quâ homo mundus efficitur, secundùm illud Psal. 50. *Cor mundum crea in me Deus.*

Ratio primæ partis est, quia ut ait D. Thomas: *Vnaquæque forma indita à Deo rebus creatis habet efficaciam respectu alicujus actus determinati, in quem potest secundùm suam proprietatem; ultrà autem non potest nisi per aliquam formam superadditam, sicut aqua non potest calefacere nisi calefacta ab igne. Sic igitur intellectus humanus habet aliquam formam, scilicet ipsum intelligibile lumen, quod est de se sufficiens ad quædam intelligibilia cognoscenda, ad ea scilicet in quorum notitiam per sensibilia possumus devenire. Altiora verò intelligibilia intellectus humanus cognoscere non potest, nisi fortiori lumine perficiatur, sicut lumine fidei, vel prophetiæ, quod dicitur lumen gratiæ, in quantum est naturæ superadditum.* Quæ ratio sic ad formam reducitur: Quælibet facultas potest sine aliquo supernaturali sibi addito in illud ferri, quod continetur intra sphæram sui objecti propor-

tionati. Atqui veritates naturales continentur intra ſphæram objecti proportionati intellectus, cùm in illarum notitiam per ſenſibilia ſtudio, meditatione, & ſpeculatione deveniamus. Ergo non eſt opus gratiâ ſupernaturali ad veritates naturales dignoſcendas.

Hanc etiam veritatem ſupponere videtur Scriptura, quæ *Sap.* 13. docet, à magnitudine ſpeciei & creaturæ poſſe cognoſcibiliter Creatorem videri: & *Rom.* 1. inviſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpici. Supponit etiam Auguſtinus, dum *lib.* 1. *ad Simplician. q.* 2. affirmat, Deum nec intuitu melioris ingenii, nec ratione cognitionum, vel doctrinæ, quas ſibi quis ſtudio comparavit, nec propter opera ex objecto honeſta gratiam ſuam impartiri. *Non habeo*, inquit, *quod intuear in eligendis hominibus ad gratiam ſalutarem, ſi ad examen hujus electionis aliqua cogitatione præmittor, niſi vel majus ingenium, vel minora peccata, vel utrumque: addamus etiam, ſi placet, honeſtas, utileſque doctrinas. Quiſquis ergo fuerit minimis peccatis irretitus, atque maculatus (nam nullis quis poteſt?) & acer ingenio, & liberalibus artibus expolitus, eligendus videtur ad gratiam. Sed cùm hoc ſtatuero, ita me ridebit ille, qui infirma mundi elegit, ut confundat fortia; & ſtulta mundi, ut confundat ſapientes, ut eum intuens, & pudore correptus ego irrideam multos, & præ quibuſdam peccatoribus caſtiores, & præ quibuſdam peccatoribus oratores.*

Denique hanc primam partem convincit nedum experiantia, quâ compertum eſt, Gentiles non paucos lumine naturali ductos, nec ſupernaturali luce illuſtratos multas veritates cùm

ſpeculativas, tum morales agnoviſſe ; ſed etiam id perſuadet tum Patrum, tum Theologorum omnium praxis, quâ plures demonſtrationes de Deo, de virtutibus, aliiſque è ratione duntaxat naturali petitas adverſus infideles, vel impios urgent, quas ſubinde ab ipſis lumine naturali penetratum iri ſupponunt.

Dices : His rationibus probaretur, poſſe ſine gratia ſupernaturali hominem cogitationes cordium, vel futura contingentia viribus naturalibus cognoſcere, cùm illa ſint objecta naturalia, ac proinde intra ſphæram objecti connaturalis intellectus comprehenſa. Ergo adducta D. Thomæ ratio non convincit.

Reſpondeo, id minimè ſequi : ad cujus evidentiam conſiderandum eſt, cognitiones naturales bifariam dividi ; quædam enim ſunt naturales ex parte objecti & medii ſimul, in quorum nimirum notitiam devenimus per medium aliquod ſenſibile, vel ſaltem è ſenſibus remotè expreſſum ; cùm teſte Philoſopho, omnis noſtra cognitio à ſenſibus ortum habeat, & intelligentem ad phantaſmata reſpicere oporteat : aliæ cognitiones ſunt naturales ex parte objecti duntaxat, quod nimirum in ſeipſo nihil habet cognitionem merè naturalem excedens ; nullum tamen ineſt nobis medium ſenſibile, vel à ſenſibus ſubminiſtratum, per quod in illius objecti cognitionem perveniamus ; & hujuſmodi ſunt cogitationes cordium, & futura contingentia, propter rationes in tractatu de Angelis adductas : inde non mirum, ſi ad ea cognoſcenda revelatione ſupernaturali opus ſit.

Secunda pars affirmans hominem indigere auxilio Dei ad cognoſcendas veritates ordinis

naturalis, apertè traditur. à D.Thoma *art.*1.aſſerente,hominem indigere auxilio Dei moventis ad cognoſcendas quaſcumque veritates, non verò gratiâ habituali, vel lumine ſupernaturali fidei,vel prophetiæ: quæ exceptio cùm firmet regulam, ſicut homo non indiget gratia habituali, vel lumine ſupernaturali ad dignoſcendas veritates naturales; ita ad eaſdem ſine errore percipiendas auxilio ſpeciali indigere intellectum humanum fatendum eſt.Unde *lib.4.contra Gent.cap.52.* pœnis originalis culpæ annumerat vulnus ignorantiæ intellectus, cùm ſpeculativi, tum practici,dicens: *Inter ſpirituales pœnas potiſſima eſt debilitas rationis,ex qua contingit, quod homo difficulter pervenit ad veri cognitionem, & de facili labitur in errorem, & appetitus beſtiales omninò ſuperare non poteſt,ſed multoties obnubilatur ab eis.*

Ratio verò eſt, quia licèt hanc, vel illam veritatem in particulari ſeorſim ſumptam, & diviſim ab aliis poſſit homo cum ſolo concurſu generali cognoſcere; tamen in ſtatu naturæ lapſæ plures cognoſcere,quin in errorem incidat,non poteſt: ergo ad veritates naturales dignoſcendas opus eſt auxilio Dei moventis ſpeciali. Conſeqúentia patet; ſicut enim rectè concludimus, hominem indigere ſpeciali Dei opitulantis auxilio ad vitanda peccata mortalia, quia licèt ratione libertatis poſſit quodlibet in particulari vitare, non continget tamen, quin illiciente concupiſcentia in aliquod non cadat, niſi ſpeciali Dei auxilio adjuvetur: ita rectè inferimus, intellectum ſpeciali Dei illuſtrantis auxilio egere, ſi plures veritates naturales abſque permixtione erroris in ſtatu naturæ lapſæ ſine Dei

dirigen

dirigentis speciali auxilio cognoscere nequeat, tametsi quamlibet ordinis naturalis veritatem in se spectatam solo cum generali concursu Dei cognoscere valeat.

Antecedens verò, in quo solo est difficultas, probatur : tum quia experientiâ compertum est, ipsa splendidiora Gentium, seu Philosophorum lumina sibi relicta sæpissimè caligasse; & ut benè notavit Doctor Angelicus, inde convenientiam fidei stabiliens, veritates naturales non nisi pauci, & illi pauci non nisi post longum tempus; & adhuc post illud longum tempus, non nisi cum admixtione multorum errorum assequuti sunt. Ergo ut multi, & per breve tempus, & sine permixtione errorum veritates naturales assequantur, convenienter quidem fides, sed necessariò Dei adjuvantis motio specialis exigitur. Tum quia intellectus est potentia indifferens ad verum & falsum, ad hoc objectum potiùs quàm ad illud : ergo ut hîc, & nunc non cadat in errorem, nec verisimilibus falsitatibus decipiatur, singularis auxilii beneficio opus est, cùm in hoc statu proclive sit falsa pro veris approbare. Tum quia pro veritatis assequutione, pro errorumque fuga divinum lumen invocamus, pro veritatibus notis gratias agimus, pro occultis oramus : nihil autem apud Augustinum inculcatius, quàm quod oratio est clarissima gratiæ, sin supernaturalis, certè naturalis auxilii specialis testificatio; nam pro concursu generali non oramus, nec illud petimus, quod in nostra est potestate. *Non fallamus homines*, inquit Augustinus epist. 107. *nam Deum fallere non valemus. Non oramus Deum, sed orare nos fingimus, si nos ipsos, non ipsum facere credimus, quod ora-*

mus. Non gratiam Deo agimus, sed nos agere fingimus, si unde illi gratias agimus, ipsum facere non putamus. Nec obeſt ſi dicas, ideo nos pro veri aſſequutione orare, & gratias agere, quia aſſequutio veritatis habet aliquid contingentiæ, & fallibilitatis, ſicut propter eandem rationem oramus pro pluvia, vel ſerenitate obtinenda. Non obeſt, inquam: tum quia ſufficit, quod aſſequutio veri ſit contingens, & fallibilis, ut ad ejus aſſequutionem ſpecialis luminis directione egeamus: tum quia poſt corruptionem primi peccati, & ob perpetuas concupiſcentiæ nebulas, non ſolùm aſſequutio veritatis eſt fallibilis, ſed etiam difficilis, quia ut ait Scriptura Geneſ. 6. *Cogitatio hominis intenta eſt ad malum.* Et Sap. 9. *Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ providentiæ noſtræ.* Unde ad eam ſine permixtione erroris obtinendam ſpeciali auxilio opus eſt.

Hac divini luminis ſemitas noſtras, ne ceſpitemus, continenter dirigentis, & tenebras diſſipatis neceſſitate adeo perſuaſus erat Doctor noſter Angelicus, ut quanvis eſſet ingenio, memoria, & judicio ad miraculum fermè inſtructus, nunquam tamen ſe lectioni, aut ſcriptioni dedit, niſi poſt orationem; unde & precandi formulam, quam ſtudiis ſuis præmittebat, poſteris reliquit, in qua ſic orat: *Creator ineffabilis, qui verus fons luminis, & ſapientiæ diceris, infunde ſuper intellectus mei tenebras radium tuæ claritatis, duplicem à me removens privationem, & tenebras, peccatum ſcilicet & ignorantiam. Da mihi intelligeddi acumen, retinendi capacitatem, interpretandi ſubtilitatem,* &c. Quam quidem veritatem ab Auguſtino Magiſtro ſuo didiſcerat, apud quem *lib.* 10. *Confeſſ. cap.* 5. legerat:

Quod

Quod de me scio, te mihi lucente scio. Unde & *cap.6.* addit, quod si Deus misertus fuerit, cœlum & terra surdis loquuntur laudes Dei. Legerat *lib.2.de peccat.merit.& remiss.cap.5.* quod *sicut corporis oculus non adjuvatur à luce, ut ab eadem luce clausus aversusque discedat, ut autem videat, adjuvatur ab ea, neque hoc omninò, nisi illa adjuverit, potest: ita Deus qui lux est hominis interioris, adjuvat nostræ mentis obtutum, ut* (addit libro contra epist. fundam. cap.2.) *ex quãtulacumque parte possit intelligi.* Legerat quod variis locis repetit Augustinus, Deo, non mentis nostræ studio tribuendum esse verum omne quod loquimur: Magistrum hominis verum non hominem esse, sed Deum, seu æternam, & incommutabilem veritatis lucem, intus lucentem, intus coruscantem, ut quid verum, falsumve sit, dignoscere valeamus: Peccatum superbiæ, propter quod Philosophorũ primores in desideria cordis sui traditi sunt, in eo fuisse positum, quod Dei cognitionem se fuisse naturaliter, id est solis intellectus viribus assequutos arbitrarentur: Veros Christianos publicis Ecclesiæ precibus admoneri, veritatis cognitionem à Deo solo esse petendam, ut & aperiat quod latebat, & suave fiat quod non delectabat. Denique Platonicos hac de causa cæteris esse Philosophis anteponendos, quòd ad intelligendam veritatem intellectum nostrum divinitus adjuvandum esse docuerunt, & ut *lib.8.de Civit. cap.7.* ait: *Lumen mentium esse dixerunt ad discenda omnia eundem ipsum Deum, à quo facta sunt omnia.* Hæc, inquam, & alia multa legerat D.Thomas; & ideo ad praxim tam accuratè reducebat,

Quod si ad veritates speculativas sine ullius permixtione erroris dignoscendas divini auxilii naturalis speciali luce indigeat intellectus humanus ignorantiâ post primi parentis lapsum vulneratus, multò magis ad veritates morales intelligendas, easque à falsis veritatis fucatæ coloribus illitis discernendas. Nam cùm omnes Theologi post D.Thomam fateantur, luctuoso primi parentis peccato non solùm corpus esse vitiatum, sed magnam funesti vulneris partem in animo impressam fuisse, non video quomodo hanc labem intellectus participaverit, vel quomodo sit primi peccati granditate cæcata, vel obscurata mens, ut Patres conclamant, si mens ad veritatis intelligentiam non obtorpeat. Imò sustinere nullatenus quisquam potest, voluntatem fuisse à summo bono aversam, & in creaturarum, suique ipsius amorem defluxisse, quin intellectum in veritatibus moralibus discernendis, seu in recto de bonis, malisque rebus judicio sæpissimè cespitare fateatur. Cùm enim ex corruptione appetitus sensitivi, & voluntatis infirmæ languore tenebræ exoriantur, quibus obscuratus animus ea facilè probat, quæ voluntas malè diligit, inde fit ut in regulis morum dignoscendis intellectus offusis ex concupiscentia potissimùm infuscetur, quia ut aliàs non semel observavimus, rectum de moralibus judicium appetitum rectum requirit, & talis unusquisque est, ut ait Philosophus, qualis & finis videtur ei. Unde Augustinus *lib. de vera, & falsa pœnit.* veridicè scripsit: *Non potest sentire quæ lucis sunt tenebrosa voluntas.* Et tract. 25. in Joan. *Tenebræ metuendæ sunt, non oculorum; & si oculorum, non exteriorum, sed internorum, unde dis-*

cernitur non album, & nigrum; sed justum, & injustum. Vide etiam eundem Patrem in illud Psal. 57. *Supercecidit ignis, & non viderunt Solem.* Ubi ait, quod ignis est concupiscentia, quæ facit ut Sol justitiæ videri nequeat. Et in illud Psal. 35. *Non proposuerunt Deum ante conspectum suum.* Ubi ait, non posse Deum proponere ante conspectum suum eos, ante quorum conspectum non est nisi sæculum.

Et certè ad hanc veritatem comprobandam ipsa experientia satis, superque sufficit; nam præterquam quod innumeras cernimus esse nationes, in quibus patet, quàm sibi relicta ratio ad mali, boníve cognitionem parum valeat; præterquam quod per bis mille, & amplius annos sivit Deus homines infinitis aberrationibus suæ cæcitatis experimentum capere, *ut convinceretur eorum superbia de defectu scientiæ*, sicut observat S. Thomas *in cap. 3. epist. ad Gal. lect. 7.* præter illa, inquam, præjudicia convincentia, quis dubitandi locus superesse potest, postquam spectante, & lugente universo Orbe Christiano, intra ipsum catholicæ veritatis sinum sub umbone probabilitatis fruticare vidimus infelicem, & amplam perversorum dogmatum segetem latiùs proculdubio grassaturam nisi eam Alexander VII. veluti cauterii ustione cohibuisset? Non vacat ea iterum repetere, quæ aliàs dum de probabilitate, fusissimè adduximus, nec eorum doctrinæ flagitiorum catalogum texere, quæ probabilitas opiniosa invexit: sed illud impræsentiarum urgeo, nihil ad nostram de necessitate divini auxilii ad rectum de moribus judicium habendum sententiam confirmandam esse efficacius, quàm incredibilis novitiarum opinio-

num numerus, ad quas referendas sufficit communis sensus, & quibus auditis tota Ecclesia cohorruit, illasque Summus Pontifex pertæsus, publicis censuris prosequutus est. Post adeò portentosa laxissimæ doctrinæ flagitia, quis credat volaticam sine gratia duce rationem posse sibi ab erroribus temperare? Initium veræ sapientiæ est sapientiæ suæ diffidere, & in moralibus præsertim consiliis humanæ rationi peccatorum & concupiscentiæ nebulis obscuratæ parum credere, sed divinum lumen jugi oratione invocare, mentis argutias, & probabilitatis colores in obsequium fidei captivare, & ad incorruptos Ecclesiæ, & Sanctorum de moribus sensus opinationes suas exigere. Utinam ignorantiæ, & tenebrarum nostrarum, & fœditatis nostræ rectè convinceremur, quia ut Augustinus nomine Dei unicuique nostrûm *in Psal.* 4. suggerit: *Si videres te, & displiceres tibi, & placeres mihi; quia verò te non vides, placuisti tibi, displicebis & mihi, & tibi; mihi cùm judicaberis; tibi cùm ardebis: videbis tunc fœditatem tuam, non ut corrigas, sed ut erubescas.* Plura Patrum testimonia longè præclarissima in proximè futura reflexione referemus.

Solutio objectionum.

Sed objicies ex D. Thoma q. 109. art. 1. *Intellectus non indiget ad cognoscendum veritatem in omnibus novâ illustratione superadditâ naturali illustrationi, sed in quibusdam quæ excedunt naturalem cognitionem.* Ergo ad veritates naturales dignoscendas non indiget homo auxilio speciali, sed solùm concursu generali.

Respondeo S. Doctorem manifestum esse suæ sententiæ interpretem; excludit namque verbis præfatis auxilium duntaxat supernaturale, vel gratiam habitualem, quam utique necessariam ad veritates naturales habendas non asserimus. Cæterùm ibidem necessitatem auxilii divinæ gratiæ, id est gratis dati, admittit his luculentissimis verbis: ***Ad cognitionem cujuscumque veri homo indiget auxilio divino, ut intellectus à Deo moveatur ad suum actum.***

Instabis: Intellectus non debet esse deterioris conditionis, quàm sint aliæ formæ naturales, cùm sit illis perfectior: sed aliæ formæ naturales cum solo concursu generali efficiunt actus suos, nec ullius egent specialis adjutorii additamento. Ergo idem de intellectu à fortiori dicendum est; perfectior siquidem forma, sicut est magis ab imperfectione materiæ remotior, ita est ad agendum efficacior; ac proinde si calor potest cum concursu generali calefacere, oculus videre, auris sonos audire, ita intellectus quascumque veritates naturales speculatione assequi facilè quit.

Respondeo hoc argumento, vel potiùs sophismate probatum iri, voluntatem etiam posse quodcumque bonum honestum operari, nec ullo egere specialis auxilii adjumento, cùm non sit forma deterioris conditionis, cùm sit perfectioris activitatis, quàm sint formæ naturales, quæ solo concursu generali adjutæ in suos actus prorumpunt. Et tamen omnes Catholici necessitatem auxilii ad singulos actus bonos, saltem difficiles, contra Pelagianos confitentur: unde patet argumentum factum à veritate aberrare. Dicendum ergo, intellectum non esse deterioris

condi

conditionis ; tum quia quamlibet veritatem in particulari cognoſcere, quemlibet errorem vitare viribus naturalibus poteſt, tametſi diu ab errore abſtinere non poſſit : tum quia divini luminis capax eſt, quo perfuſus veritates ſpirituales & æternas agnoſcere valet. Non eſt autem deterioris, ſed longè melioris conditionis, qui poteſt perfectiorem actum elicere, tametſi cum auxilio alterius, quàm qui ſine auxilio non poteſt niſi actus inferioris, & longè imperfectioris ordinis operari, ut docet D. Thomas id confirmans præclaro à ſanitate petito exemplo, aliàs relato *tom.* 1. *differt.* 5. *cap.* 1. *ſpec.* 1. vide ibi *pag.* 182, *&* 183.

Nec eſt ſimile quod dicitur de potentiis, vel formis naturalibus, calore, viſu, auditu ; eſt enim latum, & ferè toto cœlo diſcrimen : tum quia formæ naturales non ſunt ullo vulnere fauciatæ, ſicut intellectus manet vulnere ignorantiæ læſus ; unde tam ſæpe falſa pro veris approbat. Unde monebat Salvator Luc. 6. *Vide ne lumen, quod in te eſt, tenebræ ſint.* Quod potiſſimùm in moralibus contingit ; nam ut dicitur Proverb. 16. *Eſt via quæ videtur homini recta, & noviſſima ejus ducunt ad mortem.* Cujus præclaram, & multis experimentis, heu nimium ! in hoc probabilitatis ſæculo cõbrobatam rationem affert S. Ambroſius in Pſal. 118. verſ. 105. *Multæ foveæ, multi ſcopuli in iſtius ſæculi caligine non videntur : ubi putas ſolidum eſſe vel ſiccum, ibi lubricum eſt.* Alludit ad ignes fatuos, qui nos ſæpius in præcipitia dirigunt : ſic ratio ſæpè veriſimilibus maleſuadæ probabilitatis coloribus, in errorem adducit, niſi ſit lucerna pedibus noſtris verbum Dei, & lumen ſemitis noſtris. Tum quia

quia multæ sunt veritates naturales morales, quarum judicium non à sola intellectus perspicacia, sed etiam ab appetitu recto pendet, ut toties diximus, & variis rationibus tomis superioribus communivimus: unde nisi divini luminis splendor affulgeat concupiscentiæ tenebras dispellens, mundansque affectum, à vero sæpe sæpius ratio discedet. Unde præclarè Augustinus: *Quod vis videre, mundum est, & immundum est unde vis videre. Prius ergo cogita de corde mundando.*

Alia adversariorum argumenta, quibus probant, lumen intellectus speculativi, vel practici non esse extinctum, nec funditus deletum conscientiæ & syntereseos motum, cùm sit signatum super nos lumen vultus divini, ratione cujus gentes quæ legem non habent, sunt sibi lex, habentque opus legis scriptum in cordibus suis; hæc, inquam, argumenta nihil contra nos efficiunt, cùm fateamur intellectum posse aliquas veritates per aliquod breve tempus cum admixtione multorum errorum agnoscere, sed non omnes; imò nec plures, nec nisi post longum tempus, & cum multorum permixtione errorum, ut frequenter dixit S. Thomas, attingere valet.

Reflexio.

Domine, ut videam, da mihi intellectum, ut discam mandata tua: Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam: Intellectum da mihi, & vivam. Ita rogabat cæcus, ita & oculatus rogabat Propheta Regius, & quidem ambo prudentissimè; ille ut videret, iste ut benè videret averte-

renturque oculi ipsius, ne viderent vanitatem. Incipiebat cæcus benè videre, dum lumen à Christo petebat: perdiderat David lumen, quod habebat, nisi à Deo donatum, donandumque veritatis intellectum crederet, quia ut præclarè *in Psal.* 118. *vers.* 73. Augustinus: *Non parvi est intellectus eum nosse, à quo poscendus est intellectus.*

Hac veritate persuasus Paulus: *Non sumus,* inquiebat 2. Corinth. 3. *sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Hinc tenebrarum menti nostræ post primum peccatum offusarum conscius divinum lumen continuis precibus ab eo, à quo omne donum desursum descendit, flagitabat. *Non cessamus*, inquit Coloss. 1. *pro vobis orantes & postulantes, ut impleamini agnitione voluntatis ejus in omni sapientia, & intellectu spiritali; ut ambuletis dignè, Deo per omnia placentes, & crescentes in scientia Dei.* Hinc Ecclesia, quàm obscurata, & quasi cæcata sit humanæ mentis intelligentia probè sciens, divinum lumen reveretur, & Sancti spiritus ducatum continenter in omnibus fermè orationibus suis postulat, ut nimirum rationis inconstantiã felicissimis divinæ veritatis & legis vinculis ab opinandi libertate compescat. Quidni similiter & tu orabis, dicesque cum Propheta: *Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua?* cùm teste Augustino *tract.* 3. *in Ioan.* unde deprompsit Concilium Arausicanum can. 9. *Nemo habet de suo nisi mendacium & peccatum: si quid autem habet homo veritatis, atque justitiæ, ab illo fonte est, quem debemus sitire in hac eremo?* Quidni iterum, iterum ve gemitibus inenarrabilibus exorabis, ut faciem suam illuminet super servum

suum

ſuum Deus, id eſt, ut exponit Auguſtinus, ut ſuam manifeſtet ſubveniendo & opitulando præſentiam. Si non vis errare, agnoſce te multiplici obnoxium eſſe errori, quia ut præclarè dixit Ambroſius in Pſal.118. verſu 176. *Non perit qui agnoſcit errorem.* Si non vis errare, illum invoca, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, & cum Auguſtino *in ſolil. c.*13. ſic precare: *O lux, quæ illuminat omnia, ſimul, ſemel, & ſemper abſorbe me in charitatis abyſſum, ut videam undique te in te, & cuncta ſub te.* Pro tuis etiam conſcientiæ rectoribus, atque pro paſtoribus tuis frequentes preces funde, ne cæcus ducaris à cæcis, illudque contingat quod Mag. Gregor. 1.*p. Paſt. cap.*1. formidat his verbis: *Paſtorum ſæpe imperitia meritis congruit ſubditorum, qui quanvis lumen ſcientiæ, ſuâ culpâ exigente, non habeant, diſtricto tamen Dei judicio agitur, ut per eorum ignorantiam hi etiam, qui ſequuntur, offend.nt.*

SPECULATIO II.

Nullum prorsus etiam moralis ordinis bonum velle, vel efficere absque speciali Dei adjuvantis gratia in statu naturæ lapsæ homo potest; quæ quidem gratia licèt fidem communiter præsupponat, non tamen necessariò, & multò minùs gratiam habitualem, vel charitatem.

HÆc positio, quæ ni fallor germanissimam B. Augustini mentem exprimit, media est inter extremas Authorum sententias. Quidam enim ad quodvis honestatis opus gratiæ habitualis influxum,& charitatis imperium desiderarunt, ut Michaël Baius: Jansenius influxum saltem fidei christianæ necessariò exigit: alii ad opera bona moralia concursum Dei duntaxat generalem necessarium esse contendunt, ut Suares, & discipuli Molinæ, quos sequitur noster Baptista Gonet *disput.*7. *art.*3. §.5. à quibus extremis sententiis cum Augustino, & Doctore Angelico, veteribusque Thomistis nostra assertione recedimus, quæ per singulas partes probanda est.

Prima pars, Dei adjuvantis gratiam ad benè moraliter operandum requirens, non tam vide-

tur veritas theologica, quàm communissima christianæ pietatis notio, quæ sicut ad opera quævis bona Dei adjutorium rogat, ita necessarium veluti sponte sua credit, & in communi etiam loquendi modo passim fatetur; & meritò. Postquam enim Veritas tam luculenter dixit, Joan. 15. *Sine me nihil potestis facere*: postquam veritatis Apostolus ipsam quoque cogitationem boni, quæ omnis honestatis initium est, donum Dei esse pronuntiavit: *Non sumus*, inquit 2. Cor. 3. *sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est*; quis est ille tam subtilis Dialecticus, qui aliquid inveniat, ubi Veritas nihil esse definivit? Bonum honestum morale nonne est aliquid? Utique aliquid est, cùm bonum sit proprietas entis, & bonitati entis adjiciat etiam bonitatem virtutis & honestatis. Ergo si bonum illud sine Christo est, non verè dixit Veritas, *sine me nihil potestis facere*. Quem locum ponderans Augustinus *tract.* 81. *in Ioan.* veridicè inquit: *Sive ergo parum, sive multum sine illo fieri non potest, sine quo nihil fieri potest.*

Huic veritati adstipulantur Summi Pontifices. In primis Zozimus in epistola quam scripsit ad totius orbis Episcopos, hæc habet: *Quod ergo tempus intervenit, quo ejus non egeamus auxilio? In omnibus igitur actibus, causisque, cogitationibusque, & motibus adjutor & protector orandus est; superbum est enim, ut quidquam sibi humana natura præsumat.* Atqui si homo posset opera moraliter bona sine Dei adjuvantis gratia exercere, daretur utique tempus, quo Dei non egeremus auxilio, nec in omnibus actibus, causis, cogitationibus, & motibus Deus esset

orandus; & quidquam, imò multùm possèt sibi humana natura præsumere, ut per se patet. Ergo ex mente illius Summi Pontificis nullum prorsus opus bonum morale sine gratiæ adjuvantis auxilio velle, vel perficere homo potest.

Idem docet, & inculcat Cœlestinus I. in epistola ad Episcopos Galliæ, unde hæc selectiora testimonia depromere brevitatis gratiâ sat erit. Sic ait cap.7. *Nemo nisi per Christum libero benè utitur arbitrio.* Et c.8. *Omnia studia, & omnia opera ac merita Sanctorum ad Dei gloriam, laudemque perferenda sunt, quia nemo ei placet, nisi ex eo, quod ipse donaverit.* Ne autem credatur Pontificem loqui duntaxat de operibus ordinis supernaturalis, addit cap.9. *Ita Deus in cordibus hominum, atque in ipso libero operatur arbitrio, ut sancta cogitatio, omnisque motus bonus voluntatis ex Deo sit, quia per illum aliquid boni possumus, sine quo nihil possumus.* Et c.10. *Vtrumque donum Dei est, & scire quod facere debeamus, & diligere ut faciamus.* Atqui per bona opera moralia homo benè utitur libero arbitrio; per illa etiam quadantenus homo placet Deo, cui omne bonum placet; quod enim justis hominibus placet, Deo qui justitia est, displicere non potest; opus etiam honestum non fit sine sancta cogitatione, & motu bono; illud etiam dum exercemus, & scimus quid facere debeamus, & diligimus ut faciamus. Ergo ut bonum opus morale velimus, vel faciamus, Dei adjuvantis gratiâ opus est.

Plurima alia possem in medium proferre Summorum Pontificum testimonia, ut Felicis IV. in capitulis ad Arausicanum Cōcilium transmissis: Bonifacii II. in epistola, quâ præfatum Concilium

lium Arausicanum secundum confirmat. Brevitatis tamen gratiâ ea missa facio, hoc duntaxat Magni Gregorii *hom.9. in Ezechielem*, oraculo contentus: *Sciendum quod mala nostra solummodò nostra sunt; bona autem nostra ex omnipotentia Dei sunt, & nostra; quia ipse aspirando nos prævenit ut velimus, qui adjuvando subsequitur, ne inaniter velimus; sed possimus implere quod volumus.*

Eandem veritatem sacra Concilia suo calculo comprobarunt, præsertim Carthaginense *canone* 4. à Cœlestino verbis suprà relatis memorato, & Arausicanum secundum *can.* 9. his verbis: *Divini muneris est, & cùm rectè cogitamus, & pedes nostros à falsitate & injustitia continemus; quoties enim bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum ut operemur, operatur.* Et canone 22. illa Augustini verba speculatione præcedenti relata consecrat: *Nemo habet de suo, nisi mendacium & peccatum; si quid autem habet homo veritatis atque justitiæ, ab illo fonte est, quem debemus sitire in hac eremo.* Et can. 2. *Multa in homine bona fiunt, quæ non facit homo; nulla verò facit homo bona, quæ non Deus præstet ut faciat homo.* Quæ etiam verba ex Augustino *lib.*2. *ad Bonifac. cap.*9. deprompta sunt. Denique variis in Conciliis definitum est, *gratiam Dei necessariam esse ad singulos actus.* Quod & ipse Pelagius, ut Augustinus refert, in Concilio Palæstino fateri coactus est.

Dies me citiùs deficeret, si singula, quæ ex Augustino proferri possunt testimonia producerem, selectiora duntaxat recensebo. *Lib.*12. *de peccat. merit. cap.*18. postquam dixit, voluntatem non posse inter bonum & malum mediam

consistere, sed bonam in omnibus actibus esse, vel malam; bonam, si justitiam diligit; malam, si non diligit, sic concludit: *Voluntas aut bona est, aut mala, & utique malam non habemus ex Deo; restat ut bonam voluntatem habeamus ex Deo.* Ne autem quis dicat S. Doctorem velle duntaxat bonam voluntatem esse ex Deo ut concurrente, non verò ut per gratiam opitulante, hoc effugium præclusit Doctor sanctissimus capite 17. ejusdem libri, his verbis: *Cùm voluntate humana, gratiâ adjuvante divinâ, sine peccato in hac vita possit esse homo, cur non sit, possem facillimè, ac verissimè respondere, quia homines nolunt: sed si ex me quæritur, quare nolint, imus in longum. Verumtamen hoc sine præjudicio diligentioris inquisitionis breviter dicam. Nolunt homines facere quod justum est, sive quia latet an justum sit, sive quia non delectat. Tanto enim quidquam vehementiùs volumus, quanto certiùs quàm bonum sit, novimus, eoque delectamur ardentiùs. Ignorantia igitur, & infirmitas vitia sunt, quæ impediunt voluntatem, ne moveatur ad faciendum opus bonum, vel ab opere malo abstinendum. Vt autem innotescat quod latebat, & suave fiat quod non delectabat, gratia Dei est, quæ hominum adjuvat voluntates.* Quod & repetit S. Augustinus lib. de Spirit. & lit. cap. 3. *Neque liberum arbitrium quidquam nisi ad peccandum valet, si lateat veritatis via; & cùm id quod agendum, & quo nitendum est, cœperit non latêre, nisi etiam delectet & ametur, non agitur, non suscipitur, non benè vivitur: ut autem non lateat, gratia Dei est; & ut delectet, gratia Dei est.*

Item lib. 1. ad Bonifac. cap. 3. *Nec potest homo boni*

boni aliquid velle, nisi adjuvetur ab eo, qui malum non potest velle, hoc est gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Quod & *lib. de corrept. & grat. c.* 11. inculcat his verbis: *Liberum arbitrium ad malum sufficit, ad bonum autem nihil est, nisi adjuvetur ab omnipotenti bono.* Augustinum sequuntur ejus discipuli Prosper, Fulgentius, & alii postea adducendi, qui usqueadeò hac in parte Augustino adhæserunt, ut etiam influxum fidei ad operis honestatem desiderasse videantur. Vnum jam producam Bernardum acerrimum Augustini de gratia sententiæ ubique sectatorem. Sic habet serm. 1. de Annunc. *Certum est ad suam originem universa, quantum in eis est tendere, & in eam semper esse partem proclìviora: sic & nos, qui de nihilo creati sumus, constat quia si nobis ipsis relinquimur, in peccatum semper, quod nihil est, labimur.* D. etiam Thomas apertissimè huic doctrinæ suffragatur; nam articulo secundo explicans quænam bona opera possit homo per virtutem suæ naturæ efficere, ait ea posse sine auxilio gratiæ elicere, quæ ad naturæ commoditatem, vel externam Reipublicæ commoditatem ordinantur, putà *ædificare domos, & plantare vineas.* Porrò ad opera virtutis & honestatis moralis omninò auxilium gratiæ exigit in statu naturæ corruptæ, 2.2.q.136.art.3. ad 2. *Bonum politicæ virtutis*, inquit, *commensuratum est naturæ humanæ, & ideo absque auxilio gratiæ gratum facientis potest voluntas humana in illud tendere, licèt non absque auxilio gratiæ Dei.* Dicere verò S. Doctorem loqui ibi de concursu duntaxat generali, est manifestè textui contradicere, & vim clarissimis verbis inferre, cùm Doctor Angelicus seipsum interpretetur

dicens, se per gratiam non intelligere gratiam gratum facientem, sed auxilium gratiæ; concursus autem generalis non est auxilium gratiæ, seu non est membrum dividens gratiam ut sic, quæ secatur in gratum facientem, & auxiliantem. Quam doctrinam repetit *q.24. de verit. art.14.* his luculentissimis verbis: *Si gratiam Dei velimus dicere non aliquod habituale donum, sed ipsam misericordiam Dei, per quam interiùs motum mentis operatur, sic nec ullum bonum homo potest facere sine gratia Dei.* Nomine autem misericordiæ non intelligitur concursus generalis, sed gratia specialis. Quanvis enim in omni opere Dei, etiam creationis, reluceat Dei misericordia, juxta illud Psal.24. *Vniversæ viæ Domini misericordia & veritas,* quod præclarè explicat S.Thomas 1.*p. q.*21. *art.*4. attamen cùm de auxilio divino est sermo, nomen misericordiæ non attribuit Doctor accuratissimus nisi auxilio gratiæ præservantis à miseria peccati, ratione cujus auxilii Deus cujus vult miseretur; aliàs si auxilium gratiæ Dei diceretur misericordia, propter illam generalissimam rationem ex 1.parte,q.21.citata deductam, posset etiam dici, Deum ex justitia adjuvare hominem ad bonum, quia in omni opere, sicut misericordia, ita & justitia invenitur. Quare locum præfatum quæstionis de Veritate per illam generalem doctrinam 1. partis, q.21. interptetari, est doctrinâ S. Thomæ abuti.

Innumeras adducunt rationes Theologi nostræ sententiæ defensores, quæ vel nimium, vel non satis probant. Illud tamen fatendum, rationes pro præcedenti speculatione stabilienda allatas præsenti assertioni non parum favere.

Etenim

Etenim non minùs ad bonum agendum gratiam Dei rogamus, quàm ad veritates dignoscendas, quin & multò magis; nam omnes actiones nostras divina gratia aspirante præveniri, & ad justitiam, nedum perficiendam, & opere complendam, sed etiam optandam divinitus adjuvari universa petit Ecclesia, quæ & pro singulis bonis actis operibus gratias agit. Nihil autem in Augustini doctrina fundatius, quàm orationem, gratiarumque actionem divinæ esse gratiæ clarissimam significationem. Pro concursu autem generali Ecclesia tam jugiter, & continenter non oraret. Quanvis enim Ecclesia interdum pro bonis naturalibus, pluviâ, fructibus, sanitate, aliisque hujusmodi obtinendis preces fundat, eas tamen duntaxat orationes frequentat quando vel ob aëris inclementiam, vel corporis infirmitatem compellitur, citra quas occasiones temporalia illa non tam studiosè petit Ecclesia solius æternitatis candidata. Verùm actus bonos, pietatis opera, spiritum cogitandi quæ recta sunt, rationabilia meditandi, bona dictis exequendi & factis, bona nutriendi, & pietatis studio quæ sunt nutrita custodiendi, in omnibus fermè collectis Ecclesia exorat.

Non potest autem dici, Ecclesiam bona opera moralia, prout duntaxat conducunt ad salutem, postulare: non potest, inquam, dici; tum quia sic facilè omnia enervarentur Augustini argumenta ex oratione petita, & in promptu fuisset responsio, quâ Pelagiani omnia illa adversùm se molimina eludere absque negotio potuissent, dicendo Ecclesiam gratiam Christi non nisi ad merendum vitam æternam postulare; vel quia concursus Dei est aliquid contingens & fallibi-

le

le, ideo illum sicut pluviam postulamus. Ergo illa adversariorum solutione Augustiniana doctrina ab imis subruitur fundamentis, nec quidquam adversarii proferunt, quod non libentissimè Pelagiani arripuissent. Tum quia omnia pietatis opera nullâ peccati labe sordidata, tametsi naturalia sint, nec proximè conducant ad salutem, remotè tamen ad illam disponunt, quatenus removent impedimenta salutis: Ergo si illa possit homo ex viribus naturæ operari, vincent Semipelagiani, qui nihil aliud volebant, quàm dari in nobis bona salutis initia, non utique supernaturalia (non enim erant sic stupidi viri, quorum eximiam sapientiam laudat Prosper in sua ad Augustinum epistola,) sed naturalia, putà desiderium conversionis, amorem honestatis, & alia facilia. Quin etiam in hoc Semipelagianus error videtur esse rationi conformior Adversariorum sententiâ (absit verbo injuria, non enim Adversariorum sententiam censurâ afficere intendo, sed vim consequentiæ urgeo,) quòd cùm utrique hominem lapsum per vires solius liberi arbitrii absque ulla Dei opitulantis gratia posse aliqua bona opera efficere contestentur, Adversarii tamen nolunt ea conducere ad salutem, nec placere Deo, nec esse initia, quæ Deus veluti ansas apprehendat. Cùm enim Deus talis sit, ut egregriè opusculo de moribus divinis ait D.Thomas, *cui omne bonum placet*, quidni ei placebit bonum opus honestum, labisque purum? Et sicut aliàs dicebamus, si bona est argumentatio Prosperi contra Collatorem: *Neque enim ullius meriti haberi potest petentis fides, quærëtis pietas, pulsantis industria*; cur similites dicere non licebit: Nullius meriti esse non

potest bonum opus honestum, bonus usus liberi arbitrii ex naturæ viribus proficiscens, atque illa bonæ voluntatis initia sese per opera facilia explicantis repudiare nequit Deus, cui omne bonum pergratum est.

Ratio fundamentalis hujus asserti sic formatur. Voluntas hominis in statu naturæ lapsæ nedum est ad bonum & malum indifferens, sed etiam magis est ad malum, quàm ad bonum propensa, ratione cujus propensionis non solùm non curant homines peccatum fugere, sed etiam peccati miseriâ delectantur, seu ut eleganter ait Prosper cap. 33. de ingratis, *tantùm nocet error, ut juvet errare, & veteris contagia morbi tam blandè obrepunt, ut quo languetur, ametur*. Sed potissimùm amor sui ita omnia in se reflectit, ut semper quæ sua sunt vel apertè, vel latenter quærat, ut meritò dixerit Joannes, quidquid est in mundo, aut esse concupiscentiam carnis, aut concupiscentiam oculorum, aut superbiam vitæ. Ergo ut honestum, quà honestum est, purè & propter Deum, sin formaliter, certè virtualiter, uti tenetur diligat, opus est gratiâ inclinâte, cordis affectus erigente, & amorem honesti castum inseminante. Antecedens est evidens, nec ab ullo, ut reor, Christiano negari potest. Consequentia verò probatur. Tum quia voluntas eodem modo prosequitur objectum, quo afficitur circa illud, id est dominanti propensioni semper obsequitur, quo sensu dixit Augustinus: *Quod enim magis nos delectet, secundùm illud operemur necesse est*. Quod utique non de necessitate absoluta, sed de necessitate infallibilitatis verum est, ut sit sensus, quod licèt voluntas possit majoribus suis inclinationibus obsistere, nun-

quam tamen obſiſtet, quia nunquam obſiſtere volet; quomodo enim non volet quod magis amat? Ergo cùm in ſtatu naturæ lapſæ voluntas ſuapte propenſione magis feratur in utilia, delectabilia, & in bonum proprium, quàm in bonum honeſtum & divinum, ſemper in exercitio opera etiam ex officio bona in ſe reflectet, & reflectendo inficiet, nec ad Deum referet, niſi indito à gratia honeſti, Deique amore reformetur. Tum quia, juxta Philoſophorum receptiſſimam ſententiam, quam ipſe Gonet *tract. de actibus human. diſp. 9. art. 3.* fusè defendit, licèt voluntas poſſit reſpuere, & ſæpe reſpuat id, quod intellectus judicat ſpeculativè melius, ſi minus bonum, minuſque amabile convenientius hîc & nun appareat; attamen illud quod per judicium practicum hîc & nunc apprehenditur, melius ſaltem apparenter voluntatem ad ſe rapit; quia cùm voluntas ſit potentia cæca, ductum judicii ſequitur, ac proinde cùm intellectus non judicet minus bonum eſſe præferendum convenientiori, nec plures illecebras detegat in bono minùs convenienti, quas voluntati alliciendæ offerat, conſequens eſt, voluntatem licèt poſſit minus bonum repudiare, nunquam tamen repudiare, donec in objecto, quod apparet minùs conveniens, incipiat relucere major bonitas, quæ alliciat & ineſcet appetitum. Atqui in ſtatu corruptionis, in quo degimus, bonum ſenſibile & delectabile, bonumque proprium apparent voluntati corruptæ convenientiora; voluntas enim à ſummo bono averſa in creaturarum, ſuique ipſius amorem deflexit: intellectus etiam practicus offuſis ſibi ex concupiſcentia tenebris, bonum proprium hîc & nunc ſemper judicat convenientius,

venientius, ut speculatione præcedenti demonstratum fuit: ergo ut præponderet amor honestatis, alia debet cordi nostro affecto per gratiam indi, ut bonum morale absque ulla peccati sorde operemur.

Hanc rationem ubique Patres urgent, dum asserunt, concupiscentiam inficere omnia nostra opera, quantumvis ex officio, objectoque bona, dum inculcant profectum spiritalem in diminutione cupiditatis situm esse; tunc verò cupiditatem imminui, dum amor Dei crescit. *Proficimus in hac vita*, inquit Augustinus, *deficiente cupiditate, crescente charitate; perficiemur in altera cupiditate extincta, charitate completa.* Hinc viri sancti ad mortem tanquam adfinem peccatorum, & concupiscentiæ exterminium tantoperè suspirant, & ut loquitur Magnus Augustinus, *patienter vivunt, & delectabiliter moriuntur; & non amant vitam, sed tolerant.* Quia nimirum amor sui, sive cupiditas omnia etiam bona in se refert, & referendo sordidat, dum quæ sua sunt quærit, non quæ Jesu Christi. *Duo amores sunt* (inquit Magnus Leo serm. 9. de jejun. 7. mensis,) *ex quibus prodeunt omnes volūtates ita diversa qualitatibus, sicut dividuntur authoribus. Rationabilis etenim animus, qui sine dilectione esse non potest, aut Dei amator est, aut mundi: in dilectione Dei nulla nimia, in dilectione autem mundi cuncta sunt noxia.* Quia ergo quotiescūque homo agit ex amore mundi, vel ex amore Dei, sin perfecto, certè imperfecto agit, proculdubio ut benè agat, ut non peccet, ut ex amore Dei cupiditatem vincente agat, gratiâ Dei eget, quia natura sibi relicta non nisi propter se, amore sui, amore

mundi, amore cupiditatis agere poteſt, ac proinde licèt à peccato abſtinere poſſit, peccat tamen, quia peccare magis amat: quod egregiè explicat S.Proſper *cap.27. de ingratis.*

——— Manet ergo voluntas
Semper amans aliquid, quò ſe ferat, & labyrintho
Fallitur, ambages dubiarum ingreſſa viarum
Vana cupit, vanis tumet, & timet, omnimodaque
Mobilitate ruens in vulnera vulnere ſurgit.

Quos verſus ſic gallicè eximius Poëta Gallicus expreſſit:

Ainſi la volonté dans ſes tours & retours
Porte de toutes parts ſes differens amours;
Et comme en un Dedale errante & vagabon'e
Va d'objet en objet par les faux biës du monde.
Vaine dans ſes frayeurs, vaine dans ſes deſis,
Vaine dans ſon orgueil, vaine dans ſes plaiſis.
Elle tombe, & tombant ſa ſuperbe foibleſſe
S'éleue encor ſans ceſſe, & ſans ceſſe ſe bleſſe.

Hinc Sancti, & inter Sanctos lumina ſanctitatis ipſos etiam verentur pietatis affectus, quia cùm ab actibus veræ charitatis in hujus vitæ caligine internoſci non poſſint, timent ne conatus humani ab amore ſui oriantur, ac proinde vitioſi ſint; quia etſi motus ab amore proprio proficiſcentes longè & ferè immensùm minùs mali ſint quàm ſcelera illa, quibus impii ſe dedunt; mali tamen ſunt, quia *quod abſque vel minimo peccato non eſt, purum bonum minimè eſt,* ut dixit alicubi Bernardus. *Sancti viri*, inquit Magn.Gregor.lib.5.Moral.cap.6. *cùm mala ſuperant, ſua etiam benè geſta formidant, ne cùm bona agere appetunt, de actionis imagine fallantur; ne peſtifera labes putredinis ſub boni ſpecie late accoloris: ſciunt enim quia corruptionis ad-*

que

huc pondere gravati dijudicare bona subtiliter nesciunt, & cùm ante oculos extremi examinis regulam deducant, hæc ipsa in se nonnunquam & quæ approbant metuunt, & tota quidem mente interna desiderant; sed tamen de incertitudine operum trepidi, quò gradiuntur ignorant. Hanc etiam latentis concupiscentiæ fraudem gemebundus deplorat Augustinus lib. 10. confess. c. 37. *Multùm vereor oculta mea quæ norunt oculi tui, mei autem non. Tu nosti de hac re, ad te gemitum cordis mei, & flumina oculorum meorum.* Quin à capite 28. usque ad finem illius libri per quindecim capita hujus vitæ, in qua nihil securum est, miseriam deplorat Doctor sanctissimus, quia in hac tam immensa sylva plena insidiarum & periculorum, post innumera præcisa virgulta iniquitatis, & nova germinant, & putata repullulant. Nam cõtendunt mœrores mali cum gaudiis bonis, & ex qua parte stet victima nescimus, quia non sumus concupiscentiæ visco expediti. In cibo etiam moderato insidiatur nobis laqueus concupiscentiæ; & cùm salus sit causa edendi & bibendi, adjungit se tanquam pedissequa periculosa jucunditas, & plerumque præire conatur, ut obtentu salutis obumbret negotium voluptatis. In aliis etiam operibus vana delectatio nos fallit, sunt enim & istæ plangendæ tenebræ, in quibus nos latet facultas nostra, quæ in nobis est; & nemo securus esse debet in ista vita, quæ tota tentatio nominatur. Sed quid dicam de concupiscentia oculorum, seu curiositate cognoscendi multipliciùs periculosa? Quid de superbia & laudis amore? Quid de φιλαυτία? Vide ibi Augustinum præfata omnia plangentem, & tandem concluden-

tem: *In his omnibus, atque hujusmodi periculis, & laboribus vides tremorem cordis mei.* Si ergo Sancti illi divino lumine pleni, & abundantiam divinæ suavitatis eructantes opera sua sanctiora verentur, ne à latente concupiscentia (quæ ut benè dixit S. Franciscus Salesius, est primum vivens, & ultimum moriens) inficiantur, quis credat opera non à gratiæ auxilio orta esse bona? cùm testante univesa Catholica Ecclesia, sine Spiritu sancto non modò nihil bonum sit, sed planè nihil innoxium: *Sine tuo numine nihil est in homine, nihil est innoxium.*

Fides ad bona opera communiter, non tamen indispensabiliter, & essentialiter est necessaria.

Secunda pars affirmans, fidem esse ad bona opera communiter & ordinariè necessariam, evidentissimè traditur infinitis in locis Augustini, quibus brevitatis gratiâ omissis, illa longè manifestissimâ verba proferre sat erit, quæ *lib.4. contra Iulian. cap.3. & sequentibus* habet, quia ibi materiem istam ex professo pertractans, quidquid dici præclarissimè potest, exhausit; quidquid ab Adversariis responderi valet, occupavit. *Noveris itaque* (inquit) *non officiis, sed finibus à vitiis discernẽdas esse virtutes. Officium autem est, quod faciendum est. Cùm itaque facit homo aliquid ubi peccare non videtur, si non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare convincitur.* Et quia statim responderi posset, homines etiam sine fide posse operari bona ex officio propter bonum finem, nempe honesta-

tem, tametsi ea propter Deum non efficiant, sic contrà arguit Augustinus: *Absit ut virtutes veræ cuiquam serviant, nisi illi, vel propter illum, cui dicimus: Deus virtutum cõverte nos. Proinde virtutes, quæ carnalibus delectationibus, vel quibusque commodis & emolumẽtis temporalibus serviunt, veræ prorsus esse non possunt. Quæ autẽ nulli rei servire volunt, nec ipsæ veræ sunt; veræ quippe virtutes Deo serviũt in hominibus, à quo donantur hominibus; Deo serviunt in Angelis, à quo donantur & Angelis.* Quod totum sic exemplo illustrat: *Possunt aliqua bona fieri non benè facientibus, à quibus fiunt; bonum est enim ut subveniatur homini periclitanti, præsertim innocenti: sed ille qui hoc facit si amando gloriam hominum magis quàm Dei facit, non benè bonum facit, quia non bonus facit, quod non bona voluntate facit. Absit enim ut sit, vel dicatur voluntas bona, quæ in aliis, vel in seipsa, non in Domino gloriatur.* Quare censet infideles etiam illos, qui bona aliqua fecisse perhibentur, eo ipso peccare, quod opera illa per se laudabilia ad Deum non referunt; cum quibus stat, longè minùs peccare, qui in operibus per se honestis se exercent, quàm qui flagitiosis duntaxat operam dant. Unde minùs Fabricius quàm Catilina peccavit, minúsque punietur, non quia Fabricius bonus fuerit, bonaque benè fecerit, sed quia Catilina peior fuit; *non veras virtutes habendo, sed à veris virtutibus non plurimùm deviando*, addit ibidem Augustinus.

Ratio autem hujus partis traditur ibidem ab Augustino, quia quidquid homo facit, ex amore alicujus finis ultimi facit, cùm finis ultimus se habeat in operabilibus sicut primum principium

in ſpeculabilibus, juxta maximam à S. Thoma tam crebrò inculcatam. Ergo cùm infidelis agit, vel agit ex fine infidelitatis, putà ex amore falſæ divinitatis; vel ſiſtit in fine operis, putà in honeſtate miſericordiæ: quidquid autem faciat, peccatum ordinariè non effugiet. Et quidem ſi ex fine infidelitatis, atque ex amore falſæ divinitatis operatur, manifeſtum eſt, ipſum in peccatum prolabi; nam ſicut falſum Deum adorare, ita & propter illum operari, illique actionum per ſe honeſtarum thus adolere impium eſt & ſacrilegum. Si autem infidelis in fine operis ſiſtit, peccatum non fugit: tum quia virtualiter ordinat omnia opera in præintentum infidelitatis ſuæ finem; intentio enim finis tandiu moraliter perſeverat, quandiu per actum oppoſitum non revocatur: tum quia etſi opera bona in finem illum pravum virtualiter non referat, ſicut non refert juſtus peccata venialia in Deum, quia ſicut iſta ſunt præter verum Deum, ita fortaſſis illa præter Deum falſum; attamen voluntas eo ipſo, quod in operis honeſtate civili ſiſtit, peccat peccatō omiſſionis, opus ſuum in Deum verum minimè referendo, quia ut docet Auguſt. infinitis in locis, *omnia bona hominis in ſummum bonum referenda ſunt.* Imò *lib.19.de Civit.c.15.* aſſerit, quod *virtutes dum propter ſe appetuntur, ſuperba vitia ſunt.* Unde tunc in illo opere contingit mixtura boni & mali, quam dum de moralitate, operosè expoſuimus. Et in hoc ſenſu explicat Auguſtinus omne quod non eſt ex fide peccatū eſſe, quia qui non agit ex fide, non ſolet de bonis operibus in Domino gloriari. *Prorſus*, inquit, *operire nudum, in quantum non eſt ex fide, peccatum eſt, non quia per ſeipſum factum,*

factum, quod est nudum operire, peccatum est; sed de tali opere non in Domino gloriari, solus impius negat esse peccatum.

Magistrum Augustinum sequuntur celeberrimi Discipuli, ejusque rationem confirmant, tum Fulgentius lib. 1. de verit. prædest. capite 18. *Priusquàm accipiat* (voluntas hominis) *fidem, punitionem per seipsam potest mereri, non fidem; omne enim quod non est ex fide, peccatum est, & sine fide impossibile est placere Deo: qui autem Deo non placet, sine dubio displicet; & qui Deo displicet, non eum mitigat, sed potiùs exacerbat.* Et lib. 2. cap. 5. *Deo non placemus, nisi velimus; sed ab ipso nobis tribuitur ut velimus, à quo nisi voluntas hominis mutetur ut bona sit, aut semper appetit malum, aut nunquam appetit bonum: ac sic dum in rebus bonis rectum ordinem non tenet, Deo vero, & bono nullatenus placet.* Tum Venerabilis Beda in cap. 14. epist. ad Rom. *Omnis infidelium vita peccatum est, & nihil bonum sine summo bono; ubi enim deest cognitio æternæ, & incommutabilis veritatis, falsa virtus est etiam in optimis moribus.* Tum S. Prudentius *adversùs Ioannem Scotum cap. 4.* tum Lupus Servatus *lib. de tribus quæstionibus, q. 1.* tùm Lupus Ferrariensis *in collectaneo, quæst. 2.* Sed omnium limpidissimè S. Rhemigius, & Ecclesia Lugdunensis lib. de tribus epist. cap. 22. *Verè mortua sunt omnia opera infidelium, non solùm quando apertè vitiis, & peccatis serviunt, sed etiam quando naturali bono, in quantum omnipotens Creator tribuit, instigati, vel naturali lege commoniti, quædam bona opera, & velut quasdam virtutes habere, atque exercere videntur; quia fidem Dei & Christi ejus vel ignorantes, vel odio habentes, aut etiam persequentes, quod ex illa fide non operantur,*

omninò nec bonum opus, nec vera virtus esse potest, quæ non procedit ex radice veritatis & bonitatis. Dum enim illa ipsa, quæ secundùm homines videntur esse bona opera, nequaquam vera fide ad Dominum referuntur, quem ignorant, nec propter eum agunt, sed propter aut quandam honestatem, quâ inter homines magni videntur, vel propter cupiditatem alicujus commodi temporalis, ipsa impietate infidelitatis, ipsa inflatione elationis, ipsa perversitate cupiditatis ita immunda, & inquinata sunt omnia, ut apud Deum non virtutes, sed vitia judicentur. Et in lib. de tenend. veritate Script. cap. 10. *Habent itaque omnes homines, etiam qui alieni sunt à Christo, liberum arbitrium, sed tale quale isti Patres ostendunt, id est in prævaricatione Adæ infirmatum, naturali possibilitate & innocentia spoliatum, sine Christo nullo bono usui aptum. Habent naturaliter insitum arbitrium voluntatis, ut eodem arbitrio possint velle mala, possint velle etiam quædam bona, sed humana affectione ad humanam societatem, atque honestatem pertinentia, quæ eadem humana affectione, vel propter aliqua temporalia commoda appetuntur, vel propter ipsam solummodò vitæ honestatem: sed hujusmodi humana bona, quæ humana affectio potest velle, potest etiam nonnunquam agere humana natura; cùm propter temporalia bona appetuntur, sine dubio cupiditates sunt; cùm propter solam vitæ honestatem, sine dubio inflata, & elata sunt.* Quæ verba adeò plana sunt, ut expensione obscurari potiùs quàm elucidari possint.

Denique D. Prosper multis in locis divini Præceptoris mentem expressit. Videri potest

epist.

epist. ad Rufinum, cap. 7. & *libr. de vocat. Gent. cap.* 6. & 7. ubi expresse ait: *Etiamsi in bonis moribus homo agat, malè adhuc vivit, si non in Dei gloriam vivit. Sine cultu Dei, etiam quod virtus videtur esse, peccatum est, nec placere ullus Deo sine Deo potest: qui verò Deo non placet, cui nisi sibi, & diabolo placet?* Et *carmine de ingratis, cap.* 16. sic modulatissimè pagit:

Omne etenim probitatis opus, nisi semine veræ
Exoritur fidei, peccatum est, inque reatum
Vertitur, & sterilis cumulat sibi gloria pœnam.

Nec potest responderi, Augustinum, ejusque sanctos discipulos laudatos accepisse nomen peccati in lata, & minùs propriè dicta significatione, nimirum pro actu ad vitam æternam sterili, & in malo vitiatæ conscientiæ statu elicito. Non potest, inquam, hoc effugio tot testimoniorum splendor obscurari: tum quia Patres recensiti ad eam quam astruunt sententiam confirmandam, Paulinum illud usurpant, *Omne quod non est ex fide, peccatum est*; unde in eodem sensu nomen peccati accipiunt, in quo nomen illud Apostolus accepit. Nemo autem hactenus dubitavit, nomen peccati in stricta acceptione fuisse usurpatum. Licèt enim dissentiant Interpretes in explicanda illa particula (quod non est ex fide) aliis per fidem conscientiam intelligentibus, aliis veram fidem sine qua impossibile est placere Deo, significari cum Augustino volentibus, aliis de conscientia quam dirigit fides, cum S. Thoma ubique Augustino indivulsè adhærente accipientibus, concors tamen sententia peccatum propriè dictum intellexisse Apostolum credit, & patet ex verbis præcedentibus, ubi

ubi agit Paulus de actione manducandi contra conscientiam fide directam facta, quam utique peccatum esse actuale nemo ambigit. Tum quia Julianus, contra quem disputabat Augustinus, minimè inficiabatur opera illa fieri in statu vitioso; quin oppositum asseveranter significabat, dicens opera illa esse sterilia: Ergo aliquid aliud prætendit Augustinus. Legesis S. Doctorem in fonte, & veritate coactus fatebere, voluisse illum omnia illa quæ infidelibus fiunt speciosæ pietatis opera, vel pravæ intentionis labe, vel rectæ saltem ordinationis privatione sordere; ita ut vel nihil unquam ab Augustino perspicuè dictum credendum sit, si hac in parte tenebras in ejus doctrina per se nitentissima comminiscamur. De mente Sancti Thomæ posteà patebit.

Tertia pars quæ asserit, fidem nihilominus non esse essentialiter, & indispensabiliter ad bona opera necessariam, suadetur tum ratione, tum ex doctrina Augustini. Ex ratione quidem; nam ideo infideles ordinariè peccant, quia vel opera sua ex officio bona in pravum infidelitatis suæ finem referunt, vel saltem in verum finem Deum, quem ignorant, referre omittunt: atqui per auxilium divinæ gratiæ, sicut verum Deum cognoscere possunt, ita in illum opus bonum quod eliciunt, referre; eadem quippe auxiliante gratiâ, quâ Creatorem cognoscunt, possunt etiam in ejus obsequium opus per se honestum referre; & tamen nondum habent fidem. Ergo etiamsi ad quodvis bonum opus requiratur gratiæ Dei opitulantis adjutorium, non tamen fidei christianæ lux. Unde hæretici etiamsi infideles sint, utpote fidem infusam, & christianam

stianam minimè habentes, cum auxilio Dei moventis aliquod opus honestum in Deum, vel Christum, quem fide humana credunt, tam benè referre possunt, quàm Pagani referunt in idolum. Accedit, quod ideo ex Augustino & Patribus recensitis infideles omnia opera sua etiam ex objecto bona inficiunt, quia cupiditate movente ea efficere solent: atqui motum cupiditatis corrigere potest auxilium gratiæ moventis, & in Creatoris honorem referentis opus, quod homo sibi relictus in finem creatum, vel in se ordinare proclivis est: ergo ante fidem per gratiam Dei actualem infideles posse aliquod bonum morale operari perspicuum est. Præsertim quia cupiditatis motus non sola reformat fides, cùm multi sint fideles variis in scelerum maculis inquinati: ergo illud in eis auxilium gratiæ operatur: ergo idem operari potest auxilium gratiæ in infidelibus Christi fide carentibus, Deum tamen verum, seu primum rerum principium lumine naturali divinitus adjuti cognoscentibus. Quamobrem Augustinus, ideo peccata ait esse infidelium opera, quia non ex amore Dei, sed ex amore sui; non ex amore Creatoris, sed ex amore creaturæ proficiscuntur: amor autem creaturæ peræquè, imò sæpè intensiùs viget in peccatore fideli, quàm in infideli: ergo amorem illum auxilium gratiæ adjuvantis erigit, nec ad hoc necessariò exigitur fides, quæ sola talem sine gratia non confert rectitudinem voluntati. Quod si contendas, Augustinum non accipere fidem strictè pro cognitione supernaturali Deo secreta sua per Ecclesiam revelanti credere, sed pro cognitione veri Dei, ita ut per infidelem intelligat
homi

cumque fidem ad bonum opus exigit, fed fidem, quæ per dilectionem operatur, quæ utique in peccatore Chriftiano minimè invenitur. Verba Auguftini funt hæc: *Difce eum, qui non facit opera bona intentione fidei bona, hoc eft ejus que per dilectionem operatur, totum quafi corpus illud quod velut membris operibus conftat, tenebrofum effe, hoc eft plenum nigredine peccatorum.* Idem docet fexcentis aliis locis, præfertim libro de grat. Chrifti, cap.26. *Quid boni faceremus, nifi diligeremus; aut quomodo bonum non facimus, fi diligamus. Etfi enim Dei mandatum videtur aliquando à diligentibus, fed à timentibus fieri; tamen ubi non eft dilectio, nullum bonum opus imputatur, nec rectè bonum opus vocatur, quia omne quod non eft ex fide, peccatum eft.* Vides Auguftinum illud Apoftolicum, *omne quod non eft ex fide, peccatum eft*, de fide per charitatem operante intelligere; & tamen adverfarii non influxum charitatis, fed folius fidei ad bonum opus neceffariò exigunt. Ergo aliquo tenentur Auguftinum interpretamento explicare.

Quare vera Auguftini mens eft, opera quævis fine auxilio gratiæ facta effe peccata, five in infidelibus, five in fidelibus; quia opera in Deum non ordinata proculdubio peccata funt, quem ordinem ad Deum fola auxilii divini cupiditatem reformantis gratia confert. Et quia infideles opera fua ad Deum verum referre non folent, quippe qui verum Deum non norunt, proculdubio opera infidelium funt ordinariè peccata; non tamen opera fidelis peccatoris, qui licèt charitate perfecta Deum fuper omnia ex toto corde diligente careat, habet tamen fidem

quâ

quâ illustratus, & auxilio Dei lumini fidei connaturaliter correspondente roboratus, in Deum nondum summè dilectum opus referre potest, & sic boni sunt omnes pii motus justificationem præcedentes, tametsi non à charitate perfecta proficiscentes. Quia tamen nihil vetat, Deum infideli Creatoris notitiam impertiri, nihil etiam vetat in illum infideles opera sua aliquando saltem referre; relinquitur opera infidelium non esse necessariò peccata, etiamsi fides non influat. Unde Augustinus *lib. citato de spiritu & litera*, postquam dixit multa infidelium opera esse ex officio non solùm non vituperanda, sed etiam meritò, rectéque laudanda, subjungit: *Quanquam si discutiatur quo fine fiant, vix inveniuntur, quæ justitiæ debitam laudem, defensionémve mereantur.* Si vix inveniuntur, ergo aliquando inveniri cum adjutorio gratiæ possunt. Dicere autem Augustinum ibi non ex propria, fixaque sententia loqui, sed per modum disputantis, ut quidam doctus recentior putat, est Patres prout volumus interpretari, in omnemque sensum opportunè importunè flectere.

In probanda ultima speculationis parte immorandum non est; si enim fides non necessariò exigitur ad operis rectitudinem, multò minùs gratiæ, & charitatis influxus desideratur, aliàs omnia peccatorum opera essent scelera, etiam pii illi motus justificationem præcedétes: quod Tridentinum *sess.6. can.7.* damnat. Et ratio est clara, quia homo peccator, seu in peccato mortali constitutus, potest cum Dei adjutorio opus bonum ex objecto & fine operari: ex objecto quidem, quia ut rectè ait D.Thomas

suprà

tem: *In his omnibus, atque hujusmodi periculis, & laboribus vides tremorem cordis mei.* Si ergo Sancti illi divino lumine pleni, & abundantiam divinæ suavitatis eructantes opera sua sanctiora verentur, ne à latente concupiscentia (quæ ut benè dixit S.Franciscus Salesius, est primum vivens, & ultimum moriens) inficiantur, quis credat opera non à gratiæ auxilio orta esse bona? cùm testante univesa Catholica Ecclesia, sine Spiritu sancto non modò nihil bonum fit, sed planè nihil innoxium: *Sine tuo numine nihil est in homine, nihil est innoxium.*

Fides ad bona opera communiter, non tamen indispensabiliter, & essentialiter est necessaria.

Secunda pars affirmans, fidem esse ad bona opera communiter & ordinariè necessariam, evidentissimè traditur infinitis in locis Augustini, quibus brevitatis gratiâ omissis, illa longè manifestissima verba proferre sat erit, quæ *lib.4. contra Iulian.cap.3. & sequentibus* habet, quia ibi materiem istam ex professo pertractans, quidquid dici præclarissimè potest, exhausit; quidquid ab Adversariis responderi valet, occupavit. *Noveris itaque* (inquit) *non officiis, sed finibus à vitiis discernēdas esse virtutes. Officium autem est, quod faciendum est. Cùm itaque facit homo aliquid ubi peccare non videtur, si non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare convincitur.* Et quia statim responderi posset, homines etiam sine fide posse operari bona ex officio propter bonum finem, nempe honesta-

tem,

tem, tametsi ea propter Deum non efficiant, sic contrà arguit Augustinus: *Absit ut virtutes veræ cuiquam serviant, nisi illi, vel propter illum, cui dicimus: Deus virtutum cõverte nos. Proinde virtutes, quæ carnalibus delectationibus, vel quibusque commodis & emolumẽtis temporalibus serviunt, veræ prorsus esse non possunt. Quæ autẽ nulli rei servire volunt, nec ipsæ veræ sunt; veræ quippe virtutes Deo serviũt in hominibus, à quo donantur hominibus; Deo serviunt in Angelis, à quo donantur & Angelis.* Quod totum sic exemplo illustrat: *Possunt aliqua bona fieri non benè facientibus, à quibus fiunt; bonum est enim ut subveniatur homini periclitanti, præsertim innocenti: sed ille qui hoc facit si amando gloriam hominum magis quàm Dei facit, non benè bonum facit, quia non bonus facit, quod non bona voluntate facit. Absit enim ut sit, vel dicatur voluntas bona, quæ in aliis, vel in seipsa, non in Domino gloriatur.* Quare censet infideles etiam illos, qui bona aliqua fecisse perhibentur, eo ipso peccare, quod opera illa per se laudabilia ad Deum non referunt; cum quibus stat, longè minùs peccare, qui in operibus per se honestis se exercent, quàm qui flagitiosis duntaxat operam dant. Unde minùs Fabricius quàm Catilina peccavit, minúsque punietur, non quia Fabricius bonus fuerit, bonaque benè fecerit, sed quia Catilina peior fuit; *non veras virtutes habendo, sed à veris virtutibus non plurimùm deviando*, addit ibidem Augustinus.

Ratio autem hujus partis traditur ibidem ab Augustino, quia quidquid homo facit, ex amore alicujus finis ultimi facit, cùm finis ultimus se habeat in operabilibus sicut primum principium

in ſpeculabilibus, juxta maximam à S. Thoma tam crebrò inculcatam. Ergo cùm infidelis agit, vel agit ex fine infidelitatis,putà ex amore falſæ divinitatis ; vel ſiſtit in fine operis, putà in honeſtate miſericordiæ : quidquid autem faciat, peccatum ordinariè non effugiet. Et quidem ſi ex fine infidelitatis, atque ex amore falſæ divinitatis operatur,manifeſtum eſt,ipſum in peccatum prolabi ; nam ſicut falſum Deum adorare, ita & propter illum operari, illique actionum per ſe honeſtarum thus adolere impium eſt & ſacrilegum. Si autem infidelis in fine operis ſiſtit,peccatum non fugit : tum quia virtualiter ordinat omnia opera in præintentum infidelitatis ſuæ finem ; intentio enim finis tandiu moraliter perſeverat, quandiu per actum oppoſitum non revocatur : tum quia etſi opera bona in finem illum pravum virtualiter non referat, ſicut non refert juſtus peccata venialia in Deum, quia ſicut iſta ſunt prætér verum Deum, ita fortaſſis illa præter Deum falſum ; attamen voluntas eo ipſo,quod in operis honeſtate civili ſiſtit, peccat peccatō omiſſionis, opus ſuum in Deum verum minimè referendo,quia ut docet Auguſt. infinitis in locis,*omnia bona hominis in ſummum bonum referenda ſunt.* Imò *Lib.19.de Civit.c.15.* aſſerit, quod *virtutes dum propter ſe appetuntur, ſuperba vitia ſunt.* Unde tunc in illo opere contingit mixtura boni & mali, quam dum de moralitate, operosè expoſuimus. Et in hoc ſenſu explicat Auguſtinus omne quod non eſt ex fide peccatū eſſe, quia qui non agit ex fide, non ſolet de bonis operibus in Domino gloriari. *Prorſus*, inquit, *operire nudum, in quantum non eſt ex fide, peccatum eſt, non quia per ſeipſum*

factum,

factum, quod est nudum operire, peccatum est; sed de tali opere non in Domino gloriari, solus impius negat esse peccatum.

Magistrum Augustinum sequuntur celeberrimi Discipuli, ejusque rationem confirmant, tum Fulgentius lib. 1. de verit. prædest. capite 18. *Priusquàm accipiat* (voluntas hominis) *fidem, punitionem per seipsam potest mereri, non fidem; omne enim quod non est ex fide, peccatum est, & sine fide impossibile est placere Deo: qui autem Deo non placet, sine dubio displicet; & qui Deo displicet, non eum mitigat, sed potiùs exacerbat.* Et lib. 2. cap. 5. *Deo non placemus, nisi velimus; sed ab ipso nobis tribuitur ut velimus, à quo nisi voluntas hominis mutetur ut bona sit, aut semper appetit malum, aut nunquam appetit bonum: ac sic dum in rebus bonis rectum ordinem non tenet, Deo vero, & bono nullatenus placet.* Tum Venerabilis Beda in cap. 14. epist. ad Rom. *Omnis infidelium vita peccatum est, & nihil bonum sine summo bono; ubi enim deest cognitio æternæ, & incommutabilis veritatis, falsa virtus est etiam in optimis moribus.* Tum S. Prudentius *adversùs Ioannem Scotum cap. 4.* tum Lupus Servatus *lib. de tribus quæstionibus, q. 1.* tum Lupus Ferrariensis *in collectaneo, quæst. 2.* Sed omnium limpidissimè S. Rhemigius, & Ecclesia Lugdunensis lib. de tribus epist. cap. 22. *Verè mortua sunt omnia opera infidelium, non solùm quando apertè vitiis, & peccatis serviunt, sed etiam quando naturali bono, in quantum omnipotens Creator tribuit, instigati, vel naturali lege commoniti, quædam bona opera, & velut quasdam virtutes habere, atque exercere videntur; quia fidem Dei & Christi ejus vel ignorantes, vel odio habentes, aut etiam persequentes, quod ex illa fide non operantur,*

omninò nec bonum opus, nec vera virtus esse potest, quæ non procedit ex radice veritatis & bonitatis. Dum enim illa ipsa, quæ secundùm homines videntur esse bona opera, nequaquam vera fide ad Dominum referuntur, quem ignorant, nec propter eum agunt, sed propter aut quandam honestatem, quâ inter homines magni videntur, vel propter cupiditatem alicujus commodi temporalis, ipsa impietate infidelitatis, ipsa inflatione elationis, ipsa perversitate cupiditatis ita immunda, & inquinata sunt omnia, ut apud Deum non virtutes, sed vitia judicentur. Et in lib. de tenend. veritate Script. cap. 10. *Habent itaque omnes homines, etiam qui alieni sunt à Christo, liberum arbitrium, sed tale quale isti Patres ostendunt, id est in prævaricatione Adæ infirmatum, naturali possibilitate & innocentia spoliatum, sine Christo nullo bono usui aptum. Habent naturaliter insitum arbitrium voluntatis, ut eodem arbitrio possint velle mala, possint velle etiam quadam bona, sed humana affectione ad humanam societatem, atque honestatem pertinentia, quæ eadem humana affectione, vel propter aliqua temporalia commoda appetuntur, vel propter ipsam solummodò vitæ honestatem: sed hujusmodi humana bona, quæ humana affectio potest velle, potest etiam nonnunquam agere humana natura; cùm propter temporalia bona appetuntur, sine dubio cupiditates sunt; cùm propter solam vitæ honestatem, sine dubio inflata, & elata sunt.* Quæ verba adeò plana sunt, ut expensione obscurari potiùs quàm elucidari possint.

Denique D. Prosper multis in locis divini Præceptoris mentem expressit. Videri potest *epist.*

epist. ad Rufinum, cap. 7. & libr. de vocat. Gent. cap. 6. & 7. ubi expressè ait: *Etiamsi in bonis moribus homo agat, malè adhuc vivit, si non in Dei gloriam vivit. Sine cultu Dei, etiam quod virtus videtur esse, peccatum est, nec placere ullus Deo sine Deo potest: qui verò Deo non placet, cui nisi sibi, & diabolo placet?* Et *carmine de ingratis, cap.* 16. sic modulatissimè pagit:

Omne etenim probitatis opus, nisi semine veræ
Exoritur fidei, peccatum est, inque reatum
Vertitur, & sterilis cumulat sibi gloria pœnam.

Nec potest responderi, Augustinum, ejusque sanctos discipulos laudatos accepisse nomen peccati in lata, & minùs propriè dicta significatione, nimirum pro actu ad vitam æternam sterili, & in malo vitiatæ conscientiæ statu elicito. Non potest, inquam, hoc effugio tot testimoniorum splendor obscurari: tum quia Patres recensiti ad eam quam astruunt sententiam confirmandam, Paulinum illud usurpant, *Omne quod non est ex fide, peccatum est*; unde in eodem sensu nomen peccati accipiunt, in quo nomen illud Apostolus accepit. Nemo autem hactenus dubitavit, nomen peccati in stricta acceptione fuisse usurpatum. Licèt enim dissentiant Interpretes in explicanda illa particula (quod non est ex fide) aliis per fidem conscientiam intelligentibus, aliis veram fidem sine qua impossibile est placere Deo, significari cum Augustino volentibus, aliis de conscientia quam dirigit fides, cum S. Thoma ubique Augustino indivulsè adhærente accipientibus, concors tamen sententia peccatum propriè dictum intellexisse Apostolum credit, & patet ex verbis præcedentibus,

ubi agit Paulus de actione manducandi contra conscientiam fide directam facta, quam utique peccatum esse actuale nemo ambigit. Tum quia Julianus, contra quem disputabat Augustinus, minimè inficiabatur opera illa fieri in statu vitioso; quin oppositum asseveranter significabat, dicens opera illa esse sterilia: Ergo aliquid aliud prætendit Augustinus. Legesis S. Doctorem in fonte, & veritate coactus fatebere, voluisse illum omnia illa quæ infidelibus fiunt speciosæ pietatis opera, vel pravæ intentionis labe, vel rectæ saltem ordinationis privatione sordere; ita ut vel nihil unquam ab Augustino perspicuè dictum credendum sit, si hac in parte tenebras in ejus doctrina per se nitentissima comminiscamur. De mente Sancti Thomæ posteà patebit.

Tertia pars quæ asserit, fidem nihilominus non esse essentialiter, & indispensabiliter ad bona opera necessariam, suadetur tum ratione, tum ex doctrina Augustini. Ex ratione quidem; nam ideo infideles ordinariè peccant, quia vel opera sua ex officio bona in pravum infidelitatis suæ finem referunt, vel saltem in verum finem Deum, quem ignorant, referre omittunt: atqui per auxilium divinæ gratiæ, sicut verum Deum cognoscere possunt, ita in illum opus bonum quod eliciunt, referre; eadem quippe auxiliante gratiâ, quâ Creatorem cognoscunt, possunt etiam in ejus obsequium opus per se honestum referre; & tamen nondum habent fidem. Ergo etiamsi ad quodvis bonum opus requiratur gratiæ Dei opitulantis adjutorium, non tamen fidei christianæ lux. Unde hæretici etiamsi infideles sint, utpote fidem infusam, & chri-

ſtianam minimè habentes, cum auxilio Dei moventis aliquod opus honeſtum in Deum, vel Chriſtum, quem fide humana credunt, tam benè referre poſſunt, quàm Pagani referunt in idolum. Accedit, quod ideo ex Auguſtino & Patribus recenſitis infideles omnia opera ſua etiam ex objecto bona inficiunt, quia cupiditate movente ea efficere ſolent: atqui motum cupiditatis corrigere poteſt auxilium gratiæ moventis, & in Creatoris honorem referentis opus, quod homo ſibi relictus in finem creatum, vel in ſe ordinare proclivis eſt: ergo ante fidem per gratiam Dei actualem infideles poſſe aliquod bonum morale operari perſpicuum eſt. Præſertim quia cupiditatis motus non ſola reformat fides, cùm multi ſint fideles variis in ſcelerum maculis inquinati: ergo illud in eis auxilium gratiæ operatur: ergo idem operari poteſt auxilium gratiæ in infidelibus Chriſti fide carentibus, Deum tamen verum, ſeu primum rerum principium lumine naturali divinitus adjuti cognoſcentibus. Quamobrem Auguſtinus, ideo peccata ait eſſe infidelium opera, quia non ex amore Dei, ſed ex amore ſui; non ex amore Creatoris, ſed ex amore creaturæ proficiſcuntur: amor autem creaturæ peræquè, imò ſæpè intenſiùs viget in peccatore fideli, quàm in infideli: ergo amorem illum auxilium gratiæ adjuvantis erigit, nec ad hoc neceſſariò exigitur fides, quæ ſola talem ſine gratia non confert rectitudinem voluntati. Quod ſi contendas, Auguſtinum non accipere fidem ſtrictè pro cognitione ſupernaturali Deo ſecreta ſua per Eccleſiam revelanti credere, ſed pro cognitione veri Dei, ita ut per infidelem intelligat homi-

hominem non cognoscentem, nec adorantem verum Deum lumine naturali ex creaturis cognoscibilem, & per fidem cognitum, sed servientem idolis, seu falsis divinitatibus; tunc ultrò fateor omnia hujus infidelis opera esse semper peccata, vel commissionis dum mala agit, vel bona propter idolum; aut saltem omissionis, dum opera per se bona in verum Deum nec formaliter, nec virtualiter refert. Cùm enim hominem non minùs quàm cæteras creaturas Deus propter semetipsum creavit, iniquum est, hominem non omnia opera sua in verum Deum, supremum Dominum, ultimum finem ordinare.

Hanc totam nostram resolutionem perspicuè tradit S. Thomas 2.2. *q.*10. *art.*4. ubi postquam ostendit, infideles non posse elicere ullum opus meritorium vitæ æternæ, quia carent gratiâ quæ est principium meriti, sic addit: ***Tamen bona opera, ad quæ sufficit bonum naturæ, aliqualiter operari possunt; unde non oportet, quod in omni opere suo peccent. Sed quandocumque aliquod opus operantur ex infidelitate, tunc peccant.*** Vides ex ejus mente opera infidelium non esse necessariò peccata, nisi quando operantur ex infidelitate; tunc autem operantur ex infidelitate, vel quando opera sua in falsum Deum referunt, vel in verum Deum referre omittunt. Nihil autem vetat, quin Deus infideli notitiam veri Dei per ea quæ facta sunt cogniti, impertiatur ante fidem; nihil vetat quin voluntas Deum cognoscentis aliquid in Deum sic cognitum cum adjutorio gratiæ referat. Neque enim infidelis necessitatur ad hoc, ut omnia sua opera in finem infidelitatis referat. *Sicut enim habens fidem*

fidem, inquit D. Thomas memoratus, *potest aliquod peccatum committere in actu, quem non refert ad fidei finem, vel venialiter, vel etiam mortaliter peccando: ita etiam infidelis potest aliquem actum bonum facere in eo, quod non refert ad finem infidelitatis.* Quam rationem tradiderat ipse Augustinus *lib. de spiritu & lit. cap.* 28. his verbis: *Sicut non impediunt à vita æterna justum quædam peccata venialia, sine quibus hæc vita non ducitur: sic ad salutem æternam nihil prosunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficillimè vita cujuslibet pessimi invenitur.*

Atque ex his etiam mens Augustini elucescit, nihil enim aliud intendit Doctor sanctissimus, quàm opera sine fidei adjutorio facta, esse ordinariè & regulariter peccata, imò & semper, nisi speciali gratiâ infideles adjuventur, quia infideles quà tales, non agunt nisi ex regula infidelitatis & erroris sui; vel saltem in verum Deum opera sua referre, & in Domino gloriari prætermittunt. Unde loco citato contra Julianum, ideò ait operire nudum, tametsi sit opus ex officio & objecto bonum & laudabile, in infideli tamen obscurari nigredine peccati, quia de tali opere non in Domino gloriatur, id est illud ad Dei gloriam non refert. Et certè ut manifestum sit Doctores influxum fidei ad quodcumque bonum essentialiter desiderantes, mentem Augustini capite illo tertio libri quarti contra Julianum expressam non esse plenè assequutos, observa Augustinum ea ibi proferre, quæ nisi aliquo lenimento temperentur, probant omnia peccatoris etiam fidelis opera esse peccata; Augustinus enim non qualemcunque

cumque fidem ad bonum opus exigit, sed fidem, quæ per dilectionem operatur, quæ utique in peccatore Christiano minimè invenitur. Verba Augustini sunt hæc: *Disce eum, qui non facit opera bona intentione fidei bonæ, hoc est ejus quæ per dilectionem operatur, totum quasi corpus illud quod velut membris operibus constat, tenebrosum esse, hoc est plenum nigredine peccatorum.* Idem docet sexcentis aliis locis, præsertim libro de grat. Christi, cap.26. *Quid boni faceremus, nisi diligeremus; aut quomodo bonum non facimus, si diligamus. Etsi enim Dei mandatum videtur aliquando à diligentibus, sed à timentibus fieri; tamen ubi non est dilectio, nullum bonum opus imputatur, nec rectè bonum opus vocatur, quia omne quod non est ex fide, peccatum est.* Vides Augustinum illud Apostolicum, *omne quod non est ex fide, peccatum est*, de fide per charitatem operante intelligere; & tamen adversarii non influxum charitatis, sed solius fidei ad bonum opus necessariò exigunt. Ergo aliquo tenentur Augustinum interpretamento explicare.

Quare vera Augustini mens est, opera quævis sine auxilio gratiæ facta esse peccata, sive in infidelibus, sive in fidelibus; quia opera in Deum non ordinata proculdubio peccata sunt, quem ordinem ad Deum sola auxilii divini cupiditatem reformantis gratia confert. Et quia infideles opera sua ad Deum verum referre non solent, quippe qui verum Deum non norunt, proculdubio opera infidelium sunt ordinariè peccata; non tamen opera fidelis peccatoris, qui licèt charitate perfecta Deum super omnia ex toto corde diligente careat, habet tamen fidem

quâ

quâ illustratus, & auxilio Dei lumini fidei connaturaliter correspondente roboratus, in Deum nondum summè dilectum opus referre potest, & sic boni sunt omnes pii motus justificationem præcedentes, tametsi non à charitate perfecta proficiscentes. Quia tamen nihil vetat, Deum infideli Creatoris notitiam impertiri, nihil etiam vetat in illum infideles opera sua aliquando saltem referre; relinquitur opera infidelium non esse necessariò peccata, etiamsi fides non influat. Unde Augustinus *lib. citato de spiritu & litera*, postquam dixit multa infidelium opera esse ex officio non solùm non vituperanda, sed etiam meritò, rectéque laudanda, subjungit: *Quanquam si discutiatur quo fine fiant, vix inveniuntur, quæ justitiæ debitam laudem, defensionémve mereantur.* Si vix inveniuntur, ergo aliquando inveniri cum adjutorio gratiæ possunt. Dicere autem Augustinum ibi non ex propria, fixaque sententia loqui, sed per modum disputantis, ut quidam doctus recentior putat; est Patres prout volumus interpretari, in omnemque sensum opportunè importunè flectere.

In probanda ultima speculationis parte immorandum non est; si enim fides non necessariò exigitur ad operis rectitudinem, multò minùs gratiæ, & charitatis influxus desideratur, aliàs omnia peccatorum opera essent scelera, etiam pii illi motus justificationem præcedẽtes: quod Tridentinum *sess.*6. *can.*7. damnat. Et ratio est clara, quia homo peccator, seu in peccato mortali constitutus, potest cum Dei adjutorio opus bonum ex objecto & fine operari: ex objecto quidem, quia ut rectè ait D. Thomas

suprà

ſuprà relatus *ad* 3. per peccatum etiam infidelitatis *non corrumpitur totaliter ratio naturalis, quin remaneat aliqua veri congnitio, per quam facere poſſunt aliquod opus de genere bonorum.* Quod & antea ducuerat Auguſtinus libro præfato *de ſpiritu & litera*, his verbis: *Quia non uſque adeò in anima humana imago Dei terrenorum affectuum labe detrita eſt, ut nulla in ea velut lineamenta extrema remanſerint, unde meritò dici poſſit etiam in ipſa impietate vita ſua facere aliqua legis, vel ſapere.* Ipſâ etiam experientiâ compertum eſt, nullum adeò eſſe nefandum, à quo lumen vultus divini ſignati ſuper nos, & inextinguibilis honeſtatis amor voluntati inſeminatus aliqua pietatis naturalis, juſtitiæ, miſericordiæ & religionis opera non extorqueat; & quanvis illa per ſe laudabilia officia cupiditas in ſe reflectere ſoleat, quia ut benè canit Proſper c.17. *Arbitrium per devia lapſum claudicat, & cæcis conatibus, inque ligatis motus ineſt, non error* (practicus) *abeſt.* Attamen Deo adjuvante in honorem Creatoris quadantenus referre opera honeſta peccatores poſſunt; quod auxilium licèt Deus denegare poſſit, & ſæpe denegét, conferre tamen poteſt: imò & interdum conferre conveniens eſt, cùm remanentibus illis divinæ imaginis lineamentis, ſuperſtiti illi honeſtatis amori tametſi nunquam debeantur, interdum tamen reſpondent auxilia, quibus voluntas aliquo ſaltem imperfecto æternæ juſtitiæ, honeſtatis, & bonitatis amore ineſcetur.

Solvuntur objectiones.

Contra primam partem ſpeculationis objiciunt primò Leſſius, Tannerus, & poſt illos noſter Gonetus nimis hac in parte Molinæ diſcipulis adhærens; objiciunt, inquam, varias authoritates, tum illum Apoſtoli locum Rom.2. *Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt, faciunt*; ideſt, per virtutem naturæ, ſolo rationis naturalis dictamine prælucente opera legis exequuntur: ergo ſine gratia Dei. Tum varia Auguſtini teſtimonia, quibus S. Doctor affirmat, multa infidelium opera juſtè, meritoque laudari; additque, ideo illa ab eis fuiſſe effecta, quia terrenorum affectuum labe non omninò deteritur impreſſa mentibus noſtris divinitatis imago. Tum quædam, pauca tamen, & valde jejuna D. Thomæ verba, ubi aſſerit, hominem in ſtatu naturæ corruptæ poſſe *per virtutem ſuæ naturæ aliquod bonum agere*, ut tradit *q.109. art.2.* Tum quædam Conciliorum oracula magnâ vi detorta, putà illud Tridentini ſeſſ.6. can.1. *Si quis dixerit hominem ſuis operibus, quæ vel per humanæ naturæ vires, vel per legis doctrinam fiunt, abſque divina per Ieſum Chriſtum gratia poſſe juſtificari coram Deo, anathema ſit.* Quibus verbis indicatur aliqua bona opera per naturæ vires abſque Chriſti gratia effici poſſe. Denique magis ſpecioſè proferũt Bullam B. Pii V. & Gregorii XIII. inter alias propoſitiones Michaëlis Baii iſtas damnantiũ: *Cum Pelagio ſentiunt qui textum Apoſtoli ad Rom.2. Gentes quæ legẽ non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt faciũt, intelligunt de gẽtibus fidei*

fidei gratiam non habentibus. Item, *Liberum arbitrium sine gratia & Dei adjuterio non nisi ad peccandum valet. Cum Pelagio sentit, qui boni aliquid naturalis, hoc est quod ex natura solis viribus ortum ducit, agnoscit.* Quibus verbis, inquit Gonetus, expresse damnatur nostra sententia; quod confirmat authoritate Lessii & Tanneri constanter asserentium nostram doctrinam non esse tutam, utpote ab his Ecclesiæ Catholicæ capitibus disertè proscriptam. Sic illi contra intentionem Pontificis seipsum manifestissimè declarantis, novos articulos fidei pro libito fingentes & diffingentes liberaliter exsculpunt; an satis sobriè, posteà videbimus.

Respondeo his paucis testimoniorum explicatu facillimorum moliminibus non elevari posse, vel concuti firmissimam sententiæ nostræ veritatem tot Scripturarum, Patrum, Conciliorum, Summorumque Pontificum clarissimis sententiis communitam, nec ullo verisimilitudinis colore obtendi posse, Beatissimum Pium V. in Schola D. Thomæ enutritum, ac proinde Augustini amantem, & Pontificem antiquitatis adeò tenacem voluisse puram putam Augustinianorum dogmatum medullam erroris insimulare. Sed age singula ventilemus authoritatum momenta.

Ad primam ex Apostoli loco depromptam abundè respondimus in materia de fide, ubi locum illum intelligendum diximus vel de gentibus ad fidem conversis, & per naturam gratiâ reformatam operantibus, ut Augustinus censuit, cujus mentem S. Thomas pluribus locis, nominatim verò in commentario illius loci approbavit; & planè viro Thomista indignum est,

Augu

Augustinianam illam explicationem Angelici Doctoris calculo probatam inter damnatas Baii propositiones collocare, præsertim cùm Pii V. constitutio tot evidentissimis modis possit, intemerata manente Augustini expositione, explicari, ut postea clarebit. Dicuntur autem gentes illæ, tametsi conversæ, legem non habere, vel quia nondum erat scripta lex Christi, vel quia lex Christi in spiritu potissimùm sita est, non in litera, sicut lex Mosis. Secundò diximus, locum illum Apostolicum, si intelligatur de gentibus fidei lumine nondum illustratis (ut intelligi posse cum nostro Angelico Magistro non abnuimus,) ita interpretandum esse, ut ly *naturaliter*, non opponatur gratiæ, sed legi, quasi dicat Paulus: Non est vobis gloriandum, ô Judæi, quòd legem Moysis acceperitis, quia gentes quæ legem illam non habent, naturaliter, id-est sine auxilio illius legis, faciunt opera legis. Ubi ut doctissimus Estius observavit, illud *naturaliter*, in sensu literali opponitur tantùm legi, non gratiæ, ut sit sensus, Gentes naturaliter, id-est in statu naturæ lege destitutæ permanentes, opera legis naturalis faciunt; sed sicut mandata legis scriptæ observare nequibant Judæi sine gratia Dei, nisi cum Pelagio totam gratiæ opitulationem ad legem forinsecus sonantem reducamus; ita sine Dei adjuvantis gratia gentes legem naturalem scriptam in cordibus suis nequaquã observabant. Et certè si locus ille Apostolicus secundùm mentem adversariorum veniret intelligendus, proculdubio probaret, quod ipsi non admittent, nimirum ad servandam legem naturalem, ad operaque pia & justa, quæ lex illa præscribit, toto vitæ decursu peragenda, sufficere

legem

legem naturalem, cùm gentes quæ legem non habent, naturaliter, id est ut ipsi fingunt, per naturæ vires, ea quæ legis sunt, faciunt. Ergo juxta illos hoc uno verbulo Apostolus gratiæ in illa epistola, cujus unicus scopus est gratiam Christi, ejusque necessitatem, potestatem, & gloriam stabilire, totam christianæ gratiæ necessitatem ab imis fundamentis subruisset. Quid enim opus est gratiâ Redemptoris, si gentes quæ legem non habent, naturaliter, id est solius naturæ viribus, ea quæ legis sunt faciunt? Vide etiam S.Thomam *q.*109.*art.*4.*ad* 1.

Ad Augustinum respondeo S.Doctorem non negasse opera ex officio bona, sed pravarum circunstantiarum maculis sordidata ab infidelibus posse fieri: opus autem ex integra causa bonum ab illis, & sine auxilio gratiæ effici posse, nunquam dixit Augustinus, cùm & in illis paucis locis, quæ referunt adversarii, & continentiam Polemonis, & Schismaticorum pro Christo morientium patientiam, & aliorum pudicitiam conjugalem, donum Dei apertissimè dixerit. Quod tamen ipsemet Augustinus sic interpretatur *lib.* 1.*de nupt. & concup. cap.* 3. his verbis: *Quid ergo dicimus, quando & in quibusdam impiis invenitur pudicitia conjugalis? Vtrum eo peccare dicendi sunt, quòd dono Dei malè utantur, non id referentes ad cultum ejus, à quo acceperunt? An fortè nec dona Dei putanda sunt ista, quando hæc infideles agunt, secundùm Apostoli sententiam dicentis: Omne quod non est ex fide, peccatum est? Quis audeat dicere donum Dei esse peccatum?* Unde juxta Augustinum hæc opera per se eximia in infidelibus, regulariter non sunt sine peccato, sed si aliquando sine peccato fiant,

pro

proculdubio non sine auxilio Dei fiunt. Unde nihil unquam contra nos producent ex Augustino adversarii; quia etsi eis concedamus aliquando opera bona ab infidelibus fieri (quod possibile cum Dei auxilio esse non inficiati sumus suprà) nunquam tamen aliquid in Augustino invenient, quo significetur, illa sine ope specialis Dei adjutorii esse peracta.

Dices: Ex Augustino *lib.5. de Civ.cap.15.* à Romanis multa præclarè gesta sunt, quibus & merces reddita est, amplum nimirum orbis imperium in virtutum civilium remunerationem. At Romanis non concedebatur specialis gratia ad virtutes illas civiles exercendas: ergo sine gratia possunt multa virtutum opera fieri.

Respondeo ægrè adversarios probaturos Romanis saltem quibusdam nunquam Deum auxilium gratiæ, non quidem gratum facientis, sed moventis fuisse impertitum, cùm ipsi omnibus & singulis & semper auxilium sufficiens nedum offerri, sed etiam conferri contestentur. Sed utut sit, ad has angustias minimè nos reducit argumentum frigidissimum. Tum quia idem Augustinus eódem loci illa Romanorum gesta præclara, peccata esse pronuntiat: *Ista*, inquit, *laudis aviditas, & cupido gloriæ multa illa miranda fecit, laudabilia scilicet, atque gloriosa secundùm hominum æstimationem: amore itaque primitus libertatis, pòst etiam dominationis, & cupidiate laudis, & gloriæ multa magna fecerunt. Saniùs autem videt*, ut ait cap. 13. *qui & amorem laudis vitium esse cognoscit. Huic igitur cupiditati*, addit cap.14. *meliùs resistitur sine dubitatione, quàm ceditur.* Tum quia merces non est reddita Romanis in præmium veræ

virtutis, sed in commendationem operum ex officio honestorum. Tum quia eatenus dicitur Romanis merces reddita, quia quod ambibant, obtinuerunt, eo sensu quo Veritas dixit, hypocritas recipere mercedem suam, non quòd opera hypocritarum, quæ faciunt ut glorificentur ab hominibus, mercedem ullam promereantur, sed quia gloriam quam unicè hypocritæ intendunt, consequuntur: intentioni ergo respondet merces quæsita per iniquitatem, non retributa per justitiam. Videsis eundem S.Doctorem cap.18. ejusdem libri. Tum demùm quia licèt laudis cupido vitiosa sit, non tamen adeo probrosa sicut cætera vitia; & quia illâ cupiditate valde humanâ cætera vitia longè deteriora Romani pressérunt, & etiam aliquatenus virtutum civilium honestate permoti sunt; ideò præmium temporale sortiti sunt, quod Deus operibus malis, aliquo tamen honestatis radio permixtis indulgere solet, ut patet in obstetricibus Ægyptiorum, quarum egregiam in pueros Hebræorum pietatem remuneratus est, eisque ædificavit domos, id est, ut Augustinus, & Theodoretus interpretantur, earum res familiares auxit, & locupletavit.

Ad D.Thomam dico patere ex ipso contextu expositionem; quis enim negaverit homines aliquod opus ex objecto civiliter bonum, quale est *ædificare domos, & plantare vineas* (quæ sunt ipsa accuratissimi Doctoris exempla) sine speciali gratiæ adjutorio effici posse? Nec contra hoc quicquam efficit Gonetus, dum ait S. Thomam velle hominem posse plantare vineas, & ædificare domos ex deliberatione, tanquam bonum proportionatum naturæ. Nihil, inquam, efficit;

efficit; quia etsi homo plantando vineas deliberet, & ædificando domos intendat facere aliquid proportionatum naturæ & urbanitatis decori, hoc nihil aliud probat, quàm dari opera bona ex fine operis, quod in moralibus est idem cum objecto; sed ut finem operis in Deum, prout tenetur operans referat, gratiâ opus est. Itaque concedit solùm D. Thomas, posse dari sine gratia bonos architectos, & bonos vinitores, sed non bonos justos. Alia quæ ex D. Thoma proferri possunt, vel suum secum interpretamentum vehunt, vel certè adversariis obsunt magis, quàm prosint: unde patet eorum sententiam esse à probationibus è S. Thoma petitis desertissimam.

Ad testimonium ex sacro Tridentino Concilio petitum respondeo, identidem mihi excidere, dum verba objecta relego, quo pacto illa ad suam sententiam detorquere adversarij possint. In his quidem cerno, opera quævis nihil ad justificationem valere: sed bona opera per solas naturæ vires, vel per legis doctrinam fieri, sancta Synodus nunquam dixit, cùm & ipsum sacrum timorem, qui est initium, quique ante justificationem haberi potest, donum esse Spiritus sancti, nondum quidem inbabitantis, sed moventis disertissimè definiat.

Ad constitutionem B. Pii V. Prædicatoriæ familiæ & Thomisticæ Scholæ immortalis ornamenti respondeo observando, certum mihi videri, adversarios Bullam illam vel in fonte non legisse, vel certè illam minimè expendisse. Etenim ut superiori dissertatione, *cap.* 1. *specul.* 1. explicantes statum naturæ integræ observavimus, idem B. Pontifex in fine ejusdem Constitu-

tionis apertiſſimè declaravit, plures è Baianis popoſitionibus poſſe legitimum & catholicum pati ſenſum, eaſdemque plures fuiſſe ex Auguſtino totidem verbis depromptas; eas tamen omnes ſuam Sanctitatem proſcribere vel ob cenſuræ à Baio ſuperadditæ atrocitatem, vel ob pravam earundem intelligentiam. Cùm ergo manifeſtum ſit, locum Apoſtolicum, *Gentes quæ legem non habent, &c.* intelligi ab Auguſtino & Aquinate de gentibus ad fidem converſis, ut ipſemet Gonetus *diſp. 1. art. 3. §. 5.* confitetur, relinquitur illam Baii propoſitionem, quæ nobis primo loco objicitur, eſſe de numero illarum, quas ſua Sanctitas bonum habere poſſe ſenſum, & in illo à cenſura immunes eſſe declaravit, eique duntaxat ſubjacere voluit, quatenus vel nimiam cenſuræ acrioris ſeveritatem continent, vel in pravum ſenſum à Michaële Baio detorquebantur. Itaque prima propoſitio jure damnatur, quia omnem aliam expoſitionem loci Apoſtoli vocat Pelagianam: *Cum Pelagio ſentiunt*, inquit Baius, *qui textum Apoſtoli intelligunt de gentibus fidei gratiam non habentibus.* Nam quod locus poſſit intelligi de gentibus nondum fidei gratiam habentibus, quæ legem naturalem, non tamen ſine auxilio Dei obſervant, tradunt multi Doctores, qui Pelagiani non ſunt, ſed Pelagii errores deteſtantur. Sed utut ſit, manifeſtum eſt, primam propoſitionem noſtram ſententiam nedum non ferire, ſed nequidem tangere. Nos enim non illos dicimus cum Pelagio ſentire, qui textum Apoſtoli de gentibus fidei gratiam non habentibus exponunt; ſed illos duntaxat cum Pelagio ſentire dicimus, qui legem naturalem ſine Dei gratia obſervari poſſe,

particu

particulâ illâ, *naturaliter*, quæ habetur in textu Apostoli, abutentes affirmant.

Secunda etiam propositio in sensu Baii falsa est, nimirum: *Liberum arbitrium sine gratia & Dei adjutorio non nisi ad peccandum valet.* Sẽsus autem Baii est, liberum arbitrium indigere gratia sanctificante, & charitate, ut benè agat: quod evidenter ex aliis propositionibus in ea Bulla recensitis colligitur, quæ tales sunt: *Omne quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est.* Censet ergo Baius, requiri ad hoc ut opus non sit peccatum, quod operans non sit peccator, seu quod habeat gratiam sanctificantem. Item: *Distinctio duplicis justitiæ, alterius quæ sit per spiritum charitatis inhabitantem, alterius quæ sit ex inspiratione Spiritus Sancti, similiter rejicitur.* Vides ergo manifestè Baium nullum opus bonum esse voluisse, nisi à gratia sanctificante profectum; siquidem justitiam ab inspiratione Spiritus sancti excitatam, ab inhabitante distinctam rejecit. Ergo cùm dixit liberum arbitrium sine gratia & adjutorio Dei nihil valere nisi ad peccandum, per gratiam, perque adjutorium justitiam inhabitantem, sine qua nihil bonum esse posse vult, intellexit. Idem clarissimè colligitur ex altera ejusdem Michaëlis propositione, quæ sic habet: *Illa distinctio duplicis vivificationis, alterius quâ vivificatur peccator dum ei pœnitentia & vitæ novæ propositum, & inchoatio per Dei gratiam inspiratur; alterius quâ vivificatur qui verè justificatur, & palmes vivus in vite Christo efficitur, pariter commentitia est.* Si autem nulla sit inchoatio vivificationis & pietatis, nullaque sit gratia, quæ non vivificet formaliter, planum est ad evitandum in omni-

actione peccatum opus esse gratia sanctificante, in qua vita formalis animæ sita est. Qui Baii sensus non solùm falsus, sed hæreticus est; ex eo enim sequitur, dispositiones quibus peccator ad justificationem manuducitur, esse peccata; quod in Novatoribus nostris sacra Tridentina Synodus damnavit.

Ex his etiam patet responsio ad tertiam propositionem; cùm enim Baius nullam aliam veram gratiam agnoscat præter sanctificantem, seu habitualem, quidquid ex gratia sanctificante non proficiscitur, ex solis naturæ viribus ortum habere consequenter credidit; unde cùm dixit: *Cum Pelagio sapit, qui boni aliquid naturalis, hoc est quod ex naturæ solis viribus ortum ducit, agnoscit*; idem est ac si dixisset: Cum Pelagio sentit, qui sine gratia sanctificante bonum aliquod opus agnoscit; qui utique sensus damnandus est. Accedit, quod propositio illa per se prolata falsa est; cùm enim ex naturæ viribus póssit homo bonum ex officio opus efficere, imò & finem operis honesti sibi præstituere, falsum est absolutè, nullum dari bonum naturale, seu ex solis naturæ viribus ortum; opus enim ex objecto & fine operis bonum, tametsi bonum purum non sit, si ultimi finis veri circunstantia desit, bonum tamen est, cùm actus sicut ab objectis speciem, ita & denominationem sortiantur; unde actus respiciens objectum bonum bonus est, & talis jure nominatur.

His omnibus addi potest, responsiones hactenus datas ipsi Bullæ interpunctioni inniti, quæ adversariis magis placet, sic enim præfatæ Bullæ censuram legunt: *Quanquam nonnulla aliquo pacto sustineri possent, in rigore & proprio verbo-*

rum

rum sensu hæreticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas, & in pias aures offensionem immittentes respectivè damnamus, circunscribimus, abolemus. Juxta quam interpunctionem præfatæ propositiones in suorum duntaxat authorum sensu proscriptæ sunt, qui damnatorum authorum sensus ex aliis propositionibus à nobis adductus patet. Manifestum est autem, unam, eandemque propositionem in uno sensu hæreticam, in alio esse orthodoxam, ut probat Augustinus *lib. de hæres.* exemplo Coluthianorum & Florianorum, quorum illi damnati sunt, quòd dicerent Deum non facere mala; isti etiam proscripti, quia è contrario Deum creare mala pronuntiabant. Porrò amborum sensus divinis eloquiis resistebat, ut enim ibi Augustinus docet, creat Deus mala pœnas justissimas irrogando, quod Coluthus non videbat; non autem malas naturas & substantias creando, uti Florinus errabat. Sic etiam teste Athanasio *libro de Synodis*, Paulus Samosatenus in Concilio Antiocheno secundo damnatus est, quòd diceret Christum esse consubstantialem Patri; quia vocem consubstantialis corporaliter accipiebat; & in Nicæno Concilio generali proscriptus est Arrius, eo quòd Filium non esse Patri consubstantialem blasphemarit, quia vocem consubstantialis pro divinæ identitate substantiæ, quam filio Dei denegabat, accipiebat: & utrumque Concilium benè pro subjecta materia definivit, & reapse inter se Patres illi consenserunt, quia sensum hæreticum sub æquivocis vocibus latentem detexerunt, verumque & orthodoxum retinuerunt. Hæc, inquam, dicta sunt juxta interpunctionem ab adversariis adhibitam, secundùm quam so-

lus Baii ſenſus vel per ſe patens, vel ex aliarum popoſitionum collatione elicitus damnatur. Cæterùm non omnes illam interpunctionem probant; teſtantur enim ſe legiſſe Bullas Romæ typis reverendæ Cameræ Apoſtolicæ editas, in quibus per modum unius integræ clauſulæ ſic cenſuram reſtringentis legitur: *Quanquam nonnulla aliquo pacto ſuſtineri poſſint in rigore & proprio verborum ſenſu, hæreticas*, &c. Juxta quam lectionem certum eſſet, aliquas earum aliquo pacto ſuſtineri poſſe.

Addi ſecundò poteſt, ex terminis ipſius cenſuræ liquidò conſtare, non omnes articulos ideo à Beato Pio V. & conſequenter à Gregorio XIII. fuiſſe damnatos, quòd omnes ſint falſi, vel hæretici, cùm articuli illi hæretici, erronei, ſuſpecti, temerarii, ſcandaloſi, & in pias aures offenſionem immittentes reſpectivè dicantur. Unde colligere eſt nonnullos ex iis ideo duntaxat eſſe reprobatos, quòd iis quidam offenderentur, atque inter Theologos contentioſiùs quàm par erat hinc inde diſputantes, turbandæ pacis & piæ quorundam teneritudinis occaſio præberetur. Unde etiam P. Gabriel Vaſques *in 1. 2. diſput. 189. cap. 12.* ubi noſtram ſententiam poſt promulgatam Bullam fusè, nec minùs eruditè defendit, ex Cardinalibus Toleto & Bellarmino doctrinâ ac pietate magis quàm purpurâ eminentiſſimis teſtatur, nonnullas ex præfatis propoſitionibus ideò eſſe damnatas, quia nimia verborum acerbitate, quâ etiam hæreſeos aliorum opiniones inſinulat Baius, Summi Pontificis, vel Concilii œcumenici authoritatem ſibi arrogans, prolatæ erant.

Addi ultimò poteſt, quod licèt nonnullæ ex illis

illis propositionibus absque censuræ amarore prolatæ reperiantur, quæ aliquo pacto sustineri possunt, tamen modus exprimendi Baianus typhum ubique & supercilium redolens, vel nudè prolatus multos jure potuit offendere. Vnde potuit & debuit prudentissimus Pontifex eas propositiones reprehendere, quibus fidelium animi offendebantur, easque tandiu pro bono pacis prohibere, quandiu eis persistit effensa catholicorum hominum teneritudo. Sic controversiæ de auxiliis multifariam à Romanis Antistitibus vetitæ sunt, sapienter existimantibus à doctrinæ non necessariæ prædicatione supersedendum, cùm inde gravia scandala, & periculosæ perturbationes timentur. Sic etiam dum eram Romæ conclusiones de scientia media, de prædestinatione, de aliisque affinibus materiis palam propugnari vetitum erat. Sic ubique, præsertim verò in Hispania, de Immaculato Virginis Deiparæ Conceptu disputare nefas est. Quia cùm in variis Christiani orbis locis, sed nominatim in Hispaniis quæstio illa, quæ olim pacificè, & solius veritatis inquisitione ventilabatur, acerbissimis sit disputationibus agitata, argumentis etiã non rarò dicteria, verborum acores, & fortassis alia graviora continentibus, sapientissimè Ecclesiæ Pastor, cujus est charitatem fovere, violatam filiorum concordiam restituere, & amarulenta animorum dissidia sedare, non semel eam prohibuit, rei tamen veritate indecisâ manente, & prohibitâ alterutrius sententiæ censurâ, ne ea sententia, quæ B. Virginem negat immunem à peccato originali, publicè doceretur. Et quanvis illius sentẽtiæ assertores doctrinam suam in Scripturis fundatam, & ut loquitur Cajetanus,

quiefcere in finu Sanctorum conteftentur; prudentiffimè tamen Summus Pontifex propter anticipatas populorum opiniones, Hifpanorum præfertim offenfionem, opinantium B. Virginem cum peccato originali effe conceptam, filentium impofuit, certiffimo hoc principio ufus, in fententiis ferendis & traditionis Patrum fummam rationem effe habendam, & fimul fideles in fchifmatis difcrimen non effe conjiciendos. Unde utrique parti opinandi quod probabilius vifum fuerit, libertatem reliquit, ne extinguatur lucerna in Ifraël; & fimul omnibus publica de hac controverfia differtatione interdixit. Si enim vera & definita dogmata crudè, ut ita dicam, propofita dum occafio funt ruinæ infirmórum, prudenter filentio prætermittuntur, juxta illud: *Multa habeo vobis dicere, fed non poteftis portare modò*; unde in primitiva Ecclefia adorandæ Euchariftiæ myfterium ob ingentem, quam fecum invehit difficultatem, quamve fine fcandalo Capharnaïtæ olim audire non potuerunt, catechumenis, & multò magis infidelibus magna cum cautela occultabatur: quanto magis regula illa in affertionibus dubiis, & nondum clarè decifis locum habet?

Aliæ objectiones è ratione petitæ diffolvuntur. Examinatur præceptum omnia in Deum referendi.

Objiciunt præterea adverfarii: Creatura rationalis per facultatem fuæ naturæ poteft cum concurfu generali actum naturæ fuæ confentaneum elicere, ne fit deterioris conditionis aliis creaturis,

creaturis, quæ actus sibi convenientes eliciunt, ut cùm ignis calefacit, sol illuminat, arbor fructus edit. Atqui actus honesti & boni sunt naturæ rationali consentanei, cùm sint regulis rationis conformes, sicut mali à ratione recedentes, contra naturam esse dicuntur. Ergo opera moraliter bona, nullaque peccati labe sordidata potest creatura rationalis sine auxilio gratiæ efficere.

Respondeo hoc argumento probatum iri, posse etiam voluntatem absque Dei adjuvantis auxilio & totam legem servare, & à peccato abstinere, & tentationes superare, cùm hi actus sint naturæ rationali consentanei, sicut eorum oppositi rationi & naturæ repugnant; & tamen hoc adversarii, ne in superbiam Pelagianam incidant, non admittunt. Ergo nimis probat, subindeque nihil, hoc argumentum. Dicendum ergo, quod licèt creatura rationalis pura & sana possit bona opera cum solo concursu generali efficere, non tamen debilis & infirma, qualis est nostra in statu corruptionis: unde non nisi motus imperfectos intra sphæram vitæ civilis elicere potest. purà ædificare domos, plantare vineas, ut ait D.Thomas. Adde quod quia liberum arbitrium primi peccati granditate non extinctum, sed attenuatum duntaxat est & infirmatum, ideo non negamus, plura posse à voluntate effici opera ex objecto, officioque honesta, tametsi in illis gloriari in Domino sine Domini adjutorio non possit. Patet autem opus objectum bonum respiciens, tametsi recta ad Deum relatione carens, bonum esse, sed mixtum, nec purum, ut aliàs dum de moralitate, demonstratum est. Hic autem bonitatis moralis radius sub obscurus, in

actum ex objecto per se honesto refusus laudabilis est. Nam sacræ litteræ, in quibus sicut non fallimur,ita ex eis non fallimus, multorum opera laudant, qui Deum verum non agnoverunt; quia opus per se honestum amabant, licèt non benè amare dicendi essent, qui de bonis operibus non in Domino gloriabantur. Sic legimus laudari Cyrum, & Darium Reges, quòd Templum Jerosolymitanum instaurari curarint, captivitatemque populi Judaïci laxari mandaverint. Laudatus est etiam Assuerus Rex, quia exaltato Mardochæo, & Aman justâ vindictâ affecto, Judæos ab iniqua internecione liberavit. Commendatur etiam Nabuchodonosor, quòd cum perfido, perjuroque Sedecia loquutus sit judicium. Ninivitarum etiam pœnitentia, quâ temporalem vindictam averterunt; & Reginæ Austri diligentia, quæ audiendæ sapientiæ Salomonis gratiâ longinquam peregrinationem confecerat, ab ipsa Veritate probantur. Denique Actorum ultimo Barbarorum Apostolo Paulo, sociisque naufragis non modicam humanitatem præstantium hospitalitas celebratur. Porrò illis omnibus operibus ex objecto bonis, vel defuit semper ultimi finis debita circunstantia, vel si non defuit, actualis gratiæ beneficium fuit.

Dices: Hoc ipso, quod voluntas non refert opus ex objecto bonum, putà eleemosynam, in finem pravum, sed in præcisa misericordiæ honestate sistit, tunc actus sponte sua ex se tendit in Deum totius honestatis fontem, & finem, saltem interpretativè, cùm per pravi finis appositionem à Deo minimè detorqueatur operis impetus in Deum, non secus ac lapis in centrum

naturâ

naturâ suâ proclivis. Ergo actus erit perfectè bonus sine auxilio gratiæ.

Respondeo, ad integram operis honestatem non sufficere ut objectum, & finis proximus honestate gaudeant, nisi etiam operans finem ultimum verum, in quem omnia opera sua formaliter, vel virtualiter referre tenetur, ut postea dicemus, sibi præstituat, cùm de bono opere non in Domino gloriari solus impius neget esse peccatum, ut ait Augustinus. Dum ergo quis honestatem operis amat, per hoc quidem non peccat, cùm rationi consonè agat: quòd virtutis honestatem in se reflectat, & in Deum referre omittat, sine peccato esse non potest. Adde quod sine gratiæ adjutorio vix, ac ne vix quidem virtutis honestas volũtatem in statu corruptionis primò & per se movere potest potentia consequenti, & in sensu composito; quia ut suprà ponderavimus, occultus sui amor cordi nostro inviseratus, etiam dum honesta amare sibi videtur, quæ sua sunt latenter quærit, & mentitur iniquitas sibi; id est, ut exponit Magnus Gregorius, *sæpe fit ut aliud in intimis intentio supprimat, & aliud tractantis animo superficies cogitationis ostendat.* Quare duplici de causa adjutorium gratiæ necessarium est, & ut objecti honestas sincerè ametur, & ut in Deum referatur. Maximè quia cùm juxta principia Augustini amor castus justitiæ, honestatis, & veritatis, sit amor ipse Dei, tam non possumus honestatem benè, seu purè sine gratia diligere, quàm non possumus diligere Deum; quod certum esse fatentur ii contra quos agimus. Principium autem prædictum tradit Augustinus lib. 2. de lib. arb. cap. 19. *Neque,* inquit, *prudentiâ cujusquam fit prudens alius,*

qua

aut fortis fortitudine, aut temperans temperantiâ, aut justus justitiâ hominis alterius quisquam efficitur; sed coaptando animum illis incommutabilibus regulis, luminibusque virtutum, quæ incorporaliter vivunt in ipsa veritate, sapientiaque communi, quibus & ille coaptavit, & fixit animum quem istis virtutibus præditum sibi ad imitãdum proposuit. Quam justitiam & veritatem *intus apud nos, vel potiùs supra nos in ipsa veritate conspici* à nobis testatur idem Pater *lib.8. de Trinit. cap. 9.* Unde subdit: *In Deo concipimus incommutabilem formam justitiæ, secundùm quam hominem vivere oportere judicamus.* Quod & repetit serm. 17. de verb. Apost. cap. 3. *Interrogo, utrum ames justitiam? Dominus autem justitia est, non enim ibi fingere debes Deum quasi idolum.*

Urgebis: Gratis, & sine fundamento dicimus, teneri nos omnia ad Deum tanquam ultimum finem semper referre, saltem virtualiter; nonne enim satis, superque creaturæ rationalis officio satisfacimus, si opus propter finem proximum de se honestum efficiamus, cùm tunc rationi consonè agamus?

Respondeo hanc quæstionem tractari solere à Theologis Moralibus, vel in tractatu de peccatis, ubi quæritur an homo possit primò peccare venialiter; cujus occasione inquirunt, num homo in primo rationis exordio, sin physico, certè morali, in Deum converti teneatur; vel in materia de charitate, ubi præceptum dilectionis Dei examinatur. Sed dabit veniam Lector optimus oblivioni meæ; postquam enim de præcepto Fidei & Spei multa satis in superiori tomo tradidi, à primo & magno mandato pertractan-

do supersedere decreveram, & ferè hujus argumenti disputatio è memoria exciderat, quæ utinam nunquam absit à corde. Nec mirare, Lector; ad credendum enim difficilia, ad sperandum ardua præceptis Theologorum studio exponendis, inculcandisque opus est. At verò ad Deum amandum quid opus est lege? cùm amorem illum natura suggerat, ratio suadeat, authoritas evincat, in ejusque inculcationem universæ divinorum eloquiorum sententiæ totæ quantæ conspirent. *Clamat*, inquit Doctor Mellifluus, lib. de dilig. Deo, *intus innata, & non ignota rationi justitia, diligendum esse illum, cujus nos totos esse, & cui totum debere non ignoramus.* Et ideò ut observat S. Thomas, de hoc præcepto in Decalogo non fit mentio hoc nomine, quòd evidentius sit.

Sanè non credebam de hocce dilectionis divinæ præcepto disputatum iri unquam apud Christianos, cujus dubitatio apud Gentiles non omninò occæcatos sacrilega meritò haberetur. Non credebam inventum unquam iri Theologos, magnum istud præceptum subtilitatibus inconditis ad nihilum redacturos; præceptum, inquam, quod si Scripturarum omnium compendium, Prophetarum votum, Evangelii summam, Christianismi animam, perfectionis regulam, cunctarum formam virtutum, unum incarnati Verbi scopum, legis finem, solidæ pietatis principium simul & coronamentum dixeris, à veritate non aberrabis.

Enimverò quis credet in illas extremæ calamitatis extremas tenebras prolapsuram unquam humani ingenii non omninò extinctam lucem, ut amoris divini, & in Deum omnia referendi

rendi neceſſitatem negaret, quo ſine virtutes in vitia degenerant, externa legis impletio in hypocriſin convertitur, & ſuaviſſima filiorum Dei lex in graviſſimum ſervorum jugum commutatur. Hæc non credebam, nec credere poteram, & vix oculis meis credo, dum apud quoſdam lego, Chriſtiano ſufficere virtutes paganas, nullo ad Deum ordine conſecratas; imò & Chriſtianum poſſe per totum vitæ curriculum creaturis frui (creatis enim rebus fruitur qui eis non utitur propter Deum) & amorem divinum, ejuſque praxim ad mortem uſque tutò poſſe procraſtinari, & ab illo etiam in articulo mortis eximi beneficio attritionis Sacramento conjunctæ; his artibus contra ſacri Tridentini mentem & Summorum Pontificum decreta ſuo loco referenda omnem Dei amorem in lege amaroris exterminantes.

Quis tam vecors, tam ſine corde, tam corde indignus his aſſertionibus divini amoris inimicis credat? Quis tam cæcus, ut non videat, quod ſicut in quolibet humanæ vitæ inſtituto finis primùm & ratione ſui quæritur, & impensè prædiligitur, ut cætera deinde eligantur, quæ in finem illum referantur: ita in humanæ, & præſertim Chriſtianæ vitæ œconomia, quæ peræquè præſtantiſſima, atque ordinatiſſima eſt, priùs quærendus, priùs diligendus eſt totius humanæ vitæ finis, qui utique nec eſt, nec eſſe poteſt alius, quàm Deus ſummè amandus, ex cujus deinde amore cætera volumus & operamur: unde primùm illi adhærendum eſt, primumque parendum, ut ab illo honeſta vitæ primordia ducamus. Certè facilius, & tolerabilius eſt negare Deum, quàm illi ſemel agnito omnia offerri nō

debere

debere affirmare. Unde graviter monet Sinnichius Academiæ Lovaniensis nullâ unquam oblivione delendum decus, quod hoc præceptum tam apertum negantis *non procul ab Atheismo distet assertio; immò multò faciliùs omnium hæreticorum & impiorum errores poterit propugnare.*

Ridiculus foret ille Dialecticus, qui contra omnes Logicæ, & communissimæ rationis leges conclusiones vellet sine ullo præmissarum prævio assensu derivare. At longè absurdior est Theologus, qui opera absque ullo prævio in Deum amore immaculata esse pronunciat; cùm sicut se habet primum principium in speculabilibus, ita & se habeat finis ultimus in operabilibus. Certè nec Theologi nomine dignus est qui talia docet; si enim Theologia, ut aliàs diximus, & nomen ipsum sonat, Deum solum quærit, & aliud quodvis objectum quámlibet insigne quidem inspicere dignaretur, nisi in illo divinus quidam ordo, & veluti radius eniteret, & ideo objectum formale adæquatum Theologiæ non est aliud quàm Deus solus; quomodo suo nomini, & veræ Theologiæ non renuntiant, qui opus non in Deum ordinatum, bonum posse esse testantur? Detestantur omnes Orthodoxi nefandum illud impii Calvini dogma, quo solâ fide, sine amore, & operibus nos posse salvari blasphemavit: sed sodes, nihilo deterior videtur assertio, quæ opera sine amore Dei posse in salutem perducere credit; nam si fides sine operibus mortua est, profectò opera sine amore Dei non vivunt. Mitto argumenta ex præceptis charitatis petita; nam si in Deum verum credere, si in omnipotentem sperare specialibus præceptis

jube-

jubemur; quidni summè amabilem ex præcepto charitatis amare teneamur? Anne Deus minùs bonus, quàm verax, vel omnipotens? An minori jure pollet bonitas, quàm veritas, vel potestas? An ita imperfecta est charitas, ut nunquam cor vero affectu tangat, nec ullos animi motus, nulla studia in Deum rapiat? Cur ergo Deus se *ex toto corde, tota anima, tota mente* diligi imperavit, si interiori affectu ferri in Deum minimè teneamur?

Nec dicas sufficere ad implendum dilectionis amorem, ut quis contra eam nihil faciat, sed cætera quæque præcepta observet; nam qui habet præcepta mea, & servat ea, ille est qui diligit me, inquiebat Veritas. Non, inquam, id dicas; nam contra dilectionem facit qui nunquam diligit, peccatum enim omissionis contra legem est, cùm omne peccatum sit contra legem æternam. Nec etiam alia præcepta custodit, qui nullum unquam divini amoris affectũ elicit; observatio enim externa ab interiori affectu sejuncta judaïcus ritus est, nõ Christianus, imò nec verè humanus, cùm potissima hominis pars non corpus sit, sed spiritus. Ergo qui externis tantùm officiis contentus est, non adorat in spiritu & veritate; labiis Deum honorat, cor autem ejus longè est à Deo, qui tamen se ex tota corde, ex tota anima, ex tota mente præcipit diligi, quia totum cor hominis possidere avens, & in eo consortem non patiens, *nullum à se rivulum duci extrà patitur, cujus derivatione dilectio Dei minuatur,* ut August. *lib.* 1. *de doctr. Christ.* tradit.

Nec dicas iterum, observationem legis, putà cultum parentum, subventionem pauperum, & aliorum prohibitorum fugam sine prævia Dei

amandi

amandi intentione, sed alio laudabili, & moraliter honesto fine exercitam, esse amorem Dei effectivum, etsi non affectivum; qui enim aliqua bona intentione ita officii sui tenax est, & ita comparatus, ut malit ab omnibus suis desideriis, & emolumentis recedere, quàm præcepta sub mortali obligantia violare, diligere Deum censendus est. Non itaque id dicas; neque enim effectivè amat, qui nullatenus amat, quíve nullum dilectionis affectum sentit. Certè non ideò dicitur amor effectivus, quia caret affectu; tam enim impossibile est dari amorem sine interno motu, quàm albedinem sine colore, vel colorem sine qualitate, vel qualitatem sine accidente, vel accidens sine ente; sed eatenus dicitur effectivus, quia in affectu non sistit, sed in effectum transit, & externa officia eo animo imperat, ut in omnibus honorificetur, & ametur Deus. Amor verò dicitur affectivus, qui divinam bonitatem intus sapiens, gustat quoniam suavis est Dominus; qui interiori affectu fervens in Deum fertur, in externa verò opera non diffluit, vel quia deest occasio, vel facultas, non voluntas; vel ne externorum officiorum solicitudine erga plurima turbata, unum necessarium interrumpatur, & optima pars, quam Maria in contemplatione elegit, deseratur. Sed de his vide quæ dicemus circa amorem Christo debitum libro decimo de Deo conversante, *dissert.1. cap.2. specul.3. per totam.*

Ex his sequitur, ex Dei amandi præcepto, quo Deum sincerè, & castè diligere jubemur, teneri homines omnia opera sua bona actu voluntatis referre in Deum; cùm enim Deus debeat amari ut ultimus finis, & summum bonum; ultimus

verò

verò finis omnem sibi voluntatis electionem subjiciat, cùm repugnet dari duos ultimos fines, ut fusè alibi demonstravimus, evidens est, debere homines omnes suas electiones, omnia opera deliberata in Deum ultimum finem vel formaliter per actum expressum, vel virtualiter per actum amoris præteritum, & moraliter, donec retractetur perserverantem referre. Certè qui aliquod opus bonum elicit, & solùm bonitatem moralem quærit, in eaque quiescit, eâ etiam fruitur, vel saltem non utitur prout debet, cùm in Deum, quo solo fruendum est, non referat, ac proinde Deum ex toto corde non diligat. Nam ut ait August. suprà laudatus: *Hæc regula dilectionis divinitus constituta est: Diliges proximum tuum sicut teipsum; Deum verò ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente, ut omnes cogitationes tuas, & omnem vitam, & omnem intellectum in eum conferas, à quo habes ea ipsa, quæ confers. Cùm autem ait, toto corde, tota anima, tota mente, nullam vitæ nostræ partem reliquit, quæ vacare debeat, & quasi locum dare, ut alia re frui velit; sed quidquid aliud diligendum venerit in animum, illuc rapiatur, quò totus dilectionis impetus currit.* Et *libro* 10. *de Civit cap.*4. postquam dixit ex amore Dei nomen, & vim suam religionem mutuari, quia nimirum dum bona propter Deum beatitudinis fontem, & omnis appetitionis finem eligimus, Deum quem negligentes amiseramus, veluti reeligentes amore recuperamus, sic ait: *Hoc bonum diligere in toto corde, in tota anima, & in tota virtute præcipimur; ad hoc bonum debemus & à quibus diligimur duci, & quos diligimus ducere. Sic complentur duo illa præcepta, in quibus tota lex pendet, & Prophetæ.*

Porrò

Porrò præcepta illa exigere ut omnia in Deum referamus, sic apertè, & formaliter docet verbis quæ statim adjungit : *Vt enim homo se diligere nosset, constitutus est ei finis, quò referret omnia quæ ageret.*

Hanc etiam doctrinam Angelicus Præceptor infinitis locis tradit, & superius indicatis rationibus confirmat. Sic enim habet 1. 2. q. 100. art. 10: *In hoc præcepto, Honora patrem, non includitur quod honoretur pater ex charitate, sed solùm quod honoretur pater : unde qui honorat patrem, licèt non habeat charitatem, non efficitur transgressor hujus præcepti, etsi sit transgressor præcepti, quod est de actu charitatis, propter quam trãsgressionem meretur pœnã.* Et in responsione ad 2. *Dicendum,* inquit, *quod sub præcepto charitatis continetur ut diligatur Deus ex toto corde, ad quod pertinet, ut omnia referantur in Deum. Et ideo præceptum charitatis implere homo non potest, nisi etiam omnia referantur in Deum. Sic ergo qui honorat parentes, tenetur ex charitate honorare, non ex vi hujus præcepti, quod est Honora parentes, sed ex vi hujus præcepti : Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.*

Idem ex professo probat *tota quæst.* 44. 2. 2. quia ut ait *art.* 1. finis spiritualis vitæ est ut homo uniatur Deo ; unde dicit Apostolus, quod *finis præcepti est charitas* : finis autem primò & per se intenditur, unde primò, & per se in Deum ferri tenemur, in alia verò propter Deum. Quare amor Dei præintenti se habet in vita humana, ut docet *art.* 2. sicut prima principia in scientiis speculativis. Ex quibus infert art. 4. *Quod cùm præcepta dẽtur de actibus virtutũ, hoc modo*

do aliquis actus cadit sub præcepto, secundùm quod est actus virtutis. Requiritur autem ad actum virtutis non solùm quod cadat super debitam materiam, sed etiam quod vestiatur debitis circunstantiis, quibus sit proportionatus tali materiæ. Deus autem est diligendus sicut finis ultimus, ad quem omnia sunt referenda, & ideo totalitas quadam fuit designanda circa præceptum de dilectione Dei. Ergo ex D. Thoma, qui bonum opus ex fine proximo bono agit, quod ad Deum non refert, peccat; quia etsi eliciat actum, *qui cadit super debitam materiam, debitis tamen eum circunstantiis non vestit.* Hinc S. Thomas variis in locis in loco illo Apostolico 1.Cor.10. *Sive manducatis, sive bibitis, vel quid aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite,* verum præceptum agnoscit, quo tenemur & nos, & vitam nostram, & verba, atque opera nostra in Deum non quidem formaliter semper propter hujus status debilitatem, sed virtualiter referre. Quod eximiè explicat Doctor sanctissimus in disputatis quæstionibus, *quæst. de charitate, art.11. ad 2.* his verbis: *Dicendum, quod omnia actu referre in Deum, non est possibile in hac vita, sicut non est possibile, quod semper de Deo cogitetur. Sed quod omnia referantur in Deum, hoc pertinet ad perfectionem charitatis, ad quam omnes tenentur. Ad cujus evidentiam considerandum est, quod sicut in causis efficientibus virtus primæ causæ manet in omnibus causis sequentibus, ita etiam intentio principalis finis virtute manet in omnibus finibus secundariis. Unde quicumque actu intendit aliquem finem secundarium, virtute intendit finem principalem: sicut Medicus dum colligit herbas, actu intendit conficere potionem, nihil fortassis de sanita*

sanitate cogitans; virtualiter tamen intendit sanitatem, propter quam potionem dat. Sic igitur cùm aliquis se ordinat in Deum sicut in finem; in omnibus quæ propter seipsum facit, manet virtute intentio ultimi finis, qui Deus est. Vnde in omnibus mereri potest, si charitatem habeat. Hoc igitur modo Apostolus præcipit, quod omnia in Dei gloriam referantur.

Cùm ergo S. Præceptor virtualem boni operis in Deum relationem ex præcepto necessariam exigat, manifestum est, teneri omnes aliquando actuali & formali affectu se & omnia sua sincerè in Deum referre; virtualis namque relatio formalem, & actualem præsupponit, quæ virtute manere dicitur, quia etsi actus cesset, manet tamen ejus impetus influens in opus; quidquid enim vi, & impulsu prioris intentionis fit, in finem priùs intentum virtute refertur, unde priorem intentionem vel involvit, vel certè supponit. *Aliud est referre habitualiter in Deum,* inquit D.Thomas mox relatus ad 3. *& aliud virtualiter. Habitualiter enim refert in Deum & qui nihil agit, nec qui actualiter aliquid intendit, ut dormiens. Sed virtualiter aliquid referre in Deum, est agentis propter finem ordinantis in Deum. Vnde habitualiter referre in Deum non cadit sub præcepto; sed virtualiter referre in Deum cadit sub præcepto charitatis, cùm hoc nihil aliud sit, quàm habere Deum ultimum finem.* Ergo manifestè, imò insulsè, & crassè mentiuntur qui dicunt S.Thomam ejus fuisse sententiæ, habitum charitatis, non actum præcipi; nullus enim unquam Theologiæ moralis error fuit, vel esse potest, qui capitaliùs S.Doctori adversetur. Et cùm tot locis à nobis citatis, aliisque in

innumeris brevitatis gratiâ omiſſis divini amoris neceſſitatem inculcaverit,& ex profeſſo invictis rationibus ſtabiliverit, mirum eſt quoſdam recentiores in doctrina D. Thomæ peregrinos tam nefarii erroris fœditatem tanto Doctori aſſerere auſos eſſe,ejuſque præſidio,quod per ſummam ſibi vindicant injuriam, ſuam prolapſionem communire.

Nec obeſt, quod aliquoties S.Thomas dicat, præceptum dilectionis impleri per hoc, quod nihil contra ſacram dilectionem cor hominis recipiat,vel nihil contra dilectionem Dei agat, vel ſe,& ſua homo in Deum actu, vel habitu referat, ut *2.2.q.44.art.4.ad 2.*& *art.6.*& *opuſc.* 18. *cap.* 5. legere eſt. Non obeſt, inquam, quia teſtimonia illa in fonte legenti manifeſtum erit verba S.Doctoris perverſiſſimè ab ipſius mente detorqueri. Nihil enim aliud vult S. Doctor, quàm quod homo non tenetur actu, & ſemper elicere actus amoris,ut præceptum de diligendo ex toto corde Deo impleat; quia ut illi totalitati,quæ amoris continuationem poſtulat,ſatiſfaciat,debet ſolùm charitatis habitum perenniter conſervare; quod facit etiam qui venialiter peccat, etiamſi peccatum veniale nec formaliter,nec virtualiter in Deum referat. Et rationem S.Doctor adjungit,quâ ſuam mentem,& adverſariorum impoſturam evidentiſſimè detegit: *Quia*(inquit)*peccatum veniale non tollit habitum charitatis, ſed ſolùm impedit charitatis uſum.* Ergo vult ſolùm S.Thomas, præceptum diligendi ex toto corde Dei non obligare ad perpetuum dilectionis uſum, & nunquam interruptum motum cordis in Deum; quia ut loco ſuprà adducto *ex* 1.2. *q.*110. dixerat, præcepta licèt

licèt sint de actibus (quam propositionem millies repetit,ne suâ quis doctrinâ abuteretur,veluti futurum recentiorum abusum prævidens;)tamen præcepta affirmativa non obligant ad semper. Unde tantùm abest ut nobis noceant testimonia illa ex 2.2.relata,quod potiùs in illis disertè & sine ambagibus affirmat S. Doctor, actũ amoris Dei esse in præcepto. Et in eodem sensu loquitur opusculo citato, ubi idem præceptũ Dei ex toto corde diligendi exponit , vultque quod licèt ad præceptum dilectionis implendum requiratur actus , quo ut ibidem ait , *quæcumque homo amat,in Deo amat,& universaliter suam omnem affectionem ad Dei dilectionem refert : unde dicebat Apostolus 2. Cor. 5. Sive enim mente excedimus Deo,sive sobrii sumus vobis ; charitas enim Christi urget nos. Et omnia in Deum refert,sicut in finem,sicut Apostolus dicit 1. Cor.10. Sive manducatis , vel bibitis , vel quid aliud facitis , omnia in gloriam Dei facite ; quod quidem impletur cùm aliquis vitam suam ad Dei servitium ordinat, & per consequens omnia , quæ per seipsum agit,virtualiter ordinantur in Deum, nisi sint talia,quæ à Deo abducant,ut sunt peccata* , quæ omnia impleri sine actu impossibile est ; tamen ait ibidem S.Doctor , ad illum dilectionis modum *omnes ex necessitate præcepti obligari*. Cùm ergo dicit hominem ad diligendum ex toto corde Deum debere omnia *actu* , *vel habitu* in Deum referre,non excludit actum quem tam necessarium inculcat, sed vult quod perennitas amoris actibus etiam venialibus interrupta perseveret in patria,& nullo peccato mortali extinguatur.

Vide quàm immanè distet neotericorum , &

sacro

sacrorum Doctorum Theologia. Et certè satis mirari non possum de hac Dei amandi necessitate ullam unquam suboriri potuisse dubitationem, cùm juxta communissimam Theologiæ vocem, Deo solo, non autem ulla re creata frui licitum sit, quâ duntaxat utendum est; nihilque aliud peccatum esse possit, quàm fruendis uti velle, atque utendis frui, ut August. *lib.* 83. *qq.* *q.* 30. docet: *Omnis humana perversio, quod etiam vitium vocatur, est fruendis uti velle, & utendis frui.* Frui autem est amore inhærere alicui rei propter seipsam: uti verò est id quod in usum venerit, ad id quod amas, obtinendum referre, ut idem S. Doctor *lib.* 1. *doct. Christ. c.* 21. tradit. Porrò ut ibidem dicitur, in omnibus rebus illæ tantùm sunt, quibus fruendum est, quas æternas, & incommutabiles dicimus; cæteris autem non nisi utendum est, ut ad illarum perfruitionem pervenire possimus. Quid hac doctrinâ notius, & juxtà sacratius; & tamen adeò constantem veritatem labefactant, qui volunt opus in Deum nec actu, nec virtute ab operante relatum, ab omni peccato etiam veniali esse immune. Certè frustra laborant hi Authores, dum homines à Deo amando eximere volunt, cùm nec ipse Deus à sui amandi lege dispensare possit, ut divinè Augustinus pronuntiavit. *Iubet enim*, inquit lib. 1. de liber. arbit. c. 5. 6. & 15. *æterna lex avertere amorem à temporalibus, & eum mundatum convertere ad æterna. Quid illa lex, quæ summa ratio nominatur, quàm cui semper obtemperandum est? Intelligo hanc æternam esse, atque incommutabilem legem; neque enim ulla vis, ullus casus, ulla rerum labes unquam effecerit, ut justum non sit omnia esse ordinatissima.*

Quam

Quamobrem his sacris Doctoribus, & ipsius etiam naturæ voci Dei amorem imperanti credamus, Lector optimè, ne inhæreamus inferioribus, quàm nos sumus; nosque ipsos inter illa quæ infra nos,& illa quæ supra nos sunt,ita Deo & Domino nostro opitulante ordinemus, ut inferioribus non offendamur, solis autem superioribus delectemur. Nam ut idem incomparabilis Doctor *lib. 6. musica*, & *epist.* 52. & alibi tradit: *Tanto nobis melius est, quanto magis in illum imus, quo nihil melius est. Imus autem non ambulando, sed amando; quia ad eum qui ubique præsens est, & ubique totus, non pedibus ire licet, sed moribus; non gressu, sed affectu.*

Ex his principiis cœlo & terrâ immobilioribus intulit D.Thomas 1.2.*q.*89.*art.*6.& in aliis omnibus locis ibi in margine citatis, teneri creaturam rationalem in primo rationis diluculo ad Deum se convertere, illum ultimum finem agnoscere, & primitias amoris sui illi consecrare, quem ùt aliàs vidimus, non potest invincibiliter ignorare. Nec nimis citò, ut quidam garrit, ad Deum amandum nos obligat Doctor Angelicus, qui probè noverat totum Deo tempus deberi, & omnia opera propter Deum esse vel formaliter, vel certè virtualiter efficienda: ordinatio autem virtualis actum formalem vel involvit, vel saltem præsupponit: ut ergo opera libera & humana ad Deum virtualiter, ut ad minus tenemur, referantur, debuit in prima rationis aurora effectus divini amoris elici, qui in cætera deinde opera influat, & ad eum omnia dirigat, qui se toto corde diligi imperavit.

Et confirmatur. Præceptum convertendi ſe in Deum ut ultimum finem, ad quod inclinat lex naturalis, quod virtualiter continetur in primo Decalogi præcepto de colendo. Deo (nam ut ait Auguſt. in Pſal. 77. *Hoc colitur, quod diligitur; unde quia Deus rebus omnibus major, aut melior invenitur, plus omnibus diligendus eſt, ut colatur*;) quodve cum præcepto dilectionis Dei, quo totus Chriſtianiſmus continetur, coincidit; hoc, inquam, præceptum aliquando obligat, id eſt aliquem actum elici illiùs converſionis imperat, cùm præcepta non dentur de habitibus, ſed de actibus. Atqui ſi aliquo tempore obligat, nullum aliud tempus potiori jure aſſignari poteſt, quo urgeat illud mandatum, quàm primum diſcretionis momentum: Ergo tenetur homo ad Deum ſe in primo rationis diluculo convertere. Major & conſequentia apertæ ſunt: minor propoſitio ſic probatur. Primum quod occurrit, vel occurrere ſaltem debet homini diſcretionem habenti, eſt ut ait D.Thomas, *deliberare de ſeipſo*; imprudentiſſimus quippe eſt, qui ſe neglecto circa alia ſe occupat, aſſimilaturque viatori iter capeſſenti, nullâ præſtitutâ peregrinationis metâ; vel nautæ, qui explicatis velis mari, ſcopulis, & tempeſtatibus ſe permittit, ignorans portum in quem appellat, in quemve ſe recipiat, cui procul dubio certum naufragium imminet. Et ratio eſt, quia cùm homo ſit omnium quæ in mundo ſunt finis, oportet quod amor aliorum ſupponat amorem ſui; priùs enim debet intendi finis, quàm media eligantur: priùs ergo tenetur deliberare de ſe, quàm de aliis, quæ ſunt extra ſe. Aliunde verò cùm homo non ſit finis ulti-

ultimus sui ipsius, sed respectu Dei se habeat ut medium, priùs tenetur semetipsum referre in Deum, quàm alia referat ad se; sicut priùs debent cognosci principia, quàm deducantur conclusiones, cùm juxta toties decantatum Philosophi pronuntiatum, sicut se habet primum principium in speculabilibus, ita ultimus finis in operabilibus. Ergo primus vitæ moralis gressus debet esse amor ultimi finis, scilicet Dei, a quo qui exerrat, ad omne sceleris præcipitium viam sternit.

Pro solutione instantiarum, quibus hujus immaculatæ doctrinæ candorem ipsi Senecæ non ignotum, affirmanti priùs deliberandum de fine vitæ, quàm de aliis, ne errent consilia nostra, veluti nebulis obscurare nituntur recentiores quidam, observa cum Caietano, quod licèt præceptum hoc à multis pueris non observetur, tum ob perversas inclinationes, quibus ab incunabulis serviunt; tum ob incuriosam hujus præsertim sæculi parentum desidiam, qui non curant pueros uti tenentur, bonis exemplis imbuere, nec eis pias de Deo cogitationes immittere; attamē credit idem Cardinalis à multis bonæ indolis puerulis adimpleri hoc præceptum, illis præsertim qui ab ineunte ætate christianè educati, divinis assueti, & veluti innutriti, pietatem cum lacte sugunt: tum quia charitas non impedita prorumpit in actus: tum quia satis innuit D. Thomas, in illo rationis exordio immitti à Deo cognitiones pias, nisi actuali peccato divini luminis sese effundentes radii repellantur. Cùm enim semel, & iterum dicat S. Doctor, quod *primum quod occurrit homini discretionem habenti, est deliberare de seipso,*

indicat per hoc,in illo rationis crepuſculo ſolem inviſibilem, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum,immittere cogitationem deliberandi de ſe,quibus intimatur, & veluti promulgatur lex naturalis ; cui legi obtemperans, *ſi ad debitum finem ſeipſum ordinaverit, per gratiam conſequetur remiſſionem peccati originalis ; ſi verò non ordinet ſeipſum ad debitum finem, ſecundùm quod in illa ætate eſt capax diſcretionis, peccabit mortaliter, non faciens quod in ſe eſt.* Tum demùm,quia videmus multos pueros ſeptennes amore Dei ferventes , in pietatem proclives , offenſam Dei formidare , quod ſine aliquo Dei amore non faciunt ; licèt enim de amore Dei in actu ſignato non cogitent, internum tamen ſentiunt pondus, quo in divina feruntur. Et pueros nonnullos martyrium pro Chriſto perpeſſos fuiſſe conſtantiſſimum eſt.

Obſervent quæſo hanc doctrinam longè probabiliſſimam parentes , obſervent Parochi , obſervent pædagogi , obſervent ludimagiſtri , ut tenerrimam ætatem divinis imbuant inſtitutis, illique amorem ejus inſpirent, qui parvulis dixit venire ad ſe. Ætas illa ſicut innocentior, ita flexibilior, tractabilior , & in omnem partem paratior eſt : aſſimilatur tabulæ rudi & raſæ, ad omnem impreſſionem facili ; ceræ molli , omnis figuræ capaci ; materiæ primæ ad omnem formam indifferenti : Ergo ad omnem pietatem fingi poteſt , ſi benè educetur. Et ſanè licèt daremus adverſariis, non eſſe præceptum amoris primordia , & veluti cordis novalia primo principio & ultimo fini conſecrandi ; neminem tamen ita ruſticum eſſe reor , qui nolit id ſaltem

tem urbanitatem postulare: nam si pueri benè nati in diei exordio parentibus salutem dicunt, quid sin iustius, certè honectius, quàm primo rationis lucescentis mane priores cogitationes, priores curas, priora vota saltem per modum donarii, si nomen necessarii vectigalis reformides, Deo optimo, maximo, & cœlesti Patri offerre? quanvis in sententia S. Thomæ ex Augustini principiis necessariò consequuta obsequium illud justitia postulet. Si enim Rex in primis coronæ auspiciis, in ipso in regnum ingressu subditos professionis sacramento adigit, quid æquius quàm ut clientelare munus in ipso rationis, & vitæ humanæ limine coram summo Domino profiteamur? Ita planè justum est, ut in illo incipiat, proficiat, & finiatur vita mortalis, in æternam postea commutanda, in qua non est heri & cras, sed hodie perpetuum visionis continentis, & nunquam intermissi amoris. Ad hanc vitam nos perducat ipse, qui est alpha & omega, principium & finis, quique custodit introitum, & exitum nostrum, Deus benedictus in sæcula.

REFLEXIO.

Non mirum, si bonum honestum sine Dei gratia effici posse plures affirment, cùm ut bonum sit, ad Deum minimè referendum esse contendant. Certè sicut bonum illud non invidemus, ita ad illud gratiam non esse necessariam libenter permittimus, ad quod operandum sufficit natura sibi relicta. Ad hujusmodi officia, vel potiùs virtutum simulachra gratia non influit, quæ sicut à Deo est, ita ad Deum jugiter

movet, cùm sit fons aquæ vivæ salientis in vitam æternam, & ad locum unde exeunt flumina, revertantur. At nos qui à Patribus didiscimus, omne opus bonum, ut bonum sit, in Deum debere sin actu, certè virtute referri; ultrò & nessariò gratiæ ad singulos actus bonos necessitatem confitemur, quâ & in animum immittatur affectiva cognitio honestatis, & amor divinitatis; quâ homo justus, fortis, & prudens coaptet animum illis incommutabilibus regulis, luminibusque virtutum, à quibus qui recedit, injustus est; ad quas qui accedit, justus evadit.

Hæc cùm ita sint, Christiane Lector, non solùm gratiæ lumen, ut opera lucis eliciamus continuis precibus invocare tenemur, sed pro bonis quæcumque agimus, continentes Deo persolvere gratias æquissimum est. Unde Divinus Apostolus, divinæ gratiæ prædicator egregius, gratiarum actionem ab oratione nunquam sejungit, sed indivulsam utriusque cohærentiam hominum animis penitiùs infigens, ***Sine intermissione orate***, inquit 1.Thess.5.***in omnibus gratias agite***. Et Coloss.4. ***Orationi instate, vigilantes in ea in gratiarum actione***. Hinc est, ut monent Patres, ideo sæpè suam nobis gratiarum abundantiam Deum denegare, quia ingrati sumus, nec omnia in illum referimus, ut illi soli boni operis gloria tribuatur: unde magnum nobis malum ex magno bono detorquemus, dum gloriam Domini nostri servi nequam, imò fures, & latrones nobis usurpamus. ***De magnis bonis mala oriri non minima solent***, ait S.Bernardus serm. 84. in Cant. ***cùm facti eximii de bonis Domini, utimur donis tanquam non datis, nec damus gloriam Deo***. Orandum ergo est,

&

& sine intermissione orandum, ut præveniat nos Deus in benedictionibus dulcedinis, & citò anticipent nos misericordiæ ejus, quia pauperes facti sumus nimis: verùm secundam gratiam gratiarum actione prævenire tenemur, si ingrati animi suspicionem, & notam depellere studeamus. *Disce*, monet idem Doctor Mellifluus serm. 51. in Cant. *in referendo gratiam non esse tardus, aut segnis: disce ad singula dona gratias agere. Diligenter inquit* (subauditur Sapiens Prou. 33.) *considera quæ tibi apponuntur, ut nulla videlicet Dei dona debitâ gratiarum actione frustrentur, non grandia, non mediocria, non pusilla. Denique jubemur colligere fragmenta, ne pereant, id est nec minima beneficia oblivisci. Nunquid non perit quod donatur ingrato? Ingratitudo inimica est animæ, exinanitio meritorum, virtutum dispersio, beneficiorum perditio, ventus urens, siccans sibi fontem pietatis, rorem misericordiæ, fluenta gratiæ.* Ergo si gratiam amas, ingratitudinem fuge, de nulloque gloriare, quando nihil est nostrum.

SPECULATIO III.

Ex præjactis fundamentis necessitas gratiæ speciali, & singulatim quibusdam consectariis derivatur.

STatutâ semel divini adjutorii ad quævis opera bona necessitate, facilè, imò sponte fluunt

quæ de necessitate ejusdem gratiæ ad vincendas tentationes, vitanda peccata, amandum Deum, servandam legem Angelicus noster Doctor toto quæstionis 109. decursu tradit, cujus doctrinæ medullam sequentibus consectariis exponemus.

CONSECTARIUM I.

Nulla sine gratia Dei superari tentatio potest.

PRobatur: Omnis tentatio, seu impulsus provocans & solicitans ad malum, vel est extrinseca à dæmone suggerente, aut homine inducente, aut malo exemplo pertrahente immissa; vel est intrinseca, cùm nimirum caro concupiscit adversus spiritum, lex membrorum repugnat legi mentis, & appetitus inferior contra superiorem insurgit. Atqui nullam tentationem, sive intrinsecam, sive extrinsecam sine gratia vincere homo potest ex odio peccati, & amore recti. Tum quia nullum opus morale ex objecto & circunstantiis bonum, potest voluntas creata sine Dei gratia efficere; nulla autem tentatio sine bono opere vincitur, nisi cùm vitium vitio vincitur: quod non est tentationem vincere, sed mutare; non enim cupiditas cupiditate sanatur. Tum quia nulla est tentatio, quâ superatâ gratias Deo agere non debeamus, & pro qua superanda divinum auxilium implorare non debeamus, & dicere: *Et ne nos inducas in tentationem.* Unde veridicè à Psalmista cantatur Psal. 17. & Psal. 117. *In te eripiar à tentatione, & in Deo meo*

meo transgrediar murum. Impulsus eversus sum ut caderem, & Dominus suscepit me. Tum quia ita docent Sacra Concilia: Arausicanum epistolâ synodicâ, quæ est 9. inter Augustinianas: *Istorum,* inquit loquens de Pelagianis, *sacrilegas disputationes necessariò sequitur, ut nec orare debeamus, nè intremus intentationem. Si enim possibilitate naturæ & arbitrio voluntatis in potestate sunt constituta, quis non ea videat à Domino inaniter peti, & fallaciter orari, cùm orando poscuntur quæ naturæ nostra jam ita condita sufficientibus viribus obtinentur; nec debuisse dicere Dominum Iesum: Vigilate, & orate, sed tantummodò: Vigilate, ne intretis in tentationem.* Idem ferè repetit Concilium Milevitanum in epistola etiam synodica inter Augustinianas 92. Nec minùs apertè Concilium Arausicanum II. necessitatem gratiæ ad quamcunque tentationem, sive gravem, sive levem docet *can. 9. & can. 14.* his verbis: *Divini muneris est cùm rectè cogitamus & pedes nostros à falsitate, & injustitia continemus. Nullus miser de quantacumque miseria liberatur, nisi qui Dei misericordiâ prævenitur.*

Tum quia ita tradunt Summi Pontifices Innocentius I. in rescripto ad Concilium Carthaginense; his verbis: *Nisi magnis precibus gratia in nos implorata descendat, nequaquam terrenæ labis, & mundani corporis vincere conamur errores, cùm pares nos ad resistendum non liberum arbitrium, sed Dei solum facere possit auxilium. Quotidiana præstat ille remedia, sine quibus nullatenus vincere humanos poterimus errores; necesse est enim, ut quo auxiliante vincimus, eo iterum non adjuvante vincamur.* Idem docet Zozi-

mus Papa in epist. ad universos orbis Episcopos: *Quod tempus intervenit, quo eius non egeamus auxilio? In omnibus igitur actibus, causisque, cogitationibus, motibus adjutor & protector orandus est: superbum enim, ut quidquam sibi humana natura præsumat.* Subscribit Papa Cœlestinus *epist ad Episcopos Galliæ, cap.* 6. his verbis: *Nemo etiam baptismatis gratiâ renovatus idoneus est ad superandas diaboli insidias, & ad evincendas carnis concupiscentias, nisi per quotidianum adjutorium Dei perseverantiam bonæ conversationis acceperis.* Astipulatur Bonifacius II. in epistola Arausicani Concilii confirmativa, necnon Magnus Gregorius *lib.* 9. *Moral. cap.* 7. asserens quod homo *dimissus sibi cuiuslibet tentationis aura rapiatur.* Quod & repetit in expositione Psalmi tertii pœnitentialis, dicens: *Necessariò sequitur, ut omni tentationi sit subditus quicumque ab eo fuerit derelictus.*

Nec potest dici, summos illos Ecclesiæ Catholicæ Pastores loqui de tentationibus gravibus, ad quas auxilium Dei necessarium esse definiunt. Non, inquam, id potest dici. Tum quia universaliter de omni tentatione loquuntur, nec luculentas Conciliorum, Romanorumque Pontificum de jure definitiones licet pro humanæ rationis arbitratu exceptionibus novis, & à Patrum traditione desertis eludere. Tum quia ad vincendam *quamcunque peccati* in tentatione *miseriam quotidianus remedium* nos indigere docent: levis autem tentatio est quædam miseria; quotidianum etiam remedium non est necessarium, nisi ad quotidianas tentationes, quæ utique non sunt quotidie in omnibus graves. Verba etiam Gregorii adducta planiora sunt, quàm ut ullo

ullo interpretamento detorqueri possent. Tum demùm quia Patres, Pontifices, & nominatim laudatus Gregorius docent, Deum homines ad vincendas graves & periculosas tentationes sæpe opitulari, & tamen ipsos levioribus succumbere, judiciis inscrutabilibus, sive ut humiliati totum Deo tribuant, & videant quod *magna prælia electis permittit Deus, quæ vincant; levia excitat, in quibus cadunt, ut cadentes se facilè erigant, & eos fortia, in quibus victores steterunt, non extollant*, inquit *lib. 5. in Reg.* Hinc timendum monet *lib. 2. Moral. cap. 26.* quia *sæpe quem tentationis certamen superare non valuit, sua deterius securitas stravit.*

Summis Pontificibus consentiunt Patres, Ambrosius in Psal. 41. *Quis est tam fortis, ut nequaquam in tentatione moveatur, nisi Dominus ei adjutor existat?* Chrysostomus hom. 34. in 1. ad Cor. *Sunt ergo*, inquit, *tentationes, quæ ferri non possunt. Et quæ hæ sunt? Omnes, ut semel dicam: posse enim ferri, situm est in Dei nutu.* Quantus verò sit in hac doctrina, & quàm totus Augustinus, nemo in ejus lectione peregrinus ignorat. Nam *libr. de grat. Christ. cap. 27.* asserit, quod nullo modo spiritui nequam sine Spiritus sancti adjutorio resistere possumus. Et *serm. 13. de verb. Apost.* testatur, quod sine gratia, *non dico vincere, sed nec pugnare possumus. Quia nisi ille regat, cadis; nisi ille erigat, jaces.* Cætera missa facio, utpote infinita. Augustinum sequuntur Prosper cap. 35. contra Collatorem: *Quisquis*, inquit, *in tribulatione non deficit, ab illo se non dubitet adjuvari, ad quem quotidie corda universorum fidelium canunt: Ne nos inferas in tentationem.* Et Fulgentius epist. 4. cap. 4. *Nec est*

quoties restiterimus, toties coronabimur; attamen de nostra nobis fortitudine nullatenus esse præsumendum, sed ad ejus misericordiam tota humilitate currendum, qui etiam cadentes suscipit, si tamen ab humilitate suscipiantur; & in Altissimi esse adjutorio habitandum, atque in protectione Dei cœli commorandum; quia minimè decet esse securum hominem, qui secum portat laqueum suum: unde uni Dei adjutorio fidendum est, ut in hac vita, quæ meritò tota tentatio appellatur, quemadmodum undique bella, ita undique sint & præsidia. Hoc præceptum viris præsertim spiritualibus inculcandum docet Bernardus *serm.1. in Psalm.* Qui habitat: *Timeo, fratres, ne fortè etiam sit in nobis qui non habitet in adjutorio Dei altissimi, sed confidat in virtute sua, & in multitudine divitiarum suarum. Fortè enim fervorem habet aliquis, potens in vigiliis, in jejuniis, in labore, & cæteris hujusmodi; aut etiam multorum, ut sibi videtur, divitias meritorum longo tempore acquisivit, & in his confidens remissior est in timore Dei, facilè jam ad otiositates & curiositates perniciosa quadam securitate declinat, murmurat, detrahit, dijudicatque. Qui profectò si habitaret in adjutorio Dei, attenderet utique sibi, & timeret offendere quem sibi cognosceret adhuc tam necessarium esse. Tanto siquidem amplius timere Deum, & magis solicitus esse debuerat, quanto majora ejus munera jam percepit. Neque enim quæ habemus ab eo, servare, aut tenere possumus sine eo.::: O si scires, quàm parum est quod habes, & hoc ipsum quàm citò perdes: si non servaverit ille qui dedit! Hæc enim duo sunt, quæ valde solicitos & subjectos Deo nos reddere possunt,*

us

ut non simus de his qui propterea non habitant in adjutorio Altissimi, quia non reputant illud sibi necessarium esse. Et serm.6. *Leviter volat, leviter penetrat; sed dico tibi, non leve infligit vulnus, citò interficit. Nimirum sagitta hæc vana gloria est. Non est unde hæc impugnet pusillanimes, & remissos: qui ferventiores esse videntur, ipsi paveant, ipsi sibi caveant in hac parte; nihilominus adhuc soliciti non deserere scutum inexpugnabile veritatis. Quid enim aliud tam contrarium vanitati? Nec sanè huic opponenda sagitta secreta illa, & quodammodo intima veritatis exigimus* (putà altitudinem judiciorum Dei inscrutabilium, mysteria prædestinationis & gratiæ, charitatis & occultæ cupiditatis vix internoscendam similitudinem, & alia similia:) *semetipsam noverit anima, & se teneat veritatem. Difficilè prorsus, ni fallor, homo verbis laudantium hominem in vita sua, adduci poterit altum sapere, si se intus ad lucem veritatis solicita consideratione discutiat. Nonne enim si propriam cogitat conditionem, dicturus est sibi: Quid superbis terra & cinis? Nonne si propriam consideret corruptionem, fateatur necesse est, quoniam non est in eo bonum? Sed & si fortè aliquid habere videtur, non inveniet, puto, quod respondeat Apostolo dicenti: Quid habes quod non accepisti? Et alibi: Qui stat, videat ne cadat.*

Huic tam ingenti locupletissimorum testium nubi nihil habent quod opponant adversarii, quàm Bullam Beati Pii V. adversùs Michaëlem Baium editam, in qua proscribitur hæc illius Authoris propositio: *Non solùm fures hi sunt & latrones, qui Christum viam & ostium veritatis &*

& vitæ negant, sed etiam quicumque aliunde quàm per ipsum in viam justitiæ, hoc est ad aliquam justitiam, conscendi posse docent, aut tentationi ulli sine gratiæ ipsius adjutorio resistere hominem posse, sic ut in eam non inducatur, aut ab ea non superetur. Verùm ut suprà notavimus, hoc qui objiciunt, Beati Pii constitutionem in fonte non legerunt, cùm enim plures propositiones Pontifex propter verborum asperitatem, ac censuræ acerbitatem condemnarit, nulla est quæ potuerit potiori illo jure damnari, cùm nulla sit acriori stylo prolata, ùtpote quæ adversarios suos fures vocat & latrones. Accedit quod cùm Baius gratiam duntaxat sanctificantem agnoscat, ut ex suprà dictis claret, manifestum est, nostrum toto cœlo distare sensum ab illo Michaëlis, cui omnis & una gratia sanctificans fuit. Demùm falsum est, hominem adjutorio destitutum necessariò illi tentationi succumbere, cùm sæpè peccatores unam cupiditatem aliâ superent, ut cùm Bruti in filios amorem & pietatem vicit amor patriæ, laudumque immensa cupido: unde non necessitatur peccator ad illud peccatum, ad quod tentatione inducitur, tametsi nisi à Deo adjuvetur, dum unum superat, in aliud cadat, & ut canit Prosper aliàs laudatus, *in vulnera vulnere surgat.*

Alia objecta, quibus hoc consectarium impugnari potest, quia peræquè contra sequentia militant, ideò omnia simul in fine hujus speculationis refellemus.

Con

CONSECTARIUM II.

Nequit homo in statu naturæ lapsæ Deum super omnia efficaciter sine gratia diligere.

SEquitur omninò ex dictis; si enim nullum opus bonum sine gratia efficere possumus, quantò minus elicere actum, qui est totius legis impletio? Sed insuper hæc veritas Catholica suadetur; tum primò, quia si Deum super omnia ex viribus naturæ diligere possemus, frustrà daretur in nobis charitas, quæ ut Scripturæ passim testantur, à Deo est, & diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Tum quia si possemus Deum super omnia ex viribus naturæ diligere, daretur in nobis initium salutis, & expectanda solùm foret aliqua formalitas à Deo, nempe modus supernaturalitatis, sicque tota charitatis dilectio non esset à Deo: quod impium esse negat Augustinus libro 2. ad Bonif. cap.2. *Nec initium ejus ex nobis, & perfectio ejus ex Deo; sed si charitas ex Deo est, tota nobis ex Deo est: avertat enim Deus hanc amentiam, ut in ejus donis nos priores faciamus, posteriorem ipsum; quoniam misericordia ejus prævenit me.*

Tum tertiò, quia ita tradunt sacra Concilia, Carthaginense *can.* 4. ubi definitur, utrumque donũ Dei esse, *& scire quid facere debeamus, & dilegere ut faciamus.* Arausicanum can.25. *Prorsus donum Dei est diligere Deum.* Tridentin. sess.6.c.6.& can.3. *Si quis dixerit*, inquit, *sine*

sine præveniente Spiritus sancti inspiratione absque ejus adjutorio hominem posse diligere Deum sicut oportet, anathema sit. Porrò qui diligit Deum super omnia, profectò Deum sicut oportet, diligit, cùm Deum diligat sicut Deus ipse præcepit. Nec potest ille amor tam bonus non esse meritorius, cùm in doctrina S. Thomæ *q.21.art.2.& 3.* lumini naturali nota, meritũ sit proprietas bonitatis. Unde si ex viribus naturæ Deum super omnia diligere possumus, proculdubio gratiam Dei promereri poterimus; diligenti enim Deum super omnia gratiam suam denegare non potest Deus qui diligit diligentes se. Unde tam sæpe inculcat Augustinus, nihil esse steriliter bonum; & quod si datur in nobis bonum initium, datur etiam meritum, ut contra Semipelagianos *libro de prædest. SS.* prosequitur inferens eos, velint nolint, in Pelagianum errorem asserentem gratiam secundùm merita nostra dari, incidere; quem tamen ipse Hæresiarcha in Concilio Diospoli celebrato, ne damnaretur, reprobavit. Maximè quia Augustinus in omnibus suis libris docet tunc opus esse meritorium, cùm opus bonum benè fit: quis autem dubitare potest, an cùm Deus diligitur super omnia, fiat opus bonum, & benè?

Tum quartò, quia ita docent Patres, sed potissimè Augustinus. Ad cujus majorem evidentiam considerandum est, nunquam fuisse controversiã inter Augustinum & Pelagianos, utrum Deus ut author supernaturalis possit per vires naturæ diligi; hoc enim nunquam somniare potuerunt Pelagiani in Philosophia versatissimi: solùm ergo volebant illi hæretici, posse nos viribus naturæ Deum toto corde, sine vitio, sine obliqui-

tate sincerissimè diligere, quod à Deo esse, non ab hominis viribus, ita contendit S. Pater, ut non dubitet asserere, quod si amorem illum voluntatis viribus asseramus, *vicerunt Pelagiani*; si autem ex Deo proficisci teneamus, *vicimus Pelagianos*, ut *libr. de grat. & lib. arb. cap.* 18. legere est. Infinita testimonia passim obvia prætermitto; sufficiat istud ex serm. 15. de verb. Apost. cap. 11. *Deus non amatur nisi de Deo.* Et istud ex epist. 107. ad Vitalem: *Liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus.* Accedit quod in via Augustini amor castus justitiæ & veritatis est amor ipse Dei, cùm Deu sit ipsa veritas, ipsaque justitia, ut præclaris ejusdem Patris testimoniis speculatione præcedenti ostendimus, quibus adde illud in Psalm. 61. *Cùm sis injustus, esse non potes justus, nisi convertendo te ad quandam justitiam* (*id est Deum*) *à qua si recedis, injustus es; ad quam si accedis, justus es.* In qua justitia veluti in speculo videri rectitudinem operum ex ea dirigendorum, egregiè tradit idem divinus Pater *serm.* 44. *de divers. cap.* 6. his verbis: *Iustitia præsto est justè viventi; secundùm ejus regulam videt quemadmodum justè vivat; & sicut justi benè vivendo eam vident, ita injusti malè vivendo eam non vident. Nam & ille justè vivit, cùm eam videt ut secundùm eam actus suos dirigat; quia nisi secundùm justitiæ regulam direxerit actus suos, in errorem iniquitatis impingitur.* Quid autem apud Augustinum frequentius, quàm justitiam non posse purè, & castè sine Dei gratia diligi. *Dilectio justitiæ*, inquit lib. de Spiritu & lit. cap. 14. *non litera, sed spiritus donum est; cùm ipsa delectatio boni, quâ etiam non consentit ad malum, non*

timore

timore pœnæ, sed amore justitiæ, hoc est enim condelectari, non nisi gratiæ deputanda sit, addit *lib. 1. ad Bonif. cap.* 10. Quod confirmat libro 3. de Civit. cap. 5. *Ut autem diligatur, & delectet ur ipsa justitia, non nisi divina subvenit gratia.* Et lib. de correp. & grat. cap. 2. *Quando id agunt sicut agendum est, id est cum dilectione & delectatione justitiæ, suavitatem quam dedit Dominus, accepisse se gaudeant.* Ergo Deum sine Dei gratia amare non possumus.

Et certè mirandum, vel potiùs dolendum est, de hac veritate Theologos Christianos dubitare posse, quæ Philosophos, teste Augustino, non latuit. Nam *lib. 11. de Civit. cap. 25.* laudat Augustinus Platonem, quòd castum Dei amorem à Deo nobis infundi dixerit: Cui, inquit, *neque naturarum omnium author, nisi Deus visus est, neque intelligentiæ dator, neque amoris, quo benè beateque vivitur, inspirator.* Cùm ergo manifestum sit Platonem non esse loquutum de amore Dei ut fide cogniti, vel de amore modum & dignitatem supernaturalis meriti habente, manifestum est, mentem Augustini esse, amorem Dei sincerum, quo Deum ut authorem naturæ prosequimur, esse Dei donum. Qua observatione omnes adversariorum cavillos facilè elides.

Augustinum sequuntur ejus discipuli Prosper & Aquinas: ille quidem *lib. cont. Collatorem, cap. 30. & 31.* ubi expresse affirmat, Dei dilectionem non nisi à Deo haberi, additque naturam humanam gratiâ destitutam esse veluti glaciali rigore torpentem. Iste verò articulo 3. præsentis quæstionis 109. specialem gratiam ad diligendum Deum, eamque majorem in statu naturæ lapsæ exigit.

Ratio

Ratio theologica hujus consectarii sic potest formari. Amor Dei castè, & super omnia dilecti est actus totius vitæ humanæ perfectissimus, totius divinæ legis complementum, & omnium hominis officiorum compendium: ergò actum illum elicere nequit natura corrupta sine gratiæ Dei adjutorio. Antecedens non potest negari ab his, qui terminos intelligunt. Consequentia verò probatur: tum quia actus perfectissimus vitæ moralis est ultimus naturæ sanæ conatus: ergo in illum nequit prorumpere natura debilis, corrupta, & sauciata. Tum quia cùm ille amor totius sit legis adimpletio, si possit voluntas corrupta illum tam defæcatum fructum edere, poterit alia præcepta sine gratia Dei adimplere, ac subinde divini adjutorii necessitas funditus corruet. Maximè quia Deum super omnia castè, sincerè, efficaciterque diligenti facile est, imò & connaturale præcepta servare, tentationes superare: tum quia præcepta non benè servantur, nec rectè tentationes superantur, nisi cùm ab amore Dei procedit illa observantia, & ista victoria. Tum quia amor castus & efficax, ut tali nomine dignus sit, ab affectu ad effectum transit; alioquin non est bona voluntas, sed velleitas, non verus amor, sed phantasma, sed ludibrium, vel ad summum embryon amoris, de quo non disputamus. Nam ut aiunt Patres: *Probatio dilectionis exhibitio est operis. Charitas magna operatur, si est; si autem non operatur, non est.*

Respondent adversarii, præsertim Molina, quod licèt homo in statu naturæ lapsæ possit Deum ut authorem naturalem diligere, non tamen ad nihilum redigitur gratiæ necessitas, quia

& ad Deum diu & permanenter diligendum, & ad amorem supernaturalem Deum ut beatificatorem respicientem desideratur. Etenim non quilibet amor Dei, etiam castus & efficax, æternæ vitæ meritorius existimandus est, sed ille duntaxat, qui ab homine gratiâ sanctificante ornato proficiscitur, vel ab amore Dei Authoris supernaturalis media charitate, vel saltem auxilio supernaturalis ordinis promanat. Quare licèt substantia actus dilectionis Dei super omnia possit à viribus voluntatis oriri, modum tamen supernaturalitatis, quo vitam æternam promeremur, à gratia sanctificante & charitate, vel ab auxilio actuali supernaturali in principio justificationis effluit. De amore autem supernaturali & meritorio vitæ æternæ Patres fuisse loquutos contestantur.

Verùm hæc responsio, quæ totam adversariorum doctrinæ summam complectitur, pluribus potest argumentis longè efficacissimis quoad utramque partem confutari. Prior quidem: tum quia non solùm ad perseveranter, seu permanenter Deum diligendum, sed ad ipsum casti amoris actum auxilium gratiæ necessarium esse Concilia, Patres, & Theologi hactenus docuerunt: ergo non solùm ad diu Deum amandum, sed ad eundem simpliciter simul, & efficaciter diligendum gratia necessaria est. Tum quia si viribus propriis potest voluntas efficacem amoris Dei super omnia actum elicere, poterit etiam sine gratiæ adjutorio in illo sese amore exercere; quo sanè exercitio actuum frequentia roborato Deum diu diligere poterit, & in casto amore sine gratia perseverare, cùm actus repetiti facilitatem impertiant facultati: ergo si propria voluntatis

luntatis virtus ad Deum castè diligendum sufficit, ad eum perseveranter diligendum actuum iteratorum facilitate roborata potens erit. Ergo stante adversariorum doctrina, divini adjutorii, necessitas funditus exinanitur. Maximè quia Pelagius damnatus est, quòd dixerit gratiam esse necessariam ad faciliùs, non autem ad simpliciter benè operandum: dicere autem voluntatem posse diligere Deum super omnia, non tamen diu, ob difficultates tentationum & perseverantiæ, est dicere gratiam non esse necessariam ad bene simpliciter operandum, sed tantùm ad faciliùs: ergo, &c.

Secunda etiam hujus responsionis pars haud ægriùs confutatur: tum quia si voluntatis vires sufficiunt, ut Deum lumine naturali notum castè diligat, eadem voluntas Deum authorem supernaturalem semel per fidem detectum & cognitum sine gratiæ adjutorio diligere super omnia poterit: nam quod Deus sit author supernaturalis, non addit difficultatem amori, sed potiùs facilitatem auget, & voluntatem ad diligendum magis, magisque allicit, cùm majorem objecti amabilitatem proponat. Si enim, v. g. sponsus futuram sponsam diligit, quia eam castam, divitem, & pulchram esse audivit, certè promptiùs & faciliùs eam diliget, cum certò cognoverit eam esse castiorem, ditiorem, & pulchriorem quàm audierat. Ita similiter si Deum animarum nostrarum sponsum suavissimum, lumine naturali notum castè diligimus, quia est boni naturalis principium, certè ad eum diligendum non deterrebimur, postquam per fidem certò cognoverimus, illum eundem bonorum omnium naturalium authorem, esse etiam supernatura-

lium

lium largitorem benevolum, qui amantibus se ampliora, & lumini naturali incognita bona paravit. Ergo ad Deum authorem supernaturalem diligendum non erit necessarium ullius gratiæ à fide distinctæ adjutorium. Ergo peccator fidelis solo fidei lumine, quod per peccatum mortale, nisi sit infidelitatis crimen, non extinguitur, poterit Deum super omnia diligere, etiam ut authorem supernaturalem. Consequentiæ sunt perspicuæ; principia verò horrenda sunt, cùm totam divinorum adjutoriorum necessitatem ab imis fundamentis labefactent, ut etiam ex sequentibus consectariis liquidum erit; cùm non solùm peccatores fideles sine speciali gratia resurgere, sed nec Sancti ipsi sine Dei moventis adjutorio opera sanctitatis elicere, in eisque perseverare possint.

Tum quia distinguere in eodem actu substantiam actus à modo supernaturalitatis, veræ Philosophiæ repugnat, ut dum de lumine gloriæ *lib.* 1. disputabamus, observatum est. Et ratio breviter est, quia in actu amoris Dei authoris supernaturalis, & vitalitas est supernaturalis, & supernaturalitas est vitalis, cùm per illum actum vivat voluntas vita supernaturali, juxta illud, *Justus ex fide*, utique quæ per charitatem operatur, *vivit* in hoc mundo, visione Dei victurus in futuro, secundùm illud: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te Deum verum.* Vitalitas autem actus est substantia actus voluntatis, cùm voluntas sit facultas vitalis: ergo distiguere substantiam à modo supernaturalitatis in amore Dei authoris supernaturalis, commentum est à ratione alienum. Quantum verò Thomisticæ doctrinæ hæc distinctio repugnet, nemo nescit: cùm

cùm enim in via D. Thomæ actus specificentur ab objectis formaliter inspectis, species, seu substantia actus respicientis objectum supernaturale erit entitativè supernaturalis. Quod si præter objectum supernaturale principium supernaturale requiras ad entitatis supernaturalitatem, ecce illud, nimirum gratiam, sive habitualem, sive actualem: neque enim à nuda volunratis potentia, ut ipsemet fateris, sed ab ipsa per gratiam elevata amor supernaturalis proficiscitur. Ergo non est distinguenda substantia actus supernaturalitatis ab ipsa supernaturalitate.

Tùm tertiò, quia difficultas, & meritum amoris Dei supernaturalis non oritur solùm ex eo, quod feratur circa objectum supernaturale, cùm apud omnes certum sit & exploratum, quod si quis actum amoris Dei beatificatoris & authoris supernaturalis inefficacem eliciat, complacentiam etiam de illo objecto percipiat, sed quæ propositum efficax Deo serviendi non includat, nec fundatur in exequutionem; talis profectò actum ex objecto supernaturalem eliciet, & tamen nihil merebitur. Difficultas ergo, & meritum amoris supernaturalis in eo situm est, quod Deus castè, purè, & per seipsum diligatur, seu ut Augustinus in epistola ad Galatas declarat: *Ille justificatur apud Deum, qui eum gratis colit, non scilicet cupiditate appetendi aliquid ab ipso præter ipsum, aut timore amittendi.* De quo etiam amore sic scribit Bernardus serm. 83. in Cant. *Et quidem soli Deo honor & gloria; sed horum neutrum acceptabit Deus, si melle amoris condita non fuerint. Is per se sufficit, per se placet, & propter se. Ipse meritum, ipse præmiũ sibi est amor, præter se non requirit causã, non*

non fructum. Fructus ejus usus ejus. Amo, quia amo; amo ut amem. Dicant, sodes, adversarii, amor qui est hujusmodi, tametsi Dei ut authoris supernaturalis obliviscatur, nonne bonus, nonne sanctus, nonne meritorius est, cùm sit perfectionis apex, & sponsarum spiritalium, teste Bernardo, character? Hoc negare est lumini naturæ, & impressis omnibus æquitatis, & justitiæ notionibus communissimis renuntiare. Ergo si ex viribus naturæ absque gratia possumus amorem Dei authoris naturalis castum elicere, utique Deo, cui omne bonum placet, placebimus: ergo & Dei amorem promerebimur; durior enim esset Deus, si amantes se, & castè amantes, & ex toto corde amantes non redamaret. Ergo amor ille gratiam Dei merebitur, cùm amor Dei quem meretur, sit infundens & creans gratiam, ut docet D. Thomas, quia est semper efficax; gratia autem est semen gloriæ: ergo ex viribus naturalibus gloriam promereri voluntas creata poterit, & infirma.

Hanc non tam rationem, quàm per se notam demonstrationem prosequitur variis locis August. Cùm enim Pelagiani contendebant posse hominem Deum ex viribus naturæ diligere, non loquebantur de amore meritorio vitæ æternæ, seu regni cœlorum, ad illud enim meritum gratiam necessariam fatebantur; sed de amore qui defectu gratiæ sanctificantis esset sterilis ad vitam æternam consequendam. Augustinus verò contrà contendit, quod si voluntas satis sit valida, ut Deum castè & ex toto corde Philosophi diligant (qui utique Deum authorem supernaturalem non diligunt, sicut nec cognoscunt) vitam æternam non mereri non possunt, quia

hujuſmodi amor veram juſtitiam efficit, omneque peccatum excludit, propter quod ſolum vita æterna denegatur. Libet Auguſtinum *lib.4. cont.Iulian.cap.3.* audire: *Dici non poteſt, quantum te fallat iſta opinio quâ dixiſti, omnes virtutes affectus eſſe, per quos aut fructuosè, aut ſteriliter boni ſumus. Fieri autem non poteſt, ut ſteriliter boni ſimus, ſed bonum non ſumus quidquid ſteriliter ſumus; arbor enim bona bonos fructus facit. Abſit autem ut Deus bonus, à quo ſecuris paratur arboribus non facientibus fructum, excidat, & in ignem mittat arbores bonas. Quomodo igitur, obſecro, non aut jocaris in his diſputationibus, aut deliras, qui ſterilium fructus arborum laudas? Qui utique aut nulli ſunt, aut ſi meliùs ſunt, laudandi non ſunt, aut ſi fructus boni ſunt, profectò arbores ſteriles non ſunt; immò & bonæ ſunt, quarum fructus boni ſunt; & debent Deo placere, cui arbores bonæ non poſſunt niſi placere; falſumque erit quod ſcriptum eſt, Sine fide impoſſibile eſt placere Deo. Sed quid reſponſurus es, niſi vana? Ego, inquis, ſteriliter bonos dixi homines, qui non propter Deum faciendo bona quæ faciunt, non ab eo vitam conſequuntur æternam. Iuſtus ergo Deus & bonus bonos eſt in mortem miſſurus æternam? Piget jam dicere quàm multa te ſequantur inſana talia ſentientem, talia dicentem, talia ſcribentem, in talibus me, quòd ſimiliter non deſipiam, velut cenſoriè reprehendentem.*

Confirmatur: Ideò S. Auguſtinus Pelagianos, & Semipelagianos initium fidei, vel bonæ voluntatis viribus liberi arbitrii aſcribentes reprehendit, quia ſi daretur hujuſmodi initium, non poſſemus rationabiliter negare, gratiam ſecundùm merita noſtra dari, quia bonus volun-

tatis

tatis conatus, ipsum etiam credendi & diligendi desiderium, sicut non bona, ita non meritoria esse non possunt. *In quo*, inquit lib. 4. cont. Jul. cap. 3. *vis hominem, sicut loqueris, ad aliquid laudabile generosi cordis stimulis excitari, in hoc eum non vis in Domino, sed in libero arbitrio gloriari, ac sic priorem dare ut retribuatur illi, eoque modo gratia jam non sit gratia, quia non est gratuita.* Quod argumentum etiam urget lib. de prædest. SS. cap. 2. *Quis autem dicat eum qui jam cœpit credere, ab illo in quem credidit, nihil mereri? Vnde fit, ut jam merenti cætera dicantur addi retributione divina, ac per hoc gratiam Dei secundùm merita nostra dari. Videte si aliud agitur isto modo, nisi ut gratia Dei secundùm merita nostra detur quolibet modo, ac sic gratia jam non sit gratia: redditur namque hoc pacto debita, non donatur gratis.*

Denique quomodo hæc doctrina communi Patrum de infirmitate naturæ lapsæ sensui sit consentanea, planè non video; quomodo enim verum erit quod Augustinus *tract.* 5. *in Ioan.* ait: *Nemo habet de suo nisi mendacium & peccatum.* Et in Psal. 137. *Meum si videris, damnas: tuum si videris, coronas.* Et serm. 13. de verbis Apost. cap. 11. *Agis quidem illo non adjuvante liberâ voluntate, sed malè: ad hoc idonea est voluntas tua, quæ vocatur libera, & malè agendo fit damnabilis ancilla.* Quomodo, inquam, hæc vera sunt, vel esse possunt, si Deum castè amare voluntas sine gratia potest, & si propriis viribus dilectionem Dei super omnia, quæ est totius legis impletio, elicere valet? Quomodo vera erunt præclara illa S. Prosperi carmina, quæ

habet *libro de ingrat. capite* 16. & 22.

——— Deus ergo sepultos
Suscipit, & solvit peccati compede vinctos,
Ille obscuratis dat cordibus intellectum,
Ille ex injustis justos facit, indit amorem,
Quo redametur amans, & amor quem conferit ipse est.
Hunc itaque affectũ, quo sumunt mortua vitã,
Quo tenebræ fiunt lumen, quo immunda nitescunt,
Quo stulti sapere incipiunt, ægrique valescunt,
Nemo alii dat, nemo sibi; non littera legis,
Nec naturalis sapientia, quæ semel acta
In præceps labi novit, consurgere nescit.
——— Submittite vela tumoris,
Nobiscumque humiles placido consistite portu:
Edite constanter naturæ vulnera victæ,
Exutam virtute animam, cæcataque cordis
Lumina, & in pœnam propriam jaculis superantis
Armatũ arbitrium, nunquam consurgere posse,
Inque novos lapsus semper nitendo revolvi.
Cui sua sit laqueus sapientia, morsque subactũ
Detineat, nisi vera salus ex munere Christi
Adsit, & oppressam dignetur gratia mentem.

Dices: Quid ergo sibi volunt sacra Concilia, dum post Augustinum aiunt, gratiam Dei esse necessariam ad diligendum Deum sicut oportet? Si enim ad Deum sicut oportet duntaxat diligendum necessaria est gratia, non aliam ob causam gratia exigitur, quàm ut ametur Deus, sicut amare eum oportet, ut amor ille æternæ vitæ sit meritorius. Ergo amore minimè meritorio eum diligere possumus; duplicem enim Dei amorem, naturalem unum, & super

supernaturalem alterum admittendum esse, in via D.Thomæ certissimum est.

Respondeo admittendo distinctionem amoris naturalis & supernaturalis, petitam ex distinctione objecti, ita ut naturalis illa dicenda sit, quâ amatur Deus intra ordinem naturæ spectatus; supernaturalis verò ea dicatur, quæ Deum ut authorem gratiæ respicit. *Prima*, ut ait D. Thomas 2. 2. q. 26. art. 3. *super communicatione bonorum naturalium nobis à Deo facta fundatur, posterior verò super communicatione donorum gratiæ.* Cæterùm cum his stat, amorem Dei ex toto corde etiam ut authoris naturæ dilecti esse in hoc corruptionis statu supernaturalem ex parte principii, idest exigere principium supernaturale, & omnes naturæ vires superare. Ita tradit clarissimè D.Thomas, qui propterea statuit in statu naturæ lapsæ nullum dari posse amorem Dei super omnia dilecti merè naturalem, non solùm quia in hoc statu homo est ad finem supernaturalem elevatus, nec potest esse ad finem naturalem simul conversus, & à fine supernaturali aversus; hanc enim rationem (tametsi de se bonam) non adhibet S.Doctor, sed propter unam voluntatis lapsæ corruptionem, quia juxta ejus mentem, quam dum de viribus naturæ puræ disputabamus, sequuti sumus, homo in statu naturæ puræ, & multò magis in statu naturæ integræ cum generali Dei moventis concursu Deum diligere poterat: *Homo*, inquit hîc art. 3. *in statu naturæ integræ non indigebat dono gratiæ bonis naturalibus superadditæ ad Deum super omnia naturaliter diligendum, licèt Dei ad hoc eum moventis auxilio indigeret. Sed in statu naturæ corruptæ indiget,*

bon. etiam ad hoc auxilio gratiæ naturam sanantis. Ubi S. Præceptor eundem amorem vires naturæ lapſæ excedere aſſerit, quem docet non excedere vires naturæ integræ, imò nec vires naturæ puræ, ut in ejuſdem articuli argumento *Sed contrà* tradit, nec illud refutat, ut ſolet quando argumentum *Sed contrà* concluſioni articuli repugnat, ut nemo in lectione D. Thomæ verſatus ignorat. Atqui homo in ſtatu naturæ integræ, & multò minus in ſtatu naturæ puræ Deum ut authorem gratiæ ſine gratia, & charitate diligere non poterat, ut tradit ibidem S. Doctor ad 1. & rationem dat: *Natura enim*, inquit, *diligit Deum ſuper omnia, prout eſt principium & finis naturalis: charitas autem ſecundùm quod eſt objectum beatitudinis, & ſecundùm quod homo habet quandam ſocietatem ſpiritualem cum Deo.* Ergo in ſtatu naturæ lapſæ non ſolùm amor Dei ut eſt objectum beatitudinis, excedit naturæ vires, ſed etiam amor Dei authoris naturalis; ſiquidem ex S. Doctore, ille amor eſt naturæ lapſæ viribus impoſſibilis, qui erat poſſibilis naturæ integræ vigori: homo autem integer ad Deum authorem gratiæ ſine gratia diligendum ex eodem S. Thoma impar erat, & invalidus.

Quamobrem ex admiſſa diſtinctione amoris Dei in naturalem & ſupernaturalem (quam bonam & commodam, non vanam, ut Baius dicebat, eſſe contendo, cùm ex ea naturæ integræ & lapſæ vires dignoſcantur,) nihil contra nos effici poteſt, cùm juxta veridicam D. Thomæ ſententiam, non ſolùm amor Dei beatificantis, ſed amor Dei primi principii, ſi purus & caſtus ſit, omnes naturæ lapſæ vires exſuperet. Dum

ergo

ergo sacra Concilia dicunt, necessariam esse gratiam ad amorem Dei prout oportet eliciendum, illius distinctionis Dei ut beatificatoris, & ut primi principii, seu authoris naturalis & supernaturalis nullam rationem habuerunt; Pelagiani enim nunquam negarunt necessitatem gratiæ ad Deum ut beatificatorem promerendum; vel potiùs nunquam disputarunt, an amor Dei ut beatificatoris excedat naturæ vires, sed loquebantur de amore ipsis Philosophis gentilibus utique Deum glorificatorem non cognoscentibus possibili. Itaque Concilia verba illa, *sicut oportet*, in ipso Augustini, unde deprompta sunt, sensu intellexere. Manifestum est autem, verba illa nunquã adhibuisse Augustinum, ut amorem Dei castum naturæ corruptæ possibilem esse astrueret, ut ex superioribus liquet, sed ut amorem Dei castum à non casto secerneret, qui amor non castus, amor quidem Dei est, sed profectò non est sicut oportet: *Omnis præcepti finis est charitas*, inquit opportunè Augustinus in Enchir. c. 121. *id est ad charitatem refertur omne præceptum. Quod verò ita fit vel timore pœna, vel aliqua intentione carnali, ut non referatur ad illam charitatem, quam diffundit Spiritus sanctus in cordibus nostris, nondum fit quemadmedum fieri oportet, quanvis fieri videatur.* Et *in Psal.* 118. expendens versum illum? *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua!* sic habet: *Hæc est illa suavitas, quam Deus dat ut terra nostra det fructum suum, ut bonum verè benè, id est non mali carnalis formidine, sed boni spiritualis delectatione faciamus.* Tunc ergo amor Dei nondum est plenè & purè castus, cùm illi terrena aliqua cupiditas permiscetur; sæpe enim quæ

benè agere nobis videmur, non ſincerus Dei amor offert, ſed occulta cupiditas inficit, ut ſæpe dictum eſt.

Alia argumenta, quibus probari poteſt voluntatem hominis lapſi poſſe Deum viribus ſuis naturalibus diligere, quia æquè militant contra omnia hujus ſpeculationis conſectaria, in fine confutabimus.

Consectarium III.

Præcepta legis naturalis ſine ſpeciali Dei auxiliantis gratia ſervare homo in ſtatu naturæ lapſæ non poteſt.

PRobatur: Duplex eſt præceptorum divinæ legis obſervatio, ut docet S. Thomas; alia quantum ad ſubſtantiam operum, prout ſcilicet homo fortia, juſta, & alia virtutis opera exercet; alia obſervatio eſt ſecundùm ſubſtantiam ſimul & modum agendi, ut ſcilicet ex charitate fiant. Atqui neutro modo poteſt voluntas totam legem naturalem ſine gratia ſervare; & quidem, quod non poſſit totam legis naturalis ſubſtantiam ex modo charitatis ſervare, ſeu quod idem eſt, quod nequeat integram legem ex amore Dei caſto implere, patet ex dictis conſectario ſuperiori: quod autem nec ipſam operum præceptorum ſubſtantiam fideliter, & inviolabiliter ſine gratiæ adjutorio ſervare poſſit voluntas in hoc corruptionis ſtatu, variis argumentis ſuadetur contra Scotum & Durandum.

Tum ex Scripturis, in quibus lex dicitur infirma, imbecillis, & impotens ad justificandum, præceptorum observationem reddens difficiliorem, hominem sub peccato arctiùs concludens, ut Paulus præsertim inculcat. Specialiter verò Rom. 7. sic habet: *Occasione acceptâ peccatum operatum est in me omnem concupiscentiam: sine lege peccatum in me mortuum erat, sed cùm venit mandatum, peccatum revixit. Peccatum occasione accepcâ per mandatum seduxit me, & per illud occîdit.* Et *cap.*8. idem repetit. Quod confirmat 2. Cor. 3. *Idoneos nos ministros novi Testamenti fecit, non literâ, sed spiritu; litera enim occidit, spiritus autem vivificat.* Et paulò post prædicationem legis veteris nuncupat *ministrationem mortis, & damnationis.* Item Galat. 3. *Si data esset lex, quæ posset vivificare, verè ex lege esset justitia; sed conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus.* Denique *ad Hebr.*7. præcedens mandatum appellat *infirmum*, *& inutile.* Quorum verborum sensus non est, ut impii Novatores impiè interpretantur, observationem legis esse inutilem, imò & peccatum; sed germanus ille sensûs est, quem B. Augustinus *lib.*1. *de peccat. merit. cap.* 11. tradit, quia nimirum *lex jubere tantùm, & non adjuvare poterat.* Et quia litera *occidit augendo concupiscentiam, & iniquitatem prævaricatione cumulando, nisi liberet gratia.* Ea namque est corruptæ, superbæque voluntatis conditio, ut in prohibita promptiùs & suaviùs feratur libertatis amans, subjectionis impatiens; unde triti illi versus: *Nitimur in vetitum, volumus, cupimusque negata: Vxor amatori sordet, amica placet.* Quod explicat Augu-

stinus exemplo aquæ, cujus impetus vehementior fit obice posito, & tandem evicto violentiùs per prona pervolvitur: sic hoc ipsum, quod concupiscitur, fit jucundius dum vetatur. Igitur voluntas non potest sine gratia imposita sibi legis mandata servare; si enim ad ejus observationem vires naturæ sufficerent, utique lex erudiendo juvaret monstrando voluntati quid posset. Hinc idem Augustinus relatus à Prospero *sentent.* 44. sic habet: *Lex data est, ut gratia quæreretur; gratia data est, ut lex impleretur: neque enim suo vitio non implebatur, sed prudentia carnis; quod vitium per legem demonstrandum, per gratiam sanandum fuit.* Astipulatur Fulgentius libro de verit. prædest. cap. 20. *Lex sine gratia ostendere potest ægritudinem, non sanare; vulnera monstrat, medicamina non ministrat:* ut autem legis impleatur *præceptum, gratia ministrat auxilium; ac si lex revelat culpam, gratia confert indulgentiam: legis est igitur, quod peccata cognoscimus, gratiæ quod vitamus.*

Eodem planè modo loquuntur sacra Concilia, & Summi Pontifices. Etenim Concilium Carthaginense in epistola synodica ad Innocentium Papam, quæ est 90. inter Augustinianas, refert Pelagianos esse damnatos, quòd dixerint, *in eo Dei gratiam esse deputandam, quod talem hominis instituit, creavitque naturam, quæ per propriam voluntatem legem Dei posset complere, sive naturaliter in corde scriptã, sive literis datam.* Et in altero Concilio Carthaginensi *can.* 4. definitur per gratiam nobis præstari, *ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus, atque valeamus.* Et *can.* 5. anathematizatur, qui asseruerit hominem sine gratia posse

implere

implere divina mandata. Quam doctrinam Innocentius, Cœlestinus, aliique Pontifices confirmarunt.

Augustini testimonia referre supervacaneum est; tum quia satis multa protulimus; tum quia hanc veritatem ex professo multis in locis S. Doctor omnibus argumentis stabilit. Quid enim aliud toto de spiritu & littera libro, necnon integro de verbis Apostoli sermone 13. intendit Augustinus, quàm sine spiritu gratiæ legem non impleri, quia data est lex, ut inveniret se homo; non ut morbus sanaretur, sed ut prævaricatione morbo crescente medicus quæreretur. Non possum tamen silentio præterire præclara ista ex libro de gratia Christi, *cap.* 8. verba: *Usque adeò aliud est lex, aliud est gratia, ut lex non solùm nihil possit, verùm etiam plurimùm obsit, nisi adjuvet gratia. Et hæc ostenditur legis utilitas, quoniam quos facit prævaricationis reos, cogit confugere ad gratiam liberandos, & ut concupiscentias malas superet adjuvandos; jubet enim magis, quàm juvat; docet morbum esse, non sanat; imò ab eo potiùs, quod non sanatur, augetur.*

Ratio S. Thom. *art.* 2. 4. 8. *&* 9. petita ex infirmitate naturæ efficax est; nam homo qui legem servare tenetur, vel est justus, vel peccator. Si peccator, id est si in statu peccati mortalis existat, manifestum est, ipsum divinæ gratiæ adjutorio egere, ne in peccatum, in quod continuis immoderatarum passionum motibus incitatur, miserè prolabatur; cùm enim viæ peccatorum, ut ait Psalmographus *Psal.* 34. sint *tenebræ & lubricum, & Angelus Domini persequens illos,* sine dubio non infrequentiùs peccando cadunt,

quàm offendere solent qui per lubrica in tenebris ambulant. Et hic est sensus verborum horum sacrorum textuum, Eccles. 27. *Qui non in timore Domini continuerit se, citò corruet domus ejus.* Et Thren. 1. *Peccatum peccavit Ierusalem, propterea instabilis facta est.* Et Isaiæ 57. *Impii quasi fervens mare, quod quiescere non potest, & redundant fluctus ejus in conculcationem & lutum.*

Etenim, ut ratiocinatur D. Thomas, antequam hominis ratio reparetur per gratiam justificantem, potest quidem homo singula peccata mortalia vitare, & per aliquod tempus, quia non est necesse, quod continuò peccet in actu; sed quod diu maneat absque peccato mortali, esse non potest. *Quia sicut rationi subdi debet inferior appetitus* (verba sunt S. Thomæ) *ita etiam ratio subdi debet Deo, & in ipso constituere finem suæ voluntatis: per finem autem oportet, quod regulentur omnes actus humani, sicut per rationis judicium regulari debent motus inferioris appetitus. Sicut ergo inferiori appetitu non totaliter subjecto rationi non potest esse, quin contingant inordinati motus in appetitu sensitivo: ita etiam ratione hominis non existente totaliter subjecta Deo, consequens est, ut contingant multa inordinationes in ipsis actibus rationis. Cùm enim homo non habet cor suum firmatum in Deo, ut pro nullo bono consequendo, vel malo vitando ab eo separari vellet, occurrunt multa, propter quæ consequenda vel vitanda homo recedit à Deo, contemnendo præcepta ipsius; & ita peccat mortaliter. Præcipuè quia in repentinis homo operatur secundùm finem præconceptum, & secundùm habitum præexistentem: quamvis ex præmeditatione rationis homo possit aliquid*

aliquid agere præter ordinem finis præconcepti, & præter inclinationem habitus. Sed quia homo non potest semper esse in tali præmeditatione, non potest contingere, ut diu permaneat, quin operetur secundùm convenientiam voluntatis deordinatæ à Deo, nisi citò per gratiam ad debitum ordinem reparetur. Quam doctrinam deprompsit Angelicus Doctor ex Patribus, Augustino *lib. de Spirit. & lit. cap.* 26. & *lib. de catechiz. rudibus, cap. ult.* Gregorio 22. *Mor. c.* 12. ubi ait: *Peccatum, quod per pœnitentiam mox non deletur, suo pondere in aliud trahit.* Chrysostomo etiam *in in cap.* 11. *Matth.* docente, quod quemadmodum fracto gubernaculo navis, non quò vult nauta vadit, sed quò tempestas impellit; ita homo gratia destitutus in peccata præceps ruit. At peccata non committuntur, nisi dum præcepta divina violantur: Ergo non potest peccator præcepta divina sine gratia servare.

Idem quoque de homine justo facilè demonstrari potest, non solùm ratione generali petita ex eo, quod nulla res creata potest in quemcunque actum prodire, nisi virtute motionis divinæ, sed etiam ratione speciali, inquit D. Thomas *art.* 9. id est, propter conditionem status naturæ humanæ. *Quæ quidem licèt per gratiam sanetur quantum ad mentem, remanet tamẽ in ea corruptio, & infectio quantum ad carnem, per quam servit legi peccati, ut dicitur ad Rom.* 7. *Remanet etiam quædam obscuritas in intellectu, secundùm quam, ut etiam dicitur Rom.* 8. *Quid oremus sicut oportet, nescimus. Propter varios enim rerum eventus, & quia etiam nos ipsos non perfectè cognoscimus, non possumus ad plenum scire quid nobis expediat, secundùm illud Sap.* 9. *Cogi-*

tationes

tationes mortalium timidæ, & incertæ providentiæ nostræ. Et ideo necesse est nobis, ut à Deo dirigamur, & protegamur, qui omnia novit, & omnia potest.

Quæ ratio sic potest ad formam reduci: Homo etiam justificatus, gratiâ actuali destitutus non potest omnia peccata mortalia vitare: ergo nec totam legem servare. Consequentia patet, cùm lex non nisi peccatis mortalibus violetur. Antecedens verò probatur. Tum quia, ut ait August. lib. de nat. & grat. c. 26. *Sicut oculus corporis etiam plenissimè sanus, nisi candore lucis adjutus non potest cernere: sic homo plenissimè justificatus, nisi æterna luce justitiæ divinitus adjuvetur, rectè non potest vivere.* Tum quia in in hujus vitæ periculis, urgente præsertim concupiscentiæ, quæ per gratiam non tollitur, motu, occurrunt variæ & graves tentationes, non solùm ab extrinseco, sed etiam ab intrinseco, quæ voluntatem debilem ad peccatum pertrahunt; quia nimirum voluntas majorem sequitur delectationem, trahit enim sua quemque voluptas, nisi vel gratia voluntatem proclivem retineat, vel majori, & puriori infusa delectatione, quæ à gratia inseritur, dominans cupiditas superetur: quam quidem cupiditatem voluntas tentata vincere quidem libertate sua potest, nunquam tamen vincet, nisi divinitus in bonum inclinetur, & mutetur mentis affectio, quam ex cupiditate alliciente contrahit. Tum quia Justi ad mandata divina servanda auxilium Dei in quotidianis Ecclesiæ orationibus postulant: & pro servata lege gratias agunt. Hinc Arausicanum Concil. can. 10. sic habet: *Adjutorium Dei etiam renatis & sanctis semper est implorandum,*

ut

ut ad finem bonum pervenire, vel in bono possint opere perdurare. Tum quia ad illud auxilium faciliùs obtinendum hortantur Sancti, ut ad Sacramenta piè accedamus, quia gratia sacramentalis jus quoddam importat habendi à Deo auxilia in necessitatibus, & in tribulatione, ut suo loco dicetur. Tum quia Justi bonorum omnium suorum, fugæ peccati, & observationis mandatorum gloriam Deo ascribunt, illudque Davidicum sincerè decantant: *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Denique quia ex effectibus idem apparet; sæpe enim Justos cadere sinit Deus, ut sibi non tribuant quod stent. Nam ut ait Augustinus hom. 23. inter 50. *Agnosce gratiam ejus, cui debes & quod non admisisti. Mihi debet iste quod factum est, & dimissum vidisti; mihi debes & tu quod non admisisti. Nullum est enim peccatum quod fecit homo, quod non possit facere alter homo, si desit rector à quo factus est homo.* Quapropter idem Doctor sanctissimus docet justos debere gratias agere Deo, quòd à peccatis servati sint. *Diligam te, Domine*, inquit lib. 2. Confess. c. 7. *& gratias agam, & confitebor nomini tuo: quoniam tanta dimisisti mihi mala, & nefaria opera mea. Gratiæ tuæ deputo, & misericordiæ tuæ, quod peccata mea tanquam glaciem solvisti. Gratiæ tuæ deputo & quæcumque non feci mala. Et omnia mihi dimissa esse fateor, & quæ mea sponte feci mala, & quæ te duce non feci. Quis est hominum, qui suam cogitans infirmitatem, audet viribus suis tribuere castitatem, atque innocentiam suam, ut minùs amet te, quasi ei minus necessaria fuerit misericordia tua, quâ donas peccata conversis ad te. Qui enim vocatus à te sequutus est vocem tuam, &*

& vitavit ea, quæ me de meipso recordantem & fatentem legit, non me derideat ab eo medico ægrum sanari, à quo sibi præstitum est ut non ægrotaret, vel potiùs ut minùs ægrotaret. Et ideò tantumdem, imò verò amplius diligat, quia per quem me videt tantis peccatorum meorum languoribus exui, per eum se videt tantis peccatorum languoribus non implicari.

CONSECTARIUM II.

Ad vitanda quævis peccata venialia requiritur præter gratiam speciale privilegium, soli Deiparæ Virgini eximium.

SEquitur planè ex dictis; cùm enim gratia, quæ communiter datur, sive habitualis sit, sive actualis, non tollat infirmitatem humanæ naturæ, quam in hoc statu sentimus, nec amorem Dei actualem semper inspiret, nec divinæ nos regulæ infallibiliter conjungat, nec corruptionem inferioris appetitus perfectè sanet, fit inde, quod licèt ratio motus appetitus singulos possit sua libertate & vigilia reprimere, *non tamen omnes*, inquit S. Thomas art. 8. *Quia dum uni resistere nititur, fortassis alius insurgit; & etiam quia ratio non potest esse semper pervigil ad hujusmodi motus vitandos.* Hinc Tridentinum *sess.* 6. *cap.* 11. sic habet: *Licèt in hac mortali vita, quantumvis sancti & justi, in levia saltem & quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur, peccata quandoque cadant, non propterea desinunt*

esse

esse justi; nam justorum illa vox est & humilis, & verax: Dimitte nobis debita nostra.

Hanc doctrinam deprompsit sacra Synodus ex Scripturis & Patribus. 3. Reg. 8. *Non est homo, qui non peccet.* Psal. 31. *Remisisti iniquitatem peccati mei: pro hac orabit ad te omnis* (non solùm peccator, sed) *sanctus.* Psal. 142. *Non intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.* 1. Joan. 1. *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus.* Sed Augustino maximè placuit locus ille orationis Dominicæ: *Dimitte nobis debita nostra.* Quæ verba ponderans *lib. de natura & grat. c. 25.* sic ait: *Parum attendit, cùm sit acutissimus* (Pelagius) *non frustrà etiam justos in oratione dicere: Dimitte nobis debita nostra; Dominumque Christum cùm eam orationem dicendo explicuisset, veracissimè subdidisse: Si enim dimiseritis peccata hominibus, dimittet vobis Pater vester peccata vestra: per hoc enim quotidianum spiritale quodammodo incensum, quod ante Deum in altari cordis, quod sursum habere admonemur, infertur, etiamsi non hîc vivatur sine peccato, dum subinde veniâ deletur quod ignorantiâ, vel infirmitate committitur.* Idipsum docet Concilium Milevitanum cap. 6. *Quisquis sic accipiendum putaverit, ut dicat propter humilitatem dici nos habere peccatum, non quod verè ita est, anathema sit.*

Porrò Augustinus hanc Catholicam veritatem non solùm docet, sed probat ex professo variis in locis, atque Pelagianorum objectiones efficaciter dissoluit. Sic *libro 2. de peccat. merit. c. 7. & 8.* explicat illud Joannis: *Qui natus est ex Deo, nō peccat, sed nec peccare potest,*

quia

quia semen ejus in ipso manet. Quorum verborum sensus est, hominem qua parte renovatus est, nec peccare, nec peccare posse; sed quia per justificationem non perfectè absumitur vetustas, ideò qua parte homo adhuc in vetustate est, peccatum habet: regeneratus quippe, & similis Deo est, & dissimilis: similis per primitias spiritus, dissimilis per reliquias vetustatis: primo modo considerati peccare non possumus, sed posteriori sæpe peccamus, donec tota sanetur infirmitas, & accipiatur tanta libertas, in qua sicut necesse est, permaneat beatè vivendi voluntas, ita ut sit etiam benè vivendi, & nunquam peccandi voluntaria, felixque necessitas.

Id confirmat S. Pater *cap.* 10. exemplo Noë, Daniel, & Job, quibus tam magnum justitiæ Scriptura perhibet testimonium, ut *Ezech.* 14. dicatur: *Si fuerint tres viri isti in medio ejus, Noë, Daniel, & Iob, ipsi justitiâ suâ liberabunt animas suas.* Et tamen tres istos non fuisse sine peccato, Scriptura ipsa testatur; nam & Noë ebrietatem refert, *Genes.* 9. & Daniel *cap.* 9. confitetur peccata sua: & Job seipsum peccatorem esse pronuntiat, *c.* 9. 13. 14. & aliis multis. Nec obest, quod variis ejusdem libri capitibus summis Job laudibus extollatur, dicaturque adeò justus, adeoque se ab omni opere malo abstinens, ut nullus esset ei similis super terram. Non itaque obest, quia ut ibidem Augustinus exponit, laudatur quidem Job tanquam excellens, sed non tanquam absque omni peccato. Imo ideò justus dicitur, quia licèt gravia peccata divinæ amicitiæ repugnantia non committeret, veraciter tamen, & humiliter venialia sua, & quotidiana peccata confitebatur.

Eodem ferè modo explicat idem Pater elogium Zachariæ & Elizabeth, de quibus *Luc.*1.dicitur, *quod erant justi ante Deum ambo, incedentes in omnibus mandatis, & justificationibus Domini sine querela.* Quibus verbis eminens quidem eorum sanctitas designatur, sed minimè ab omni peccato veniali immunitas. Maximè quia eorum spectabilis vita talis erat, quam nullus hominum justè posset in accusationis & criminationis querelam vocare; & ideo ante Deum justi ambo dicebantur, quia probabilis, atque laudabilis eorum conversatio nullâ homines dissimulatione fallebat, sed ut apparebant hominibus, ita erant noti in oculis Dei. Non autem dictum est hoc secundùm perfectionem illam justitiæ, in qua verè, atque omni modo immaculati, perfectique vivamus. Ita totidem ferè verbis Augustinus *lib. de grat. Christi, c.*48.

Ratio verò hujus veritatis ea est, quam tradit S. Doctor *art.* 8. Quia nimirum nequit homo omnes sensualitatis motus, unde peccata venialia proficiscuntur, reprimere: dum enim uni resistere nititur, sæpè consurgit alius; nec potest ratio ita esse pervigil, ut omnes illos impediat. Maximè quia concupiscentia, fomes peccati, qui à peccato est, & ad peccatum jugiter inclinat, amor sui, & amor mundi cor nostrum semper solicitant, motus nostros etiam pios inficiunt, dum obliquant: unde ut ait Bernardus, pedes qui sunt animæ affectiones, dum in hoc pulvere gradiuntur, ex toto mundi esse non possunt, quia aliquando vanitati, aliquando voluptati, aut curiositati plusquàm oportet cedat animus vel ad horam. Ergo sicut ex ulcere aperto, si non semper, saltem sæpè sanies fluit & pus; ita ex concupis

cupiſcentiæ plagâ primi peccati granditate inflictâ peccati alicujus putredo & fœtor frequenter promanant. Peccatum enim primigenium, in quod cecidimus omnes, non in lutum ſolum, ſed & ſuper acervum lapidū non modò nos fœdavit, ſed etiam vulneravit: unde *peccatum*, ut docet Auguſt. lib. de perf. juſt. c. 4. *ſequuta eſt peccatum habendi dura neceſſitas, donec tota ſanetur infirmitas, & accipiatur tanta libertas, in qua ſicut neceſſe eſt, permaneat beatè vivendi voluntas, ita ut ſit etiam benè vivendi, & nunquam peccandi voluntaria, felixque neceſſitas.*

Quæ ratio S. Thomæ ex Patribus deprompta convincit, ni fallor, quod licèt nequeat juſtus ſine ſpeciali auxilio, imò nec ſine privilegio ſingulari diu à peccatis venialibus ex importuna & continenti concupiſcentiæ impugnatione rationem plenè deliberatam præveniente, & voluntatem ſenſim ſine ſenſu in ſuas partes alliciente proficiſcentibus abſtinere; nihil tamen vetat, quin juſtus aliquis eximium præſertim ſanctitatis gradum adeptus poſſit peccata venialia plenè deliberata, quæve non niſi ob materiæ levitatem venialia dicuntur, abſque ſpeciali privilegio cum auxiliis ſibi quadantenus connaturaliter impertitis vitare. Ad cujus evidentiam conſiderandum eſt, quod licèt ordo gratiæ, ut nomen ipſum ſonat, merè gratuitus ſit, totuſque ex divina voluntate pendeat, ac proinde liberè à Deo cujus judicia abyſſus multa, gubernetur; nihilominus tamen iuxta ordinatam Dei authoris ſupernaturalis providentiam invenitur in eo uſitatus quidam gratiæ curſus, à quo Deus rarò, nec niſi noſtrâ culpâ abſcedit. Uſitatus autem ille divinæ gratiæ modus in eo poſitus

eſt

est, ut pro ratione, & distinctione gratiæ,& sanctitatis habitualis,gratias actuales nunc validiores & frequentiores, nunc infrequentiores & invalidiores largiatur: ad quem usitatum, & solitum agendi modum Deus non ita astringitur, quin interdum occultis judiciorum suorum judiciis homines non solùm in virtute non multùm adhuc progressos ad altiorem sanctitatem attollat, sed etiam occallentes peccatores emolliat, & ad eminentem sanctitatis gradum brevi provehat; sicut è contra eximiæ virtutis viros in peccata prolabi interdum sinat, ut qui gloriatur, in Domino glorietur. Cæterùm nos de usitato gratiæ cursu sermonem habemus. Igitur qui ad sublimem sanctitatis, & christianæ puritatis gradum pervenere, his veluti continenter auxilia Deus infundit, quibus cum Deo perenniter conjuncti, ad superna semper anhelant, in cœlis conversantur, mortalia floccifaciunt, humanis, terrenisque nec moti blanditiis, nec territi minis, tentationes nullo negotio superant, quibus alii succumbunt. Quamobrem licèt in illis excellenti sanctitate præditis sint quotidiana peccata,attamen peccata ex objecto venialia consultò, & prudenter, sin nunquam, certè rarò committunt. Queruntur illi quidem, & verè queruntur, multis sese & occultis insidiantis concupiscentiæ laqueis irretiri: ipsi etiam vel maximè sobrii gemunt se voluptati servire, dum servire valetudini sibi videntur: lamentantur etiam, se non rarò quæ sua sunt, non quæ JESU-CHRISTI quærere. Verumtamen viri illi pietate præstantes, quales erant Apostoli, Baptista, S.Joseph, &c. aliique primæ notæ Apostolici viri, vix ac ne vix qui

quidem aliter quàm per ignorantiam, vel subreptionem peccant. Purissimæ namque animæ omne quo Deum offensum iri certò, & prudenter vident, continuò summo studio, summâ diligentiâ, summâ cautione declinant.

Et ratio S. Thomæ est convincens: Ideò namque S. Præceptor probat, hominem quemlibet justum non posse venialia vitare peccata, quia ratio non potest continenter attendere, nec jugiter vigilare, *propter corruptionem inferioris appetitus sensualitatis, cujus motus singulos quidem ratio reprimere potest (& ex hoc habent rationem peccati, & voluntarii,) non autem omnes; quia dum uni resistere nititur, fortassis alius insurgit, & etiam quia ratio non potest semper esse pervigil ad hujusmodi motus vitandos.* Atqui defectus attentionis & vigilæ efficit peccata ex sola indeliberatione venialia, nec contingit in his, quæ talia sunt ex materiæ tenuitate prudenter admissa. Ergo viri sanctitate præstantes à venialibus deliberatis absque singulari privilegio, cum divinæ gratiæ auxiliis sibi concedi solitis & abstinere possunt, & diu interdum abstinent. Ex quibus sine negotio argumentis P. Gonet & aliorum oppositum sentientium occurres.

Secunda consectarii pars duas virtualiter includit. Prima ait, Beatissimam Virginem Deiparam ab hac peccandi venialiter necessitate esse excipiendam; altera contendit, privilegium aliud uni esse Deiparæ eximium, nec esse ulli alteri concessum. Primum ampliùs demonstrabimus in fine tractatus de Incarnatione, dissertatione speciali, ubi pro modulo incomparabilis Matris dotes prosequemur; in præsenti solùm Concilii Tridentini decretum, quo *sess. 6. can.*

23.

23. docet hunc esse constantem Ecclesiæ Catholicæ sensum, proferemus: *Si quis*, inquit, *hominem semel justificatum dixerit posse in tota vita peccata omnia etiam venialia vitare, nisi ex speciali privilegio, quemadmodum in B.Virgine tenet Ecclesia, anathema sit.* Nec est audienda impia Calvini vox in suo pestifero Concilii Tridentini antidotho aientis, se tale Virginis privilegium ultrò crediturum cùm cœleste diploma protulerimus. Sed mentitur iniquitas sibi; diplomati enim cœlesti non crederet, qui Ecclesiæ, de qua Filius Patris cœlestis testimonium perhibuit, fidem negat: nihil ergo mirum si Matri Dei peccata asserit, qui sponsæ Dei Ecclesiæ errores ascribit. Patientur, si placet, nostri Novatores, ut Augustini judicium Calvini sententiæ præferamus. Sic autem habet S.Pater lib. de nat. & grat. c.36. *Exceptâ Sanctâ Virgine Mariâ, de qua propter honorem Domini nullam prorsus, cùm de peccatis agitur habere quæstionem. Inde enim scimus, quod ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere ac parere meruit eum quem constat nullum habuisse peccatum,* Sed de his plura loco memorato.

Quod verò Deipara sola inter puras creaturas fuerit à peccato veniali exempta, nec illa prærogativa sit in alios Sanctos quàmlibet insignes dilatanda, tradit idem S. Pater, ibidem subjungens: *Hac ergo Virgine excepta, si omnes illos Sanctos & Sanctas, cùm hîc viverent, congregare possemus, & interrogare utrum essent sine peccato, quid fuisse responsuros putamus? Nonne una voce clamassent: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas*

in

in nobis non est. Nec obest quod de B. Joanne Baptista canat Ecclesia, ipsum antra deserti teneris sub annis petivisse, ne levi famine vitam macularet. Non obest, inquam; tum quia illud de peccato veniali deliberato, quodve tale sit ex solius materiæ levitate, non verò ex subreptione, intelligi commodè potest; tum quia de peccato veniali in certa materia, putà vaniloquii, elogium illud interpretari possumus. Nam Sanctorum nonnullos à quadam peccati specie immunes dono speciali fuisse, ita ut nunquam contra aliquam virtutem in gradu heroïco divinitus sibi concessam, sive mortaliter, sive venialiter peccaverint, putà B. Josephus contra castitatem, Apostoli contra fidem, juxta gratiarum divisiones, alii sic, alii verò sic, creditu piissimum est.

Contra statutam veritatem catholicam pauca è Scripturis deprompta testimonia Pelagius objiciebat, putà illud Matth. 5. *Estote perfecti, sicut Pater vester cœlestis perfectus est.* Talis autem, ac tantus perfectionis gradus, qui Patris cœlestis perfectionem æmulatur, procul dubio peccatum veniale excludit. Sed illud, aliaque hæretici Scripturis abutentis deliramenta validè confutat S. Augustinus *lib. 2. de peccat. merit. cap. 15.* Non enim perfectio Divina imitanda proponitur quasi ex æquo exscribenda, sed tanquam exemplar, ad quod aspirare, & juxta quod virtutes nostras reformare pro virili parte tenemur. Proponitur ergo nobis divina perfectio, non quam assequamur, sed ad quam piè proficientes, & peccata quotidiana plangentes, & spiritum nostrum scopentes accedamus. Alia argumenta è ratione petita in fine solvemus.

CONSECTA

CONSECTARIUM V.

Perseverantia est speciale gratiæ donum, imò & gratiarum omnium coronis.

RECtè monet Angelicus noster Præceptor, perseverantiam trifariàm accipi posse. Primò namque perseverantia significat habitum, per quem homo firmiter stat, nec à virtutum praxi per tristitias irruentes dimovetur: unde sicut continentia concupiscentias frenat, & delectationes moderatur, ita perserverantia mœroribus, tristitiæ, & tædio, quæ virtutum praxim non raro comitantur, obsistit. Secundò accipitur perseverantia pro habituali dispositione, quâ quis firmum in bono perseverandi propositum experitur: quod propositum est gratiæ sanctificantis, virtutumque infusarum, atque acquisitarum fructus suavissimus. Tertiò denique, & magis strictè accipitur perseverantia pro ipsa perenni boni praxi & continuatione ad finem usque vitæ inclusivè perdurante, de qua sic habet August. lib. de don. perseu. cap. 1. *Asserimus donum Dei esse perseverantiam, quâ usque in finem perseveratur in Christo; finem autem dico, quo vita ista finitur, in qua tantummodò periculum est, ne cadatur.* Hoc prælibato,

Veritatem hujus consectarii probat in primis Augustinus ex Scripturis. Psal. 15. *Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi, ne commovear.* Psal. 65. *Non dedit in commotionem pedes meos.* Psal. 69. *Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ, & su-*

per filium hominis, quem confirmasti tibi, & non discedimus à te. Ex quibus verbis sic infert Augustinus lib. de don. persever. cap. 7. *Manus ergo Dei est ista, non nostra, ut non discedamus ab eo.* Ponderat ibidem Augustinus illud Jerem. 32. *Timorem meum dabo in corde eorum, ut non recedant à me. Quod quid est aliud,* inquit S. Doctor, *quàm talis, ac tantus erit timor, quem dabo in cor eorum, ut mihi perseveranter adhæreant?* Expendit etiam illud Philip. 1. *Vobis donatum est pro Christo, non solùm ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini. Horum quippe unum* (verba sunt Augustini) *pertinet ad initium, alterum ad finem; utrũque tamen est Dei donum, quia utrumque dictum est esse donatum: quod enim est initium verius Christiano, quàm credere in Christum? Quis finis melior est, quàm pati pro Christo?* Adducit etiam in ejusdem veritatis confirmationem, tum illud Rom. 14. *Domino suo stat, aut cadit; stabit autem, potens est enim Dominus statuere illum.* Tum illud 1. Petri 3. & 5. *Qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet. Deus omnis gratiæ, qui vocavit nos in æternam suam gloriam in Christo Iesu, modicùm passos ipse perficiet, confirmabit, solidabitque.*

Eandem veritatem tradunt sacra Concilia, tum Carthaginense *cap.* 3. definiens adjutorium Dei valere, ut peccata non committantur, ac proinde ut in cœpta justitia permaneamus. Tum Arausicanum II. cap. 9. *Divini muneris est cùm & rectè cogitamus, & pedes nostros à fallacitate, & injustitia continemus.* Et can. 10. *Adjutorium Dei etiã renatis, ac sanctis semper est implorandum, ut ad finem bonum pervenire, vel in bono possint opere perdurare.* Denique Tridẽtinum

tinum *sess.6.cap.* 13. expressè docet perseverantiæ munus, de quo scriptum est, *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*, haberi non posse, *nisi ab eo qui potens est eum qui stat, statuere, ut perseveranter stet; & eum qui cadit, restituere.* Et *can.*22. sic pronuntiat: *Si quis dixerit, justificatum vel sine auxilio speciali Dei in accepta justitia perseverare posse, vel cum eo non posse, anathema sit.*

Denique hanc fidem docent summi Pontifices, cæterique Ecclesiæ Patres, una voce dicentes, boni operis initium, progressum, & finem speciali Dei auxilio esse ascribendum; quia sicut Deo auxiliante vincimus, ita eo iterum non adjuvante vincimur; nec sumus ad superandas diaboli insidias, & evincendas carnis concupiscentias satis idonei, nisi per quotidianum Dei adjutorium perseverantiam bonæ conversationis acceperimus.

Rationes autem hujus veritatis multæ à sacris Doctoribus proferuntur, quas breviter attingemus. In primis valdè urget Augustinus rationem ex orationibus & gratiarum actionibus Ecclesiæ petitam, quam unam abundè sufficere ait, nec opus esse ut operosas hac in re disputationes instituamus. Cùm enim Ecclesia quotidie oret, ut credentes perseverent, ut sint in fide stabiles, & in opere efficaces; ut congregata Deus restauret, & restaurata conservet; ut quæ sunt bona nutriat, & pietatis studio quæ sunt nutrita custodiat, denique aliis missis, ut det nobis Deus perseverantem in sua voluntate famulatum, planè relinquitur perseverantiam usque in finem nobis à Deo donari. Sed inter orationes eminere Dominicam, & præ cæteris

veritatem istam in ea inculcari tradit idem Augustinus cap.7. *Si alia*, inquit, *documenta non essent, hæc Dominica nobis ad causam gratiæ, quam defendimus, sola sufficeret.* Hinc ibidem observat, in singulis fermè petitionibus, sin expressè, certè tacitè perseverantiam postulari: v.g. quando justus petit à Deo, *sanctificetur nomen tuum*, quid aliud petit & rogat, quàm ut qui in Baptismo sanctificatus est, in eo quod esse cœpit perseveret, atque in illis permaneat bonis, quæ se accepisse novit. Similiter cùm petit, *adveniat regnum tuum*, nihil aliud poscit, nisi ut in sibi data sanctitate perseveret; neque enim aliter ei veniet regnum Dei, nisi quia perseveraverit usque in finem. Item cùm rogat, *Fiat voluntas tua*, perseverantiam petit; cùm enim voluntas Dei jam facta sit in Sanctis, ut adhuc fiat non petunt, nisi ut in eo quod cœperunt perseverarent. Cùm enim in ea petitione optent non solùm ut homines ex infidelibus fiant fideles, quod ad bonum initium videtur pertinere, sed etiam ut justi in facienda voluntate Dei æquentur Angelis Dei, utique perseverantiam demonstrantur orare, quoniam nemo pervenit ad illam summam, quæ in regno est, beatitudinem, nisi in ea, quam in terra inchoavit, sanctimonia in finem usque perseveret. Sic etiam quando panem quotidianum & supersubstantialem petunt, nedum alimenta ut conserventur, sed etiam auxilia, quibus animus quotidie reficiatur, exorant; nedum corpus Christi petunt, à quo nolunt separari, sed ut in ea sanctitate permaneant petunt, quæ nullum crimen admittat, quo à Christo separari mereantur. Denique cùm dicunt Sancti, *Et ne nos inducas*

in

in tentationem, perseverantiam etiam rogant; neque enim quisquam in proposito Christianitatis perseverare desistit, nisi in tentationem primitus inferatur.

Secunda ratio S.Thomæ est hujusmodi. Omne quod est de se variabile, ad hoc ut figatur in uno indiget auxilio alicujus moventis immobilis: homo autem variabilis est de bono in malum, & de malo in bonum : ad hoc igitur ut immobiliter perseveret in bono, indiget auxilio divino. Ad cujus pleniorem elucidationem considerandum est, gratiam in hoc viæ statu imperfectè ab homine justo participari, quia nimirum diffusa in viatores gratia nec Deo actuali amore semper eos conjungit, nec appetitum perfectè sanat, nec divinæ regulæ indefectibiliter animum connectit. Ergo præter gratiam habitualem necessarium est justo speciale divinæ opitulationis auxilium, ut voluntas, quanvis infirma, non deficiat tamen, nec adversitate aliqua superetur. *Cùm liberum arbitrium de se sit vertibile* (verba sunt S.Thomæ 2.2.q.137.art.4.) *& hoc ei non tollatur per habitualem gratiam præsentis vitæ, non subest potestati liberi arbitrii etiam reparati, ut se immobiliter in bono statuat, licèt sit in potestate ejus, quod eligat; plerumque enim cadit in nostra potestate electio, sed non executio.* Quam solidissimam ratiocinationem ex Magistro suo Augustino deprompserat Doctor Angelicus; sic enim discurrit S. Pater lib. de correp. & grat. cap. 12. *Si in tanta infirmitate vitæ hujus ipsis* (Sanctis) *relinqueretur voluntas, ut in adjutorio Dei, sine quo perseverare non possunt, manerent si vellent, nec in eis operaretur ut vellent, inter to-*

& tantas tentationes infirmitate suâ voluntas ipsa succumberet, & ideo perseverare non possent, quia deficientes infirmitate nec vellet, aut non ita vellet infirmitate voluntatis, ut possent. Subventum est igitur infirmitati voluntatis humanæ, ut divinâ gratiâ indeclinabiliter & insuperabiliter ageretur, & ideò quanvis infirma, non tamen deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur.

Tertia ratio est, quia si justi semel in gratia constituti non indigerent speciali dono, quo perseverantia ipsa donetur, discretio perseverantis à non perseverante in liberum arbitrium, in illiusque bonum usum refunderetur, Deoque sola perseverandi facultas, non verò ipse perseverantiæ fructus assereretur: Deo namque tanquam authori speciali illud solùm tribuitur, quod largitur; non largiretur autem in illa hypothesi ipsam perseverantiam Deus, sed unam duntaxat perseverandi potestatem. Consequens autem catholicus refugit sensus: tum quia illi repugnat Paulino oraculo 1. Cor. 4. *Quis te discernit? Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* Tum quia cùm actus sit consummatio potestatis, & perseverantia actualis ipsâ perseverandi facultate potior, quod minus est bonum summo bono Deo, majus autem bonum voluntati creatæ adscriberetur, quo nihil iniquius. Tum quia perseverantia est specialis prædestinationis effectus, imò beneficiorum omnium prædestinato concessorum coronis. Ergo in gratuitam Dei voluntatem revocandum est, cùm prædestinatio sit gratuitum miserẽdi propositum, & gratuita etiam beneficiorem præparatio, quibus

certissimè liberantur quicumque liberantur, ut aliàs satis, superque demonstratum est. Objectiones in fine dissoluemus.

CONSECTARIUM VI.

Gratiæ adjutorium ad opera supernaturalia omninò desideratur.

NOn eget multis probationum momentis hujus consectarii veritas per se lucens; etenim si ad opera moraliter bona, si ad tentationes superandas, si ad observanda legis naturalis mandata divinæ auxiliò gratiæ opus est, procul dubio ad opera supernaturalia, id est naturæ vires prætergressa, desiderari gratiam fatendum est. Nec enim alia de causa supernaturalia dicta sunt, nisi quia omnem naturæ conatum excedunt, atque naturalis facultatis sphæram transiliunt. Denique omne illud, quod est ordinis supernaturalis, per se auxilium ejusdem ordinis exigit, ut debita causam inter & effectum, dispositionem inter & formam proportio servetur. Ergo omne opus, quod per se ad gratiam sanctificantem, quæ est ordinis supernaturalis veluti substantia, manuducit, ex auxilio supernaturali procedere necesse est. Unde Tridentinum *sess. 6. can. 3.* definit, omnia quæ conducunt ad hoc ut gratia justificationis conferatur, esse à præveniente Spiritus sancti inspiratione.

Dices: Videtur quidem per se notum, opus entitativè supernaturale naturæ vires excedere; sed quid vetat dicere, dari in natura initium operis supernaturalis, & justificationis, quatenus

facienti quod in se est ex viribus naturæ, ex pacto & lege statuta largitur Deus justificationis beneficium, ita ut per bona moralia ex fine honesto elicita præparetur animus ad ea sibi asciscenda auxilia, quibus justificationis gratiam infallibiliter consequetur?

Respondeo hanc doctrinam, quæ unum ex præcipuis Ludovici Molinæ sententiæ capitibus continet, nulla nobis posse ratione probari. Tum quia in natura nullum esse quit justificationis initium, quod sit primæ gratiæ conferendæ motivum: prima quippe gratia, si quæ ulla, gratis omninò donatur; unde secundùm omnes Theologos, licèt in dubium revocetur, an prædestinatio ad gloriam prævisa merita supponat, de prædestinatione tamen ad gratiam id in controversiam vocare nefas est. Nam *non ex operibus, sed ex vocante dictum est: Iacob elegi, Esau autem odio habui*, ut dicitur *Rom.* 8. Tum quia multos ad gratiam peccatores evehit Deus, non sese parantes, vel ad justificationem operum naturalium honestate viam sternentes, sed obices actu ponentes: imò interdum occulto judicio nonnullos brevi ad cumulum sanctitatis ex sentina iniquitatis extollit, aliosque minùs perversos relinquit; & nonnunquam eximiæ pietatis Sanctos levibus succumbere tentationibus sinit, ut qui gloriatur, in Domino glorietur. Ergò obstruatur omne os necessum est, nec in dispositiones à libero arbitrio jactas refundi potest justificationis œconomia. Tum quia pactum illud dandi gratiam benè naturalibus viribus agenti, vel exigit totius legis naturalis observantiam, vel uno, aut altero bono opere naturali contentum est. Primum est impossibile, cùm nequeat

homo

homo sine speciali Dei gratia totam legem servare: ergo si requiritur totius legis custodia, homo faciens ex viribus naturæ quod in se est, nunquam debitam dispositionem obtinebit. Secundum verò est evidentissimè falsum, sequitur enim ex eo, omnes quàmlibet perditos, justificationis gratiam consequi oportere, cùm nullus adeò scelestus reperiatur, qui bonum aliquod ex officio opus non efficiat. Veridicè enim Augustinus *lib. de spirit. & lit. cap.* 28. pronuntiavit: ***Sicut non impediunt à vita æterna justum quædam peccata venialia, sine quibus hæc vita non ducitur: sic ad salutem æternam nihil prosunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficillimè vita cujuslibet pessimi hominis invenitur.*** Ergo fictitium est illud pactũ, cùm nequeat designari opus viribus voluntatis elicitum, cujus intuitu Deus gratiam justificationis largiatur. Et certè Christus author gratiæ pactum illud non inivit, quo totus gratiæ ordo à fundamentis suffoditur, quo efficitur ut gratia non sit gratia, utque gratia non detur gratis. Tum etiam, quia bonorum ille operum naturalium apparatus exigitur vel tanquam aliquid improportionatum, vel tanquam aliquid proportionatum ad gratiam, vel ut latiniùs loquar, illa naturalis honestatis apparatio ad obtinendam gratiam vel inæquabiliter disponit, vel rigido, strictoque jure eam promeretur. Secundum est purum putum Pelagianismi virus: primum verò est impertinens; ridiculè namque Deum ad gratiam largiendam astringi comminiscimur propter opus ad gratiam consequendam per se ineptum. Ergo omne opus ad acquirendam justificationem ordinatum, non voluntatis creatæ sibi relictæ partus

eft, fed auxilii Dei fupernaturaliter moventis fructus, qui & voluntatem adjuvandam præparat, & adjuvat præparatam.

Ex quibus intelliges veritatem illius fuppofitionis, quam tradit S. Thomas *q.14. de verit.* art. 11. ad 1. *Si quis in fylvis nutritus ductum rationis fequatur in appetitu boni, & fuga mali, certiffimè tenendum eft, quod ei Deus per infpirationem revelaret ea quæ ad credẽdum funt neceffaria, vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret, ficut mifit Petrum ad Cornelium.* Porrò ille fic nutritus non fequeretur ductum rationis fine gratiæ adjutorio: non negamus autem, fed ultrò fatemur, Deum ex certa lege dare gratiam, imò & gloriam facienti quod in fe eft ex viribus gratiæ, juxta illud Auguft. lib. 18. de Civit. *Deus naturarum omnium fapientiffimus conditor, & juftiffimus ordinator, qui terrenorum ornamentorum maximum inftituit mortale genus humanum, dedit hominibus quædam bona huic vitæ congrua, eo pacto æquiffimo, ut quicumque mortalis talibus bonis rectè ufus fuerit, accipiat ampliora atque meliora, ipfam fcilicet immortalitatis pacem.*

Dices rurfum: Opera illa moraliter honefta, quibus Deus in fententia Molinæ ex pacto cum Chrifto inito juftificationem fpopondit, non funt accommodatæ ad gratiam difpofitiones veluti pofitivæ, fed veluti negativæ, removentes impedimenta gratiæ, quam Deus unum ob peccatum denegat. Sublato ergo peccati objectaculo, gratiam Deus ex congruitate fua in mifericordia fundata largitur.

Refpondeo rationes fuperiùs adductas omnes illas difpofitiones etiam negativas gratiam infalli-

infallibiliter obtinentes refutare, cùm præsertim sine gratia natura propriis viribus permissa, impedimenta peccati non remotura, sed positura sit, quin & voluntas ope gratiæ deserta apponit iniquitatem super iniquitatem, cùm legem sine gratia servare non valeat. His omnibus adde S. Thomam *in cap.12.ad Hebr.lect.3.* ad illa verba, *Contemplantes ne quis desit gratiæ Dei,* sibi objicientem, quod *si gratia non detur ex operibus, sed tantùm ex hoc, quod aliquis non ponit obstaculum: ergo habere gratiam dependet ex solo libero arbitrio, & non ex electione Dei, quod est error Pelagianus*; Respondere: *Dicendum, quòd hoc ipsum, quod aliquis non ponit obstaculum, ex gratia procedit.* Ergo dispositio etiam negativa ad gratiam est gratiæ beneficium, nec in liberi arbitrii vires refundenda est. Et ratio est, quia quod cor sit rectum, sit carneum, sit docile, nec divinæ gratiæ desit, est gratiæ effectus & opus dexteræ excelsi, non naturæ corruptæ, ut ex dictis hactenus satis, superque liquet; alioquin daretur in nobis justificationis initium, & primitiva discretionis unius ab alio ratio à libero arbitrio gratiæ obicem non ponente peteretur. Ergo quidquid cum justificatione connexionem habet, non à natura, sed à principio supernaturali proficiscitur.

Dices tertiò. In actu supernaturali duo distingui possunt; substantia, seu entitas actus; & modus illius, nempe supernaturalitas: v. g. cùm assentior veritatibus revelatis, assensus ille, utpote actus vitalis, ab intellectu procedens non potest non esse quoad speciem, subindeque quoad entitatem naturalis; ex eo verò, quod assensus ille ex vi piæ motionis voluntatis in finem superna-

supernaturalem referatur, modum supernaturalitatis nanciscitur: licèt ergo ad modum illum adventitium efficiendum gratia supernaturalis desideretur, attamen ad substantiam actus efficiendam sola sufficit virtutis naturalis efficacia, cùm effectus naturalis vires naturæ nequaquam excedat.

Respondeo doctrinam hocce in argumento contentam multotis fuisse à nobis refutatam, & posse ampliùs refelli: tum quia absolutè Scriptura, Concilia, & Patres tradunt actum fidei esse ex gratia. *Vobis*, inquit Doctor Gent. Philip. 1. *donatum est pro Christo non solùm ut in eum credatis, sed etiam ut pro illo patiamini.* Utrumque ergo ad gratiam pertinet, & fides credentium, & tolerantia patientium, cùm utrumque dicatur esse donatum. Ephes. 1. *Gratiâ Dei estis salvati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est.* Ioan. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum.* Venire autem ad Christum est in Christum credere; subjungit enim Veritas post verba præfata: *Omnis qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me.:::* *Sunt quidam ex vobis, qui non credunt, propterea dixi vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum.* Hinc August. lib. de prædest. Sanct. cap. 8. *Quid est, ad me veniet, nisi credet in me? Ergo trahi à Patre ad Christum, & audire, ac discere, ut veniat ad Christum, nihil aliud est, quàm donum accipere à Patre, quo credat in Christum.* Certè si attestante Apostolo 2. Cor. 3. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est*, quomodo poterimus veritatibus supernaturalibus sine Dei

gratia

gratia credere , cùm minus sit cogitare , quàm credere ; cùm credere nihil aliud sit, quàm cum assensu cogitare, cùm cogitet omnis qui credit, nec nisi cogitando credere possit. Si ipsemet Doctor Gentium veniam se dicat esse consequutum, 1. Cor. 2. *ut fidelis esset*, non quia fidelis erat, manifestum est fidei assensum non nisi Deo miserante obtineri. Idem docent sacra Concilia : Carthaginense can. 4. *Donum Dei est & scire quid facere debeamus, & diligere ut faciamus.* Arausicanum can. 7. *Falluntur spiritu qui putant absque illuminatione, & inspiratione Spiritus sancti homines posse per naturæ vigorem aliquid quod ad salutem pertineat, cogitare.* Et can. 9. definit, *divini esse muneris cùm & veritatem cogitamus.* Quod & docet Tridentinum *sess.* 6. ubi anathemate percellit asserentes, sine præveniente sancti Spiritus inspiratione, atque ejus adjutorio hominem credere posse.

Patres eandem veritatem contestantes refert Augustinus *lib. de don. persever. cap.* 17. ubi laudat illud Cypriani : *In nullo gloriandum quando nihil est nostrum.* Illud etiam Ambrosii: *Non est in potestate nostra cor nostrum, & nostræ cogitationes. Deus quos dignatur, vocat ; & quem vult, religiosum facit.* Illud itidem Nazianzeni: *Qui dedit credere, dabit & cōfiteri.*

Varias etiam profert sanctissimus Doctor rationes, quibus hanc veritatem stabilit. Tum ex necessitate orationis ; nemo enim orat nisi ad consequendum quod non habet. Fideles autem orant pro fidelibus, ut ad fidem convertantur. *Inaniter, & perfunctoriè potiùs quàm veraciter pro eis, ut doctrinæ cui adversantur, credendo consentiant, Deo fundimus preces, si ad ejus non pertinet*

tinet gratiam convertere ad fidem suam, inquit August.epist.107.*Inaniter etiam,& perfunctoriè potiùs quàm veraciter magnas cum exultatione agimus Deo gratias,quando aliqui eorum credunt, si hoc in eis ipse non facit. Non fallamus homines, nam Deum fallere non valemus. Non oramus Deum, sed orare nos fingimus, si nos ipsos, non illum credimus facere quod oramus. Non gratias Deo agimus, sed nos agere fingimus, si unde illi gratias agimus, ipsum facere non putamus.*

Tum quia alii articulis fidei assentiuntur,alii non assentiuntur: illi quidem ex misericordia, isti ex justo Dei judicio.Quod autem nonnullis ex Dei misericordia convenit, aliis verò ex judicio Dei denegatur, ad gratiam Dei pertinet. Unde *lib.de pradest. Sanct. cap.6*.ait: *Multi audiunt verbum veritatis, sed alii credunt, alii contradicunt:quis hoc neget? Quis hoc ignoret? Sed cùm aliis praparetur voluntas à Domino,aliis non praparetur voluntas à Domino, discernendum est utique quod veniat de misericordia ejus, quod de judicio.* Et cap.8. *Fides igitur, & inchoata, & perfecta donum Dei est* (vides & assensum, & perfectionem assensus apertè indigitari per fidem inchoatam, & perfectam.) *Et hoc donum quibusdam dari, quibusdam non dari omninò non dubitet, qui non vult manifestissimis sacris literis repugnare. Cur autem non omnibus detur, fidelem movere non debet, qui credit ex uno omnes esse in condemnationem sine dubio justissimam; ita ut nulla Dei esset justa reprehensio, etiamsi nullus inde liberaretur. Vnde constat, magnam esse gratiam, quod plurimi liberantur,& quid sibi deberetur, in iis qui non liberantur, agnoscant; & qui gloriantur, non in suis meritis, qua paria*

vident

vident esse damnatis, sed in Domino glorientur.

Tum quia si substantia, & entitas assensus fidei è viribus naturæ proficiscatur, daretur in nobis initium salutis; ille enim assensus, tam bonus, tamque utilis non potest non juvare ad salutem: unde in negotio salutis primas daremus voluntati, & componentes cum Deo partem fidei nobis vindicaremus, & partem Deo relinqueremus; & quod indignum est, primam partem, nempe entitatem actus, nobis; sequentem, nimirum modum accidentalem, Deo tribueremus, & in eo quod dicimus esse amborum, priores nos, posteriorem Deum faceremus. Quam rationem prosequitur August. *de prædest. Sanct. cap. 2.*

Tum quia si substantia & entitas actus fidei è solius naturæ viribus procedat, id est si intellectus possit assentiri mysteriis tam arduis & excelsis, qualia sunt supernaturalia, poterit etiam voluntas assensum illum in finem supernaturalem semel cognitum & creditum ordinare, imò connaturaliter ordinabit, cùm motus voluntatis cognitioni intellectus accommodetur: ergo si ad entitatem assensus non sit necessaria gratia supernaturalis, nec etiam necessaria erit ad modum illum supernaturalem ex ordine ad finem supernaturalem enatum. Unde omnis gratiæ necessitas prorsus de medio tolletur; postquam enim difficiliora viribus naturæ asseruimus, frustra ad faciliora influxum gratiæ desideramus: postquam initium salutis, nempe entitatem assensus vires naturales non excedere diximus, perperam progressum salutis eas prætergredi comminiscimur. Discursus est Augustini *de prædest. Sanct. cap. 2.* his verbis: *Cùm autem non*

& quem misit Jesum Christum. Hinc Bernardus *lib. de grat, & lib. arb.* totum quod est in actu supernaturali, à gratia proficisci sic egregiè declarat : *Quid igitur agit*, ait, *liberum arbitrium? Breviter respondeo, salvatur. Tolle liberum arbitrium, non est quod salvetur : tolle gratiam, non erit unde salvetur. Opus hoc sine duobus effici non potest ; uno, à quo fit ; altere, in quo fit. Non partim gratia, partim liberum arbitrium, sed totum singula opere individuo peragunt. Totum quidem hoc, totum illa, sed ut totum in illo, ita totum ex illa.*

Instabis : Assensus ille, quem intellectus præbet veritatibus revelatis, obtinetur ex vi signorum credibilitatis, quibus permota voluntas movet intellectum, ut mysteriis quæ credantur dignissimis assentiatur : atqui signa credibilitatis vi intellectus naturali penetrantur : ergo vis naturalis satis potens est ad assensum illum eliciendum.

Respondeo concurrentibus etiam præclaris illis, & luminosis Christianæ Religionis argumentis, desiderari insuper divinæ gratiæ opitulationem ; nisi enim Deus intus luceat, intus moveat, intus coruscet, & ut loquitur Concilium Arausicanum can. 7. *in consentiendo suavitatem infundat*, frustra prædicator forinsecus tonabit, frustra & miracula patrabit. Nam Judæi visis signis occalluere, nec ad fidem, vel pœnitentiam tantis Christi virtutibus permoveri potuerũt. *Percurrat Apostolus orbem, prædicet, hortetur, plantet, riget, increpet, instet : ut tamen his studiis auditor permoveatur, non Doctor, neque Discipulus, sed gratia sola efficit*, canebat olim laudatus Prosper. Præclara in hujus

veritatis confirmationem Augustini testimonia suprà retulimus, quibus illud adjunge ex libro de prædest. Sanct. c.8. *Cùm Evangelium prædicatur, quidam audiunt, quidam non credunt: sed qui credunt prædicatore extrinsecus intonante, intus à Patre audiunt, atque discunt; qui autem non credunt, foris audiunt, intus non audiunt, neque discunt: hoc est, illis datur ut credant, illis non datur; quia nemo, inquit, venit ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum.*

Urgebis: Illa motio si sit supernaturalis, supponit judicium supernaturale, cùm nihil sit volitum quin præcognitum, & ignoti sit nulla cupido. Atqui nullum judicium supernaturale præcedere potest piam illam voluntatis motionem unde actus fidei proficiscitur, cùm fides sit vitæ supernaturalis initium: Ergo motio illa vi naturalis virtutis ante fidem habetur; quidquid enim præcedit piam motionem, fidem ipsam antevertit, cùm fides motionem illam præsupponat.

Respondeo motionem, & affectum voluntatis præveniri non solùm propositione articulorum & credibilitatis eorundem, sed etiam judicio interno, mediante auxilio supernaturali elicito, quo intellectus practicè judicat objecta proposita esse credibilia; tale judicium sequitur motio, & affectus voluntatis divinitus permotæ, & gustantis divina, quem affectum fides deinde, seu assensus perfectus comitatur: in divinis enim priùs gustamus, posteà videmus, juxta illud Propheticum, *Gustate, & videte*; & illud: *Nisi credideritis, non intelligetis*; non quòd voluntas priùs velit quàm cognoscat ratio, sed quia veritatibus cognitis, & propositis

non assentitur intellectus, nisi voluntatis divinæ sapientis affectu permotus.

Insistes: Hæreticus multis articulis assentitur etiam supernaturalibus, nec tamen gratiam supernaturalem habet, quâ ad assentiendum permoveatur: ergo assensus non à gratia supernaturali, sed à naturalis facultatis viribus procedit.

Respondeo, facultatem naturalem in objectum supernaturale materialiter sumptum posse motivo naturali ferri; sic hæretici aliquos articulos supernaturales fide humana recipiũt, alios de humano arbitratu rejiciunt; ideoque in ipsis nullus assensus supernaturalis invenitur, sed merè naturalis, non è pia voluntatis motione, sed ex pertinacia, & propria electione profectus: unde in eis fides non est, sed fidei larva; non aurum, sed aurichalcum.

Posset difficultatem aliquam facessere authoritas S. Thomæ 2.2. *q.171.art.2.ad* 3. dicentis: *Aliquid est supra naturam hominis, vel quantum ad substantiam actus, ut miracula facere, & cognoscere occulta divinæ sapientiæ; alia quantum ad modum actus, non quantum ad substantiam ipsius, ut diligere Deum, & eum cognoscere in speculo creaturarum.* Ubi subindicare videtur, dilectionem Dei esse supra naturam hominis, subindeque supernaturalem quantum ad modum actus, non quantùm ad substantiam ipsius. Verùm prætermissis variis Interpretum expositionibus, ea solùm contentus ero, quam textus ipse subindicat. Loquitur nimirum Doctor Sanctus de amore Dei naturali, cognitioni Dei in speculo creaturarum correspondenti, qui quoad substantiam vires naturæ non superat, sed ejus

potiùs inclinationi eſt admodum conſentaneus; tametſi quoad modum, nempe ut ſit efficax, ut ſit ſuper omnia, ut omnia Deo etiam ingruentibus tentationum difficultatibus ſubjiciat; quoadmodum, inquam, illum naturæ vires exſuperet.

CONSECTARIUM VII.

Objectionum, quæ contra hactenus ſtatuta proponi ſolent, confutatio.

TOtum objectionum momentum ad duo, aut tria capita revocatur, quibus omnia, & ſingula ſtatuta conſectaria peræquè impugnantur. Etenim ſi gratia & ad vincendas tentationes, & ad diligendum Deum, & ad ſervanda legis præcepta, & ad non peccandum; ſeu mortaliter, ſeu venialiter, & ad perſeverandum deſideretur; ægrè intelligi poteſt quomodo vel libertas arbitrii ſalva conſiſtat, cùm non ſit ad illa prædicta prompta & expedita? Quomodo imputari poteſt ſive officiorum omiſſio, ſive præceptorum tranſgreſſio, ſi gratia deſit, ſine qua nec benè agere, nec à peccato poſſumus abſtinere? Denique ſi non minùs juſtis quàm impiis neceſſaria ſit divinæ gratiæ opitulatio, iſtis ut convertantur, illis ut in data ſanctitate permaneant, perperam boni dicentur validiores, ſed omnes peræquè erunt invalidi, cùm utrique cùm adeſt gratia, bene agant; cùm deeſt, malè operentur. Ergo nihil juvat in virtute procedere, cùm eandem ſemper infirmitas, cui ſemper gratiæ adminicula neceſſaria ſunt, perſeveret.

Verùm

Verùm hæc argumenta variis Theologiæ nostræ locis contrita sunt, ibi præsertim ubi de efficacibus divinæ voluntatis decretis tomo primo lato calamo disputavimus. Quare ut ab iisdem cantilenis recantandis, & importunis infinitarum tricarum nodis liberemur, solida quædam principia stabiliemus, quorùm splendore supraposìtarum, & aliarum sine fine fruticantium replicarum offutiæ discutientur.

Sciendum itaque primò, libertatem in statu naturæ corruptæ permanere quidem, sed infirmam; ut enim ait Bernardus, cecidimus omnes in Adamo simul in lutum, & super acervum lapidum: unde nedum coinquinati sumus originali culpa, *sed & collisi, & confracti, & in omnibus viribus graviter vulnerati*. Voluntas ergo nedum spoliata gratuitis, sed & in naturalibus vulnerata, semivivaque relicta, libertatem quidem retinet, sed debilem & sauciam: quid ergo mirum, si adjutorio Dei egeat, quo infirmitas adjuvetur? Permanet ergo potentia physica boni malique capax, sed in malum prona, ad bonum autem nō satis comparata, nisi adjuvetur ab omnipotenti bono. Porrò auxilium illud gratiæ, ut ex Augustino docet Angelicus Doctor, quibuscumque datur, misericorditer datur; quibus autem non datur, ex justitia non datur in pœnam præcedentis peccati, saltem originalis. Nec propterea ad impossibilia nos Deus astringit, quia ut *art*. 4. *ad* 2. & alibi pluries docet idem D. Thomas: *Illud quod possumus cum auxilio divino, non est nobis omninò impossibile, secundùm illud Philosophi in* 3. *Ethic. Quæ per amicos possumus, aliqualiter nos possumus*. Quod quidem auxilium quia est in manu amici, omnibus Deus offert, illud-

que

que conferret, nisi alicujus peccati obex intercederet. Deus enim gratiam nisi ex culpa non denegat, jubendoque admonet facere quod possis, petere quod non possis. Hinc Augustinus *lib. de grat. & lib. arbit. cap.* 16. ait: *Ideò jubet Deus aliqua, quæ non possumus, ut noverimus quid ab illo petere debeamus: Ipsa est enim fides, quæ orando impetrat quod lex imperat.* Nec est simile de homine, cui tibiæ amputatæ sunt, qui incedendi vim habere dici non potest, tametsi per miraculum ambulandi facultatem recipere queat. Non est, inquam, simile; quia miraculum illud tibiarum restitutivum juxta solitum divinæ providentiæ cursum omnibus non offertur; secus verò gratia, quæ nullum prorsus deserit, nisi priùs ipsa deseratur. Ex quibus facilè secundæ instantiæ occurres, quomodo nimirum justè etiam carenti auxilio culpa imputetur. Sed de his alibi fusissimè diximus.

Sciendum secundò, alio etiam modo explicari commodè posse, quomodo voluntas & liberè mala patret, & imputabiliter patret; modo, inquam, in via S. Thomæ solidissimo, ex duplici capite petito. Primum est, quod voluntas potest opera saltem ex objecto indifferentia efficere, subindeque minora gratiæ impedimenta ponere: unde habent semper homines quid agant, ne malè agant. Possunt etiam opera ex objecto moraliter bona, tametsi aliquâ semper circunstantiâ sordidata elicere, quæ dum faciunt minùs mali sunt, minusque Deo reluctantem voluntatem custodiunt. Qua de causa etsi ad gratiam sese disponere nequeunt, possunt tamen minora impedimenta apponere, subindeque ad Dei lumen quandocumque affulserit accipien-

dum

dum se reddere quadantenus paratiores, vel certè minùs imparatos; debent enim, ut Augustinus tradit, facere timore pœnæ, qui nondum possunt amore justitiæ. Secundus explicandi modus, longéque planissimus in hoc situs est, quod possit voluntas etiam infirma quodlibet peccatum, sive mortale, sive veniale vitare, quanquam omnia simul, nec diu vitare queat. Scio contra hoc fieri solere argumenta calculatoria, ex partibus ad totum, ex unitatibus ad numerum, à sensu diviso ad compositum. Verùm hujusmodi sophismatum inanitas sponte abibit in fumum, si consideretur in moralibus, & etiam in exercitio facultatum naturalium usum & continuationem grandem invehere difficultatem. Sicut ergo absurdissimè argumentaretur, qui contenderet hominem infirmum mille posse decurrere passus, quia & illum, & illum seorsim sine labore passum peragere potest; qui suadere vellet posse stomachum debilem vigintiquatuor horas à cibo abstinere, quia in qualibet designabili à cibo potest sine difficultate sibi temperare; ita nihilo minùs ridiculus habendus esset qui credit voluntatem infirmam quodlibet peccatum vitare valentem, posse etiam omnia collectivè effugere; in vita enim morali continuatio est difficultas difficultatum, quia eâ fatigatur cor humanum alioquin infirmum. Ut ergo firmetur arbitrii instabilitas, ut sanetur infirmitas, ut roboretur imbecillitas, ut leniatur fastidium, cœlestis gratiæ virtute, & suavitate opus est, quâ dilatatum cor viam mandatorum fortiter currat & alacriter. Quamobrem, ut benè observat sapientissimus Magister Joannes à S. Thoma, in his argumentis

calcu

calculatoriis debet fieri inductio hoc pacto. Potest hunc actum, & illum, & illum elicere, & diu, & continenter elicere, & difficultates actuum praxim impedientes superare : ergo potest totam legem implere. Et tunc falsum est antecedens.

Sed dices : Esto hæc vera sint pro impiis, sed cur tantam gratiæ necessitatem ad justos ipsos dilatamus? Quid in eis operatur gratia sanctificans? Quid virtutum infusarum innumerabilis honestas? Quid donorum Spiritus sancti beatissima copia, si insuper continenti Dei adjutorio justus indigeat?

Respondeo hac instantia contineri tertiam suprà positam difficultatem, ad cujus elucidationem

Sciendum tertiò, quod ut aliàs observavimus, quanvis ordo gratiæ totus ex divina voluntate pendeat, cujus consilia inscrutabilia humili obsequio adoranda, non temeraria disquisitione scrutanda sunt; attamen datur quidam consuetus, & usitatus gratiæ cursus, quem Deus servare assolet. In hoc autem consistit Dei supernaturalis authoris consueta agendi ratio, ut pro modo & gradu sanctificantis & habitualis gratię distinctas etiam gratias actuales connaturaliter impertiatur : suavis namque Dei providentia juxta exigentiam, & inclinationem formarum concursum exhibet suum, subindeque gratiæ sanctificanti, virtutibus infusis, donis Spiritus sancti auxilia proportionata ministrat; sicut etiam distinctis Sacramentis devotè susceptis distincta auxilia correspondere alibi dicemus, dum gratiam sacramentalem suo loco interpretabimur. Multùm ergo invat in gratia procedere

dere, & ire de virtute in virtutem; non solùm quia habitualis infirmitas sanatur, & concupiscentiæ æstus temperatur; sed etiam quia pro distinctione gradus sanctitatis distincta etiá auxilia conferuntur; & sicut animæ minùs provectæ minoribus gratiæ actualis auxiliis fruuntur, subindeque tentationibus faciliùs succumbunt, & frequentiùs: ita magis provectæ, & altiorem sanctitatis gradum adæptæ actuales gratias & fortiores habent, & crebriores. Itaque omnes Iusti beneficio gratiæ santificantis & vitare peccata, & servare præcepta legis possunt. Quo sensu dixit Angelicus Doctor 3. p. q. 62. art. 6. ad 3. *Minima gratia potest resistere cuilibet concupiscentiæ.* Quia nimirum gratia sanctificans, virtutesque illi annexæ dant posse in actu primo, quod quibusdam auxiliis actualibus roborari solet. Sed insuper verum est, vires Justorum esse inæquales, & quia gratiæ sanctificantis gradus inæqualis est, & quia distinctæ illis gratiæ actuales correspondent.

Insistes: Perperam dicimus, Sanctorum alios aliis esse validiores, cùm utrique gratia efficaci egeant, quæ ut ait S. Prosper, hominem cùm salvat, causis anceps non suspenditur ullis; quia nimirum est omnipotens, & ut Augustinus *lib. de prædest. Sanct. cap.* 8. dixit, *hæc gratia cùm cordibus hominum divina largitate tribuitur, à nullo duro corde respuitur; ideo quippe tribuitur, ut duritia cordis primitus auferatur.* Ergo vir quàmlibet emeritæ virtutis, non minùs erit invalidus, quàm minùs sanctitate provectus, cùm sine gratia efficaci nec ille benè agat, nec cum gratia efficaci ipse benè agere omittat.

Respondeo, vires magis, minusve Justi sem-

per eſſe inæquales : tum quia vires ſe tenent ex parte actus primi ; unde eo homo rectè validior dicitur, quo facultates habet ad agendum expeditiores, promptiores, & proniores; quam quidem pronitatem, promptitudinem, & expeditam facilitatem habitus cauſant. Tum quia juxta ſuavem, & uſitatum divinæ providentiæ ſupernaturalis curſum majoribus donis habitualibus inſtructo validiora & crebriora auxilia impertitur, ſicut accedenti religiosè ad Sacramenta ſpecialiora, id eſt efficacia, in neceſſitate, in opportunitatibus, in tribulatione auxilia confert.

Scio alios aliter hunc nodum explicare dicentes, gratiam efficacem dupliciter ſpectari poſſe, vel in ſe ſeparatim, vel cum divina voluntate conjunctam : priori modo conſiderata non ſolùm diſſentiendi potentiam non aufert, ſed etiam illa eadem, quæ levi cum cupiditate pugnans victrix fuerat, auctâ deinde & acriùs inflammatâ cupiditate, veluti ingruente fluctu ſuperatur. Unde conſequitur, ut qui levem tentationem gratiâ victrici ſuperavit, ampliori, validiorique ſuperetur. Poſteriori autem modo conſiderata, prout nimirum eſt inſtrumentum cum omnipotenti Dei voluntate, cui nullum reſiſtere arbitrium poteſt, potentiâ ſaltem conſequenti, conjunctum, tunc ſuum ſemper ſortitur effectum, quem propoſuit Deus ; quia voluntas illa omnipotens pro gravitate tentationis & validiorem inſpirat ſuavitatem, & alimenta, ſeu incitamenta cupiditatis ſubtrahit. Unde ſemper verum eſt, voluntatem divinam ſuperari ab humana non poſſe ; verum item eſt, gratiam à Dei voluntatis omnipotentia ſuam effi

efficaciam derivare; verum etiam est quod ait Augustinus, Deum alia de causa omnipotentem non vocari, nisi quia quidquid vult potest, nec voluntate cujuspiam creatæ voluntatis omnipotentis impeditur effectus.

Ab illo loquendi, explicandique modo non abhorrent quidam Thomistæ recentes, qui addunt modum illum à præstanti in paucis Thomista Gonzale traditum esse, illique tantò lubentiùs subscribunt, quantò ad intricatissimas difficultates resolvendas facilior videtur & planior. Si enim gratia efficax in se seorsim à divina voluntate spectata variè affectis animis collata hos convertat, illos non convertat pro diverso malitiæ & cupiditatis gradu; quanvis nunquam contingat, ut animis similiter affectis eadem illapsa gratia hunc convertat, illum non convertat; si, inquam, hæc ita sint, & argumenta è libertate petita facilè diluemus, cùm entitati gratiæ secundùm se consideratæ interdum resistatur; & victricem gratiæ vim servabimus incolumem, cùm gratia illũ semper sortiatur effectum, quem voluntas Dei definivit, cui proinde conjuncta effectum suum infallibiliter consequetur, juxta celebre illud S. Thomæ pronuntiatum 1.2. q.112. art.3. *Potest ea*, id est præparatio ad gratiam, *considerari secundùm quod est à Deo movente; & tunc habet necessitatem ad id, ad quod ordinatur à Deo, non quidem coactionis, sed infallibilitatis, quia intentio Dei deficere non potest.*

Verùm modus ille dicendi, tametsi reverà à Ludovici Molinæ, & sequacium sententia discrepet distinctione illa gratiæ bifariam spectatæ; attamen modus loquendi non solùm est

phrasi Molinistarum consentaneus, & ferè conterminus, atque ab avita Scholæ nostræ sententiendi, loquendique formula alienus, sed etiam ipsam Molinæ sententiam nimis imitatur. Si enim gratia efficax secundùm se spectata juxta malitiæ voluntatis gradum suum sortiatur effectum, ita ut quæ quatuor iniquitatis gradus exsuperat, à quinque superetur, quid favorabilius desiderare poterunt Molinistæ etiam mitiores, qui gratiæ efficacitatem ab eventu derivant. Itaque perperam gratia illa efficax dicitur, quæ omnem concupiscentiam, & resistentiam non vincit; omnipotens enim gratia, quæ hominem salvat, causis anceps non suspenditur ullis, ei tempus agendi semper adest, quæ gesta velit; non moribus illi fit mora, ut cecinit Prosper *cap. 15. de ingratis*: certè apud Augustinum illa sola gratia efficax est, & jure dicitur, quæ est exequutio omnipotentissimæ Dei voluntatis, unde illam à voluntate Dei sejungere est novum gratiæ efficacis commentum effingere in Augustino peregrinum. Audi quomodo S. Pater loquatur de gratia efficaci lib. de grat. & lib. arb. cap. 16. *Certum est nos velle dum volumus, sed ille facit ut velimus: certum est nos facere cùm facimus, sed ille facit ut faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati.* Vires porrò efficacissimæ omnem concupiscentiam flectunt. Et *lib. de corrept. & grat. cap.* 12. ait: *Subventum est ergo infirmitati voluntatis humanæ ut divina gratia indeclinabiliter, & insuperabiliter ageretur.* Ergo gratia efficax in se spectata, à divina voluntate seorsim sumi non potest, cùm illi semper annexus sit effectus. Unde gratia, quæ concupiscentiam non vincit, est

tantùm

tantùm Thomistico sensu sufficiens, quia licèt posse agere in actu primo tradat, actum tamen secundum non infert: quod si non infert, efficax dici nequaquam potest.

Sciendum quartò pro solutione eorum, quæ diximus de dilectione Dei, præ oculis habendum esse, dilectionem ad quam gratiam exigimus, esse & efficacem, & super omnia: efficacem quidem, quia non debet esse simplex & sterilis summi boni complacentia; voluntati enim connaturale est, imò necessarium bonum tam amabile cognitum amore complacentiæ prosequi: super omnia verò, ita ut non solùm voluntas nihil tali bono præferat, sed etiam omnia illi, tanquam ultimo fini, verè & sincerè subjiciat. Hunc autem amorem esse opus gratiæ, nemo dubitare quit; quomodo enim voluntas esset ita contra omnem naturæ instantiam firmata, appetitus rebellis domina, tentationum hunc amorem præpedientium, vel aggredientium victrix, nisi Dei adjutorio roboretur? Sanè opus tantæ sanctitatis naturæ infirmæ vires excedat necessum est. Hinc August. *lib. de grat. & lib. arbitr. cap.* 18. ait: *Vnde est in hominibus charitas Dei & proximi, nisi ex ipso Deo? Nam si non ex Deo, sed ex hominibus, vicerunt Pelagiani: si autem ex Deo, vicimus Pelagianos.* His adde, quod licèt Deus sit objectum naturale cordis humani, fecit enim nos Deus ad se, & inquietum est cor nostrum donec in ipso requiescat; imaginem quippe Dei quidquid Deo minus est, nunquam implebit; attamen objectum illud naturaliter appetibile, imò & appetitum, non est naturaliter assequibile, sed per gratiam, ut superiori dissertatione satis diximus.

Sciendum quintò pro solutione eorum, quæ de necessitate gratiæ ad observationem legis statuimus, legem posse impleri vel quoad substantiam, vel quoad modum: quoad substantiam, si fiat opus præceptum, putà cultus parentum, subventio pauperis: quoad modum verò, si fiat ex inclinatione virtutis, pura nimirum intentione, vera electione; vel ex imperio charitatis, & principio meriti; vel modo firmo, & stabili: substantia quidem actus naturalis sine gratia sæpe elicitur, sed veræ virtutis modus à gratia proficiscitur. Porrò actus naturalis sine modo virtutis ad nihilum valet ultrà, nisi ut respuatur à Deo, qui ut ait Magnus Gregorius, *non quantum quærit, sed ex quanto*; & ut P. Granatensis addit, *non tam verba quærit, quàm adverbia*. Nec obest, quod homo retinet semper potentiam physicam, ut possit benè bonum operari. Non, inquam, obest; quia ex culpa sua non retinet potentiam moralem, eo ipso quod ab amore veri finis aversus est. Cùm enim finis ultimus sit principium vitæ moralis, qui à vero fine aversus est, in pravum conversus, procul dubio potentia mortali caret, imò & moraliter mortuus est, cùm extinctum in eo sit primum honestæ vitæ principium, non minùs ad honestam vitam necessarium, quàm motus cordis ad functiones vitæ animalis obeundas.

Sciendum sextò, ad ea quæ contra donum perseverantiæ objici possunt refellenda, justis gratiâ sanctificanti, & pretiosa virtutum supellectile instructis auxilii adhuc continentis perennitatem desiderari, non solùm ad graves vincendas tentationes, non solùm propter operum supernaturalium eminentiam, non solùm propter

pter perseverantiæ fastidia & tædia; sed etiam propter fomitis æstus in justificatis etiam ad agonem jugiter erumpentes, unde consequitur rebellio appetitus, debilitas rationis, infirmitas voluntatis. Quare si momento hominem deserat Deus, necesse est, ut sicut eo adjuvante stetit, ita eo iterum non adjuvante cadat. Habet quidem justus, quandiu gratiâ adornatur, jus ad gloriam; sed quod gratia sua sibi perenniter conservetur, nullum jus habet, aut meritum.

Dices: Virtuti perseverantiæ infusæ titulo connaturalitatis debetur auxilium ad perseverandum, sicut virtuti eleemosynæ auxilium ad erogandum, virtuti charitatis auxilium ad amandum; quælibet namque virtus sicut in proprium actum sponte sua proclivis est, ita concursum Dei ad illum eliciendum connaturaliter postulat. Ergo supervacaneum est speciale perseverantiæ donum à gratia sanctificante, & auxiliis eam comitantibus distinctum.

Respondeo: In statu quidem illo fortunato, in quo pars inferior superiori, superior Deo plenè subjiciebatur, non indiguisset homo speciali perseverantiæ dono, sed satis & abundè perseverantia per gratiam sanctificantem, virtutes & auxilia eis correspondentia (quæ tamen ratione subordinationis per se efficacia fuissent) haberi potuisset: in isto tamen corruptionis statu ignorantia veri, difficultate recti prægravato specialissimum perseverantiæ donum desideratur, nec ad hoc sufficit virtus perseverantiæ infusæ, nec auxilium ei respondens, quia rebellionem concupiscentiæ minimè extingunt. *Ille* (Adamus) *non opus habebat eo adjutorio, quod implorant Sancti cùm dicunt: Video aliam legem in*

membris meis repugnantem legi mentis meæ. Quoniam in eis caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem, atque in tali certamine laborantes ac periclitantes dari sibi pugnandi, vincendique virtutem per Christi gratiam poscunt. Ille verò nulla rixa à seipso adversus seipsum tentatus, atque turbatus in illo beatitudinis loco sua secum pace fruebatur. Itaque per habitum perseverantiæ infusæ infunditur quidem inclinatio ad perseverandum, & per auxilia ei correspondentia elicitur perseverandi propositum ad justificationem omninò necessarium, sed minimè perseverantia ipsa connaturalitatis titulo donatur; quia habitu illo non tollitur concupiscentia, nec ligatur, cui si Deus nos permittat, à bono perseverandi proposito dimovebimur. Unde Sancti perseverantiæ donum sine intermissione à Deo postulant, quia sola coronat opus, & in Christianis non sola quæruntur initia, sed finis. Hinc, ut ait Bernardus, absque perseverantia nec qui pugnat victoriam, nec victor palmam consequitur. Tolle perseverantiam, nec obsequium mercedem habet, nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo.

Porrò auxilium ad perseverandum plura complectitur: in primis singularem importat divini numinis protectionem, quâ occasiones peccati, & tentationes, sin removentur planè, certè ita temperantur, ut omnia cooperentur in bonum his qui secundùm propositum vocati sunt sancti. Deinde vigorem affert specialem, quo & tentationibus resistitur, & ad benè operandum fortiter & juxtà suaviter cor hominis inclinatur. Præterea protectionis prædictæ continua

tinuationem & jugem auxiliorum necessariorum influxum includit. Ex quibus constat, perseverantiam esse quandoque donum Dei extrinsecum, ut cùm quis post justificationem moritur; tunc enim conjunctio gratiæ cum morte, qui est characteristicus perseverantiæ fructus, non est donum internum, sed effectus specialis providentiæ, quâ mors quam vitæ constat esse contrariam, ut Augustinus ait, instrumentum fit, per quod transitur ad vitam. Et de hac gratia intelligitur locus ille Sapient. 4. *Raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus, aut fictio deciperet animum ejus.* Interdum verò dona interna perseverantia infert, ut cùm in articulo mortis vel tentationes vincendæ sunt, vel bona opera exercenda. Quamobrem præclarè Augustinus observavit, in negotio perseverantiæ catenam connecti egregiam, & verè auream, quâ Sancti ad superna trahuntur. Primus ejus annulus fides est, ex qua totius oritur salutis initium; fidem nutrit spes habitans in adjutorio Altissimi, & in protectione Dei cœli commorans; spem dilectio perficit, qui enim non diligit, manet in morte, & frustra æterna bona sperat, qui ea non amat terrenis adhærens; dilectionem demonstrant opera, probatio namque dilectionis exhibitio est operis; opera coronat perseverantia, quâ quis tenet quod habet, quæve sola informat meritum, remunerat currentem, coronat pugnantem, ad portum ducit navigantem; cui beata æternitas redditur, & simul hominem reddit æternitati. In cassum namque bonum agitur, si ante terminum vitæ deseratur; quia & frustra velociter currit, qui priusquam ad metas ve-

niat, deficit, ut Magnus Gregorius *lib.* 1. *Moral.* profequitur.

Hanc finalis perfeverantiæ gratiam continuis fine intermiffione orationibus flagitare debemus; donum enim Dei eft, & non ex nobis. *De perfeverantia munere*, ait Tridentinum feff. 6. cap. 13. *nemo fibi certi aliquid abfoluta certitudine polliceatur. Ex duobus parvulis* (inquit Auguftinus lib. de bono perfever. cap. 9.) *originali peccato pariter obftrictis, cur ifte affumatur, ille relinquatur: & ex duobus ætate jam grandibus impiis, cur ifte ita vocetur, ut vocantem fequatur; ille autem aut non vocetur, aut non ita vocetur, ut vocantem fequatur, infcrutabilia funt judicia Dei.* : : : *Quænam eft tandem ifta difcretio? Patent libri Dei, non avertamus afpectum; clamat Scriptura divina, adhibeamus auditum. Non erant ex eis, quia non erant fecundùm propofitum vocati, non erant in Chrifto electi ante conftitutionem mundi, non erant in eo fortem confequuti, non erant prædeftinati fecundùm propofitum ejus qui univerfa operatur: nam fi hoc effent, ex illis effent, & cum illis fine dubitatione manfiffent.* Ergo qui ftat, caveat ne cadat, & illum jugiter invocet, qui & cadentes erigit, & ftantes confirmat, & confirmatos coronat.

Sciendum demùm, præ oculis femper habendas effe has duas veritates catholicas, quæ inter oppofitas difputantium Theologorum contentiones falvæ femper confiftunt & incolumes, nimirum & gratiam internam effe ad implenda officia neceffariam, & fimul officia illa nunquam effe obfervatu impoffibilia; quia quantaquanta fit fcelefti hominis perverfitas, quandiu tamen viato

viatoris statum degit,& liberum arbitrium retinet,tametsi infirmum;& per gratiam sanari quit, quæ nullum deserit,nisi deserta.Unde ait S.Prosper in responsione ad 7. objectionem Vincent. *Multorum hominum talis est malitia,qualis est dæmonum: sed hoc inter malos homines distat & dæmones, quòd hominibus etiam valdè malis superest, si Deus misereatur, reconciliatio; dæmonibus autem nulla est in æternam servata conversio.* Ex quibus patet, nunquam hominem ad peccandum necessitari, & quia semper liberè agit, & quia voluntaria gratiæ obstacula ponit, & quia frequentiâ peccatorum sibi ipsi compedes facit & vincula, quibus sceleris consuetudo fit necessitas blandiendo premens, premendo blandiens. *Nescio quo pravo, & miro modo* (ait Bernard.serm.81. in Cant.) *ipsa sibi voluntas peccato in deterius mutata necessitatem facit, ut nec necessitas, cùm voluntaria sit, excusare valeat voluntatem; nec voluntas, cùm sit illecta, excludere necessitatem.* Cui præluserat Augustinus lib.de profect.just.cap.4. *Per arbitrii libertatem factum est, ut esset homo cum peccato; sed jam pœnalis vitiositas subsequuta ex libertate fecit necessitatem; unde ad Deum fides clamat: De necessitatibus meis educ me, sub quibus positi vel non possumus quod volumus intelligere,vel quod intellexerimus volumus,nec valemus implere. Vnde et dicit gratulans justus: Salvasti de necessitatibus animam meam.*

Reflexio.

Si gratiæ adjutorium tantoperè necessarium est, malis ut boni sint, bonis ut meliores sint, melio

melioribus ut perfecti sint, perfectis ut perseverantes sint, omnibus ut bona faciant & benè, illam solam quæramus, illam gemitibus inenarrabilibus postulemus quæ sola est quâ egemus. Sed gratiarum fonti & authori totos nos potissimùm permittamus, ut nos vivificet gratiâ, qui nos sanguine redemit: quomodo enim denegabit gratiam habentibus fiduciam in introitu Sanctorum in sanguine Christi, qui voluit mori ut viveremus, servire ut regnaremus, exulare *ut repatriaremur* (phrasis est Bernardi *serm.2.de Ascens.*) & usque ad servilissima opera inclinari, ut constitueret nos super omnia opera sua? Postquam sanguis divinus factus est pretium nostrum, habemus unde gratiam emamus: postquam sanguis Christi lavacrum nostrum evasit, habemus unde dealbemus stolas in sanguine agni. Heu! quàm amandus rubor, quàm efficax, quàm salubris, qui dealbandi non caret effectu! Certè sicut nihil est ad mortem, quod non Christi morte salvetur; ita nihil est tam pretiosum, quod non Christi cruoris valore obtineatur.

Hanc veritatem dulciorem super mel & favum inculcat Augustinus *in Psalm.* 40. *&* 66. *&* 85. *&* 95. *&* 103. & *in serm.* 5. *ad Fratres.* Tot gemmas uno obtutu visendas oculis Lectoris objicio, quibus omnes diffidentiæ offutias vir justus excutiat. *Filius Dei pro nobis mortuus est, securus esto accepturum te vitam ipsius, qui pignus habes mortem ipsius. Quam vitam tibi servat justificato, qui suam mortem donavit & impio? Quàm certâ, & quàm firmâ promissione servat justis vitam suam, qui donavit injustis mortem suam? Impium te quæsivit, ut redimeret; redemptum deseret, ut perdat? Mala vestra pertulit,*

pertuli, bona mea non reddam? Fons vitæ mortuus est propter nos, negabit vitam suam, qui pro nobis erogavit mortem suam?

Ad omnia, fateor, pietatis officia gratiæ adjutorium desideramus, quia plenè, & veraciter confitenda est gratia Dei; nec ejus plenitudinem videtur agnoscere, qui aliquod ei subtrahit opus honestatis, dicente Prospero epist. ad Demetriadem, cap. 7. *Gratia Dei nisi tota suscipitur, tota repellitur: sicut enim alienus est à numero fidelium, & sorte Sanctorum, qui in aliquo à catholica veritate dissētit, ita extra gratiam efficitur, qui aliquid de ejus plenitudine diffitetur.* Anne propterea torpori, & injuriæ indulgendum? Absit. Sed contrà omni potiùs studio laborandum, & sine intermissione orandum, & gratia sic petenda, & tantùm petenda, quomodo & quantùm res tanta petenda est: ita tamen, ut qui benè agunt, non in se, sed in Domino glorientur. Ideo enim, ut Augustinus tradit, quisque nostrûm bonum opus suscipere, agere, implere nunc scit, nunc nescit, nunc delectatur, nunc non delectatur, ut noverit non suæ facultatis, sed divini muneris esse, vel quod scit, vel quod delectatur, ac sic ab elationis vanitate sanetur. Illi ergo nos permittamus, qui prior dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis; qui dona sua magis avet effundere, quàm nos recipere cupiamus, quem nēmo diligit, nisi præventus; nemo amittit, nisi sponte deceptus; nemo possidet, nisi beatus.

CAPUT

CAPUT II.

Quid ſit Chriſti gratiæ adjutorium, exponitur.

STabilitâ divinæ gratiæ neceſſitate,inveſtigare operæpretium eſt, quid & qualis ſit eximia illa Chriſti gratia, cujus opitulationem tantoperè, tamque meritò commendamus. Ut autem dilucidè in reſignando tanto myſterio procedamus, præmittenda primùm eſt multiplex gratiæ diviſio apud Patres & Theologos frequentata, ut inter tot gratiarum nomina margaritam quam quærimus, diſcernere valeamus. Deinde varii circa gratiam Chriſti errores referendi ſunt,illud enim meritò ad gratiam Chriſti putabimus pertinere, quod hæretici gratiæ Chriſtianæ hoſtes ab Eccleſia proſcripti fateri detrectarunt. Demùm ex his quid ſit, & in quo ſita ſit divinæ gratiæ opitulatio deducemus, & ea quæ de divina motione ſchola Angelica docet, ſervatâ proportione,& iis quæ S.Sedes Apoſtolica ventilari vetat, prætermiſſis, gratiæ Chriſti explicandæ accommodabimus.

Speculatio I.

Multiplex gratiæ divisio exponitur, & nonnullæ controversiæ dirimuntur.

Recolendum ex dictis initio hujus tractatus, varias in Scripturis legi gratiæ nominis acceptiones. Interdum namque usurpatur ad significandum decorem & venustatem. Proverb. ultimo: *Fallax gratia, & vana est pulchritudo.* Interdum accipitur pro gratitudine, seu ut loquitur S. Thomas, pro recompensatione beneficii gratis dati. 2. Reg. 2. *Retribuet vobis Dominus misericordiam & veritatem; sed & ego reddam gratiam,* Interdum sumitur pro acceptabilitate, quâ aliquis est alteri gratus, ejusque complacentiam demeretur. Geneseos 39. *Invenit Ioseph gratiam coram Domino suo.* Interdum accipitur pro gratuito divinæ voluntatis favore. Rom. 4. *Fides reputatur ad justitiam secundùm propositum gratiæ Dei.* Et iterum: *Vt secundùm gratiam firma sit promissio.* Et rursum: *Reliquiæ secundùm electionem gratiæ salvæ factæ sunt.* In hoc etiam sensu dixit Angelicus noster Doctor 3. p. q. 86. *Gratia Dei causat bonitatem in homine grato, eo quòd bona voluntas Dei, quæ nomine gratiæ intelligitur, est causa omnis boni creati.* Interdum significat misericordiam, seu propositum miserendi. Psal. 93. *Misericordia tua, Domine, adjuvabit me.* Interdum ex parte subjecti accipitur pro dono quovis gratis, & sine

sine præviis meritis collato, sive donum illud sit naturale gratuita Dei voluntate donatum, sive supernaturale à Deo ad vitam æternam consequendam per se ordinatum; sive donum illud sit externum, ut gratia prædicationis, exempli, miraculorum; sive internum, quo homo intus ad christianæ pietatis officia cietur.

Sciendum secundò, gratiam supernaturalem dividi in gratis datam, & gratum facientem. Prior per se non conducit ad sanctificationem, & salutem ejus cui datur; per eam tamen unus saluti alterius cooperatur. Ejusmodi est gratia sanitatum, donum linguarum, miraculorum, prophetiæ, &c. quæ dona idcircò ministris suis impertitur Deus, ut per ea in divina reducantur, qui signa illa intuentur. Posterior ad salutem recipientis per se refertur, nec solummodò gratis datur, quod unicuique gratiæ commune est, sed etiam personam Deo acceptam efficit, & amicam. Porrò nulla adest necessaria, immò nec ordinaria connexio inter gratiam gratis datam, & gratiam gratum facientem. Tum quia gratia gratis data interdum impiis, & reprobis conceditur; unde nonnullis in judicio dicturis: *Domine, Domine nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus?* Respondebit Veritas, ut habetur Matth.7. *Nunquam novi vos* (notitiâ approbationis) *discedite à me qui operamini iniquitatem.* Tum quia gratia gratis data non confertur etiam Sanctis per modum habitus, sed per modum impressionis transeuntis. *Quia Spiritus sanctus* (inquit Magnus Gregorius hom. 9. super Ezechielem) *in Sanctorum cordibus juxta quasdam virtutes semper permanet,*

manet, juxta quasdam verò recessurus venit, & venturus recedit: in fide etenim, & spe atque charitate, & in bonis aliis, sine quibus ad cælestem patriam non potest veniri, sicut est humilitas, justitia, atque misericordia, perfectorum corda non deserit: in prophetiæ verò virtute, doctrinæ facundia, miraculorum exhibitione electis suis aliquando adest, aliquando se subtrahit. Quod si quis interdum aliqua specialiori dote, vel ut aiunt, talento præfulget, nequaquam inde gloriari debet, sed confundi & timere, ne Deus Præceptorem illum imitetur, qui virgas quibus discipulum affecit & emendavit, in ignem deinde arsuras projicit ut inanes. Ministris namque malis Deus bonus utitur ad electorum salutem, ministros eosdem Deus justus postea puniturus. Unde rectè monebat Vertias Luc. 10. *In hoc nolite gaudere, quia Spiritus vobis subjiciuntur. Ne putarent*, ut exponit Augustinus, *in talibus factis majora bona esse, quàm in operibus justitiæ, quibus æterna vita comparatur.*

Sciendum tertiò, gatiam gratis datam dividi in novem species, quas recenset Apostolus 1. Cor. 12. *Aliis*, inquit, *per spiritum datur sermo sapientiæ, aliis autem sermo scientiæ secundùm eundem spiritum; alteri fides in eodem spiritu, aliis gratia sanitatum in uno spiritu, aliis operatio virtutum, aliis prophetia, aliis discretio spirituum, aliis genera linguarum, aliis interpretatio sermonum.* Cujus divisionis rationes profundè desumit S. Doctor ex ipsa gratiæ gratis datæ notione. Gratia namque gratis data ad juvandos alios ut salventur, per se ordinatur: tot ergo gratias gratis datas convenienter admittimus, quot desiderari possunt ad rectè saluti alienæ

cooperandum. Ut autem minifter Chrifti converfioni, & faluti animarum inferviat, pollere debet primò plenitudine cognitionis divinorum, ut alios illuminet, erudiat, excutiatque errorum tenebras convertendis animabus offufas: quam cognitionis abundantiam obtinet gratiâ fidei, quâ divinis firmiùs credit, eaque veluti intelligit, feu intus legit nitentiori fidei radio illuftratus; gratiâ fapientiæ, quâ divina in altiffimis caufis doctus à Domino intelligit; gratiâ fcientiæ, quâ divinos effectus percipit in caufis immediatis, ut cœleftia exponere, illuftrare, & adverfus contradicentes defendere valeat. Deinde exigitur ut minifter Chrifti doctrinam, quâ imbuitur, quâve alios imbuere vult, fequentibus fignis veluti figillis magni Regis confirmet, quod utique præftat vel fanando infirmos gratiâ fanitatum, vel potentiam Chrifti, cui conciliare fidem & amorem hominum fatagit, demonftrando operatione virtutum; vel futura prædicendo dono prophetiæ, vel arcana cordis detegendo difcretione fpirituum. Tunc enim Dei digitus operari jure creditur, cùm ea nomine Dei facit, vel cognofcit homo, quæ folâ Dei potentiâ effici, folâ Dei fapientiâ cognofci poffunt. Denique ut minifter Chrifti fidem, quâ perfunditur, quamve miraculis firmat, convenièter proponat, & ad varias nationes dilatet, neceffe eft, vel ut varias linguas, feu idiomata intelligat, vel faltem ut in proprio idiomate loquens ab aliis audiatur, quod habuerunt Apoftoli, aliique Apoftolici viri gratiâ linguarum: neceffe eft etiam, ut minifter varia, & difficilia Scripturarum teftimonia interpretetur, quæ populis prædicet, utque convenienter verbum Dei

propo

proponat, & quantum ad hoc ponitur interpretatio sermonum. Scio aliquos recentiores contendere divisionem illam Apostolicam non esse adæquatam, quia alia sunt dona Dei, quibus homo saluti proximi inservit, putà character, jurisdictio, prælatio, &c. Sed in his vitilitigationibus non vacat immorari, maximè quia objectiuncularum hujusmodi levitatem citò occupabis, si consideres Apostolum distinxisse gratias gratis datas à ministrationibus & operationibus, ad quas reduci possunt, quæ illi recentiores ad gratias pertinere malè opinantur. Deinde ad gratiam gratis datam satis non est, ut donum collatum utilitati alterius cedat, sed prætereà opus est, ut à Deo immediatè, & non per homines conferatur, nec sit in libera hominis facultate gratiam illam sibi asciscere. Characterem autem, & jurisdictionem Deus per Episcopos ministris largitur; ministris, inquam, volentibus, nec opus est speciali Dei irruentis impressione.

Sciendum quartò, gratiam dividi in habitualem, & actualem. Gratia habitualis est donum Dei permanens, quo homo intrinsecè justificatur fitque Deo acceptus & amicus, de qua latè dissertatione sequenti disputabimus. Gratia actualis est auxilium Dei, quo ad fidem, & pietatem permovemur, de quo sic ait Prosper lib. 2. de vocat. Gent. cap. 26. *Gratia Dei in omnibus justificationibus principaliter eminet, suadendo exhortationibus, movendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inspirando consilium, corque ipsum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo.*

Sciendum quintò, gratiam actualem subdividi

di in operantem & cooperantem. Per primam, ut ait August. *lib. de liber. arb. cap.* 17. Deus ut velimus operatur incipiens; per secundam volentibus cooperatur perficiens. *Vt ergo velimus*, inquit, *sine nobis operatur; cùm autem volumus, & sic volumus ut faciamus, nobiscum cooperatur: ita sine illo vel operante ut velimus, vel cooperante cùm volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus.* De priori dicitur Philip. 2. *Deus est qui operatur in nobis velle & perficere.* De posteriori loquitur Apost. 1. Cor. 15. *Non ego, sed gratia Dei mecum.* De utraque verò sic habet Magnus Gregorius lib. 26. Moral. cap. 11. *Superna pietas priùs agit in nobis aliquid sine nobis, ut subsequente quoque nostro libero arbitrio bonum quod jam appetimus, agat nobiscum.* Porrò gratia dicitur operans, quatenus applicat intellectum ad pias cogitationes, & voluntatem ad sanctas affectiones: dicitur verò cooperans, quatenus cum intellectu & voluntate applicatis producit vel piam cogitationem, vel sanctam affectionem. Tunc enim gratia dicitur operans, quando facultas est per eam ita mota, ut non sit movens; tunc verò dicitur gratia cooperans, quando per eam voluntas & movetur, & sese movet. Atqui ad applicationem præfatam voluntas non se movet, sed movetur; ad piam verò cogitationem, affectionem, & operationem, & à Deo movetur, & ipsa se movet. Ergo gratia dicitur operans, quatenus applicat facultates: dicitur verò cooperans, quatenus cum facultatibus applicatis bonum opus coëfficit.

Gratia autem operans, & cooperans variis solent nominibus insigniri. In primis enim gratia

gratia operans dicitur etiampræveniens; & cooperans dicitur subsequens: dicitur quidem præveniens, quia gratia operans omnem pium cogitatum & affectum antevertit, juxta illud Psalm. 58. *Misericordia ejus præveniet me*: & illud Bernardi lib. de grat. & lib. arb. *Sanè ipsi nos prævenire nequaquam possumus; qui enim bonum neminem invenit, neminem salvat, quem non prævenit.* Gratia autem cooperans dicitur subsequens, quia applicationem ad opus sequitur productio illius; nolentem enim prævenit Deus, ut velit; & volentem subsequitur, ne frustra velit; prævenit inspirando bonam voluntatem, subsequitur operando boni operis facultatem; prævenit impium, ut fiat justus; subsequitur justum, ne fiat impius; prævenit elisum ut surgat, subsequitur elevatum ne cadat; prævenit ut vocet, subsequitur ut vocatus respondeat; prævenit ut justus sanctiùs vivat, subsequitur ut semper cum Deo vivat.

Iterum gratia operans dicitur excitans, cooperans verò adjuvans nominatur: excitans illa dicitur, quia peccatorem præveniens, ipsum movet ut abjiciat opera tenebrarum, induatque arma lucis; adjuvans verò hæc appellatur, quia ad pium opus efficiendum animum semel excitatum opitulatur; per excitantem vocat Deus, clamat, rumpit surditatem, coruscat, splendet, fugat cæcitatem, flagrat, ungit, & infundit suavitatem; per adjuvantem excitatus homo incipit anhelare Deo suo, gustare, & esurire, & sitire, atque illa diligere à quibus antea abhorrebat: sine excitante conatus nostri nulli sunt, sine adjuvante cassi sunt; sine excitante non ducimur, sine adjuvante non sequimur: illa reducit, ista

manu

manuducit in via, & ad terminum beatitatis perducit.

Circa has divisiones duo observanda sunt. Primum est, divisiones illas posse quadantenus gratiæ habituali accommodari; gratia namque dicitur operans, quando mens nostra est mota, & non movens; dicitur verò cooperans, quando mens nostra & movet, & movetur. Atqui gratia habitualis & animam sanctificat in genere causæ formalis, quem effectum sola gratia efficit; & simul gratia illa est principium operis meritorii, quod à gratia simul & libero arbitrio proficiscitur. Ergo gratia habitualis operans & cooperans vera quadam ratione dici potest. Dici etiam potest præveniens & subsequens ratione diversorum effectuum, quorum unus alium consequitur. V.g. quatenus dat esse supernaturale, dicitur prævenire seipsam ut moventem ad bonam voluntatem, operationem, & perseverantiam.

Secundum quod observetur dignum, est gratiam etiam interiorem vocari à D. Th. *initio q.* 109. principium exterius humanarum operationum, non quod intus non luceat, intus non moveat, intus non constet, sed quia à principio exteriori Deo descendit, nec nobis ex viribus libertatis innascitur. Ut ergo S. Doctor sacrilegam Stoïcorum, & Pelagianorum vocem confunderet, qui omne hominis bonum, omnesque spiritales divitias, quibus ad benè vivendum instruimur, ex proprio voluntatis fundo suboriri impiè comminiscebantur, in fronte hujus tractationis gratiam, quâ & verum purè cognoscimus, & bonum castè diligimus, exterius humanarum actionum principium Præceptor accuratissimus appel

appellavit, ut ostenderet omne donum de sursum esse, descendens à Patre luminum, simulque primo verbo veluti fulmine errores eorum contereret, qui naturæ, vel Philosophiæ, vel propriæ industriæ, vel voluntatis viribus operis boni laudem afferunt, quíve propterea divinum nunquam invocant auxilium, Ægyptios aratores imitantes, qui nunquam cœlum respiciunt, quia non de rore cœli, vel aëris imbribus, sed à Nili inundatione fœcundæ terræ pinguedinem præstolantur.

Sciendum sextò, gratiam rursum dividi in gratiam Dei, & gratiam Christi. Gratia Dei dicitur non præcisè quia à solo Deo est; sic enim omnis gratia à Deo orta gratia Dei dici potest, & debet; sed ita nominatur, quia à Deo, & non per Christum, & intuitu meritorum ejus confertur. Talis fuit gratia sanctis Angelis, & Protoparentibus in statu innocentiæ collata. Gratia Christi est gratia interna per Christum, seu intuitu meritorum vitæ, operum, passionis, & mortis Redemptoris collata. Hanc gratiam mirè commendant Sctipturæ & Traditio; quia, inquiunt, eâ Christiani sumus, eâ liberum arbitrium peccato captivatum fit liberum, quia à carnalis concupiscentiæ dominatu liberatur. Gratia Dei alio nomine vocatur gratia sanitatis, quia homini in statu innocentiæ & sanitatis collata fuit; gratia verò Christi vocatur gratia medicinalis, quia per eam ab infirmitate peccati liberamur. De hoc adjutorio medicinali sic habet Augustinus lib. de corrept. & grat. cap. 12. *Subventum est igitur infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter, & insuperabiliter ageretur; & ideò quanvis infirma, non tamen deficeret, neque*

que adverfitate aliqua vinceretur. Et in Enchirid. cap. 106. *Quanvis fine gratia nec tunc* (id eft in ftatu innocentiæ) *ullum meritum effe potuiffet; quia etfi peccatum in folo libero arbitrio erat conftitutum, non tamen juftitiæ retinendæ fufficiebat liberum arbitrium, nifi participatione immutabilis boni divinum adjutorium revereretur. ::: Sed poft illam ruinam major eft mifericordia Dei, quando & ipfum liberum arbitrium liberandum eft à fervitute, cui dominatur cum morte peccatum; nec omninò per feipfum, fed per folam Dei gratiam, quæ in fide Chrifti pofita eft, liberatur; ut voluntas ifta, ficut fcriptum eft, à Domino præparetur, quâ cætera Dei munera capiantur, per quæ veniatur ad regnum æternum.* Itaque gratia Chrifti medicinalis perfecta ea eft, quâ efficitur ut homo rectè velit, & tantùm velit, tantoque ardore diligat, ut carnis appetitum contraria concupifcentem voluntate fpiritus vincat; quâ non tantùm benè agendi poffibilitas, fed etiam benè, & efficaciter operandi voluntas donatur, quâ fortiter, & fuaviter, inviƈtiffimè fimul, & liberrimè voluntas ita vult bonum, ut illud deferere nolit. Sed de hoc amplius ftatim.

Sciendum feptimò, Gratiam Chrifti dividi in fufficientem & efficacem: fufficiens eft illa, quæ dat poffe operari, efficax verò eft quæ cũ operatione, quam infert, femper conjungitur. Hanc divifionem limpidiffimè expreffit Cyrillus *in lib. de adorat.* his verbis: *Tantam benignitatem nobis exhibet univerforum Salvator Deus, ut efficaci fubfidio adjuvet, fecundùm quod fcriptum eft: Apprehendifti manum dexteram meam, & in confilio tuo deduxifti me; nam quoniam*

niam hominis natura non valde generosa est, neque satis idonea, ut malum effugere queat, simul quodammodo nobiscum certat Deus, & duplex concedere beneficium videtur, persuadens admonitionibus ut subsidium inveniamus, & fortius illud præstans, quàm ut malum præsens & violentum prævalere possit. Primam vocat August. *lib. de gratia Christi*, adjutorium possibilitatis, & *lib. de corrept. & grat.* adjutorium sine quo non possumus; secundam verò appellat gratiã actionis, & adjutorium quo aliquid fit. Adjutorium *sine quo* comparat alimentis, sine quibus nequit homo vivere, cum quibus tamen non continuò vivit, qui mori volens eis uti noluerit: adjutorium verò *quo* comparat beatitudini, quâ ut data fuerit, homo continuò fit beatus.

Porrò per gratiam sufficientem non solùm intelligimus gratiam exteriorem, quâ Deus omnes nationes ad cognoscẽdum se, atque metuendum, creaturarum significationibus admonet: *Vt* inquit S. Prosper lib. 2. de vocat. Gent. cap. 4. *in paginis elemẽtorum, ac voluminibus temporum communis & publica divinæ institutionis doctrina legeretur.* Quæ gratia exterior quadantenus sufficiens dici potest, quia ut ait idem Prosper cap. 15. ejusdem libri: *Adhibita est semper universis hominibus quædam supernæ mensuræ doctrina, quæ etsi parcioris, occultiorisque gratiæ fuit, sufficit tamen, sicut Dominus judicavit, quibusdam ad remedium, omnibus ad testimonium.* Non intelligimus etiam solam gratiam habitualem, quæ vero sensu sufficiens dici potest; per eam enim, & virtutes infusas ipsi annexas homo redditur potens supernaturaliter

operari, & in hoc ſenſu veridicè pronuntiavit Doctor Sanctus 1.2.q.106.art.2. ad 2. *Lex nova quantum eſt de ſe ſufficiens auxilium dat ad non peccandum.* Ubi per auxilium ſufficiens intelligit gratiam habitualem, ut patet tum ex titulo articuli, ubi quærit, *utrum lex nova juſtificet.* Tum ex ſcopo, in quem collimat S.Doctor; intendit enim probare legem novam juſtificare, quia ad eam principaliter pertinet gratia habitualis, ſeu juſtificans. Tum ex intento objectionis arguentis non pertinere ad legem novam juſtificare, ſed potiùs iram operari; quandoquidem majori pœna dignus eſt qui poſt datam legem novam peccat. Cui argumento S.Thomas reſpondet, gratiam novi Teſtamenti, habitualem nimirum, de qua in toto corpore articuli, iram non operari, quia etſi majori pœna dignus ſit qui poſt acceptam gratiam novi Teſtamenti peccaverit, utpote majoribus beneficiis ingratus, attamen lex nova dans gratiam dat etiam auxilium ſufficiens ad non peccandum. Qua etiam ratione *q.109.art.9.* gratiam habitualem appellat auxilium ad benè vivendum, & ad non peccandum. *Dicendum*, inquit, *quod homo ad rectè vivendum dupliciter auxilio Dei indiget; uno quidem modo quantum ad aliquod habituale donum, per quod natura humana corrupta ſanetur, & etiam ſanata elevetur ad operanda opera meritoria vitæ æternæ, &c.* Ubi vides, gratiam habitualem diſertè auxilium ad benè operandum à S.Doctore appellari.

Non ſolùm, inquam, illa per gratiam ſufficientem intelligimus, ſed etiam gratiam actualem interiorem, quâ Deus & intellectum illuſtrat, & voluntatem ciet ad converſionem, quam

tamen

tamen non infert, nisi adsit gratia efficax. Hanc Augustinus gratiam parvam appellat, quia parva & imperfecta desideria, ac imbecillem voluntatem parit. Et quanvis respectu hujusmodi imperfectorum semivolentis hominis desideriorum efficax meritò dici possit, tamen respectu principalis effectus, conversionis nimirum perfectæ, sufficiens solummodò est, quia etsi ad conversionem illam eliciendam vires det, subindeque per illam se convertere homo possit, non tamen conversionem ipsam efficit, unde nec homo se convertere potens se convertere non vult. De hoc auxilio satis clarè loquitur S. Thomas 1.2.*q.*112. *art.* 2. *ad* 2. his verbis: *Contingit quandoque, quod Deus movet hominem ad aliquod bonum, non tamen perfectum, & talis præparatio præcedit gratiam; sed quandoque statim perfectè movet ipsum ad bonum, & subitò gratiam homo suscipit.* Vides S. Doctorem agnoscere auxilium, quo homo movetur ad actus imperfectos, & præparatur ad perfectos.

Per gratiam verò efficacem intelligimus eam, quæ voluntatem applicat operi, & opus explicat voluntati, quæ à nullo duro corde respuitur, quia ideò tribuitur, ut duritia cordis per eam primitus auferatur, quâ operatur in nobis Deus velle & perficere pro bona voluntate, quâ hominis voluntatem bonam & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam; quâ certissimè liberantur quicumque liberantur; quâ aufert Deus cor lapideum, & dans carneum facit ut in præceptis ejus ambulemus, & judicia ejus custodiamus; quâ prævenit Deus hominis volũtatem bonam, nec eam cujusquam invenit in corde, sed facit; quæ non est communis bonis & malis, sed bo-

nos discernit à malis, ut in nullo quis glorietur, sed totum detur Deo; quâ profunditatem illius quæstionis, quam secundùm admirationem Apostoli impenetrabilem confitemur, solvimus, non per liberi arbitrii velle & nolle.

Dices, immeritò primum hujus divisionis membrum gratiam sufficientem appellari, cùm reapse non sufficiat, sed efficax insuper desideretur; quod enim est verè sufficiens, omnia necessaria complectitur: ergo qui gratiam sufficientem prædictam sine efficaci habet, obtinet gratiam quæ sufficit, & non sufficit; quæ verbo sufficit, re non sufficit, quia per nos habet gratiam, quæ satis sit, nec tamen habet gratiæ quod satis sit. *Illud queror*, inquit Montaltius *epist. 2.* alloquens Dominicanos recentes, *vos istud non aperte & apud populum prædicare, sufficientis gratiæ nomine eam à vobis intelligi, quæ non sufficit. Vocabulorum, quibus fides exprimitur, vulgarem sensum in alienum commutatis. Gravis culpa, nisi præmoneatis, cùm omnibus gratiam sufficientem adesse dicitis, hoc vos intelligi velle, non adesse illis gratiam, quæ reipsa sufficiat. Hoc verbulum cæteri omnes eodem sensu accipiunt. Exoriuntur novi Thomistæ, qui pervulgatas notiones revellant. Mulieres omnes, hoc est totius orbis dimidia pars; aulici, ac militares viri; Magistratus, ac tota turba forensis; mercatores, opifices, plebeii, ad extremum præter Dominicanos universi homines id demùm sufficiens appellant, in quo sunt omnia necessaria ad agendum.*

Respondeo, quòd quia in omni natura, præsertim intellectuali distinguimus esse, posse, & operari, convenienter in ordine supernaturali admittimus gratiam, quæ det esse; & hæc est gratia

gratia sanctificans, quâ consortio divinæ naturæ dignamur; & aliam quæ det posse, & hæc est gratia sufficiens, seu gratia possibilitatis, seu auxilium sine quo; & aliam quæ det operari, & hæc est gratia efficax, seu auxilium quo. Convenienter autem gratiam quæ dat posse, tametsi non inferat actum, sufficiens nominatur; sufficientia enim ex parte potentiæ se tenet, quæ tunc dicitur sufficienter instructa quando habet expeditam facultatem ut possit, nec illi aliud deest ut agat, nisi velle: homini autem habenti auxilium sufficiens sola deest bona voluntas, ut benè agat, quanvis gratia efficax eam conferat: ergo sine gratia efficaci voluntas vires habet sufficientes, verè potest, sed non vult: fieret autem perfecta justitia, ut ait August. si tanta voluntas adhiberetur, quanta sufficit tantæ rei. Certè licèt D. Augustinus *libro de gratia Christi*, & *libro de correptione & gratia*, præter auxiliũ possibilitatis, & auxilium sine quo admittat insuper auxilium actionis, & auxilium quo; tamen auxilium sine quo, quod sufficiens esse ibidem docet, minimè rejicit, quanvis præter illud aliud requirat. Unde non debet dici auxilium insufficiens, cùm det vires quibus sola deest bona voluntas. Nec propterea pervulgatas omnium hominum notiones revellimus; ubique namque terrarum illud sufficiens homini dicitur, præter quod nihil exigitur, nisi ut vellit; ille v. g. cibus sufficiens dicitur, præter quem alius non exigitur, sed sola expectatur hominis comedentis & dentes applicantis voluntas; illa pecunia dicitur sufficiens, quâ homo ære alieno gravatus debita solvere potest, nec aliud requiritur, nisi ut numeret. Ergo quia

homini gratia sufficienti prævento sola deest bona voluntas, verè gratia illa dicitur sufficiens, inter quam & actionem sola efficax voluntas intereſt, nec ulla ulterior exigitur gratia ut possit, sed ut velit. *Hoc autem*, inquit August. lib. 2. retract. cap. 7. & lib. de spirit. & lit. c. 31. & lib. 5. de civit. cap. 10. *quisque in potestate habere dicitur, quod si vult, facit.* Quod si iterum contendas, nos malè loqui, vel abuti terminis; respondebo cum Augustino lib. 1. contra Cresconium, cap. 13. *Cùm res ipsa intelligitur, minùs laborandum est, quid eam hominibus vocare placuerit.*

Quæres primò, utrum Deus omnibus auxilia sufficientia conferat?

Respondeo primò, Deum illa omnibus offerre, ut sit verum illud Eccclef. 15. *Ne dicas, per Deum abest.* Et ratio est, quia cùm Deus sincerè velit omnium salutem, & pro omnibus mortuus sit, & omnes ad se vocet, & Sacramenta pro omnibus instituerit, omnibus etiam media ad salutem sufficientia offert. Unde August. lib. 3. de lib. arb. cap. 19. *Nulli homini*, inquit, *ablatum est scire utilitèr quærere quod inutiliter ignorat, & humilitèr confiteri imbecillitatem suam; & quærenti, & confitenti subvenit ille, qui nec errat dum sublevat, nec laborat.* Et posteà: *Cùm verò ubique sit præsens qui multis modis per creaturam sibi Domino servientem adversum vocet, doceat credentem, consoletur sperantem, diligentem exhortetur, conantem adjuvet, exaudiat deprecantem, non tibi deputatur ad culpam quòd penitus ignoras,*

ras, sed quòd negligis quærere quod ignoras: neque illud quòd vulnerata membra non colligis, sed quòd volentem sanare contemnis. Et quanvis, ut verum fatear, Augustinus librum illum ante Episcopatum, quo tempore nondum erat plenè mysteria gratiæ doctus, scripserit; attamen locum illum repetit Augustinus Episcopus *lib. de nat. & grat. cap.* 67. addens se eò loci gratiam Dei non evacuasse, sine qua natura humana jam contenebrata, atque vitiata illuminari non potest, atque sanari. Unde nec locum illum libro ullo retractationum revocat, quanvis se ad alios libros, quos contra Pelagianorum novitates ex professo edidit, remittat. Utut sit, certum est in via S. Augustini, & D. Thomæ, Deum qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, nec est qui se abscondat à calore ejus; Deum, inquam, lumen suum omnibus offerre, qui non illud tenebrarum amore repellunt. Divina namque lux creaturis intellectualibus continenter circumfusa nullum à se unquam desertum patitur, nisi priùs deserta: semper omnibus se impertit, semper radios suos immittit, nisi voluntaria cæcitate clausos invenerit oculos cordis; unde nullus est, quem Deus intellectui, & voluntati intimè præsens interdum non moveat, ad eum illuminandum, & movendum semper paratus, si se ipse à creaturarum amore abstraheret. Quamobrem quod circumfusæ luci oculos non aperiat, quod divinum auxilium impetrandum, si imploraretur, non imploret, ex vitio hominis est.

Respondeo secundò, auxilium illud omnibus oblatum non omnibus actu conferri, adultis quidem in pœnam peccati actualis, parvulis in

pœnam peccati originalis. Ita docet August. epist. 107. ad Vitalem : *Scimus, inquit, gratiam Dei non omnibus hominibus dari. Scimus eis, quibus datur misericordia Dei gratuitam dari. Scimus eos, quibus non datur, justo Dei judicio non dari.* Hanc suam sententiam demonstrat Augustinus exemplo parvulorum, qui sine Baptismo decedunt, qui tamen unicum est medium parvulis sufficiens ad salutem. Quam rationem urget *lib. de dono persever. cap.* 12. quia plerumque festinantibus parentibus, & ministris ad conferendum parvulo Baptismum paratis & anxiis, puer moritur. Sanè quodnam auxilium sufficiens habebant parvuli in utero materno obeuntes, nemo prudens dicere potest. Ex quo infert August. *lib.* 4. *contra Iulian. cap.* 3. Quod cùm Deus non sit benevolentior scelestissimis & impiissimis hominibus, quàm puerulis innocentibus, si Deus istis in pœnam peccati originalis denegat auxilia sufficientia, à fortiori illis in pœnam voluntariæ obdurationis auxilia sufficientia interdum subtrahit. Hoc argumentum ita convincens credidit S. Pater, ut Pelagianos alloquens dicat : *Vobis ora obstruunt, & linguas premunt, qui loqui nondum valent.*

Idem apparet in infidelibus, quibus non proponuntur mysteria credenda, unde non habent auxilium sufficiens ad fidem ; quomodo enim credere in eum possunt, de quo nihil audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante ? Accedit dari secundùm D. Thomam multos infideles negativè, id est tales, in quibus infidelitas non sit peccatum, ut patet 2. 2. *quæst.* 10. *art.* 1. Si autem infideles haberent auxilium sufficiens ad credendum, profectò eorum infidelitas non esset

esset negativa & innoxia, sed privativa & culpabilis. Idem apparet in amentibus, qui post peccatum mortale ante pœnitentiam in amentiam lapsi sunt, quibus procul dubio nullum adest auxilium internum ad salutem sufficiens, quod tale esse nequit, quando homo usu rationis caret. Idem patet in obduratis & excæcatis, quos ut ait Propheta, tradidit *Deus voluntati eorum*; quos ut addit Apostolus, *tradidit Deus in reprobum sensum*, quos ut ait Eccles. cap. 7. *Deus despexit*, & in quorum interitu Deus ridet. Id claret exemplo scelesti Antiochi preces ad Deum fundentis, à quo non erat misericordiam impetraturus. Et rationem dat Augustinus *serm. de verbis Domini*, quia justum est, ut cùm vult, non possit peccator, qui quando potuit, noluit; ideoque per malum velle meritò perdit bonum posse. Unde D. Thomas *lib. 3. contra Gentes*, postquam *cap.* 159. docuit quod *Deus quantùm est de se, paratus est omnibus dare gratiam, vult enim omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*: capite tamen 162. addit obduratos non solùm infusione gratiæ, sed etiam exteriori custodiâ carere. Unde August. *in Psalm.* 147. ait: *Ecce deserit peccatorem, ecce non vocat, ecce non aperit sensum, ecce non infundit gratiam.*

Denique cùm gratia sufficiens sit notio quædam ad pias cogitationes & sanctas affectiones animum ciens, & aliunde manifestâ experientiâ compertum sit, impios nec sacris inspirationibus semper illustrari, nec piis semper motibus agi, nec conscientiæ stimulis angi, cùm potiùs lætentur cùm malè fecerint, & & exultent in rebus pessimis; consequens est,

obduratos non ſemper excitare auxilia ſufficientia, ſicut nec pias cogitationes, quæ cùm ſint in nobis, & à nobis, non poſſent non ſentiri à nobis ſi adeſſent. Admittere enim cogitationes, de quibus non cogitemus, ſeu quæ non ſint menti conſpicuæ, commentum eſt per ſe abſurdum, & in diſſertatione de probabilitate ſatis à nobis exploſum. Ergo non omnibus auxilia ſufficientia actu conferuntur, juxta illud frequenter ab Auguſtino uſurpatum: *Communis eſt omnibus natura, non gratia*; & illud Fulgentii lib. 3. de verit. prædeſt. cap. 20. *Non omnibus autem iſtam gratiam dari, & quibus datur, non omnibus æqualit.r dari, quiſquis piè quærit, eloquiorum atteſtatione cognoſcit.* Et illud etiam Proſperi carmine de ingratis, *capite* 11.

—— Dic unde probes quod gratia Chriſti
Nullum omninò hominem de cunctis, qui generantur
Prætereat cui non regnum, vitamque beatam
Impertire velit? (voluntate inferente auxilia ſufficientia.)
Sed tamen hæc aliquâ ſi vis ratione tueri,
Et credi tam ſtulta cupis.

Dices: Concilium Senonenſe in decreto fidei docet, gratiam ſemper eſſe in promptu, & nemomentum quidem præterire, in quo Deus non ſtet ad oſtium, & pulſet. Concilium item Colonienſe *in Enchirid. de Sacramento Pœnitent. cap.* 16. ait: *Deus adeò vult omnes homines ſalvos fieri, ut nemini quantumlibet ſcelerato gratiam ſuam ſubtrahat.* Denique D. Thomas *3. part. q.* 86. *art.* 1. docet erroneum eſſe dicere, dari

dari aliquod peccatum, de quo homo pœnitere non possit: non potest autem homo pœnitere sine gratia sufficiente.

Respondeo hæc omnia priorem duntaxat nostram responsionem confirmare, offerre nimirum Deum optimum maximum omnibus quamlibet obduratis auxilia sufficientia, paratum visitare eos per viscera misericordiæ suæ: stat ergo semper Deus ad ostium, quia lux Dei menti nostræ semper circumfusa est; & pulsat sæpè, imò semper pulsare paratus est, nisi peccator esset rebellis lumini, nisi diceret, *Scientiam viarum tuarum nolo*; nisi clauderet ostium cordis, & confortaret seras portarum suarum. Nulli etiam scelerato gratiam subtrahit sponte sua, sed iteratis occallentis animi peccatis coactus. Deinde hæc testimonia intelliguntur moraliter, non mathematicè, id est non singulis instantibus physicis Deus sceleratis pias cogitationes immittit, ut experientiâ liquet, sed frequenter. Possunt etiam hæc verba intelligi non solùm de inspirationibus, & excitationibus internis, sed etiam de externis vocationibus, quibus vel per seipsum, vel per creaturas gloriam Dei jugiter enarrantes peccatores excitat Deus. Denique P.Thomas de Lemos in Congregatione de Auxiliis demonstravit, Concilium Provinciale Senonense à septem Episcopis celebratum, nunquam fuisse ab Apostolica Sede approbatum, sine cujus approbatione Concilia Provincialia non esse regulam fidei, omnes Theologi confitentur.

Ad D.Thomam dico, hominem posse quandiu est in statu viæ, salvari, converti, & de quovis peccato pœnitere; quia & semper retinet arbi-

arbitrium vertibile & flexibile in bonum, & Deus gratiam, quam offert, conferre potest. Interdum tamen per sua peccata homo potentiam sibi ipsi adimit pœnitendi, quia dum consuetudini non resistit, duram sibi imponit peccandi necessitatem blandiendo prementem, & premendo blandientem. Unde contingit ipsum divinis motibus non afflari, quia cùm in profundum venerit, contemnit; & insanabilis fit morbus postquam redditus est insensibilis. *Invenit ergo se ligatum*, ait August. in Psalm. 106. *difficultatibus cupiditatum, & non potest viam propter compedes ambulare: inclusum se sentit difficultate vitiorum, & tanquam muro impossibilitatis erecto, portisque clausis, quà evadat, ut rectè vivat, non invenit.* Certè si peccatum quodvis mortale privet nos jure ad vitam æternam, quidni peccata mortalia toties iterata obduratum iure habendi auxilia sufficientia privabunt? Nec propterea à peccato excusabitur, quia hanc peccandi necessitatem, & desertionem sibi ipsi peccandi consuetudine accersere voluit. Hanc ipsam doctrinam tradit Doctor Angelicus *lib. 3. cont. Gent. cap.* 160. his verbis: *Quamvis illi, qui in peccato sunt, vitare non possint per propriam potestatem, quin impedimentum gratiæ præstent vel ponant, nisi auxilio gratiæ præveniantur; nihilominus tamen hoc eis imputatur ad culpam, quia hic defectus ex culpa præcedente in eis relinquitur: sicut ebrius ab homicidio non excusatur quod per ebrietatem committit, quam suâ culpâ incurrit.*

Quares

Quæres secundò, utrum justis denegentur interdum auxilia sufficientia?

Respondeo, si per auxilium sufficiens intelligamus pias cogitationes & sacras affectiones, experientiâ ipsâ satis constare justos ordinarios non semper his motibus agi, subindeque nec ista auxilia sufficientia semper habere. Paucissimæ enim sunt illæ animæ, quæ ad altum illum sanctitatis gradum pervenerint, in quo perenni cum Deo conjunctione fruantur, ad superna desideriis semper tendant, & in cœlis assiduâ cogitatione conversentur. Patet ergo justos ordinarios pios motus in se semper non experiri, subindeque nec his auxiliis semper excitari.

Quod si per auxilium sufficiens intelligantur vires sufficientes ad benè agendum, quibus sæpe sæpiùs correspondent piæ illustrationes, & sacri motus; dicendum est, justis nunquam deesse auxiliū sufficiens quandiu in justitia perseverant. Quia nimirum beneficio gratiæ sanctificantis quâ ornantur, & beatissimâ virtutum infusarum copiâ, quâ instruuntur, quibus gratiæ actuales juxta usitatum providentiæ Dei cursum respondent, veram habent justi, & expeditam benè agendi, vitandique peccati facultatem, ratione cujus præcepta Dei sunt eis proximè possibilia, nec à Deo deseruntur, nisi Deum priùs ipsi deseruerint.

Scio in contrarium objici quædam Patrum testimonia, putà Chrysostomi *hom. 72. in Ioan.*

& *hom.31. in epist. ad Hebr.* dicentis: *Casus Petri non frigiditate, sed superni auxilii derelictu contigit, ut sciret quod absque Deo nihil potest fieri.* Idem tradit August. serm.124. de tempore: *Quid est homo sine gratia Dei, nisi quod fuit Petrus cùm negavit Christum? Et ideo B. Petrum paulatim Dominus subdeseruit, ut in illo totum hominum genus posset agnoscere, nihil se sine Dei gratia prævalere.*

Verùm hæc, & alia testimonia absque negotio de gratia efficaci explicari possunt, quæ Petro tunc defuit, & interdum justis deest, nimirum dum in peccata lethalia prolabuntur. Neque enim semper justis adest prædominans ille boni amor, seu magna illa & plena Dei diligendi voluntas à gratia efficaci proficiscens, ut docet Augustinus lib.2. de peccat. merit. & remiss. cap.19. *Nos autem*, inquit, *quantùm concessum est, sapiamus, & intelligamus, si possumus, Dominum Deum bonum ideo etiam Sanctis suis alicujus operis justitiam aliquando non tribuere, vel certam scientiam, vel victricem delectationem, ut cognoscant non à se ipsis, sed ab illo sibi esse lucem, quâ illuminentur tenebræ eorum; & suavitatem, quâ det fructum suum terra eorum. Idcirco enim Sanctos & fideles suos in aliquibus vitiis tardiùs sanat, ut in his eos minùs, quàm implendæ ex omni parte justitiæ sufficit, delectet bonum, sive cùm latet, sive cùm etiam manifestum est, ut quantùm pertinet ad integerrimam regulam veritatis ejus, non justificetur in conspectu ejus omnis vivens.* Hinc tantoperè hortatur Sanctos omnes idem Pater, ut in timore & tremore salutem operantes, jugiter Deum rogent, ut det quod jubet, atque inspiratâ gratiæ suavitate per Spiritum Sanctum fa-

ciat plus delectare quod præcipit, quàm delectat quod impedit ; hoc est quodcumque bonum temporale , cujus delectatione peccamus. Nec hoc fateri detrectabit, qui consideraverit donum perseverantiæ justis ipsis necessarium, juxta Tridentini sacra decreta non posse sub meritum cadere , & quibusdam concedi, aliis denegari. Similiter ergo Deus pro ratione inscrutabilium judiciorum suorum gratiam efficacem quibusdam pro bona voluntate confert , aliis pro sua justitia denegat. *Mirandum est quidem* , inquit August. lib. de corrept. & grat. cap.8. *multumque mirandum, quod filiis suis Deus quibusdam, quos regeneravit in Christo , quibus fidem , spem, dilectionem dedit , non dat perseverantiam ; cùm filiis alienis scelera tanta dimittat , atque impertitâ gratiâ sua faciat filios suos. Quis hoc non vehementissimè stupeat ? Hic si à me quæratur* (dixerat paulò superiùs) *cur eis Deus perseverantiam non dederit, quibus eam , qua christianè viverent , dilectionem dedit , me ignorare respondeo. Non enim arroganter , sed agnoscens modulum meum audio dicentem Apostolum : O homo, tu quis es, qui respondeas Deo ? Et : O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm inscrutabiles sunt judicia ejus , & investigabiles viæ ejus !*

Quanvis autem in judiciorum divinorum abysso multâ humilis quiescere debeat Christianus , non desunt tamen rationes hujus gratiæ efficacis denegationis. Prima est peccatum actuale mortale, quo sicut privamur jure ad gloriam , ita à fortiori jure ad gratiam spoliamur. Secunda causa in justis est negligentia, tepor, & benè vivendi incuria, juxta illud Apocalypseos

16. *Vtinam calidus esses, aut frigidus, sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiã te evomere ex ore meo.* Tertia est superbia & nimia præsumptio; nam ut ait Bern. serm. 54. in Cant. *argumentum superbiæ privatio est gratiæ.* Solet enim Deus humiles exaltare, superbos confundere; istis resistere, illis gratiam largiri. Quarta est ingratitudo; illos enim sinit Deus cadere, qui Deo non tribuunt quod stant, nec de acceptis beneficiis Deo gratias agere sunt soliciti. Hinc præclarè Bernardus *serm. contra vitium ingratitudinis*, sic ait: *Benè siquidem orasse, obsecrasse, postulasse leguntur, qui levaverunt vocem dicentes: Iesu fili David miserere nobis. Sed defuit eis quarta, quam adjecit Apostolus, gratiarum actio, quando nec redierunt, nec egerunt gratias Deo. Multos quoque videmus usque hodie satis importunè petentes, quod sibi deesse cognoverint, sed paucos admodum novimus, qui dignas super acceptis beneficiis gratias agere videantur. Nec reprehensibile quod instanter petimus, sed planè petitioni negat affectum, quod invenimur ingrati. Et fortè hoc etiam clementiæ esse videtur, ingratis negare quod postulant; ne contingat nobis, ut tantò graviùs de ingratitudine judicemur, quantò magis accumulatis beneficiis ingrati probabimur extitisse. Ergo misericordiæ res est, in hac parte subtrahere misericordiam; quemadmodum iræ & indignationis, misericordiam exhibere, eam sanè de qua per Prophetam ipse Pater misericordiarum loquitur, dicens: Misereamur impio, & non discet facere justitiam.*

Alias etiam hujus mysterii rationes adducit Augustinus, tum ut divinæ gratiæ independentia, & pura misericordia eluceat; si enim gratiæ omnibus

omnibus deberetur, jam non ex gratia, sed ex justitia liberaremur. Ad contundendas etiam Pelagianorum querelas confugit sæpè Augustinus ad peccatum originale, quod est causa sufficiens denegationis gratiæ. Unde *libr. de corrept. & grat.* Monachis Adrumetinis importunè queritantibus, & ægrè ferentibus corripi non perseverantes, quibus donum perseverantiæ defuit, & postulantibus quare defuit, respondet Doctor sanctissimus: *Quia*, inquit, *non sunt ab illa conspersione discreti, quam constat esse damnatam, euntibus omnibus ex uno in condemnationem. Qui perseveraturi non sunt, ac sic à fide Christiana, & conversatione lapsuri sunt, ut tales eos vitæ hujus finis inveniat, proculdubio nec in illo tempore, quo benè, piéque vivunt, in isto prædestinatorum numero computandi sunt. Non enim sunt à massa illa perditionis præscientiâ Dei & prædestinatione discreti, & ideò nec secundùm propositum vocati, ac per hoc nec electi.* Aliam rationem hujus denegationis tangemus reflexione sequenti.

Quæres ultimò, undenam gratia Christi suam efficaciam sortiatur, num ab omnipotentia Dei, num ab eventu, num à consensu per scientiam mediam prævisо?

Respondeo hîc præcipuam Theologiæ speculativæ quæstionem proponi, cui pro merito tractandæ nec una dissertatio sufficeret. Multa equidem pararam Thomisticæ de efficaci & prædeterminante gratia sententiæ stabiliendæ, adornan

adornandæque; ſed innata Dominicanis omnibus erga Sedem Apoſtolicam hanc controverſiam, controverſiæque reſolutionem typis mandari non ſemel prohibentem reverentia, & exoculata obedientia conceptum ſermonem continere præcipit, & aſſertionem celeberrimam Prædicatorum Ordini concreditam, à Paulo, Auguſtino, Aquinate ad nos tranſmiſſam, à Dominicanis coram Clemente VIII. & Paulo V. Eccleſiæ Catholicæ Hierarchis tanta gloria propugnatam ſilentio prætermitto, quia melior eſt obedientia quàm victima, & ipſius etiam gratiæ genio conſentaneum eſt amare non rixas, ſed pacem, non publicas diſſenſiones, ſed ſecretum; magiſque avet intus ſentiri, intus lucere, intus infundere ſuavitatem, quàm foràs erumpere, & inter amaras diſputantium controverſias ventilari.

Et ſanè prudentiſſimè Apoſtolicæ Sedis Antiſtites hac quæſtione examinanda Theologis omnibus interdixerunt. Cùm enim ex hac controverſia plura ſcandala orta ſint, & periculoſæ inde perturbationes timeantur, cenſuerunt Chriſti Vicarii ab hujus doctrinæ promulgatione ſuperſedendum, ad cujus defenſionem ſufficiunt & libri hactenus editi, & diſputationes intra ſcholarum umbras celebratæ, liberéque celebrandæ. Si enim Veritas multa habebat diſcipulis dicere, quæ tunc non poterant ipſi portare, multa etiam, præſertim in penitiſſimis divinæ gratiæ myſteriis eſſe Summi Pontifices arbitrati ſunt, quæ vel ob rei difficultatem, vel hominum infirmitatem & teneritudinem, vel diſputantium æſtus propalari non debent. Quare hoc ſilentio gratiæ victricis defenſionem & tutelam

tutelam Ordo noster non abjicit, qui tot ei defensores aluit, & etiamnum instruit; neque hoc nobis commissum cœleste depositum, in cujus defensionem omnis Dominicanus miles est, deserimus, sed Pastoris gregis jussum præstolamur, ut rationales Domini canes in hujus gratiæ hostes latremus.

REFLEXIO.

Ex tam multiplici gratiæ nobis necessariæ divisione vidisti, Lector, quod non est fructus bonus qui de gratiæ radice non surgat, & quod nihil restat liberandis nisi gratia liberantis. Ergo perpetuo continentis orationis desiderio impetra quod lex imperat; quia sicut nec diu vivit qui aërem nequit attrahere, ita nec benè vivit, qui spiritum gratiæ non accipit, nec quodammodo semper bibit de fonte lucis æternæ, ut loquitur Augustinus. Ergo non solùm peccatores, sed nec ipsi etiam justi suæ se fortitudini credant, sed cauta humilitate divinum sibi precando ejus asciscant auxilium, à quo accipimus victoriam concupiscentiæ, ne voluntate pertrahamur; à quo etiam robur patientiæ mutuamur, ne dolore frangamur. Itaque si *scienter pii* sumus, & *piè scientes*, ut loquitur August. *epist.* 107. rogemus eum qui intimo nostro intimior est, ut intus in corde legem ponat nobis spiritu suo, ut eam non tanquam servi amore metuamus, sed ut filii dilectione casta timeamus. Ideo enim tam sæpe ventilamus nos in omnem ventum (phrasis est Ecclesiastici *cap.* 5.) nec firmi sumus in via Domini, nec in veritate sensus nostri, quia totum illi non asserimus, à

quo

quo omne bonum desursum est. Hinc tam crebiò contingit illud, quod tam vehementer singulis quibusque timendum monet Bernardus serm.3.in Psalm.90. *Etsi pudor neget apostasiam corporis, tepor ipse paulatim ingerit apostasiam cordis*; quia gratiæ recessum non timemus, & donum illud, quod divinus Apostolus Ephes. 11. *Sacramentum voluntatis Dei* nuncupat, ad libitum nobis nostrum dari comminiscimur, & *libertatem Dei facientes servitutem*, ut in Apologet. ait Tertull. gratiam Dei humanæ subjicimus arbitrio voluntatis. Nec illud tam veridicè ab Augustino pronuntiatum advertimus: *Multos impedit à firmitate præsumptio firmitatis. Nemo erit à Deo firmus, nisi qui se à seipso sentit infirmum.* Quam utique infirmitatem nec tollit ætas, nec usus: etsi enim qui in virtute exercitati senuerunt, minores quidem hostes habent, sed tamen habent. Fatigati interdum sunt hostes per ætatem atque laborem, sed tamen etiam fatigati non cessant qualibuscumque motibus infestare senectutis quietem. Velint, nolint, habent concupiscentias. Titillant, blandiuntur, stimulant, infestant, surgere volunt, quibus & interdum succumbunt. Quid causæ est? Ne dubites in causa esse superbiam, etiamsi non appareat: nunquid enim Deus, qui humilibus dat gratiam, humili auferet datam? Ille solus vincit, qui ex parte sua vigilans totum se Deo permittit; neque enim quidquam timere potest homo in sinu Dei positus, si de illo nolit cadere; & quidquid ei acciderit, ad salutem valebit, non ad perniciem: si verò deseritur ope gratiæ, relinquetur in infirmitate naturæ. *Parum est mihi voluntas mea*, ait August. in Psalm. 118. vers. 35.

nisi

nisi in eo quod volui, me ipse deducas. Immò nec benè volumus, nisi voluntas à Domino præparetur; nec Dei adjutorium ad benè volendum necessarium esse satis credimus, nisi mentem aperiat qui amorem inspirat: hæc enim uni sauciatæ naturæ plaga altissimè impressa illa quidem, ut ne quidem oculos mentis in altum attollere, & miseriam suam agnoscere à divino deserta lumine queat; *Nec jam captivos oculos extollere in altum sponte potest,* inquit Prosper *cap.* 40. *de ingrat.* quoniam hoc etiam spoliante tyranno perdidit, ut quanto *jacent sub vulnere norit.*

Hanc doctrinam viris potissimùm spiritalibus commendandam docent Patres, ut ex una parte virtutis studium non relinquant, ex alia verò certissimè sibi persuadeant, solâ gratiæ vi idoneos fieri, & accendi hominum animos ad rectè vivendum. Nihil ergo periculosius, quàm vitam in speciem sanctam, austeram, pœnitentem, & bonorum ex officio operum feracem edere, & hæc viribus propriis ascribere. Hoc præceptum eleganter tradit Prosper *cap.* 37. *carminis de ingratis*, sequentibus versibus, quibus alios in eodem carmine sparsos ad tam necessariam humilitatis basim stabiliendam subnectemus:

—— Licèt in cruce vitam
Ducant, & jugi afficiant sua corpora morte,
Abstineant opibus, sint casti, sintque benigni,
Terrenisque, ferãt animum super astra, relictis:
Si tamen hac propriâ virtute capessere quẽquã
Posse putant, sitve ut dignus labor iste juvari,
Ingenium meruisse aiunt bona vera petentis:
Crescere quo cupiunt, minuuntur; proficiendo

Desi

Deficiunt, surgendo cadunt, currendo recedunt.
Unde etenim vani frustra splendescere quærunt,
Inde obscurantur: quoniam sua laudis amore,
Non quæ sunt Christi quærunt, nec fit Deus illis
Principium: & capiti non dant in corpore regnum.
Non horum templo est Christus petra fundamentum.
Sed super instabilem arbitrii nutantis arenam
Assurgunt, fœda lapsuri mole tumoris.
Et tamen in sanctos animum cùm intendimus actus,
Cùm desideriis carnis mens casta repugnat,
Cùm tentatori non cedimus, & per acerbas
Vexati pœnas illæso corde manemus,
Libertate agimus, sed libertate redempta,
Cui Deus est rector, summoque ex lumine lumen:
Vita, salus, virtus, sapientia gratia Christi est,
Quâ currit, gaudet, tolerat, cavet, eligit, instat,
Credit, sperat, amat, mundatur, justificatur.
Si quid enim recti gerimus, Domine, auxiliante
Te gerimus, tu corda moves, tu vota petentis,
Quæ dare vis, tribuis, servãs largita, creãsque
De meritis merita, & cumulans tua dona coronis.

Quos versus è Latina in Gallicam linguam sic eximius Poëta transtulit:

Que ces maîtres hautains poussez par un faux zele
Affligent tous leurs sens, domptent leur chair rebelle;
Qu'ils vivent sur la croix, qu'ils soient chastes & doux,
Qu'ils haïssent les biens qui sont cheris de tous,

Et

Et qu'étant embrasez par de plus nobles flames,
Ils portẽt jusqu'au Ciel leurs genereuses ames:
S'ils croyent qu'en quelque homme un état si parfait
Puisse du libre arbitre étre l'illustre effet ;
Ou que leur propre ardeur la grace ait meritée,
Se rendant par ses soins digne d'étre assistée ;
Leur ame en cet état recule en s'avançant,
En voulant monter tombe, & perd en amassant.
Comme elle suit l'attrait d'une lueur trõpeuse,
Sa lumiere l'offusque & la rend tenebreuse :
Parce que son amour croissant de plus en plus
Cherche son propre honneur, non celuy de Iesus.
La vertu n'est en eux qu'humaine, & non divine,
Puis qu'elle n'a que l'homme, & non Dieu pour racine ;
Et nous faisant agir par nos propres efforts,
Ils ravissent au chef l'empire sur le corps.
Ils ne bâtissent point sur l'immobile pierre ;
Le temple de leur cœur est un temple de terre,
Qui par eux seuls bâti sur le sable mouvant
De leur esprit volage & muable à tout vent,
Aprés s'étre elevé dans leur orgueil extréme
Tombe de tout son poids, & se brise luy méme.
Nous sçavons toutefois que lors que dans nos ames
Vn vif amour agit par de plus vives flames,
Lorsque le chaste cœur par de saints mouvemẽs
Combat la douce amorce, & le charme des sẽs;
Lorsque nous repoussons par un ferme courage
Du lion rugissant les efforts & la rage ;
Et que l'ardente foy plus forte que l'Enfer
Souffre sans s'ébranler & la flame & le fer:

C'est

C'eſt par la liberté que nôtre ame eſt conduite,
Mais cette liberté par la grace eſt produite.
Elle a Dieu pour ſon guide, & toute ſa clarté
De ce Soleil ſuprême eſt un jour emprunté.
Et ſous un ſi grand Roy librement aſſervie,
Puiſe en luy ſon ſalut, ſa ſageſſe, & ſa vie.
C'eſt par luy qu'elle court avec un ſaint plaiſir,
Qu'elle reſſent l'ardeur d'un celeſte deſir;
Qu'elle eſt ſage en ſon choix, en ſes maux patiente,
Invincible en la guerre, en la paix vigilante;
Qu'elle eſt & juſte & pure, & voit de jour en jour
Croiſtre en elle la foy, l'eſperance, & l'amour.
Grand Dieu, quoyque t'oppoſe une erreur teme-raire,
Si l'homme fait le bien, toy ſeul le luy fais faire;
Ton eſprit penetrant dans les replis du cœur
Pouſſe la volonté vers ſon divin Moteur;
Ta bonté nous donnant ce que tu nous comman-des,
Pour accomplir nos vœux form' encor nos deman-des.
Tu conſerves tes dons par ton puiſſant ſecours,
Tu fais nôtre merite, & l'augmentes toûjours;
Et dans ce dernier prix qui tout autre ſurpaſſe,
Couronnant nos travaux, tu couronnes ta grace.

DISSERTATIO III. Historica.

Varii circa gratiam errores recensentur, Pelagianorum potissimè, & Semipelagianorum historia texitur.

QUANTÆ-quantæ sunt Theologorum Catholicorum de gratia Christi dissensiones, concors tamen eorum omnium sententia fert, supernaturalem & internam Salvatoris gratiam esse ad christianè vivendum necessariam, eamque ad initium cujuslibet boni operis, etiam fidei, orationis,& pii desiderii exigi. Contra hanc orthodoxam veritatem multipliciter erratum fuit.

Antiquiores circa gratiam errores.

Antiquissimus,& mundi creationi fermè coævus de gratia error contigit in cœlo. Ut enim in tractatu de Angelis, *dissert.4. cap. 2. specul. 2.* annotavimus, primum Luciferi peccatum superbia fuit, quatenus summum bonum & in seipso, & per seipsum, propriasque vires obtinere, spreto Dei auxilio, superbissimè præsumpsit, juxta illud Bernardi ibi laudati: *Qui sedere præsumpsit, seipso voluit esse contentus.* Et in hoc

sensu appetivit similis esse Altissimo, dum sibi sufficere, divinoque auxilio non egere practicè credidit. Unde fatuus libertatis amor, & gratiæ divinæ contemptus angelicæ ruinæ causa fuit. Id ipsum præclarè tradidit Magnus Gregor. *lib.* 34. *Moral. cap.* 18. ubi applicans diabolo illud Job 41. *Factus est ut nullum timeret*, sic habet: *Sua perversitate talis factus est, ut nullum timeret, ei quippe à quo conditus fuerat, subesse despexit: celsus esset si participatione vera celsitudinis contentus fuisset; sed dum privatam celsitudinem superbè appetiit, jure perdidit participatam; relicto enim eo cui debuit inhærere principio, suum sibi appetiit quodammodo esse principium: relicto eo qui ei verè sufficere poterat, se sibi sufficere posse judicavit; & tantò magis infra se cecidit, quantò magis se contra gloriam sui Conditoris erexit. Nam quem exaltabat libera servitus, dejecit captiva libertas.*

Observavimus etiam eodem tomo, *dissert.* 5. *cap.* 2. *specul.* 3. Adamum non solùm Protoparentem, sed etiam Protopelagianum extitisse, quatenus divinam independentiam æmulans voluit esse sua regula, sibique per propriam virtutem divinitatis imitationem asciscere. Unde August. ibi relatus ait, ipsum voluisse rapere, & veluti furari Divinitatem, & magis frui potentiâ suâ, quàm Dei. Quod confirmat idem Pater *lib.* 2. *de Genes. contra Manich.* ubi explicans illum serpentinæ tentationis sibilum, *Eritis sicut Dii*, ait: *Hoc est ergo, quod persuasum est, ut suam potestatem nimis amarent, & cum Deo esse pares vellent; sed amiserunt quod acceperant, dum id quod non acceperant, usurpare voluerunt: non enim accepit humana natura, ut per suam potesta*

testatem Deo non regente beata sit. Id etiam antea tradiderat Cyprianus serm. de jejunio & tent. Christi: *Adamum,* inquit, *in Paradiso pulsavit & stravit, cùm subjectionem quam Deo debebat, fastidiens, appetiit dominatum. Huic malo resistere nos Salvator edocuit, ut soli Deo subjectus sit homo quantumcunque profecerit, ut quò vocatus est superiùs, nesciat se sublimem, & per omnia agnoscat conditio conditorem, gratiæ largitorem.* Denique idem non obscurè indicat Prosper carmine de ingratis, *cap.* 43.

Hoc patribus primis mortis sator insinuatus
Consilio est, hac arte omnes prostravit in uno,
Dũ suadet multò præstantius esse, quod ipsis
Non tribuente licèt Domino sponderet habendum
Prudens libertas, vetitoque instructa cupido.

Hac de causa observant Docti, idcirco adeò plausibilem, & naturæ corruptæ consentaneam esse Pelagianam hæresim, immò & omnes naturali fermè instinctu, nisi fide corrigantur, esse Pelagianos, quia nimirum inviseeratæ nobis, & ab Adamo in posteros omnes transfusæ superbiæ, quæ est cordis humani primum vivens, & ultimum moriens, omninò adulatur.

Contra gratiam armarunt se deinde Judæi carnales, quæ Dei sunt non percipientes, sed arbitrantes per solam à Mose latam legem justificari se posse; adversus quos totis ad Romanos & Galatas epistolis prædicator gratiæ Paulus divinissimè scripsit. Horum errorem initio nascentis Ecclesiæ sequutus est Simon Magus, ex efficacia divinæ voluntatis eversionem liberi arbitrii ineptissimè inferens, ut S. Clemens *lib.* 3. *recognit.* refert. Sequuti sunt etiam Basilides,

Valentinus,& Marcion,qui referente S.Clemente Alexandrino *lib.5.ftromatum*,fidem,opera,& falutem naturæ viribus afcribebant.

Illos divinæ gratiæ hoftes fectatus eft Origenes infinitarum hærefeon pater. Hic enim, ut refert S.Thomas 3. *cont. Gent. c.89. & lib. 3. periarchôn*, docuit in tantum Deum dare nobis velle, & proficere, in quantum nobis dedit virtutem volendi, non autem fic, quod faciat nos velle hoc,aut illud. Et Hieronym.*epift.ad Ctefiphontem*, errorem Pelagii Origenis doctrinæ ramufculum appellavit. Hunc tamen errorem nec in Oriente, nec in aliis anterioribus hæreticis operosè refutare Patres,vel gravioribus tunc occupati negotiis non potuerunt, vel certè hærefim fponte labantem & in fumum abeuntem ex profeffo evertere noluerunt.

Hærefis Pelagiana, ejufque varii ftatus.

Hærefim divinæ gratiæ deftructricem, vel extinctam planè,vel certè fopitam fufcitavit Pelagius natione Britannus, feu Anglus; Anglia enim magna Britannia dicitur, ut diftinguatur à Britannia minori, quæ eft una è Galliæ florentiffimis provinciis; unde etiam vocatur à Hieronymo Scotus. Fuit autem profeffione Monachus, ut conftat ex Auguftino *libr. de geftis Pelagii*, qui etiam ejus ingenii acumen, facundiam non vulgarem, & circunfpectionem de rebus obfcuris cunctanter potiùs quàm fidenter loquentem variis in locis, fed nominatim *lib.3.de peccat.merit.cap.* 10. laudat. Et certè

inge

ingenium ipſius non ſolùm epiſtola ad Demetriadem, eloquentiæ nitore præſtans, ſed etiam commentarii in Epiſtolam ad Romanos,& varia operum ejus fragmenta apud Auguſtinum refellentem ſparſa demonſtrant. Quibus non adverſatur Hieronymus, tametſi illum non ſemel indoctum, & loquendi imperitum pronuntiet; loquitur enim Hieronymus de profunda Theologiæ & Scripturarum ſcientia, & ſolido ac nervoſo loquendi ſtylo, non figurarum flores, ſed veritatis fructus fundente; quæ dotes Pelagio deerant.

Mores etiam hujus Hæreſiarchæ in foro ſaltem externo, ut loquuntur, fuiſſe ſpectabiles teſtatur idem Auguſtinus, qui *lib.* 3. *de peccat. merit. & remiſſ. cap.* 1. & 3. illum virum bonum, virum egregiè chriſtianum, virum ſanctum, & non parvo profectu chriſtianum appellat. Contendunt tamen alii Auguſtinum ob ſparſum duntaxat ſanctitatis illius larvatæ rumorem hujuſmodi elogia panxiſſe; quia, inquiunt, S. Iſidorus Peluſiota ſanctitate, doctrinâ, & Chryſoſtomi diſcipulatu celebris, poſt exploratos attentiùs Pelagii mores, illum ait fuiſſe vagabundum, ex alio monaſterio ad aliud ſubinde migrantem, omniumque menſas perſcrutantem: *Quamobrem*, addit, *ſi tibi carnium nidor, atque obſoniorum condimentum curæ eſt, iis qui Magiſtratus gerunt potiùs blandire, atque urbium caminos veſtiga; neque enim homines Eremitæ facultates eas habent, ut te quemadmodum tibi gratum eſt, excipere valeant.* Et ſanè mirum non eſt; doctrina namque gratiæ Chriſti inimica prudentiæ carnis adulatur; gratia quippe Chriſti à cruce, à vulneribuſque Redemptoris effluxa

amorem etiam crucis inſpirat: unde gratiæ hoſtis fuit ſimul ventris amicus, & malè blandas carnis delitias effusè quærens.

Ut autem Pelagius errorem ſuum faciliùs diſſeminaret, totum cauſæ ſuæ robur in aſtutia & calliditate poſuit. Simulavit enim ſe velle impiam Manichæorum hæreſim confutare, in quinque capitibus turpiter errantem. Primò aſſerebant Manichæi carnem noſtram eſſe malam, & quia ad malum inclinat, à principio malo proceſſiſſe. Secundò volebant nuptias eſſe malas, quia & cum libidine exercentur, & prolem edunt peccato ſordentem. Tertiò legem veterem juſtificare impotentem, tanquam malum reprobabant. Quartò liberum arbitrium ad malam neceſſitatum, & fatali vi adactum contendebant. Quintò Patres veteris Teſtamenti, tanquam inſignes peccatores traducebant. Hos quinque errores non veritatis catholicæ luce, ſed novis erroribus emendare Pelagius perperam conatus eſt. Unde carnem voluit ita eſſe puram, ut nulla etiam originali labe eſſet infecta. Nuptias ita bonas aſſe aſſeruit, ut nec pudenda ſit libido, nec ullatenus deturpata proles. Legem ita perfectam eſſe ſancivit, ut ſine gratia juſtificare poſſe definiverit. Liberum arbitrium ita ſanum eſſe pronunciavit, ut nullo opitulantis gratiæ adjutorio egeat. Sanctos denique ita perfectos fuiſſe prædicavit, ut nulla omninò peccati macula inumbrarentur. *Pelagius* (inquit Auguſt. lib. cont. duas epiſt. Pelag. cap. 9.) *quinque rerum obtendit obſtacula, in quibus dogmata inimica gratiæ, & catholicæ fidei deliteſcant, ſcilicet in laude creaturæ, laude nuptiarum, laude legis, laude liberi arbitrii, laude Sanctorum.* Qui ſanè

quinque

quinque errores satis connexi sunt, si enim nulla sit peccati originalis infectio per nuptias propagata, si liberum arbitrium sit ita sanum & robustum, ut sola detegente bonum & malum lege, illud amplecti, istud fugere valeat, inutilis prorsus erit divinæ gratiæ opitulatio.

Sed quia apud Christianos per se horrendum erat gratiam Christi omnem excludere, quam omnes novi Testamenti paginæ, & ferè voces, ac syllabæ inculcant, studuit vaferrimus hæreticus errorem suum variis verborum involucris, captiosisque velaminibus obtegere, unde & varios decursu temporis status hæc hæresis nacta est.

Primus status erat merè philosophicus & paganus, in quo volebat hominem per solas arbitrii vires peccata fugere, virtutes comparare, legemque servare posse. Unde dicebat Pelagius in epist. ad Demetriadem: *Spirituales divitias nullus tibi præter te conferre poterit. In his ergo jure laudanda es, in his meritò cæteris præferenda es, quæ nisi ex te & in te esse non possint.* Et ideò in naturę laudes tantoperè diffluebat, sic laudans Creatorem, ut superfluum convinceretur dicere Salvatorem; sic Deo, quia nos creavit, gratus, ut eidem esset, quia nos sanavit, ingratus. Hunc errorem è Philosophorum Stoicorum sibi unicè fidentium fœtidissimis paludibus hauserat, qui in se non solùm virtutes, sed etiam summum bonum invenire, imò & cum Deo de felicitate contendere per summam ignorantiam & majorem superbiam præsumebant, ut passim apud Senecam videre est, qui & plus Philosophiæ homines debere, quàm Deo, quia majus beneficium est bona vita, quàm vita, *epist.* 90. insolentissimè effutiit.

Secundus ſtatus talis fuit, in quo gratiam verbo tenus admittere incepit. Cùm enim ſibi Chriſtianorum omnium odium conciliaſſet, quòd gratiam negarat, liberum arbitrium gratis à Deo datum gratiam appellare cœpit, ut hoc inaniſſimo fuco, & ut ait Auguſtinus, acumine vitreo, quod quaſi lucet vanitate, ſed frangitur veritate, declinaret invidiam. Hic ſtatus larvatus, & nominalis meritò vocari poteſt.

Tertius ſtatus dici poteſt Judaïſmus, in quo cùm urgerentur Pelagiani, quomodo impia, & non ferenda voce præſumerent omnem Chriſti opem abjicere, addiderunt, ut refert Auguſt. *lib. de ſpirit. & lit. cap.* 2. ideo ſine operatione gratiæ nos juſtos eſſe non poſſe, quia legem dedit Deus, quia doctrinam inſtituit, quia bona præcepta mandavit. Sed quia Judaïco illi pronunciato ſponte ſe illud Apoſtolicum Gal. 2. oraculum objiciebat: *Si per legem juſtitia, gratis Chriſtus mortuus eſt*; ideo legi exemplum Chriſti addebant, qui bonâ nobis vitâ ſuâ præluxit, ut videre eſt *lib. de grat. Chriſti, cap.* 40. & 41. Admittebant etiam in eo ſtatu gratiam remiſſivam peccati, quatenus ut docet Auguſt. *cap.* 2. ejuſdem libri, memoria retinentes, & reminiſcentes dimiſſa nobis eſſe peccata, non peccemus ulteriùs, adjuti non aliqua ſubminiſtratione virtutis, ſed viribus propriæ voluntatis, quid ſibi remiſſione peccatorum præſtitum fuerit, per actus ſingulos recordantis. An autem Pelagius admiſerit, vel negaverit gratiam habitualem, quâ remittuntur peccata, poſteà dicemus.

Quartus ſtatus eſt veluti ſemichriſtianiſmus, in

in quo gratiam interiorem cœpit agnoſcere, & intellectum illuſtrantem, & intellectum excitantem. *Adjuvat nos Deus*, inquit Pelagius apud Auguſt. lib. de grat. Chriſti, cap. 7. *per revelationem & doctrinam, dum cordis noſtri oculos aperit, dum futura demonſtrat, dum diaboli pandit inſidias, dum nos multiformi, & ineffabili dono gratiæ cœleſtis illuminat. Operatur in nobis*, addit cap. 10. *velle quod bonum eſt, velle quod ſanctum eſt, dum nos terrenis cupiditatibus deditos, mutorum more animalium tantummodò præſentia diligentes, futuræ gloriæ magnitudine, & præmiorum ſollicitatione ſuccendit; dum revelatione ſapientiæ in deſiderium Dei ſtupentem ſuſcitat voluntatem, dum nobis ſuadet omne quod bonum eſt.* Quare in illo ſtatu ſolam illam gratiam negavit, quæ ſpiritum & virtutem infundit, quæ ex nolentibus volentes facit, quæ infirmam voluntatem ſanat, tardam ad agendum applicat, & ut canit Proſper: *Non hoc conſilio tantùm, hortatuque benigno ſuadens atque docens, quaſi normam legis haberet gratia; ſed mutans intus mentem, atque reformans, vaſque novum ex fracto fingens virtute creandi.* Unde veridicè intulit Auguſtinus *libro citato*, quod in his omnibus non receſſit Pelagius à commendatione legis, atque doctrinæ, cùm ad doctrinam pertineat ſuadere omne quod bonum eſt; & ideo inſuper vult idem Pater *cap.* 19. & 24. Deum non ſolùm nobis oſtendere veritatem, ſed etiam impertire charitatem, & interna, atque occulta, mirabili & ineffabili poteſtate operari Deum in cordibus hominum non ſolùm veras revelationes, ſed etiam bonas voluntates.

Ex quibus ſequitur, Pelagium in illo ſtatu

admisisse auxilium sufficiens, quidquid in contrarium contendat Baptista Gonet. Et ratio est manifesta multipliciter. Tum quia per auxilium purè sufficiens nihil aliud intelligunt, vel intellexerunt unquam Thomistæ, quàm gratiam interiorem, quâ illustratur intellectus, & excitatur affectus; imperfectè tamen, quia ipsum operatio non consequitur. Atqui Pelagius internas illustrationes, & excitationes admisit, ut fatetur ipse P. Gonet. Ergo. Tum quia auxilium sufficiens est illud, quod dat posse benè operari. Atqui evidentissimum est, Pelagium in hoc statu auxilium possibilitatis, seu quod dat nobis posse, admisisse, ut disertè tradit August. *l b. de grat. Christi, cap.* 3. ubi hæc Pelagii verba refert: *Cùm tria sint, posse justum esse, velle justum esse, & reipsa justum esse; primum istorum trium, quod scilicet possumus justè vivere, esse Dei, qui possibilitatem illam dedit nobis gratuitò, juvatque modis suprà explicatis* (scilicet lege, exemplo Christi, illustratione, & excitatione) *reliqua duo nostra esse, quia ad rectè volendum, & agendum nullo indigemus ejus auxilio, neque Deus nos adjuvat ut velimus & agamus, sed solùm ut velle & agere possimus. Scire quippe debemus*, addit August. cap. 5. *quod nec voluntatem nostram, nec actionem divino adjuvari credit auxilio, sed solàm possibilitatem voluntatis, atque operis. : : : Et ideò non adjuvet Deus ut velimus, non adjuvet ut agamus; sed tantummodò adjuvet, ut velle & agere valeamus.* Ergo Pelagius auxilium sufficiens, seu quod posse velle; & posse agere dat, agnovit; solum auxilium efficax, seu voluntatis & actionis repudiavit.

Nec dicas cum P. Gonet, auxilium sufficiens

reddere hominem perfectè & complerè potentem ad actus supernaturales per vim aliquam physicè moventem, seu motionem virtuosam, seu ut loquitur Augustinus, subministrationem spiritus aut virtutis, quâ voluntas physicè immutetur, & fiat potens elicere hos actus. Unde, inquit, qui gratiam moraliter tantùm prævenientem admittunt, & physicè præmoventem repudiant, auxilium sufficiens de medio tollunt.

Non, inquam, id dicas; in multis enim peccat hoc argumentum: tum quia licèt ad illas illustrationes, & excitationes requiratur motio Dei, & ministratio aliqua virtutis; tamen qui semel admiserit dari illas illustrationes, & motiones, verum auxilium sufficiens confitetur; an verò ad illas producendas requiratur qualitas fluens, vel motio virtuosa, vel sufficiat decretum Dei immediatè movens, est quæstio philosophica alibi examinanda, sed quæ non est ad propositum; sicut si quis concederet, dari in nobis intellectionem, dubitaret tamen de necessitate speciei impressæ, vel expressæ, frustrà accusaretur negatæ intellectionis, quia de modo producendæ intellectionis dubitat. Et magis ad rem Nazarius noster censet, Deum physicè prædeterminare causas secundas immediatè per seipsum, & per suum decretum efficax, absque immissione physicæ entitatis: & Gonzales gratiam efficacem in actu indeliberato, victrici illo quidem & promovente indeclinabiliter voluntatem, non verò in aliqua entitate modali fluente, vel motione accidentali sitam esse vult. Ergóne Nazarius, vel Gonzales negatæ prædeterminationis accusabuntur? Absit, quia prævium

Dei, & efficacem influxum admittunt, tametsi peculiari illud modo ad efficaciam impertinente exponant. Similiter Pelagius admisit gratiam possibilitatis, quæ apud nos appellatur auxilium sufficiens; an verò illa sit motio, vel qualitas, non dixit, nec in mentem venit, nec Augustinus desideravit. Quod verò additur, non posse admitti auxilium sufficiens, nisi admittatur prædeterminans, est perspicuè falsum; multi enim auxilio sufficienti ad conversionem cientur, qui ad illam auxilio efficaci non perveniunt. Quod si dicas auxilium sufficiens esse efficax respectu actus imperfecti, verum dicis, sed nihil ad rem; quia qui auxilium sufficiens admittunt, non negant esse efficax respectu actus imperfecti, quem efficit.

Quæres primò, utrum in illo statu Pelagius concursum simultaneum negaverit?

Respondeo nunquam negasse illum, quin & de illo nullam unquam controversiam extitisse. Neque enim de hoc reprehenderunt unquam Pelagium Concilia, vel ipsemet Augustinus. Nec obest, quod Hieronymus *epist. ad Ctesiphontem, & dialogo 1. advers. Pelagian.* inducit Pelagium dicentem: *Si voluero curvare digitum, movere manum, ambulare, stare, sedere, scribere, sputa jacere, semper auxilium Dei mei necessarium erit?* Non obest, inquam, quia de actionibus illis non agit Hieronymus, ut præcisè sunt actus naturales, sed ut sunt actus morales & deliberati, de quibus ratio reddenda est, ad quos ut benè, & sine peccato fiant, indigemus auxilio gratiæ necessario

cessario ad singulos actus. Unde Hieronymus priori loco sic habet : *Audi ingrate, imò sacrilege, Apostolum prædicantem : Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid agitis, omnia in nomine Domini agite. Injuriam tibi fieri putas, & destrui arbitrii libertatem, si ad Deum semper authorem recurras, si illius ex voluntate pendeas, & dicas : Oculi mei semper ad Dominum, quoniam ipse evellet de laqueo pedes meos. Non est in homine via ejus, & à Domino gressus ejus dirigentur.* Quæ testimonia manifestè intelliguntur de gratia propriè dicta, non de naturali concursu simultaneo.

Quæres secundò, utrum Pelagiani gratiam habitualem inficiati sint, & de illa fuerit præcipua Augustini cum Pelagianis controversia?

Respondeo primò, certum esse contra P. Suarem, Pelagium gratiam habitualem sanctificantem non negasse. Tum quia Pelagius de hoc nunquam fuit accusatus. Tum quia admittebat Baptisma parvulis esse necessarium, ut consequerentur regnum cœlorum, ad quod naturæ viribus non posse pervenire fatebatur, ut patet per August. *lib. 2. de pecc. origin. cap. 5.* verba Celestii referentem : Baptismus ergo secundùm Pelagianos donum aliquod supernaturale addebat. Unde Julianus apud Augustinum *lib. 1. contra ipsum, cap. 6.* ait : *Hac de causa etiam infantes baptizamus, cùm non sint coinquinati peccato, ut eis detur, vel addatur sanctitas, justitia, adoptio, hæreditas, fraternitas Christi, ut ejus membri*

membra sint. Et ne dicatur Julianum per illam sanctitatem à Baptismate parvulis concessam intelligere tantùm externam Dei benevolentiam, & favorem nihil intus producentem, audiendus est idem Julianus apud eundem Augustinum *lib. 1. operis jam perfecti*, sic loquens: *Hanc gratiā locupletē spiritualibus donis credimus, & multis opimam muneribus, ac reverendam virtutibus*. Tum quia Pelagius admisit gratiam necessariam pro remissione peccatorū, ut patet ex August. *de natura & grat. c.* 18. Qui & *lib. de grat. Christi, cap.* 37. ait, talem gratiam justificantem admisisse Pelagium, quâ *natura in melius instauratur*: non instauratur autem natura per externum duntaxat favorem, sed per internam renovationem. Quin ad eam gratiam impetrandam admittebat necessitatem orationis, ut clarè docet August. *lib. de nat, & grat. cap.* 18. quanvis in hoc erraret, quod fidem & orationem gratiam habitualem impetrantem ex viribus esse naturæ contenderet. *Possunt quidem* (de Pelagianis loquitur August. epist. 105.) *dicere remissionem peccatorum esse gratiam, quæ nullis præcedentibus meritis datur; quid enim boni meriti habere possunt peccatores? Sed nec ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat. Neque enim nullum est meritum fidei, quâ fide ille dicebat: Deus propitius esto mihi peccatori*. Ubi non reprehenditur Pelagius, quòd gratiam remissivam peccati, qualem admittit Ecclesia, non agnosceret, sed quòd ad illam meritum aliquod præviæ voluntatis exigeret. Denique idem apparet, quia Catholici Episcopi ad obscurissimas Pelagii æquivocationes, quibus errorem suum obvolvebat, dispel-

lendas illud tandem petierunt, ut fateretur gratiam Dei ad singulos actus bonos dari. Ergo non de habituali, sed de actuali gratia litigabat. Unde in Concilio Milevitano *can.* 3. damnatus fuit, quia gratiam Dei, quâ justificamur per Jesum Christum Dominum nostrum, valere solùm ad remissionem peccatorum commissorum, *non verò ad adjutorium, quo non committantur*, affirmabat.

Respondeo secundò, hinc liquidò apparere falsitatem sententiæ cujusdam anonymi Parisiensis Congregationis Oratorii, qui contra ejusdem venerabilis Congregatonis communem mentem libro, quem *Memoires sur la grace*, seu Commentarii de gratia, gallicè scripsit, conatur ostendere, gratiam Christi, pro qua tot annis adversùs Pelagianos certavit Augustinus, non esse gratiam actualem, sed gratiam duntaxat justificantem, diffusam in cordibus nostris per Spiritum sanctum, olim Adamo collatam, pueris in Baptismo restitutam, quâ sanamur, quâve filii Dei, membra Christi, templa Spiritus sancti nominamur, & sumus.

Verùm præter dicta in superiori responsione, quibus hæc opinio satis, superque confutata est, innumera possunt addi ex Augustini principiis evidentissima argumenta. Tum quia Augustinus ipsis etiam justificatis, subindeque gratiâ habituali ornatis affirmat necessarium esse divinæ gratiæ adjutorium, quo bona agant, peccata devitent, tentationes superent, & in cœpta justitia perseverent, illudque humiliter à Deo petere tenentur. Ergo præter gratiam habitualem, adhuc actualem effectricem bonæ voluntatis Augustinus requirebat. Tum quia [gratia

Christi ad benè volendum, agendumque necessaria, de qua erat Augustinū inter & Pelagianos disceptatio, est gratia quæ nullis præcedentibus meritis, nullâ præviâ dispositione datur, cùm ipsa sit meriti, & congruæ cujusvis dispositionis principium. *Nec ista esset gratia,* inquit epist. 105. *si non daretur gratuita, sed debita redderetur.* At gratia habitualis, quâ fit remissio peccatorum, dari potest præcedentibus quibusdam meritis, & dispositionibus, actibus nimirum fidei, spei, dilectionis justificationem præcedentibus; unde ibidem ait August. *Sed nec ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat; neque enim nullum est meritum fidei, quâ fide ille dicebat: Deus propitius esto mihi peccatori, & descendit justificatus meritò fidelis humiliatus, quoniam qui se humiliat exaltabitur.*

Tum quia licèt per charitatem habitualem liberemur à statu, & reatu peccati mortalis, quo juri ac potestati diaboli mancipamur, nequaquam tamen per eam expedimur à jugo concupiscentiæ, seu delectationis malæ, quo ita liberum nostrum premitur arbitrium, ut illud per solas naturæ vires excutere minimè valeamus, nisi cœlesti actualis delectationis infusione prava illa illicientis concupiscentiæ delectatio superetur. Non superatur autem per solam gratiam habitualem, quia cum illa concupiscentia in justis manens ad agonem quotidie luctatur; sub illa autem concupiscentiæ servitute voluntatem etiam justi indigere divini adjutorii opitulatione, millies inculcat Augustinus, nec verisimiliter negare poterit qui ejus opera à limine salutaverit.

Nec

Nec potest dici, sufficientem habere ad benè agendum libertatem, qui gratia sanctificante instruitur. Non potest, inquam, dici; quia cùm gratia habitualis concupiscentiam non extinguat, manet semper & ignorantia veri, & difficultas recti, & sæpe contingit sub dominante cupiditate servitus. *Nec libera voluntas dicenda est*, inquit Aug. epist. 114. *quandiu est vincentibus, & vincientibus cupiditatibus subdita.* Verum quidem est, per gratiam & charitatem habitualem hominem justificari, vivificari, roborari, spiritum adoptionis accipere, sanari, liberari; verùm ad illam justificationem, robur, sanitatem, &c. inchoanda, firmanda, & perficienda necessaria est gratia actualis; quod ex eo solo patére potest, quod homines antequam gratia sanctificante justificentur, possunt operari, & de facto operantur quædam bona opera, quibus ad justificationis beneficium sese disponunt, ut cùm orando, gemendo, timendo, pœnitendo, Deumque tanquam justitiæ fontem sitire & diligere incipiendo, à concupiscentiæ captivitate incipiunt liberari. Hæc autem pia voluntatis initia cùm non sint effectus naturæ, ut contra Pelagianos ostendit Augustinus, sunt profectò dona Dei per Christum, seu per ejus gratiam collata; & tamen nondum habetur gratia sanctificans, sed ad eam per hujusmodi actus homo manuducitur. Ergo gratia Christi, quam ad omnia initia bonæ voluntatis desideravit Augustinus, est quid ab habituali gratia distinctum. Denique quid in Augustino fundatius, quàm charitatem habitualem in baptismo receptam, quantumcunque vigorem renato invehat, non sufficere tamen solam ad bonum faciendum, ma-

lumque

lumque vitandum, cùm ipsi renati legem carnis adversùs legem spiritus quotidie militantem sentientes, tametsi sint gratiâ habituali & infusarum virtutum supellectile instructi, tenentur tamen jugibus ad Deum precibus benè agendi, peccatique vitandi gratiam postulare, & ad ipsum continenter clamare: ***Et ne nos inducas in tentationem.***

Ex quibus facilè omnibus hujus Authoris fundamentis absque negotio occurres, quæ ex variis gratiæ & charitatis habitualis elogiis deprompta sunt. Sed ex dictis liquet, hæc nihil obesse necessitati gratiæ Christi actuali, quâ ad habitualem disponimur, quâ & habitualis contra concupiscentiæ impetum conservatur. Unde quæ de gratia habituali dicuntur, de actuali, & vice versa dici à Patribus potuerunt, quia una ad aliam disponit, una per aliam defenditur, perficitur, & firmatur.

Illud porrò in eo Authore videtur intolerandum, quod velit D.Thomam apertè renitentem in suam sententiam vi trahere, cùm S.Doctor verbis nitidissimis, & Solis radiis clarioribus utramque gratiam distinxerit, & eam distinctionem innumeris locis ita inculcarit, ut meritò damnari possim, si ad tam luculentam falsitatem revincendam quædam S. Doctoris testimonia in medium producam. Verùm quia in vitium vitio sæpe coarctamur alieno, hæc pauca exscribo: *Dicendum*, inquit quæst.111.art.2. *quod sicut suprà dictum est* (in omnibus ferè articulis quæst.109.& q.110.) *gratia dupliciter potest intelligi; uno modo divinum auxilium, quo nos movet ad benè volendum & agendũ; alio modo habituale donũ nobis divinitus inditum. Vtro-*

que

que autem modo gratia dicta convenienter dividitur per operantem, & cooperantem. Quod iterum repetit in eodem articulo. Et *quæst.* 112. *art.* 2. ait: *Dicendum, quod sicut suprà dictum est, gratia dicitur dupliciter, quandoque quidem ipsum habituale donum Dei, quandoque autem auxilium Dei moventis animam ad bonum.* Sed pudet in re clarissima immorari.

Denique ut suprà diximus, Concilia, & Augustinus non solùm impiis, sed etiam justis auxilium gratiæ ad singulos actus bonos exigebant; quod auxilium justis interdum deesse dixerunt, unde in peccatum incidentes jacturam gratiæ sanctificantis faciebant. Ergo de gratia actuali cum Pelagianis potissimè contendebant. Consequentia est clara, cùm boni actus ante gratiam justificantem fiant, & mali actus, saltem veniales, à justificatis eliciantur: ergo gratia ad singulos actus bonos necessaria non est habitualis. Antecedens sic illustrat S. Augustinus *lib.* 2. *de peccat. merit. cap.* 19. sic: *Deus sanctis suis alicujus operis justi aliquando non tribuit vel certam scientiam, vel victricem delectationem, ut cognoscant non à seipsis, sed ab ipso sibi esse lucem, quâ illuminantur tenebræ eorum; & suavitatem, quâ det fructum suum terra eorum. Hoc ab illo esse deprecandum ejus gratiâ didiscimus, cùm antea lateret; ejus gratiâ dileximus, dum antea non delectaret.* Hinc tam sæpe repetit, sinere Deum justos cadere, ne facilitatem in omnibus assequuti suum putent esse quod Dei est; & ideò relinquit Deus Sanctis concupiscentiæ conflictum, ut ad gratiæ confugiant adjutorium; in sanis etiam relinquit infirmitates, quia agit judicio suo, nec sanandi ordinem accipit

accipit ab ægroto; vultque eos sentire difficultatem, ut facilitatem precibus impetrare persistant. Ad hoc confirmandum tam crebrò Petri adducit exemplum, cui charitas habitualis non deerat quando dicebat: *Animam meam pro te ponam.* Sed tentatione vires ejus interrogante, phrasis est Augustini, cognovit non inflari debere se inanitate jactantiæ, sed unius solidari gratiæ firmitate. *Beatissimus Apostolus Petrus,* inquit Augustinus lib.2. de origine animæ, c.17. *volebat pro Domino animam ponere. Planè volebat, neque enim Deum id pollicendo fallebat, sed quantas vires haberet, voluntas ipsa nesciebat. Proinde vir tãtus, qui Filium Dei esse cognoverat, se latebat. Scimus nos itaque aliquid velle, vel nolle: sed voluntas nostra etiam cùm bona est, quantum valeat, quantum vires habeat, quibus tentationibus cedat, quibus non cedat, si nos non fallimus, nescimus.* At Petro non deerat gratia habitualis, cujus minimus gradus omnes tentationes vincere potest, ut ait D. Thomas, & tam sæpe repetit author, quem impugnamus. Ergo illi deerat gratia actualis, qua carens culpâ suâ cecidit; quam habens è culpa surrexit.

Hæc dicta sufficiant contra præfati Authoris novitatem, quâ dum & scientiam mediam rejicit, & gratiam per se efficacem, seu prædeterminantem abominatur, difficultates difficultatibus addit, nodumque magis implicat, quem institerat explicare. Hoc certè dolendum, quod doctrinæ celebris Congregationis suæ, quam in suis cunis ab uberibus Cardinalis Berullii gratiæ per se efficacis (ut ab uno teste oculato accepi) tenacissimi fuxerat, desertor extiterit.

terit. Hoc unum tamen sine injustitiâ prætermittere non possum, quo Authoris illius ab avita doctrina defectio quadantenus compensatur. Tantâ nimirum in suis novellis cogitationibus statuendis modestiâ utitur, tantâ in suis assertionibus confirmandis humilitate, & sacro pudore, tantâ in Authores quos refellit, reverentiâ & observantiâ nitet, ut sua pietate necessitatem gratiæ actualis demonstraverit; ad tantam enim moderationem non solùm natura, sed nec ipsa gratia habitualis sola sufficeret. Cùm enim videamus justos moderati animi limites pro domo sua, id est pro ea, quam defendunt sententia, non raró transilire, proculdubio gratia prædeterminante actus Author ille fuit etiam dum contra gratiam illam tantâ temperantiâ scripsit.

Quæres tertiò, utrum in illo statu Pelagiani gratiam operis, quæ facit benè velle, & benè agere, tandem admiserint?

Respondeo probabilius esse, Pelagianos post ubique damnatum Pelagium de sua pertinacia aliquid remittentes, veram Christi gratiam non quidem ad initium, sed ad perfectionem boni operis secundùm merita hominum dari, eamque non ad simpliciter, sed ad faciliùs operandum conferri, admittere. Colligitur hæc responsio ex Augustino, tum *libr. de grat. Christi, c.*23. ubi fatetur Augustinus admisisse tandem Pelagium sæpe damnatum, *magnum adjutorium divinæ gratiæ, ut cor nostrum, quò voluerit Deus, ipse declinet. Sed hoc tam magnum adjutorium*

ad meritum (ecce quomodo gratiæ adjutorium Pelagius adulterabat) *sicut iste desipit, tunc meremur, cùm sine ullo adjutorio non nisi de arbitrii libertate ad Dominum currimus, ab eo nos regi cupimus, voluntatem nostram ex ejus voluntate suspendimus, eique adhærendo jugiter unus cum illo efficimur spiritus. Hæc scilicet tam ingentia bona non nisi arbitrii secundùm istum efficimus libertate, ut his præcedentibus meritis sic ejus gratiam cõsequamur, ut cor nostrum quò voluerit Deus, ipse declinet.* Vides initia quidem bonæ voluntatis, benè vivendi cupidines, sanctæ orationis desideria à libero quidem arbitrio proficisci, sed his semel jactis seminibus, Deum voluntatem suæ gratiæ adjutorio regere, & illam quò voluerit, declinare. Nec obest, quod in sequentibus hujus libri capitibus contendere videatur Pelagius, nec bonam voluntatem, nec actionem, sed solam possibilitatem divinitus adjuvari. Non obest, inquam, quia dum Pelagius in ultimo statu solam possibilitatem dixit adjuvari, non voluntatem, vel actionem, loquebatur de possibilitate ad initium fidei & bonæ voluntatis, quam volebat internis illuminationibus, & excitationibus moralibus adjuvari; ipsum verò initium fidei, ipsam primam bonam voluntatem, primamque actionem, quibus gratiam nos promereri dicebat, non adjuvari, id est non esse dona gratiæ Christi, sed à sola possibilitatis gratia, id est, sufficiente & dante posse, promanare. Addi potest in eo sensu Pelagium verè negasse gratiæ Christi necessitatem, quod licèt omninò necessariam voluerit esse possibilitatis gratiam, tamen gratiam voluntatis, & operis ad faciliùs duntaxar necessariam esse contendebat. Justè ergo Pelagio impro

improperat Augustinus ipsum & seipsum, & alios fallere, quia dum gratiam operis admisisse se fingit, eam hoc ipso necessariam non esse velle convincitur, quòd ad melius duntaxat, & faciliùs necessariam esse pronuntiat.

Id ipsum apertiùs colligitur ex verbis Augustini *serm.* 13. *de verb. Apost.* ubi fatetur S. Doctor, Pelagianos anathematibus tandem permotos, veram gratiam fuisse confessos, & idcircò Deum benedicendum, quòd ad id quod verè rectum est, pervenerint. In hoc tamen veritatem assequutam ex parte corrupisse monet, quòd veram gratiam tandem admissam, ad faciliùs duntaxat voluerint esse necessariam. Verba Augustini sunt hæc: *Coarctati sunt aliquando gratiam confiteri, & benedicimus Deum, quia vel hoc aliquando dixerunt: accedendo enim proficere potuerunt, & ad id quod verè rectum est, pervenire. Iam verò dicunt adjutricem esse gratiam Dei ad faciliùs faciendum. Ista sunt verba eorum. Ad hoc dedit, inquiunt, Deus gratiam suam hominibus, ut quod facere jubentur per liberum arbitrium, faciliùs implere possint per gratiam. Velo faciliùs, remo difficiliùs; tamen & remo itur. Iumento faciliùs, pedibus difficiliùs; sed tamen & pedibus pervenitur.*

Idem etiam clarè significat Aug. lib. 2. ad Bonifac. cap. 8. *Isti* (Pelagianos appellat) *volunt in homine ab ipso homine incipere cupiditatem boni, ut hujus cœpti meritum etiam perficiendi gratia consequatur.* Sed luculentiùs lib. de grat. & lib. arbitr. cap. 19. *Cùm fuerint convicti, non defensores, sed inflatores, & præcipitatores liberi arbitrii, quia neque scientia divinæ legis, neque natura, neque sola remissio peccatorum est*

illa gratia, quæ per Iesum Christum Dominum nostrum datur, sed ipsa facit ut lex impleatur, ut natura liberetur, ne peccatum dominetur. Cùm ergo in his convicti fuerint, ad hoc se convertunt, ut quomodocumque conentur ostendere, gratiam Dei secundùm merita nostra dari. Dicunt enim, etsi non datur secundùm merita bonorum operum, quia per ipsam benè operamur; tamen secundùm merita bonæ voluntatis datur, quia bona voluntas, inquiunt, præcedit orantis, quam præcessit voluntas credentis, ut secundùm hæc merita gratia sequatur exaudientis Dei. His verbis nihil planius, nihil evidentius. Ex eis enim claret, Pelagianos tandem convictos, & Conciliorum, ac Romanæ Sedis definitionibus oppressos, confessos fuisse, non solùm scientiam legis, & remissionem peccatorum ad gratiam pertinere, sed per gratiam etiam fieri, ut lex impleatur, ut natura liberetur, & ne peccatum dominetur, qui sunt characteristici gratiæ Christi effectus.

Denique, ut alia omittam, quando Augustinus librum de dono perseverantiæ scripsit, tunc proculdubio ad ultimum Pelagiani statum pervenerant, cùm librum illum contra Semipelagianos Massilienses scripserit Augustinus è Pelagianorum extinctorum cineribus redivivos. Atqui in eo libro errores Pelagianorum à se devictorum scribens, ad tria eos tantùm capita reducit: *Tria sunt*, inquit c.2. *quæ maximè adversus Pelagianos Catholica defēdit Ecclesia, quorum est unum, gratiam Dei non secundùm merita nostra dari, quoniam Dei dona sunt, & Dei etiam gratiâ conferuntur merita universa justorũ. Alterum est, in quantacumque justitia,* *sine*

ſine qualibuſcumque peccatis in hoc corruptibili corpore neminem vivere. Tertium eſt, obnoxium naſci hominem peccato primi hominis, & vinculo damnationis obſtrictum, niſi reatus, qui generatione contrahitur, regeneratione ſolvatur. Vides cum Pelagianis in ultimo ſuæ hæreſeos ſtatu non fuiſſe litem de eſſentia gratiæ Chriſti, ſeu quid per illam intelligendum foret, ſed totam controverſiam ad hoc tandem fuiſſe devolutam, an gratia Chriſti ſecundùm merita noſtra detur.

Nec obſunt conjecturæ P. Gonet oppoſitum ſentientis, quarum primam colligit ex libro de gratia Chriſti: ſed illam inter ſtatuendam noſtram reſponſionem occupavimus. Quibus adde, quod quia Pelagius gratiam Chriſti ad perfectionem operis non niſi invitus admiſit, ideo eam verbis ambiguis interdum exprimebat: de quo idem ibi conqueritur Auguſtinus. Secundam conjecturam deducit ex libro de hæreſibus, quem Auguſtinus in fine vitæ ſcripſit, unde & imperfectum morte præventus reliquit. Ibi autem S. Doctor affirmat Pelagium quamlibet varium, verſicolorem, & multiformem, in eo ſemper perſtitiſſe, quod omnem gratiam in lege atque doctrina conſtituerit. *Illam Dei gratiam, ſine qua nihil boni poſſumus facere, non eſſe dicunt* (de Pelagianis loquitur) *niſi in libero arbitrio, quod nullis ſuis præcedentibus meritis ab illo accepit noſtra natura: ad hoc tantùm exiſtimantes ipſum adjuvantem per ſuam legem atque doctrinam, ut diſcamus quæ facere, atque ſperare debeamus; non autem ad hoc per donum Spiritus ſancti, ut quæ didiſcerimus facienda, faciamus; ut ſcilicet cùm ſit Dei donum ſcientia, qua ſine*

charitate inflat, non sit Dei donum ipsa charitas, quæ ut scientia non inflet, ædificat. Verùm hæc conjectura nihilo melior, sed longè infirmior est. Tùm quia facilè dici posset, Augustinum ibi solùm primum Pelagianæ hæreseos statum descripsisse, nec esse mirum, si in libro, quem non complevit, non omnes hujus hæreseos status descripserit. Et certè id fateri tenetur ipse Gonet, qui credit Pelagianos præter legem atque doctrinam internas etiam illuminationes & excitationes admisisse. Ergo aliquo interpretamento objectum nobis à se Augustini locum exponere debet. Tum quia meritò totam Pelagii gratiam ad legem & liberum arbitrium Augustinus reduxit; si enim gratia Christi secundùm merita liberi arbitrii lege Dei informati datur, profectò in liberum arbitrium, & legem tota Christi gratia velut in radicem refundetur. Unde à suo, quem deserere voluit errore, nunquam Pelagius recessit: verè enim observavit D. Prosper *cap. 8. de ingratis*, id hæresis Pelagianæ proprium esse, quod varii illius errores naturali quadam colligatione ita inter se contexti, atque aliis ex aliis nexi sunt, ut si unicum admiseris, in cæteros omnes devolvare. Quod & advertisse Præsules Ecclesiæ ait, perspectum notumque tenentes, *quod tota nefanda hæreseos summa exiguâ sub parte tegatur, de qua plena mali labes renovetur, & omne commenti corpus per singula membra resurgat.* Verùm enim verò, quid opus est conjecturis, vel excogitatis explicationum subterfugiis, postquam seipsum Augustinus limpidissimè interpretatus est, in eodemque libro quartum Pelagianæ hæreseos statum non prætermisit? Sic enim habet lib.

de

de hæresibus, hæres. 88. *Denique Pelagius à fratribus increpatus, quòd nihil tribueret adjutorio gratiæ Dei, correptioni eorum hactenus cessit, ut non eam libero arbitrio præponeret, sed infideli calliditate supponeret, dicens ad hoc eam dari hominibus, ut quæ facere per liberum jubentur arbitrium, faciliùs possint implere per gratiam.* Vides Pelagianos increpatos à suis primis fratibus, commendatione scilicet liberi arbitrii, & legis recessisse, & correctioni cedentes veram gratiam admisisse, sed in hoc veram doctrinam adulterasse, quòd gratiam Christi libero arbitrio supposuerint, id est eam juxta prævia libertatis merita dari voluerint.

Damnatio Pelagii.

Errores & damnationem Pelagii compendiosè describit S. Prosper *part. 1. carminis de ingratis*, ubi ait, quod coluber ille Britannus docebat in primis moriturum hominem, etiamsi non peccasset: Nullum esse peccatum originis, peccatumque Adami imitatione, non propagatione posteris nocuisse: Posse hominem, si velit, ad virtutis culmen ascendere, ad hocque voluntatem satis virium habere, sive per rationem ac legem naturalem, sive per legem scriptam: Gratiam verò Christi his omnibus addi, quatenus omnibus offertur sacer Baptismatis fons, quo adultorum peccata lavantur, quodve parvulis vero vitio carentibus confertur, ut quos Deus fecit creando bonos, faciat adoptando meliores, & naturæ bonum adjecto honore illustretur. Denique neminem donorum Dei exsortem nasci,

eaque unumquemque capere prout ſua voluntate promeretur.

Hæc dogmata fortiter Eccleſia rejecit, in iiſque detegendis omnium per totum orbem Patrum pia cura enituit. Peſtem ſubeuntem *prima recidit Sedes Roma Petri* per Innocentium I. anno 417. & poſtmodùm per Zozimum anno 418. Porrò Romam in hoc negotio Primam dicit Proſper, vel quia priùs tempore errores illos proſcripſit, vel quia in iis proſcribendis ſtudio, ſolicitudine, zelo, & primæ Sedis authoritate primas habuit. Qui primam tempore intelligunt, decreta Conciliorum Africanorum Carthaginenſis, & Milevitani ab Innocentii Apoſtolicis Conſtitutionibus non ſejungunt, ſed ex omnibus iis unam Pelagii damnationem conflant. Qui verò ly *primam*, authoritate & ſolicitudine interpretantur, damnationem utramque ſejungunt.

Eoſdem errores anathemate perculit Concilium Palæſtinum Dioſpoli congregatum anno 415. in quo Pelagius ne damnaretur, errores ſuos damnavit. Et tamen damnationem iſtam poſt Romanam refert Proſper, quod argumento eſt, per *primam*, authoritatis & Sedis primatum intellexiſſe. Hoc Concilium benignum, lene, & nimium tolerans malos appellat Proſper, quin & Hieronymus Synodum illam *miſerabilem*, epiſt. 79. vocat, eo quòd Patres Latinum idioma non callentes, Pelagium latinè æquivocationibus accuſationes eludentem Catholicum pronuntiarunt; quanvis, ut benè notat Auguſtinus, non hæreſis eſt abſoluta, ſed homo hæreſim negans.

Sub idem tempus S. Hieronymus Bethlei hoſ-

hospes, Hebræo simul & Græco, Latinoque venustus eloquio, morum exemplar, mundique Magister, Pelagianos errores præclaris libris dissecuit. Ab Attico etiam Constantinopoleos Archiepiscopo repulsam passi sunt Pelagiani; ab Epheso quoque ejecti, atque è Sicilia pulsi inimici crucis Christi, orbem peragrantes, ut alicubi tutam pestilentiæ cathedram invenirent. Sed in iis hæreticis debellandis Africanorum potissimùm Præsulum cura & ardor emicuit in Concilio Carthaginensi, & in Milevitano, quorum decreta in primario totius Africæ Concilio sub Zozimo Papa renovata sunt. Eorumdem etiam decretorum authoritatem Imperator Honorius sequutus legem in Pelagianos anno 418. tulit. Porrò in illo generali Africæ Concilio, cui dux Aurelius Carthaginensis, & ingenium Augustinus erat, non ulla vi, vel solius authoritatis pondere oppressi sunt Pelagiani, sed omni accuratione & diligentiâ eorum errores, errorumque fundamenta in examen vocata sunt, & ut canit Prosper *capite 3. de ingratis*:

——Discussa artes, virusque retectum est
Hæretici sensus; nullumque omninò relictum
Docta fides quod non dissolveret argumentum.
Condita sunt, & scripta manent, quæ de cataractis
Æterni fontis fluxere, undante meatu,
Et tercentenis Procerum sunt edita linguis.

Post Conciliorum & Sanctæ Sedis sacra judicia extincta fuere dissidia saltem ad tempus. Nam ut ait August. serm. 2. de verb. Apost. capite 10. *De hac causa duo Concilia missa sunt ad Sedem Apostolicam, unde etiam rescripta vene-*

runt. Causa finita est: utinam aliquando finiatur error. Cæterùm mortuo Innocentio, Zozimum successorem circumvenire Celestius & Pelagius conati sunt, suam in omnibus Apostolicæ Sedis judicio & censuræ sententiam supponentes. Quibus credens, vel potiùs compatiens, eosque ad pœnitentiam revocare studens Zozimus, ad Africanos Episcopos scripsit, Celestii obedientiam exhibuit, non tamen eum à vinculis excommunicationis, quibus per Innocentium innodatus fuerat, antè absolvendum censere se ait, quàm ad se Africani Episcopi rescripsissent. Hunc fuisse Summi Pontificis animum declarat Augustinus *lib. de pecc. orig. cap. 6.* his verbis: *Sensum suum aperire Pelagius vel timuit, vel erubuit, quem discipulus ejus palam sine ullius obscuritatis ambagibus apud Sedem Apostolicam profiteri non timuit, nec erubuit. Sed multùm misericors memorata Sedis Antistes, ubi eum vidit ferri tanta præsumptione præcipitem, tanquam furentem, donec si posset fieri, resipisceret, maluit eum sensim suis interrogationibus, & illius responsionibus colligare, quàm districta feriendo sententia, in illud abruptum, quò jam propendere videbatur, impellere.* Et cap. sequenti: *Hanc ejus præloquutionem Venerabilis Papa Zozimus ferens, egit cum homine, quem falsæ doctrinæ ventus inflaverat, ut ea quæ illi à Diacono Paulino fuerant objecta, damnaret, atque ut Sedis Apostolicæ literis, quæ à Sanctæ memoriæ suo prædecessore manaverant, præberet assensum. At ille noluit quidem Diaconi objecta damnare, sed Beati Papæ Innocentii literis non est ausus obsistere; imò se omnia, quæ Sedes illa damnaret, damnaturum esse promisit; atque ita velut phreneticus, ut requiesceret*

ceret, tanquam leniter fotus, à vinculis tamen excommunicationis nondum creditus est esse solvendus, sed interposito duorum mensium tempore, donec rescriberetur ex Africa, resipiscendi ei locus sub quadam medicinali sententiæ lenitate concessus est. Cujus etiam Apostolicæ Sedis clementiæ aliam rationem addit idem Augustinus *lib.2.ad Bonif.cap.3.* his verbis: *In homine acerrimi ingenii* (qualis erat Celestius, de quo loquitur,) *qui profectò si corrigeretur, plurimis profuisset, voluntas emendationis, non falsitas dogmatis approbata est.* : : : *Quidquid lenius actum est cum Celestio, servatâ duntaxat antiquissimæ fidei firmitate, correctionis fuit clementissimæ suasio, non approbatio exitiosissimæ pravitatis.*

Delatis autem in Africam Zozimi literis, contristati Patres Summum Pontificem obtestati sunt, ut in pristino statu omnia relinqueret; quibus iterum respondet Zozimus, de nimia objecta sibi credulitate se purgans. Concilium deinde 24. Episcoporum apud Carthaginem cogitur, à quo iterum Pelagius, Celestiusque damnantur, Innocentii sententiæ standum pronuntiatur, Celestius verò in speciali errores suos damnare compellitur. Quod totum dilucidè tandem agnoscens Zozimus, Celestii fraudibus retectis, mansuetudinem sibi solitam, & Apostolicæ Sedi innatam coactus deposuit, & renitentem Celestium, atque ea quæ sibi à Paulino objecta fuerant, damnare detrectantem Apostolico fulmine contrivit, damnationisque sententiam ad totius orbis Episcopos misit, quam & Synodus Carthaginensis nondum dissoluta gratulabunda & festiva recepit.

Jugulato Celestii errore, in Augustinum tumore, arrogantiâ, & conviciis plenissimis libris insurrexit Julianus, qui etiam epistolis Romam, & in Orientem missis, Augustinum suæ hæreseos triumphatorem, atque eo nomine sibi invisum inhonorare conatus est, sed frustrà. Sanctissimus enim Papa Bonifacius tunc Ecclesiæ clavo astans, inimicos Augustini, eosdemque hostes gratiæ Dei non solùm Apostolicis, sed etiam Regiis comprimebat edictis; & quanvis ipse esset doctissimus, adversùs libros tamen Pelagianorum scribere noluit, sed Augustini maluit divina responsa postulare. Juliani epistolas confutavit Augustinus quatuor ad Bonifacium libris; Juliani verò libros, quibus Augustini de nuptiis opus impugnabat, sex aliis elaboratissimis libris in Julianum inscriptis Augustinus confutavit. Octo alios Julianus libros adversùs secundum de nuptiis Augustini librum scripsit, quorum priores quinque Alipius Romæ exscripsit, & ad Augustinum misit, quos quinque aliis libris in opere jam perfecto Augustinus evertit.

REFLEXIO.

Fateamur itaque adversùs hæreticos cum Ecclesia Catholica magnam divinæ gratiæ misericordiam, & multitudinem miserationum ejus, quibus & mundana Deus desideria pellit, & humanos convertit affectus; quibus Sanctos nos facit affectio sancta, & ipsa gemina, timor Domini sanctus, & sanctus amor, quibus quadruplex nobis, teste Bernardo, confertur effectus, *immissio amaritudinis*, ut terrena displiceant, *subtra-*

ctio

ctio opportunitatis, ne nos occasio impellat; *virtus resistendi*, cùm tentatio instat; *sanitas affectionis*, quæ opera cuncta sanctificat. Hanc nedum fateamur, sed jugiter imploremus, quæ facit voluntarios, nec salvat invitos, quæ dum de malo mutat voluntatem in bonum, transfert, non aufert libertatem; quæ sanat, cùm immutat affectum; quæ roborat, ut perducat ad actum, quæ servat, ne sentiat defectum; quæ nociva propellit, aut vincit, profutura accerset; quæ ad bona opera dulciter permovet, & fortiter applicat; ex qua denique perenniter fluunt consilia pietatis, hortamenta interna sanctitatis, desideria æternitatis, allectamenta honestatis, splendores veritatis, inspirationes perfectionis, amores divinitatis. Felix qui eâ luce videt, eo gustu sapit, eo ardore flagrat, eo odore fragat, eo duce regitur, eâ voce pulsatur, ejusque motibus velut quibusdam brachiis suis comprehendit, amplectitur, stringit, cœlestemque sponsum tenet, & ait: *Tenui eum, nec dimittam.* Felices filii Dei, qui ita spiritu Dei aguntur, ut etiam spiritu suo quibusdam motibus humanis non deficiant ad seipsos, ne peccent, sed ita aguntur, ut quod agendum est, agant; & cùm egerint, illi à quo aguntur, gratis agant. *Aguntur enim ut agant,* inquit August. de corrept. & grat. cap. 2. *non ut nihil agant: & ad hoc eis ostenditur quid agere debeant, ut quando id agunt sicut agendum est, id est cum dilectione & delectatione justitiæ, suavitatem quam dedit Dominus, accepisse se gaudeant.* Igitur cum fide Catholica veram Dei gratiam confiteamur, quæ non secundùm merita nostra datur, sed dat merita ipse cùm datur; quæ prævenit hominis voluntatem bonam,

nec eam cujusquam invenit in corde, sed facit; quæ ante omnia bona opera misericorditer nos præveniens, etsi nihil in nobis boni invenerit, ipsa nos facit bonos, aversos convertens, conversos justificans, justificatos instruens munere bonæ voluntatis, & facultate bonæ operationis, simul & bonam donans voluntatem, & efficiens boni operis facultatem; quâ denique perceptâ, ruptis difficultatis vinculis & diligimus quod jubetur, & facimus quod diligimus, & in eo quod benè facimus, permanemus.

Prosequutio ejusdem dissertationis, de hæresi Semipelagiana, ejusque sectatoribus.

Extincta in Pelagianis hæresis in Semipelagianis reviviscere cœpit, quorum doctrina non solùm libero arbitrio favere visa est, sed etiam eorum vita spectabilis multos specie fallente decepit; veris enim sæpe subeunt falsa, & sine discrimine cæco fronte placent, quæ sine latent, ut dixit Prosper carmine sæpe citato, *cap.*4.

Porrò Semipelagianorum errores ad duo capita reducit eorum subtilissimus indagator B. Prosper parte secunda carminis de ingratis. Primum est, omnibus indifferenter hominibus gratiam Dei ita offerri, ut nullo specialiori affectu electos Deus prosequatur. Alterum est, liberum arbitrium in causa esse, cur unus gratiam amplectatur, alter respuat; unus perseveret, alter non perseveret; quia gratiæ opem ex viribus liberi

liberi arbitrii comparare sibi quisque potest; si autem non comparet, ideo est, quia neglexit, cùm ex primigeniæ integritatis reliquiis satis virium in natura residuum fuerit ad opem Dei desiderandam, postulandamque. Primum caput de gratia omnibus eadem voluntate oblata, ita ut non major electis, quàm reprobis conferatur, refellit tum exemplo eorum infidelium, qui de fidei mysteriis nihil unquam audierunt, qui dubio procul nec gratiæ, nec salutis participes esse potuere: tum hac ratione, quia si Deus omnes peræquè homines non solùm voluntate antecedente, sed etiam consequente salvos esse vellet, omnes utique salvarentur, cùm haud dubiè impleatur quidquid Omnipotens voluntate consequenti peroptat. Secundum verò caput confutat, tum quia omnis nostra bona voluntas à gratia proficiscitur; à gratia, inquam, non consilio tantùm, hortatuque benigno docente & suadente, sed mutante intus mentem, & faciente indeclinabiliter ut velit. Tum quia ante gratiam, quæ velle & operari in nobis efficit, nemo potest seipsum ad gratiam præparare, quoniam fides, quæ prima datur, per quam cætera impetrantur, gratuitum Dei donum est, quod sub meritum cadere nequaquam potest. Tum quia virtute gratiæ omni tempore conversa sunt pessima corda, quibus nihil rectæ voluntatis unquam insederat: *Recole innumerabile vulgus retrò senum & juvenum, qui cæca turpiter usi libertate animi per cultus dæmoniorum, per magicas artes, per amorem rapta tenendi, per stupra, per cædes vitam duxere nefandam. Et tamen incumbente obitu, jam limite in ipso extremi status, miserantem nocte remota cognovere Deum,*

purga-

purgatoriſque lavacri munere, nulla mali linquentes ſigna prioris, exempti mundo mutarunt tartara cœlo. Quæ merita hic numeras? Si præcedentia cernas impia; ſi quæris poſt addita; nulla fuerunt.

Obſervat etiam idem Proſper, Semipelagianos, quanvis alta Pelagianæ hæreſeos capita deteſtari præ ſe ferrent, reapſe tamen ipſa admittere, & cum damnatis hæreticis pacem inire. Etenim ſi bonus affectus, & pium voluntatis initium voluntatis viribus aſſeratur, fruſtrà dicitur primigenii peccati labe natura læſa: ſi dona gratiæ ſint ita propoſita, ut nullus non poſſit ad illa ſuâ libertate pervenire, procul dubio ex *fonte volendi*, ut loquitur Proſper, profluet ſalus, quod eſt in purum putum Pelagianiſmum ire. Unde infert ex iis, quæ contra Pelagianos definita ſunt, Semipelagianos etiam evidentiſſimè confutari. Quin & Semipelagianorum Eccleſiæ dogmatum approbationem fictam eſſe tradit, quia plenitudinem gratiæ non admittebant, nec volebant gratiam efficere, ut ipſa fides incipiat, ut radices agat, ut germinet, ut creſcat, ut matureſcat, ut ad finem uſque perſeveret, ne lolium, & tribuli, & vanæ dominentur avenæ, ne ventus frangat, torrens trahat, æſtus adurat. Dum enim contendebant vocanti, & hortanti Deo ita hominem propria libertate aſſentiri, ut ejus conatum Deus ſequatur, procul dubiò hoc dogmate gratiam Chriſti evertebant, quam pulſare tantùm, & non aperire cordis januam volebant. Quia hoc pacto non gratia, ſed liberum arbitrium bonam voluntatem agit: veluti cùm quis auditis, vel lectis quæ placent, aut diſplicent, variè commovetur, tunc

animi

animi affectus non his quæ audit, vel legit ascribi debent, sed libero arbitrio pro suo nutu huò illuc torquente se,& flectente : unde exoritur secreta cordis in aula nunc amor, aut odium, nunc spes, metus, ira, dolorque. Ergo in Pelagianos recidunt Semipelagiani, nec veram Christi gratiam confitentur,quæ flectit voluntatem quò vult omnipotenti virtute, quam nullum remoratur obstaculum,quæ nullis anceps causis suspenditur, quæ merita non invenit, sed facit; quæ ne quidem desiderari potest,nisi cùm ipsa se desiderari facit. Est enim cunctis dux venientibus ad se, perque ipsam nisi curratur, non itur ad ipsam. Ergo ad iter per iter ferimur, sine lumine lumen nemo videt,vitam sine vita inquirere mors est.

Parte tertia sui poëmatis argumenta Semipelagianorum S.Prosper refellit,& eorum querelas propulsat,quas ad duas potissimùm revocabant. Prima erat, tolli liberum arbitrium, pietatisque studium & industriam removeri; imò nec vitiis pœnam deberi, aut præmia virtuti, si vel natura peccato corrupta mala velle sine gratia necesse habeat; & si eâ opus sit gratiâ, quæ det velle & currere, ut homo benè agat. Cui objectioni respondet Prosper primùm, illud argumentum à Pelagianis illos fuisse mutuatos. Secundò ait, hac objectione fidem peccati originalis deleri : primum enim peccatum ad nos transfusum non solùm corpus deturpat, sed voluntatem sauciat, nosque concupiscentiæ dominantis jugo subdit,à qua semper in malum rapimur, tametsi non nisi volentes consentiamus; quia libero arbitrio non ex toto quidem deleto, sed infirmato, manet voluntas libera, sed non

bona;

bona; & quocumque fertur, ruit & labitur. A qua servitute voluntatem sola Christi liberat gratia, quæ fructui arboris vitæ similis languidam mentem sola reficere, ac renovare idonea est. Hac gratia pristinum honorem, libertatem scilicet in Adamo amissam recuperamus: illâ fit in nobis bonorum omnium meritorum principium, quæ eo magis crescunt, quo illam humiliùs accipimus, & largitori sua dona gratiarum actione reddimus. Denique ut convincat gratiam non dari secundùm humanæ voluntatis studia, sed secundùm beneplacitum, quibus vult Deus eam gratis largiri, affert Prosper exemplum parvulorum à baptismo mox hinc migrantium, infinitis aliis non percepto baptismate pereuntibus, meritis tamen paribus, seu potiùs utrobique nullis. Nec potest salus eorum qui baptizantur, parentum meritis ascribi, cùm videamus multos ortos è sanctis parentibus, nullo suorum studio salvari potuisse, & alios expositos ob turpia crimina matrum, de stercore ferri ad fontem Baptismi, & inde ad cœlum migrare. Quod maximè patere ait in geminis, quorum alter interdum baptizatur, dum alius sine Baptismo moritur, solâ eos Christi gratiâ discernente.

Secundum Semipelagiani argumentum ex eo petebant, quod nisi gratia peræquè omnibus detur, & alicui gratia efficax denegetur, reos non fore peccati, quos gratia neglexerit, utpote quibus benè gerendi non data fuerit virtus. Cui objectioni respondet, ab eis tantùm proponi debere hoc argumentum, qui peccatum originale non agnoscunt. Cùm enim authore Apostolo, per unius delictum in condemna-

tionem

tionem justissimam universa hominum massa defluxerit,eoque solo peccato rei nascantur omnes homines, ac digni morte, etiamsi nulla ei propria scelera adjicerentur; profectò nemo queri potest se Dei gratiâ non liberari, quam jure potuit neminem liberare. Abhorret enim à ratione, ut qui sola Dei benignitate liberati sunt, eum accusent, quòd non omnibus pariter reis eandem benignitatem præstiterit. Hinc monet justos,& pro collatis sibi donis Deo gratias agere, & consideratione justæ infidelium & peccatorum derelictionis excitari ad impetrandam eis humili prece liberationem & misericordiam, quam utique peccatores ipsi non quærunt, qui & miseriâ suâ delectantur. Monet etiam, non esse curiosè scrutandum, cur ex toto humano genere pars una eligatur, alterâ rejectâ, licèt eadem causa omnes implicet: tum quia id ignorare non obest; sicut non oberat olim nescire omnes gentes ad fidem fore vocandas, totumque per orbem donandum esse, quod spes tunc parvæ plebis habebat: sicut etiam non obest ignorare quando mundus finietur: sicut quoque non obest nescire, quæ sit causa tantæ varietatis in genere humano, ut cùm eadem sit in omnibus natura ab uno limo producta,unus tamen regnet,alter serviat; unus decore & viribus etiam in senectute floreat, alter turpe corpus habeat & debile; unus præclaro ingenio, & ad præclaras artes comparato vigeat,alter tarditate & hebetudine ferè brutescat; unus nec licito calore incitetur ad generandum, alter insanum nequeat frenare libidinis furorem, unde concludit:

His, & mille modis semen variantibus unum
Impariles subeunt distincta exordia formas.
Nec tamen hac inter tam compugnantia quisquam
Arguit authorem, qui secum continet hujus
Legem operis, dum judicio placita explicat aquo,
Et rerum causas obscurat justa potestas.
Si terrenum igitur figmentum, addictaque morti
Progenies ita dissimili producitur ortu:
Quid mirum si consilii super omnia magni,
Arcanum latet? : : :
Non ergo instamus clausis, nec operta procaci
Vrgemus curâ, satis est opera Omnipotentis
Cernere, & authorem cunctorum nosse bonorum;
Quo sine nihil rectum mens inchoat.

Parte quarta ejusdem carminis comparat Prosper doctrinam Semipelagianorum cum Pelagiana hæresi, additque Semipelagianos verbo tenus Pelagium reprobare, subtilissimum illius hæreseos venenum retinentes. Imò in hoc Pelagianis deteriores eos esse vult, quia Pelagius quàmlibet vafer, nullo melle suæ hæresis pocula prælivit, ideoque dum errores suos initio minùs obtexit, plerosque deterruit ipsa dogmatum deformitas. At Semipelagiani tetriores errores damnantes periculosiùs fallunt, dum aiunt naturam suis viribus relictam, ad verum bonum ferri posse, ad Deum tendere, & Sanctos multa recti assuetudine firmos posse dæmonis oppugnationes propriis viribus frangere, imò & Deum utiliter justos suos interdum deserere, ut illis sibi dimissis, detur merendi locus, quasi originali peccato læsa natura non fuerit. Et tamen fides Catholica ideò primi parentis vul-

nere sauciatam humanam naturam docet, ut ne quidem oculos mentis sponte possit in Deum sine Deo tollere, nec miseriam suam agnoscere; quoniam hoc spoliante tyranno perdidit, ut quanto jaceat sub vulnere norit.

Nec obest, inquit, quod aliquid nobis ex pristini status reliquiis supersit; non obest, inquam: tùm quia illæ reliquiæ ad temporalem demùm vitam pertinent, non ad acquirendam æternam, nec ad virtutis adjumentum, cùm potiùs hinc superbiendi materiam natura corrupta arripiat. Tum quia si per superstites illas reliquias posset homo suo vigore ad salutem sibi viam sternere, gratis Christus mortuus fuisset. Ut ergo homo captivus, & miser, qualis sit agnoscat, quo carcere clausus, quóve morbo obsessus; ut videat quanta sit humani generis ruina, consideret Verbi Dei humilitatem, quâ homo, & miser fieri dignatus est; attendat quomodo virtus infirmata, sapientia ludificata, gloria obscurata fuerit; quomodo justitia iniquitati, clementia sævitiæ, & tormentis innocentia subjecta fuerit, ut unius insontis mors fieret reorum vita. Deus! qualis morbus, cui eripiendo non nisi morte medici succurri potuit?

Non obest etiam si dicatur, Sanctis obtinendæ coronæ causam auferri, nisi in eis reperiantur bona, quæ proprio ipsorum arbitrio accepta referri possint. Non obest, inquam; quia hæc tumida doctrina, dum falsas virtutes quærit, verâ justitiâ, & Deo homines spoliat. Vera etenim Christianorum gloria, & benè operandi, subindeque merendi spes non in fœni flore caduco, sed in Christo est: *Christus enim tua justitia est, quo te duce oportet currere, ne cursus*

Chrifto fine fit vagus error. Sicut enim palmes nullos valet edere fructus non in vite manens, qua de radice miniftra fuccum agat in frondes, & mufto compleat uvas; fic infœcundi virtutum, & fruge carentes perpetui cibus ignis erũt; qui vite relicta audent effufa de libertate comarum fidere, ne Chrifti fint ubertate feraces.

Hæc de Semipelagianis in communi tradit Profper: verùm eorum errores in fpeciali meliùs dignofcemus, fi fectatorum hujus hærefis doctrinæ capita figillatim referamus.

Monachi Adrumetini.

Cùm Florus Adrumetini Monafterii Monachus celebrem Auguftini epiftolam 105. in Monafterium detuliffet, putaverunt nonnulli numero quinque Auguftinianâ de gratia doctrinâ ita gratiam Chrifti commendari, ut everfo libero voluntatis arbitrio nulla effet hominibus in futuro judicio reddenda fecundùm opera fua retributio. Hinc turbatum Monafterium, ex eoque difcedentes Crefconius, & Felix Auguftinum inftruendi conveniunt, quos Sanctus Doctor à fe eruditos ad Monafterium remifit cum epiftolis & libro de gratia & libero arbitrio, ad fedandas turbationes peridoneis. His Adrumetum delatis, pace ingenti gavifi funt, fed non diuturna; nonnemo enim Monachorum concordiam libertatis cum gratia intelligere non valens, neminem corripiendum effe dixit, fi præcepta Dei non facit, fed tantummodò ut faciat, pro illo effe orandum. Hujus commentitiæ confequentiæ evertendæ causâ eximium edidit Auguftinus de correptione & gratia librum

brum, quo nec gratiam removere correptionis necessitatem, nec correptionem excludere gratiæ opitulationem demonstravit.

Isti Monachi inter Semipelagianos annumerari possunt, quia non accusantur negati peccati originalis, vel aliarum Pelagii hæreseon, sed tantùm adversus efficacem Christi gratiam eos murmurasse legitur; quæ difficultas, ut patebit, una fuit, quæ Semipelagianismum excitavit, & fovit.

Vitalis.

Primus qui exertè Semipelagianismum docuit, Vitalis fuit, qui ut ex 107. ad ipsum scripta epistola claret, existimabat initium rectæ in Deum fidei, & bonæ voluntatis non Dei donum esse, sed à nobis proficisci; cætera autem religiosæ vitæ bona Deum per gratiam suam jam ex fide petentibus, quærentibus, pulsantibus donare consentiebat. Adversùs hunc errorem auream illam epistolam scripsit Augustinus, & quidem fortunatissimè; nam & ab errore Vitalem revocavit, & Semipelagianismum in Africa nascentem eradicavit.

Massilienses.

Occasione libri de correptione & gratia Presbyteri Massilienses conturbati, expressiùs Semipelagianismum docuerunt, qui & Semipelagiani simpliciter dicti sunt, quia ad initium salutis sufficere naturam, nec opus esse gratiâ Christi, ex professo tradiderunt. Hos ad Augustinum tanquam specialem fidei Patronum, & gratiæ divinæ

divinæ defenforem deferendos cenfuerunt Profper & Hilarius Arelatenfis Epifcopus ; eóque magis, quod cùm clari effent, & egregii in omni virtutum ftudio, magnaque effet de probitatis illorum contemplatione reverentia, verendum erat ne alios ad fe petraherent. Illos fervos Chrifti appellat Profper, & Auguftinianæ adversùs Pelagium doctrinæ amantes ; fed librum de correptione & gratia non folùm durum, fed etiam Patrum opinioni, & Ecclefiaftico fenfui, in iis potiffimùm, quæ de vocatione electorum fecundùm Dei propofitum, & de indeclinabili gratiæ virtute difputarat, contrarium arbitrati funt. Eorum dogmata fic nobis defcribit S. Profper.

Primò licèt admitterent omnem hominem Adamo peccante peccaffe, & neminem per opera fua, fed per Dei gratiam regeneratione falvari ; attamen univerfis hominibus propitiationem, quæ eft in facramento fanguinis Chrifti, æquali voluntate effe propofitam, nec fpecialiori affectu Deum electos profequi afferebant, fed potiùs eos in regnum fuum prædeftinaffe, quos gratis vocatos dignos futuros electione, & de hac vita bono fine exceffuros effe prævideri.

Secundò inde colligebant doctrinam Auguftini de gratuita prædeftinatione effe rejiciendam, contendentes neminem ante Auguftinum eum Apoftoli ad Romanos epiftolæ fenfum dediffe, quem ille dederat ; quin & doctrinam illam ædificationi audientium effe contrariam, & etiam, fi vera effet, minimè effe prædicandam. Hinc nolebant certum effe prædeftinatorum numerum, fed poffe minui, vel augeri, ne locum

apud

apud infideles & negligentes cohortationum incitamenta non habeant.

Tertiò volebant hominem ad gratiam, quæ est in Christo, per naturalem facultatem pervenire, quia scilicet bono naturæ benè usus est. Et quia statim se offerebat instantia parvulorum nullum voluntatis usum habentium, quorum alii ad gratiam Baptismi vocantur, alii non vocantur; respondebant confugiendum esse ad scientiam conditionatam futurorum, tales nimirum perdi, talesque salvari, quales futuros illos in annis majoribus, si ad adultam pervenissent ætatem, scientia divina præviderit. Idem servatâ proportione dicebant de adultis, quorum nonnullis prædicatur Evangelium, aliis non prædicatur; cujus dispensationis discrimen non in Dei beneplacitum, sed in fidem & opera conditionatè præscita referebant, dicentes *dispensasse Deum tempora & ministeria prædicationis, juxta quod prævidebat aliquos credituros, & exorturam esse bonarum credulitatem voluntatum.*

Quartò affirmabant, gratiam Dei voluntati humanæ subditam esse, subindeque illam esse comitem, non præviam humanarum voluntatum, quas tamen secundùm suam phantasiam ab ea volebant esse præventas. Porrò non singulos à gratia idcirco renovari aiebant, quia præmoscebantur, quod non vellent renovari. Unde cùm duo sint, quæ humanam salutem operentur, Dei scilicet gratia, & hominis obedientia, priorem esse volebant obedientiam quàm gratiam, ut initium salutis ex eo qui salvatur, non ex eo credendum sit stare, qui salvat; & voluntas hominis divinæ gratiæ sibi pariat

opem, non gratia sibi humanam subjiciat voluntatem. Quam eorum doctrinam sic etiam Prosper *cap. 10. de ingratis*, describit:

Gratia quâ Christi populi sumus, hoc cohibetur
Limite vobiscum, & formam hanc ascribitis illi,
Ut cunctos vocet illa quidem, invitetque, nec ullum
Præteriens, studeat communem afferre salutem
Omnibus, & totum peccato absolvere mundũ:
Sed proprio quemque arbitrio parêre vocanti,
Iudicioque suo motâ se extendere mente
Ad lucem oblatam, quæ non se subtrahat ulli;
Sed cupidos recti juvet, illustretque volentes.

Eadem Semipelagianorum dogmata describit Hilarius in sua ad Augustinum epistola, ubi expressè tradit primò negasse eos, dari à Deo hominibus credendi voluntatem: secundò remansisse aliquas in homine post peccatum originale reliquias vigoris, qui prædicatione posset, & correptione excitari: tertiò sufficere quidem neminem sibi ad bonum opus incipiendum, vel perficiendum; sufficere tamen quemque sibi, ut velit sanari, quia velle sanari inter opera minimè computabant: quartò perseverantiam etiam usque in finem non donari à Deo, sed donum perseverantiæ posse nos emereri, & datum amittere. Unde eam Augustini divisionem, quâ gratiam partitus fuerat in eam sine qua Adam perseverare non poterat, & in eam quâ electis nunc perseverantia ipsa donatur, vehementer reprehendebant, & molestè ferebant, eaque quandam hominibus desperatio-

nem exhiberi conteſtabantur. Quare volebant ſolùm in hoc nos ab Adamo diſtare, ut hunc integris viribus voluntatis juvaret gratia volentem, ſine qua perſeverare non poterat; nos verò amiſſis, & perditis viribus credentes tantùm non ſolùm erigat proſtratos, verùm etiam ſuſfulciat ambulantes.

Joannis Caſſiani, Fauſti Rhegienſis, & Gennadii errores.

Unus è præcipuis Auguſtinianæ doctrinæ adverſarius fuit Joannes Caſſianus ex Diacono S. Joannis Chryſoſtomi factus Presbyter Maſſilienſis. Ejus doctrinæ ſummam paucis exponam.

Primò volebat hominem poſſe per ſemetipſum bonum velle; quam bonam voluntatem veluti emicantem ſcintillam confovet Deus, ſuaque inſpiratione confortat; quia nihil, inquit, prodeſt ſanitatis gratiam concupiſſe, niſi Dominus, qui vitæ ipſius uſum tribuit, etiam vigorem incolumitatis impertiat. Videatur collatio 13. *cap.* 7. 8. & 12.

Secundò aſſerebat, ex ſola facultate liberi arbitrii poſſe hominem habere charitatem, & ſuperare graves tentationes, & ideò totum non eſſe ita Deo tribuendum, quin aliqua laus, & induſtria libero arbitrio ſervanda ſit. Videatur collatio prædicta, *cap.* 14.

Tertiò volebat, non poſſe quidem hominem per ſemetipſum apprehendere ſanitatem, habere tamen eum à ſemetipſo deſiderium ſanitatis; quia homini ex naturalibus conanti facere quod

in se est, gratia datur, quâ Deus bonos naturæ conatus dirigit & incitat ad salutem. Hos tamen conatus non esse meritorios gratiæ volebat, sed potiùs occasiones & veluti ansas, quas Deus apprehendebat. Videatur ibidem, *cap.*8. & 11.

Cassiani errores sequutus est Faustus Rhegiensis duobus de gratia, & libero arbitrio libris; & quanquam eo in opere gratiam Dei astruere videatur, eam tamen evertere nititur. Nam non solùm cum Massiliensium vulgo vult superesse nonnullas in homine primævæ integritatis reliquias, per quas fit initium salutis esse à nobis tanquam ex nobis, & facienti quod in se est ex viribus naturæ, Deum conferre gratiam; sed insuper in Pelagianismum labens, gratiam ad progressum in justitia faciendum purè externam esse pronuntiavit. Nam *lib.*2. *cap.*6. Abel divinis placuisse conspectibus per insitum à Deo generaliter bonum, id est per propriæ voluntatis affectum scripsit. Quod de aliis Patriarchis in sequentibus docet, ubi & legem Mosis gratiam secundam, sicut legem naturæ gratiam primam appellat. Deinde hæc verba Psalmi 126. *Nisi Dominus ædificaverit domum, &c.* quæ Patres de vera gratia interpretantur, de gratia externa ille exponit lib. 1. c. 11. *Nunquid aliter ædificat & cognoscit Ecclesiam quàm per labores & officia Sacerdotũ, per ministeria & exempla Sanctorũ, per Apostolorum virtutes, & Martyrum mores?* Quin verba illa Salvatoris: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum*, quæ de vera gratia unanimis Catholicorum sensus intelligit, sic ille *capite* 17. exponit: *Quid est attrahere, nisi*

prædi

prædicare, nisi Scripturarum consolationibus excitare, nisi increpationibus deterrere, desideranda proponere, intentare metuenda, judicium comminari, præmium polliceri?

Cassianum, & Faustum laudat eorum sectator Gennadius libro suo de viris illustribus, in quo & Prosperum Cassiano, & Hieronymum Ruffino iniquissimè postponit. Qua de causa Gennadii, sicut & Fausti libros Gelasius Papa canone *Sancta Romana Ecclesia*, inter apocryphos numeravit. Fateor tamen præfatos tres Authores à viris gravissimis excusari; Cassianum quidem, quia nondum erat ab Ecclesia proscripta Semipelagianorum doctrina, quam post rescriptum Cœlestini Papæ revocasse ferunt, curâ præsertim Sixti Cœlestini successoris; unde ei postea contra Nestorianos scribendi provinciam Leo Magnus demandavit; unde in provincia Provinciæ inter Sanctos habetur, ut apud Sanctum Maximum, dum ibi commorarer, accepi. Faustum verò, quia licèt contra ipsum & S. Fulgentius in Africa; & Avitus Viennensis in Gallia scripserint, eum tamen ab hæresibus suis resipuisse ferunt, unde & in Regiensi Diœcesi ut Sanctus coli solet. Idem de Gennadio affirmat Baronius, quem à Papa Gelasio ad veram fidem revocatum, & ad Episcopatum deinde Massiliensem assumptum fuisse narrat.

Porrò Semipelagianismus non solùm à Cœlestino Papa instantiâ Prosperi, sed etiam ab Arausicano secundo Concilio sub Felice III. celebrato, & à Bonifacio II. Felicis successore confirmato damnatus est. Scio aliquos Severum Sulpitium, Vincentium Lirinensem, imò & Joannem Chrysostomum Semipelagianis accen-

ſere. Verùm id ægrè crediderim; licèt enim Severus Sulpitius à Maſſilienſibus nonnihil deceptus fuerit, tamen poſt Cœleſtini reſcriptum ſenſui Catholico adhæſiſſe cònſtans eſt, ut apud Guibertum Abbatem apologiâ pro Severo editâ videre eſt. De Vincentio Lirinenſi id minùs crediderim, cùm in aureo, & nunquam ſatis laudato ſuo contra prophanas novitates opuſculo non ſolùm Pelagium deteſtetur, ſed & Cœleſtini reſcriptum adversùs Semipelagianos latum profundâ reverentiâ laudet.

Cæterùm hunc errorem Magno Chryſoſtomo affingere nullus ſine calumnia poteſt; quidquid enim conetur Vaſques carpendorum Patrum avidus, nunquam tamen vim verborum iſtorum elevabit, quibus vir ille divinus, & Orientis Auguſtinus Semipelagianiſmum nondum natum prævidit, & præfocavit hom. de Adam & Eua: *Omnium bonorum affectuum atque operum, & omnium ſtudiorum, omniumque virtutum, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deum profiteamur authorem; & non dubitemus ab ipſius gratia omnia hominis bona provenire, per quam etiam fit, ut aliquid boni & velle incipiamus & facere.* Quid is verbis limpidius, vel Semipelagianiſmo adverſantius? Profectò benè de Chryſoſtomo Vaſques meritus eſt; nam in materia de viſione, ſtatum gloriæ à Chryſoſtomo deſtructum, & in materia de auxiliis, ſtatum gratiæ ab eodem eſſe deletum comminiſcitur. Quis tantam de Eccleſiæ Patribus, & Patrum Patriarchis, & Patriarcharum lumine Chryſoſtomo, & ipſo reluctante, ac calumniam occupante, obloquendi licentiam ferat?

Quæres

Quæres primò, utrum Semipelagiani dum vellent initium ſalutis eſſe à nobis, omnem excluderent gratiæ internæ neceſſitatem?

Reſpondeo, Semipelagianos eam ſolam gratiam Chriſti rejeciſſe, quæ nocere libertati, inducere neceſſitatem, inutilem efficere correptionem illis videbatur, quale erat *auxilium quo*, ab Auguſtino libro de correptione & gratia traditum, & explicatum. Gratia autem moraliter duntaxat excitans, uſum & determinationem voluntatis expectans præfata inconvenientia non parit.

Veritas autem noſtræ reſponſionis colligitur: tum quia Proſper in epiſtola ad Auguſtinum ait, Semipelagianos velle gratiam *comitem, non præviam meritorum*, à qua tamen *non negant voluntates ſecundùm ſuam phantaſiam*, id eſt in aliquo ſenſu *eſſe præventas*. In nullo autem ſenſu voluntas poteſt à gratia præveniri, niſi per illuminationem, & excitationem moralem. Nec poteſt dici, gratiam illam deſideraſſe Maſſilienſes ad opera perfecta, non ad initium fidei. Non poteſt, inquam, dici; nam in eodem contextu ait Proſper ſe loqui de præſcientia, *ſecundùm quam gratia vocantis operatur*, quæ utique gratia prima eſt, & pia initia præcedens.

Tum ſecundò, quia Semipelagiani non magis excluſerunt gratiæ adjutorium ad inchoandum bonum in homine lapſo, quàm in homine ſano; cùm enim in homine lapſo admitterent tantùm reliquias ſanitatis Adami, non potue-

runt existimare, hominem læsum minoribus egere auxiliis, quàm egeret homo illæsus, majoremque inesse virtutem reliquiis naturalis possibilitatis, quàm ipsi naturali possibilitati integræ, & completæ. Atqui Massilienses, vel Semipelagianorum ullus nunquam dixerunt, hominem in primæva sua integritate constitutum non egere gratiæ internæ auxilio, sed cum Catholicis semper senserunt, Adamum ita potuisse bonum operari, ut tamen auxilio sine quo semper egeret. Unde in epistola S. Hilarii refertur, ipsos divisionem gratiæ in gratiam primi hominis, & hominis lapsi eatenus molestè tulisse, non quòd existimarent gratiâ Adamum non egere, sed quatenus credebant, stante Augustini doctrinâ de gratia & auxilio *quo* ad perseverandum homini lapso necessario, desperationem hominibus exhiberi. Ergo Semipelagiani internum gratiæ, & auxilij sine quo influxum non excluserunt.

Tum tertiò, quia Semipelagiani eodem modo dicebant initium fidei esse ex nobis, & ex natura, quo perseverantiam finalem, ut patet ex literis Prosperi & Hilarii, & ex Augustino libro de dono persev. cap. 17. *Hi initium fidei*, inquit, *& usque in finem perseverantiam sic in nostra constituunt potestate, ut Dei dona esse non putent, neque ad hæc habenda atque retinenda Deum operari nostras cogitationes & voluntates.* Atqui Semipelagiani nunquam excluserunt auxilium interius sine quo ad perseverandum; nam in statu innocentiæ auxilium illud ad perseverandum desiderabant, *ut illum integris viribus juvaret gratia volentem, sine qua perseverare non poterat*, inquit Hilarius Semi-

pelagianorum mentem referens. Non erant autem sic stolidi viri, quorum eruditionem & pietatem & famam commendat Prosper, ut crederent reliquias primævæ integritatis esse post ipsum peccati naufragium ipsa integritate validiores.

Confirmatur hoc argumentum: Ex Augustino *de dono perseverant. cap.* 7. si homo esset adhuc in sua primæva integritate, vera esset Semipelagianorum sententia; sed quia attenuata est, vitiataque natura, ait illam esse falsam. *Non est hoc* (loquitur de dono perseverantiæ) *omninò in viribus liberi arbitrii, quales nunc sunt: fuerat in homine antequam caderet. Post casum autem hominis non nisi ad gratiam suam voluit pertinere, ut homo accedat ad eũ; neque nisi ad gratiam suam voluit pertinere, ut homo non recedat ab eo.* Vult ergo Augustinus veram fuisse Semipelagianorum sententiam in statu innocentiæ, in quo poterat homo ad Deum accedere, & à Deo non recedere per naturalem possibilitatem. Atqui quod dicebant Semipelagiani de homine lapso, non poterat esse verum de homine innocente, nisi admitterent aliquod interioris gratiæ auxilium sine quo, quod utique homini integro necessarium fuit. Ergo Semipelagiani auxilium interius sine quo in statu naturæ lapsæ non rejiciebant, quo ad Deum accedamus per initium fidei, & à Deo non recedamus per perseverantiam.

Tum quartò, quia ipsi Semipelagiani, & Semipelagianismi acerrimi defensores gratiam illam interiorem illuminationis & excitationis ad pia initia se admittere declararunt. Nam Gennadius. lib. de Ecclesiast. dogmat. cap. 21.

Manet utique, inquit, *ad quarendam salutem arbitrii libertas, id est rationalis voluntas, sed admonente prius Deo, & invitante ad salutem, ut vel eligat, vel sequatur, vel agat occasione salutis, hoc est inspiratione Dei.::: Initium ergo salutis nostra Deo miserante habemus; ut acquiescamus salutifera inspirationi, nostra potestatis est; ut adipiscamur quod acquiescendo admonitioni cupimus, divini est muneris.* Id ipsum æquè apertè tradit Cassianus *collat.* 3. *cap.* 3.4.12. & *coll.* 13. *cap.* 3. ubi ait ex Deo esse vocationem, Deum esse principium bonarum cogitationum, quibus *nobis & initia sancta voluntatis inspirat, & virtutem, atque opportunitatem eorum, qua rectè cupimus, tribuit peragendi.* Hac inspiratione ait *dormientes excitari voluntates ad desiderium aterna vita, ac salutis;* & nos *ea provocatos ad viam salutis accurrere.* Illas tamen inspirationes ita se habere docet, *ut nostrum sit ipsis vel enixiùs, vel remissiùs famulari.* Ipse etiam Vitalis Semipelagianorum præcursor, qui tam acriter contendebat fidem esse in nobis à nobis, fidem non esse donum Dei, sed esse ex nostra voluntate, quam nobis in nostro corde non est operatus Deus, ut patet ex epistola 107. Augustini: ille, inquam, Vitalis gratiæ interioris moralem excitationem non excludebat; nam in eadem epistola aiebat, *hominem posse Dei suasione pracedente, consequente consensione, libertate naturali credere.* Denique ipse Augustinus ante Episcopatum suum Semipelagianorum sententiæ adhærens, ut *lib. de Pradestin. Sanct. cap.* 3. Doctor humillimus confitetur, nunquam tamen credidit hominem in naturæ reliquiis potuisse sine gratia, quod in integritate

tegritate naturæ non poterat; nunquam enim talem errorem retractavit vir ad revocanda & corrigenda sua opera totus fictus & comparatus. Sed non est opus conjecturis, quando res ipsa loquitur. Augustinus in libro de beata vita, quem adhuc catechumenus scripsit, expresse motionem excitationis internæ ad initia pietatis requirit his verbis: ***Admonitio quædam est, quæ nobiscum agit, ut Deum recordemur, ut eum quæramus, ut eum pulso omni fastidio sitiamus, de ipso ad nos fonte veritatis emanat, hoc interioribus luminibus nostris jubar sol ille secretus infundit.*** Recordari autem Deum, quærere Deum, sitire Deum, pia sunt bonæ voluntatis initia.

Dices primò: Semipelagiani admittebant initium fidei esse à nobis, non esse donum Dei, nec illud Deum in cordibus nostris operari: Ergo gratiam interiorem ad illud initium non admittebant.

Respondeo, hinc potiùs sumi argumentum pro nostra sententia. Nam non est quod dicantur Semipelagiani eam gratiam ad initium fidei exclusisse, quâ admissâ semper stat, fidem esse à nobis, & non esse donum Dei: atqui admissâ gratiâ interiori, qualem habuit Adam in statu integritatis, stat fidem esse à nobis, & non esse donum Dei; nam admissâ illius gratiæ necessitate, nihilominus dixit Augustinus lib. de corrept. & grat. cap. 12. ***perseverare, vel non perseverare, in hominis relinqui arbitrio.*** Quod & repetit libris de prædestinatione Sanctorum, & de dono perseverantiæ, ubi ait, ***perseverare esse in viribus liberi arbitrii.*** Quod autem relinquitur libero arbitrio, quod est in viribus liberi-

arbitrii, à nobis nec speciale Dei donum censetur. Et ratio est clara, quia licèt inspiratio, & excitatio interna sit donum Dei, determinatio tamen, applicatio, & bonus usus excitationis illius à libero expectatur arbitrio, nec usum illum inspiratio illa operatur.

Instabis: Ex Prospero Massilienses volebant hominem per naturalem virtutem, & facultatem posse ad gratiam, quâ in Christo renascimur, pervenire petendo, quærendo, pulsando; *ut ideo accipiat, ideo inveniat, ideo introeat, quia bono naturæ benè usus, ut ad istam salvantem gratiam initialis gratiæ ope meruerit pervenire*. Ergo Semipelagiani in nuda natura omni gratiæ auxilio carente initium fidei, & meriti collocarunt.

Respondeo hoc argumento convictos Franciscum à S. Augustino Minoritam, & nostrum Baptistam Gonerum, fateri quod licèt aliqui Semipelagiani gratiam indifferentem liberi arbitrii determinationem expectantem ad initium fidei admiserint, aliqui tamen omnem prorsus gratiam ab initio fidei & meriti removerunt, & in purum Pelagianismum hac in parte relapsi sunt. Verùm etsi non sine fundamento illud inter ipsos Semipelagianos schisma asseritur, attamen argumentum factum non solùm evidenter solvi potest, sed etiam ex eo nostra sententia mage, magisque firmari. Etenim juxta tritum Augustini, Patrum, Summorum Pontificum, ac sacrorum Conciliorum loquendi modum, per phrases istas, *Bonum opus est ab homine, fit per liberum arbitrium, per naturalem virtutem, & facultatem*, non excluditur quodlibet gratiæ interioris auxilium, quia non excluditur *auxilium*

lium sine quo, sed duntaxat *auxilium quo*. Nam August. *lib. de natur. & grat. cap.* 43. licèt non neget auxilium sine quo Adamo fuisse necessarium, tamen Adamum *liberi arbitrii ad justè vivendum potestate* viguisse ait. Et *lib. de corrept. & grat. cap.* 10. ait Sanctos Angelos *per ipsum liberum arbitrium in veritate stetisse.* Quod idem docet Prosper *lib. contra Collatorem, cap.* 18. & Fulgentius *lib. de incarn. & grat. cap.* 22. Hinc Cœlestinus Papa *epist. ad Episcopos Galliæ, cap.* 4. definit, *in prævaricatione Adæ omnes homines naturalem possibilitatem perdidisse.* Quæ naturalis possibilitas nihil aliud esse potest, quàm potestas recta cogitandi, volendi, & agendi, quæ auxilium sine quo minimè in Adamo excludebat. Quâ observatione omnia adversariorum argumenta absque negotio dissolves.

Urgebis: Ex eodem Prospero iidem Semipelagiani volebant, priorem esse hominum obedientiam, quàm gratiam: ergo omne excludebant interioris gratiæ auxilium.

Respondeo hoc etiam argumento probari potiùs nostram sententiam; manifestum est enim, obedientiam illam supponere necessariò aliam gratiam priorem, cui obediatur, ratione cujus obedientiæ alia ulterior gratia ad bona, & perfecta opera concedatur. Impossibile enim est reddi obedientiam, nisi alicui priùs naturâ præcipienti obtemperetur: Ergo obedientia, quæ præcedit gratiam donantem bona opera, supponit internam gratiam, cui obediat, & cujus merito plenius auxilium, seu auxilium quo concedatur, beneficio cujus non solùm erigantur prostrati, sed etiam suffulciantur ambulan-

tes. Uno verbo, ut omnia objecta occupentur, per omnia illa teftimonia, quæ nobis objicere poffunt adverfarii, nunquam evincent Semipelagianos excludere voluiffe *auxilium fine quo*, fed unum duntaxat auxilium quo, auxilium medicinale, auxilium curationis, auxilium liberantis, auxilium quod facit ut faciamus præbendo vires efficaciffimas voluntati. Negando enim illud auxilium, & admittendo folùm auxilium fine quo, expectans bonum libertatis ufum, verè, & confequenter dixerunt, naturam poffe propriis viribus velle fanari, quærere medicum, homines priores dare Deo ut retribuatur eis, hominem quafi componere cum Deo, ut partem fidei fibi vindicet, atque illi partem relinquat, & quod eft iniquius, primam tollat homo, fequentem det Deo; & in eo quod dicit amborum, priorem fe faciat, pofteriorem Deum. Hæc enim duplici de caufa deducebant, & quia bonum ufum & determinationem libertati affcrebant, & quia illis initiis meritum gratiæ ulterioris afcribebant. Illud porrò Auguftinus in hoc præfertim ftatu donum Dei non exiftimat, quod *auxilium quo* non operatur. Idque ex contextu locorum Auguftini advertet facillimè Lector eruditus.

Dices fecundò, noftram refponfionem adverfari celebri & folenni Innocentii X. & Alexandri VII Summorum Pontificum conftitutioni, in qua hæc propofitio ut falfa, & hæretica damnatur: *Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ neceffitatem ad fingulos actus, etiam ad initium fidei: fed in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem effe, cui poffet voluntas humana refiftere, vel obtemperare.* Ergo Semipe-

Semipelagiani ad initium fidei gratiam interiorem non admiserunt.

Respondeo jure merito propositionem illam à Summis Ecclesiæ Capitibus fuisse proscriptam; tum quia cùm complexa sit & bimembris, ut sit falsa & hæretica, sat erit alterum membrum falsitate & hæresi sordere. Porrò in hoc non potuerunt esse Semipelagiani hæretici, quod dixerint gratiæ interiori, & prævenienti posse hominem resistere, vel obtemperare; cùm secundùm fidem certum sit, hominem posse gratiæ cuilibet resistere, vel obtemperare: unde qui oppositum dicit, & falsidicus est, & hæreticus. Tum quia prævenientem singulos actus gratiam, qualem requierebant Augustinus & Concilia, nunquam Semipelagiani admiserunt; nam per necessariam ad singulos actus gratiam intelligebat Augustinus auxilium quo. Ergo falsum est, Semipelagianos admisisse prævenientis gratiæ, qualem Augustinus exigebat, quæve simpliciter gratia præveniens singulos actus dicitur, necessitatem. Addunt aliqui, quod licèt veri Semipelagiani gratiam sine qua non repudiarent, tamen eorum aliqui in Pelagianismum relapsi sunt, ut patet ex istis Prosperi verbis: *Quidam horum in tantùm à Pelagianis semitis non declinant, ut aliam gratiam non admittant, quàm legem atque doctrinam*, ut ibi S. Prosper describit. Quæ responsio difficultatem evacuat; si enim aliqui Semipelagiani initium fidei, & bonæ voluntatis in mera natura ab omni gratia deserta collocarint, profectò indefinita propositio æquivalens universali, quâ dicitur Semipelagianos admisisse prævenientis gratiæ necessi-

ceſſitatem ad ſingulos actus, etiam ad initium fidei, falſa eſt.

Quæri hîc ſolet, quid ſit gratia Chriſti, gratia operis, auxilium *quo*, an motio, an qualitas, an actus vitalis indeliberatus. Sed hæc quæſtionon niſi iis ſuppoſitis, vel huc aſportatis, quæ de concurſu Dei, de præmotione phyſica diſputari ſolent, commodè reſolvi poteſt: quæ omnia Philoſophi operosè diſcutere ſolent. Illud ſolùm Theologo advertendum impræſentiarum eſt, duas eſſe Theologorum etiam Thomiſtarum hac in re probabiles ſententias. Prima eſt Gonzalis 1. *part. diſputat.* 58. *ſect.* 3. Curielis *tract. de grat. actuali, dubitat.* 2. §. 6. aſſerentium gratiam actualem eſſe actum indeliberatum, quia Patres, & Concilia dicunt, gratiam eſſe vocationem, delectationem, inſpirationem, dilectionem, ſuavitatem, attactum internum. Unde Auguſtinus lib. 2. de peccat. merit. & remiſſ. cap. 17. *Ideò*, inquit, *non faciunt homines, quia vel latet an juſtum eſt, vel quia non delectat.* Et cap. 19. *Cùm ab illo illius adjutorium deprecamur ad faciendam, perficiendamque juſtitiam, quid aliud deprecamur, quàm ut aperiat quod latebat, & ſuave fiat quod non delectabat.*

Alvares verò, & Joannes à S. Thoma fatentur quidem, ex gratia ſequi ſemper actus illos indeliberatos, quibus homo ſentit ſe vocari, allici, guſtare divina, condelectari legi Dei ſecundùm interiorem hominem; ad illos tamen actus, qui non ſolùm ſunt, & fiunt in nobis, ſed etiam à nobis, prærequirunt aliquam motionem, vel qualitatis tranſeuntis impreſſionem, tum quia Angeli & Chriſtus Dominus non habuerunt

buerunt unquam actus indeliberatos, & tamen gratia actuali ad singulos actus permoti sunt: tum quia ut intellectus & voluntas hos actus indeliberatos eliciant, aliquo additamento indigent, quo ad illos producendos roborentur, & applicentur. Utut sit, mallem sentire gratiæ interioris unctionem, quàm scire ejus definitionem; illam tibi opto, Lector optime, dum istam apertè tradere non valeo. Hanc doctrinam non benè exponunt humani Magistri, nam meliùs explicat oratio, quàm lectio; illamque experiere, si delectationem peccati justitiæ delectatione vincas, quia regnant spiritales fructus in homine, in quo peccata non regnant.

REFLEXIO.

Dominus custodiat introitum tuum, & exitum tuum. Gratiam ad initium, gratiam perseverantiæ ad exitum postulabat S. Propheta, quam Semipelagiani respuebant, Catholici fatentur, qui se & præventos agnoscunt, & provehi sentiunt, & sperant perficiendos, dantque Deo gloriam, qui gratis prævenit, excitavit, initiavit, & Deo juvante de cætero ita vivunt, quo se probent & perceptis beneficiis non ingratos, & percipiendis idoneos. Hanc gratiam, ut docet Bernardus *libr. de grat. & lib. arb.* quotidie petimus in oratione, cùm dicimus Deo: *Adveniat regnum tuum. Regnum hoc nedũ ex toto pervenit in nos; quotidie tamen paulatim aduẽtat, sensimque in dies magis ac magis dilatat terminos suos, in his duntaxat, quorũ per*

Dei adjutorium interior homo renovatur de die in diem.

Ergo à Deo omnem gratiam ad quodvis opus, five incipiendum, five profequendum, five perficiendum fperemus, & poftulemus. Nam ut eodem libro tradit Bernardus, velle bonum profectus eft, velle malum defectus, velle fimpliciter ipfum eft quod proficit, vel deficit. Porrò ipfum ut effet, creans gratia fecit; ut proficiat, falvans gratia facit; ut deficiat, ipfum fe dejicit. Liberum arbitrium nos facit volentes, gratia benevolos: ex ipfo nobis eft velle, ex ipfa bonum velle: à Deo velle accepimus in conditione naturæ, velle bonum accipimus in vifitatione gratiæ; in creatione quadantenus fumus noftri in liberam voluntatem; in recreatione Dei efficimur per bonam voluntatem, ut fimus initium aliquod creaturæ ejus, quoniam expedit profectò nobis magis omninò non fuiffe, quàm noftros permanere: nam ficut libera voluntas nos facit noftros, ita mala diaboli, bona Dei.

Itaque voluntas humana, quæ poft peccatum manet libera, etfi mifera, quæ nec jacens valet per fe furgere, nec ftans in melius quit fine Deo proficere, ad neceffariam fibi confugiat Dei virtutem, & Dei fapientiam Chriftum, qui ex eo, quod fapientia eft verum, ei fapere infundat, & ex eo quod virtus eft perfectum, poffe reftituat. Et certè ad quem potiùs, quàm ad Chriftum confugiemus, qui cùm fit fplendor gloriæ, & figura fubftantiæ Patris, & deformem reformabit, & debilem confortabit, & fplendore fuo tenebras fugabit, & virtute fua tyrannidem dæmonum conculcabit. Ipfe forma eft, cui con-

fos

formandi sumus, quia ut pristinam recipiamus formam, ex illa reformandi sumus, ex qua fuimus & formati. *Verùm cujus ad talia provocamur exemplo*, inquit laudatus Bernardus, *indigemus & auxilio, quo ipsi videlicet per ipsam* (formã) *conformemur, & in eandem imaginem transformemur à claritate in claritatem, tanquam à Domini spiritu. Ergo si à Domini spiritu, jam non à libero arbitrio. : : : Deus autem Rex noster ante sæcula cùm operatus est salutem in medio terræ, dona sua, quæ dedit hominibus, in merita divisit, & præmia, ut & præsentia per liberam possessionem nostra interim fierent merita, & futura per gratuitam sponsionem expectaremus, imò expeteremus ut debita. : : : Dei sunt proculdubio munera tam nostra opera, quàm ejus præmia: & qui fecit se debitorem in illis, fecit & nos promeritores ex his.*

Hæc cùm ita sint, caveamus in primis, ne cùm mala in nobis cernimus, nostræ voluntati attribuamus, quæ infirma de virtute in virtutẽ, & perfectionis culmen ascendere sine Dei gratia non valet, quæve sibi relicta, de vitio in vitium suo pondere devoluta ruit in præceps, prægravata nimirum non solùm lege peccati originaliter membris insiti, verùm & consuetudine terrenæ inhabitationis usualiter affectionibus insolita. Totum ergo gratiæ asseramus, quæ liberum excitat arbitrium, cùm seminat cogitatum; sanat cùm immutat affectum; roborat, ut perducat ad actum; servat, ne sentiat defectum. Sed propterea negotio salutis ne segnes indormiamus; ad hoc enim gratia præveniens est, ut voluntas sibi cooperetur, ita quod à sola gratia cœptum est, pariter ab utroque perficiatur. Non

suus

ſunt ergo deſerenda jejunia, vigiliæ, continentia, operaque miſericordiæ, cæteraque virtutum exercitia, per quæ utique conſtat interiorem hominem noſtrum renovari de die in diem, dum & intentio terrenis incurvata curis, de imis paulatim ad ſuperna reſurgit, & affectio circa cordis deſideria languens, ſenſim in amorem ſpiritus convaleſcit; & memoria veterum operum turpitudine ſordens, novis, boniſque actibus candidata in dies hilareſcit. In his interior renovatio conſiſtit, rectitudine ſcilicet intentionis, puritate affectionis, recordatione bonæ operationis. Verùm hæc cùm certum ſit divinò in nobis actitari ſpiritu, Dei ſunt munera; quia verò cum noſtræ voluntatis aſſenſu, noſtra ſunt merita. Bonis igitur operibus inſiſtamus, quæ ſpei ſeminaria, charitatis incentiva, gratiæ germina, prædeſtinationis indicia, furturæ felicitatis præſagia ſunt, & ut diviné dixit Bernardus: *Via regni, non cauſa regnandi.*

APPEN

APPENDIX UNICA.

Ad dissertationem præcedentem de Prædestinatianis.

NIHIL invidiosius sententiæ Thomistarum opponunt adversarii, quàm nostram de prædestinatione & gratia sententiam dudum in Prædestinatianis quinto sæculo damnatam, à Uviclefo recoctam, demùm à Lutheranis & Calvinianis è cineribus impurissimis suscitatam. Suas hoc pacto arbitrantur speciosis coloribus oblinire doctrinas, & Pelagianismi, vel Semipelagianismi objectàm sibi consensionem recriminando depellere, si adeò nefandis nominibus sententiam nostram apud imperitos infament, & teterrimam ei assertioni notam inurant, quam alioquin benè sciunt non solùm totius traditionis, sed clarissima potissimùm Augustini & Aquinatis luce evasisse illustrissimam. Verùm his objectiuncularum nebulis Angelicam doctrinam, quam infuscare moliuntur, splendidiorem invitos effecisse invictè demonstraverimus, si confictos illos Prædestinatianos, veros esse Augustini discipulos & defensores, à Semipelagianis divexatos, & atræ

hæreseos

hæreseos insimulatos hac appendice convincamus, qui alibi verorum Prædestinatianorum, id est Lutheranorum & Calvinianorum immanem à nostris sensibus, & penè infinitis intervallis dissitam dissonantiam ostendimus.

§. I.

Nulli fuerunt quinto sæculo Prædestinatiani hæretici, sed eo nomine S. Augustini Discipuli à Semipelagianis calumniosè traducti sunt.

PRobatur: Si extitissent quinto sæculo Prædestinatiani hæretici, illorum alicubi Augustinus meminisset, illosve Patres illo tempore Ecclesiam totis viribus defendentes, & cujusvis erroris impatientes confutassent; nam nihil eorum, quæ ad prædestinationis & gratiæ tractationem accuratissimam desiderari possunt, in Augustino, Patribusque Augustinianæ doctrinæ sectatoribus desideratur. Maximè quia Hincmarus Rhemensis Episcopus, præcipuus hujus prædestinatianæ historiæ, vel potiùs fabulæ architectus, non alios Prædestinatianos agnoscit quàm quos à B. Augustino confutatos ait: *Necessarium duximus*, inquit Hincmarus de prædestin. c. 15. *alligare in quatuor fasciculis, ad comburendum zizania, quæ in dominici tritici medio prisci seminarunt Prædestinatiani, quos Augustinus, & Prosper suis scriptis sufficientissimè revicerunt.*

Atqui

Atqui neque Auguſtinus, ſive in libro de hæreſibus, ſive in tam multis de gratia libris, ſive illis operibus, quæ ſub finem vitæ in defenſione divinæ gratiæ perſeverans, ut ait S. Proſper, ſcripſit, de Prædeſtinatianorum hæreſi mentionem facit: neque SS. Proſper, Hilarius, Fulgentius, Petrus Diaconus, Author libri hypognoſticôn, inter opera Auguſtini tomo ſeptimo recenſiti, hanc hæreſim impugnarunt, vel illius tantiſper meminerunt; ſed contra ſolos Pelagianos, Pelagianorumque reliquias fortiſſimè pugnarunt, ut in operibus eorum non omninò cæcutientibus claret: Ergo nulli unquam fuerunt hæretici Prædeſtinatiani.

Dices: Non eſt veriſimile, Bernardum de Luxemburgo opere ſuo de hæreſibus hanc hæreſim confinxiſſe, cùm ea ſolùm de illa referat, quæ in chronico Sigeberti habentur, ut Alphonſus à Caſtro verbo *Prædeſtinatio*, tradit; ex quo etiam exſcripſit Cardinalis Baronius quæ poſteris fide Sigeberti reliquit.

Reſpondeo ita eſſe, ſed hinc potiùs validiùs commentum Prædeſtinatianæ hæreſeos convelli. Etenim Sigebertus hanc fabellam ex ſolis Semipelagianorum libris deprompſit; nullus enim ante Hincmarum de hac hæreſi ſermonem texuit, qui non fuerit Pelagianiſmi, vel Semipelagianiſmi fuligine tinctus. Nullibi quippe hæreſis hæc reprehenditur, niſi apud authorem nuper Prædeſtinatum dictum, apud Tyronem Proſperum in chronico; apud Fauſtum Maſſilienſem, & Rhegienſem Epiſcopum, apud Gennadium, & apud Ennodium Ticinenſem. Atqui omnes illi Authores ſuſpectiſſimæ fidei

ſunt. Prædeſtinatus quidem Author Eutychete antiquior, quia ut omni legenti paret, totus liber purum-putum Pelagianiſmum ſpirat, & innumeris aliis ſcatet erroribus, & nominatim pagina 212. peccatum originale inficiatur, additque hanc impietatem eſſe à Prædeſtinatianis inventã. O hiſtoriæ Prædeſtinatianæ teſtem locupletem! Tyro Proſper item, qui eo libro Caſſiánum laudat, & ab Auguſtino talem hæreſim ſumpſiſſe exordium inverecundè effutit. Arnobius etiam junior ſuam cum Pelagio conſenſionem in Pſalmum 50. ubi dari peccatum originale pernegat, ſatis ſuperque prodit. Fauſtum porrò Rhegienſem fuiſſe Semipelagianorum anteſignanum nemo neſcit. Gennadium quoque à Semipelagianis ſtetiſſe, libro de dogmatibus Eccleſiaſticis, & altero de viris illuſtribus opere ſatis ipſemet oſtendit, cùm ibi Caſſiano, Fauſtoque laudatis, Auguſtinum, Hieronymum & Proſperum accuſet. Idem de Ennodio Ticinenſi, viro alioquin inſigni judicium feret, qui epiſtolam ejus decimamnonam, ubi Pelagianos tutatur errores, attentè legerit. Nec Ennodii teſtimonium adverſariorum cauſam multùm juvat, cùm ibi non ſectam ſolam Prædeſtinatianam, ſed unum duntaxat hominem reprehendat, qui aſſerebat, ***in una tantùm parte, qua deterior eſt, eligendi datam eſſe licentiam.*** At quis hæreticis pro domo ſua certantibus prudenter credat? Quis hæreticorum artes ignorat, ſuppoſititios errores & libros viris Catholicis declinandæ invidiæ gratiã aſſerere ſolitos? Abſit ut illis fidem habeamus, qui fidẽ Deo, & Eccleſiæ detrectant. Abſit ut illis aſſentiamur, qui nimio errorum ſuorum ſtudio præpediti,

variiſque præjudiciis occupati, neque jus, neque æquum atque bonum ſciunt, ſed ut elegans Poëta ait: *Melius, pejus, proſit, obſit, nihil vident, niſi quod lubet.* Nemo ignorat hæreticos ipſarum Scripturarum corruptores à veritate deſertos totam in mendacio ponere ſpem ſuam, uti Magnus Gregor. ait *lib.* 11. *Moral. cap.* 13. illud Job 3. expendens: *Nunquid indiget Deus veſtro mendacio, ut pro illo loquamini dolos?* ubi ſic habet: *Deus mendacio non eget, quia veritas fulciri non quærit auxilio falſitatis. Hæretici autem, quia ea quæ pravè de Deo intelligunt, ex veritate tueri non poſſunt, quaſi ad approbandum radium luminis, umbras falſitatis requirunt.*

Sed inquies: Quid cauſæ fuit, cur Semipelagiani hanc Prædeſtinatianorum hæreſim finxerint, ſi nunquam fuit in rerum natura? Quid inde compendii reportabant, quo cauſa ipſorum hac arte promoveretur?

Reſpondeo, magnum ex hac calumnia lucrum Semipelagianos expectaſſe; cùm enim in cauſa prædeſtinationis & gratiæ chriſtianæ Catholicos, id eſt Auguſtini diſcipulos, vincere niterentur, collatam in ſe novæ hæreſeos ſuſpicionem, graviori & horribiliori accuſatione propellebant, contendebantque Auguſtini defenſores, quos Prædeſtinatianos nominabant, fatalem neceſſitatem inducere, & omnibus inviſam & exoſam Manichæorum hæreſim ſuſcitare. Volebant ergo eſſe victores, *non ut veritas*, juxta conſilium Auguſtini in quadam epiſtola, *vincat errorem, ſed error errorem, & quod pejus eſt, major minorem.* Sic olim, ut alibi obſervatum eſt, Eutychiani Catholicos diſtinctas

ctas in Christo naturas propugnantes, tanquam Nestorianos traducebant. Nestoriani verò contra Cyrillum unitatis personæ Christi acerrimum cum Ecclesia Catholica defensorem, Appollinaristam appellabant. Vide quæ diximus *tom.*1. *dissert.*12. *pag.*618.

Et ut liquidò constet, Semipelagianos unius Augustinianæ doctrinæ fidos sectatores hujus nefandæ hæreseos insimulasse, atque adeò dilucidè & invictè confirmetur sententia nostra, sciendum illa eadem, in quibus Prædestinatianæ hæreseos virus ponebant, doctrinæ capita fuisse antè Augustino, Prospero, aliisque intrepidis Augustini discipulis objectata. Etenim apud memoratum Gennadium primum accusationis caput est, quod juxta prætensos illos Prædestinatianos, Deus *non omnes homines creavit, ut omnes salvarentur, sed ut multitudine hominum ornetur mundus.* Atqui illam eandem propositionem Prospero & Augustini discipulis Galli objectione 13. opposuere his verbis: *Quidam homines non ob hoc à Deo creati sunt, ut vitam adipiscantur æternam, sed ut habitum tantummodò sæculi præsentis ornarent, & ad utilitatem nascerentur aliorum.* Cui objecto sic B.Prosper respondet: *Universos homines non ignoramus à Deo singillatim creari, & de hac universitate alios damnandos cum diabolo, alios regnaturos esse cum Christo. Quod ergo etiam hi creantur, qui æternæ vitæ participes non erunt, nulla est culpa Creatoris, qui naturæ author est, non vitii, quod natura contraxit. Ornari autem etiam talium conditione mundi hujus varietatem quis non intelligat, qui videat studiis, & operibus quorumdam impiorum tot commoda vitæ*

præsentis instructa in inventione artium, in exstructione urbium, in constitutione legum, in confœderatione populorum? Quod confirmat deinde ex ipsa Religione Christiana, quæ multùm ex impiorum persequutione incrementum suscepit, ut patet exemplo Christi, qui magno Judæorum scelere redemit orbem terrarum; tum Apostolorum tolerantiâ inter persequentium fremitus triumphantium; tum innumerabilium Martyrum palmis, quibus de crudelissima infidelium sævitia felix est collata victoria, adducitque illud Apostoli Philipp.1. *In nullo teneamini ab adversariis, quæ est illis causa perditionis, vobis autem salutis, & hoc à Deo.* Tum hæreticorum novitatibus, quorum errores Deus in Ecclesia contra Ecclesiam permittit exsurgere, non utique eos creans aut fovens, sed per ipsos diligentiam filiorum suorum ad inquisitionem & custodiam veritatis exercens, dicente 1.Cor.11. Apostolo: *Oportet hæreses esse, ut probati manifesti fiant in vobis.* Monet porrò fideles ad tenebras impiorum, & ad illuminationem filiorum respicientes, ut gratias Deo agentes fiant ex collatis sibi beneficiis ferventiores, in ruinaque pereuntium discant, *in qua mala per liberum arbitrium ruerent, nisi eis per Dominum nostrum Iesum Christum Dei gratia subveniret.* Et versùs finem libri sic habet: *Neque quámlibet innumerabilis multitudo impiorum indecora est mundo, aut inutilis Dei regno; cùm etiam per ipsorum veniat propaginem regeneranda generatio, & in eis tolerandis ac diligendis populus Dei fiat illustrior, ducens bonitatem & patientiam ab illo qui pluit super justos & injustos, & solem suum oriri facit super bonos & malos.*

Secun

Secundò aiebant Prædestinatianos illos à se excogitatos velle, non omnes à Deo eâ *voluntate vocari, ut vocem ejus omnes sequantur.* Verùm enim verò illud ipsum Prospero *objectione* 5. Galli opposuere his verbis: *Qui vocati sunt, non æqualiter sunt vocati, sed alii ut crederent, alii ut non crederent.* Cui sic satisfacit Prosper: *Si vocatio in Evangelii tantum prædicatione intelligatur, non veraciter dicitur, quod aliis atque aliis, aliter atque aliter prædicetur; cùm unus sit Deus, una fides, una regeneratio, una promissio. Si autem ad effectum plantationis & rigationis aspicitur, aliud actũ est cum eis, quorum exteriores aures corporali voce pulsatæ sunt; aliud in eis, quorum interiorem sensum Deus aperuit, & in quorum corde posuit fidei fundamentum, dilectionisque fervorem. Quosdam autem ideò vocatos dicere, ut non crederent, nimis absurdum est; quasi vocatio eis causa infidelitatis extiterit, & prædicatio fidei fecerit infideles.*

Tertiò accusabant Prædestinatianos illos imaginarios, quòd vellent *non omnes, qui vocante Deo obediunt inspirationi ipsius, accipere in bono exequendo perseverantiam.* At illud quoque Prospero objectione 7. à Gallis his verbis oppositum fuit: *Quod Deus quibusdam filiis suis, quos regeneraverit in Christo, quibus fidem, spem, dilectionem dedit, ob hoc non det perseverantiam, quia non sunt à massa perditionis præscientiâ Dei & prædestinatione discreti.* Ad quam difficultatem sic respondet Prosper: *Ex regeneratis in Christo Iesu quosdam relicta fide, & piis moribus apostatare à Deo, & impiam vitam in sua aversione finire, multis (quod dolendum est)* proba

probatur exemplis. Sed horum lapsum Deo ascribere immodicæ pravitatis est, quasi ruinæ ipsorum impulsor, atque author sit, quia illos ruituros propria ipsorum voluntate præscivit, & ob hoc à filiis perditionis nulla prædestinatione discrevit. ⁝ *Non est calumniandum Deo, quare istis non dederit quod aliis dedit; sed confitendum est, & misericorditer eum dedisse quod dedit, & justè non dedisse quod non dedit: ne quemadmodum ex libero arbitrio oritur causa labendi, ita ex ipso videatur & standi; cùm illud humano fiat opere, hoc divino impleatur ex munere.*

Denique, aliis omissis, præcipuum accusationis caput erat, quod Prædestinatiani illi ideales vellent, *Deum impios prædestinare ad malum, sicut justos ad bonum.* Sed hæc erat ipsa prima Gallorum objectio his verbis: *Quod ex prædestinatione Dei, velut fatali necessitate homines ad peccata compulsi cogantur in mortem.* Cui sic respondet Prosper: *Prædestinationem Dei nullus Catholicus negat, fatalem autem necessitatem multi etiam non Christiani refutant. Peccatum ergo ad mortem trahit, sed ad peccandum neminem Deus cogit. Quisquis igitur,* addit in fine libri, *ex prædestinatione Dei velut fatali necessitate homines in peccata compulsos cogi dicit in mortem, non est Catholicus. Nullo enim modo prædestinatio iniquos facit, neque cujusquam omninò est causa peccati.*

Iisdem difficultatibus respondet idem Prosper in altero libro de capitulis objectionum Vincentianarum, ut legenti perspicuum est. Ex quibus clarissimum est, sicut ex alio ejusdem Prosperi ad excerpta Genuensia, & contra Col-

latorem libro manifeſtum, Semipelagianos falſis, & abſurdis conſequentiis hæreſim Prædeſtinatianā fuiſſe fabricatos,& ibi hæreſim poſuiſſe, quod ex Auguſtino; Auguſtinique diſcipulis frivolis ſophiſmatis deducebant. Cùm igitur Gennadius,aliique Prædeſtinatianorum confictores, nihil illis opponant,quàm quod Proſpero, aliiſque orthodoxis Auguſtinianæ doctrinæ ſectatoribus oppoſitum fuit,planè relinquitur,Prædeſtinatianos illos nihil ab Auguſtini Catholicis diſcipulis intereſſe.

Nec mirum ſi Auguſtini diſcipulorum famæ hi obtrectatores detrahere præſumpſerint, cùm nec Magiſtri nomini pepercerint. Conqueritur enim Auguſtinus *libro* 1. *contra Iulian.* inter varias contumelias, & verba maledica, ſibi potiſſimùm conſenſionem cum Manichæis Iulianum oppoſuiſſe. *Oſtendam*, inquit cap. 1. *quantis, & qualibus Eccleſiæ Catholicæ Doctoribus nomine Manichæorum intolerabilem facere non cureris injuriam, & cùm me appetis, in quos tela ſacrilega jaculeris.* Et cap. 3. *Sed tu, qui tam crebrò nobis Manichæorum nomen opponis, quos & quales viros, & quantos fidei Catholicæ defenſores tam execrabili criminatione appetere audeas, ſi evigilas, intuere.* Et cap. 4. *Quid nomen dilaniare niteris meum, & Ambroſium facis tacito ejus nomine Manichæum? Cernis nempe cum quibus tua maledicta ſuſtineam: cernis cùm quibus mihi ſit cauſa communis, quam nulla conſideratione ſobria pulſare calumniis, & expugnare conaris? Cernis quàm tibi perniciosum ſit tam horribile crimen objicere talibus, & quàm mihi glorioſum ſit quodlibet crimen audire cum talibus.*

Teſta

Testatur etiam D. Prosper in prologo responsionis ad capitula Gallorum, quosdam doctrinam Augustini, quam contra Pelagianos inimicos gratiæ Christi, & liberi arbitrii decomptores per multos annos apostolicè asseruit, literisque mandavit, non intelligendo, aut intelligi eam nolendo reprehendisse, & quæ in Augustini libris damnabilia reperisse jactabant, brevium capitulorum indiculis publicasse. In prologo etiam libri responsionis ad objectiones Vincentianas asserit quosdam christianæ, ac fraternæ charitatis oblitos discipulorum Augustini existimationem lædere studuisse. *Contexunt enim*, inquit, *& qualibus possunt sententiis comprehendunt ineptissimarum quarundam blasphemiarum prodigiosa mendacia, eaque ostendenda & ingerenda multis publicè, privatimque circumferunt, asserentes talia esse in nostro sensu, qualia diabolico continentur indiculo.* Et capite 1. libri contra Collatorem affirmat, Cassianum, aliosque, quorum nec ordo in Ecclesia, nec ingenia despicienda erant, contendisse gratiam Dei, quâ Christiani sumus, ab Augustino non esse rectè defensam; libros ejus contra errorem Pelagianum conditos immoderatis calumniis impetere non quievisse, & illam suis morsibus doctrinam laniasse, quæ novorum hæreticorum commenta disjecerat, & diabolicum tumorem Pelagianæ elationis eliserat.

Igitur homines illi, qui inductæ fatalitatis, necessarii ad malum impulsus asserti, Prædestinationis ad æternam damnationem invectæ accusati sunt, non alii fuere unquàm, quàm fideles Augustinianæ doctrinæ discipuli, quibus per

consequentias inanes talia commenta affingebant, *asserentes*, inquit Prosper laudatus in præfat. ad object. Vincentianas, *talia esse in nostro sensu, qualia diabolico continentur indiculo.* Quæ subdit falsò in discipulos Augustini ad excitandam invidiam fuisse jactitata. Ergo tantùm abest, ideò credendum esse, fuisse sub illa tempora hæreticos Prædestinatianos, quia quædam nonnullis horrenda capitula objecta sunt, quin potiùs nullos fuisse Prædestinatianos certissimè tenendum est, cùm illi quibus objecta sunt, acerrimi fuerint Catholicæ veritatis assertores. Neque enim, ut benè monet Prosper in prologo ad capitula Gallorum, hanc persuasionem temerè quis debet recipere, *& talem putare sensum scriptis Catholici inesse Doctoris, qualem eum, qui frustrà calumniantur, ostentant.*

§. 2.

Objectorum confutatione sententia nostra magis firmatur, magisque exploditur Prædestinatianæ hæreseos commentum.

OBjicies 1. Prædestinatianorum primordia in Africa in Monachis Adrumetinis ab Augustino deprehensa sunt. Etenim teste Augustino *epist.46.ad Valentinum*, turbatum est nonnulla dissensione Monasterium, *eo quòd quidam in illo sic gratiam Dei prædicent, ut negent hominis liberum arbitrium; & quod est gravius, dicant, quod in die judicii non sit redditurus unicui*

unicuique juxta opera ejus. Atqui per hæresim Prædestinatianam nihil aliud intelligunt qui eam extitisse aiunt: Ergo Prædestinatiana hæresis verè tempore Augustini, tametsi non sub eo nomine, incepit.

Respondeo monasterium Adrumetinum magis Semipelagianæ, quàm Prædestinatianæ hæreseos suspicione laborasse. Etenim post acceptam B. Augustini epistolam 105. ad Sixtum Romanæ Ecclesiæ Presbyterum, & deinde Summum Pontificem, in duas partes monasterium divisum est, aliis Semipelagiano spiritu actis, vel certè ignorantiâ occæcatis, existimantibus stante illa gratiæ victricis necessitate, quam epistola illa tam nervosè Augustinus propugnat, humanum tolli arbitrium; & hi erant numerò quinque, ut ex epistola Valentini ad Augustinum inter Augustinianas 256. patet: alii contrà epistolæ Augustini doctrinam in toto suo rigore recipientes, efficaciam divinæ gratiæ, tanquam humanæ libertati minimè officientem confitebantur. Hos inter præcipuus erat Florus, qui ut ait idem Valentinus, fuit aliorum quinque, qui in ipsum sæviebant, quòd epistolam Augustini detulisset, furore conturbatus. In hac contentione duo Monachi Cresconius & Felix ad Augustinum profecti sunt, qui Augustino exposuerunt Florum & sequaces ita gratiam prædicare, ut negent hominis liberum arbitrium, & quod in die judicii non sit Deus redditurus unicuique juxta opera ejus.

Itaque Augustinus in epistola citata ad Valentinum, accusantium fide nixus monachos hortatur, ut neque negent Dei gratiam, neque liberum arbitrium sic defendant, ut à Dei gra-

tia separent : quia *si non est Dei gratia, quomodo salvat mundum ? Si non est liberum arbitrium, quomodo judicat mundum ?* Porrò Augustinus accusationi aliorum ægrè credens, & doli, vel ignorantiæ aliquid suspicatus, rogat Valentinum, ut ipsum, à quo dicunt Monachos fuisse turbatos, ad se mittat: *Aut enim non intelligit librum meum ; aut fortè ipse non intelligitur, quando difficillimam quæstionem, & paucis intelligibilem solvere, atque enodare conatur.* Durante eodem dissidio scripsit Augustinus librum de gratia & libero arbitrio, quia Falsorum fratrum accusationibus persuasus existimabat, Florum & sequaces sic gratiam Dei defendere, ut negarent liberum arbitrium. Quos libros cum pluribus scriptis aliis ad Valentinum transmisit.

His peractis Florus cum aliis Fratribus ad Augustinum pergit. Qui ejus innocentiam illicò pernovit, tum ex epistolis Valentini, in quibus sic habetur: *Servi tui Flori hæc fides est Pater* (id est, illamet, quam Augustinus libris ad Monasterium missis expresserat) *non sicut Fratres tui sunt loquuti.* Tum ore ipsius Flori doctrinæ ejus puritatem agnovit, unde & magnificum de illo testimonium perhibuit lib. de corrept. & grat. cap. 1. *Liberum arbitrium & ad bonum, & ad malè faciendum confitendum est nos habere ; sed in malo faciendo liber est, quisque justitiæ, servusque peccati ; in bono autem liber esse nullus potest, nisi fuerit liberatus. Hanc fidem, quæ sine dubio vera, & Prophetica, & Apostolica fides est, etiam in fratre nostro Floro invenisse me gaudeo : unde hi potiùs corrigendi sunt, quos quidem propitio Deo correctos esse jam*

exi

existimo, qui eum non intelligebant. Hac de causa scripsit Augustinus aureum, & divinum illud opus de correptione & gratia, non hæresim Prædestinatianam confutaturus, sed contra eos acturus, qui Pelagiana elatione inflati, inanem esse correptionem, & deleri liberum arbitrium ex confessione christianæ gratiæ, perversis inanium consequutionum sophismatis inferebant, ut ipsemet August. *libro 2. retract. cap. ultimo, & penultimo,* ubi de libro de gratia & libero arbitrio, & de altero de correptione & gratia agit, luculentissimè testatur. Ibi namque ait se libros illos scripsisse, *propter eos, qui cùm defenditur Dei gratia, putantes negari liberum arbitrium, sic ipsi defendunt liberum arbitrium, ut negent Dei gratiam.* Ex quibus omnibus claret, non aliquam fuisse temporibus Augustini Prædestinatianam hæresim, sed Prædestinatianæ hæreseos commentum à Semipelagianis ad declinandam invidiam excogitatum fuisse, ut in se collatam hæresis notam in orthodoxos hæreticorum genio transferrent. Unde infrunitè dixit Tyro Prosper, ab Augustino Prædestinatianos sumpsisse primordia.

Objicies secundò. Adversus emergentes Prædestinatianos Augustini opem implorarunt Prosper & Hilarius. Ergo Prædestinatianorum hæresis reverà extitit.

Respondeo hoc argumentum jejunè, & sine probatione à P. Jacobo Sirmondo proponi, sed eo potiùs invictè astrui sententiam nostram, demonstratu facillimum est. Omni enim epistolas Prosperi & Hilarii legenti perspicuum est, geminum illum Augustini discipulum adversùs unos Semipelagianos communis Magistri opem im-

plorasse. Etenim, teste Hilario in sua epistola, Augustini lucem invocarunt Massilienses, qui perlecto de correptione & gratia libro, & illo potissimùm capite, in quo dicitur: *Nunc Sanctis in Regnum per gratiam prædestinatis non tale* (quale fuit in Adamo) *adjutorium perseverantia detur, sed tale ut eis perseverantia ipsa donetur; non solùm ut sine isto dono perseverantes esse non possint, verùm etiam ut per hoc donum non nisi perseverantes sint.* His, inquam, perlectis indignati sunt: *His verbis Sanctitatis tuæ ita moventur, ut dicant, desperationem quandam hominibus adhiberi.* Idem fusiùs testatur Prosper, asserens ex doctrina August. de proposito, decreto, & prædestinatione, in quibus Deus cuncta præscivit, atque ex gratiæ operantis & præoperantis assertione subinferre, & lapsis curam resurgendi adimi, & sanctis occasionem teporis afferri, eo quòd in utramque partem superfluus labor sit, si neque rejectus ullâ industriâ possit intrare, neque electus ullâ negligentiâ possit excidere. *Removeri itaque omnium industriam, t llique virtutes, si Dei constitutio humanas praveniat voluntates; & sub hoc Prædestinationis nomine fatalem quandam induci necessitatem, aut diversarũ naturarum dici Dominum conditorem, si nemo aliud possit esse, quàm factus sit.* Deinde sic compendiosè illorum, adversus quos Augustini patroni fidei, ut vocat, implorat auxilium, sensum, mentemque exponit: *Atque ut breviùs ac pleniùs quod opinantur, exponam, quidquid in libro hoc* (de corrept. & gratia) *ex contradicentium sensu Sanctitas tua sibi opposuit; quidquid etiam in libris contra Iulianum, ab ipso sub hac quæstione objectum*

ctum potentissimè debellasti, hoc totum ab istis sanctis (id est Massiliensibus Presbyteris, specie sanctitatis spectabilibus) *intentiosissimè conclamatur. Et cùm contra eos scripta Beatitudinis tuæ validissimis, & innumeris testimoniis divinarum Scripturarum instructa proferimus, ac secundùm formam disputationum tuarum aliquid etiam ipsi, quo concludantur, astruimus, obstinationem suam vetustate defendunt.*

Has, & alias Semipelagianorum querelas tota epistola expandit Prosper, quam sic concludit: *Adde eruditionem humilibus, adde increpationem superbis: necessarium & utile est, etiam quæ scripta sunt scribere, ne leve existimetur quod non frequenter arguitur. Sanum enim putant esse quod non dolet, nec vulnus superinducta cute sentiunt; sed intelligant perventurum ad sectionem, quod habuerit perseverantem tumorem.* Ecce quid per illos intelligendum sit, adversùm quos Prosper Augustini opem implorat: ii certè Massilienses fuere, superbi Semipelagiani, Pelagianorum reliquiæ. Sed quid ad hæc Augustinus integris de prædestinatione Sanctorum, & de dono perseverantiæ libris, quibus Prospero, Hilarioque respondet? Numnam Prædestinatianam hæresim confutat? Numnam ejus duritiei Massilienses insimulat? Numnam ab eis negari liberum arbitrium, & homines in malum prædestinari vel capite ullo docuit, vel verbulo obiter indigitavit? Minimè gentium. Qua ergo fronte potuit Hincmarus tantâ asseverantiâ, tantâ confidentiâ pronuntiare, Massilienses ipsos fuisse Prædestinatianos, cùm in extremam eos potiùs sententiam deflexisse, & quod Prædestinatianæ hæreseos

nomine intelligitur, Augustino per consequutiones asseruisse luce meridiana clarius sit? Vidit hunc intolerabilem Hincmari ducis alioquin sui errorem P. Sirmondus, & corrigere conatus est, Massilienses inquiens, propter oppositam Prædestinatianorum hæresim sese Augustini de absoluta prædestinatione sententiæ opposuisse. Sed cur, sodes, Augustinus nihil adversus Prædestinatianos turbationis confictos authores agit; & contra solos turbatos omnibus gemini operis moliminibus pugnat? Patet porrò quàm falsum sit Massilienses à Prædestinatianis fuisse interturbatos, cùm manifestissimis Hilarii & Prosperi relatis testimoniis, una turbationis occasio fuerit librorum Augustini, & nominatim operis de correptione gratia lectio? Egit quidem de prædestinatione Augustinus: illius indeclinabilem, & ab ulla præscientia independentem omnipotentissimam potestatem propugnavit. Ergóne propterea contra Prædestinatianos disputavit, ut Sirmondus concludit? Absona planè consequutio, legitima verò hæc est: Ergo egit contra Pelagianorum reliquias suam de prædestinatione sententiam infamantes. Et quomodo egit? Retractavítne quod libro de correptione & gratia docuerat, vel aliquo tandem temperamento mollivit, ut à prætensa Prædestinatianorum sententia se discerneret? Non mollivit, non inflexit, sed astruxit fortiùs, firmavitque validiùs. *Hæc est immobilis* (inquit lib. de Prædestinat. Sanct. cap. 17. & 18. & de dono perseverant. cap. 18. *veritas prædestinationis & gratiæ. Quis hæc audiat diligenter, & intelligenter, & audeat de hac, quam defendimus, tam clara veritate dubitare? Hoc scio, neminem*

contra

contra istam prædestinationem, quam secundum Scripturas sanctas defendimus, tam clara veritate dubitare.

Objicies tertiò: Prædestinatiani à Cœlestino Papa, Prospero & Hilario suggerentibus, per epistolam ad Episcopos Galliæ damnati, & repressi sunt, sic enim habet: *Filii nostri præsentes Prosper & Hilarius, quorum apud Deum nostrum solicitudo laudanda est, tantùm nescio quibus Presbyteris illic licere, qui dissensioni Ecclesiarum student, sunt apud nos prosequuti, ut indisciplinatas quæstiones vocantes in medium pertinaciter eos dicant prædicare adversantia veritati: sed vestræ dilectioni justiùs imputamus, quando illi supra vos habeant copiam disputandi. Ergo corripiantur hujusmodi. Desinat, si rei sunt, incessere novitas vetustatem; desinat Ecclesiarum quietem inquietudo turbare.* Per istas autem indisciplinatas quæstiones, per istam novitatem vetustatem incessentem, & per eam inquietudinem Ecclesiarum turbantem quietem, Prædestinatianorum hæresim Pontifex intellexit, qui authorem suæ doctrinæ Augustinum vulgò jactabant, & confictis libris mentiebantur. Quod & confirmare Photius 54. suæ Bibliothecæ capite videtur, his verbis: *Mortuo S. Augustino cœperant quidam ex Clero impium dogma statuere, ac de Augustino malè loqui, eumque insectari, quasi liberi arbitrii interitum induxisset. Verùm Cœlestinus Pontifex & pro sancto viro, & contra hæresis incentores scribens ad Episcopos hujus regionis, nascentem errorem compescuit.* Quæ verba non de Pelagianis, quorum novus, hoc tempore error non erat, sed de Prædestinatianis omninò intelligenda sunt.

Respondeo hoc argumento magis sententiam nostram illustrari. Manifestum quippe est, non Prædestinatianos, sed unos Semipelagianos fuisse à Romano Antistite repressos. Neque enim alios reprimere Pontifici unquam in mentem venit, quàm eos, de quibus apud sanctam Sedem Prosper & Hilarius conquesti sunt. At luce clarius est, Hilarium & Prosperum de solis Pelagianorum reliquiis fuisse conquestos. Nam de illis conquesti sunt, qui in Augustinum malevoli tanti Patris famæ detrahebant; unde de illis loquens Cœlestinus ait, eos niti *etiam quiescentium fratrum memoriam dissipare*, præsertim Augustini, quem *nunquam sinistræ suspicionis falsus saltem rumor aspersit*. At ficti illi Prædestinatiani non solùm Augustini memoriam non lacerabant, ejusque scripta opprobriis lacessebant, sed potius, ut Sirmundus ipse ait, *authorem sibi Augustinum & vulgò jactabant, & confictis libris mentiebantur.* Sed quinam sint, de quibus conquestus sit, Prosper ipse prodat, ne conjecturis agamus: *Per hunc virum* (Papam Cœlestinum intelligit) *intra Gallias illis ipsis, qui sanctæ memoriæ Augustini scripta reprehendunt, maleloquentiæ est adempta libertas, quando consultantium actione suscepta, & librorum, qui errantibus displicebant, pietate laudata, quid oporteret de eorum authoritate sentiri, sancto manifestavit eloquio, evidenter pronuntians, quantùm sibi istius præsumptionis novitas displiceret, qua auderet quidam adversus Magistros insolenter insurgere, & indisciplinatâ calumniâ prædicationi veritatis obstrepere. Augustinum, inquiens, sanctæ recordationis virum pro vita sua, atque pro meritis in nostra semper communione*

munione habuimus. Contra istam sacratissimi testimonii dignitatem, contra istam clarissimæ laudationis tubam audet quisquam malignæ interpretationis murmur emittere, & perspicuæ, sincerissimaque sententiæ nubem obliquæ ambiguitatis obtendere? Vt scilicet, quia in epistola Papæ, librorum, pro quibus actum est, non expressus est titulus, hinc eos appareat non probatos, & istam in S. Augustinum laudationem pro anteriorum scriptorum meritis fuisse collatam. Maneat planè, maneat ista conditio, ut horum librorum novitas repudiata videatur, si in eadem causa ejusdem viri dissentit antiquitas: & ut inutile, aut incongruum judicetur, quod ab his, quæ contra Pelagianos condidit, dissonans invenitur. Hoc testimonio quid planius, quid luculentius? Constat enim eos Cœlestinum repressisse, qui scripta Augustini reprehendebant. Constat eis maleloquentiæ libertatem ademisse, qui adversus talem Magistrum insolenter insurgebant. Constat Pontificem eorum Augustini librorum pietatem commendasse, qui errantibus displicebant. Constat hujusmodi errantium errores ab his dissonare, quæ contra Pelagianos Augustinus condidit. At illos fuisse Semipelagianos nemo unquam Theologorum dubitavit, nemo cordatus dubitare potest. Ergo illi, qui per Cœlestinum repressi sunt, non Prædestinatiani, sed Semipelagiani fuerunt.

Hac de causa Prosper illos, de quibus conqueritur, passim Pelagianorum reliquias, Juliani imitatores, Pelagiani seminis germina, pestiferæ radicis fructus, occultos lupos Pelagianismum sub latebris propagantes appellat. *En cujus dogmata sint Magistri* (inquit lib. contra Collatorem

torem, cap.31. & cap. ultimo) *qui ut catholicarum mentium castitatem gratiæ defensoribus calumniando corrumpant, præcipuum nostro tempore in doctrina Ecclesiastica virum rabido ore discerpunt, creduntque se omnia authoritatum munimina posse convellere, si hanc pastoralis speculæ validissimam turrim crebra Pelagiani arietis illisione pulsaverint. Sed congruenter isti non desunt partibus suis. Dignum quippe est, ut quorum sequuntur sententiam, imitentur insaniam: nec enim alia possunt dicere, quàm quæ damnatorum querelis, & procacissimis Iuliani sunt vulgata conviciis. Paria sunt unius seminis germina, & quod latebat in radicibus, manifestatur in fructibus. ::: Ne hypocritarum obtineatur insidiis, confidimus Domini protectione præstandum; ut quod operatus est in Innocentio, Zozimo, Bonifacio, Cœlestino, operetur & in Sixto: & in custodia dominici gregis hæc sit pars gloriæ huic reservata Pastori, ut sicut illi lupos abegere manifestos, ita hic depellat occultos.*

Ad testimonium Photii respondeo ibi etiam manifestè loqui de Semipelagianis, qui soli de Augustino malè loquebantur, soli eum insectabantur, quasi liberi arbitrii interitum induxisset. Neque enim Prædestinatiani Augustinum conviciis incessissent, quòd liberi arbitrii interitum induxisset; sed hinc potiùs amplioribus eum fuissent laudibus prosequuti, quod suum hac assertione firmasset errorem. Quod verò addit Sirmondus, testimonia illa de Pelagianis intelligi neutiquam posse, quorum non novus, sed pervetustus error erat; hæc, inquam, conjectura argumento ipsius nihilo melior est. Etsi enim novus non esset Pelagianorum error,

novæ

novæ tamen erant Semipelagianorum querelæ, nova, & noviter inventa præscientia illa eventuum exploratrix, cui constitutio divina inniteretur, nova Pelagianæ hereseos lenimenta, novæ latebræ, novæ occultorum luporum insidiæ, novus denique explicandi modus, quanvis reapse in illis Pelagianæ perversitatis reliquiis non mediocris virulentiæ fibra nutriebatur, dum principium salutis malè in homine locabatur, ut Prosper in sua ad Augustinum epistola præmonuit.

Objicies quartò. Hæresis Prædestinatiana in Concilio Arausicano II. & in Valentino III. proscripta est; sic enim habet Arausicanum Concilium can.25. *Aliquos verò ad malum divina potestate prædestinatos esse, non solùm non credimus, sed etiam si qui sunt, qui tantum malum credere velint, cum detestatione illis anathema dicimus.* Idem eodem modo præstitit Valentinum. Ergo hæresis Prædestinatiana aliquandiu grassata est.

Respondeo, Concilium Arausicanum II. præside S. Cæsario Arelatensi Episcopo, perfectæ gratiæ intrepido defensore, anno Christi 529. celebratum esse, non ad damnandam imaginariam Prædestinatianorum hæresim, sed ad profligandas, exstirpandasque Pelagianorum reliquias, nunquam graviori vulnere eo, quod ab hac Synodo inflictum est, percussas. In hac enim Synodo à Bonifacio Papa anno 531. Apostolica authoritate confirmata, cœlestis Augustini de prædestinatione & gratia doctrina cõsecrata est, ipsa Augustini verba in canones redacta sunt, factaque sunt fulmina, quibus adversariorum, & sancti Magistri obtrectatorum capita contrita

sunt

ſunt. Sed contra Prædeſtinatianos nequaquam Synodus coacta eſt, ſed contra illos duntaxat, qui ut inviſam redderent Diſcipulorum Auguſtini, id eſt Catholicorum doctrinam, eam calumniis infamabant. Cujus evidentiſſimo argumento eſt, quod Patres ab hac horrenda blaſphemia (Deum ſcilicet prædeſtinare ad malum) ſeſe conteſtantur immunes: non eſſent autem ſoliciti errorem illum à ſe amoliri, niſi ſibi, tanquam veritatis chriſtianæ defenſoribus fuiſſet impoſitus: amoliuntur autem, dum dicunt, *aliquos ad malum divinâ poteſtate prædeſtinatos eſſe, non ſolùm non credimus, ſed etiam ſi qui ſunt, qui tantum malum credere velint, cum omni deteſtatione illis anathema dicimus. Si qui ſunt:* Ergo nullos certos tales tantæ blaſphemiæ ſectatores Synodus agnoſcebat. Quod idem de Concilio eodem verborum tenore loquuto dicendum eſt.

Objicies quintò: Hæreſim Prædeſtinatianam proſcripſerunt Concilium Arelatenſe XXX. Epiſcoporum, & Lugdunenſe. Ergo Prædeſtinatiana hæreſis non eſt commentum à Semipelagianis confictum.

Reſpondeo, quod ſicut hæreſis Prædeſtinatiana à Semipelagianis olim conficta eſt, ut invidiam adverſariis, quaſi Manichæiſmum ſaperent, concitarent: ita ficta Concilia communiſcebantur pravæ illæ reliquiæ, ut Pſeudoſynodos veris Synodis, quibus opprimebantur, opponerent. Hac fingendi arte excelluit Fauſtus, quem S. Iſidorus lib. de viris illuſtribus, cap. 14. *virum profundæ calliditatis* appellat, quémve Cardinalis Baronius *verſipellem vulpeculam* nuncupavit.

Ratio

Rationes autem, quibus convincitur, Concilium ullum Catholicum nunquam Arelatis, vel Lugduni esse ad hoc coactum, sunt primò, quia nullus Historicus Orthodoxus, nullus posteriorum sæculorum Pater, nullus alicujus nominis Theologus, præter suspectissimæ fidei Hincmarum & Faustum Semipelagianarum partium caput, Conciliorum illorum vel tenuissimam unquam egere memoriam. Quin Gennadius neutrius Concilii, nec ipse Hincmarus Concilii Lugdunensis recordatus est. Secundò, nulla extant hujuscemodi Conciliorum acta ab Ecclesia recepta, & inter vera Concilia recensita. Tertiò, sicut senum castissimam Susannam accusantium impietas contradicentibus sibi utriusque testimoniis revicta est; sic nec Hincmaro, nec Fausto credendum, quorum ille Concilium Arelatense sub Cœlestino Papa celebratum esse ait, Faustus verò longè postea coactum affirmat. Accedit, incredibilem esse Authorum de tempore celebrationis Arelatensis Concilii istius varietatem; nam Hincmaro jussu Cœlestini coactum fuisse post annum 432. placet, Fausto & aliis sub Leontio circa annum 475. celebratum visum est. Baronio circá annum 490. Binio anno 524. Haberto sub Auxanio non ante annum 545. Tertiò: Nulla unquam Catholica Concilia fuerunt, neque esse potuerunt, in quibus hæretica Fausti doctrina probata sit; Concilia enim in Spiritu sancto Congregata, ab Ecclesia præsertim recepta, manifestos errores firmare nunquam solent, nnnquam possunt. Testatur autem Faustus de seipso testimonium perhibens, nec timens laudem propriam proprio in ore sordescere, opera sua ab Arelatensi Synodo

Synodo probata, jussu Concilii Lugdunensis ad comprimendos novos emergentes errores esse adaucta, imò & sibi de prædestinatione & gratia disputandi & scribendi à Concilio commissam esse provinciam vanissimè effutit. Quartò Pseudo-Arelatense Concilium epistolam Fausti ad Lucidum purum putum Semipelagianismum spirantem, & omnes adversus Augustinum, ejusque discipulos recantatas querelas hominum importunissimi & perfectæ gratiæ defensoribus infensissimi occinit. Ibidem etiam dicitur Lucidi ad Faustum Patrum calculo probata epistola, ubi & Fausti doctrinam nefariam adorat, & de mysteriis prædestinationis & gratiæ, à Catholicis absonè, ad Semipelagianos consonè edisserit; imò ibi appertè ait: *Damno illum qui dicit ab Adam usque ad Christum nullos ex gentibus per primam Dei gratiam, id est per legem naturæ, in adventum Christi fuisse salvatos.* Quæ propositio merum Pelagianismum etiam in primo hæresis statu exprimit. Cùm ergo à sacrosancta Romana Ecclesia, clavo navis Petri astante Gelasio, Fausti opera proscripta sint, vel nunquam hujusmodi Concilia extitisse, nisi tantùm objectivè in intellectu, sicut entia rationis solent, sine dubitatione credendum; vel conventicula iniquitatis, synagogas sathanæ ex Pelagianorum coactis simul reliquiis sese contra Ecclesiam armantibus conflata fuisse, nullus negare potest orthodoxus. Unde & sapientissimus Baronius Fausti mendaciis non adhibendam esse fidem, ad annum 490. verissimè pronuntiat.

Dices cum P. Sirmondo: Etiamsi Faustus Semipelagianus fuerit, non tamen continuò in

re historica fides illi detrectanda est; nam inter Ecclesiasticæ historiæ Scriptores fidem omnem non abrogamus Eusebio Cæsareensi, nec Socrati, nec Sozomeno, propterea quod ille Arianus fuerit, hi verò Novatiani. Ergo nec Faustus, nec Prædestinati Author propterea in re historica rejiciendi veniunt, quià Semipelagianarum hæreseon fuligine tincti sunt.

Respondeo hinc potiùs sententiam nostram roborari. Nam tametsi hæreticis historicis in his, quæ ad ipsorum hæresim non pertinent, fides aliqua haberi possit, in his tamen quæ hæresim, quam sectati sunt, quoquo modo concernunt, fidem omnem abrogamus. Et ut in exemplis à Patre Sirmondo memoratis insistamus, quis nescit Eusebio in his, quæ ad Arianos spectant, Ecclesiam nullatenus assentiri? qua de causa historia Eusebii à Gelasio Papa in Concilio Romano inter apocrypha numerata est, ut refertur Canone *Sancta Romana*, *dist.* 15. Eandem ob rationem historiam Sozomeni, teste Magno Gregorio *libro* 7. *regist. epist.* 31. Ecclesia Romana nunquam recepit. *Ipsam* (Sozomeni) *historiam*, inquit, *Sedes Apostolica recipere recusat, quoniam multa mentitur, & Theodorum Mopsuestenum nimiùm laudat, atque usque ad diem obitus sui magnum Doctorem Ecclesiæ fuisse perhibet. Restat ergo, ut si quis illam historiam recipit, Synodo, quæ piæ memoriæ Iustiniani temporibus de tribus capitulis facta est, contradicat; qui verò contradicere non valet, necesse est ut repellat.* Multoties etiam observavit Baronius Hæreticorum in his quæ sectæ suæ opitulantur, fidem esse suspectam. Videsis *tomo* 5. *ad an.* 439.

Illud

Illud etiam à nonnullis eruditè observatum est, quod sicut veritas Religioni Catholicæ eximia est, & veluti ejusdem tessera: sic hæretica perfidia ex patre mendacii diabolo, qui fuit mendax ab initio, enata uni veritati, uni dolo innixa est. Sed inter hæreses, quibus hactenus afflictata Ecclesia est, nullam Pelagiana & Semipelagiana mendaciorum præsidia quæsivisse magis, avidiùs arripuisse constantissimum est. Cùm enim gratia & veritas per Jesum Christum facta sit, inimici gratiæ continui sunt veritatis hostes. Hinc Pelagium sub mendacii, & æquivocationum latebris latuisse diu, & Patrum sententias declinasse, alibi ostensum fuit. Hinc Augustinus versutas Celestii & Juliani fraudes sæpe deplorat. Hinc Pelagianorum sequaces non paucos Pelagianorum authorum libros Gregorii Nysseni, Ambrosii, Hieronymi, & Augustini operibus, quò nefandarum hæreseon venenum insciis propinaretur, tacitis nominibus inseruisse libro de Scriptoribus Ecclesiasticis Cardinalis Bellarminus admonuit. Hinc tria volumina Pelagianis hæresibus scatentia Sixto Papæ Pelagianorum hosti professo asseruisse, Baronius *tom.5.ad annum* 440. observavit. Hinc notas in epistolas Pauli Pelagianis doctrinis depravatas, Gelasio Pontifici Pelagianorum, & Semipelagianorum acerrimo hosti, ut tam glorioso nomine errores obtruderent suos, attribuisse Cassiodorum *lib. de divinis lectionibus, cap.*8. commemorat. Hinc acta Concilii Ephesini, quibus Nestoriana cum Pelagiana hydra rescissa est, corrupisse Pelagianos, Magnus Gregorius *lib.*5. *Regist. epist.*14. & *lib.*6. *epist.*31. & *lib.*7. *epist.*48. lamentatur. Hinc Cassianus Pe-

lagianis erroribus innutritus, Pelagianæ consequutione vel more doctrinæ, *quandoque licitum esse mentiri, quandoque mendacium fieri salubre, quosdam etiam per mendacium justificari, & alios per veritatis assertionem peccatum perpetuæ mortis incurrere,* collat.17.c.17. scribere non erubuit. Hinc denique Faustus Semipelagianorum primicerius, Deo ipsi, id est veritati per essentiam, pium ausus est ascribere mendacium *lib.2.de lib.arbitr.cap.ultimo*, his spurciloquiis: *Optat judex misericors cœlestis decreta consilii pio immutare mendacio, si reus medicinam festinet adhibere peccato.* Quid ergo mirum, si hanc doctrinam ad praxim deduxerint pro domo sua, quò labantem hæreseos suæ causam his artibus sua ethica justificatis juvarent? Quid à mendacii defensoribus sperari potest, aut debet, nisi mendacium? Unde Prosper in præfatione responsionis ad capitula Gallorum, & ad objectiones Vincentianas, refert Semipelagianos opera sua opplevisse commentis, *contexuisse* etiam eos *ineptissimarum quarundam blasphemiarum prodigiosa mendacia, eaque ostendenda, & ingerenda multis publicè, privatimque circumtulisse.* His erpo consuetis similis nequitiæ malis artibus, gratuitæ post Augustinum prædestinationis assertores Prædestinatos, vel Prædestinatianos appellarunt; perfectæ gratiæ intrepidos defensores, tanquam fati invectores, traduxerunt, fictas Synodos fabricati sunt, fictas prædestinatianæ hæreseos à Pontificibus latas censuras comminisci tutum, ex probabili sibi sententia mendacio veniam dante arbitrari sunt.

§. 3.

Prædestinatiana hæresis nequaquam fuit in Gallia per Gotteschalcum renovata.

TRecentis amplius annis, inquit P. Sirmondus, conticuerat in Gallia Prædestinatorum hæresis, cùm iterum Caroli Calvi sæculo excitata est à Gotteschalco Monacho & presbytero, binis à Rabano epistolis confutato, unâ ad Nothingum Veronensem Episcopum, alterâ ad Everardum ejusdem oræ Comitem; ab Episcopis deinde Germaniæ in Concilio Moguntino anno 848. ubi ad Hincmarum Rhemensem Archiepiscopum remissus est, proscripto; & in Synodo apud Carisiacum postea à 12. Episcopis habita iterum audito & damnato, ubi & Gotteschalco silentium impositum est, quia sui veneni poculo non paucos inebriaverat, & in erroris insaniam, ut ait Rabanus *epist. ad Hincmarum*, verterat. Errores autem Gotteschalci duo erant præcipuè, quorum alter prædestinationem ipsam spectabat, alter arbitrii libertatem: prædestinatos quippe ad interitum reprobos Gotteschalcus, & necessitatem malè agendi impiis impositam asserebat, quia postquam primus homo libero arbitrio cecidit, neminem nostrûm ad benè agendum, sed tantùm ad malè agendum libero posse uti arbitrio affirmabat. Atqui hæc mera est Prædestinatianorum hæresis. Ergo Prædestinatianam hæresim Gotteschalcus instauravit.

Ut

Ut validè hæc objectio confutetur, ex eaque potiùs nostra sententia confirmetur, nonnihil de Gotteschalcana historia omninò præmittendum est. Gotteschalcus natione Germanus, professione Monachus fuit Ordinis S. Benedicti in cœnobio Orbacensi, diœcesis Suessionensis. Ibi sacris literis operam non impigram dedit, libros sanctorum Patrum, Augustini potissimùm opera, teste Vvalafrido Strabone *carmine ad Gotteschalcum*, & Lupo Ferrariensi *epist.* 30. sedula lectione revolvit. Ad sacrum deinde Presbyteratus Ordinem à Rigboldo Rhemorum Chorepiscopo quadragenarius promotus est, & circa annum 847. Romam Principum Apostolorum liminum, pietate tunc temporis frequenti, visitandorum gratiâ profectus est. Peractis religiosæ peregrinationis votis, in Galliam revertitur, sed apud Comitem Everardum ob spectabilem pietatis & eruditionis famam diutiùs commorari compulsus est. Inter has moras cum Nothingo Veronensi (vel ut aliis placet, Vercellensi vel Brixiensi) Episcopo operosè de prædestinatione juxta mentem Augustini disputavit. Gotteschalci doctrinam improbans Nothingus, eum apud Rabanum Archiepiscopum Moguntinum literis accusavit, quem unà rogavit, ut aliquo opusculo Gotteschalcanam sententiam confutaret. Nothingo morem gessit Rabanus; nam & Gotteschalcum in epistola ad Nothingum refellere conatus est, & Euerardum aliis literis monuit, ut Gotteschalcum domo sua expellat, ni eum ab errore revocaret. Consilium porrò Rabani improbavit Ecclesia Lugdunensis *libro de tribus epistolis*, ad tertiam, quia assumpserat non necessariam, nec ullatenus ad rem,

Porrò in illis duodecim Episcoporum pro civilibus Regis negotiis coactorum comitiis Gotteschalcus damnatus est, tum quòd sacrosanctum Sacerdotalis ministerii officium irregulariter à Chorepiscopo usurpasset; tum quòd eo officio in cunctis moribus, ac pravis actibus, atque perversis doctrinis abusus fuisset; tum quòd & Ecclesiastica, & civilia negotia contra propositum & nomen Monachi conturbare contemnēs, jura Ecclesiastica præsumpsisset. Propter quæ capita exauthoratus, ac penitus interdictus, & durissimis verberibus castigatus, & in carcerem Altumvillarensem Rhemensis diœcesis reclusus est. Hanc sententiam, sententiæque exequutionem *inauditum irreligiositatis & crudelitatis exemplum*, Ecclesia Lugnunensis *libro de tribus epist. ad primam*, appellavit. De illa etiam tyrannica in carcere detentione sic eadem Ecclesia loquuta est: *Illa ejusmodi miserandi hominis tam longa & inhumana in ergastulum per tot annos damnatio, aliqua, ut credimus, compassionis benignitate, & consolatione fuerat temperanda, vel etiam removenda.*

Iniquitas autem sententiæ clarè innotescit; tum quia morum pravitatis, & nimiæ civilium negotiorum curæ, vel ministerii sui abusus nunquam à suis Superioribus, nunquam à proprio Episcopo accusatus est. Et certè cùm Rotaldus Suessionum Episcopus, & legitimus Gotteschalci pastor ejusdem ordinationem à Chorepiscopo more illius temporis factam ratam haberet, non potuerunt alii ipso absente irritam facere. Tum quia oppresso Gotteschalco accurrerunt viri Catholici. Ratramnus enim Corbeiensis Monachus epistolâ ad amicum missâ

ctarum provinciarum Episcopis constans, ubi Synodi Valentinæ decreta firmata sunt. Quæ duo Concilia Ecclesia ut vera, legitima, & in Spiritu sancto congregata semper agnovit, utpote à Nicolao Romano Pontifice approbata, ut in Annalibus Bertinianis his verbis habetur: *Nicolaus Pontifex Romanus de gratia Dei & libero arbitrio, de veritate geminæ prædestinationis, & sanguine Christi, ut pro omnibus credentibus fusus sit, fideliter confirmat, & catholicè decernit.* Qui Summus Pontifex Hincmarum ad se semel & iterum adversùs Gotteschalcum scribentem contempsit, sed jussit Gotteschalci causam à Legatis suis judicari.

Noverat enim oculatissimus Christi Vicarius, non alia Gotteschalco opponi, quàm quæ dudum intrepidis Augustini discipulis, gratuitæ prædestinationis, & perfectæ gratiæ defensoribus, à Pelagianorum reliquiis per calumniam, & inanes consequutiones objecta fuerant; ejusque doctrinam in proprio authoris sensu, & ab Hincmari calumniis vindicatam, fuisse sæpe & sacrorum Conciliorum canonibus, & Apostolicæ Sedis diplomatis adstructam. Noverat ex utraque Gotteschalci fidei professione, docuisse eum, non uti imponebat Hincmarus, Deum impios prædestinasse ad culpam (nullus enim id dixerat, nec dixisse invenitur, ut ait Ecclesia Lugdunensis memorata;) sed Deum æterno suo, justoque judicio prædestinasse, seu decrevisse eos inferni supplicio puniendos, quos veraciter omninò proprio vitio impios, & iniquos futuros, & in suis impietatibus, atque iniquitatibus perseveraturos præscivit. Quod & Hincmarus veritate coactus *lib. de Prædest. cap. 15,*

agnovit his verbis: *Dicunt Gotteschalcus, & ejus affines, Prædestinavit Deus reprobos ad interitum, non ad peccatum.* Noverat non negasse Gotteschalcum, Deum velle omnium salutem, & Christum pro omnibus mortuum esse; sed id juxta expositiones Augustini fuisse interpretatum, solumque contendisse, Deum speciali dilectione electos prosequi, speciali ratione eorum salutem velle, nec esse æqualem, vagam & indifferentem, uti Semipelagiani docebant, omnium peræquè salvandorum voluntatem. Noverat Hincmarum, & sequaces non amore veritatis, sed tricis, & cavillis Gotteschalcum impetivisse; cùm & in illo propositionem hanc Catholicam, *Te Trina Deitas*, ab Ecclesia Romana in solennibus officiis receptam carperent. Noverat non dixisse, nec unquam voluisse eum dicere, liberum arbitrium ad malum, uti calumniabatur Hincmarus, necessitari, sed hominem sine gratia boni nihil posse. Testatur enim Ecclesia Lugdunensis laudata *libr. de trib. epist. ad primam*, hoc genus erroris (scilicet hominem non posse uti libero arbitrio nisi ad malum) *nec apud hæreticos, nec apud quemquam Catholicorum se cognovisse, vel audivisse: ita ut etiam de isto* (Gotteschalco) *nobis hoc incredibile videatur.* Unde libro de veritate Scripturæ sic concludit: *Videtur nobis sine dubio, quod illa quæ de divina prædestinatione dixit, juxta regulam catholicæ fidei vera sint, & à veridicis Patribus manifestissimè confirmata, nec ab ullo penitus nostrûm, qui Catholicus haberi vult, respuenda, sive damnanda. Et ideo in hac re dolemus, non hunc miserabilem* (Gotteschalcum,) *sed Ecclesiasticam veritatem esse damnatam.* Unde passim

cadem

eadem Ecclesia ait, *in omnibus Gotteschalci sensibus & veram omninò, & salubrem intelligentiam esse: eum Beatissimi Augustini ab omni semper Ecclesia venerabiliter recepti, & usque in finem sæculi recipiendi sensum fuisse sequutum. Cujus veridicum sensum non oportuit sub persona alicujus hominis à Catholicis Dei Sacerdotibus condemnari, ne jam non iste, qui errare putatur, sed ille potiùs, cujus authoritatem sequitur, hæreticus esse judicetur.* Ex quibus omnibus liquidò constat, Gotteschalcum non Prædestinatianæ hæreseos instauratorem, & multò minùs satorem, sed Augustinianæ, Catholicæque doctrinæ strenuissimum defensorem, pro justitia, pro veritate, pro gratia persequutionem passum, & patiendo immortuum.

REFLEXIO.

Ex his, quæ tota hac appendice demonstravimus, gemina ad componendos mores consectaria derivare est. Primum: Si tot, & tanta hæreseon portenta non solùm Gotteschalco ab Hincmaro, sed etiam veris Augustini discipulis à Fausto, & ipsi quoque Augustino à Semipelagianis, nihil tamen probationis præter manifestas calumnias afferentibus, collata sunt, vide quàm periculosum sit temerè de aliis judicare, malè de aliis loqui, illumque nocentem, vel hæreticum asserere, nisi quem nocentem, quemve hæreticum certò perspexerimus. Vide quo in salutis discrimine & illi versentur, qui tam faciles mendaciis, & calumniis aures præbent. Vide tandem quàm luxurians, quàm serpens sit maledicentiæ crimen, quámve singularis sit con-

tagio sceleris hujus ab uno profecti, latissimè manantis, quod & viventibus, & mortuis officit, & non solùm maledicum, sed & audientem, & omnes ad quos pervenerit, interimit. *Ferit charitatem in omnibus, qui se audiunt lingua maledica*, inquit Bernardus serm. 24. in Cant. *& quantùm in se est, necat funditus, & extinguit. Non solùm autem, sed & in absentibus univ.rsis, ad quos volans verbum, per eos qui præsentes sunt, venire contigerit, ut brevi ingentem multitudinem animarum velociter currens sermo tabe malitiæ hujus inficere possit.*

Secundum, nec minoris momenti consectarium est, cavendum omninò à viris, etiam pietatis speciem habentibus, dum ad stabiliendam hæresim, quam sectantur, viris Catholicis hæresis notam recriminando inurunt. Nam & Semipelagiani tam spectabili doctrina, tam præstanti in speciem pietate prædìti erant, ut de illis in sua ad Augustinum epistola hæc Prosper literis commendarit: *Ad authoritatem talia sentientium non sumus pares, quia multùm nos & meritis antecellunt, & aliqui eorum adepto nuper summo Sacerdotii honore supereminent: nec facilè quisquam præter paucos perfectæ gratiæ intrepidos amatores, tantis superiorum disputationibus ausus est contraire: ex quo non solùm his, qui eos audiunt, verùm etiam ipsis, qui audiuntur, cum dignitatibus crevit periculum, dum & multos reverentia eorum aut inutili cohibet silentio, aut incurioso ducit assensu: & saluberrimum ipsis videtur, quod penè nullius contradictione reprehenditur.*

Gravius veritati ab speciosis piis, quàm ab apertis impiis dispendium imminet. Unde in

iis audiendis, in eorumque libris lectitandis, teste Gelasio *lib. de vinculo anathematis*, illud Apostolicum 1. *Thessal.* 5. servandum est: *Omnia probate; quod bonum est, tenete.* Claret id exemplo Fausti Rhegiensis, magna sanctimoniæ specie illustris, qui ex Abbate in Episcopum assumptus, nihil de antiqua Monasterii austeritate remisit; & teste Sidonio Appollinari lib. 9. epist. 7. *nihil ab Abbate mutatus, cum novæ dignitatis obtentu rigorem veteris disciplinæ non relaxavit.* Justo judicio accidere multis in libris docet Augustinus, viros insignes, dum sibi hoc ipsum, quod in se eminere cernunt, Deo ingrati non tribuunt, à regia veritatis via declinare. Quo superbiæ vitio à divinæ stabilitate substantiæ repulsi *magni quidam viri ad idololatriæ dedecus defluxerunt*, inquit *lib. de spir. & lit. cap.* 11. Et *libro* 5. *cont. Iulian. cap.* 3. ait: *Quando sibi homo multùm placet, & de sua virtute confidit, si traditur in desideria superbiæ suæ, tanto ampliùs augetur hoc malum, quanto magis ei cupiditates cæteræ cesserint.* Et *serm.* 13. *de verb. Apost. cap.* 9. & 10. ait: *Ergóne ad carnis actiones mortificandas de spiritu tuo præsumas, & superbiâ pereas; & tibi superbo resistatur, non humili gratia concedatur? Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. : : : Dicturus eras: Hoc potest voluntas mea, hoc potest liberum arbitrium meum. Quæ voluntas? Quod liberum arbitrium? Nisi ille regat, cadis; nisi erigat, jaces. Quomodo ergo spiritu tuo, cùm audias Apostolum dicentem: Quotquot enim spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei: tu te vis agere, à teipso vis agi ad actiones carnis mortificandas? Quid tibi prodest, quia non eris Epicureus, &*

eris Stoïcus? Sive Epicureus eris, sive Stoïcus eris, inter filios Dei non eris. Idem ipsum præclaris versibus tradit Prosper carmine de ingratis, *cap.* 37. Quos suprà in hoc tractatu retulimus.

Id ipsum innumeris aliis exemplis confirmari, illustrarique potest. Quis nescit sanctissimis Monachis Ægyptiis, ipsique totius sanctitatis archetypo, & eloquentiâ nulli secundo Chrysostomo, specioso fidei umbone à Theophilo Alexandrino innumeras clades obtigisse? Videsis recentem Chrysostomi vitam Gallico idiomate editam, omnium manibus exceptam, omnium ore laudatam, ubi stylus respondet argumento, id est vir aureus elegantiâ, eloquentiâ, & pietate super aurum & topazion pretiosa depingitur. Quia nimirum, ut benè in suo Commonitorio scripsit Vincentius Lyrinensis, *in Ecclesia Dei tentatio est populi error Magistri, & tanto major tentatio, quanto ipse est doctior qui errat.* Quod confirmat exemplo Origenis & Tertulliani. Nemo enim penè est, qui Origenis tentationi valeat comparari, in quo plura adeò præclara, adeo singularia, adeo mira extiterunt, ut inter initia habendam cunctis assertionibus ejus fidem quivis facilè judicaverit. Nam si vita facit authoritatem, magna illi industria, magna pudicitia, patientia, tolerantia: si genus, vel eruditio, quid eo nobilius, qui primùm in ea domo natus est, quæ est illustrata martyrio? Deinde pro Christo non solùm patre, sed omni quoque facultate privatus, tantùm inter sanctæ paupertatis profecit angustias, ut pro nomine dominicæ confessionis sæpiùs afflictus sit. Neque verò hæc in illo sola erant, quæ cuncta

postea

postea tentationi forent, sed tanta etiam vis ingenii tam profundi, tam acris, tam elegantis, ut omnes multùm, longéque superaret; tanta doctrinæ ac totius eruditionis magnifica copia, ut pauca forent divinæ, penè fortasse nulla humanæ Philosophiæ, quæ non penitus assequeretur. Eloquentia porrò ejus tam amœna fuit, tam læta, tam dulcis oratio, ut ex ore ipsius non tam verba, quàm mella fluxisse viderentur, quibus & persuasu difficilia disputandi viribus elimpidabat; & factu ardua, ut facillima viderentur, efficiebat: nec argumentorum tantummodò nexibus assertiones texebat suas, sed nemo unquam Doctorum fuit, qui pluribus divinæ legis exemplis uteretur. Tantæ doctrinæ plenitudini insignium discipulorum felicitas respondebat; innumeri enim ex sinu ejus Doctores, Sacerdotes, Confessores, & Martyres exierunt. Unde tanta illius apud omnes admiratio, tanta gloria, tanta gratia fuit, ut ad eum ex ultimis mundi partibus viri religiosissimi advolarent, quem ut Magistrum, & penè ut Prophetam venerabantur, illâque utebantur, teste præfato Vincentio, sententiâ, se cum Origene errare malle, quàm cum aliis vera sentire. Et tamen ille idem Origenes tantus, ac talis, qui tot unus scripsit, quot vix multi legendis libris sufficiant; tam capax, ut septem amanuensibus scripta dictaret; tam promptus, ut anno decimo octavo Scripturas interpretatus, orbi docendo tunc esset idoneus, cùm alii manum ferulæ nondum subducere potuerunt: ille, inquam, qui inter prima Christianæ Religionis decora reponeretur, nisi magnas dotes majoribus sordibus conspurcasset, dum suo ingenio plus iusto in-

dulsit, dum se cunctis plus sapere præsumpsit, consiliis quidem divinis ipse servivit, multa, multosque docens; sed tamen æquissimis Dei, Ecclesiæque judiciis proscriptus est malè scribens, quia Deus bonorum nostrorum non indigens, more pædagogi, qui virgis utitur, quas deinde post emendatum, eruditumque discipulum in ignem mittit, viros præstantes in electorum bonum cooperantes adhibet, sed collatis donis abundantes floccifacit, & in tenebras projicit exteriores.

Idem in Tertulliano Latinorum facilè Principe claruit. Eo nullus doctior, nullus in divinis, atque humanis exercitatior extitit. Hujus oratio tanta rationum densitate conserta, tanto pondere firmata est, ut ad consensum sui quos suadere non potest, compellat: hujus quot penè verba, tot sententiæ; quot sententiæ, tot victoriæ. Sed heu! Ille idem Tertullianus, post debellatos Appelles, Praxeas, Hermogenes; post devictos Judæos, Gentiles, Gnosticos; post infidelium blasphemias multis ac magnis voluminum suorum molibus velut quibusdam fulminibus eversas, quia catholici dogmatis, id est universalis, ac vetustæ fidei parum tenax fuit; quia Ecclesiæ Christi, quam initio defenderat, indivulsè non adhæsit; quia exsurgentes in Ecclesiam novellas Montani furias, & insana fanaticarum mulierum novitii dogmatis somnia veras esse prophetias asseveravit, fecit ad extremum, ut B. Hilarius *in cap. 3. Matth.* scripsit, ut *sequenti errore dextraxerit scriptis probabilibus authoritatem.*

Non me latet pro Origene & Tertulliano multos apologias edidisse, nihil varia Ecclesiæ

in

in personas lata judicia veritos, quia in quæstionibus facti errare Ecclesiam posse nemo eruditus ignorat. Attamen etsi suam illis apologiis in mortuos charitatem demonstrarint, ambiguam tamen eorum fidem, incertamque proinde salutem liquerunt. Ex incerta porrò eorum salute certum hunc fructum eliciamus, magnos, speciosæ famæ, & singularis doctrinæ viros vix sibi peccare solis, sed alios ad se errando pertrahere, eóque periculosiùs, quo ipsi meliores habentur, ut solet ex optimo pessima esse corruptio. Facilè enim ipsis vel sagacissimis error placere incipit, cùm errori affectata, vel existimata errantis sanctimonia pretium addit.

DISSERTATIO IV.

De gratia habituali animam sanctificante, & justam reddente; & de merito Justorum.

PRÆCIPUUM divinæ gratiæ opus est justificatio impii, & animæ sanctificatio. *Neque enim*, ut ait Augustinus epist. 107. *gratia Dei justitiam in alicujus corde invenit, sed facit.* Et certè justitiam & sanctitatem nec sibi asciscere valet, nec perditam ex seipso recuperare infirmus homo potest. *Crearis, sanaris, salvaris*, inquit lib. de grat. & lib. arb. Doctor Mellifluus: *quid horum tibi ex te, homo? Quid horum non impossibile libero arbitrio? Nec creare, qui non eras; nec justificare peccator, nec mortuus poteras teipsum resuscitare. Quid enim? Agnoscis creantis potentiam, salvantis gratiam, & sanantis ignoras justitiam? Propter hoc & David ingeminans: Non nobis, inquit, Domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam; quòd utramque à Deo stolam, & justitiæ scilicet expectaret, & gloriæ.*

Et ratio est aperta. Etenim ut profundè de more argumentatur S. Thomas 1.2.q.88.*art.*1.

pecca

peccatum mortale tollit principium vitæ moralis, ſicut mors tollit principium vitæ animalis; principium enim vitæ moralis eſt finis animalis, unde voluntas ſe movet ad media. Ergo remoto ordine ad finem, non remanet principium intrinſecum, quo reparetur ordinatio circa ea quæ ſunt ad finem. At per peccatum mortale miſer homo ſuicida extinguit ordinem ad finem ultimum verum, Deum ſcilicet: ergo poſt peccatum non poteſt à peccato reſurgere, nec ſibi mortuo vitam dare, ſed potiùs à vitiis in vitia ruet, niſi peccata citâ deleat pœnitentiâ. Vix ergo, ac ne vix quidem de gratia ſanctificante agere poſſumus, quin de juſtificatione unà diſputemus.

CAPUT I.

Gratiæ ſanctificantis, & juſtificantis eſſentia, proprietates, & lepôres.

INnumeræ à Theologis de gratia & juſtificatione controverſiæ excitantur, quibus ſplendidiſſima totius Theologiæ materies, & Chriſtianiſmi gloria ac character infuſcatur magis quàm illuſtretur. Nullas, Theologo dignas, Deo annuente, prætermittemus; ſed omnes ex ipſa gratiæ notione facili negotio deducemus, & penetratâ hujus divinæ qualitatis eſſentiâ, cæteras de ſanctificatione, & juſtificatione

quæstiones sponte sua fluxuras esse spondeo.

SPECULATIO I.

Gratia sanctificans est qualitas divinitus infusa substantiam animæ immediatè afficiens, & formaliter exprimens naturam divinam, ut natura est, non verò ut est actus purus, & ens per essentiam.

HUic afferto confirmando innumera proferri possent sacrarum literarum, Patrumque testimonia; sed ea inter explicandam unamquamque partem, atque in sequentibus speculationibus referemus.

Explicantur itaque, & probantur singulæ partes. In primis ergo gratia sanctificans dicitur qualitas, realis scilicet & physica. Non enim audiendi sunt hujus temporis hæretici, qui putant peccata hominum nullâ internâ gratiæ infusione, sed unâ justitiæ Christi imputatione deleri, hominemque justum evadere, non quâ interiùs renovetur justitiâ, sed externâ Christi sanctitate, quâ veluti tegitur, & vestitur.

Verùm hunc errorem proscripsit sacra Tridentina Synodus *sess. 6. de justif. cap. 7.* ubi declarat unicam formalem causam justificationis homi-

hominum eſſe juſtitiam Dei, non quâ ipſe juſtus eſt, ſed quâ nos juſtos facit; *quâ videlicet ab eo donati renovamur ſpiritu mentis noſtræ, & non ſolùm reputamur, ſed verè juſti nominamur, & ſumus, juſtitiam in nobis recipientes.* Hac de cauſa *can.* 11. anathemate percutit dicentes, *homines juſtificari ſolâ imputatione juſtitiæ Chriſti, excluſâ gratiâ, & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum ſanctum diffunditur, atque illis inhæret; aut etiam gratiam, quâ juſtificamur, eſſe tantùm favorem Dei.* Eandem etiam ob cauſam patis anathematis fulmine percellit eos, qui ex eodem negatæ gratiæ interioris, & permanētis principio arbitrati ſunt, peccata eorum, qui juſtificantur, nullâ verâ & phyſicâ mutatione deleri, ſed ſolâ Chriſti juſtitiâ veluti amictu occultari. *Si quis dixerit,* inquit Concilium ſeſſ. 5. can. 5. *peccatum originale non verè tolli per gratiam Chriſti, ſed tantùm radi, & non ampliùs imputari, anathema ſit.*

Id ipſum ſatis apertè tradunt Scriptura & Patres iis omnibus locis, quibus tradunt gratiam, charitatem, & virtutes infuſas eſſe *pretioſa dona*, 2. Petr. 1. *Diffundi in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis*, Rom. 5. Eſſe id quo *mundantur peccata, & ſi fuerint ſicut coccinum, quaſi nix dealbantur.* Pſalm. 50. Ezechielis 36. & Iſaiæ 1. Quæ omnia probant gratiam juſtificantem eſſe aliquam entitatem, ſeu qualitatem realem, & non externam duntaxat denominationem, quæ non diffunditur in corde, nec cauſare poteſt effectus reales munditiei interioris. Maximè quia, ut ait Diſcipulus amoris, per gratiam & charitatem non ſolùm denominamur, ſed reapſe ſumus filii Dei.

Dei. *Videte*, inquit epist. 1. cap. 3. *qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur & simus.* Idem etiam convincunt illa omnia testimonia, quibus dicitur, per gratiam *cor mundum creari in nobis.* Psalm. 50. justos *creari in Christo Iesu.* Ephes. 2. esse *novas creaturas.* 2. Cor. 5. & Gal. 6. *& abundantiam gratiæ, & donationis, & justitiæ accipere.* Rom. 5. Si autem per gratiam nihil in anima efficiatur, nova illa creatura erit ens rationis; licèt enim gratia secundùm probabiliorem sententiam, è nihilo subjecti non producatur, dicuntur tamen per eam homines spirituales creari, quia in novo esse constituuntur ex nihilo, id est nullis præcedentibus meritis. Et certè nihil mirum, si Calvinistæ nostri totum gratiæ statum, quo Christianismus constat, ad denominationes, nihilumque redegerint, postquam divinissimum Eucharistiæ sacramentum contra apertissima veritatis verba ad inanes figuras, ad tropos, & ut novissimè addit Minister Claudius satis notus, & alibi confutandus, ad mysticas inundationes, id est ad nugas, fabulas, & mera exerrantis imaginationis deliramenta revocent. Quid est hoc, quæso? quid est hoc, nisi Religionem, quam foris destructis omnibus cæremoniis vastarunt, delere intus, & exinanire usque ad fundamentum in ea? Sed sinamus gentem illam mentem suam pascere chimæris, nos ad solida progrediamur, solida quæramus, & cum Augustino lib. de spirit. & lit. cap. 37. dicamus: *Charitas diffunditur in cordibus nostris, non quâ nos ipse diligit, sed quâ nos facit dilectores suos; sicut justitia Dei ita dicta est, quâ justi ejus munere efficimur.* Et lib. 1. contra

duas

duas epist. Pelagian. cap. 13. *Dicimus*, inquit, *baptisma omnium dare indulgentiam peccatorum, & auferre crimina, non radere, neque radices peccatorum in mala parte teneri, quasi rasorum in capite capillorum, unde crescant iterum resecanda peccata.*

Ratio verò est, quia per gratiam justificantem homo fit objectum divinæ dilectionis, cùm ut nomen ipsum sonat, per ipsam fit Deo gratus: per illam etiam evehitur homo ad ordinem supernaturalem, in quo possit divina agere, & pati; ideo namque dicitur homo per gratiam novæ legis in Baptismo regenerati, quia novum esse sortitur, & in novitate vitæ ambulare tenetur, id est supernaturales actiones elicere, quibus beatam visionem omnes naturæ creatæ, aut possibilis vires excedentem consequatur. Atqui dum homo fit objectum divinæ dilectionis, necessariò alicujus realis doni infusione mutatur; neque enim sterilis est divina dilectio, vel objectum amoris sui in subjecto, sicut creatus amor supponit, sed facit, infundens, ut loquitur S. Thomas, & creans bonitatem in rebus. Principium etiam operum supernaturalium non minùs reale esse debet, quàm principium operationum naturalium; nec minùs permanens, ut in hoc ordine homo connaturaliter; suaviter, & expeditè valeat operari; non enim deterioris debet esse conditionis ordo gratiæ, quàm naturæ. Ergo gratia est aliquid reale in animam infusum, quo & speciale divinæ dilectionis objectum evadimus, & ad implenda supernaturalia vitæ christianæ officia instruimur; quóve filii Dei adoptivi, non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo

nati, divinæ filiationis ſignatam ſimilitudinem recipiunt. *Hoc* enim *plus habet*, ut docet S.Thomas 3. p.q.23.art.1.*adoptatio divina, quàm humana, quia Deus hominem, quem adoptat, idoneum facit per gratiæ munus ad hæreditatem cœleſtem percipiendam; homo autem non facit idoneum eum, quem adoptat, ſed potiùs eum jam idoneum eligit adoptando.*

Confirmatur, & illuſtratur: Deus per gratiam eſt ſpeciali modo in anima juſti, tanquam objectum, quo anima caſta interiùs fruitur & paſcitur, juxta illud à Veritate prolatum oraculum: *Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* Ita ut ſi per impoſſibile Deus non eſſet immenſus, & in Empyreo duntaxat commoraretur, ſedem ſibi ſolitam, quàmlibet ſibi gratam, deſereret, ut ad juſtum ſibi gratiorem tranſmigraret, ut alibi dum de divinis miſſionibus, demonſtravimus. At Deus, ſicut ibi non eſt ubi nihil producit, quâ de causâ teſtantur Patres aliàs producti, Deum ante orbem conditum fuiſſe ſibi mundum, locum, & omnia, in ſe ſolo habitaſſe, quia præter ipſum nihil erat; ita Deus non eſt ſpeciali modo præſens, niſi ut aliquod ſpeciale donum ſecum invehat; Deus namque, utpote à rebus omnibus abſolutus & independens, non adeſt rebus, niſi quatenus illas à ſe dependentes facit, ſibi unit, & omnia portat verbo virtutis ſuæ. Ergo ſicut ideo Deus dicitur præſens ſingulari modo in Chriſto, quia ſubſiſtentiam Verbi ſacræ humanitati verè, realiter, & ut loquitur Apoſtolus, corporaliter communicat; ſicut Deus eſt ſpeciali ratione in Beatis,

Beatis, quia illos lumine gloriæ realiter perfundit, quo Deum ut in se est, intuentur; sicut est in omnibus rebus generali præsentia, quia ab ipso omnia recipiunt esse, & operationem: ita non est speciali modo Deus Sanctis illapsus, nisi quia aliquod supernaturale donum illis largitur, quod gratiam dicimus sanctificantem. Quæ omnia illi fundatissimo principio innituntur: Deus rebus præsens non est, eas nisi ut perficiat; subindeque cùm sit quadruplex perficiendi genus, nempe quo creat & conservat, quo sanctificat justum, quo beat comprehensorem, quo sacram humanitatem ad esse personale evehit; hinc planè colligitur, totam mundi universitatem quadruplici ordine constare, naturæ, gratiæ, gloriæ, & unionis hypostaticæ, quadruplici Dei præsentiæ rerum omnium operatrici correspondente.

Argumenta Calvinistarum è detortis quibusdam Scripturæ locis deprompta nullius momenti sunt. Quod enim sacræ literæ beatos illos dicant, quorum tecta sunt peccata, quibus non imputantur scelera, & operiuntur omnia peccata eorum, dissimulanturque propter pœnitentiam, non propterea peccata manere volunt externè duntaxat indulgentiâ tecta; & veluti inducta. Nam in iisdem locis non solùm peccata tegi, sed reapse remitti expressissimè dicitur: *Beati quorum remissæ sunt iniquitates*, inquit Psalmographus Psalm. 31. *& quorum tecta sunt peccata. Remisisti iniquitatem plebis tuæ*, addit Psalm. 84. *operuisti omnia peccata eorum.* Ubi & peccata tegi simul, & remitti dicuntur, quia ut rectè ibidem exponit Augustinus, non eatenus in justificato cooperiuntur peccata, quasi ibi

ibi ſint, & vivant; cœleſtis enim medicus tegit & curat. Itaque ſicut lumen dicitur tegere tenebras aëris, quas ſuâ præſentiâ fugat; ſicut cataplaſma à perito medico vulneri adhibitum pus ſimul tegit, & exprimit, plagamque perſanat: ſic divinæ gratiæ lumen peccatorum caliginem operire dicitur, dum animam cœleſti claritate illuſtrat, & pharmacum divini medici non ſolùm infirmitates tegit, ſed ſanat; quia non venit tegere quod patebat, ſed ſanare quod perierat.

Nec hæc noſtra doctrina eminentiæ juſtitiæ, & plenitudini ſatisfactionis, & ſanctitatis Chriſti derogare credenda eſt, ut hæretici garriunt. Nonne enim juſtitiæ & meritis Chriſti glorioſius & honorificentius eſt, ſi virtute illorum non ſolùm manentia peccata velentur, ſed prorſus deleantur, ita ut teſte Iſaia cap.1. *Si fuerint rubra veluti vermiculus, quaſi lana alba erunt?* Quid ad gloriam vulnerum Chriſti defendendam, evehendamque ſplendidius, vel magnificentius dici poteſt, quàm ex illis pretioſa illa dona affluenter derivari, quibus filii Dei & nominamur, & ſumus, conſorteſque divinæ naturæ evadimus?

Eſt ergo Chriſtus juſtitia noſtra, virtus noſtra, ſanctificatio noſtra, quin ſpes, gloria, amor, vita, & reſurrectio noſtra; ſed quid inde, vel quid tum? Si Apoſtolus omnibus omnia factus eſt, quia in omnium ſeſe fundebat affectus, quidni Chriſtus erit nobis omnia, à quo, per quem, & in quo habemus omnia? Ipſe ergo juſtitia noſtra eſt, qui pro nobis ſatisfecit, vimque ſatisfaciendi bonis noſtris operibus ſuâ gratiâ impertit. Noſtra eſt juſtitia Chriſti eo

modo,

modo, quo lux ſolis noſtra eſt, nempe ut cauſa univerſalis, cujus vis major, minorve recipitur pro eo ut ſubjectum magis, minuſve diſponitur, pro eoque ut cauſæ adjuvantes majus, minuſve opis ferunt ad effectum. Sicut enim in natura cauſa prima ſecundas non excludit, ſed eas in conſortium ſuæ operationis vocat; ita in his quæ ſupra naturam ſunt, Chriſto ita vim principalem tribuimus, ut cauſas adjuvantes, & proximas Chriſto cooperantes non negemus. Eo enim vis & poteſtas Salvatoris præclariùs eminet, quo hominem ſibi magis ſimilem efficit, illique largitur non modò ut ſit, ſed ut cauſa etiam ſit per gratiam ſuam, cujus continenti influxu ſemper eget.

Gratia divinitus infunditur.

Secunda ſpeculationis pars cauſam gratiæ effectricem tradit, & uſque adeò veram eſſe contendunt poſt Angelicum Doctorem noſtri Thomiſtæ, ut credant implicare contradictionem, dari ullam aliam à Deo cauſam, quæ poſſit gratiam per modum cauſæ principalis producere. Et rationum momenta ad hunc diſcurſum compendiosè revocantur. Gratia habitualis, ut poſtea dicemus, eſt formalis naturæ divinæ participatio, quâ ſancti conſtituuntur filii Dei, evaduntque objectum Deo gratum, & dilectum; quâ ad illos mittitur Spiritus ſanctus, totaque ipſa Trinitas animæ ſanctæ illabitur. Unde tam frequenter Scriptura monet, quod gratia eſt *ſemen Dei*, 1. Joan. 3. & quod *voluntate genuit nos verbo veritatis, ut ſimus initium aliquod creaturæ ejus*, ut dicitur Jacob. 1. Quæ generatio

tio ſpiritualis, quâ fit nova creatura, à divina, eademque gratuita voluntate proficiſcitur; unde & attribuitur Spiritui ſancto, qui per voluntatem intra Deum procedit, juxta illud: *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.* Atqui repugnat participationem divinæ naturæ, quæ omnem aliam excedit, produci niſi ab habente talem naturam, cùm nullum agens principaliter producere poſſit, niſi ſolam naturam propriam, in qua ſibi aſſimilare effectum conatur; repugnat aliquid fieri Deo gratum & dilectum, niſi per Dei voluntatem & dilectionem; repugnat aliquem fieri filium Dei, niſi Deo adoptante, & volente ſpiritalem hominem generare, in illumque ſemen ſpiritale, quod eſt gratia, emittere: ſicut ſemen naturale non poteſt ab alio ſemine ſemel producto derivari, & propagari, ſed neceſſariò debet à cauſa principali effluere, cui terminus productus aſſimilatur; repugnat Spiritum ſanctum ab ulla creatura poſſe mitti; ſolus namque Deus poteſt perſonam divinam mittere, juxta illud Auguſtini lib. 15. de Trinit. cap. 10. *Quomodo Deus non eſt, qui dat Spiritum ſanctum?* Denique repugnat Sanctiſſimam Trinitatem ab ulla poſſe creatura donari, & in cor humanum ſpeciali præſentiâ transfundi. Ergo gratiam ſanctificantem ab ulla creatura principaliter produci impoſſibile eſt, & ut ait S. Thomas lib.4.cont. Gent. cap. 17. *Adoptare in filios Dei non poteſt eſſe opus alterius, niſi Dei.* Verè ergo diximus, gratiam eſſe qualitatem divinitus infuſam. Quod & Scripturæ atteſtantur, Rom. 15. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, per Spiritum ſanctum.* Pſalm. 83. *Gratiam, & gloriam*

gloriam dabit Dominus. Job 14. *Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? Nonne tu qui ſolus es?* Unde Trident. *ſeſſ.* 6.*cap*.7. docet cauſam juſtificationis *efficientem eſſe Deum miſericordem; meritoriam autem, dilectiſſimum unigenitum ſuum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.*

Dices: Homo juſtus quotidie producit actus ſupernaturales fidei, ſpei, charitatis; quidni ergo gratiam ſanctificantem producere poterit, gratiâ præſertim abundantiori ornatus? Cur potiùs unum effectum ſupernaturalem, quàm alium efficere poteſt? Quæ diſparitas?

Reſpondeo hominem gratiâ habituali inſtructum, vel auxilio actuali roboratum, poſſe in actus ſupernaturales prorumpere, illoſque per modum cauſæ principalis producere; quia ſuppoſito principio ſupernaturali, potentiam habet quadantenus connaturalem ad eliciendos actus; qui cùm ſint vitales, non poſſunt ab intellectu, & voluntate non procedere per modum agentis præcipui. At verò gratia habitualis nullam in ſubjecto potentiam connaturalem ſupponit, ſed ſolam obedientialem, quæ nulli agenti creato, ſed ſoli Deo ſubjicitur. Poteſt ergo homo habens gratiam elicere actus ſupernaturales, quorum habet in ſe connaturale principium; ſed nequit gratiam in aliud ſubjectum propagare, quia non poteſt niſi in potentiam naturalem illius operari. *Gratia*, inquit profundè de more Angelicus Præceptor quæſt.27.de verit.art.3. *eſt quadam perfectio elevans animam ad quoddam eſſe ſupernaturale; nullus autem effectus ſupernaturalis poteſt eſſe ab aliqua creatura, duplici ratione. Primò quidem, quia ejus ſolius*

eſt

est rem ultra statum naturæ promovere, cujus est gradus naturæ statuere & limitare; quod solius Dei constat esse. Secundò, quia nulla virtus creata agit, nisi præsuppositâ potentiâ materiæ: potentia autem naturalis creaturæ non se extendit ultra perfectiones naturales; unde nullam supernaturalem operationem aliqua creatura efficere potest (id est quæ in subjecto nullum habet principium connaturale; nam operationes supernaturales justus elicit, supposito habitu supernaturali;) *& inde est, quod miracula solâ virtute divinâ agente fiunt, quanvis ad miraculi operationem aliqua creatura cooperetur, vel orando, vel qualitercumque aliter ministerium adhibendo: & propter hoc nulla creatura effectivè gratiam causare potest.* Quomodo autem Christus Dominus sit causa gratiæ, in materia de Incarnatione operosiùs exponemus.

Gratia est formalis naturæ divinæ participatio, & quomodo?

Hæc tertia pars eo accuratiùs explicanda est quo veritatem continet, quæ totius Christianismi medulla est & gloria, ac fermè infinitam declarat Christiani dignitatem, quâ nedum animalibus, sed & Angelis in ordine naturali constitutis immensùm antecellimus; quâ filiorum Dei juribus donamur; quâ ad sanctitatem Protoparentis peccato amissam reditum obtinemus post repulsam Angelorum; quâ à jugo legis in libertatem filiorum Dei asserimur, ab exilio ad patriam revocamur, ab umbra figurarum ad lucem rerum migramus, & post

spem

ſpem bonorum, eorum uſurâ, & beatiſſimâ copiâ potimur.

Hanc autem veritatem, quia ſummi momenti eſt, eamque continenter noctu, & interdiu animo verſare debet Chriſtianus, clariſſimè, & ſignificantiſſimè Scriptura tradidit: *Per quem* (inquit Princeps Apoſtolorum loquens cap. 1. ſuæ epiſt. 2. de Deo noſtro, & Salvatore JESU-CHRISTO,) *maxima & pretioſa nobis promiſſa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ conſortes naturæ.* Ergo per gratiam nobis promiſſam, & per Chriſtum donatam conſortes efficimur divinæ naturæ. Nec majori ponderatione indiget locus tam luculentus. Eandem veritatem ubique ſonant creberrima illa teſtimonia, quibus dicitur juſtos per gratiam generari, renaſci, & filios Dei revera conſtitui; cùm enim generatio ſit naturæ communicatio, cùm nativitas ſit naturæ receptio, cùm filius ille ſolus dicendus ſit, qui naturam parentis exprimit & propagat, procul dubio juſtos divinæ naturæ participatione gaudere credendum eſt, quos ſemel createes ſacræ literæ, & à Deo iterum gigni, & ex Deo natos, & filios Dei tam aſſeveranter, & juxtà frequenter tradunt. *Voluntariè enim genuit nos*, inquit Jacobus cap. 1. *verbo veritatis, ut ſimus initium aliquod creaturæ ejus:* id eſt, gratuitâ ſuâ dilectione ſanctos ſpiritualiter genuit verâ naturæ ſuæ communicatione; verbum quippe veritatis fictam ſimilitudinem non imprimit, ut ſint primitiæ creaturarum, vel ut habeant in ſe initium operum ſupernaturalium, quæ debet elicere nova creatura, in qua ratione principii operum ſupernaturalium, & divinorum conſiſtit naturæ divinæ participatio.

ut posteà clarebit. *Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei vivi, & permanentis in æternum*, inquit D. Petrus cap.1. suæ primæ. Joan.1. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt.* Illud idem eleganter exprimit dialogus ille eximius Christum inter & Nicodemum initus, Ioan. 3. *Amen, amen dico tibi*, inquit Veritas Nicodemo magisterio Christi applaudenti, *nisi quis renatus fuerit denuò, non potest videre regnum Dei.* Ecce mysterium novæ in Christo per gratiam nativitatis, quâ jus regni Dei videndi adipiscimur; cùm enim hac iterata nativitate filii Dei constituamur, utique & hæredes regni evadimus. Obstupescens ad tam reconditum arcanum Nicodemus: *Quomodo*, inquit, *potest homo nasci, cùm sit senex? Nunquid potest in ventrem matris suæ iteratò introire, & renasci?* Spiritalem generationem carnaliter intelligebat vir Iudaïcis ritibus innutritus, cujus falsum intellectum removere volens Salvator respondit: *Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Quibus verbis non solùm secundæ istius generationis necessitatem inculcat, sed etiam Sacramentum, quo spiritaliter gignimur, exponit; in Baptismate enim spiritalem illam nativitatem tota Trinitas operatur. Deinde verò Salvator explicaturus interioris hominis generationem opus esse Spiritus sancti, & spiritalitatem divinam, in qua consistit natura divina, Sanctis hac nativitate communicari, subdit: *Quod natum est ex carne, caro est; & quod natum est ex spiritu, spiritus est. Non mireris, quia*

quia dixi tibi: Oportet vos nasci denuò: Spiritus ubi vult spirat, & vocem ejus audis; sed nescis unde veniat, aut quò vadat: sic est omnis, qui natus est ex spiritu. Quasi diceret: Si vis intelligere mysterium hujus per gratiam nativitatis, attende principium ejus; sicut enim generans carnaliter carnem producit, quia naturæ suæ similitudinem imprimit & profundit quantùm potest: ita Spiritus, qui est hujus generationis parens, spiritalitatem novis suis creaturis impertit, & eatenus filios procreat, quatenus infusione gratiæ homines efficit spiritales, spiritalitatem divinam non quidem ex æquo, sed participativè exscribentes. Nec scrutari decet hæc inscrutabilia mysteria, quæ intus magis sentiuntur dum vocem ejus audimus, quàm verbis sensibilibus explicentur. In quibus autem, & quomodo hæc operetur Spiritus sanctus, noli examinare, si non vis errare; quia Spiritus ubi vult spirat, & operatur omnia, & singula prout vult. Denique per gratiam justos verè filios Dei fieri, tam clarum est in sacris paginis, quàm quod clarissimum. 1. Joan. 3. *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur, & simus.* Rom. 8. *Ipse Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quòd filii Dei sumus.*

A Patribus recensendis supersedeo, quid enim apud illos frequentiùs, inculcatiùs, & elegantiùs exprimitur divinâ illâ per gratiam generatione, quâ nos divinam similitudinem exprimere aiunt? Sed circa hæc inter explicandos cœlestes gratiæ lepôres plura è Patribus referemus. Non possum tamen illud Cyrilli *lib. 2. Thesauri, cap. 2,* missum facere: *Eandem ope-*

rationem connaturaliter habentes, necesse est esse ejusdem naturæ. Plura in sequentibus dicturi sumus.

Ratio verò hujus tertiæ partis ad hanc formam reducitur. Per naturam divinam illam perfectionem primitivam, & fontalem intelligimus, quæ est nostro concipiendi modo radix divinorum attributorum, & principium divinarum operationum; per naturam quippe rerum nihil unquam hactenus Philosophi intellexerunt, quàm gradum illum uniuscuiusque rei, unde proprietates manant, & operationes fluunt: unde trita est illa Philosophi definitio: *Natura est principium motus & quietis ejus in quo est, &c.* Atqui gratia sanctificans perfectionem illam primitivam, & fontalem, quæ in Deo cum fundamento concipitur, imitatur; sicut enim Deus per suam naturam, seu spiritalitatem est radix divinorum attributorum, habetque inclinationem (quæ tamen in Deo Deus est) ad seipsum intuitivè videndum, seipsum amore beatifico amandum, omniaque extra se propter seipsum operandum: ita homo spiritalis per gratiam sanctificantem regeneratus propendet in Deum intuitivè videndum, in ipsum amore beato diligendum, omnia propter unum Deùm operandum; est etiam radix charitatis, virtutumque infusarum, quæ sunt divinarum perfectionum imagines, gratiam per modum proprietatis consequentes. Ergo gratia sanctificans est participatio divinæ naturæ, quà natura est, seu per modum virtutis tendentis in Deum, ut in se est.

Confirmatur profundiùs, & explicatur limpidiùs. Varios effectus gratiæ sanctificanti

Patres, & Theologi aſſerunt; gratia namque primò mundat à peccato: 2. Deo gratum hominem efficit, & objectum ſpecialis dilectionis: 3. hominem interiùs rectificat, renovat, & inſtaurat obliteratam ab Adami culpa ſimilitudinem menti inſculptam: 4. hominem Dei dilectorem ſin actu, certè poteſtate & inclinatione reddit: 5. actus ſupernaturales fidei, ſpei, dilectionis, aliarumque infuſarum virtutum à juſto elici exigit: 6. Dei filium adoptivum conſtituit: 7. jus ad hæreditatem cœleſtem eidem filio adoptivo largitur: 8. totam Trinitatem animæ ſanctæ illapſam, & intimè præſentem facit: denique hominem ſupra puram naturam creatam & creabilem evehit. Quæ omnia poſſemus iis egregiis Scripturarum, Patrumque teſtimoniis illuſtrare, quibus integra concio locupletari poſſet, ſed facilè & ferè ad manum occurrent Lectori exercitato. Atqui omnes illi effectus ſunt veluti appendices, & corollaria participationis divinæ naturæ; ideo namque gratia cor mundat, gratum Deo reddit, rectificat, quia eſt naturæ divinæ participatio & ſimilitudo, quæ peccatorum ſordes non compatitur, & divinam dilectionem conciliat; ideò gratia in Deum, ut in ſe eſt, tendit, actuſque ſupernaturales exigit, quia eſt participatio naturæ divinæ; actus enim divini, & propenſiones divinæ, non niſi à natura divina ſaltem participata proficiſcuntur; cùm operari ſequatur eſſe, & inclinatio naturæ reſpondeat. Ergo eſſentia gratiæ ſanctificantis in hoc ſita eſt, quod ſit formalis naturæ divinæ participatio.

Dices: Quomodo gratia formaliter expri-

mere potest naturam divinam prorsus inimitabilem, & omnia creata & creabilia immensùm excedentem? Quomodo quod est Deo proprium, potest justis communicari? quid tam Deo proprium, quàm natura ipsius?

Respondeo, triplicem posse in Deo distingui perfectionum veluti gradum, quo constat quidquid ad Dei essentiam & attributa pertinet. Nam cum fundamento in re concipimus primò perfectiones Deo & creaturis communes; sicut enim Deus subsistit, vivit, & intelligit, ita creaturæ secundùm suæ naturæ conditionem competit subsistere, vivere, & intelligere. Secundò concipimus in Deo perfectiones ita ipsi proprias, ut sint divinitatis charácteres, putà esse Deum, esse ens à se, actum purum, esse Patrem, Filium, & Spiritum sanctum; quæ cùm Deum ab aliis distinguant, prorsus implicat aliis communicari. Tertiò quædam perfectiones in Deo sunt Deo quidem propriæ, sed tamen per gratiam communicabiles beneficio gratuito & indebito, quales sunt esse principium operationum divinarum, habere inclinationem ad Deum videndum, ipsum amare, propter ipsum operari, omni genere officiorum, & virtutum actibus Deum promoreri, & tandem fruitione possidere: sicut ergo justus imitatur operationes divinas, ita exigit virtutes divinas; virtutes autem divinæ supponunt essentiam, saltem participativè divinam, cùm proprietates conditionem essentiæ sapiant, & veluti sugant. Ergo natura, & perfectiones divinæ per gratiam & virtutes participantur. Ratio autem, cur hujus tertii generis perfectiones sint imitabiles, est quia conveniunt Deo ut enti spiritali, & intelligenti,

ti, cui quà tali convenit naturaliter se videre, se amare, & sui fruitione beari. Quod autem convenit naturaliter Deo quà spirituali & intelligenti, competere per gratiam potest naturæ intelligenti creatæ, quæ ratione intellectus habet amplitudinem quadantenus infinitam, ratione cujus est Dei amandi, videndique capax, imò solo Deo beari potest; ad imaginem quippe Dei facta, cæteris occupari, fatigarique potest, impleri non potest. Ut ergo cor humanum ad Deum factum, quodve inquietum est donec in ipso quiescat, Deum castè amet, Deum videat, & archetypo suo uniatur, iis virtutibus indiget, quibus divinas operationes eliciat, divinas virtutes exprimat, divinam consequenter naturam imitetur. Licèt enim naturam divinam secundùm rationes Deo proprias, & Deo essentiales imitari impossibile sit, illam tamen modo dicto exprimere non modò impossibile non est, sed planè conveniens naturæ intellectuali creatæ, & bonitati divinæ consentaneum.

Ex quibus dilucidè ni fallor, intelliges quàm verè in ultima speculationis parte dixerimus, gratiam esse quidē divinæ naturæ, ut natura est, participationem, secus ut est actus purus, & ens per essentiam. Cùm enim ratio actus puri & entis per essentiam sit ipsius divinitatis character, & propria veluti differentia, Deoque conveniat prout à creaturis etiam supernaturalibus distinguitur, procul dubio imparticipabilis est. Imitatur quidem gratia naturam, quæ est actus purus, & ens per essentiam; sed naturæ illius puritatem, & essendi plenitudinem formaliter exprimere non potest.

Nec valet quorumdam recentiorum evasio

aientium, quod cùm participare sit partim accipere, & partim relinquere; sufficit, inquiunt, ut gratia naturam divinam, quà actus purus est, participet, quod rationem inclinationis & tendentiæ in Deum exprimat, tametsi actus puritatem non imitetur. Verùm enimverò hæc subtilitas sponte abit in fumum, & merâ nominis æquivocatione laborat: si enim gratia id participat, quod relinquit, modò aliquid assumat, profectò omnia quæ in Deo sunt, participat; quia aliquid Dei exprimit, cætera dum relinquit. Ad formalem quippe participationem, seu imitationem, & expressionem formalis convenientia, & veluti exscriptio, saltem analoga, quâ participans participati dotes delineet, desideratur: hac de causa sapientia, justitia, misericordia, amor, cæteræque perfectiones simpliciter simplices, licèt sint in Deo actus puri, & infiniti, participari tamen formaliter possunt, quia conceptum earum formalem Deus in creaturas effundit, retentâ sibi actus puritate, & infinitate. At conceptum formalem actus puri Deus non communicat, sed totum servat sibi; unde tam repugnat rationem actus puri à gratia formaliter participari, quàm repugnet ens ab alio fieri ens à se, & creaturam evadere creatorem. In summa, id gratia non exprimit, quod relinquit; id solùm exprimit, quod repræsentat, quodve in se relucet. Rationem actus puri relinquit, solam rationem inclinationis supernaturalis, & principii radicalis operationum divinarum repræsentat. Ergo naturam divinam quà natura est, non verò ut est actus purus & ens per essentiam, imitatur & exprimit: per participationem autem nihil aliud intelligimus, quàm

expres

expreſſionem, & imitationem, niſi velimus de nomine cavillari, & ſophiſmatis chartas implere.

Ex his etiam intelliges, quare repugnet dari ſpeciem divinam eſſentiam quidditativè, ut aiunt, repræſentantem, & intellectum beatum informantem, quæ Deum ut in ſe eſt, videat; tametſi non repugnet, ſed reapſe detur gratia divinam naturam formaliter exprimens. Ratio namque diſcriminis, unde variis difficultatum inſtantiis occurres, hæc eſt; quia ſpecies quidditativa Deum intuitivè,& ſicuti eſt,videndum exhibens, eſſentiam Dei, actus puritatem, eſſendi plenitudinem, infinitatem, cæteraque Deo propria deberet exprimere, ut ea viſenda poſſet objicere; quin ipſa actus purus, ipſa ens à ſe, ipſa infinita, & ipſa infinitas in eſſe intelligibili eſſe deberet, cùm ſpecies ſit ipſummet objectum in ordine intelligibili, & veluti intelligibilitas illius. At enim quid repugnantius, quàm dari intelligibilitatem, quæ ſit actus purus, & infinitus,ipſaque infinitas,ipſa independentia, ipſa omnipotentia; dari, inquam, extra Deum, & non ſit Deus? At verò gratia ſanctificans eatenus eſt formalis Dei participatio, quatenus virtus eſt,hominem ad Deum evehens,ad operanda, patiendaque divina attollens, & ad fruendum Deo inclinans.

Dices iterum: Niſi gratia eſſet participatio divinæ naturæ, non ſolùm ut natura eſt, ſed etiam ut eſt actus purus infinitus, non foret entitativè ſupernaturalis: etenim ſupernaturalitas creata eſt imitatio divinæ; divina autem ſupernaturalitas in hoc conſiſtit, quod excedat omnem naturam creatam & creabilem; excedit

verò illam, non in hoc, quod existat, vivat, aut intelligat, cùm eas dotes in creaturas effuderit; sed in modo habendi illas, qui modus est actus puritas, & infinitas omnem eliminans imperfectionis umbram. Unde Deum esse ens supernaturale, est esse ens à se, actum purum, infinitum; quod nulli unquam creaturæ communicari potest: ergo ut gratia verè supernaturalis sit, veréque dicatur, infinitatem illam, puritatem illam, illimitationem illam debet exscribere, vel saltem adumbrare, ut sit imaginem inter & archetypum justa consonantia.

Respondeo Deum esse quidem supernaturalem quà actus purus, infinitus, & illimitatus est; sed hæc supernaturalitas, cùm sit distinctivus divinitatis character, quo à creaturis etiam supernaturalibus discernitur, nullâ potest in creaturas ratione transfundi, & ab eis exprimi, vel exscribi. Verùm enim verò, ut suprà monuimus, habet Deus alias dotes supernaturales sibi simpliciter proprias, & attentis præcisis creaturæ cujusvis juribus incommunicabiles; sed tamen ex gratuita Dei misericordia communicari natas, quales sunt ratio principii operationum divinarum, radix virtutum infusarum, in quibus divina attributa resplendeant, inclinatio proxima & connaturalis ad Deum castè amandum, claréque videndum.

Ex quibus sine negotio intelliges id, quo suos tantoperè torquent, marcerantque animos Theologi non pauci, in quo nimirum supernaturalitas sita sit, cùm divina, tum humana: facilè enim responderi quit, supernaturalitatem divinam esse divinarum perfectionum eminentiam, quæ vel omnimodis incommunicabilis

est,

eſt, vel certè non niſi ſpeciali præcipuæ & indebitæ dilectionis effuſione communicabilis; ſupernaturalitatem verò creatam eſſe expreſſionem divinæ perfectionis gratuitâ duntaxat voluntate communicabilis. Et quia perfectionem illam creatura ulla exprimere nequit, niſi quatenus eſſe poteſt radix divinarum virtutum & operationum, in Deumque caſto amore & clara viſione poſſidendum tendit; ideo non pauci Thomiſtæ ſupernaturalitatem creatam in habitudine ad Deum, tanquam in finem, objectumque connaturale collocarunt. Verùm ſi res penitiùs introſpiciatur, citò, ni meus me fallat animus, apparebit, habitudinem illam in Deum expreſſionem præſatam ſupponere, in eaque fundari. Ideo namque gratia eſt virtutum infuſarum radix, operationum cœleſtium principium & fons aquæ ſalientis in vitam æternam, quia naturam divinam, ut natura eſt, imitatur: ſicut ideo fides primæ veritati, & veracitati immobiliter adhæret, quia divinæ certitudinis radius eſt; ideo ſpes in Deum videndum anhelat, ideo charitas in Deum propter ſe diligendum propendet, quia divinæ ſunt voluntatis imitationes, & ſpecula: ergo expreſſio naturæ divinæ gratiæ ſupernaturalitatem, primitus conſtituit, tametſi infinitatem, actus puritatem, & illimitationem entis à ſe non imitetur.

Sed inquies: Multæ ſunt virtutes ſupernaturales & infuſæ, quæ nihil divinum formaliter exprimunt; quid enim humilitas, quid modeſtia, quid ſacer timor, quid eutrapelia ex Deo exſcribunt? Ergo in illa divinæ perfectionis expreſſione ſupernaturalitas creata nequaquam conſiſtit.

Reſpon-

Respondeo virtutes infusas esse divinæ virtutis, divinæque operationis imitationes. Etenim quanvis eæ quæ morales dicuntur, circa objecta humana negotientur, modo tamen divino circa illa occupantur: ut enim aliàs dum de virtutibus infusis diximus, aliter comedit homo civilis, aliter Christianus, aliter quoque uterque abstinet; alia sunt christianæ humilitatis & modestiæ documenta, alia philosophica de iisdem virtutibus instituta; aliter miles pugnat sub Rege, aliter martyr pro Christo; aliter ludis indulget homo urbanus, aliter civis Sanctorum & domesticus fidei. Et in hoc divinam virtutem, & operationem æmulatur nova creatura, quæ more Dei licèt multa in humanis peragat, omnia tamen juxta præscriptas ab Evangelio arctæ vitæ semitas, in Deum refundit, nec solùm quæ facta sunt, vel quomodo facta sunt, sed propter quid facta sunt, juxta consilium Bernardi, omnia transiens attendit. Certè eo ipso, quod virtutes morales infusæ charitati per se annexæ, per se subordinatæ sunt, continenti reginæ suæ motu in eum feruntur, propter quem in exterioribus circa plurima solicitæ occupantur. Uni quidem necessario, scilicet Deo, nec continenter, nec immediatè adhærent, ut theologicæ virtutes; sed nihilominus Deum in omnibus quærunt tamen, quia charitati ancillantes, fini charitati proinde serviunt. Divinæ ergo operationis modum imitantur, quia dum Deo serviunt in hominibus, illi morem gerunt, qui omnia in suam gloriam refert; omnia enim propter semetispum operatus est Dominus.

Instabis: Ex gratia oritur inclinatio in Deum ut

ut infinitum, & ut est ens per essentiam, habetque essendi plenitudinem: atqui quod habet inclinationem in aliquam naturam, præhabere illam debet, & eo modo præhabere, quo in illam inclinatur. Ergo gratia Deum ut est actus purus, & ens à se, imitatur. Confirmat idipsum P. Gonet oppositum sentiens, quia operationes connaturales non competunt connaturaliter nisi habenti naturam, quæ est radix hujuscemodi inclinationum: sed visio beata est operatio conveniens Deo, ut est infinitus, & ens per essentiam. Ergo gratia non potest habere inclinationem in illam visionem, nisi sit participatio naturæ divinæ, quà est actus purus & infinitus. Certè gratiæ non deberetur connaturaliter species infinita, scilicet essentia divina, nisi esset ens infinitum participatum.

Respondeo, hæc argumenta nimis probare; si enim gratia sit expressio actûs puri, quia propendet in actum purum videndum, frustrà dicunt puritatem actus, & infinitatem in sua participatione relinquere, sed potiùs tenentur adversarii dicere eam exprimere; quod tamen est à veritate, & ab adversariorum sententia prorsus alienum. Itaque eadem solutione omnibus illis argumentis & aliis innumeris fit satis, dicendo gratiam habere inclinationem in Deum ens infinitum, sed finito modo participandum, finitoque modo videndum: licèt autem visio infinita & comprehensiva sit operatio naturæ infinitæ, non tamen visio intuitiva finita: unde sequitur quidem gratiam esse participationem naturæ infinitæ, sed ut natura est, non prout infinita. Sicut charitas, quæ potest augeri in

infinitum, eſt participatio charitatis quæ eſt infinita, ſed non infinitatis ejus; cujus ſignum eſt, quod poteſt gratia & charitas major eſſe, & major in infinitum.

Reflexio.

Agnoſce, ô Chriſtiane, dignitatem tuam, & divinæ conſors factus naturæ, noli in veterem vilitatem degeneri converſatione redire. Reminiſcere, quod erutus de poteſtate tenebrarũ, tranſlatus es in Dei lumen & regnum, inquit opportunè Magnus Leo *ſerm. 1. de nativit.* Quæ ſint officia tua, quámve perſonam tibi impoſuerit, Lector Chriſtiane, gratia quâ ſalvaris, ſi menti tuæ jugiter obverſetur, citò perſpicies quâ tibi vitâ vivendum ſit, qui tibi per gratiam tantùm antecellis, quantum brutis præſtas per naturam. Noſce teipſum, inquiebant Philoſophi, ut ſemper hominem agas, ſemper ratione ducaris, ſemper ex regulis prudentiæ operere. Noſce teipſum, addit Religio, ut ſemper Chriſtianum agas, id eſt hominem jam divinum, in cœlis converſantem, ex fide viventem, quæ ſurſum ſunt ſapientem, quæ ſurſum ſunt quærentem, non quæ ſuper terram. Illud præ oculis ſemper, & præ manibus habeto, quid fides jubeat, quid præcipiat Evangelium, quid à te exigat Chriſtiani nominis dignitudo? O deplorandam Chriſtianorum Chriſtianiſmi ignorationem! ô facinus animadvertendum. Hoccine credibile eſt, aut memorabile, tanta vecordia hujus ævi Chriſtianis ut ſit, ut ad bona dormitent propria, atque ex immenſis Chriſtianiſmi commodis ſua ut comparent incommoda, & augeant

crimina?

crimina? Tantam rem tam negligenter inſpici, quis non indignè ferat, ubi nihil eſt loci ſegnitiei, neque ſocordiæ? Quid eſt, ſi non hoc ſacrilegium eſt? Natura quantumcunque conetur, quámlibet vires exerat, nunquam tamen ſervitutis ei gradum prætergredi fas erit, nunquam ad amicitiam Dei tranſmittet: & quod naturæ impoſſibile factum eſt, hoc homini immerito, indigno, ingrato, ſupra merita & vota largitur gratia, quæ facit filios Deo charos, Deoque plenos, quos familiari amore proſequitur, ſingulari providentia tutatur, amoris legibus regit, intimiori dignatur præſentia; & hæc nemo recogitat corde. Sed ſi tanta tibi contulit Deus, putaſne minora à te exacturum, ut reddas? Credisne tua non eſſe graviora peccata.

SPECULATIO II.

Corollaria derivantur, quibus natura gratiæ ſanctificantis magis clareſcit.

PRæjactis ſuperiori ſpeculatione fundamentis aſtruere ſine negotio poſſumus, & immoliri quidquid ad ſanctificationis, & juſtificationis œconomiam explicandam, illuſtrandamque Theologi conferunt.

COROLLARIUM I.

Perfectio gratiæ.

SEquitur ergo primò, gratiam esse omni ente merè naturali, creato & creabili, etiam quavis substantiâ perfectiorem. Quia perfectionis creatæ mensura una Deus est, cujus bonitatis pelagus immensum creaturæ imitantur; & quo magis, minusve ad eum accedunt, eo perfectiores, vel imperfectiores censentur. Nulla autem creatura possibilis intra limites merè naturales occlusa tantum accedit ad Deum, quantum gratia, quæ ejus naturam formaliter exprimit. Gratia igitur creaturis omnibus, etiam substantiis dignitate antecellit. Unde D. Thomas 2. 2. *q...art.3.ad* 3.ait: ***Accidens quod causatur ex participatione alicujus superioris naturæ, est dignius subjecto, in quantum est similitudo superioris naturæ, sicut lux diaphano.*** Ad quorum pleniorem claritatem considerandum est, gratiam dupliciter spectari posse: primò ut est quoddam accidens creatum, & qualitas afficiens animam; secundò secundùm suam specificam rationem, prout est participatio divinæ naturæ, hominem ad supernaturalem ordinem, & divinum evehens, in Deumque prout in se est, attingendum propendens. Gratia priori modo spectata utique est substantiâ quantum ad modum essendi imperfectior; perfectius siquidem est in se, & per se subsistere, quàm in alio existere. At posteriori modo considerata, tanto substantiâ præstat, quanto ordo supernaturalis naturali antecellit

tecellit. Et quia quantitas perfectionis rei non ex accidentario essendi modo, sed ex ipsa rei natura & specie venanda est, planum est, gratiam quidem esse secundùm quid substántiâ imperfectiorem; simpliciter tamen perfectiorem esse, indubitatum est. Et hoc est, quod intendit D. Thomas *in* 1. *dist.* 17. *q.* 1. *art.* 2. *ad* 3. ubi scripsit, quod *simpliciter anima est melior charitate, & quodlibet subiectum suo accidente; sed secundùm quid est è converso.* Quod idem S. Doctor 2.2. citata ad 3. sui interpres exponit, dicens id esse verum, non quoad essentiam & secundùm rationem speciei, sed secundùm modum essendi. Unde S. Præceptor *q.* 11. *art.* 9. *ad* 2. ait: *Bonum gratiæ unius majus est quàm bonum naturæ totius universi.* Unde infert, justificationem esse maximum Dei opus ex parte rei factæ, tametsi creatio sit opus ex modo faciendi majus, quia è nihilo res educit.

Nec obest si objicias cum Marco Serra oppositum sentiente, quodlibet contentum sub genere essentialiter perfectiori esse essentialiter perfectius contento sub genere imperfectiori: genus autem substantiæ esse essentialiter perfectius genere accidentis, sub quo continentur qualitates supernaturales. Non, inquam, obest; tum quia cùm genus sit quoddam ens potentiale, ut aiunt, non continet actu, sed potentiâ differentias suas; unde non est inconveniens, quod unum genus perfectius determinetur per speciem imperfectiorem illâ, quæ contrahit genus imperfectius; sicut materia (cui genus comparari assolet) potest formâ perfectiori adornari, tametsi ipsa materia longè imperfectior existat, ut patet in materia sublunari, quæ à cœlesti

perfe

perfectione tantum diſtat, quantum cœlum à terra; & tamen ſublunaris innumerarum formarum viventium varietate, ipſa etiam anima rationali perficitur, viventium porrò minima formâ cœleſti, utpote inanimatâ, immensùm præſtat. Tum quia licèt Maxima illa, *Contentum ſub genere perfectiori ſimpliciter perfectius eſt contento ſub genere imperfectiori*, vera foret in his, quæ ſunt ejuſdem ordinis; fallit tamen in his, quæ ratione differentiæ ordine diſtant: & quia gratia ſanctificans ratione differentiæ eſt ordinis divini, cui nullus alius conferri quit, nihil mirum ſi gratia ſubſtantiam naturalem ordine inferiorem, dignitate & perfectione vincat.

Nec obeſt, ſi iterum objicias, rationibus noſtris probatum iri, Deum ut authorem naturalem, qualis ratione cognoſcitur, eſſe gratiâ, virtutibuſque ſupernaturalibus imperfectiorem, cùm ſub hac ratione ſit ordinis naturalis. Et tamen id per ſe videtur abſurdum, cùm Deus etiam ut author naturalis ſit actus purus, ens infinitum, nulliſque perfectionis limitibus clauſum. Ergo rationes noſtræ æquivocatione laborant. Non, inquam, id etiam obeſt; quia licèt lumine naturali ens ſupernaturale in particulari minimè cognoſcamus, illud tamen veluti tacitè, & implicitè cognoſcimus, Deoque aſſerimus, quatenus ſcimus ipſum omnem perfectionem creatam & creabilem infinitis, nobiſque ignotis intervallis ſuperare; id autem hoc ipſo ſcimus, quo agnoſcimus ipſum eſſe talem, quo nihil majus eſſe, vel excogitari poteſt.

COROLLARIUM II.

Gratia ſanctificans per ſe ita peccatum expellit, ut repugnet utrumque in eodem ſubjecto ſociari.

PRima pars perſpicua eſt; cùm enim gratia ſit participatio divinæ naturæ, ſubindeque rectitudinis, puritatis, & ſanctitatis divinæ, perſonam reddens Deo gratam & acceptam, juſtum Dei amicum & filium conſtituens, Deumque illabi, & animam præſentiâ intimiori, & familiariori cohoneſtare quadantenus compellens, apertè conſequitur gratiâ expelli peccatum, quod eſt privatio gratiæ, quóve homo Deo exoſus, Dei inimicus, diaboli filius, à Deo diſſitus efficitur. Ergo gratia per ſe expellit peccatum, juxta illud 2. Cor 6. *Quæ participatio juſtitiæ cum iniquitate? Aut quæ ſocietas luci ad tenebras?* Illud etiam Tridentini ſeſſ. 5. can. 5. *Si quis per* JESU CHRISTI *Domini noſtri gratiam, quæ in baptiſmate confertur, reatum originalis peccati remitti neget, aut etiam aſſerat non tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet, anathema ſit.*

Dices: Ad delendum, remittendumque peccatum, præter gratiæ infuſionem requiritur favor, amorque divinus condonans injuriam: ergo ſi infuſâ gratiâ favor ille, amor ille denegentur, nondum remiſſa erit offenſa.

Reſpondeo implicare in terminis, Deum alicui infundere gratiam, & non ſimul condonare injuriam; cùm enim gratia ſit divinæ dilectio-

nis

nis effectus, non potest non à Deo pacato & amico procedere: quid namque magis impossibile, quàm Deum præcipuum favoris sui pignus impartiri, & favorem suum unà denegare? Non inficior, ad remittenda peccata favorem divinum desiderari, sed favorem illum à gratiæ infusione posse divelli, tam inintelligibile est, quàm esse effectum causæ sine influxu causæ, & lucem à Sole fluere sine illuminatione Solis. In ipsa ergo infusione gratiæ peccati remittendi voluntas includitur, ad idque Deus necessitatur, ex suppositione tamen suæ gratuitæ voluntatis.

Hæ rationes benè penetratæ convincunt etiam secundam partem corollarii contra Suarem: nullâ enim potestate fieri quit hominem simul esse à Deo aversum, & conversum ad Deum; amicum, & inimicum; à Deo dilectum, & simul odio habitum. Sed per quodvis peccatum mortale homo est aversus à Deo, inimicus Dei, ab eoque odio habitus: *Odisti enim omnes, qui operantur iniquitatem*; & *odio est Deo impius & impietas ejus*: per gratiam verò homo est ad Deum conversus, amicus Dei, ab eoque dilectus, in hoc enim consistit primarius gratiæ effectus, ut nomen ipsum sonat. Ergo repugnat in eodem subjecto gratiam cum peccato sociari, non minùs quàm repugnet lumen & tenebras aërem simul afficere: est enim macula peccati, *privatio conjunctionis ad divinum lumen*, ut ait D.Thomas 1. 2. *quæst.* 86. *art.* 2. *ad* 1. & in materia de peccatis ostendimus. Cui consonat Augustinus lib. 8. de Genesi ad lit. cap. 12. *Homo Deo sibi præsente illuminatur, absente autem continuò tenebratur, à quo non*

loco

locorum intervallis, sed voluntatis aversione disceditur.

Hæc rationum momenta non obscurè insinuant Scriptura & Patres. Cùm enim dicitur 1. Joan.3. *Omnis qui in eo manet, non peccat. Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quia semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est; in hoc manifesti sunt filii Dei, & filii diaboli.* Cùm, inquam, hoc dicitur, quid aliud S. Apostolus intendit, quàm tandiu hominem nec peccare actu, nec peccare posse, nec peccato infici ullo possibile esse, quandiu semen illud divinum, quod est gratia, quâ spiritaliter renascitur, in eo manet. Idem etiam sibi volunt Patres, dum docent, peccatum esse mortem animæ, vitæque spiritalis interitum, ut videre est apud Aug. *in Psal. 9.* & Nazianzenum *orat.* 19. Sicut enim repugnat vitam & mortem in eodem simul subjecto inveniri; ita hominem eundem gratiam unà & peccatum in se unita, æternæque mortis reum, & simul æternâ vitâ dignum existere, prorsus contradictionem implicat.

Nec potest tolli tam manifesta, tamque oculis sese ingerens contradictio recurrendo ad varios effectus gratiæ & peccati, quos Suares pro suo arbitratu fabricatur, aliosque erigit in primarios, alios instituit secundarios, ut per miraculum gratia cum peccato societur. Non potest, inquam, tolli his subterfugiorum tricis ultrò occurens contradictio, faciléque omnes distinctiones Suaris occupabis & dissipabis hoc argumento: Effectus primarius peccati est avertere hominem a Deo, vel ut vult Suares, facere hominem Deo inimicum; effectus verò primarius

rius gratiæ ſanctificantis eſt reddere hominem Deo gratum per participationem naturæ divinæ, quam importat, & facere Deo amicum, tum ratione ſui, eſt enim gratia congruum divinæ dilectionis objectum; tum ratione charitatis, à qua vel non diſtinguitur, vel quam eſſentialiter exigit. At illi effectus ſunt magis repugnantes, quàm dies & nox, mors & vita, cæcitas & viſus. Ergo formæ unde effectus illi proveniunt, ſociari nequaquam poſſunt. Accedit, quod licèt non negaverim, effectuum gratiæ & peccati alios primarios, alios ſecundarios exiſtere; illos etiam licèt ad libitum Suaris diſpoſuerim, nihil inde tamen efficitur, quia effectus illi ſecundarii ſunt proprietates inſeparabiles, & ut aiunt convertibiles, & ſimiles proprietatibus entis: implicat enim conſortem naturæ divinæ non eſſe Deo gratum, illi amicum, & non habere internum jus ad gloriam hoc ipſo, quod eſt filius: implicat etiam peccato morali (quodcumque illud ſit) ſordeſcentem non eſſe à Deo averſum, Deo ingratum & exoſum, & non habere reatum pœnæ æternæ. Quare ne putet Suares adulari omnipotentiæ Dei, & poteſtati miraculorum ejus, dum ei gratiam cum peccato ſociandi aſſerit poteſtatem. Potentiam ſuam parcendo, miſerando, peccata per gratiam delendo, non peccatum cum gratia conjungendo manifeſtat. Abſit, & procul abſit poteſtas illa amica ſordium, quæ ſcelera in juſto conſervet. Aliáne non ſuppetunt media, quibus Omnipotis virtus infinita clareat. Abſurdum eſt, & planè indignum. Cùm enim etiam ſecundum adverſarios gratia naturâ ſuâ peccati maculam depellat & diſcutiat, hunc ejus effectum impediet

Deus, conſervabitque miraculo peccatum, ut author ſpecialis, in quem proinde iniquitas refundetur non ſolùm ut permittentem, ſed efficaciter volentem & cauſantem; quod indignum eſt, & falſum: cùm enim voluntas creata non habeat vim conſervandi, conjungendique cum gratia peccati, nihil faciet divina promiſſio, niſi adſit efficax, imò & miraculoſa divinæ voluntatis operatio.

Dices: Conſilia & Patres non ſemel affirmant, peccatum antecedere gratiæ ſubtractionem, atteſtante Tridentino *ſeſſ. 6. cap.* 11. Deum ſuâ gratiâ ſemel juſtificatos non deſerere, niſi ab eis priùs deſeratur; & Baſilio hom. 21. de diverſis, *peccatum præcedere gratiæ carentiam.* Et ratio eſt, tum quia gratia per peccatum ab anima pellitur, tanquam per obſtaculum divini luminis influxui poſitum: ergo priùs contingit peccatum, quàm gratia ſubtrahatur; ſicut priùs Soli illuminanti ponitur obex, quàm Sol radios emittere, & emiſſos conſervare deſinat. Tum quia gratia per peccatum demeritoriè expellitur, id eſt peccatum unum motivum eſt, quo divina impulſa juſtitia talem pœnam de peccatore ſumit, gratiæ nimirum ſubtractionem: unde priùs videt culpæ conſummationem, quàm gratiam ſubtrahat, cùm pœnam ante culpam non infligat. His poſitis ſic ſubſumitur: Non tenetur Deus propter obſtaculum peccati ſubtrahere lumen gratiæ, quod liberè influit, libereque conſervat; non tenetur etiam Deus pœnam infligere merenti, ſed pro ſua indulgentia poteſt illi condonare: ergo etſi peccatum gratiæ naturâ ſuâ opponatur, etſi ſubtractionem illius promereatur, divinitus poterit

pecca

peccatum cum gratia in eodem subjecto sociari.

Respondeo actum peccati præcedere naturâ gratiæ subtractionem, eam tamen eodem temporis instanti inferre, quia & hominem à Deo avertit, & animam conspurcat, & mortem animæ consciscit. Supposito ergo, quod Deus permittat hominem in peccatum prolabi, in eoque permanere, vult etiam gratiam subtrahere; quia velle nequit eodem instanti vivere hominem, & mori; à se recedere, & sibi uniri; mundum esse, & simul inquinatum. Liberè ergo gratiam influit, liberè peccare homines sinit; sed si alterum vult, alterum non vult, nec velle potest, quia nequit pugnantia velle. Similiter pœnam Deus liberè infligit; sed si pœnam subtractionis gratiæ non imponit, & gratiam potiùs in subjecto conservet, peccati maculam subintrare non sinet, vel præexistentem expellet. Porrò si peccator in peccandi voluntate permaneat, pœnam subtractionis necessariò imponet Deus; implicat enim, Deum amicum suum illum efficere, qui constanter vult ejus esse inimicus, quia gratiam invitis non dat, sed volentes ex invitis reddit. Nec propterea absoluta Deo imponitur necessitas, sed conditionalis à propria voluntate proficiscens; non enim gratiam subtrahit, nisi postquam lapsum in peccatum libera voluntate permisit.

Instabis: Actus non expellit necessariò habitum oppositum; actus unus intemperantiæ, v.g. acquisitum multo labore temperantiæ habitum non corrumpit: ergo nec actus peccati gratiam momento expellere necessariò debet, præsertim quia actus peccati est in voluntate, gratia in substantia animæ; nec malitia actus

in

in privatione gratiæ, ſed in carentia rectitudinis ſibi debitæ ſita eſt.

Reſpondeo actus, & habitus oppoſiti tunc impoſſibilem eſſe ſocietatem, quando ex ea prædicata contradictoria conſequuntur, qualia ex ſimultanea gratiæ, & peccati exiſtentia contingere demonſtratum eſt; quid enim magis implicantius, quàm eſſe objectum dilectionis,& ſimul odii divini; habere jus ad hæreditatem patriæ, & reatum æterni ſupplicii; Deo ſervire,& mammonæ; filium eſſe Dei, & diaboli? Qui effectus æquè proficiſcuntur à gratia habituali & actu peccati, quàm ab eadem gratia & habitu perverſo actibus peccandi generato. Quorum omnium ratio eſt, quia eſſe inimicum Dei non ſequitur actum,vel habitum, quia actus,vel habitus eſt, ſed quia eſt culpa mortalis, mortem ſpiritalem animæ inferens, ſubindeque Deo, ejuſque gratiâ eſſentialiter privans; in hoc quippe lethiferi peccati malitia, & gravitas ſita eſt.

Addunt aliqui, nec ineruditè, habitus, & virtutes naturales, vel acquiſitos, à natura fluentes, vel actibus partos, uno actu contrario haud neceſſariò pelli; nam & habitus temperantiæ actum intemperantiæ compatitur, & gravitas lapidis motum ſurſum, ſeu actum levitatis vi ſibi impreſſum ſine ſui deſtructione recipit. Cæterùm habitus infuſus continenti Dei influxu indigens, actu oppoſito divino influxui obicem ponente illicò corrumpitur, non ſecus ac ſolis illuminatio poſito opaci corporis objectaculo continuò ceſſat. Porrò ut hæc ſecunda reſponſio ſolida ſit & inconcuſſa, priorem omninò ſupponit; non enim quivis actus habitui

infuſo oppoſitus habitum evellit, quia peccati venialis actus, quàmlibet iterati, gratiam, habituſque infuſos non exſtirpant: quare ſacrorum habituum vaſtatio, & funeſta ſtrages in culpam mortalem, quia mortalis eſt, ſingulariter, præciſeque refunditur. Qua obſervatione innumeris objectionum inſtantiis, quas miſſas facio, occurres. Duo etiam additamenta inſtantiæ præſenti ſubnexa inde labaſcunt; quantumcunque enim actus in voluntate, gratia in ſubſtantia animæ inſint, quantumvis malitia actus in privatione rectitudinis ſita ſit; quia tamen ex illo quà mortale peccatum eſt, ſequitur mors animæ, odium Dei, reatus æternæ miſeriæ, extinctio juris ad gloriam, gratiam convellat neceſſe eſt, unde contradictoriè oppoſiti effectus proficiſcuntur.

COROLLARIUM III.

Una juſtificationis forma gratia ſanctificans eſt, nec alia eſſe in illo ſtatu poteſt.

HOc conſectarium apertè docet Angelicus Doctor in præſenti articulo 2. ubi ait: *Non poſſet intelligi remiſſio culpæ, ſi non adeſſet infuſio gratiæ.* Loqui autem S. Doctorem de gratia habituali, ex contextu patet, cùm ſermonem habeat de gratia, quâ homo fit dignus vitâ æternâ. *Effectus*, inquit, *divinæ dilectionis, qui per peccatum tollitur, eſt gratia, quâ homo fit dignus vitâ æternâ.* Quod & repetit *q. 28. de verit. art. 2.* in corpore: *Nullo modo*, inquit, *remiſſio*

pecca

peccatorum sine gratia gratum faciente esse potest. Nec debet restringi tam ampla & universalis doctrina ad statum quem degimus, ut credit noster Gonetus, arbitratus hominem quidem ad finem supernaturalem ordinatum non posse sine gratia justificari; hominem tamen in statu naturæ puræ constitutum sine gratiæ supernaturalis dono justificationem obtinere solo Dei favore posse. Non debet, inquam, ita arctari doctrina S. Thomæ, cùm ipsemet S. Præceptor hujusmodi limitationem occuparit, & his verbis jugularit: *Si à solo statu naturæ decidisset homo*, inquit q. 28. de verit. art. 2. ad 5. *nihilominus tamen ad expiationem infinitæ offensæ donum divinæ gratiæ requireretur.* Dicere verò S. Thomam per donum divinæ gratiæ non intelligere gratiam, sed auxilium ordinis naturalis, tanto Doctori injurium est, & textui ipsi repugnans: injurium quidem, quia tam accurato Doctori non deerant verba, quibus auxilium ordinis naturalis exprimeret, quin illud sub dono divinæ gratiæ confunderet: textui etiam repugnans, quod enim ad expiationem infinitæ offensæ requiratur donum divinæ gratiæ, probat eandem in omni omninò statu gratiam peræquè requiri.

Ratio corollarii habetur ex dictis, & sic breviter formatur: Tunc homo justificatur, cùm fit Deo gratus, Dei filius, Dei amicus: quod bonum dum illi advenit, purgantur peccata, delentur maculæ, & offusæ discutiuntur culparum tenebræ. Atqui homo non fit Deo gratus, nec Dei filius constituitur, nec Dei amicus evadit, nisi solo gratiæ santificantis dono; effectus namque formalis sine forma haberi nequit, cùm

sit ipsamet forma communicata; sicut quis absente albedine albus esse, vel dici nequaquam potest. Ergo gratia una est justificationis forma, & ita una, ut alia esse nequeat: unde tam repugnat Deum sine gratia justificare, quàm parietem sine albedine dealbare, cadaver mortuum sine anima vivificare, miserum sine felicitate beare, aërem sine luce illuminare: uno verbo effectus formales sine formis, seu quod idem est, formas sine formis donare.

Dices primò cum Scoto & Suarez: Nunquid potest Deus peccatum favore suo plenariâ indulgentiâ condonare, obligationem ad pœnam æternam relaxare, peccatorum non recordari, injuriis veniam dare, jus morale ad gloriam moraliter, id est sine doni physici impressione impertire, maculam etiam delere, hominem ad statum supernaturalem evectum ad statum naturæ puræ dejiciendo, vel transferendo, seu etiam à lege dispensando Quidni poterit Deus quod potest homo liberalis, qui fit hostis sine istius physica mutatione pacatus?

Respondeo hæc omnia, & multò grandiora miracula quidem posse præstare Deum, & quotidie in justificatione impiorum præstare; sed tam præclari, tamque magnifici effectus, præcipuæ dilectionis Dei effectus sunt; dilectionis, inquam, non affectivæ, sed effectivæ; non sterilis, sed fœcundæ, non otiosæ, sed efficacis; non supponentis, sed infundentis & creantis in objecto dilecto bonitatem. Neque enim mutatur voluntas divina mutatione sui, sed mutatione creaturæ; nec hominem de novo diligere solet, aut potest, nisi congruum ipsi impertiat

tiat suæ dilectionis pignus, quo specialis amoris objectum evadat. Perperam ergo voluntas hominis condonantis Dei justificantis voluntati comparatur, mutabilis immutabili, sterilis efficaci, supponentis objecti amabilitatem creanti illam. Porrò translatio illa, vel potiùs dejectio hominis ad statum naturæ puræ, ut homini condonetur injuria, lepida imaginatio est; quasi verò aptum levandæ peccati miseriæ remedium sit novæ miseriæ adjectio; quasi homo sic è gradu dimotus possit antea factum facere infectum, id est efficere, ut contra authorem supernaturalem non peccarit, subindeque ea macula non sordescat, quæ sit privatio gratiæ. Sed quid multis moror? cùm homo in nullo statu sine gratia justificari possit, etiam in statu naturæ puræ, in quo non nisi de potentia extraordinaria creari potest. *Licèt homo antequam peccet,* inquit S. Doctor hîc art. 2. ad 1. *potuerit esse sine gratia, & sine culpa; tamen post tantùm non potest esse sine culpa, nisi gratiam habeat.*

Dices 2. cum Vasquez: Homo sine gratia per actum contritionis vel amoris justificatur; nam teste Augustino lib. 2. contra Cresconium, *à peccatis mundamur sacrificio cordis contriti.* Et Veritas ipsa apertè id significavit, dum de muliere peccatrice & pœnitente pronuntiauit, Lucæ 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm.* Ergo gratia non est sola justificationis forma.

Respondeo, quod cùm macula peccati sit privatio gratiæ habitualis voluntariè inducta, exigit quidem necessariò actum contritionis, quo voluntarium illud inquinamentum retra-

ctetur ; ſed inſuper indiſpenſabiliter exigitur gratia,ut privatio illa expellatur. Quare contritio , cæterique pii motus ſunt quidem diſpoſitiones ad juſtificationem neceſſariò deſideratæ, ſed non ſunt ipſa juſtificationis forma;impetrant veniam & remiſſionem, ſed non ſunt ipſa remiſſio peccatorum ; promittitur illis indulgentia, quia cor contritum & humiliatum Deus non deſpiciet, ſed non ſunt ipſa indulgentia. Gratiæ ergo eſt formaliter juſtificare , & gratiæ ſolius; imò juſtificatio non poteſt eſſe opus gratiæ ſanctificantis,niſi ſit opus ſolius, quia idem effectus formalis non poteſt à duplici forma proficiſci; effectus enim formalis forma eſt ut communicata ſubjecto,unde nequit eſſe idem effectus,ſi non ſit eadem forma.Porrò Scripturæ & Patres amori , & pœnitentiæ juſtificandi vim, tanquam diſpoſitionibus aſſerunt , non tanquam juſtificationis formis.

Dices 3. cum Marco Serra : Licèt juxta vim ordinariam ſola gratia habitualis ſit una juſtificationis forma, attamen per abſolutam Dei potentiam actus contritionis & dilectionis poſſe eſſe formalem juſtificationis cauſam ; quia elicito ab homine actu contritionis,& dilectionis, nulla neceſſitate propellitur Deus , ut gratiam habitualem infundat, ſed ab ea poteſt infundenda abſtinere. At tunc homo juſtificaretur , fieretque Deo gratus ; nam *omnis qui diligit , ex Deo eſt*, 1. Joan.4. Et *qui diligit me, diligetur à Patre meo* , Joan. 14. Et certè incredibile , & fermè inintelligibile eſt , hominem toto corde Deum ſincerè diligere , & ſimul in peccato mortali Deo infenſum permanere ; Deo , inquam, qui diligentes ſe diligere , & ſola ſe eſſe
cordis

cordis caſti dilectione contentum, tam crebrò aſſeverat.

Reſpondeo in cauſis formalibus non habere locum diſtinctionem potentiæ ordinariæ, & extraordinariæ; quia cùm effectus ſuos per ſolam ſui communicationem præſtent, non poſſunt ſupernaturaliter efficere quod nequeunt naturaliter operari; omne quippe adventitium ſi mutet entitatem, jam non erit eadem forma; ſi non mutet, immutatus erit etiam effectus, cum effectus ſit ipſa forma, & præterea nihil. Ergo ſi actus contritionis non ſit naturaliter idonea juſtificationis forma, neque id vi ulla ſupernaturali conſequetur. Et quia naturaliter, & eſſentialiter ſolam diſponendi ad juſtificationem virtutem habet, quidquid illi divinitus adjiciatur, nunquam tamen forma juſtificationis evadet; maximè quia peccatum habituale eſt privatio gratiæ habitualis. Quandiu ergo iſta aberit, tandiu illa aderit, donec adveniat gratia vel accidentalis, quæ eſt gratia ſanctificans; vel ſubſtantialis, quæ eſt unio hypoſtatica. In caſu ergo illo metaphyſico & ſuavi Dei providentiæ repugnanti, quo Deus diligenti gratiam non infunderet, nondum juſtificaretur, ſicut nondum igniret lignum calidum ut octo, cui divinitus forma ignis denegaretur: diligeretur quidem à Deo dilectione diſponente ad juſtificationem, ſed non dilectione amicitiæ, quæ naturæ communionem vel ſupponit, vel certè infundit. Porrò cùm Scriptura ait, omnem qui diligit, ex Deo eſſe, loquitur de ſolito agendi curſu, quo dilectio à gratia indivulſa eſt; vel ſignificat dilectionem à Dei auxilio ſpecialiter permovente proficiſci. De caſu autem metaphyſico,

qui nunquam contigit, nunquam contingit, nunquam continget, sermonem non habet.

Dices 4. cum Baptista Gonet existimante hominem in statu naturæ puræ constitutum, & ad ordinem supernaturalem nequaquam evectum, posse sine intrinseco gratiæ habitualis dono justificari, postquam in peccatum mortale prolapsus est. Peccatum habituale hominis in natura pura constituti non est privatio gratiæ habitualis, sed solius rectitudinis naturalis & conversionis ad Deum, ut naturæ authorem: ergo non esset in illo statu opus gratia, sed unus sufficeret dilectionis, & contritionis naturalis actus, adjuncto extrinseco Dei favore rationem offensæ condonantis. Adde quod si ad remittenda status illius delicta, necessaria foret gratiæ habitualis infusio, permanente illo statu, impossibilis esset remissio peccatorum, quæ solâ gratiâ secundùm nos haberi potest; gratia verò statum naturæ puræ statim evehit, & unà extinguit: consequens autem non videtur verum, alioquin homo in illo statu permanens semper miser sine remedio, sine resurgendi spe, sine beatitudinis acquirendæ potestate existeret; ex quo ulteriùs sequeretur, statum illum esse impossibilem, cùm suavitati divinæ providentiæ repugnet hominem in statu illo condere, in quo irreparandæ miseriæ adigatur. Ergo sine gratia habituali solus contritionis naturalis actus peccato miseriæ in statu illo mederetur.

Respondeo, unam Dei gratiam unum esse peccati remedium, ne Christus gratis mortuus esse credatur, evacueturque crux Redemptoris, si in natura conveniens possit inveniri peccati medi

medicina. Certè nihil opportunius, nihil auspicatius, nihil acceptius audient Pelagiani, quàm si ipsis dicatur, in naturæ thesauris consentaneum inveniri posse peccati remedium, & idoneam consequendæ beatitatis viam. Cùm enim ipsi contenderent, hominem in statu naturæ puræ conditum esse, ad adjuvandam, roborandamque causam suam, principium illud læti arripient, aientque gratiam omnem supernaturalem, & habitualem, & actualem ad melius duntaxat desiderari, cùm possit homo naturalibus morbis naturali medicamine subvenire. Labascet ergo, & ab imis fundamentis subruetur tota Augustinianæ doctrinæ moles, uni illi fulcro innixa, uni principio superstructa: *Gratia liberatoris una est lapsis reparandis medicina.*

Instantiis porrò in contrarium non solùm responsione, sed etiam manifesta confutatione occurrit dudum ex Augustino S. Thomas. Etenim in omni statu (& sic priori argumento fit satis) macula peccati est essentialiter privatio gratiæ. Quia licèt in statu illo non esset gratia debita (sicut nunquam debita esse potest, ne gratia esse desinat;) natura tamen rationalis esset illius capax: quam sanè capacitatem peccati cujusvis mortalis macula enecat, & absumit quandiu ipsum peccatum manet, cùm nullâ potentiâ peccatum valeat cum gratia sociari: sufficit autem ad rationem privationis, ut sit carentia formæ in subjecto ad illam recipiendam apto. Ergo cùm per quodlibet peccatum mortale aptitudinem illam sibi homo adimat, planum est, peccatum in omni statu esse gratiæ privationem, cùm formam expellat, non quam jure homo exigat, sed cujus aptus sit. Ergo licèt ho-

mo antequam peccet, *potuerit esse sine gratia, & sine culpa* (verba sunt S.Thomæ suprà laudati, & sermonem habentis de statu naturæ puræ; nam in hoc naturæ lapsæ statu non potest homo esse sine culpa, & simul sine gratia, sed alterutrâ necessariò afficitur ;) *tamen post peccatum non potest esse sine culpa, nisi gratiam habeat.*

Ad additamentum alibi, dum de peccatis, & de statu naturæ puræ disputabamus, satis superque respondimus, illudque ultrò libentesque admisimus, quod pro inconvenienti subinfertur; nimirum hominem in illo statu per se misero semel lapsum citra omnem remedii reparantis spem labi, tandiuque casum illum desperatum esse, & insanabilem, quandiu non evehetur ad statum gratiæ, quâ solâ sarciri peccati damna, solâ peccatum ipsum deleri potest. Unde etiam intulimus, statum illum esse de potentia ordinaria impossibilem, & suavitati divinæ providentiæ repugnare; nec alio modo esse possibilem, quàm eo ferè, quo potest Deus habenti gratiam charitatem auferre, habenti animam intellectum, aliasve vires potest adimere, videnti Deum concursum ad amorem potest negare; qui casus prorsus nec contigere unquam, nec contingunt, nec contingent aliquando.

Nec desunt momenta rationum, quibus hæc certissima veritas stabiliatur. Tum quia non est efficacior actus dilectionis & contritionis merè naturalis in statu naturæ puræ, quàm actus dilectionis & contritionis supernaturalis in statu naturæ lapsæ. Ergo si iste in statu naturæ lapsæ nequeat esse justificationis forma, nec ille in statu naturæ puræ. Tum quia quod est essentialiter dispositio ad effectum formalem alicujus

formæ

formæ, nunquam, vel nusquam potest esse forma, ad cujus effectum disponit, sicut calor ad ignem in nullo statu potest esse forma ignis: sed actus contritionis ex sua essentiali ratione habet duntaxat esse dispositionem ad formam justificationis, cũ ex sua natura sit essentialiter fluens & transiens; forma verò justificans habeat esse ratum & permanens in subjecto. Ergo impossibile est, actum contritionis esse in aliquo statu justificationis formam. Denique non potest homo justificari sine speciali Dei singulariter diligentis favore peccatum condonante, & injuriam remittente, quo Deus fiat offendenti pacatus; nondum enim remittitur injuria, quandiu offensi animus offendenti infensus est. Atqui singularis ille, & præcipuus Dei diligentis favor effectum permanentem peccatori imprimit, ratione cujus congruum evadat divinæ dilectionis objectum; cùm amor divinus à nullo bono creato inescetur, nullam bonitatem supponat, sed amando creet & infundat, ut tam frequenter Angelicus Doctor inculcat: illud verò permanens, quod Deus specialiter amando infundit, nec aliud esse, nec intelligi potest, quàm gratia, ut idem S. Præceptor suprà dicebat. Ergo una gratia in omni statu una est justificationis forma, nec alia esse potest. Nec satisfacit Gonetus, dum ait, actum contritionis esse effectum sufficientem amoris Dei specialis in statu naturæ puræ. Non, inquam, satisfacit; tum quia actus nequit esse permanens divinæ dilectionis objectum, cùm sit essentialiter aliquid transiens. Tum quia simili modo dicent Vasques & Serra, actum contritionis supernaturalis esse sufficientem Dei supernaturaliter amantis effectum, con-

ruentque illa omnia argumenta, quibus ipse Authores illos impugnat, ut consideranti perspicuum est. Alias hujus assertionis rationes producit noster Joannes à S. Thoma *disp.27.art.2.* ubi nostræ sententiæ astipulatur, sed adductæ ex principiis S. Thomæ depromptæ, & ex ipsis adversariorum fundamentis erutæ planè sufficiunt.

Corollarium IV.

Præclarus ad gratiam dispositionum apparatus exigitur, quæ quidem dispositiones etiam ultimæ, non à gratia habituali, sed ab auxilio actuali proficiscuntur.

EXplicantur, & probantur singula. In primis requiri dispositiones ad gratiam recipiendam, pios nimirum voluntatis motus à Deo per Christum præveniente gratiâ excitatos, de fide est. Disponuntur enim, ut docet Tridentinum *sess.6.cap.5.& 6.* qui per peccatum à Deo aversi erant, per ejus excitantem, atque adjuvantem gratiam ad convertendum se, ad suam ipsorum justificationem eidem gratiæ liberè assentiendo, & cooperando. *Disponuntur autem,* addit, *ad ipsam justitiam, dum excitati divinâ gratiâ, & adjuti, & fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum, credentes vera esse quæ divinitus revelata, & promissa sunt. : : : Et dum peccatores se esse intelligentes, à divina justitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei mise*

misericordiam se convertendo in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore, illumque tanquam omnem justitiæ fontem diligere incipiunt, ac propterea moventur adversùs peccata per odium aliquod, & detestationem.

Ratio generalis est, quia sicut per gratiam habetur participatio divinæ naturæ, quâ homo amicus Dei constituitur, ita per peccatum homo fit voluntarius Dei hostis, participationem divinæ naturæ in se extinguens. Ergo ut homo justificetur, utque gratia infundatur, priùs naturâ exigitur, ut voluntariam gratiæ jacturam homo piis actibus voluntariè retractet; quid enim justius, quàm ut qui per inordinatos corruptæ voluntatis motus gratiam amisit, fontem vitæ dereliquit, foditque sibi cisternas dissipatas, per motum rursum actualem ad Deum se convertat, ad Deumque redeat, cui non loco, sed affectu proximi sumus, ut gratiam consequatur. Certè quandiu non erit hujusmodi retractatio, semper indispositum erit cor, semper imparatum, semper gratiæ adventui clausum; quia sicut nulla forma potest esse nisi in materia disposita, & multò minùs in indisposita recipi nequit; ita justificationis forma nunquam animam sanctificabit, nisi voluntariè positus peccati obex voluntariè auferatur. Atqui motus illi fidei, spei, dilectionis Dei, contritionis, detestationis peccati, ad infusionem gratiæ prærequisiti habent rationem veræ dispositionis ad gratiam, tum quia animam ad gratiam coaptant, tum quia sunt ordinis supernaturalis, tum quia ut sunt ab efficaci Dei moventis auxilio, infallibilem habent cum gratia connexionem. Ergo pii illi motus ad justificationem prærequisiti habent quidquid

ad

ad rationem veræ dispositionis desiderari solet.

Confirmatur id ipsum,& explicatur amplius. Licèt non possit homo propriis naturæ viribus se ad gratiam præparare, cùm dispositio debeat esse ejusdem ordinis cum forma, & quidquid homo ex viribus naturæ conetur, sit ordinis naturalis, gratia verò sit ordinis supernaturalis, unde & in Scripturis dicitur: *Præparatur voluntas à Domino.* Et iterum: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* Attamen homo supernaturali Dei auxilio adjutus potest sese ad gratiam præparare, & in hoc sensu verum est illud Proverb. 16. *Hominis est animam præparare.* Illud itidem Matth. 25. *Dedit unicuique secundùm propriam virtutem*, id est, juxta conatum liberi arbitrii à Deo moti, & excitati. Et sanè illud pueros inter & adultos interest, quod in pueris gratia nullum exigit dispositionis apparatum, quia cùm non propria, sed capitis, id est Adami voluntate peccarint, ut gratiam recuperent in baptismo, sola sufficit secundi Adami, id est Salvatoris Christi Domini voluntas, ob cujus merita gratiâ donantur, quâ fuerant alterius voluntate privati; & quidquid nonnulli veteres, quidquid nonnulli moderni excogitent, quo volunt animam pueri ad gratiam apparari, merum commentum est, cùm gratia è potentia obedientiali animæ pueri educatur, quæ solâ agentis omnipotentis virtute paratur. Nec magis gratia exigit dispositionem in puero, quàm exigat id quod pro dispositione confingitur. At verò adulti propriis actibus gratiam amittunt, voluntariè à bono incommutabili ad commutabilia

conver-

convertuntur, & stercora amplexati utendis fruuntur, fruendis utuntur, vel potiùs cordis perversitate abutuntur. Ut ergo in gratiam cum Deo redeant, ad ipsum debent propria cordis contriti & humiliati voluntate converti, qui ab ipso fuerant propriâ luxuriantis, & elati cordis voluntate aversi. Neque id solùm in pœnitentibus necessarium est, sed etiam in adultis, qui nullo præcedente peccato justificantur, ut in Angelis, & Adamo contigit; quia Deus nunquam dat gratiam suam nisi volentibus, nec diligit nisi diligentes se: ut ergo homines congruum reddat suæ specialis dilectionis objectum, priùs illos gratiâ suâ actuali reddit sui dilectores, facitque eos sitire justitiam priùs naturâ, quàm ut eam illis impertiatur. Sed de illis magis dum de pœnitentia.

Dices: Si hominis pœnitentis motus ad gratiam ex natura rei disponerent, homo esset causa efficiens principalis gratiæ; causa quippe ultimæ dispositionis physicæ ad formam est etiam causa formæ & compositi; sicut quia homo generans est causa principalis dispositionis ad animam rationalem, est etiam causa hominis geniti, tametsi anima rationalis à solo Deo creetur. Atqui nulla dari potest causa principalis gratiæ, ut suprà ostensum est. Ergo nulla quit dari physica ad gratiam dispositio.

Respondeo tunc solùm causam principalem dispositionum ad formam esse causam formæ, quando forma educitur de potentia naturali subjecti; si verò è potentia obedientiali educatur, vel è nihilo creetur, tunc agens creatum producens dispositiones, nequaquam producit formam, sed ab alio producendam exigit; quia agens

agens creatum in potentiam obedientialem soli Deo subditum agere nequit, & multò minùs creare. Idque exemplo in objectione allato claret; homo enim producens physicas ad introducendam animam rationalem dispositiones, non propterea animæ rationalis est causa præcipua; est tamen hominis geniti causa principalis, quia anima creata ex vi positarum à generante dispositionum materiæ præparatæ unitur. Gratia autem sanctificans, etsi non creetur nisi lato modo, quia ex nihilo meritorum infunditur (quo sensu intelliguntur Scripturæ aientes cor mundum creari, justos creari in Christo Jesu, esse novas creaturas, ut patet *Psalm.* 50. *Ephes.* 2. *& Gal.* 6. Attamen non nisi de obedientiali animæ potentia educitur generatione spirituali, quâ filii Dei simus, & ex Deo nascimur.

His adde primò, pios voluntatis sese convertentis motus non esse physicas ad gratiam dispositiones, nisi prout ab auxilio supernaturali procedunt; unde licèt homo sub adjutorio gratiæ sit motuum illorum causa præcipua, non tamen est causa gratiæ justificantis, quæ ab eo solo producitur, à quo adjutoria gratiæ actualis proficiscuntur. Ita clarè indicat D. Thomas hîc q.112. art.3. *Præparatio ad gratiam alio modo potest considerari secundùm quod est à Deo movente, & tunc habet necessitatem ad id, ad quod ordinatur à Deo, non quidem coactionis, sed infallibilitatis: quia intentio Dei deficere non potest, secundùm quod August. dicit in lib. de prædest. Sanct. quod per beneficia Dei certissimè liberantur quicumque liberantur. Vnde si ex intentione Dei moventis est quod homo, cu-*

jus cor movet, gratiã consequatur, infallibiliter illam consequitur, secundùm illud Joan.6. *Omnis qui audit à Patre, & didicit, venit ad me.* Adde secundò, causam introducentem physicas dispositiones, esse etiam causam principalem formæ, quando ad introductionem istius nulla exigitur conditio ab alio agente pendens; at præter positas à pœnitente dispositiones opus est prætetea Dei dignantis, & miserantis favore & benevolentia dispositiones acceptante. Nam ut dicitur Rom.9. *Non est volentis, neque currentis, sed miserẽtis Dei.* Tit.3. *Non ex operibus justitiæ, quæ fecimus nos, sed secundùm suam misericordiam salvos nos fecit.* Unde absolutè *Rom.* 3. dicimur *justificati gratis per gratiam ipsius.* Quibus verbis non excluditur cooperatio, & concursus liberi arbitrii ab auxilio divino præmoti, sed significatur solùm & auxilia divinâ misericordiâ dari, & etiam iis datis primam gratiam hominem non promereri. *Quia nihil eorum, quæ justificationem præcedunt* (ut sacrum Tridentinum Concilium *sess.6.cap.*8. docet) *sive fides, sive opera, ipsam justificationis formam promeretur.*

De dispositionibus sigillatim.

Sed de dispositionibus illis in speciali paucis agendum est. In primis requiritur fides; nam *sine fide impossibile est placere Deo*, ut dicitur *Hebr.*10. Fide etiam ad Deum accedimus, juxta illud Hebr. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, &c.* Fide credimus vera esse quæ divinitus revelata & promissa sunt. Fide domus Dei fundatur, sicut spe erigitur, perficienda

charitatis amore. Fide voluntas illustratur, eique finis supernaturalis ostenditur, ad quem si justificari avet, converti tenetur.

Sed ad justificationem sola, & otiosa fides non sufficit, quæ teste Beato Jacobo cap.2. suæ epist. *sine operibus mortua est.* Nec obest, quod in Scripturis non semel dicatur, hominem justificari per fidem, justum ex fide vivere, qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvandum esse: non obest itaque; ea enim verba, ut Trident. *sess.6. cap.8*.docet, in eo sensu intelligenda sunt, quem perpetuus Ecclesiæ Catholicæ consensus tenuit, & expressit: ut scilicet per fidem ideò justificari dicamur, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis, sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum ejus consortium pervenire.

Observant etiam Interpretes eruditi, Apostolum commendando fidem non excludere opera sanctitatis, quæ tam crebrò, tam seriò in omnibus epistolis tanquam omninò necessaria inculcat vir divinus; sed opera duntaxat legalia, seu legis Judaïcæ cæremonias morte Christi abrogatas. Unde signanter *Rom.3*.ait: *Arbitrabamur justificari hominem per fidem sine operibus legis*, non Decalogi, quæ naturalis est & indispensabilis; sed cæremonialis, & merè Judaïcæ. Unde Hieronymus locum Apostolicum interpretatus, & confidentiam nostri temporis Calvinistarum, totam justificationem uni fidei justitiam Christi sibi etiam post infinita scelera sine ulla satisfactione applicanti, asserentium prænoscens, sic nefarium errorem & omnium vitiorum caput jugulat: ***Abutuntur quidam hoc loco ad destructionem operum justitiæ, solam fidem posse sufficere affirmantes***

mantes, cùm tamen alibi dicat Apostolus: Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Id ipsum docent alii Patres alibi laudati. Tritum est illud August. serm. 237. *Attende ad ipsum fidei nomen; fides enim appellata est, quia fit quod dicitur: fac quod dicis, & fides est.* Succinit Bernardus: *Qui fidem tuam*, inquit, *ab actu dividis, fidem perimis tuam; fides enim sine operibus mortua est. Munus mortuum offers. Quæ hostia pacifica, ubi discordia? Non Deum placas, sed offendis discors tibi.*

Deinde igitur præter fidem desideratur motus spei; *nemo* enim, ut Ambrosius ait, *potest agere pœnitentiam, nisi qui speraverit indulgentiam.* Unde motum illum requirebat Salvator Marc. 10. *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.* Requirebat & Apostolus Rom. 8. *Spe salvi facti sumus.* Requirit & ratio; nam tantum justificationis bonum nemo adultus habet, nisi qui petit; nec petit, nisi qui obtinere à Deo per Christum confidit. Opus est etiam dilectione, quia universa delicta operit charitas, & Magdalenæ dimissæ sunt peccata multa, quia multùm dilexit. Converti etiam ad se homines in toto corde postulat; quæ cordis conversio, & totalis conversio sine amore Dei nec esse, nec intelligi potest. Certè justificatio sine justitia hominis esse nequit, ut nomen ipsum indicat: at justitia sine charitate nulla est, quia prima justitiæ regula est Deo amorem reddere, quem debemus, tandiuque homo injustus est, quandiu tributum tam justum non persolvit. *Charitas inchoata*, inquit August. lib. de nat. & grat. cap. ult. *inchoata justitia est; charitas provecta, provecta justitia est; charitas perfecta,*

perfecta

perfecta justitia est. Certè si, teste Apostolo, qui charitatem non habet, nihil est, quomodo qui charitatem non habet, justus esse potest? Nam qui justus est, utique aliquid est, non nihil. Unde etiam infert Bernardus serm. 27. in Cant. *Quantitas cujuscunque animæ æstimetur de mensura charitatis, quam habet, ut verbi gratiâ, quæ multùm habet charitatis, magna sit; quæ parum, parva; quæ verò nihil, nihil, dicente Apostolo, Si charitatem non habuero nihil sum.* Denique exigitur, ut justificandus post peccata actus contritionis, seu doloris ab amore Dei imperatos eliciat, quibus peccatum detestetur; pœnitere enim eum injuriæ Deo illatæ, & juris divini læsi oportet. Quomodo autem de Deo offenso dolebit, nisi ejus honorem amet? Quomodo injurias divinas lamentans planget, nisi bonum divinum diligat, quod tam audaci scelere attentavit? Quomodo rationem ultimi finis à Deo, quantum in ipso fuit, ablatam restituet, nisi illam amore reddat, ad illumque accedat affectu, qui solum sibi cor præberi concupiscit. Sed de his Deo benè vertente operosiùs in tractatu de pœnitentia differemus, ubi etiam demonstrabimus, implicare contradictionem, posse adultum sine ullo liberi arbitrii motu justificari.

Pii voluntatis motus, justificationi prævii, nullatenus à gratia habituali, sed ab uno Dei moventis auxilio proficiscuntur.

Hanc ultimam speculationis partem subtiliorem magis quàm necessariam breviter cum Joanne

Joanne à S. Thoma, Araujo, aliisque adversùs nonnullos Thomistas, quibus subscribit novissimè Baptista Gonetus, uti probabiliorem, & juxtà intelligibiliorem paucis defendimus, ut ad utiliora, minusve spinosa festinemus.

Hanc autem nostram sententiam ita disertè, ita luculenter tradunt Concilia, Patres, & post illos Angelicus Doctor, ut de eorum mente hac in parte dubitare sit tenebras in splendentis solis meridie comminisci. Quid enim apud Concilia & Patres inculcatius, quàm omnes pietatis motus justificationi prævios à preveniente & excitante Dei moventis auxilio proficisci, gratiáque secundùm liberi arbitrii à Deo moti dispositionem infundi? Certè Tridentinum *sess. 6. cap. 5. & can. 3. 4. & cap. 7.* omnem ad justificationem dispositionem in prævenientis gratiæ motionem refundit, & gratiæ habitualis in justificatione infusæ gradum libertatis conatui ab auxilio Dei præmoto respondere docet. *Ut qui per peccatum à Deo aversi erant,* inquit cap. 5. *per ejus excitantem, atque adjuvantem gratiam ad convertendum se, ad suam ipsorum justificationem eidem gratiæ liberè assentiendo, & cooperando disponantur.* D. etiam Augustinus dispositionem ad justitiam, non justitiæ infusæ, sed adjutorio Christi cor tangenti asserit, *Ideo quippe scriptum est, hominis est præparare cor,* inquit lib. 2. cont. duas epist. Pelagian. cap. 8. *quia homo præparat cor, non tamen sine adjutorio Dei, qui tangit cor.* Adjutorium autem quo Deus hominis se præparaturi tangit cor, est gratia actualis, non habitualis.

Perpetuus etiam est in hac doctrina S. Thomas. *Conversio est,* inquit 1. p. q. 62. art. 2. ad 3. *per quam aliquis præparat se ad gratiam habendam,* &

& ad hanc non exigitur aliqua habitualis gratia, sed operatio Dei ad se animam convertentis. Si ad præparationem non exigitur gratia habitualis, profectò à gratia habituali non procedit præparatio; id enim maximè exigitur, sine quo res non fit. *Ad hoc quod præparet se homo ad susceptionem doni gratiæ habitualis, non oportet præsupponere aliquod aliud donum habituale in anima, quia sic procederetur in infinitum: sed oportet præsupponi aliquod auxilium gratuitum Dei interiùs animam moventis, sive inspirantis bonum propositum,* inquit *lib.2.q.109. art. 6.* Ergo dicere ultimam ad gratiam dispositionem ab auxilio Dei moventis non fluere, est manifestè S. Thomæ contradicere. *Quæcumque præparatio in homine esse potest,* ait q.112. art.2. *est ex auxilio Dei moventis animam ad bonum.* Si quæcumque præparatio possibilis in homine est ex auxilio Dei moventis: ergo & ultima dispositio ad gratiam justificantem. Sed si dubitas, ne S. Præceptor sub cujuscumque præparationis nomine ultimã dispositionẽ non intellexerit, euge ad id quod ait 3. p.q.89.art.1. ad 2. *Actus primus pœnitentis se habet ut ultima dispositio ad gratiam consequendam, alii verò sequentes actus pœnitentiæ procedunt jam ex gratia & virtutibus.* Vides S.Doctorem ibi discrimen illud inter actus ad justificationem disponentes, & justificationem consequentes statuere, quòd posteriores ex gratia habituali procedunt: ergo priores ex solo Dei moventis auxilio proficiscuntur.

Id ipsum apertè deducit Joannes à S.Thoma Angelicæ D.Thomæ doctrinæ callentiã & penetratione nulli secundus, *ex q. 28. de verit. art.8.*

art. 8. ubi S. Doctor ex professo impugnat sententiam affirmantem gratiam habitualem mediâ contritione causare remissionem peccatorum, quia gratia habitualis contritionem causalitate præcedit; hanc, inquam, sententiam sic impugnat: *Si gratia per actum contritionis & fidei formata causat remissionem culpæ, causabit eam per modum causæ efficientis, quod esse non potest. Nam causa effectivè destruens aliquid, priùs ponitur in esse, quàm id quod destruit, sit in non esse; non enim ageret in ejus destructionem, quod jam non est: unde sequeretur quod gratia priùs esset in anima, quàm culpa esset remissa, quod est impossibile: unde patet quod gratia non per aliquam operationem est causa remissionis culpæ, sed per informationem subjecti.* Vides manifestam adversæ sententiæ jugulationem. Nam oppositi Authores docent, peccatum à gratia habituali remitti mediis actibus pœnitentiæ à gratia habituali, non ab auxilio actuali profectis. Ratio etiam D.Thomæ in illo testimonio argumentoso inclusa peræquè adversariorum sententiam explodit, ac veterum Theologorum placitum, quod ibi S.Thomas confutat. Etenim si ideo non potest gratia efficienter destruere peccatum per contritionem, quia deberet priùs existere quàm peccatum remitteretur, profectò non minùs repugnat gratiam habitualem in suam ultimam dispositionem efficienter influere, cùm non minùs deberet existere ut dispositionem produceret, quàm ut peccatum aboleret.

Obscurant præclarissima testimonia adversarii distinctionibus inconditis, extortis, nec solùm inintelligibilibus, sed etiam solitæ S.Thomæ

mæ loquendi claritati injuriis. Quid enim in doctrina D. Thomæ peregrinum magis, quid ad dicendum obscurius, quid ad audiendum ingratius, quàm gratiam habitualem considerari posse, & in infundi, & ut infusam; & in fieri, & in facto esse; & ut habet esse fluens, & ut habet esse ratum, seu & ut emanat à Deo, & ut stat; priori ratione dispositiones efficere, posteriori eas sequi; sub primo munere præviam esse, sub secundo pedissequam; in primo rationis puncto communicari, in secundo recipi; primo modo habere rationem auxilii moventis, secundo rationem formæ stantis. Qui potest capere capiat, qui habet aures audiendi audiat. Verùm in hujusmodi tricis suâ satis implicatione ingratis explicandis, extricandisque non immorabor. Tum quia nedum gratia in facto esse, sed etiam in fieri considerata dispositionum præviarum apparatum exigit; non enim à Deo infunditur, nisi in subjectum præparatum: ergo non minùs repugnat dispositiones ad gratiam justificantem præparantes esse effectivè à gratia habituali ut est in fieri, quàm esse ab eadem ut est in facto esse; sicut enim gratia habitualis subjectum dispositum exigit ut fiet, ita & ut fiat. Tum quia hac distinctione incredibilis confusio, & æquivocatio asseritur D. Thomæ Doctorum omnium limpidissimo & accuratissimo. Cùm enim infinitis in locis dicat præparationem ad gratiam habitualem esse ab auxilio Dei moventis, si per auxilium Dei moventis gratiam habitualem in fieri intellexit, gratiam actualem cum habituali millies confudit; quas tamen tam studiosè distinguere solet. Certè si vera est adversariorum sententia, vix ac ne vix quidem refutari poterit illius recentioris

confutata

confutata alibi sententia, qui unam gratiam habitualem ab Augustino propugnatam contendit, unam ab Aquinate intentam; omnia enim, quæ de vi, impulsu, & impressione divinorum auxiliorum SS. Augustinus & Thomas edisserunt, facilè ille de gratia habituali ut in fieri interpretabitur, vel alias nihilo meliores distinctiones comminiscetur, si prout libet distinctiones confingere, & clarissima testimonia subterfugiis eludere liceat.

Ratio fundamentalis est, quia gratia habitualis necessariò supponit dispositiones effectas & productas, cùm non detur nisi subjecto disposito, & quia per actus illos dispositum est. Sed quod supponit dispositiones effectas & productas, eas non efficit, nec producit, alioquin actum ageret, & prius esset res paranda, quàm præparatio; quod est inintelligibile. Non supponit autem eas productas ex viribus naturalibus liberi arbitrii: Ergo supponit eas productas ab homine auxilio Dei moventis adjuto, & prævento. Neque id solùm verum est de gratia in facto esse, sed etiam de illa ut est in fieri, ut solitus adversariorum cavillus elidatur; quia non solùm gratia facta, & permanens exigit subjectum dispositum, sed etiam gratia non fit, nec infunditur, nisi quia subjectum dispositum est: gratia enim non fit in aëre, vel in concavo lunæ, vel suspensa est ad ostium animæ, sed fit in subjecto, & subjecto disposito per pios actus ab auxilio divino inseminatos. Certè non est munus formæ præparare sibi materiam, vel subjectum disponere, sed subjectum ab agente dispositum afficere, & præparatum informare. Ergo gratia non dispositiones efficit, sed effectas supponit, ut ipsa

dispositionis nomenclatura per se indicat. Dispositio enim ad formam recipiendam priùs naturâ effecta est, quàm forma recipiatur: quod si procedit effectivè à forma, formam existentem utique præsupponit; forma autem accidentalis non præsupponitur existens, nisi in subjecto recepta, cùm ejus esse sit inesse: forma autem recepta dispositione non eget ut recipiatur, ut patet.

Objicies primò authoritatem S. Thomæ *in 4. dist. 17. q. 1. art. 4. q. 2.* ubi sermonem habens de piis illis motibus, qui ad justificationem disponunt, sic habet: *Cùm isti motus qui sunt in ipsa justificatione impii, sint quasi dispositio ultima ad gratiæ susceptionem, suo modo præcedunt quidem in via causæ materialis, sed sequuntur in via causæ formalis.* Et 1. 2. *q.* 113. *art.* 8. *ad* 2. ait: *Dispositio subjecti præcedit susceptionem formæ ordine naturæ, sequitur tamen actionem agentis, per quam etiam ipsum subjectum disponitur; & ideò motus liberi naturæ ordine præcedunt consequutionem gratiæ, sequuntur autem gratiæ infusionem.* Denique S. Doctor ad justificationem nullum præter gratiam habitualem auxilium videtur admittere. *Tota justificatiò impii*, inquit art. 7. *originaliter consistit in gratiæ infusione; per eam enim & liberum arbitrium movetur, & culpa remittitur.* Ubi S. Doctor non loquitur de auxilio actuali, cùm per illud peccatum non remittatur.

Respondeo, his testimoniis nihil effici. Primum quidem nihil concludit; verum siquidem est, pios motus præcedere gratiam in genere causæ materialis (dispositio enim reducitur ad causam materialem, quia materia non causat nisi

nisi ut dispofita) & sequi gratiam in genere causæ formalis;nam gratia adveniens eas informat, perficit , & meritum ipsis confert. Quod verò dispositiones gratiam in genere causæ efficientis sequantur, nunquam, & nusquam dixit. Secundum testimonium nihilo magis urget ; non enim dixit D.Thomas,dispositionem quæ præcedit susceptionem formæ , sequi actionem formæ,sed sequi actionem agẽtis,quo quidem nihil verius, sed nihil contra nos infirmius : unde rectè infert S.Doctor, quod motus liberi arbitrii præcedit naturæ ordine gratiæ habitualis consequutionem,sequitur autem gratiæ actualis infusionem. Tertium denique testimonium non est fortius ; ibi enim loquitur S. Doctor de gratia actuali, & ciente ad pios motus : unde formaliter, & accuratè de more loquens , non dixit , in ea consistere formaliter & essentialiter justificationem, & culpæ remissionem, sed *originaliter*; quia origo & initium justificationis in auxilio prævenientis gratiæ positum est.

Objicies secundò : De ratione actus vitalis est ut procedat à principio proximo vitæ, ut conjuncto principio radicali , ut patet in omnibus actibus vitalibus,tam corporeis, quàm spiritalibus,qui procedunt à potentia conjuncta animæ: sed actus contritionis & charitatis sunt vitales vita supernaturali , nam justus ex fide per dilectionem operante vivit. Ergo procedunt ab habitibus charitatis & pœnitentiæ , ut conjunctis gratiæ sanctificanti.

Respondeo hoc argumentum , cui multùm confidit Gonetus , manifestè Thomistarum doctrinâ confutari,qui una voce dicunt, habituum supernaturalium influxum auxilii actualis su-

pernaturalis influxu posse suppleri. Sic Paulus Dei visionem elicuit, non per habitum luminis gloriæ, sed impressione luminis transeunter communicati. Et certè non minoris virtutis est auxilium supernaturale Dei moventis, quàm præmotio physica ordinis naturalis. Ergo sicut ista ad naturales actus ciet, quia etsi non sit vitalis ut quod, ut aiunt, est tamen vitalis ut quo; ita illa ad actus supernaturales vitales poterit pariter permovere, quia nimirum divinæ omnipotentiæ & actionis imago est, & radius; quæ proinde omnium quæ in actu sunt, & substantiam, & modum, & vitalitatem attingere valet; quia per se primò attingit rationem entis, & consequenter omnes rationes & differentias entis pervadit, ut profundè alicubi docet D.Thomas. Itaque actus vitalis exigit quidem pro fundamento & principio radicali & proximo naturales facultates in essentia radicatas, putà animam & voluntatem; non tamen necessariò exigit habitum supernaturalem, sed antùm ad meliùs & connaturaliùs operandum. Et ratio horum omnium est, quia nisi supponatur in homine principium radicale & proximum vitæ naturalis, non se movebit homo ad actus suos, quia non habebit internum operationum principium; ut verò eliciat actus supernaturales, exigit duntaxat vim supernaturalem, quâ elevetur ut supernaturaliter efficiat; quod autem vis illa supernaturalis sit habitus, vel motio, perinde est ad supernaturalitatem, quia per alterutram sufficienter elevatur, ut supernaturaliter agat, tametsi habitus desideretur, ut permanenter, & jugiter, & veluti connaturaliter operetur.

Instat Gonetus: Deus non potest supplere vi-

ces principii vitalis; unde si moveret corpus mortuum, motus ille non esset vitalis, quia abesset anima, quæ est principium motus. Hinc etiam fit, Angelos assumentes corpora non vitaliter operari, loqui, comedere, ambulare, quia deest anima, desunt & facultates naturales motuum illorum operatrices. Hinc actus fidei, & spei informis non sunt vitales (fides enim sine operibus mortua est, & qui non diligit, manet in morte:) quia licèt procedant ab auxilio Dei moventis, abest tamen gratia, quæ mediis habitibus est principium radicale vitæ supernaturalis. Ergo necessarius, & indispensabilis est gratiæ habitualis influxus.

Respondeo, Deum non posse supplere vices principii vitalis naturalis, quia absente principio naturali vitæ, non erit principium se movens, quia non erit quod se moveat ab intrinseco; potest tamen habitus suppleri per auxilia, quia in ordine ad operandum id faciunt transeunter auxilia, quod præstant habitus permanenter. Quorum rationem fundamentalem paulò superiùs exposuimus. Ex quibus patet responsio ad duo priora exempla de corpore mortuo, & de corpore ab Angelis assumpto. Exemplum verò fidei & spei informis plus nobis prodest quàm obsit. Etsi enim actus illi non sint perfectè vitales, quia à gratia non proficiscuntur; nec sint meritorii vitæ æternæ, quia abest principium meriti, ideoque dicuntur mortui, quia nihil conferunt ad salutem; attamen reapse vitales sunt, reapse supernaturales: vitales, quia in ipsis eliciendis homo se movet, nec merè passivè se habet: supernaturales etiam, quia & objectum supernaturale sub motivo supernatu-

rali respiciunt, & omnes naturæ possibiles vires ac conatus excedunt. Ergo vitalitas supernaturalis nec necessariò, nec indispensabiliter principium radicale remotum, scilicet gratiam; vel proximum, scilicet habitus supponit. Ergo sicut actus fidei non exigit necessariò habitum fidei, ita nec actus contritionis habitum contritionis, seu pœnitentiæ; neque enim vis Dei moventis ad pœnitendum infirmior est vi, & auxilio ciente ad credendum.

Objicies tertiò: Actus contritionis, & dilectionis perfectæ ad justificationem ultimùm disponentes sunt inclinatio actualis ad bonum divinum, ut in se est: Atqui inclinatio ad bonum alicujus naturæ supponit naturam illam, saltem participatam, ut ab ea procedat. Ergo actus contritionis & dilectionis perfectæ gratiæ habitualis influxum præsupponunt.

Respondeo inclinationem actualem in bonum alicujus naturæ naturam illam præsupponere, quando permanenter, & connaturaliter fluit, secus si solùm transeunter per modum impetus eliciatur; tunc enim sat est, quod ab auxilio fluente divinitus impresso, & habitus vices supplente proficiscatur, ut exemplo visionis Pauli, fidei informis, & aliorum piorum motuum claret. Adde inclinationem ad bonum alicujus naturæ vel supponere naturam, saltem participatam, vel certè ad eam habendam efficaciter conari: sicut calor ad ignem in lignum introductus non supponit naturam ignis in ligno, sed ad eam materiæ ligni asciscendam efficaciter confert. Itaque pii motus ad gratiam justificantem non habitam suspirant, habitam per modum proprietatis consequuntur, non eandem quidem

numero-

numero, sed specie; sicut calor ad ignem dispo-nens non idem numero procedit à forma ignis (nam eâ adveniente in sententia Aristotelis pe-reunt omnes funditus dispositiones, daturque resolutio usque ad materiam primam,) sed idem specie.

Objicies quartò: Actus meritorii vitæ æternæ supponunt gratiam habitualem, & ab ea effecti-vè procedunt; sola enim gratia est principium meriti, quia sola personam reddit acceptam. Atqui actus contritionis & charitatis ultimùm ad justificationem disponentes sunt meritorii vitæ æternæ, *non gratiâ quâ jam habetur, sed gloriâ quæ nondum habetur*. Et ratio esse potest, quia alioquin adultus extra Sacramentum justificatus, & statim post adeptam gratiam ante novos actus pietatis à gratia habituali profectos moriens gloriam sine meritis propriis obtineret; siquidem nullum actum à gratia habituali ortum in illa suppositione eliceret, quod est contra Ecclesiæ sensum gloriam parvulis titulo hæreditatis, adultis verò titulo mercedis merita compensantis asserentem. Ergo dispositiones ad gratiam habitualem ab eadem effectivè fluunt.

Respondeo hoc argumento magis oppositam sententiam premi, quàm nostram. Etenim si pii motus ultimùm ad gratiam disponentes à gratia habituali effectivè procedunt, erunt meritorii primæ gratiæ, cùm illi nihil deesse possit ad meritum gratiæ, sicut nec ad meritum gloriæ; maximè quia cùm secundùm adversarios illi actus sequantur gratiam in fieri, præcedant verò illam ut in facto esse, factum esse gratiæ utique merebuntur. Nec possunt adversarii ullam disparitatis rationem afferre, cur actus illi proceden-

tes à gratia habituali, & eam ut in facto esse præcedentes, non mereantur factum esse gratiæ, sicut merentur gloriæ remunerationem. Nec possunt dicere, idcircò actus illos gratiam non mereri, quia gratia est in subjecto in eodem instanti reali; non, inquam, id potest dici, quia per bona opera justi merentur augmentum gratiæ, tametsi istud in eodem instanti consequantur. At repugnat, hominem posse mereri primam gratiam, cùm principium meriti non possit cadere sub meritum: unde justi *Rom.* 3. dicuntur *justificati gratis*; quia, ut ait Trid. sess. 6. c. 8. *Nihil eorum quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam justificationis gratiam promerentur.* Ergo si dispositiones ad gratiam habitualem præparantes, à gratia habituali prout in fieri procedant, eandem prout in facto esse merebuntur.

In forma ergo directè respondetur, actus ultimò ad justificationem disponentes mereri gloriam æternam, quia etsi à gratia habituali non proficiscantur, ab eadem tamen informantur, perficiuntur, & grati Deo redduntur; neque enim gratiæ productionem aliquo instanti reali antevertunt, sed solo naturæ, & rationis instanti. Deus porrò, qui non juxta nostras distinctionum & prioritatum naturæ tricas opera judicabit, sed quæcumque prout reapse sunt, appendet, opera & actus ab homine grato propter se castè elicita sicut non amare non potest, ita non remunerare nequit. Nec propterea ex nostra sententia sequitur, omnes hominis justi actus, sive naturales, sive supernaturales, esse vitæ æternæ meritorios, utpote cum gratia conjunctos. Non sequitur, inquam, quia ut actus

sint

ſint meritorii præmii eſſentialis, debent vel à gratia habituali procedere, vel ab eadem ſpeciali ratione informari, & ſi barbarè loqui licet, dignificari : actus autem merè naturales, vel ſupernaturales, à juſto ſine imperio charitatis eliciti, à gratia nullam hauriunt dignitatem, ſed merè concomitanter ſe habent, ſicut manducatio non eſt dignior in Rege quàm in plebeio; quia actio illa nullam ordinem, nullam relationem habet ad perſonam regiam quà regiam. At verò actus pii ad gratiam præparantes, cùm habeant rationem cauſæ materialis ad gratiam (id enim omnibus diſpoſitionibus cõmune eſt ex parte materiæ ſe tenere) à gratia ſanctificante ſpeciali modo informantur, perficiuntur, adornantur, ad illamque ſpecialem ordinem, habitudinem, & relationem important : quid ergo mirum, ſi actus illi, tametſi gratiæ habitualis prævii, ei tamen tam intimè uniti dignitatem à gratia hauriant, eique conjuncti homini in ſuppoſitione facta mortem obeunti gloriam ſempiternam comparent.

Inſiſtes : Id ipſum contra nos urget, quod contra adverſarios retorſimus argumentum. Nam ſi pii actus ad juſtificationem diſponentes mereantur gloriam, quæ eſt gratia conſummata, quidni merebuntur gratiam habitualem ?

Reſpondeo eſſe diſparitatem toto cœlo; pii namque motus ad juſtificationem præparantes non merentur gloriam, niſi prout informantur à gratia; unde in inſtanti rationis, in quo nondum intelligitur gratia habitualis, eam non merentur, tametſi ad eam ſub auxilio Dei diſponant. At verò dum merentur gloriam, à gratia

informantur, quæ est unum totius meriti principium. Alia argumenta merè philosophica congerunt adversarii, quibus nostram sententiam impediunt magis quàm enervent: sed his ambagibus animum tuum, mi Theologe, satis jam, superque fatigatum non gravabo magis; facilè enim inficiari est, quod adversarii pro principiis assumunt. Et omissis tot rationum instantium cavillis, ad justificationis gratiam suspiremus, quæ uno reali instanti ab omnipotenti Deo fit, qui nec eget tempore, nec tarda molimina scit, nec causis anceps suspenditur ullis. Sed gratiam actualem, quâ ad tantum beneficium disponimur, jugiter postulemus. Hæc est, quæ mentem radiis illustrat, cor divini amoris igne inflammat, affectus immutat, dura emollit, rigida inflectit, aspera mitigat, frigida accendit, debilia roborat, vaga stabilit, stabilia confirmat.

Multa alia ex principio superiori speculatione stabilito inferri possent consectaria, quæ alibi in decursu Theologiæ pertractantur. Nonnulla etiam sponte fluentia operosè non agitavimus, quia per se patent. Exempli gratiâ, planum est à gratia per modum proprietatis virtutes supernaturales manare; cùm enim gratia hoc ipso, quod sit participatio divinæ naturæ, habeat rationem, & gerat vices naturæ in ordine supernaturali, ei procul dubio titulo connaturalitatis virtutes debentur, quæ sint veluti illius facultates. Hinc etiam sequitur, gratiam à charitate distingui, quia inclinatio & virtus operativa naturæ à natura distinguitur, alioquin similiter dicam, virtutes omnes infusas cum gratia identificari: igitur cùm gratia detesse superna

pernaturale, virtutes verò ad operandum sint institutæ, eas distingui fatendum est: sicut enim essentiam & virtutes in ordine naturali distingui Philosophia docet, ita gratiam à virtutibus distinguit solidior Theologia, quæ supernaturalia & naturalia perficere, non destruere docet. Sequitur demùm gratiam in essentia animæ recipi, quia ut ait D. Thomas, per gratiam regeneramur in filios Dei, cùm per eam natura divina participetur. Generatio autem priùs terminatur ad essentiam, quàm ad potentias: ergo priùs naturâ in essentia animæ recipitur gratia, quàm potentiis insint virtutes infusæ. De certitudine divinæ gratiæ agemus in fine.

REFLEXIO.

Hanc divinæ naturæ participationem, ex qua tot bona nobis patentia, & infinita nos latentia jugiter fluunt, jugiter animo versemus. Miremur quomodo creaturam tantoperè magnificet Deus, quomodo erga hominem apponat cor suum. *O pater misericordiarum*, exclamat Doctor Mellifluus serm. 5. in dedic. Eccl. *quid apponis erga nos cor tuum? Scio, scio: ubi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Quomodo ergo nihil sumus, si thesaurus tuus sumus?* Tantum profectò est generationis spiritualis beneficium, ut non solùm merita excedat & vota, sed etiam de ea ferè, ac de æterna dicere valeamus: *Generationem ejus quis enarrabit?* Fidem tamen tam plenæ solatii veritati ne detrectes. *Mente consurge*, inquit Magnus Chrysostomus hom. 2. in Matth. *nihilque humile suspiceris. Filius sempiterni Dei etiam filius David esse dignatus est,*

ut tibi servo patrem faceret ipsum Deum. Quod si ambigis de his quæ ad tuum spectant honorem, ab iis quæ illius sunt, etiam tua disce credere. Quantum consequi potest humana ratio, multò est difficiliùs Deum hominem fieri, quàm hominem Dei filium consecrari. Cùm ergo audieris, quia filius Dei filius sit & David, & Abrahæ; dubitare jam desine, quod & tu, qui filius es Adæ, futurus sis filius Dei. Non enim ita se humiliasset, nisi nos esset exaltaturus. Natus est enim secundùm carnem, ut tu nasce‍re‍re spiritu: natus est ex muliere, ut tu desineres filius esse mulieris. O Christianismi insperatam, inauditamque dignitatem, quâ servus Dominum patrem vocare audet, judicem suum reus nuncupat genitorem! *Sed audemus*, inquit Chrysolog. serm. 70. *quia præsumptio dicentis non est, ubi authoritas est jubentis: ipse enim nos hodie dicere sic voluit, qui nos docuit sic orare. Et quid mirum si homines Dei consecravit in filios, quando se hominis dedit, & adoptavit in filium?* Proh scelus incuriosi generis humani Hominis-Dei sanguine redempti, tantam ad quam vocatur dignationem non attendentis, nec cogitantis in lege gratiæ illud ad literam Davidicum adimpleri, quod *Psal.* 81. scripsit: *Ego dixi, Dii estis.* Ubi Augustinus: *Manifestum est*, inquit, *quia homines dicit Deos ex gratia sua deificatos, non de substantia sua natos; ille enim justificat, qui per semetipsum, non ex alio justus est; & ille deificat, qui per seipsum, non alterius participatione Deus est. Qui autem justificat, ipse deificat, quia justificando filios Dei facit; dedit enim potestatem filios Dei fieri.* Næ illud beneficium tam ingens, tamque, ut ita dicam,

dicam, opprimens est, ut aliud nec cogitare liceat, nec eloqui.

SPECULATIO I.

Gratiæ sanctificantis lepores à Patribus delineati repræsentantur.

UT autem illius gratiæ pulchritudine illiciatur, inescetur que animus Christianus, placet præclaram à Patribus ductam picturam, variaque ipsius elogia ob oculos ponere, illamque rudi penicillo describere, quæ omni laude superior nunquam satis commendari potest.

Gratia sanctificans simpliciter & antonomasticè gratia dicitur, quia cæteræ quæque vel dispositiones ad illam sunt, vel fructus, vel illius ancillæ, vel certè tutelæ. Illâ filii Dei, fratres Christi, membra corporis ejus, organa Spiritus sancti, Templa Trinitatis, cives Sanctorum, Domestici Dei, amici & familiares ejus, novæ creaturæ efficimur. Hæc est novi gratia Testamenti, quam prædixerunt Prophetæ, ad quam suspirarunt Patriarchæ, quam sanguine suo Redemptor obtinuit. Illâ è captivis liberi, è servis filii, è terrenis cœlestes reddimur. Per illam Christum induimus, in Christo vivimus, in Christo morimur, sepelimur, resurgimus, & in cœlestibus habitamus. Illa ignis est ille divinus, quem Christus venit mittere in terram, quâ vé eam voluit vehementer accendi: ignis, inquam, non comburens, sed illuminans, sed sanans, sed

roborans

Hac gratiâ vivit animus peccato mortuus. Mors corporis est à spiritu deseri, mors animæ à Deo deseri: per gratiam autem ad animum redit Deus, qui vivificat mortuum dum justificat impium. Ad peccatum valet mors animæ, quam deseruit vita sua, hoc est Deus suus, quæ necesse est opera mortua faciat, donec Christi gratiâ revivis cat. *Sicut ut caro vivat*, inquit Fulgentius lib. de Incarn. & grat. c. 24. *solius opus est animæ; ita quoque ut homo credat, solius opus est gratiæ. Et sicut caro nihil operari potest, si eam vivificare anima desinat, sic homo nihil benè velle potest, si ab eo gratia juvamen abscedat. Vt ergo caro vivere possit & operari, præsentis animæ vivificatione fulcitur: homo quoque ut bonum velit, aut faciat, gratiæ vivificantis subsidio jugiter adjuvatur.*

Per hanc gratiam suavis benè operandi facilitas infunditur, incipitque justus gravia Dei non esse sentire præcepta: perfecta enim charitas foras mittens timorem, facit præcepti sarcinam levem, non solùm non prementem onere ponderum, verùm etiam sublevantem vice pennarum. Tunc & ignorantiæ cæcitas pellitur, & injuriæ torpor excutitur, & difficultatis cruciatus temperatur. Tunc justus in spe filiorum Dei glorians non sub lege vivit, sed in lege Domini voluntas ejus; nec est ei lex posita, qui justitiam diligit æquitatis solius illiciis inescatus. Ut enim diviné in epist. ad Galat. scripsit August. *In lege potiùs est justus quàm sub lege, quia non suâ vitâ vivit, cui coercenda lex imponitur. Vt enim sic dicam, ipsam quodammodo legem vivit, qui cùm dilectione justitiæ justè vivit. Ideò Paulo non erat lex imponenda, qui*

dicit: Vivo autem jam non ego, vivit verò in me Chriſtus. Quis ergo audeat Chriſto legem imponere, qui vivit in Paulo.

Hinc naſcitur optanda animi libertas, ad juſtè namque faciendum liber non eſt, niſi qui à peccato liberatus juſtitiæ cœperit eſſe ſervus. Libero quidem arbitrio malè utens homo, & illud perdidit, & ſeipſum: ſed ubi per gratiam Spiritus Dei advenerit, continuò libertas redditur, quia ubi ſpiritus Domini, ibi libertas. Perverſis actibus, pravâ potiſſimùm conſuetudine ita implicatur animus, ita conſtringitur, non ferro alieno, ſed ferrea voluntate, ut in peccandi neceſſitatem præcipites agantur, qui perniciosa criminis dulcedine tenti, funes nequeunt rumpere, quos ſibi peccando fabricati ſunt. At poſtquam nos Filius hominis gratiâ liberavit, inde factus liderator unde Salvator, libertate agimus, ſed libertate redempta, cui Deus eſt rector; non violatâ neceſſitate, ſed infusâ ſuavitate, quâ per donum Spiritus Sancti juſtitiâ delectati pœnam literæ minantis evadimus, pluſque placet quod præcipitur, quàm delectet quod prohibetur. Hic velut arrha gratuiti muneris inardeſcit homo inhærere Creatori, incipitque condelectari legi Dei ſecundùm interiorem hominem, etiamſi alia lex in membris legi mentis adverſetur. Felix libertas tota in ſuavitate ſita, quâ jejunia, vigiliæ, & quæ laborioſa videntur, in delicias ſpirituales vertuntur! *Nullo modo enim,* inquit Auguſt. lib. de bon. viduit. c. 21. *ſunt oneroſi labores amantium, ſed etiam ipſi delectant, ſicut venantium, aucupantium, vindemiantium, piſcantium, negotiantium, ludo aliquo ſeſe oblectantium. Intereſt ergo quid ametur; nam in eo*

quod

quod amatur, aut non laboratur; aut si laboratur, & labor amatur.

Hæc gratia vel una virtus est, vel virtutes omnes habet à se indivulsas: nam gratiam comitatur flagrantissima, & luminosissima charitas: definitio autem brevis & vera virtutis ordo est amoris, *& virtus donatur vera per gratiam*, ait August. *lib. 4. cont. Jul. cap. 3.* Absit enim ut sit in aliquo vera virtus, nisi fuerit justus: absit autem ut sit justus verè, nisi vivat ex fide. Cui consonè S. Thomas *in disput. q. 14 art. 5. ad 5.* docet virtutes sine gratia & charitate posse dici *virtutes secundùm Philosophum, non secundùm Theologum.* Hinc nascitur fortitudo tolerans omnia propter eum qui amatur; hinc temperantia integrum præbens hominem ei qui amatur; hinc justitia soli amato serviens, & propterea unicuique quod suum est tribuens; hinc prudentia, ea quibus ad amandum Deum adjuvatur, ab eis, quibus impeditur, sagaciter seligens. Hæ virtutes, vel si mavis, una virtus, cujus primitias nunc habemus, unde jam filii Dei reipsa facti sumus, tunc consummabuntur quando Dominum virtutum facie ad faciem videntes, illum sine fine diligemus, magnáque per Spiritum sanctum collatâ abundantiâ charitatis cadere ulteriùs omninò non poterimus. *Vna ibi*, inquit August. de agon. Christ. cap. 9. *& tota virtus est amare quod videas; & summa felicitas habere quod amas. Ibi enim beata vita in fonte suo bibitur, unde aspergitur aliquid huic humanæ vitæ, ut in tentationibus hujus sæculi temperanter, fortiter, justè, prudenterque vivatur.*

Hinc etiam animi vigor intrepidus proficiscitur

citur. Per gratiam enim infirma, & anguſta mens acceptâ gratiæ largioris abundantiâ, illud facile ſentit & ſuave, quod antea rebatur impoſſibile. Sic Apoſtoli puſilli antè & timidi, miſſo ad ſe promiſſo Spiritu ſancto, augeri ſibi gratiâ conſtantiam perceperunt, quæ omnem formidinem foras mitteret, & furorem perſequentium non timeret. Tunc cœperunt ardentiùs velle ac efficaciùs poſſe, & proficientes à præceptorum ſcientia ad tolerantiam paſſionum, ſub nulla jam tempeſtate trepidantes, fluctus ſæculi, & elationes mundi fide ſupergrediente calcarunt, & morte ipsâ contemptâ, gentibus Evangelium veritatis intulerunt. Quia nimirum informati gratiâ, virtute ex alto induti ſunt; Chriſtum ipſum Dei virtutem induerunt, id eſt divinas Chriſti virtutes perceperunt, qui humanas in ſe ſuſceperat infirmitates, ut præclarè exponit D. Thomas expendens illud Apoſtoli, *Chriſtum induiſtis*, in epiſtola ad Gal. *cap.* 3. *lect.* 9. his verbis: *Qui induitur aliqua veſte, protegitur ac contegitur eâ, & apparet ſub colore veſtis, colore proprio occultato. Eodem modo & qui induit Chriſtum, protegitur & contegitur à Chriſto Ieſu contra impugnationes & æſtus; & in eo nihil aliud apparet, niſi quæ Chriſti ſunt. Et ſicut lignum accenſum induitur igne & participat ejus virtutem; ita & qui Chriſti virtutes accipit, induitur Chriſto.*

Hinc deinde vita ſpiritualis à Sanctis tantoperè commendata derivatur. Quod enim ait Apoſtolus: *Scimus quia lex ſpiritualis eſt, ego autem carnalis ſum*; ſatis oſtendit non poſſe impleri legem, niſi à ſpiritualibus, qui non fiunt niſi per gratiam. Fit autem homo ſpiritualis judicans

dicans omnia, & à nemine judicatus, quando intus pater auditur & docet, ut veniatur ad filium, auferens cor lapideum, & dans cor carneum; cor aliud, iuxta propheticum oraculum, & spiritum novum dans eis, id est cor cognoscens, & aures audientes, seu donum obediendi, charitatem nimirum & gratiam, *quâ unâ Deo veraciter, & suaviter obeditur*, ut ait Augustinus. Tunc habet justus circumcisionem carnis, quæ est in spiritu, non litera, puram nimirum ab omni illicita concupiscentia voluntatem. Tunc iterum legem Dei sentit in corde suo scriptam, quia in se experitur renovatum quod non omnimodo deletum est per vetustatem. Præclarè de more Augustinus de Spirit. & lit. cap. 21. *Distat à vetere Testamentum novum, eo quòd per novum scribitur lex Dei in corde fidelium, quæ per vetus in tabulis scripta est. Nec istam inscriptionem, quæ justificatio est, poterat efficere in Iudæis lex in tabulis scripta.* Succinit tanto magistro dignus discipulus Prosper lib. contra Collator. cap. 22. *In cordibus digito suo Deus, id est Spiritu sancto scribit novum Testamentum, ut legis plenitudinem, & opera charitatis naturaliter exequantur, reformata scilicet, renovataque naturâ.* In hac ergo lege interiori consistit vita spiritalis, quando nimirum quod forinsecus terret, delectat intrinsecus, & qui per occidentem literam fuerat prævaricator, per vivificantem spiritum dilector evadit. Cæterùm de vita spiritali & commendatione vitæ interioris abundè satis *tom.* 3. loquuti sumus.

Hinc nascitur sapientia cœlestis, prudentiæ carnis adversa, quam Deus ineffabili cum suavitate infundit, ita ut non ostendat tantummodò

dò veritatem, verùm etiam impertiat charitatem, ſimul donans & quid agant ſcire, & quod ſciunt agere. Neque enim eſt alia, quæ vera ſit ſapientia, vel intelligentia creaturæ rationalis, niſi dilectio Creatoris; nec libero arbitrio hominis ulla poteſt gratiæ ſuffragari cognitio, niſi detur ipſius gratiæ ſpiritalis infuſio. *Habemus*, inquit Auguſt. lib. 11. de Civit. c. 27. *interioris hominis ſenſum, quo juſta & injuſta ſentimus. Ibi me & eſſe, & hoc noſſe certus ſum, & hoc amo, atque amare me ſimiliter certus ſum.* Hoc interiori ſenſu divina juſtos ſapere ibidem docet, dum ſe Deum amare ſentiunt: *Neque enim*, addit, *vir bonus meritò dicitur, qui ſcit quod bonum eſt, ſed qui diligit. Cur ergo & in nobis ipſis non & ipſum amorem nos amare ſentimus, quo amamus quidquid boni amamus? Eſt enim & amor quo amatur quod amandum non eſt, & ipſum amorem odit in ſe, qui illum diligit quo id amatur, quod amandum eſt. Poſſunt enim ambo eſſe in uno homine; & hoc bonum eſt homini, ut illo proficiente, quo benè vivimus, iſte deficiat, quo malè vivimus, donec ad perfectum ſanetur, & in bonum commutetur omne quo vivimus.*

Hinc quoque dimanat amabile illud pondus, quo in Deum jugiter ferimur, & dono Dei accenſi ſurſum vehimur, inardeſcimus, & imus. Nam ut ſemel & iterum divinus ſcripſit Auguſtinus: *Velut amores corporum momenta ſunt ponderum, ſive deorſum gravitate, ſive ſurſum levitate nitantur; ita etiam corpus pondere, ſicut animus amore fertur quócumque fertur. Ponderibus ſuis aguntur omnia, loca ſua petunt. Minùs ordinata inquieta ſunt; ordinantur, & quieſcunt. Pondus meum amor meus, eò feror quócumque feror*: lib. 11.

de

tes à gratia habituali, & eam ut in facto esse præcedentes, non mereantur factum esse gratiæ, sicut merentur gloriæ remunerationem. Nec possunt dicere, idcircò actus illos gratiam non mereri, quia gratia est in subjecto in eodem instanti reali; non, inquam, id potest dici, quia per bona opera justi merentur augmentum gratiæ, tametsi istud in eodem instanti consequantur. At repugnat, hominem posse mereri primam gratiam, cùm principium meriti non possit cadere sub meritum: unde justi *Rom. 3.* dicuntur *justificati gratis*; quia, ut ait Trid. sess. 6. c. 8. *Nihil eorum quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam justificationis gratiam promerentur.* Ergo si dispositiones ad gratiam habitualem præparantes, à gratia habituali prout in fieri procedant, eandem prout in facto esse merebuntur.

In forma ergo directè respondetur, actus ultimò ad justificationem disponentes mereri gloriam æternam, quia etsi à gratia habituali non proficiscantur, ab eadem tamen informantur, perficiuntur, & grati Deo redduntur; neque enim gratiæ productionem aliquo instanti reali antevertunt, sed solo naturæ, & rationis instanti. Deus porrò, qui non juxta nostras distinctionum & prioritatum naturæ tricas opera judicabit, sed quæcumque prout reapse sunt, appendet, opera & actus ab homine grato propter se castè elicita sicut non amare non potest, ita non remunerare nequit. Nec propterea ex nostra sententia sequitur, omnes hominis justi actus, sive naturales, sive supernaturales, esse vitæ æternæ meritorios, utpote cum gratia conjunctos. Non sequitur, inquam, quia ut actus

sint

ſint meritorii præmii eſſentialis, debent vel à gratia habituali procedere, vel ab eadem ſpeciali ratione informari, & ſi barbarè loqui licet, dignificari: actus autem merè naturales, vel ſupernaturales, à juſto ſine imperio charitatis eliciti, à gratia nullam hauriunt dignitatem, ſed merè concomitanter ſe habent, ſicut manducatio non eſt dignior in Rege quàm in plebeio; quia actio illa nullam ordinem, nullam relationem habet ad perſonam regiam quà regiam. At verò actus pii ad gratiam præparantes, cùm habeant rationem cauſæ materialis ad gratiam (id enim omnibus diſpoſitionibus cõmune eſt ex parte materiæ ſe tenere) à gratia ſanctificante ſpeciali modo informantur, perficiuntur, adornantur, ad illamque ſpecialem ordinem, habitudinem, & relationem important: quid ergo mirum, ſi actus illi, tametſi gratiæ habitualis prævii, ei tamen tam intimè uniti dignitatem à gratia hauriant, eique conjuncti homini in ſuppoſitione facta mortem obeunti gloriam ſempiternam comparent.

Inſiſtes: Id ipſum contra nos urget, quod contra adverſarios retorſimus argumentum. Nam ſi pii actus ad juſtificationem diſponentes mereantur gloriam, quæ eſt gratia conſummata, quidni merebuntur gratiam habitualem?

Reſpondeo eſſe diſparitatem toto cœlo; pii namque motus ad juſtificationem præparantes non merentur gloriam, niſi prout informantur à gratia; unde in inſtanti rationis, in quo nondum intelligitur gratia habitualis, eam non merentur, tametſi ad eam ſub auxilio Dei diſponant. At verò dum merentur gloriam, à gratia

informantur, quæ eſt unum totius meriti principium. Alia argumenta merè philoſophica congerunt adverſarii, quibus noſtram ſententiam impediunt magis quàm enervent: ſed his ambagibus animum tuum, mi Theologe, ſatis jam, ſuperque fatigatum non gravabo magis; facilè enim inficiari eſt, quod adverſarii pro principiis aſſumunt. Et omiſſis tot rationum inſtantium cavillis, ad juſtificationis gratiam ſuſpiremus, quæ uno reali inſtanti ab omnipotenti Deo fit, qui nec eget tempore, nec tarda molimina ſcit, nec cauſis anceps ſuſpenditur ullis. Sed gratiam actualem, quâ ad tantum beneficium diſponimur, jugiter poſtulemus. Hæc eſt, quæ mentem radiis illuſtrat, cor divini amoris igne inflammat, affectus immutat, dura emollit, rigida inflectit, aſpera mitigat, frigida accendit, debilia roborat, vaga ſtabilit, ſtabilia confirmat.

Multa alia ex principio ſuperiori ſpeculatione ſtabilito inferri poſſent conſectaria, quæ alibi in decurſu Theologiæ pertractantur. Nonnulla etiam ſponte fluentia operosè non agitavimus, quia per ſe patent. Exempli gratiâ, planum eſt à gratia per modum proprietatis virtutes ſupernaturales manare; cùm enim gratia hoc ipſo, quod ſit participatio divinæ naturæ, habeat rationem, & gerat vices naturæ in ordine ſupernaturali, ei procul dubio titulo connaturalitatis virtutes debentur, quæ ſint veluti illius facultates. Hinc etiam ſequitur, gratiam à charitate diſtingui, quia inclinatio & virtus operativa naturæ à natura diſtinguitur, alioquin ſimiliter dicam, virtutes omnes infuſas cum gratia idemtificari: igitur cùm gratia dereſſe ſuperna

pernaturale, virtutes verò ad operandum sint institutæ, eas distingui fatendum est: sicut enim essentiam & virtutes in ordine naturali distingui Philosophia docet, ita gratiam à virtutibus distinguit solidior Theologia, quæ supernaturalia & naturalia perficere, non destruere docet. Sequitur demùm gratiam in essentia animæ recipi, quia ut ait D. Thomas, per gratiam regeneramur in filios Dei, cùm per eam natura divina participetur. Generatio autem priùs terminatur ad essentiam, quàm ad potentias: ergo priùs naturâ in essentia animæ recipitur gratia, quàm potentiis insint virtutes infusæ. De certitudine divinæ gratiæ agemus in fine.

REFLEXIO.

Hanc divinæ naturæ participationem, ex qua tot bona nobis patentia, & infinita nos latentia jugiter fluunt, jugiter animo versemus. Miremur quomodo creaturam tantoperè magnificet Deus, quomodo erga hominem apponat cor suum. *O pater misericordiarum*, exclamat Doctor Mellifluus serm. 5. in dedic. Eccl. *quid apponis erga nos cor tuum? Scio, scio: ubi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Quomodo ergo nihil sumus, si thesaurus tuus sumus?* Tantum profectò est generationis spiritualis beneficium, ut non solùm merita excedat & vota, sed etiam de ea ferè, ac de æterna dicere valeamus: *Generationem ejus quis enarrabit?* Fidem tamen tam plenæ solatii veritati ne detrectes. *Mente consurge*, inquit Magnus Chrysostomus hom. 2. in Matth. *nihilque humile suspiceris. Filius sempiterni Dei etiam filius David esse dignatus est,*

us

ut tibi servo patrem faceret ipsum Deum. Quod si ambigis de his quæ ad tuum spectant honorem, ab iis quæ illius sunt, etiam tua disce credere. Quantum consequi potest humana ratio, multò est difficiliùs Deum hominem fieri, quàm hominem Dei filium consecrari. Cùm ergo audieris, quia filius Dei filius sit & David, & Abrahæ; dubitare jam desine, quod & tu, qui filius es Adæ, futurus sis filius Dei. Non enim ita se humiliasset, nisi nos esset exaltaturus. Natus est enim secundùm carnem, ut tu nascerere spiritu: natus est ex muliere, ut tu desineres filius esse mulieris. O Christianismi insperatam, inauditamque dignitatem, quâ servus Dominum patrem vocare audet, judicem suum reus nuncupat genitorem! *Sed audemus*, inquit Chrysolog. serm. 70. *quia præsumptio dicentis non est, ubi authoritas est jubentis: ipse enim nos hodie dicere sic voluit, qui nos docuit sic orare. Et quid mirum si homines Dei consecravit in filios, quando se hominis dedit, & adoptavit in filium?* Proh scelus incuriosi generis humani Hominis-Dei sanguine redempti, tantam ad quam vocatur dignationem non attendentis, nec cogitantis in lege gratiæ illud ad literam Davidicum adimpleri, quod *Psal.* 81. scripsit: *Ego dixi, Dii estis.* Ubi Augustinus: *Manifestum est*, inquit, *quia homines dicit Deos ex gratia sua deificatos, non de substantia sua natos; ille enim justificat, qui per semetipsum, non ex alio justus est; & ille deificat, qui per seipsum, non alterius participatione Deus est. Qui autem justificat, ipse deificat, quia justificando filios Dei facit; dedit enim potestatem filios Dei fieri.* Næ illud beneficium tam ingens, tamque, ut ita

dicam,

dicam, opprimens eſt, ut aliud nec cogitare liceat, nec eloqui.

SPECULATIO I.

Gratiæ ſanctificantis lepores à Patribus delineati repræſentantur.

UT autem illius gratiæ pulchritudine illiciatur, ineſceturque animus Chriſtianus, placet præclaram à Patribus ductam picturam, variaque ipſius elogia ob oculos ponere, illamque rudi penicillo deſcribere, quæ omni laude ſuperior nunquam ſatis commendari poteſt.

Gratia ſanctificans ſimpliciter & antonomaſticè gratia dicitur, quia cæteræ quæque vel diſpoſitiones ad illam ſunt, vel fructus, vel illius ancillæ, vel certè tutelæ. Illâ filii Dei, fratres Chriſti, membra corporis ejus, organa Spiritus ſancti, Templa Trinitatis, cives Sanctorum, Domeſtici Dei, amici & familiares ejus, novæ creaturæ efficimur. Hæc eſt novi gratia Teſtamenti, quam prædixerunt Prophetæ, ad quam ſuſpirarunt Patriarchæ, quam ſanguine ſuo Redemptor obtinuit. Illâ è captivis liberi, è ſervis filii, è terrenis cœleſtes reddimur. Per illam Chriſtum induimus, in Chriſto vivimus, in Chriſto morimur, ſepelimur, reſurgimus, & in cœleſtibus habitamus. Illa ignis eſt ille divinus, quem Chriſtus venit mittere in terram, quáve eam voluit vehementer accendi: ignis, inquam, non comburens, ſed illuminans, ſed ſanans, ſed roborans.

roborans,sed perficiens. Illâ sanantur infirmitates, diriguntur obliquitates, temperantur passiones, informantur inclinationes, complanantur difficultates humanæ, habilitantur impotentiæ. Hæc est cœlestis habitus, quo decoratur anima; sacra affectio, quâ delectat justitia; sancta passio, quâ in cœlum ferimur; pura radix, unde germinant fructus honoris & honestatis; arbor vitæ, quâ vires reficimus, quâ pascimur, & spiritus pinguedine saginamur. Et quemadmodum cor humanum fons perennis est vitæ, unde calor & spiritus in membra singula derivantur; sic Spiritus sanctus (qui à Sancto Thomæ *cor Ecclesiæ*, sicut Christus caput dicitur) per gratiam istam inhabitans sacrum ignem, & pios motus in animæ facultates, sanctas nimirum cogitationes, & flammantia desideria continenter effundit.

Hanc gratiam Deus Angelis, & protoparentibus contulerat, simul in eis & condens naturam, & largiens gratiam, ut eum amore casto diligerent, qui solus diligendus est; unde & Angelus divinæ *signaculum similitudinis*, homo *ad imaginem & similitudinem Dei* creatus dicitur. Verùm illam peccato deletam divinitatis similitudinem gratia restaurat, quâ interiore homine renovato justitia scribitur, quam culpa deleverat. Eâ gentes ipsæ ad Christum conversæ naturaliter, id est sponte, suaviter, connaturaliter ea quæ legis sunt faciunt, ipsique sunt sibi lex: hoc enim agit spiritus gratiæ, ut imaginem Dei, in qua naturaliter facti sumus, instauret in nobis. Vitium quippe contra naturam est, quod utique sanat gratia. Vitio lex Dei est deleta de cordibus; ac per hoc vitio sanato,

nato, cùm illic scribitur, fiunt quæ legis sunt naturaliter; non quòd per naturam negata sit gratia, sed potiùs per gratiam reparata natura. Eâ Deus nos fingit, id est format, & creat, non ut homines, quod jam fecit; sed ut boni homines simus, ut simus in Christo Jesu nova creatura. Illâ non ex sanguinibus, nec ex voluntate carnis, sed ex Deo nati, bonam voluntatem divinitus adipiscimur, quam nemo habere potest, nisi nullis præcedentibus meritis acceperimus veram, hoc est gratuitam desuper gratiam. Semper enim in nobis est voluntas libera, sed non semper est bona: aut enim à justitia libera est, quando servit peccato, & tunc est mala; aut à peccato libera est, quando servit justitiæ, & tunc est bona: gratia verò Dei semper est bona, & per hanc fit ut sit homo bonæ voluntatis, qui priùs fuit voluntatis malæ. Per hanc etiam fit, ut ipsa bona voluntas, quæ jam esse cœpit, augeatur, & tam magna fiat, ut possit implere divina mandata quæ voluerit; cùm valdè, perfectéque voluerit.

Per hanc gratiam in pristinam restituimur sanitatem, in quantum natura, quæ id quod faciendum est, aut cæcitate non videt, aut infirmitate non implet, sine ulla est omninò infirmitate peccati. Per gratiam enim, ut ait Augustinus, sanatio animæ à vitio peccati, per animæ sanitatem libertas arbitrii, per liberum arbitrium dilectio justitiæ, per justitiæ dilectionem legis operatio. Tunc autem erit plena justitia, quando plena sanitas; tunc plena sanitas, quando plena charitas; tunc plena charitas, quando videbimus eum sicuti est.

Hac

Hac gratiâ vivit animus peccato mortuus. Mors corporis est à spiritu deseri, mors animæ à Deo deseri: per gratiam autem ad animum redit Deus, qui vivificat mortuum dum justificat impium. Ad peccatum valet mors animæ, quam deseruit vita sua, hoc est Deus suus, quæ necesse est opera mortua faciat, donec Christi gratiâ reviviscat. *Sicut ut caro vivat*, inquit Fulgentius lib. de Incarn. & grat. c. 24. *solius opus est animæ; ita quoque ut homo credat, solius opus est gratiæ. Et sicut caro nihil operari potest, si eam vivificare anima desinat, sic homo nihil benè velle potest, si ab eo gratiæ juvamen abscedat. Ut ergo caro vivere possit & operari, præsentis animæ vivificatione fulcitur: homo quoque ut bonum velit, aut faciat, gratiæ vivificantis subsidio jugiter adjuvatur.*

Per hanc gratiam suavis benè operandi facilitas infunditur, incipitque justus gravia Dei non esse sentire præcepta: perfecta enim charitas foras mittens timorem, facit præcepti sarcinam levem, non solùm non prementem onere ponderum, verùm etiam sublevantem vice pennarum. Tunc & ignorantiæ cæcitas pellitur, & injuriæ torpor excutitur, & difficultatis cruciatus temperatur. Tunc justus in spe filiorum Dei glorians non sub lege vivit, sed in lege Domini voluntas ejus; nec est ei lex posita, qui justitiam diligit æquitatis solius illiciis inescatus. Ut enim divinè in epist. ad Galat. scripsit August. *In lege potiùs est justus quàm sub lege, quia non suâ vitâ vivit, cui coercendæ lex imponitur. Ut enim sic dicam, ipsam quodammodo legem vivit, qui cum dilectione justitiæ justè vivit. Ideò Paulo non erat lex imponenda, qui*

dicit:

dicit: Vivo autem jam non ego, vivit verò in me Chriſtus. Quis ergo audeat Chriſto legem imponere, qui vivit in Paulo.

Hinc naſcitur optanda animi libertas, ad juſtè namque faciendum liber non eſt, niſi qui à peccato liberatus juſtitiæ cœperit eſſe ſervus. Libero quidem arbitrio malè utens homo, & illud perdidit, & ſeipſum: ſed ubi per gratiam Spiritus Dei advenerit, continuò libertas redditur, quia ubi ſpiritus Domini, ibi libertas. Perverſis actibus, pravâ potiſſimùm conſuetudine ita implicatur animus, ita conſtringitur, non ferro alieno, ſed ferrea voluntate, ut in peccandi neceſſitatem præcipites agantur, qui perniciosa criminis dulcedine tenti, funes nequeunt rumpere, quos ſibi peccando fabricati ſunt. At poſtquam nos Filius hominis gratiâ liberavit, inde factus liderator unde Salvator, libertate agimus, ſed libertate redempta, cui Deus eſt rector; non violatâ neceſſitate, ſed infuſâ ſuavitate, quâ per donum Spiritus Sancti juſtitiâ delectati pœnam literæ minantis evadimus, pluſque placet quod præcipitur, quàm delectet quod prohibetur. Hac velut arrha gratuiti muneris inardeſcit homo inhærere Creatori, incipitque condelectari legi Dei ſecundùm interiorem hominem, etiamſi alia lex in membris legi mentis adverſetur. Felix libertas tota in ſuavitate ſita, quâ jejunia, vigiliæ, & quæ laborioſa videntur, in delicias ſpirituales vertuntur! *Nullo modo enim,* inquit Auguſt. lib. de bon. viduit. c. 21. *ſunt oneroſi labores amantium, ſed etiam ipſi delectant, ſicut venantium, aucupantium, vindemiantium, piſcantium, negotiantium, ludo aliquo ſeſe oblectantium. Intereſt ergo quid ametur; nam in eo*

quod

quod amatur, aut non laboratur; aut si laboratur, & labor amatur.

Hæc gratia vel una virtus est, vel virtutes omnes habet à se indivulsas: nam gratiam comitatur flagrantissima, & luminosissima charitas: definitio autem brevis & vera virtutis ordo est amoris, *& virtus donatur vera per gratiam*, ait August. *lib. 4. cont. Jul. cap. 3.* Absit enim ut sit in aliquo vera virtus, nisi fuerit justus: absit autem ut sit justus verè, nisi vivat ex fide. Cui consonè S. Thomas *in disput. q. 14 art. 5. ad 5.* docet virtutes sine gratia & charitate posse dici *virtutes secundùm Philosophum, non secundùm Theologum.* Hinc nascitur fortitudo tolerans omnia propter eum qui amatur; hinc temperantia integrum præbens hominem ei qui amatur; hinc justitia soli amato serviens, & propterea unicuique quod suum est tribuens; hinc prudentia, ea quibus ad amandum Deum adjuvatur, ab eis, quibus impeditur, sagaciter seligens. Hæ virtutes, vel si mavis, una virtus, cujus primitias nunc habemus, unde jam filii Dei reipsa facti sumus, tunc consummabuntur quando Dominum virtutum facie ad faciem videntes, illum sine fine diligemus, magnáque per Spiritum sanctum collatâ abundantiâ charitatis cadere ulteriùs omninò non poterimus. *Vna ibi*, inquit August. de agon. Christ. cap. 9. *& tota virtus est amare quod videas; & summa felicitas habere quod amas. Ibi enim beata vita in fonte suo bibitur, unde aspergitur aliquid huic humanæ vitæ, ut in tentationibus hujus sæculi temperanter, fortiter, justè, prudenterque vivatur.*

Hinc etiam animi vigor intrepidus proficiscitur

citur. Per gratiam enim infirma, & angusta mens acceptâ gratiæ largioris abundantiâ, illud facile sentit & suave, quod antea rebatur impossibile. Sic Apostoli pusilli antè & timidi, misso ad se promisso Spiritu sancto, augeri sibi gratiâ constantiam perceperunt, quæ omnem formidinem foras mitteret, & furorem persequentium non timeret. Tunc cœperunt ardentiùs velle ac efficaciùs posse, & proficientes à præceptorum scientia ad tolerantiam passionum, sub nulla jam tempestate trepidantes, fluctus sæculi, & elationes mundi fide supergrediente calcarunt, & morte ipsâ contemptâ, gentibus Evangelium veritatis intulerunt. Quia nimirum informati gratiâ, virtute ex alto induti sunt; Christum ipsum Dei virtutem induerunt, id est divinas Christi virtutes perceperunt, qui humanas in se susceperat infirmitates, ut præclarè exponit D. Thomas expendens illud Apostoli, *Christum induistis*, in epistola ad Gal. *cap.* 3. *lect.* 9. his verbis: *Qui induitur aliqua veste, protegitur ac contegitur eâ, & apparet sub colore vestis, colore proprio occultato. Eodem modo & qui induit Christum, protegitur & contegitur à Christo Iesu contra impugnationes & æstus; & in eo nihil aliud apparet, nisi quæ Christi sunt. Et sicut lignum accensum induitur igne & participat ejus virtutem; ita & qui Christi virtutes accipit, induitur Christo.*

Hinc deinde vita spiritualis à Sanctis tantoperè commendata derivatur. Quod enim ait Apostolus: *Scimus quia lex spiritualis est, ego autem carnalis sum*; satis ostendit non posse impleri legem, nisi à spiritualibus, qui non fiunt nisi per gratiam. Fit autem homo spiritualis judicans

dicans omnia, & à nemine judicatus, quando intus pater auditur & docet, ut veniatur ad filium, auferens cor lapideum, & dans cor carneum; cor aliud, iuxta propheticum oraculum, & spiritum novum dans eis, id est cor cognoscens, & aures audientes, seu donum obediendi, charitatem nimirum & gratiam, *quâ unâ Deo veraciter, & suaviter obeditur*, ut ait Augustinus. Tunc habet justus circumcisionem carnis, quæ est in spiritu, non litera, puram nimirum ab omni illicita concupiscentia voluntatem. Tunc iterum legem Dei sentit in corde suo scriptam, quia in se experitur renovatum quod non omni modo deletum est per vetustatem. Præclarè de more Augustinus de Spirit. & lit. cap. 21. *Distat à vetere Testamentum novum, eo quòd per novum scribitur lex Dei in corde fidelium, quæ per vetus in tabulis scripta est. Nec istam inscriptionem, quæ justificatio est, poterat efficere in Iudæis lex in tabulis scripta.* Succinit tanto magistro dignus discipulus Prosper lib. contra Collator. cap. 22. *In cordibus digito suo Deus, id est Spiritu sancto scribit novum Testamentum, ut legis plenitudinem, & opera charitatis naturaliter exequantur, reformata scilicet, renovataque naturâ.* In hac ergo lege interiori consistit vita spiritalis, quando nimirum quod forinsecus terret, delectat intrinsecus, & qui per occidentem literam fuerat prævaricator, per vivificantem spiritum dilector evadit. Cæterùm de vita spiritali & commendatione vitæ interioris abundè satis *tom.* 3. loquuti sumus.

Hinc nascitur sapientia cœlestis prudentiæ carnis adversa, quam Deus ineffabili cum suavitate infundit, ita ut non ostendat tantummodò

dò veritatem, verùm etiam impertiat charitatem, simul donans & quid agant scire, & quod sciunt agere. Neque enim est alia, quæ vera sit sapientia, vel intelligentia creaturæ rationalis, nisi dilectio Creatoris; nec libero arbitrio hominis ulla potest gratiæ suffragari cognitio, nisi detur ipsius gratiæ spiritalis infusio. *Habemus*, inquit August. lib. 11. de Civit. c. 27. *interioris hominis sensum, quo justa & injusta sentimus. Ibi me & esse, & hoc nosse certus sum, & hoc amo, atque amare me similiter certus sum.* Hoc interiori sensu divina justos sapere ibidem docet, dum se Deum amare sentiunt: *Neque enim*, addit, *vir bonus meritò dicitur, qui scit quod bonum est, sed qui diligit. Cur ergo & in nobis ipsis non & ipsum amorem nos amare sentimus, quo amamus quidquid boni amamus? Est enim & amor quo amatur quod amandum non est, & ipsum amorem odit in se, qui illum diligit quo id amatur, quod amandum est. Possunt enim ambo esse in uno homine; & hoc bonum est homini, ut illo proficiente, quo benè vivimus, iste deficiat, quo malè vivimus, donec ad perfectum sanetur, & in bonum commutetur omne quo vivimus.*

Hinc quoque dimanat amabile illud pondus, quo in Deum jugiter ferimur, & dono Dei accensi sursum vehimur, inardescimus, & imus. Nam ut semel & iterum divinus scripsit Augustinus: *Velut amores corporum momenta sunt ponderum, sive deorsum gravitate, sive sursum levitate nitantur; ita etiam corpus pondere, sicut animus amore fertur quócumque fertur. Ponderibus suis aguntur omnia, loca sua petunt. Minùs ordinata inquieta sunt; ordinantur, & quiescunt. Pondus meum amor meus, eò feror quócumque feror*: lib. 11. de

de Civit. cap.28.& lib.13.confeff.cap.9. Et quia pondere illo non ad ima rapimur, fed ad fuperna attollimur; ideò pondus illud pennas non femel appellat Auguftinus, quibus ad Dominum volat animus, ut illi hæreat, cum quo unus fpiritus efficitur. Bonum enim noftrum nihil aliud eft, quàm illi cohærere, cujus unius anima rationalis incorporeo, fi dici poteft, complexu, veris impletur, fœcundaturque virtutibus.

Has divinæ gratiæ dotes è Patribus non tam depromptas, quàm exfcriptas fi attentiùs confideraffet juratus Ordinis noftri inimicus Petrus à Valle-Claufa, non fcripfiffet Joannem Vincentium gratiæ venuftate inebriatum in pangendis illius laudibus exceffiffe. Sed illud in primis advertere debuit, ebrietatem illam, quam ei per ludibrium improperat, à Patribus commendari, fubindeque authorem illum, quem carpere voluit, à nefciente quid diceret Petro fuiffe celebratum. *Quandiu fumus in corpore*, inquit Auguft. lib. de agone Chriftiano, cap. 9. *guftemus faltem quàm fuavis eft Dominus, qui dedit nobis pignus fpiritum, in quo fentiamus ejus dulcedinem, & defideremus ipfum vitæ fontem, ubi fobria ebrietate inundemur.*

REFLEXIO.

Hæc cùm ita fint, ad illam fufpiremus gratiam, quæ (ut *tract. de Baptifmo*, Catechifmus Romanus poft Tridentinum docet) *divina qualitas eft in anima inhærens, ac veluti fplendor quidam, ac lux, quæ animarum noftrarum maculas omnes delet, ipfafque animas pulchriores*

res & splendidiores reddit. Tam grande, tamque pretiosum bonum, quo ipsam Dei pulchritudinem induimus, peccati sordibus anteponamus. Respondeamus generi, qui genus habemus à Deo; vivamus cœlo cœlesti munere decorati, patris similitudinem moribus referamus, cujus naturam exprimimus; neque perdamus vitiis, quod sumus per gratiam consequuti. Cùm ergo te caro solicitat, cùm te mundus pertentat, cùm te dæmon invadit, responde: Filius Dei sum, æterno regno natus, paradisi candidatus, & à præcelsis filiorum Dei cogitationibus, sanctoque ambitu noli degenerare. Justificatus acceptam gratiam serva, peccator ad illam totis viribus enitere, lachrymis suspira, precibus contende: *Profluens* enim *largitor Spiritus,* ait Cyprianus epist. 2. *nullis finibus premitur, nec coërcentibus claustris intra certa murorum spatia frænatur: manat jugiter, exuberat abundanter; nostrum tantùm sitiat pectus, & pateat; quantùm illic fidei capacis afferimus, tantùm gratiæ inundantis haurimus.*

CAPUT II.

De merito Sanctorum.

GRatia non secus ac charitas magna operatur si est, illius naturam exprimit qui est actus purus, unde otii impatiens vires exerit, ut fructus ferat honoris & honestatis. Potissimus autem gratiæ fœtus meritum est præmii supernaturalis

naturalis. Si enim omne naturalis ordinis opus honeftum præmium aliquod promeretur, dicente D.Thoma 1. 2. *q.* 21. *art.* 3. meritum effe proprietatem ab actu humano indivulfam, procul dubio opus fanctum à gratia Dei proficifcens,& imperio charitatis in Deum amore cafto relatum, non poteft non effe dignum quod præmio fupernaturali muneretur. Hanc nobis mercedem promifit ipfe Salvator, eamque non denegaturū fe vel exiguum aquæ frigidæ calicem danti,cum juramento fpopondit, cujus verba cœlo etiam, terraque tranfeuntibus non præteribunt. *Gaudete*, inquit Veritas Matth. 5. *& exultate, quia merces veftra copiofa eft in cœlo.*Et cap. 10.*Quicumque potum dederit uni ex minimis iftis calicem aquæ frigidæ, amen dico vobis, non perdet mercedem fuam.* Ne autem credas præmium illud effe aliquid temporale, vel intra naturalis ordinis ambitum inclufum, audi magnificam illam Abrahamo, & unà juftis omnibus factam promiffionem. *Ego*, inquit Genefeos 17.*protector tuus fum, & merces tua magna nimis.* Infra fe nihil habet Deus, quo fanctum opus digna mercede muneretur: folus ipfe præmium meriti, qui eft author merendi. O rem admiratione maiorem! Bonorum noftrorum non indiget Deus nofter. *Si juftè egeris, quid donabis ei,* ut dicitur Job.35.*aut quid de manu tua accipiet?* Nihil Deo damus, qui totum à Deo accepimus; nihil illi compendii procreamus, qui fibi fufficientiffimus eft, & omne bonum; & tamen fancti operis honeftate vulnerari fe finit; apponit erga hominem cor fuum, & quos elegit fine meritis, dat unde ornentur ex meritis. Quod incepit mifericordia,
perficit

perficit justitia ; & quos clementia invenit indignos se dum sanctificat, invenit eos dignos se justitia dum coronat. *Misericordia*, inquit Spiritus sanctus Eccles. 16. *facit unicuique locum secundùm meritum operum suorum.* Ut igitur christianè possimus operari, ut Deum ipsum demereri valeamus, juxta illud Apostoli Hebr. 13. *Beneficentiæ, & communionis nolite oblivisci; talibus enim hostiis promeretur Deus* : conditiones ad bonum christiani operis meritum explicabimus primùm, deinde quid bonis operibus consequamur, exponemus.

Sciò modernos hujus temporis hæreticos meriti nomen execrari errore quidem satis consequenti ; cùm enim ipsi gratiam sanctificantem evacuent, cùm eam ad denominationem extrinsecam, ad titulum sine re, ad ens rationis, hoc est ad nihilum redigant ; quid mirum si omnem meritum è medio tollant, qui principium meriti, gratiam scilicet Salvatoris, eliminarunt ? Neque hæc nostra, Catholicaque sententia meritis Christi injuria est, ut garriunt Novatores, sed honorifica magis, & gloriosa. Sicut enim in naturalibus nihil de primæ causæ virtute detrahimus, dum participatam, & Deo subordinatam agendi virtutem causis secundis asserimus : ita meritorum Christi infinitudo magis magisque clarescit, si hominibus vim merendi ipsa diffundat, ipsa ex plenitudine sua impertiatur. Sanè vis, potestasque Salvatoris eo præclariùs eminet, quo justis communicat non solùm ut justi sint, sed etiam ut justè agant. Sed in hæresi per se absurda confutanda satis jam, & plus quàm satis morati sumus, eam alibi, si res tulerit, operosiùs confutaturi ; sed quæ polliciti sumus,

exequamur. Tu, Lector, æquo adesto animo, teque oratum volo, tibi ut suadeas, iis quæ hoc capite è D.Thoma, Patribus,& Scripruris dicturi sumus, nihil in tota fermè Theologia vel ad componendos mores utilius, vel ad erudiendos populos salutarius inveniri: & quia eum esse maximum quæstum in animum induxi, quàm maximè servire tuis spiritalibus commodis; ideò pauca selegimus, quibus & eruditioni tuæ pro virili consulerem,& pietati.

SPECULATIO I.

Septem ad Christiani operis meritum conditiones desiderantur, & sigillatim explicantur.

QUia nihil est bono opere pretiosius, nihil mirum si plures ad illud rectè efficiendum conditiones desiderantur.

Prima & secunda conditio: libertas operantis, & operis rectitudo.

Primò igitur ad meritum desideratur agentis libertas. Unde dicitur 1. Cor. 9. *Si enim volens hoc ago, mercedem habeo.* Et Ecclesiasticus cap. 31. docet, Deum ei collaturum bona sua, qui liberè mandata servarit: *Qui potuit transgredi, & non est transgressus; facere mala, & non fecit: ideò stabili a sunt bona illius in Domino.* Hinc Patres inculcant, quod ubi necessitas, nec coro-

na,

na, nec damnatio est; nec meritum invenitur, ubi libertas non est. Vide suprà in appendice de quinque propositionibus, ubi hanc veritatem multimodis confirmavimus. Porrò cùm dicimus, ad meritum requiri libertatem, intelligimus de libertate non solùm habituali, sed actuali motu voluntatis expressa. Unde declinando à malo nullus meretur, nisi per actum directum fugere malum, resistere malo, repudiare malum sincera voluntate proponat. Unde Patres spiritales tam crebrò, tam seriò, & juxta tam solidè hortantur, ut cuncta quæ agimus, & damna quæ patimur, & mala quæ cavemus, Deo singulis diebus actibus explicitis offeramus.

Secundò ad meritum requiritur rectitudo operis; dicitur enim Rom. 2. *Qui reddet unicuique secundùm opera ejus, iis quidem qui secundùm patientiam, boni operis gloriam.* Et Gal. 6. *Quæ seminaverit homo, hæc & metet; quoniam qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem; qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam.* Et 2. Cor. 5. *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque in suo corpore prout gessit, sive bonum, sive malum.* Et ratio est aperta; meritum enim est proprietas honestatis, quæ convenit omni, & soli, & semper: ergo ubi deest operis honestas, desit meritum necesse est. Denique opus meritorium debet esse Deo gratum; non enim munerabit, sed puniet opus exosum, & invisum sibi. Unde 1. *Ioan.* 2. dicitur: *Fiduciam habeamus ad Deum, quoniam mandata ejus custodimus, & ea quæ sunt placita coram Deo, facimus.* Ubi significat Apostolus, se eatenus fiduciam obtinendæ salutis concipere, quatenus per gra-

tiam Christi, quæ sunt coram Deo placita, se confidit operari. Manifestum est autem, opus quod non est bonum, nullatenus posse esse Deo gratum; *mundi enim sunt oculi ejus, & ad malum respicere non potest*, ut dicitur *Habacuc* 2. Ergo ut opus sit meritorium, bonum sit necessum est.

Et hoc ita verum est, ut si quando in sacris literis plures homines apud Deum actibus vitiosis meruisse reperiantur, ut patet in Nabuchodonosore, & in obstetricibus Judæorum, quod etiam de Romanis docet Augustinus; attamen in illis non perversam remuneravit Deus voluntatem, sed radium aliquem bonitatis actûs pravitati permixtum, ut alibi fusè dum de mixtura boni & mali disputabamus, monstratũ est. Unde D.Thomas *q.* 114. *art.* 10. docet, *quod illæ retributiones dicuntur esse divinitus factæ secundùm comparationem ad divinam motionem, non autem secundùm respectum ad malitiam voluntatis.* Id est, quia in operibus illis aliquid boni malitiæ admixtum fuit, quod à divina motione proficiscebatur; ideo propter illud bonitatis tantillum, aliquid temporalis mercedis receperunt.

Tertia conditio: Status viatoris.

Tertiò requiritur ad meritum, ut homo sit in statu viæ, juxta illud Ecclesiastis 9. *Mortui non habent ultrà mercedem.* Et illud Ecclesiast. 11. *Ubi ceciderit lignum, ibi manebit.* Quibus significatur, nullum post hujus viæ & vitæ statum superesse merito locum. Unde Scriptura & Patres tantoperè monent, ut *dum tempus habemus*

bemus operemur bonum ad omnes. Gal. 6. Et Ecclesiastes cap. 9. *Quodcunque*, inquit, *facere potest manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quò tu properas.* Et Veritas Joan. 9. *Venit nox*, ait, *quando nemo potest operari. Frustrà enim sibi homo post hoc corpus promittit, quod in hoc corpore comparare neglexit*, inquit August. *sentent.* 172. apud Prosperum. Et serm. 102. de temp. *O homo quare differs de die in diem, fortè habiturus hodie ultimum diem?* Et serm. 164. *Liceat mihi loqui, & dicere: Corrigant se qui tales sunt, dum vivunt, ne postea velint, & non possint.*

Et ratio est, quia meritum tendit ad præmium sicut ad terminum; omnis enim qui meretur, in agone est: ergo adepto præmio cessat meritum, sicut via assequuto termino finitur, & labor cessat obtentâ quiete, & pugna definit reportatâ victoriâ. Hac de causa nec animæ justæ piacularibus flammis purgatæ, nec Sancti in cœlo apud Deum quidquam merentur: impetrare quidem aliquid à Deo orando possunt, mereri certè non possunt.

Quid autem dicendum sit de Enoch & Elia in Paradiso terrestri degentibus, & Antichristum, quem debellaturi, & extincturi sunt, præstolantibus, utrum mereantur, necne, vix ac ne vix quidem, nisi divinando definiri potest. Quis enim scit, vel scire potest, num singulis actibus habitum gratiæ & charitatis intendant? Num conditionibus mortalitatis exuti, pugnarumque expertes, extra merendi etiam aleam positi sint? Num divinam essentiam identidem videant? Num continua ecstasi à sensibus alieni

electione & indifferentia ad meritum necessaria careant? Ne velimus esse apertum, quod Deus statuit esse occultum.

Quarta conditio: Bonum opus in obsequium munerantis cedat necesse est.

Hanc conditionem frequenter inculcat Veritas, dum monet, nullius valoris esse opera quamlibet ardua, si in Dei obsequium minimè relata cupiditati serviant, vel auræ populari. Sic operantes recepisse mercedem suam, *Matth. 6.* attestatur, eosque ibidem tristes hypocritas appellat, quia mœrore simulato religiosum vultum populorum oculis mentiuntur. Væ miseris illis inani sese labore fatigantibus, captantibus ventum, jejunantibus ut videantur, ad ærumnas sempiternas temporali ærumna sternentibus viam, & specie pietatis geminantibus iniquitatem; simulata enim pietas duplex est iniquitas. Næ illi mali mercatores sunt, qui pro futili sanctitatis imagine, quam sectantur, fructum omnem promissionis divinæ leves obsequii sui ostentatores amittunt.

Ratio hujus conditionis est, quia qui meretur, respicit, expectatque à munerante præmium; ideoque studet illius benevolentiam demereri: sed nullus alterius animum sibi devincit, in seque propensum & liberalem reddit, nisi operibus in obsequium illius relatis, cujus promereri favorem ambit. Ergo nullus à Deo præmium expectare ullatenus potest, nisi bona quæ agit, in illius honorem & obsequium referantur,

tantur, à quo bona cuncta procedunt. *Non vult enim disciplinæ cœlestis magister irreligiosè agi, quod fieri pro religione præcipitur; nec patitur invocantium se laborem, quibus æternam parat mercedem, infructuosæ jactantiæ vitio deperire*, inquit S. Maximus *homil. in die Cin.*

Dices: Meritum est proprietas honestatis: ergo actus est eo ipso meritorius, quo honestus: sed actus non desinit esse honestus, tametsi in alterius obsequium non cedat: ergo ad meritum operis honesti non exigitur, ut in alterius cedat obsequium, vel honorem.

Respondeo meritum esse proprietatem actus humani; non absolutam, sed relativam; quia cùm respiciat præmium ab alio conferendum, muneratori servire debet, à quo retributionem expectat; neque enim datur à Domino merces nisi laborantibus in vinea ipsius; nec merces jure exigitur, sed mera gratia petitur, nisi munerator quadantenus astringatur: at quâ lege, quáve æquitate ad ea opera muneranda astringi potest, quæ in alterius obsequium operans devovit, nec remuneranti consecravit? Absit, absurdum est, iniquum est. Quare opera quæque in Dei obsequium non cedentia, vacua sunt, sterilia sunt, inania sunt. *Inane est enim, & vanum*, ait Prælaudatus S. Maximus, *quidquid nullius ponderis, aut virtutis firmitate consistit. Inane est quod cum sæculo prætereunte deficiens, ad vitam non transit æternam.*

Quinta conditio: Operantis sanctitas.

Quintò nullum opus meritorium apud Deum esse potest, nisi ab homine sancto, id est per gratiam, & charitatem justificato proficiscatur. Hanc conditionem apertissimè tradit Apostolus 1. Cor.13. *Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, & noverim mysteria omnia, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Vides sine charitate posse quidem esse fidem, aliaque opera per se laudabilia, sed non prodesse. Quid enim suo genere speciosius operibus misericordiæ? quid fide montes transferente illustrius? quid morte patienter tolerata gloriosius? Et tamen si desit sanctitas à charitate parta, si desit recta, bonaque voluntas Dei gloriam quærens, Deo frui avens propter Deum, nihil præclara illa officia conferunt ad salutem. *Ecce venitur ad passionem*, inquit August. serm. 50. de verb. Dom.cap.2. *Ecce venitur & ad sanguinis effusionem, venitur & ad corporum incensionem; & tamen nihil prodest, quia charitas deest. Adde charitatem, prosunt omnia; detrahe charitatem nihil prosunt cætera.*

Ratio ad hanc formam sic reducitur: Impossibile

ſibile eſt id quod eſt mortuum, elicere opera vitæ, quandiu mortuum manet; impoſſibile eſt arborem malam bonos fructus edere, & corruptam radicem plantas germinare ſalutares, vel fontem venenoſum puras ſcaturire aquas, cùm nemo det quod non habet; impoſſibile eſt perſonam Deo inviſam, hominemque Deo inimicum opera illi accepta, & grata efficere; cùm priùs reſpiciat Deus offerentem quàm oblata; priùs cor inſpiciat, deinde manus, *Reſpexit ad Abel*, inquit ſacer textus Geneſ. cap. 4. *& ad munera ejus: ad Caïn verò & ad munera illius non reſpexit.* Impoſſibile eſt addictum ſuppliciis ſempiternis æternam beatitudinem ſibi comparare, & carentem principio ſupernaturali præmium ſibi ſupernaturale à Deo promereri, cùm inter cauſam & effectum, inter viam & terminum, inter medium & finem, inter diſpoſitionem & formam, inter meritum & coronam proportionem eſſe neceſſe ſit. Atqui homo gratiâ orbus, & in peccato mortali conſtitutus, ſpiritaliter mortuus eſt; qui enim non diligit, manet in morte, nec Deo vivit, qui ſibi, qui mundo, qui carni vivit; eſt etiam arbor mala peccati malitiâ corrupta; eſt radix venenoſa nedum in peccatis concepta, in ſordibus nutrita, ſed peccato etiam actuali infecta, & omnia inficiens, dum grandi perverſitate peccator derelicto fonte aquæ vitæ, & foſſis ſibi ciſternis diſſipatis, judicium pervertit, affectus depravat, fruendis utitur, utendis fruitur, nec aliam agnoſcit, quàm vitiatæ concupiſcentiæ legem; eſt pariter Deo exoſus, utpote qui contra omnipotentem bellare, Regem Regum è ſolio deturbare, & in ejus locum dæmonem capitalem divini

numinis hostem sufficere molitus est; est denique addictus ignibus æternis, diabolo & Angelis ejus paratis, caretque omni principio supernaturali, gratiâ nimirum, quæ est fons aquæ salientis in vitam æternam. Ergo quandiu in misero illo deget statu, tandiu opera mortua, opera tenebrarum, opera ab omni merendi vi deserta eliciet. Unde quámlibet splendida ex objecto officia, quámlibet ardua, & in speciem honesta, decora, composita, ornata fundat exteriùs, meritò tamen vacua, inania, & fumo plena sunt, illis Sodomæ, & Gomorrhæ pomis haud dissimilia, quæ splendenti cortice solos cineres contegunt succo destitutos.

Dices: Ergo frustra peccator operibus ex objecto honestis operam navat, frustra eleemosynas erogat, preces fundit, jejunia frequentat, parentes colit & patriam, aliaque id genus agit, in eisque multiplicandis insudat, quæ nihil conferunt ad salutem.

Respondeo, peccatorem etiam in peccati lethalis statu misero permanentem, non debere ab operibus bonis desinere, ab ipsisque frequentandis cessare. Tum quia Deo bonorum operum praxim præcipienti in omni tenetur statu morem gerere. Tum quia piorum operum exercitio, & iteratorum actuum frequentiâ facilitatem sibi asciscit, quâ retentâ si justificari deinceps peccatorem contigerit, alacriùs remotis impedimentis viam mandatorum Dei curret. Tum quia licèt his operibus nequeat se peccator ad gratiam præparare, vel eam infallibiliter advocare, & multò minùs eam quavis ratione promereri, illi tamen minora objectacula ponit; unde fit recipiendo divino sese effundenti lumini

lumini ſin aptior, certè minùs ineptus. Et fortaſſis à miſericordia Dei ea impetrabit, quæ nunquam fuiſſet peccatis peccata addenti conceſſura. Denique bona illa peccatoris opera licèt plerumque vitioſa ſint, utpote à radice cupiditatis & amoris ſui, abſente charitate profecta; attamen bonitatis ille radius ex objecto per ſe bono in actus derivatus, Deo non gratus eſſe non poteſt, cui omne bonum placet. Præſertim quia bonis operibus poteſt peccator fidelis ex fide, & auxilio gratiæ finem bonum præſtituere, & tunc illa opera, tametſi non à perfecta charitate profecta, quandam apud Deum merendi vim obtinent; nam miſericordes miſericordiam conſequuntur, ut Veritas *Matth.* 8. promiſit, & de ſuperbo Divite ait Auguſt. *epiſt.* 89. quòd ſi qui induebatur byſſo & purpura pauperis ulceroſi miſertus fuiſſet, mereretur & ipſe miſericordiam, id eſt impetraſſet miſericordiam, & magnam, quæ eſt juſtificatio; & parvam, ſcilicet bona temporalia, quæ ſaltem bonis operibus à peccatore factis Deus non denegat, qui nullum linquit ſine mercede bonum.

Reflexio.

Si ſtatus viatoris unus ſit ad merendum idoneus, quid tempus terimus tam pretioſum congregandis cœleſtibus theſauris opportunum? Quid virtutibus comparandis non inſudamus, quæ ſolæ ſunt ambiendæ divitiæ, *& reverà pretioſus cenſus animæ*, ut Caſſiodorus *lib. de anima, cap.* 11. ſcripſit? Quid de gratia, quid de merito, quid de virtutibus tam multa dicimus, quæ ſanctis operibus aſſequi, quàm laudibus pro-

ſequi

fequi fatius foret? Sed magna eft, inquies, in virtutis exercitatione difficultas, arcta eft via, quâ ad ipfam aditur, confragofum iter & fentibus obfitum. At enim, fodes, nonne ubivis labor neceffarius? Quid quæfo in humanis fine labore paratur, cùm ipfi impii fatigatos fe in via iniquitatis minimè diffiteantur? Confidera agricolas victum quacumque ratione noctu, & interdiu quæritantes. Cerne mercatores femper & ubique manibus, pedibufque pro virili laborantes, & congregandis divitiis immorientes. Quos labores non fufcipit mortalium pectora cogens auri facra fames? Scrutatur intima, vifcera terræ fulcat, venas aperit duras, & refractarias. Numnam fortaffis laborat vanitas faftum pro numine colens, dum profunda maris penetrat, quæfitura unionum & lapillorum genera varia, vel faxis latentibus adnata, vel in oftreis recondita? Nunquid laborant milites mundanæ litantes gloriæ? Nemo eorum algores, fudores, vigilias, dietas, plagas enumerare fufficiat. At fortè à labore immunes funt voluptarii in libidinum cœno volutantes? Minimè gentium. Illi quidem tendunt ad gaudium, fed unde ftabile confequantur ignorant. Quid eorum enumerem curas, follicitudines, timores, & vitii individuum comitem animi mœrorem? Si ergo nihil fine labore, & cura fit, ecqua in re meliùs impenfum collocatumque, quàm in virtute comparanda laborem cenfebimus? Nobifne folis, quibus miranda vitæ æternæ præmia promittuntur, fine cura vivendum, unifque otio & fomno indulgendum? Abfit. Certè plano non aditur excelfum; non affequitur difciplinam bellicam, nifi quotidie exercitatus armis,

quoti

quotidiano usu palæstræ durans membra, nutriens patientiam, laborem assuescens. *Iubet avaritia*, inquit August. in Psal. 118. *ut mare transeas, & obtemperas: jubeo ego*, ait Dominus, *ut ante ostium tuum ex eo quod habes, des pauperi, & piger es ad faciendum ante te opus bonum.* Quid gravaris pati nunc ex remedio, quod non gravaris pati pro vitio; & ut Tertullianus loquitur, quid nauseas ad antidotum, qui hiasti ad venenum.

Si viatoris duntaxat tempus est ad merendum idoneum, fac dies pleni inveniantur in te; ne sis temporis prodigus, cujus unius avaritia honesta est; si pecuniam tuam ægrè aliis dividis, si prædia tua à nullo occupari pateris, tempus quod solum nostrum est, ne profundas; quod bonum est, sine mora, incunctanter, cum omni festinatione age, qui nihil pulchrius facere possis, quàm quod honorat Deum sine dilatione. Memento merendi tempus, quod otiosus consumpseris, rediturum nunquam tibi. Memento temporis meliora prætervolare, deteriora succedere: quemadmodum, inquit Seneca *epist.* 108. ex amphora primùm quod est sincerissimum, effluit, gravissimum quodque, turbidumque succedit; sic in ætate nostra, quod est optimum, primum est. Id exhauriri ab aliis negotiis ne patiamur, ut nobis fæcem reservemus. Ergo dum tempus habemus, persuadeamus nobis necesse est, nusquam nobis figendum esse pedem, ne ut Augustinus dixit, ubi dixerimus *Sufficit*, ibi hæreamus; ibique, ut ait Magnus Leo, incidamus in deficiendi periculum, ubi proficiendi deposuerimus appetitum. *Ergo nunc tempus acceptabile*, inquit Bernardus, *& aptum*

aptum ad quærendum, in quo planè qui quærit, invenit; si tamen sicut oportet, quærit. Mirum est, mirum de te, homo miser, quod ad mala sis totus avidus, totus sapiens, totus solicitus; ad bona autem totus durus, totus piger, totus tepidus.

SPECULATIO II.

Prosequutio ejusdem materiei: expenduntur duæ momentosæ ad meritum conditiones, promissio Dei, & influxus charitatis.

NE præcedentis speculationis prolixitas foret onerosa, duas reliquas, easque potissimas ad meritum conditiones in hanc rejecimus, quas ordine exponemus.

Sexta conditio: Pactum & promissio Dei ordinantis opus bonum ad præmium.

Sextò præter gratiam sanctificantem dicimus desiderari insuper promissionem Dei paciscentis, & opus in præmium ordinantis, atque acceptantis; nec sufficere voluntatem dandi gratiam, quæ est principium meriti. Ita luculenter tradunt Scripturæ, Concilia, & Patres. *Matth.* enim 20. non datur denarius diurnus (quo præmium beatitudinis bonis operibus promis-

promissum significari Patres passim docent, } nisi *conventione factâ cum operariis.* Hinc Patres infrà referendi, & sacra Concilia opera justorum ex divina promissione sortiri rationem meriti asseverant, sine qua nullum potest meritum præmio comparari, vel æquari, ut videre est in Trident. *sess. 6. cap.* 16. & in Moguntino *cap.* 8. *confessionis fidei.* Patres sequitur S. Thomas: *Meritum hominis apud Deum esse non potest,* inquit art. 1. hujus quæst. *nisi secundùm præsuppositionem divinæ ordinationis.* Et ad 3. *Deus non efficitur simpliciter debitor nobis, sed sibi ipsi, in quantum debitum est ut sua ordinatio impleatur.*

Ratio est: Quantumcunque homo gratia habituali decoretur, ex eaque eliciat fructus honoris & honestatis, id est opera pietatis & virtutis; nunquam tamen ad ea opera muneranda obligari potest Deus, nisi sua semetipsum promissione obliget: tum quia obligatio stricta oriri nequit, nisi ex datis & acceptis; nemo enim tenetur reddere qui nihil accipit: Deus autem à nullo accipit; nam ut dicitur Rom. 10. *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei.* Et Job 35. *Si justè egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua recipiet?* Vnde August. serm. 16. de verb. Apost. *Debitor factus est, non aliquid à nobis accipiendo; sed quod placuerit promittendo.* Tum quia obligatio inferioris est & dependentis; qui enim obligatur, utique debet; porrò qui debet, non est à creditore independens: dependentia autem, vel ipsa dependentiæ obumbratio procul à Deo est, qui cùm sit sua lex, suaque regula, nullâ potest obligatione astringi, quæ non à propria voluntate proficiscatur. Tum

Tum quia, ut optimè ait D.Thomas in 4. dist. 46.q.1. art.1. q. 1. *Beneficia Dei semper excedunt meritum creaturæ*; unde nisi præsupponatur divina promissio, non poterit unquam homo divina beneficia promereri. Hinc Apostolus Rom.8. *Existimo*, inquit, *quod non sunt condigna passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*. Et August. in Psal.93. *Ecce quantum pretium damus, quodammodo unam siliquam ad accipiendos thesauros sempiternos.* Hac de causa vita æterna gratia ab Apostolo *Rom.6.* nominatur: *Quia*, ut optimè ait S.Fulgent. lib.1. ad Monimum, cap. 10. *non solùm donis suis Deus sua dona reddit, sed quia tantum etiam ibi gratia divinæ retributionis exuberat, ut incomparabiliter, atque ineffallibiliter omne meritum, quantumvis bona, & ex Deo datæ humanæ voluntatis, atque operationis excedat*. Et Tridentinum sess.6.cap. 16. *Iustificatis hominibus, & benè operantibus proponenda est vita æterna tanquam gratia misericorditer promissa, & tanquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus & meritis fideliter reddenda*. Tum quia opera quæcumque bona innumeris Deo titulis debita sunt, eaque potest Deus variis nominibus exigere, quia Creator, quia supremus Dominus, quia ultimus omnium finis: ergo ad ea Deus remuneranda minimè tenetur, nec per ea jus sibi facit homo ad præmium, nisi divina promissio accedat. Ergo nulla sunt sine prævia Dei promissione merita. Cujus etiam signum est, quod ideo opera justorum in purgatorio existentium, & liberi Beatorum actus, quantumvis à charitate profecti; nihil tamen apud Deum merentur,

quia

quia licèt interno valore non careant, ea tamen ad præmium supremus Dominus non ordinavit.

Dices primò cum Vasque existimante quodlibet bonum opus à gratia proficiscens, & charitate informatum, esse eo ipso absque ulla Dei paciscentis conventione, vel sponsione æternæ vitæ meritorium: Meritum est proprietas honestatis, sicut demeritum proprietas iniquitatis: ergo actum bonum honestate supernaturali indivulsè comitatur meritum præmii supernaturalis, sicut malitiam peccati demeritum sequitur, seu meritum pœnæ, quæ peccanti absque ulla Dei paciscentis ordinatione debetur.

Respondeo meritum, ut suprà dicebamus, esse honesti proprietatem, non absolutam, sed relativam, quæ non nisi positis omnibus conditionibus resultat, quæve una deficiente desinit; quia bonum ex integra causa, malum ex quocumque defectu. Una autem ex potissimis conditionibus ad merendum desideratis, est Dei paciscentis ordinatio, sine qua nec Deus attringitur, nec immenso gloriæ ponderi, beatæque vitæ, in qua cum Deo, & de Deo vivimus, ulla prorsus bona opera comparantur. An autem ad demeritum, vel potiùs ad meritum pœnæ Dei statuentis ordinatio desideretur, problema est; quia ex una parte peccata à damnatis quotidie patrata augmentum pœnæ non merentur, ut tradit D. Thomas 2. 2. *q.* 13. *art.* 4. *ad* 2. non defectu malitiæ, quæ in inferis consummata est; sed defectu divinæ ordinationis, quæ nullum damnatorum sceleribus supplicium præfinivit. Ex alia verò parte, cùm peccator hono

honorem alterius peccando lædat, dum ſuo nimirum ingenio indulget, offendentis mulctæ per ſe ſupponitur, donec violatum honorem reſarciverit. Quod verò de quotidianis damnatorum peccatis pœnas Deus non ſumat, nihil inde contra hoc efficitur; tum quia exceſſu bonitatis, non toto rigore cum illis agit, qui ſicut ultra condignum munerare ſolet, ita citra condignum caſtigare. Tum quia non videtur ſufficiens ad demerendum in damnatis libertas, qui à gratia deſerti, & pœnarum gravitate oppreſſi, non tam peccatum eligunt, quàm extorquente deſperati animi calamitate feruntur, & quâ datâ portâ ruunt. Vnde huic ſecundæ ſententiæ ſubſcribimus.

Dices ſecundò cum Marco Serta & Baptiſta Goneto exiſtimantibus Dei ordinantis pactum vel promiſſionem extrinſecam non-eſſe ad completam meriti rationem neceſſariam, ſed ſufficere intrinſecam Dei ordinationem in collatione gratiæ per modum principii meriti inclusam, & veluti imbibitam. Deus hoc ipſo quod dat gratiam ut principium meriti, ſufficienter ad bona noſtra opera muneranda tenetur obligatione, quâ ſibi fit debitor; quia enim gratiam liberè largitus eſt, liberè perſeverantiam donat: aliunde verò non ita gratiam diffundit, quin oneroſam laborandi, patiendique conditionem imponat. Ergo ad meritum non eſt abſolutè neceſſaria extrinſeca Dei paciſcentis promiſſio; ſed ſicut motus, & via ſponte ſua ad terminum tendunt, ſicut medium per ſe ad finem manuducit; ita bonum opus à gratia proficiſcens ex principiis intrinſecis, & abſque ulla ordinatione gloriam per modum præmii &

respicit, & meretur. Et ita docere videtur D. Thomas *art.* 1. dum ait: *Meritum hominis apud Deum esse non potest, nisi secundùm præsuppositionem divinæ ordinationis; ita scilicet, ut id homo consequatur à Deo per suam operationem quasi mercedem, ad quod Deus ei virtutem operandi deputavit.* Quibus verbis, ut Gonetus interpretatur, non aliam ad meritum ordinationem S. Doctor requirit, quàm quæ in collatione gratiæ, quæ est virtus supernaturaliter operandi, includitur.

Respondeo hanc sententiam à Vasquesii confutata assertione non nisi verbo tenus differre; nec aliis argumentis fulcitur, quàm quibus peræquè Vasquesii præfata doctrina stabilitur, ut consideranti per se patet. Nam vel adversarii per intrinsecam ordinationem in voluntate conferendæ gratiæ per modum principii meriti inclusæ, intelligunt promissionem præmii in collatione gratiæ in actu exercito semper includi, nec ab ea posse divelli; quia qui confert principium meriti, quæ gratia est, tacitè etiam, & implicitè præmium spondet omnibus operibus à principio illo profectis; vel intelligunt Deum conferendo gratiam justo, simul in actu signato, explicitè, & expressè decernere gratiam ut principium meriti conferre, operibusque ab ea profectis se obligare præmium justa distributione impartiri. Si primum dicant, in meram Vasquis sententiam prolabuntur, affirmantis in voluntate conferendæ gratiæ non posse non includi promissionem præmii; quia qui vult dare merendi principium, sese ad opera ex illo principio procedentia muneranda alligat, fitque sibi debitor obligatione è propria & libera voluntate,

tate, quâ gratiam gratis dedit, enata. Si secundum astruant, nostram sententiam confirmant, quæ meritum in nuda, & extrinseca Dei ordinatione nequaquam constituit, ut censuere Nominales solis titulis, solis nominibus, solis denominationibus extrinsecis contenti; sed utrumque exigit, & internam operis à gratia proficiscentis dignitatem, & externam Dei opus illud ad gloriam promerendam acceptantis sponsionem. Quia, ut sæpè diximus, non tenetur Deus opus illud munerare, quod sibi sexcentis alioquin titulis debitum est; nec ullum ei potest à creaturis obligationis jugum imponi, qui suâ solùm voluntate movetur, suâ solùm bonitate cietur, suâ solùm promissione astringitur, qui fidelis est in omnibus verbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis, quíve negare seipsum non potest.

Ad argumenta facta penè responsum manet. In collatione quippe gratiæ non essentialiter includitur voluntas opera munerandi, quæ à gratia prodeunt; nam nec opera justorum piacularibus ignibus purgatorum, nec Beatorum actus quidquam apud Deum merentur, tametsi à gratia, & à charitate efficiantur. Ergo præter opera, quámlibet laboriosa, præter passiones amore Dei toleratas, Dei requiritur pactum, sine quo nullum merendi jus nanciscimur, sed juxta Salvatoris mandatum *Luc.* 17. indictum, cùm fecerimus omnia, quæ præcepta sunt nobis, humiliter, & verè dicimus: Servi inutiles sumus. Exempla autem viæ, & medii magis favent Vasquesio quàm adversariis; unde dicendum, illis non assimilari gratiam in ordine ad meritum, nisi supposita Dei ordinatione.

Ad

Ad authoritatem S. Thomæ respondeo, identidem excidere, qua ratione illâ possint uti adversum nos adversarii, cùm tam significanter eò loci dicat S. Doctor: *Meritum hominis ad Deum esse non potest, nisi secundùm præsuppositionem divinæ ordinationis.* Unde cùm subdit S. Thomas, hominem eam consequi mercedem, ad quam Deus ei virtutem operandi deputavit, verissimum est; sed præsuppositâ semper divinâ ordinatione. Nec obest, si instes cum eodem Goneto, S. Præceptorem post verba relata subjungere: *Sicut res naturalis hoc consequitur per suos proprios motus & operationes, ad quod à Deo est ordinata.* Unde sicut res naturales moventur ad suos fines per collationem virtutum activarum absque ulla extrinseca ordinatione: ita justus per gratiam movetur ad finem supernaturalem, & per bona opera illum meretur. Non obest, inquam, tum quia nimis probat hæc instantia; si quid enim efficit, suadet nullam prorsus exigi Dei promittentis conventionem; & sententiam Vasquis, quam rejicit Gonetus, astruit. Dicendum itaque, velle solùm D. Thomam, quod sicut Deus rebus omnibus virtutes indit, quibus in finem moveantur, ad eumque tandem perveniant; ita etiam creaturis rationalibus gratiam infundit, quibus ad Deum ferantur, ad ejusque fruitionem aspirent, & ad hoc duntaxat significandum eam comparationem adhibuit: ut verò illam mereantur, requiritur insuper divina promissio, sine qua propensionem quidem ad beatitudinem habent, sed jus nullum habent, quia ut ad 3. ejusdem articuli ait idem S. Thomas: *Deus non efficitur simpliciter debitor nobis, sed sibi ipsi, inquantum debitum*

tum est, ut sua ordinatio impleatur. Justus igitur per bona opera in Deum tendit, quia gratia est fons aquæ salientis in vitam æternam; sed eam non meretur nisi Deus promittat retributionem, quia meritum jus includit; jus autem homo non habet, nisi Deus præmium reddere teneatur; non tenetur autem Deus seclusâ promissione illud munerare, quod innumeris titulis quit exigere.

Quæri hîc assolet, utrum Deus præmia meritis retribuat ex stricta justitia commutativa, aut distributiva; an verò ex fidelitate, & gratitudine. Verùm huic quæstioni satis, superque satisfactum manet ex iis, quæ primo Theologiæ libro de divina justitia dicta sunt, ubi fusè satis monstratum est, justitiam commutativam, utporè ab imperfectione inseparabilem, repugnare Deo, secus verò justitiam distributivam: unde ne tradita repetamus, ad hunc te locum, Lector, remittimus, ut pernoscas quid in hacce controversia dicendum sit; piget enim cocta recoquere, versata reversare, ut aliqua pars laboris & tædii minuatur mihi & tibi. Nonnulla tamen annotare operæpretium visum est, quibus nisi fallit me animus, haud parum lucis his, quæ olim dicta sunt, accesserit.

Observato ergo primùm, Deum merita Sanctorum ex justitia munerare; ita enim confidebat divinus Apostolus 2. Timoth. 4. *Reposita est mihi*, inquiebat, *corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex.* Non foret autem corona justitiæ, nisi Deus ex justitia redderet præmium, qui purâ misericordiâ largitus est gratiam. Quanvis enim supremus Dominus nulli sit debitor, nulli obligatus, suâ

tamen

tamen promissione astringitur, jusque nobis dat apud se, non aliquid à nobis accepturus, sed quod promiserit, impleturus. *Illo ergo modo* inquit August. serm. 16. de verb. Apost. *possumus exigere Dominum nostrum, ut dicamus: Redde quod promisisti, quia fecimus quod jussisti.* Grandis planè, & prorsus suavis servi in lege Dei ambulantis fiducia, & incredibile solatium, sibi debitum flagitare posse præmium, & jam debitum exigere quod merita excedit, & vota: *Ut antè susciperet gratiam*, ait idem August. *tract. 3. in Ioan.* præfata Pauli verba ponderans, *misericordem Patrem opus habebat; ut præmium gratiæ, justum judicem.* Gratis quidem nos Deus prævenit in benedictionibus dulcedinis; præventos gratis adjuvat, ut bene agant; adjutos gratis firmat, ut ne deficiant: post certamen tamen, cursumque coronam justitiæ reponit, quia ut ait Concilium Arausicanum II. cap. 18. *Debetur merces bonis operibus, si fiant; sed gratia quæ non debetur, præcedit ut fiant. Datur unicuique gratia sine merito*, addit S. Prosper lib. 2. de vocat. gent. cap. 2. *unde tendat ad meritum; & datur ante ullum laborem, unde quisque mercedem accipiat secundùm suum laborem.* Nec propterea hæc justitia gratiam evacuat, quia eatenus Deus ex justitia munerat, quatenus ipse sibi sua promissione opera bona munerandi debitum imposuit: unde *Deus non efficitur simpliciter debitor nobis*, inquit S. Thomas art. 1. ad 3. *sed sibi ipsi, in quantum debitum est, ut sua ordinatio impleatur.* Atque adeò vera semper est Augustini maxima: *Deus dum coronat merita nostra, coronat & dona sua.* Vera itidem Tridentini *sess. 6. cap. 16.* sententia: *Tanta est erga*

erga omnes homines bonitas Dei, ut eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius bona.

Observato rursum, quod cùm Deus strictæ obligationis sit incapax, non potest præmia ex justitia commutativa retribuere, ut alibi demonstravimus: restat igitur, ut ex justitia distributiva præmia largiatur. Decet enim supremum gubernatorem Deum unicuique juxta meritorum proportionem ex ordinatione suæ sapientiæ, fidelitate promissionis, abundantia bonitatis præmia dispensare. Nec propterea fit nobis debitor, sed sibi, quatenus debitum est, ut suam ipse ordinationem impleat, qui eam liberrimè præfinivit.

Septima conditio: Influxus sin actualis, certè virtualis charitatis.

Hanc conditionem inficiantur Vasques & Suares; ille solâ habitus charitatis concomitantiâ contentus vult opus quodcumque bonum & à quavis virtute etiam acquisita elicitum, esse vitæ æternæ meritorium, modò opus ab eo, qui est in gratia, fiat, etsi non ab ipsa gratia procedat; iste verò licèt actibus virtutum acquisitarum vim promerendi vitam æternam absque influxu aliquo charitatis non concedat, totis tamen viribus contendit actus virtutum infusarum ab homine grato elicitos præmium supernaturale beatitudinis essentialis absque ullo sive actuali, sive virtuali charitatis influxu de condigno promereri. Nostram tamen sententiam Scriptura, Patres, & post illos S.Thomas non tam docent quàm supponunt, utpote ipsis commu

communiſſimis chriſtianæ pietatis notionibus prorſus conſentaneam.

Etenim quid in Scripturis inculcatius, quàm ut omnia propter Deum, omnia in nomine Domini, omnia propter gloriam Dei operemur, ut seriò nimirum moneamur uni amori, vel certè operibus ex amore Dei elicitis meritum convenire, & præmium reſpondere. Hinc Apoſtolus 1. Cor. 10. *Sive manducatis, ſive bibitis, ſive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.* Obſervat etiam doctus Eſtius, quod cùm Apoſtolus, 1. *Cor.* 13. dicit, nihil prodeſſe homini, ſi charitatis expers omnia diſtribuat in pauperes, & corpus flammis tradat; loquitur de eo qui opera illa non ex amore Dei facit: quod ex eo patet, quod Apoſtolus ea charitatis encomia profert, ut Corinthios factionibus ſciſſos ad Dei, & mutui amoris officia cohortetur; nec charitatem commendat ex eo quod faciat filios Dei, & hæredes regni; ſed quia benigna & patiens omnia ſuffert, omnia credit, &c. ubi loquitur planè de charitate actuali.

Hinc Veritas oculi ſimplicitatem, id eſt puri cordis Deum purè quærentis ſinceram, & caſtam intentionem deſiderat, Matth. 6. & Luc. 11. *Lucerna corporis tui eſt oculus tuus; ſi oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus lucidum erit; ſi autem oculus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebroſum erit.* Ergo ſicut ſine caſti cordis dilectione nihil prodeſt; ita diligenti, & propter Deum quodcumque, quámlibet ſpecie exile & leve operanti, nihil non prodeſt, quia etiam *quiſquis potum dederit calicem aquæ in nomine meo, non perdet mercedem ſuam*, ut dicitur *Marci* 9. Hinc dilectioni, vel actionibus, aut paſ-

fionibus ex amore proficifcentibus refpondere præmium effentiale teftantur Paulus & Jacobus. Ille 1. Cor. 2. *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis afcendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum.* Ifte verò cap. 1. fuæ epiftolæ Catholicæ: *Beatus vir qui fuffert tentationem, quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromifit Deus diligentibus fe.*

Id ipfum docent Patres. *Mandatum*, inquit Auguftinus lib. de fpiritu & lit. cap. 14. *fervari non poteft, nifi fiat ex amore juftitiæ: non enim fructus eft bonus qui de charitatis radice non furgit.* Ad quod firmandum illud Apoftoli *Galat.* 5. profert: *In Chrifto Jefu neque circuncifio aliquid valet, neque præputium, fed fides quæ per charitatem operatur.* Hac de caufa menfuram chriftianæ juftitiæ unam effe charitatem tradit idem Doctor fanctiffimus *lib. 1. de nat. & grat. cap. 42. & cap. ultimo*, his verbis: *Charitas eft veriffima, leniffima, perfectiffimaque juftitia. Charitas inchoata, inchoata juftitia eft; charitas provecta, provecta juftitia eft; charitas perfecta, perfecta juftitia eft.* Sanè ficut nullum eft, vel effe poteft fine juftitia meritum, nullum erit fine charitate opus præmii effentialis meritorium, cùm chriftiana juftitia tota ex charitate pendeat, & à charitate ipfa chriftianæ juftitiæ rationem fortiatur. Succinit Bernardus ferm. 27. in Cant. *Quantitas cujufcumque animæ æftimetur de menfura charitatis, quam habet, ut verbigratiâ quæ multùm habet charitatis, magna fit; quæ parum, parva; quæ verò nihil, nihil: dicente Apoftolo, fi charitatem non habuero, nihil fum.* Si nihil æftimandum eft, nifi de

menfu

menſura charitatis, quid erit opus quamlibet conſpicuum à charitate nec formaliter, nec virtualiter impetratum? Nihil profectò erit, quia nihil de charitate habebit. Hinc Magnus Leo *ſerm. 7. Quadrageſimæ*, expendens illud Veritatis Oraculum *Matth. 25.* relatum: *Quandiu feciſtis uni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis*, ſic habet: *Quid hoc opere fructuoſius? Quid hac humanitate felicius? quæ utique laude ſua fraudanda non eſſet, ſi propter ipſam naturæ communicationem juvando homini ab homine præberetur: ſed quia quod non ex fidei procedit fonte, ad præmia æterna non pervenit, alia eſt conditio operum cœleſtium, alia terrenorum.* Ubi S. Pontifex ad opus cœleſte, id eſt præmii cœleſtis meritorium, exigit ut de fidei fonte procedat; fidei, inquam, non informis, & mortuæ, ſed vivæ & per dilectionem operantis; nam ut ait idem S. Pater ſerm. 5. de jejunio 7. menſis, cap. 3. *Duo amores ſunt, ex quibus duæ prodeunt voluntates, ita diverſi qualitatibus, ſicut dividuntur authoribus. Rationalis enim animus, qui ſine dilectione eſſe non poteſt, aut Dei amator eſt, aut mundi: in dilectione Dei nulla nimia; in amore mundi cuncta ſunt noxia: & ideo æternis bonis inſeparabiliter inhærendum, temporalibus verò tranſeunter utendum eſt; ut peregrinantibus nobis, & ad patriam redire properantibus, quidquid de proſperitatibus mundi hujus occurrerit, viaticum ſit itineris, non illecebra manſionis.*

Ratio fundamentalis hujus veritatis ex his quæ circa quartam conditionem dicta ſunt, liquidò conſequitur. Fatentur omnes, opus nequaquam eſſe poſſe meritorium, niſi in obſe-

quium munerantis cedat; neque enim ab aliquo præmium operis exigere jure, sed ne quidem honestè possumus cui factum opus non servit; nec ei saltem in eo efficiendo placere concupivimus. Quo, v. g. ne dicam jure, sed qua fronte servus à domino stipendium peteret & mercedem, qui nec domino laboravit, nec laborare unquam conatus est, nec conari voluit, aut cogitavit? Atqui non fit in obsequium Dei, quod in Deum non refertur; nec in Deum quidquam refertur sine imperio formali vel virtuali charitatis, quæ sola Deum quærit, sola Deo placere appetit, sola Deo nos unit, sola ultimum humani cordis finem respicit. Et sanè quomodo potest dici opus in obsequium Dei cedere, quod propter Deum factum non est? quomodo verò propter Deum fieri quidquam sine charitate valet? Ergo sine influxu vel formali, vel certè virtuali charitatis, nullum opus potest esse meritorium præmii essentialis, nec Deus inveniet unquam dignos se, qui non operantur propter se. *Vita æterna in Dei fruitione consistit; motus autem humanæ mentis ad fruitionem divini boni est proprius actus charitatis, per quem omnes actus aliarum virtutum ordinantur in hunc finem, secundùm quod aliæ virtutes imperantur à charitate. Et ideo meritũ vitæ æternæ primariò pertinet ad charitatẽ, ad alias autem virtutes secundariò, secundùm quod earum actus à charitate impetrantur*, inquit D. Thomas *q.* 114. *art.* 4. Et ut significaret S. Doctor se non modò de actibus virtutum acquisitarum, sed etiam de actibus virtutum infusarum sermonem habere, subjungit responsione ad 3. *Fidei actus non est meritorius, nisi fides per dilectionem ope-*

retur

retur, ut dicitur ad Galat. 5. Similiter etiam actus patientiæ & fortitudinis non est meritorius, nisi aliquis ex charitate hæc operetur, secundùm illud 1. Cor. 13. *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.*

Idem docet, variisque rationibus illustrat S. Doctor sexcentis aliis locis, brevitatis ergò prætermittendis, in quibus etiam observat, quod ut aliquod opus referatur in Deum, non sufficit ordinatio habitualis, seu concomitantia operis cum habitu charitatis; tum quia ex hoc, quod est in habitu, nullus meretur; sed ex eo quod est, vel fuit in actu: tum quia alioquin venialia hominis justi peccata essent meritoria, utpote cum habitu charitatis sociata. Sicut autem ad meritum non sufficit ordinatio habitualis, ita non semper exigitur actualis, quæ non solùm hujus vitæ excedit facultatem, sed operi elaborando impedimento foret, *ut patet in exemplo, quod Avicenna ponit de artifice, qui si dum opus suum exerceret, semper de regula artis cogitaret, multùm in opere impediretur*, inquit D. Thomas *in 2. dist.* 38. *q.* 1. *art.* 1. *ad* 4. Sufficit ergo, & requiritur ordinatio & influxus virtualis, qui virtute præcedentis intentionis perseverat. Et ad hoc *oportet*, inquit ibidem D. Thomas, *quod priùs fuerit cogitatio de fine, & quod ratio actiones sequentes in hunc finem ordinaverit; ita quod rectitudo illius ordinationis in actionibus salvetur.*

Omnes objectiones absque negotio occupabis, depellesque, si præ oculis habeas, nihil esse Deo, qui est præmium nostrum, dignum, nisi quod fit propter Deum. Etsi enim Scripturæ &

Patres bonorum operum fructus à nobis exigant, etsi ad pios actus frequentandos hortentur, illisvè præmia polliceantur magna nimis; etsi, ut monet Tridentinum sess. 6. cap. 16. *justificatis hominibus proponenda sint Apostoli verba: Abundate in omni opere bono, scientes quod labor vester non est inanis in Domino*; etsi denique quibuslibet bonis operibus in sacris literis usque adeò tribuatur, ut etiam qui uni ex minimis suis potum aquæ frigidæ dederit, promittat Christus eum non esse sua mercede cariturum; attamen nisi opera in Deo fiant, nisi virtutes Deo serviant in hominibus, nisi mandata serventur ex amore justitiæ, dormient somnum suum viri divitiarum, nihilque invenient in manibus suis, quia Deus non quantùm attendit, sed ex quanto; nec tam censum æstimat, quàm affectum, nec pretium dati, sed affectus dantium facit opus dignum mercede. Subauditur ergo semper illa conditio, dum bona opera inculcantur, præcipiuntur, commendantur; quia reapse nec bona sunt, nisi respiciant summum, & æternum bonum.

Advertendum rursus, quod quia homo justus ex præcepto charitatis in actus amoris Dei identidem prorumpere tenetur & solet, quia ut alibi ex S. Thoma dictum est, præcepta non de habitibus, sed de actibus tradita sunt; ideo per iteratós illos synceri cordis affectus sanctificantur virtutum acquisitarum actus, quia officia per se honesta virtute in Deum refert, qui se Deo frequentatis amoris ardoribus, & ut loquitur Augustinus, sagittis acutis totum, & ex toto corde devovit. Hac de causa veridicè scripsit S. Doctor quæst. 2. de malo, art. 5. ad 7. *Habentibus chari*

charitatem omnis actus est meritorius, vel demeritorius; quia si vitiosus est, vel alicujus circunstantiæ pravitate sordens, utique demeritorius est; si verò per se honestus sit, virtute præcedentis & repetitæ identidem intentionis ad Deum fertur, qui aliunde suapte naturâ in Deum ferri natus est, & sponte proclivis, expectatque charitatis imperium, non secus ac paralyticus motum Angeli, & hominis impulsum in piscinam, *Ioan.* 5. præstolabatur. Videsis quæ superiùs de præcepto charitatis, dum de gratiæ ad singulos actus necessitate disputabamus, disseruimus, huic, ni me meus fallat animus, instituto non parum opportuna. Accedit, non dixisse D. Thomam, omnem actum in justo esse meritorium, vel demeritorium; meritorium, inquam, præmii essentialis: sufficit enim ex propria ratione actus virtutis infusæ, ut sit meritorius præmii accidentalis; præmium enim essentiale soli charitati per se respondet, aliis verò quatenus duntaxat ex charitatis radice formaliter, vel virtualiter surgunt. Neque enim numerositas operum, ut alicubi ex S. Augustino aiebat B. Vincentius Ferrerius, nec diuturnitas temporum, sed major charitas, majorque voluntas auget præmium, nimirum essentiale. Idem docet Hieronymus exponens parabolam talentorum: *Et illum*, inquit, *qui de quinque talentis decem fecerat, & qui de duobus quatuor, simili Dominus recepit gaudio, non considerans lucri magnitudinem, sed studii voluntatem.* Quod breviùs expressit Salvianus lib. 1. ad Ecclesiam Catholicam: *Oblata Deo, non pretio, sed affectu placent.* Relege olim dicta de commendatiane vitæ interioris, necnon quæ

de charitate, ejusque augmento fusè tradidimus.

R E F L E X I O.

Si soli amori respondet præmium, quia convenit meritum, quid nunc agis, Lector? quid tempus teris, quod in amando Deo non impendis? Cedò, num Deus meretur amari, numcubi Dei benignitatem sensisti in te claudi? Nunquid non te prior dilexit tantus & tantum, & gratis tantillum & talem? Ergo qui tenes Deum tuum vitæ tuæ non solùm gratuitum largitorem, largissimum administratorem, pium consolatorem, solicitum gubernatorem, sed insuper etiam copiosissimum Redemptorem, æternum conservatorem, ditatorem, glorificatorem, ob hæc beneficia abs te contemnitur, & huc nunc denique redeunt facta tua: Deus excluditur, mundus recipitur, præponitur creatura Creatori.

Si Deum non diligis merito suo, cur non diligis commodo tuo? Non enim sine præmio diligitur Deus, si tamen absque præmii intuitu castissimè diligatur. Charitas enim etsi, quia non quærit quæ sua sunt, mercenaria non sit, mercedis tamen vacua esse non potest, cui uni respondet tota merces, & eo major merces, quo citra mercedis spem diligimus. Itaque ad amorem illum suspiremus, qui per se sufficit, per se placet & propter se; ipse meritum, ipse præmium sibi est amor; præter se non requirit causam, non fructum; fructus ejus usus ejus: amat quia amat; amat ut amet. Quàm mellitè Bernardus serm. 53. in Cant. *Suspectus est mihi*

amo.

amor, cui aliud quid adipiscendi spes suffragari videtur. Infirmus est, qui fortè spe subtracta aut extinguitur, aut minuitur. Impurus est, qui & aliud cupit. Purus amor mercenarius non est. Purus amor de spe vires non sumit, nec tamen diffidentiæ damna sentit.:::Esto quod honor Regis iudicium diligat, sed sponsi amor, imò sponsus amor solam amoris vicem requirit, & fidem. Liceat proinde redamare dilectam. Quidni amet sponsa, & sponsa amoris? Quidni ametur amor? Meritò cunctis renuntians affectionibus aliis, soli & tota incumbit amori, quæ ipsi respondere amori habet in redhibendo amore. Nam & cùm se totam effuderit in amorem, quantum est hoc ad illius fontis perenne profluvium?

Hæc cùm ita sint, cum mundo præsens fac mente absens ut sis, à Deo ne absis; & si impuri Poëtæ verbis purè uti licet, dies, noctesque ames Deum, Deum desideres, Deum somnies, Deum expectes, de Deo cogites, Deum speres, Deo te oblectes, cum Deo totus sis; Dei fac sis postremò animus & cor, quando tu es Dei; illiusque amoris amore vive, qui amore amoris tui dignatus est mori.

SPECULATIO III.

Iusti de condigno vitam æternam promerentur : hinc ea quæ sub meritum cadunt, vel cadere possunt, ordine derivantur & recensentur.

SUpponenda est vulgaris, trinaque distinctio meriti; aliud namque dicitur meritum de condigno, quod cum præmio coaptationem per se habet, illudque jure exigit, nec potest cum justitia denegari; justitia, inquam, vel stricta & commutativa, ut contingit in humanis; vel distributiva, quæ Deo citra obligationis onus convenit, uni Dei promissioni, uni ejusdem fidelitati innixa. Alterum appellatur meritum de congruo, quod nullam habet cum præmio æqualitatem, nullum mercedis exigendæ jus, sed convenientem duntaxat congruentiam & decentiam. Sic, ut alibi dicemus, veteres Patres jugibus precibus, suspiriis, & lacrymis incarnati Verbi immensum donum, & omnibus meritis justorum & votis immensùm antecellens de condigno utique non merebantur; tot tamen, tamque fervidis orationum instantiis flecti Deum misericordiarum congruebat, quia amicum exorari ab amico decorum est, & Deo præsertim fonti bonitatis convenientissimum. Hoc prælibato, quid actibus meritoriis consequi possimus, sigillatim sequentibus documentis exponemus.

Certum

Certum est itaque primò, hominem justum actibus christianis spiritu charitatis elicitis verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ, si tamen in gratia decesserit, consequutionem, uti definivit sacra Tridentina Synodus *sess. 6. can. 32.* Etsi enim opera justi, ut à libero arbitrio procedunt, præmii immensitatem non exæquent, eadem tamen opera, prout per Dei gratiam & meritum JESU-CHRISTI, cujus justus vivum membrum est, fiunt, digna sunt quæ præmium à Deo promissum de condigno, id est servata proportione, & æqualitate consequantur. Hoc enim ipso, quod à gratia & Spiritus sancti permoventis impulsu procedunt, per se ducunt ad gloriam, cujus gratia semen est, habens proinde cum fructu virtutis & proportionis æqualitatem. Nam quæ quis seminat, hæc & metet. *Gratia Spiritus sancti, quam in præsenti habemus*, inquit S. Thomas quæst. 114. art. 3. ad 3. *Etsi non sit æqualis gloriæ in actu, est tamen æqualis in virtute, sicut semen arborum, in quo est virtus ad totam arborem.* Hac de causa gratia dicitur Joan. 4. *Fons aquæ salientis in vitam æternam.* Salit autem per bona opera, quibus in Deum jugiter fertur. Appellatur etiam *pignus hæreditatis nostræ*, quia non minùs valet in ratione meriti, quàm hæreditas in ratione præmii, cùm utraque sit ordinis supernaturalis; una sit motus, altera quies; prima viæ, secunda terminus; illa medium, ista finis, non consumptionis, sed consummationis.

Dices cum Scoto affirmante, nullum actum bonum ex propriis, sibique intrinsecis vitam æternam de condigno promereri. Ad meritum requiritur gratuita Dei acceptatio, & liberalis

divi

divinæ voluntatis ordinatio; unde ut suprà dicebamus, eatenus Deus ex justitia præmium retribuit, quatenus æquum est, ut sua promissio impleatur. Ergo nulla est interna in operibus sanctis præmii essentialis condignitas, nullus valor æqualis, & ut loquitur Apostolus Rom.8. *Non sunt condigna passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.*

Respondeo, ad meritum quidem quodcumque necessariò desiderari Dei ordinantis pactum, promissionem, & acceptationem; cæterùm æterna promissio internum supponit obsequii valorem, sicut pœnæ comminatio facinoris supplicio digni iniquitatem præsupponit. Itaque neque opera sine Dei acceptatione quidquam merentur, neque Deus nisi quæ digna sunt, opera acceptat, & supposita ordinatione non acceptare nequit, qui seipsum negare non potest. Et sic semper verum est, Deum nos *coronare in misericordia & miserationibus*, ut dicitur *Psal.* 102. Verum itidem, Deum dare *gratiam pro gratia*, ut dicitur *Ioan.* 1. & *Gratiam Dei esse vitam æternam*, ut habetur *Rom.* 6. Quia quod præmium Deus spoponderit, quod nobiscum pacisci dignatus sit, quod seipsum nostrum voluerit constituere debitorem, dignatio est dignationum, quam ut loquitur Bernardus, *expressit amor dignitatis nescius*, dignatione dives, de Deoque triumphans. Veridicè ergo scripsit Apostolus, non esse condignas passiones temporis ad futuram gloriam; tum quia gloria immensùm superat opera, prout à libero arbitrio nudè sumpto procedunt; sicut filius Regis primogenitus ex ignobili muliere in uxorem

Regis

Regis assumpta natus, sceptro & corona prout à matre oriundus prorsus indignus est; quatenus tamen à regia stirpe natus, dignissimus est qui ad fastigium regale provehatur. Tum etiam, quia non comparat Apostolus merita gratiæ cum præmio, sed tempus passionis cum æternitate felicitatis, ut certantes fideles soletur, quasi dicat: quantaquanta sit tribulatio, quâ premimur, conferri tamen cum æternitate solatii quod speramus nequaquam potest; pœna enim, quæ guttatim per minutias transiens bibitur, sin nihil, certè parum est torrenti voluptatis æternæ, fonti vitæ, fluminis impetui, fluvio pacis, mari lætitiæ sempiternæ comparata. *Quod momentaneum est, & leve tribulationis nostræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* 2. Cor. 4.

Instabis: Illud non meremur de condigno, quod potest Deus sine justitia denegare; denegare enim dignis id quo digni sunt, æquitas non sinit. Atqui Deus justis potest gloriam æternam sine injustitia denegare; illud namque sine alicujus injuria denegatur, quod merâ misericordiâ donatur; Sancti autem cum Propheta Regio misericordias Domini in æternum cantabunt, dicetque unusquisque: *Salvum me fecit, quoniam voluit me.* Ergo justi operibus sanctis vitam æternam de condigno non merentur.

Respondeo, Deum absolutè posse præmium bonis operibus denegare, qui ea poterat authoritate supremi Domini jure exigere; sed supposito pacto nobiscum inito, præmium ex justitia largitur, quia ut ait Augustinus lib. 3. cont. Iul. cap. 3. *Deus ipse, quod absit, non erit justus, si ad ejus regnum verus non admittitur justus.*

Idque

Idque indigitat Apost.Hebr.6.*Non est injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri.* Unde vita æterna Sanctis collata opus est misericordiæ, & unà effectus justitiæ; opus quidem misericordiæ, quia ex gratuita prædestinatione proficiscitur, & quia gratia sanctificans, quæ vitæ æternæ semen est, misericorditer datur. Est verò effectus justitiæ, quia condignis pietatis operibus ex Dei promissione tribuitur; & ideo Patribus invenitur quandoque dictum, bonis operibus regnum cœlorum emi, paradisum venalem esse, cum labore requiem, cum paupertate regnum, cum dolore gaudium, cum utilitate gloriam, cum morte vitam commutari. Hinc Basil. lib. de Spirit. sancto, cap.24. *Omnes qui viam Evangelicam incedimus, mercatores sumus, per opera mandatorum nobis possessionem cœlestium comparantes.* Itaque sicut in aliis operibus, ita in glorificatione Sanctorum verum esse probatur illud Psalmographi Psal. 24.*Vniversa via Domini misericordia & veritas.* Illud etiam S.Leonis serm.1.de jejun.10. mensis: *In operibus Dei atque judicii nihil vacat à veritate iustitia, nihil à miseratione clementia.*

Insistes: Nihil pervulgatius, quàm Deum ultra condignum justorum operibus præmia rependere, & è contra iniquorum flagitia citra condignum castigare: Sed præmium, quod est ultra condignum, non cadit sub meritum de condigno: Ergo justi non merentur præmium cœleste de condigno.

Respondeo Deum ultra condignum duplici ratione munerare, tum quia ultra dignitatem actus seorsim spectati, ut à voluntate procedit,

præmia largitur; tum quia probabilissimum est Deum Beatis gradum aliquem gloriæ gradus charitatis viæ excedentem pro sua infinita liberalitate impertiri, idque indicat Salvator Luc.6. *Mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & superfluentem dabunt in sinum vestrum.* Id ipsum indigitat Hieronymus lib.2. super Ezechielem. *In sanctis Deus excedit modum clementiæ.* Sed cum his stat justos gradus gloriæ gradibus gratiæ correspondentes de condigno promereri.

An verò Deus peccatores citra condignum puniat, inficiantur nonnulli, quos sequitur Sylvius: tum quia Apocal. 18. dicitur: *Quantum glorificavit se, & in deliciis fuit, tantùm date illi tormentum, & luctum.* Tum quia *Matth.5.* reus in carcerem mittitur, ibi puniendus, nec inde exiturus, *donec reddat novissimum quadrantem.* Tum quia Jacobi 2. dicitur, *Iudicium sine misericordia illi qui non fecit misericordiam*; id est, ita Deum immisericors, corde ductus, & mente occallens in judicio sentiet severum, ut quemadmodum nullam ipse misericordiam in proximum fudit, ita nullam à Deo claudente viscera sua experietur. Tum quia non remittitur pœna, nisi tollatur & culpa: in inferis autem, ubi nulla remissio, nihil prorsus de pœna tollitur; nihil ergo de pœna donatur. Tum denique, quia omnis remissio pœnæ fit per meritum Christi; meritum autem Christi in damnatos nequaquam protenditur, ut in materia de incarnatione ostendi solet. Ergo nullam pœnam damnatis Deus remittit.

Oppositum tamen docet S.Thomas *1.p.q.21. art.4. ad 1.* his verbis: *In damnatione reproborum*

rum apparet misericordia, non quidem totaliter relaxans, sed aliqualiter allevians, dum punit citra condignum. Et certè id videtur exigere circumstantia illa generalis, omnia Dei opera concomitans, justitiæ scilicet, & misericordiæ indivisa & indivulsa manifestatio. Dicitur etiam Psalm.76.& Psal.144. *Deum non continere in ira sua misericordias suas: Suavem esse Dominum universis, & miserationes ejus super omnia opera ejus.* Et sanè non videtur peccatum de condigno posse puniri; malitia enim ejus infinita, nullâ quit pœnâ finitâ condignè plecti.

Ad authoritates oppositas dicendum in primis, loca Scripturæ juxta præfinitam à Deo pœnam intelligenda fore, quæ tanta infligetur, quantum in deliciis peccator fuit, quia luxuriæ fluxui, & intensioni determinata Deus tormenta præscripsit, sed absolutè citra condignum; præscriptam tamen pœnam usque ad ultimum quadrantem, & sine misericordia luent, qui nulla misericordia in proximum permoti sunt.

Ad rationum momenta subjuncta dico, nullam in inferis contingere remissionem, quia præscriptam sine remissione pœnam subeunt, qui suppliciis illis addicti sunt. Quod autem in præscribenda pœna Deus misericors citra condignum punire non decreverit, non probat argumentum primum à ratione petitum: nec etiam secundum, quia cùm fateamur nullam pœnæ remissionem damnatis contingere, sed præfinitam sine remissione subire, non meritis Christi citra condignum puniuntur, qui à semel imposita pœna nunquam liberantur, sed unâ clementiâ Creatoris, in cujus omnibus & singulis operibus misericordia & veritas obviaye

viaverunt sibi; justitia, & pax se osculatæ sunt.

Persistes adhuc: Si ideo actus justi gloriam de condigno merentur, quia sunt ejusdem ordinis, & intensionis cum gloria, dici etiam poterit, actus charitatis & pœnitentiæ justificationem prioritate naturæ præcedentes primam gratiam sanctificantem promereri; actus enim illi, & verè supernaturales sunt, ad justificationis formam physicè disponentes, & à Spiritu sancto vero meritorum authore procedunt, & proportionem habent cum gratia, cujus quantitas eorum fervori respondet. Atqui his non obstantibus, actus illi quámlibet sancti & fervidi, primam gratiam non merentur, saltem de condigno, ut cum D. Thoma *quæst*. 114. *art*. 5. docent omnes Theologi. Ergo justi operibus sanctis gloriam de condigno non merentur.

Respondeo constantissimum esse, hominem quibuslibet operibus primā gratiam, sive actualem, sive habitualem non posse mereri; non quidem actualem, ut contra Pelagianos toties definitum est, & declarat Tridentinum *sess* 6. *c*. 5. ubi docet, *justificationis exordium in adultis à Deo per Christum Iesum præveniente gratia sumendum esse, hoc est, ab ejus vocatione, quâ nullis eorum existentibus meritis vocantur.* Non possunt etiam justi primam gratiam habitualem promereri, quia gratia habitualis una est meriti origo, quia sola personam reddit acceptam, & Deo gratam: principium autem meriti non potest cadere sub meritum, quia effectus causam efficientem antevertere non potest: ergo totus ille, & tam præclarus dispositionum apparatus gratiam justificantem promereri nullo mo-

do

do poteſt. Unde Sancti dicuntur ad Rom. 5. *Iustificati gratis per gratiam ipſius. Quia*, ut interpretatur Tridentinum *ſeſſ. 6. cap...* Apoſtolica illa verba ponderans, *nihil eorum, quæ juſtificationem præcedunt, ſive fides, ſive opera, ipſam juſtificationis gratiam promeretur.* Hac de cauſa nihil apud Patres inculcatius, quàm dari unicuique ſine merito unde tendat ad meritum; & nullo præcedente bono merito hominem accipere donum, quo medio acquirat & meritum. Sufficiat hoc unum & alterum Auguſtini, & Magni Gregorii teſtimonium. Ille enim *libro de grat. & lib. arb. cap. 6.* ſic habet: *Cui redderet coronam juſtus Iudex, ſi non donaſſet gratiam miſericors Pater?* Iſte verò *lib. 18. Moral. cap. 22.* ait: *Hominis meritum divina gratia non ut veniat invenit, ſed poſtquam venerit, facit; atque ad indignam mentem veniens Deus, dignam ſibi exhibet veniendo, & facit in ea meritum quod remuneret.*

Ad argumentum ergo dicendum, diſpoſitiones ad juſtificationem præparantes eſſe quidem ſupernaturales, eſſe item ex impulſu Spiritus ſancti, ſed non procedere à perſona grata. Sanctitatem porrò perſonæ ad meritum exigi, ſuprà monſtravimus, quia priùs ad Abel reſpicit Deus, & deinde ad munera ejus, ut loquitur Scriptura. Unde in illo priori naturæ, quo diſpoſitiones gratiam antevertere intelliguntur, nondum quidquam merentur, ſed ad gratiam, unde oritur meritum, per ſe præparant, ex cujus deinde ſocietate & concomitantia meritum ipſæ hauriunt: non ergo ante illam, ſed per illam, & cum illa quidpiam apud Deum merentur.

Obſi

Obſiſtes præterea: Diſpoſitiones ad gratiam præparantes merentur primam gloriam, id eſt gradum gloriæ gratiæ habituali primùm infuſæ correſpondentem; cùm enim adultis non conferatur gloria, niſi propter actus meritorios, gloriæ gradus primæ gratiæ correſpondens ſupponit aliquem actum; nullus autem actus eſt, quem poſſit ſupponere, niſi pios illos motus juſtificationem præparantes, & comitantes: ſed quod meretur gloriam eſſentialem, poteſt mereri gratiam: ergo actus juſtificationem antevertentes gratiam promerentur; vel ſi gratiam non merentur, gloriam de condigno mereri nequaquam poſſunt.

Reſpondeo actus ad juſtificationem præparantes mereri gloriam, non ut ſunt diſpoſitiones ad gratiam, ſed prout gratiâ, ad quam diſponunt, in eodem inſtanti reali informantur. Vnde non ſequitur, quod gratiam mereantur, ſed quod à gratia vim merendi hauriant, à qua totam mutuantur dignitatem. Quare piis illis motibus, eorumque fervori reſpondet gradus gloriæ, non prout gratiam juſtificationis præcedunt, ſed prout ab eadem gratia eodem momento perficiuntur. Vnde perperam colligitur, vel gratiam cadere ſub meritum, vel gloriam non poſſe cadere ſub meritum de condigno. *Præparatio hominis ad gratiam habendam* inquit D. Thomas quæſt. 112. art. 2. ad 1. *eſt ſimul cum infuſione gratiæ; & talis operatio eſt quidem meritoria, ſed non gratiæ quæ jam habetur, ſed gloriæ quæ nondum habetur.* Hinc infertur, probabilius eſſe diſpoſitiones præfatas gratiam ſanctificantem de congruo non mereri, quia meritum congrui amicitiam ſupponit, eique

inniti

innititur; motus autem illi àb amico non proficiscuntur, quia in nostra sententia superiùs stabilita, non à gratia habituali, sed ab auxilio Dei moventis procedunt. Lato tamen modo dici potest, dispositiones prædictas gratiam sanctificantem congruè mereri, quia eam exigunt, ad eam per se ducunt, eamque impetrant. Vnde D.Thomas *in 2.dist.27.q.1.art 4* docet hominem actibus illis *quodammodo ex congruo gratiam mereri.* Et indicat August.epist.105. *Neque ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat; neque enim nullum est meritum fidei.*

Insurges demùm: Justus operibus quàmlibet sanctis non potest de condigno mereri perseverantiam, ut expresè docet D.Thomas *q.114. art.9.* Ergo nec gloriam de condigno mereri potest. Probatur consequentia; tum quia gloria non habetur sine perseverantia; tum quia gloria essentialis perseverantià longè nobilior est, & præstantior: quomodo autem merebitur majus qui minus mereri non potest?

Respondeo certissimum esse, justum non posse perseverantiam quibuslibet operibus promereri, cùm justis sæpe denegetur, & quibuscumque datur, misericorditer detur; quibus autem non datur, ex justitia non detur, quandoque patente, quandoque latente. Vnde aliunde haberi non potest, ut sacra Tridentina Synodus docet, nisi ab eo, qui potens est eum qui stat, statuere ut perseveranter stet; & eum qui cadit, restituere. Sed de dono perseverantiæ fusè satis disputavimus.

Ad argumentum ergo dicendum, grande interesse discrimen gloriam inter, & perseveran-

tiæ

tiæ donum; quia ut profundè ait loco in objectione laudato S. Doctor, in merito præ oculis semper habendum est id, quod se habet ex parte principii, & id quod se habet ex parte termini. Porrò quod se tenet ex parte termini, utique sub meritum cadere potest, cùm sit bravium ad quod meritum tendit; & scopus in quem collineat laborantis spes & labor: at verò quod se tenet ex parte principii, sub meritum cadere minimè potest, quia est causa meriti, & causa effectum antecedat necesse est. Gloria autem meritorum terminus est, unde eam meritis consequi possumus, imò ad eam primò & per se feruntur opera meritoria; unde ea sub meritum cadit. Et eadem est ratio de augmento gratiæ, quia ut ait D. Thomas, motio moventis, & meritum merentis non solùm ad ultimum motus terminum, sed etiam ad totum progressum in motu se extendunt. Ergo & gloriam, & augmentum gratiæ justificantis per se merentur opera sanctitatis. Cæterùm auxilia divina, & donum proinde perseverantiæ ex parte principii omninò se tenent; tum quia voluntatem principium sanctorum operum movent; tum quia, uti benè Caietanus observat, donum perseverantiæ importat concursum auxiliorum & protectionis divinæ, quo gratia sanctificans primùm infusa conservatur: sicut ergo prima productio gratiæ non potest cadere sub meritum, ita nec ejusdem conservatio, quæ non novam actionem, sed primitivæ actionis perennitatem importat, nec cum prima gratia, quæ est omnis meriti fons, in numero ponit.

Quinque

Quinque brevissima consectaria derivantur.

Ex hactenus dictis elicere potes primò, justum operibus sanctis verè, propriè & strictè mereri de condigno vitam æternam, actibus verò intensis gratiæ & gloriæ augmentum promereri. Quia ut diximus, hæc ex parte termini se tenent, ad quem tota meritorum sanctimonia, supposito Dei pacto, contendit.

Elicitur secundò, justum nec primam gratiam, nec auxilia ad non peccandum, nec perseverantiam in bono posse mereri. Quia hæc omnia, ut expositum est, ex parte principii meriti, quod cadere nequit sub meritum, se tenent.

Elicitur tertiò, purum hominem non posse alteri primam gratiam de condigno promereri: tum quia justus operibus suis non habet jus in alios, vel pro aliis; gratia enim sanctificans ad proprii duntaxat subjecti perfectionem ordinatur. Tum quia Deus nullibi id spopondisse invenitur. Tum quia eximium Christi privilegium est, & pro peccatis alienis copiosa redemptione satisfacere, & in alios ex meritorum plenitudine gratiarum fluenta corrivare. Quia justi membra sunt, Christus caput; illi accipiunt coronas, iste dat; de fortitudine illorum nascuntur exempla patientiæ, de fortitudine istius profluunt dona justitiæ; illorum mors pretiosa, istius occisio redemptio mundi. Impetrant quidem quandoque justi peccantibus gratiam, quia ut ait Jacobus cap. 1. *Orate pro invicem, ut salvemini; multùm enim valet deprecatio justi*

justi assidua. Exorant interdum, flectuntque divinam clementiam orationes, gemitusque Sanctorum. Nam & astantium fide permotus paralytico remissionem peccatorum Cristus spopondit, *Matth.* 9. *& Luc.* 5. & Stephani orationi Paulum Deus largitus est, & filius lacrymarum S.Monicæ Augustinus perire non potuit, juxta Ambrosii vaticinium. Et in hoc etiam sensu prædestinationem meritis Sanctorum posse juvari, alibi dictum est.

Elicitur quartò, Justum non posse sibi reparationem post lapsum futurum promereri; tum quia, ut dictum est, auxilia divina non cadunt sub meritum humanum; tum quia sicut peccato mortali gratia extinguitur; ita merita penitus impediuntur; tum quia longè difficilius est lapsum resurgere, quàm stantem non cadere: si ergo justus non meruit ne laberetur, quomodo merebitur, ut lapsus resurgat? Tum quia lapsus non solùm nihil meretur, sed omni prorsus gratiâ indignus est, qui gratiam floccifecit.

Dices: Sancti piè orant, & precibus humillimis à Deo postulant, ut si pro infirmitate sua cadant, Dei misericordiâ reparentur: *Cùm defecerit virtus mea,* inquiebat David Psalm.70. *ne derelinquas me.* Sed inanis foret hæc oratio, nisi reparationem post lapsum mereretur. Ergo eam potest justus sanctis operibus promereri.

Respondeo, id petere quidem Sanctos, & interdum à Dei misericordia impetrare; sed mereri non posse, quia etsi dum id Deum rogant, amici sint; mereri tamen non possunt, nisi quod amicitiæ aliquo jure debetur: amico autem

nullo

rum Christi magis ad subjecti perfectionem, quàm ad aliorum sanctificationem proclivis sit, magisque propriis, quàm alienis utilitatibus serviat?

Respondeo esse toto cœlo disparitatem, quia justus dum pro peccatore supplicat, utique Deo acceptus est; & cùm Dei impleat voluntatem, *congruum est secundùm amicitiæ proportionem, ut Deus impleat hominis voluntatem in salvatione alterius*, inquit D. Thomas *art.* 6. Exigunt enim leges amicitiæ, ut amicus amicum orantem exaudiat, nisi justis alioquin causis exorari non possit, vel fortè non deceat, aut expediat. Amicitia enim non imponit amico exaudiendi necessitatem, si justæ subsint repellendæ petitionis rationes: servitus quippe foret, non amicitia, si nunquam orans deberet pati repulsam; unde ita amicus orat, ita suam vult impleri voluntatem, ut amico qui rogatur, plenam relinquat libertatem; quia amici magis studet beneplacito obsequi, quàm eorum, pro quibus orat, utilitatibus inservire. Hinc observat August. *tract.* 101. *in Ioan.* exaudiri quidem Sanctos dum orant pro seipsis, aliis tamen sæpe non impetrare quod petunt, quia orationis Sanctorum peccatis impediunt efficaciam. *Exaudiuntur*, inquit, *omnes Sancti pro seipsis, non autem pro omnibus exaudiuntur, vel pro amicis, vel inimicis suis, vel quibuslibet aliis; quia non utcumque dictum est, dabit; sed dabit vobis.* At verò justus, qui pro se reparationem lapsus futuri orat, peccando amicitiæ fœdera dissoluit, in eumque præceps statum ruit, in quo indignus est qui recipiat quod petivit. Unde si Deus præteritarum recordari precum dignetur, nul-

lis meritis, sed unâ suâ misericordiâ permovetur.

Elicitur quintò, bona temporalia per se non cadere sub meritum; opera enim gratiæ, quæ est fons aquæ salientis in vitam æternam, quæ sursum sunt quærunt, quæ sursum sunt sapiunt, non quæ super terram: & sicut quo ex altiori loco aqua defluit, eo altiùs ascēdere nititur; sic gratia, quæ aqua est illa cœlestis à Christo Samaritanam alloquente tantopere commendata, à cœlo profluens corda in cœlum evehit unde manavit. Unde temporalia bona non appetit, quæ arbitratur ut stercora; mundana non quærit, quæ æquè eveniunt justo & impio, ut dicitur *Ecclesiast.* 9. cœlestia duntaxat, & supernaturalia concupiscit, morem gerens mandato Salvatoris: *Quærite primùm regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.*

Observat tamen S.Doctor *art.*10.*quæst.*114. quod *temporalia bona, prout sunt utilia ad opera virtutum, quibus perducimur ad vitam æternam, directè & simpliciter cadunt sub merito, sicut & augmentum gratiæ, & omnia alia, quibus homo ordinatur ad perveniendū in beatitudinem.* Hinc fit interdū Sanctos misericorditer non audiri, dum pro hujus necessitatibus vitæ supplicant; tum quia quid sit utilius infirmo, magis novit medicus, quàm ægrotus; tum quia non promittitur justo precum exitus optatus, nisi cùm petit in nomine Christi: *non* autem *petitur in nomine Salvatoris*, inquit August. tract.102. in Joan. *quidquid petitur contra rationem salutis.* Ergo si exaudiri velimus, si Deū exorare aveamus, si nullam cupimus pati repulsam

pulſam, cœleſtia petamus, divina quæramus, pro æternis impetrandis pulſemus. Quia videlicet regnum cœlorum, ut Venerabilis Beda proſequitur, non otioſis & vacantibus, ſed petentibus, quærentibus, & pulſantibus dandum, inveniendum, & aperiendum Veritas eſſe teſtatur. *Petenda eſt ergo,* inquit, *janua regni orando, quærenda rectè vivendo, pulſanda perſeverando. : : : Vnde neceſſe eſt, ut ſeduli ſine intermiſſione oremus. Quæramus Dominum, & confirmemur; quæramus faciem ejus ſemper, pulſemus infatigabili deſiderio æternæ beatitudinis, nec deficiamus priuſquam illo aperiente, de carcere mundi hujus eripi, ac portam mereamur patriæ cœleſtis ingredi.*

De certitudine gratiæ, de ſignis ſanctitatis, & perverſitatis, & reprobationis agere prætermiſimus, ne voluminis iſtius moles plus juſto excreſceret: illa igitur in finem Theologiæ ſiꝫ opportuniùs, certè commodiùs rejicimus.

REFLEXIO.

Quid hîc ſtatis tota die otioſi? Cur vel nihil agitis, vel malè agitis, vel aliud agitis æternitatis candidati, regni cœleſtis hæredes, hæc meſſuri quæ ſeminaſtis? An neſcitis regnum cœlorum ſimile eſſe negotiatori? Nunquid illud veritatis oraculum ponderaſti: *Negotiamini, dum venio?* Næ vos mali mercatores eſtis, qui noctem illam expectatis, in qua nemo poterit operari. Si ſapitis, ſi lumen oculorum veſtrorum vobiſcum eſt, ſi non defecit virtus veſtra, cernite mercedem copioſam in cœlis, cernite repoſitam coronam juſtitiæ, cernite conſtitutam ab Imperatore noſtro legem: *Quanto plus homo*

laborat, tanto plus mercedis acquirit. Audite Apostolum 2. *Cor.* 6. affirmantem, relaturum unumquemque prout gessit in corpore, sive bonum, sive malum. Audite Ecclesiastis *cap.* 9. oraculum: *Mortui nihil noverunt amplius, nec habent ultrà mercedem.* Audite & Hieronymi commentarium: *Mortui nihil valent ad id adjicere, quod semel secum tulere de vita.*

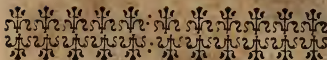
Hæc cùm ita sint, dum tempus habemus, operemur bonum, super fundamentum gratiæ Christi superædificemus aurum, argentum, lapides pretiosos, quia ut docet Apostolus 1. Cor. 3. *Si cujus opus manserit, quod superædificavit, mercedem accipiet: si cujus opus arserit, detrimentum patietur.* Ne frangamur laboribus, in pressuris, in persequutionibus, in virtutum praxi, in arcta salutis via animum ne despondeamus, quia totis licèt corporis, & animi conatibus desudemus, innumeris licèt tribulationum casibus exerceamur, momentaneum, & leve censendum est, quo æternitatem lucramur beatitatis. *Transit hora, transit & pœna,* inquit Bern. serm. 1. de diversis; *non sic merces ipsa laboris: nescit finem, manet tota simul, & manet in æternum. Latet gloria, fratres mei,* addit *serm.* 17. *in Psal.* Qui habitat: *abscondita nobis est in tribulatione, in momentaneo hoc latet æternitas, in hoc levi pondus sublime, & supra modum.*

Ne fingamus laborem in præcepto, quia ut optimè ait Chrysost. *hom.* 2. *de Zach.* in nobis est, ut possimus; quia in nobis est, ut velimus. Accusemus voluntatem, non legem: immensam mercedem, si volumus, obtinemus. *Pro modica præbenda,* inquit vir ille divinus omnium manibus terendus Th. à Kempis, *magna curritur via, pro vita*

ti æterna vix pes à terra levatur. Per mare, per terras, per infinitas difficultates mercator currit ad aurum, ambitiosus ad honorum fastigia, nec datur pervenire. Regnum cœlorum uno amore quærimus, uno amore meremur, uno amore consequimur; & quia amare Deum tædet, difficultates in ipsa amandi suavitate comminiscimur? Quàm veridicè Potentianus apud Augustinum lib. 8. Confessionum! *Quid quærimus? Cujus gratiâ militamus? Majorne esse poterit spes nostra in palatio, quàm ut amici Imperatoris simus? Et per quot pericula pervenitur ad grandius periculum? Et quandiu istud erit? Amicus autem Dei* (hæres regni, cœlestis negotiator, mercator thesaurorum divinorum) *si voluero, ecce nunc sum.*

Macte ergo animo, Lector, qui infudit gratiam, ipse gloriam largietur; qui incepit, ipse perficiet; qui fudit sanguinem, divini non denegabit pretium cruoris; qui prævenit in benedictionibus dulcedinis, ipse comitabitur, ipse sequetur, ipse coronabit. Quid adhuc trepidas, quid hæres, quid fluctuas, quid vacillas? Tristem solabitur, infirmo medebitur, fatigatum reficiet, cadenti manum supponet. *Fidelis quisque*, inquit August. serm. 3. de Ascensione, *cùm jam tanta perceperit; per ea quæ cognoscit præterita, discat sperare promissa; ac Dei sui præteritam, præsentemque bonitatem quasi futurorum teneat cautionem.* Jam metendi tempus adest, calvam occasionem nanciscamur. Si deterrent certamina cùm jubentur, delectent præmia quæ promittuntur; quia si dura jubet, magna promittit; si arcta præcipit, ineffabili victricis delectationis unctione observantiam

condit. Et sicut nulla est tam facilis res, quin difficilis sit, quam invitus facias; sic nulla tam difficilis, quin facilis sit, quam lubens operere. Non est hîc impendium, non est hîc nisi in imaginatione labor; amare sat est, & in eo quod amatur, non laboratur; aut si laboratur, & labor amatur. Quàm piè B. Eucherius sua ad Valerianum epistola! *Amantes vitam hortamur ad vitam* (ambientibus gloriam divinos offerimus honores, quærentibus delitias sempiterna gaudia præmonstramus.) *Vera ratio est persuadendi, cùm id poscitur ut impetremus à vobis quod concupiscitis. Pro vita quam concupiscitis legatione apud vos fungimur; & sanè quam omnes exiguam amatis, insinuamus ut ametis æternam.*

DISSERTATIO V.

Defensio Innocentii X. Constitutionis adversus quinque propositiones latæ. Ubi easdem propositiones à Sanctis Augustino & Aquinate dudum fuisse prædamnatas demonstratur.

INGENITA Dominicanis omnibus in Sanctam Sedem Apostolicam pietas & observantia, à parente suo B. Dominico filiis inseminata, à Sancto Thoma Doctore Angelico discipulis suis inspirata, à Summis Pontificibus innumeris beneficiis, quibus sibi familiam Prædicatoriam devinxerunt, acta; ab infinitis hujus Ordinis alumnis verbo, scriptis, & fuso cruore propugnata; hæc, inquam, & alia præjudicia à Patrum nostrorum institutione & moribus vetant me esse degenerem, sed ultrò alioquin properantem calcaria addunt, compelluntque, ut specimen aliquod præ me feram sinceri illius & perpetui cultus, qui est veluti Dominicani Ordinis character. Ut igitur domesticâ disciplinâ institutum me pro-

bem, Innocentii X. conſtitutionem, & quinque propoſitionum cenſuram, quam tanquam de cœlo allatam totus Ordo eâ, quâ par eſt, reverentiâ excepit, defendendam aggredior; non quòd defenſione egeat definitio à dignitate infra Deum ſumma promanans; ſed ut omnibus clareat, quàm æquum fuerit Apoſtolicæ Sedis in hac cauſa judicium; tum ut materia de gratia, quæ in eiſdem propoſitionibus continetur, ampliùs illuſtretur. Nec propterea præcepta ejuſdem Sedis, tractationem de auxiliis publicis Scriptoribus interdicentia violamus; tum quia de auxiliis divinis, vel de eorum efficacia non diſputabimus; tum potiſſimè, quia ipſemet Innocentius de iiſdem propoſitionibus differendi facultatem in ſua conſtitutione impartius eſt. Sic enim §. 5. Bullæ Innocentianæ anno 1653. editæ habetur: *Mandamus igitur omnibus Chriſti fidelibus utriuſque ſexus, ne de prædictis propoſitionibus ſentire, docere, prædicare aliter præſumant, quàm in hac præſenti noſtra declaratione & definitione continetur.* Ergo è contra licitum eſt de prædictis propoſitionibus ſentire, docere, prædicare ſecundùm quod in illa declaratione & definitione continetur. At enim ita ſentiemus, ita docebimus, ita Deo bene vertente prædicabimus.

Cenſuræ porrò Pontificiæ tenor ejuſmodi „ eſt. Nos quibus inter multiplices curas, quæ „ animum noſtrum aſſiduè pulſant, illa in primis „ cordi eſt, ut Eccleſia Dei nobis ex alto com„miſſa, purgatis pravarum opinionum erroribus „ tutò militare, & tanquam navis in tranquillo „ mari, ſedatis omnium tempeſtatum fluctibus „ ac procellis, ſecurè navigare, & ad optatum

„ ſalutis

„ salutis portum pervenire possit: pro rei gravi-
„ tate coram aliquibus S.R.E. Cardinalibus ad
„ id specialiter sæpiùs congregatis à pluribus in
„ Theologia Magistris easdem quinque propo-
„ sitiones ut suprà nobis oblatas fecimus singil-
„ latim diligenter examinari, eorumque suffra-
„ gia tum voce, tum scripto relata maturè con-
„ sideravimus, eosdemque Magistros variis co-
„ ram nobis actis Congregationibus, prolixè
„ super eisdem, ac super earum qualibet disse-
„ rentes audivimus.

„ Cùm autem ab initio hujuscemodi discus-
„ sionis ad divinum implorandum auxilium
„ multorum Christi fidelium preces, tum priva-
„ tim, tum publicè indixissemus, postmodùm
„ iteratis eisdem ferventiùs, ac per nos solicitè
„ imploratâ Sancti Spiritus assistentiâ, tandem
„ divino numine favente ad infrascriptam deve-
„ nimus declarationem & definitionem.

„ Primam prædictarum propositionum: Ali-
„ qua Dei præcepta hominibus justis volentibus
„ & conantibus secundùm præsentes, quas ha-
„ bent vires sunt impossibilia; deest quoque
„ illis gratia, qua possibilia fiant: Temerariam,
„ impiam, blasphemam, anathemate damnatam
„ & hæreticam declaramus, & uti talem damna-
„ mus.

„ Secundam: Interiori gratiæ in statu naturæ
„ lapsæ nunquam resistitur: Hæreticam decla-
„ ramus, & uti talem damnamus.

„ Tertiam: Ad merendum & demerendum in
„ statu naturæ lapsæ, non requiritur in homine
„ libertas à necessitate, sed sufficit libertas à co-
„ actione: Hæreticam declaramus, & uti talem
„ damnamus.

„ Quartam : Semipelagiani admittebant „ prævenientis gratiæ interioris necessitatem „ ad singulos actus, etiam ad initium fidei ; & „ in hoc erant hæretici, quod vellent eam gra- „ tiam talem esse, cui posset humana voluntas „ resistere, vel obtemperare : Falsam & hære- „ ticam declaramus , & uti talem damna- „ mus.

„ Quintam : Semipelagianum est dicere, „ Christum pro omnibus omninò hominibus „ mortuum esse, aut sanguinem fudisse : Fal- „ sam, temerariam, scandalosam, & intellectam „ eo sensu, ut Christus pro salute duntaxat Præ- „ destinatorum mortuus sit, impiam, blasphe- „ mam , contumeliosam, divinæ pietati dero- „ gantem, & hæreticam declaramus, & uti ta- „ lem damnamus.

§. I.

Prima propositio ab Innocentio Summo Antistite damnata, ab Augustino & Aquinate prædamnata fuit.

NOn debuit, nec potuit Sancta Sedes in censura Jansenianarum propositionum ab Augustino recedere, cujus doctrinam, ut infrà patebit, tot Sanctissimorum Pontificum oracula consecrarant. Declarant insuper tum Innocentius X. tum successor Alexander VII. se suis diplomatis nullum SS. Augustini & Thomæ de gratia

pratia sensibus præjudicium inferre velle. Vnde in Brevi ad Lovanienses ultima dissertatione referendo, utriusque sacri Doctoris dogmata tutissima & inconcussa esse Alexander declaravit. In altero etiam Brevi Romæ die 29. Julii anni 1663. ad Episcopos Galliæ directo, doctrinam gratiæ per se efficacis approbavit. Quin & gratulatus est, quòd Gallorum Episcoporum operâ & studiis ii qui quinque propositiones in suo naturali sensu docere accusabantur, eas sincero corde & scriptis detestati, solum gratiæ per se efficacis sensum in quibusdam articulis ad Sedem Apostolicam per Illustrissimum Gilbertum Convenarum Episcopum transmissis expressum retinerent. *Is fuit*, inquit, *egregius sanè laborum vestrorum fructus, majoris scilicet & potioris partis, ut multi, iique cæterorum nomine primarii, exemplo vestro, consilio, & opera ad saniorem doctrinam inducti, eâ quâ par est, ut credimus, animi demissione sese paratissimos exhibuerint ad illa omnia præstanda quæ ipsis ab Apostolica Sede præscribentur.* Ipse etiam P. Annatus assertorum scientiæ mediæ hujus sæculi caput, & in rebus Theologicis acutè nitidéque scribendis nulli Societatis sine controversia secundus, quíve Romæ Jansenianæ causæ interfuit, libro suo *de cavillis*, apertè, ingenuéque testatur, Innocentium nunquam Thomisticam de gratia efficaci doctrinam attentasse, sed eam tectam sartamque voluisse, his verbis: *Id in quo convenimus, sancivit Pontifex; id in quo dissidemus,* (Thomistæ & Iesuitæ) *disputationi nostræ reliquit. Sed est, inquis, necessaria consequentia à positione illorum principiorum ad negationem gratiæ prædeterminantis. Respondeo hoc ipsum inter*

nos

nos disputari, an scilicet necessaria sit illa consequentia; nobis videtur necessaria, illis non videtur. Utri meliùs sentiant, nondum definitum est. Vicerint illi qui suam sententiam meliùs probaverint, meliusque defenderint. Atque hoc est Pontificem attingere noluisse controversiam inter nos & Thomistas disputatam de gratia per seipsam efficaci. Hoc præmisso,

Probatur primam propositionem ab Innocentio X. damnatam, fuisse ab Augustino prædamnatam. In primis præcepta Dei non esse impossibilia docet Augustinus *lib. de nat. & grat. cap.* 43. celebribus illis verbis, quæ sacra Tridentina Synodus *sess.* 6. *cap.* 11. exscripsit; *Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet & facere quod possis, & petere quod non possis.* Et libro de actis cum Felice Manichæo, cap. 17. *Qui servare legem non vult, in potestate ejus est, si velit; non enim dixit, non potuerunt, sed noluerunt: hoc certè quod nolunt servare legem, sua voluntate nolunt.* Expressum etiam est illud ex sermone 191. de tempore: *Execramur blasphemiam eorum, qui dicunt impossibile aliquid homini à Deo esse præceptum, & mandata Dei à non singulis, sed ab omnibus in commune posse servari.* Et lib. de fide contra Manich. *Quis non clamet*, inquit, *stultum esse præcepta dare ei, cui liberum non est quod præcipitur facere; & iniquum esse eum damnare, cui non fuit potestas jussa complere?*

Quod autem gratia non desit justis, quâ præcepta possibilia fiant, vix probatione eget; cùm enim justi hoc ipso, quod justi sunt, gratiâ & virtutibus infusis instructi sint, quæ virtutes supernaturales, non uti naturales habitus, faciliùs dumtaxat posse, sed simpliciter posse conce-

dunt

dunt; manifestè relinquitur, justis non deesse gratiam, quâ præceptâ possibilia reddantur. Non deesse porrò gratiam ad implenda Dei mandata, nisi ex prævia hominum culpa, docet generatim Augustinus *lib. de grat. & lib. arbit. cap.* 4. his verbis: *Homo ergo gratiâ juvatur, ne sine causa voluntati ejus jubeatur.* Et tract. 38. in Joan. *Deus tuus ubique totus est; si non ab illo facias casum, nunquam à te ipse facit occasum.* Et serm. 88. de tempore: *Fideliter ac firmiter credat dilectio vestra, quia nunquam Deus priùs deserit hominem, nisi priùs ab homine deseratur.*

Augustinum sequutus est de more S. Thomas. Nam *in 2. dist.* 28. *art.* 3. in primo argumento *Sed contrà*, illud à Hieronymo dictum laudat: *Qui Deum dicit præcipere impossibilia, anathema sit.* Et in secundo argumento sic discurrit: *Deus non est magis crudelis quàm homo: sed homini imputatur ad crudelitatem, si obliget aliquem per præceptum ad id, quod implere non potest: ergo hoc de Deo nullo modo est æstimandum.* Verùm quia ut versati in lectione S. Thomæ satis norunt, argumentum *sed contrà*, S. Doctoris genuinam mentem non exprimit, quia ei aliquando respondet, ideo producenda in medium sunt luculenta testimonia, quibus propriam sententiam Angelicus Doctor ob oculos ponit.

Videatur ergo 1.2. *q.* 100. *art.* 10. ubi sic scribit: *Non est impossibile hoc præceptum observare, quod est de actu charitatis; quia homo potest se disponere ad charitatem habendam, & quando habuerit eam, potest eâ uti.* Porrò quod ait S. Doctor, posse hominem se disponere ad charitatem,

tem, intelligendum est cum auxilio divinæ gratiæ: nec propterea præcepta impossibilia censenda sunt, quia ut idem Sanctus 1.2. q. 109. art. 4. ait: *Quod possumus cum auxilio divino, non est nobis omnino impossibile*; & quod cum amicis possumus, id posse censemur; amicus enim amico, nisi per istum steterit, auxilia necessaria non denegat. Idem apertiùs tradit quodlibeto 1. art.6. *Nullus*, inquit, *tenetur ad hoc, quod est supra vires suas, nisi per modum quo fit sibi possibile.* Et *q.24.de verit. art.14. ad 1.* sic habet: *Illud quod præcipit Deus, non est impossibile homini ad servandum.* Et in responsione ad secundum argumentum: *Rectè homo corripitur*, inquit, *qui præcepta non implet; quia ex ejus negligentia est quod gratiam non habet, per quam potest servare mandata.*

Quod verò justis non desit gratia, qua præcepta possibilia fiant, docet apertè 1.2. q.106. art.2. ad 2. his verbis: *Lex nova* (quæ utique est gratia sanctificans, scripta in cordibus nostris, ut alibi diximus) *quantum est de se, auxilium dat ad non peccandum.* Et 1.p.q.49. art.2. *Deus non deficit ab agendo quod est necessarium ad salutem.* Quod ipsum inculcat q.14. de verit. art. 11. ad 1. *Hoc ad divinam providentiam pertinet, ut cuilibet provideat de necessariis ad salutem, dummodo ex ejus parte non im ediatur.* Illa ergo propositio absolutè prolata, & in sensu suo naturali intellecta, *Justo deest gratia, quâ præcepta possibilia fiant*, luculentis S. Thomæ testimoniis adversatur. Constat ergo veridicè, & sanctis illis Doctoribus consonè pronuntiasse Pontificem, mandata Dei non esse justis impossibilia. Imò nulli reverà impossibilia sunt, quia ut

ut dicitur Deut. 30. *Mandatum, quod ego tibi præcipio hodie, non supra te est.* Et teste Apostolo 1. Cor. 10. *Fidelis Deus, qui non patitur vos tentari supra id quod potestis.* Ubi D. Thomas: *Non videretur fidelis Deus, si nos vocaret ad societatem filii Dei, & nobis denegaret, quantum in ipso est, ea per quæ ad eum pervenire possumus.*

§. II.

Gratiæ interiori posse resisti, ante Innocentium X. docuerant SS. Augustinus & Thomas.

QUanvis gratiæ efficaci nunquam de facto resistatur, hoc ipso enim, quod efficax est, semper cum effectu conjungitur, & bonam voluntatem, bonumque opus indeclinabiliter operatur; unde de illa dicit Augustinus lib. de Præd. Sanct. cap. 8. *Hæc itaque gratia, quæ cordibus hominum divinâ largitate tribuitur, à nullo duro corde respuitur; ideo quippe tribuitur, ut duritia cordis primitus auferatur.* Attamen dari gratiam aliquam interiorem, cui aliquando resistamus, probat Augustinus ex illo Apostoli: *Hortamur vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*; unde infert, acceptâ illâ gratiâ inesse homini resistendi potestatem: *Hoc enim liberum hominis arbitrium exhortatur*, inquit lib. de grat. & lib. arb. cap. 5. *& in aliis, quibus dicit, Rogo vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis: ut quid enim eos rogat, si gratiam Dei sic susceperint*

perint, ut propriam perderent voluntatem. Hac de causa *in Psal.63.* comparat gratiam illam inefficacem pluviæ, quæ in agrum spinosum decidit, nec fructum ullum affert. *Quod pluit,* inquit, *in agrum uberem dulce est, & quod pluit in agrum spinosum dulce est: nunquid pluviam accusas, quòd spinas generet? Nonne erit pluvia illa testis in judicio Dei, & dicet: Ego dulcis super omnia veni? Tu ergo quid proferas, vide; profers frumentum, spera horreum; profers spinas, ignem spera.* Hinc *lib.83. quæst. q.61.* infert, eos qui Deo vocanti non obediunt, sibi debere tribuere quod non veniant; quia quòd Deo vocanti resistant, quodve non veniant, à propria voluntate proficiscitur. *Ad illam cœnam in Evangelio præparatam,* inquit, *nec omnes qui vocati sunt, venire voluerunt; nec illi qui venerunt, venire possent, nisi vocarentur. Itaque neque illi debent tribuere sibi qui venerunt, neque illi qui venire noluerunt, debent alteri tribuere, sed tantùm sibi, quoniam ut venirent, in eorum erat potestate.*

Succinit S.Thomas 1.2.q.106. art.2.ad 2. *Et ideo si quis post acceptam gratiam novi Testamenti peccaverit, majori pœna est dignus, tanquam majoribus beneficiis ingratus, & auxilio sibi dato non utens.* Et quia per illud auxilium datum posset intelligi gratia habitualis, quæstio autem est, utrum interiori gratiæ actuali pios motus excitanti resistatur; ideo videndus est S. Doctor *lect. 2. in cap. 1. prioris ad Thessalon.* ubi sic loquitur: *Aliquis dicitur extinguere Spiritum in se, vel alio, cùm alius aliquid boni ex fervore Spiritus sancti vult facere, vel etiam cùm aliquis bonus motus in ipso surgit, & ipse*

ipse impedit. Act. 7. Vos semper Spiritui sancto restitistis. Et *lect. 1. in cap. 12.* prioris ad Corinth. *Dicendum,* inquit, *quod quantum est ex Spiritu Dei homo non facit peccatum, sed magis retrahitur à peccato: potest tamen peccatum facere ex defectu voluntatis humanæ, quæ Spiritui Sancto resistit, secundùm illud Act. 7. Vos autem semper Spiritui sancto restitistis. Non enim per Spiritum sanctum inhabitantem tollitur facultas peccandi à libero arbitrio totaliter in vita præsenti.*

Neque huic veritati adversatur Chrysostomus *homil. 72. in Ioan.* ubi ait Petro justo contigisse casum *superni auxilii derelictu, ex eo quod Deus ipsum deseruerit*, ut addit *hom. 51. in epist. ad Hebr.* Non, inquam, adversatur, quia Petrum justum Deus justus non nisi ob præcedentem Petri præsumptionem, teste eodem Chrysostomo expendente illud, *animam meam pro te ponam*, deseruit, vel dereliquit. *Quid dicis, Petre? Te posse dicis:* (verba sunt ejus) *experientiâ tuâ cognosces nihil esse dilectionem tuam sine gratia divina. Præsumptio ergo erat in Petro, quod suis viribus moriturum se jactabat, meritoque postea desertus est à Deo urgente tentatione.* Unde universim *hom. 16. in cap. 9. epist. ad Hebr.* sic concludit: *Non licet dicere, Non possum; hoc enim est accusare Creatorem: si enim nos fecit impotentes, ac postea præcipiat, ipse accusandus esset. Quomodo ergo multi non possunt? Quia nolunt. Quomodo ergo multi nolunt? Præ desidia; nam si volunt, possunt.*

§. III.

§. III.

Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ, non solam à coactione, sed etiam à necessitate libertatem SS. Augustinus & Thomas desiderarunt.

ANtequam stabiliatur hæc propositio, quædam necessariò, ut veritas clareat, omninò præmittenda sunt, quæ observentur dignissima. Advertendum igitur primò, certissimum esse, liberum arbitrium etiam post lapsum superesse in natura humana; sacræ enim litteræ homini post lapsum diversarum rerum electionem tribuunt. Num. 30. *In arbitrio viri erit, sive faciat, sive non faciat.* Josuë 24. *Optio vobis datur, eligite hodie quod vobis placet.* Imò universa Scriptura libertatem arbitrij prædicat, ut docet August. *lib. de grat. & lib. arb. cap.* 2. Cùm enim omnium canonicorum Scriptorum scopus eò collimet, ut ad prosequutionem boni, fugamque mali præceptis, consiliis, cohortationibus homines stimulentur, ubique supponunt, inesse homini & boni suscipiendi, & mali fugiendi libertatem. Adducunt etiam Theologi illud Eccl. 15. *Deus reliquit hominem in manu consilii sui, adjecit mandata & præcepta; si volueris mandata servare, conservabunt te. Apposuit tibi ignem & aquam, ad quod volueris, porriges manum tuam. Ante hominem vita & mors,*

mors, bonum & malum ; quod placuerit ei, dabitur illi. Sed quia Patres, & præcipuè Augustinus locum illum de homine pro eo tempore, quo in paradiso ante peccatum versabatur, intelligunt; ideo in illo vim non facio.

Eandem veritatem nedum inculcant, sed & probant SS. Patres, quos diffusè refert Cardinalis Bellarminus *lib.* 3. *&* 4. *de grat. & libero arb.* Sufficient hæc selectiora testimonia. *Non possumus*, inquit Cyrillus libr. 4. in Joan. capite 7. *secundùm Ecclesiæ, veritatisque dogmata liberam potestatem hominis, quod liberum arbitrium appellatur, ullo modo negare. Unicuique nostrûm*, inquit S. Hilarius in Psal. 2. *libertatem vitæ, sensumque permisit, non necessitatem in alterutrum affigens. Frustra blasphemas*, verba sunt Hieronymi in epist. ad Ctesiphontem, *& ignorantium auribus ingeris, nos liberum arbitrium condemnare. Damnetur ille qui damnat.* Ab aliorum Patrum locis passim obviis referendis prudens supersedeo.

De mente porrò Augustini dubitari nequaquam potest, cùm plures de hoc argumento libros hujus veritatis astruendæ gratiâ ediderit. Et quia nullam calumniam passus est graviorem, quàm quod sub gratiæ obtentu liberum arbitrium de medio tolleret, & probrosissimum Manichæorum errorem renovaret, ut illam à se, & à Catholicorum, quam tuebatur, causa depelleret, iteratâ scripsit confessione, se non liberi esse arbitrii inficiatorem, sed gratiæ tantummodò defensorem. *Non est ita ut loqueris*, inquit lib. 2. de nupt. *quicumque ista dixisti ; non est ita. Non liberum negamus arbitrium, sed si vos Filius liberaverit, ait Veritas, verè liberi eritis.* Et lib. 1.

lib. 1. ad Bonif.cap.2. *Quis nostrûm dicat, quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere?*

Hanc catholicam veritatem probant Hieronymus *lib.2. advers. Iouinian. cap.* 2. & Eusebius *lib. de præparatione Evangelica, cap.* 5. Quia ubi necessitas est, abestque libertas, nec damnatio, nec corona est. Unde jaceret omnis Philosophia, nulla esset virtutis laus, nullus laborum fructus, nulla justa improbis infligenda pœna, nulla studiosis afferenda merces, si non libera voluntate, & nostra sponte susceptis laboribus, sed fatorum impellentium necessitate omnia fierent. Eandem verò probat D. Thomas, quia talis est appetendi modus, qualis & cognoscendi, cùm in ignotum non feratur voluntas, & ductum, modumque rationis in omnibus sequatur: sed homo cognoscit contingentia esse ad finem suum adipiscendum indifferentia, unde de illis consulere solet: ergo ea liberè, & sine necessitate appetit.

Omnia testimonia Augustini, quæ moderni hæretici objiciunt, in quibusque ait nos liberum arbitrium primi peccati granditate amisisse, & libero arbitrio malè utentem hominem & se perdidisse, & ipsum; hæc, inquam, testimonia interpretatur ipsemet Augustinus de libero arbitrio, quo homo in statu innocentiæ vegeto illo & integro præditus erat. *Peccato Adæ,* inquit lib.2.contra duas ep.Pelagianorum,c.15. *liberum arbitrium de natura hominum periisse non dicimus, sed ad peccandum valere in hominibus subditis diabolo; ad benè autem, piéque vivendum non valere, nisi voluntas hominis Dei gratiâ fuerit liberata, & ad omne bonum actionis,*

cognitio

cognitionis, sermonis adjuta. Et cap. 2. *Libertas quidem periit per peccatum, sed illa quæ in Paradiso fuit.*

Advertendum 2. libertatem voluntatis esse vim electivam mediorum, servato ordine finis. Est enim libertas voluntatis capacitas quædam, & amplitudo, quæ potest in diversa ferri, facere hoc, & non facere, facere hoc, & oppositum ejus. Quæ capacitas universalitati naturæ intellectualis innixa est, cùm enim natura spiritualis intelligendo omnia fieri possit, omnia apprehendere, potest etiam de illis omnibus judicare, quædamque ut prosequenda, alia ut fugienda proponere voluntati, cui propterea convenit universalitas in appetendo, quia mediis cum indifferentia judicii sibi propositis arctari nequit, sed ad libitum eligere quit, vel repudiare. Sed hac de re dum de libertate Dei primo tomo disputavimus, tum inter agendum de libertate Christi, operosior instituetur tractatio.

Porrò hanc libertatem excludentem necessitatem, ad meritum exigi, manifestum videtur in Philosophia, quia meritum & demeritum sunt proprietates actus humani; actus autem necessarius non est humanus, cùm ille solùm à S. Thoma 1.2.*q.*1.*art.*1. & universo Doctorum choro dicatur humanus, qui ex voluntate deliberata procedit, id est qui ex deliberatione, & consilio rationis, ac electione voluntatis proficiscitur. Certè cùm inter merentem, & munerantem quidam contractus ineatur, vi cujus merens obsequium exhibet, munerans promissum præmium largitur, ad utrumque requiritur libertas à necessitate immunis, ille ut det, iste

ut

ut retribuat: quia nec verè dare censetur qui dominium ejus quod dat, non habet: non habet porrò dominium voluntas necessitate arctata, sed unius ratione indifferentiæ domina est, dare potens, vel non dare, unumque præ alio eligere valens. Denique actus ille nequaquam humanus vel moralis, subindeque merendi capax dicendus est, qui regulis morum subjici nequit; sicut opus nullâ potest ratione artificiale dici, quod nullis regulis artis factum est, nullis subjici potest. Actus autem necessarii, quámlibet spontanei, non diriguntur, nec dirigi quidem possunt regulis morum; regulæ quippe morum actum in extremum vergentem reducunt ad medium, illi finem præstituunt, modum componunt, circunstantias præscribunt, ad quas utique regulas exigi nequit actus necessarius, frustra namque adhibetur amussis actui inviolabili, & ad unum determinato.

Dices: In Christo Domino fuit meritum: at in Christo non fuit indifferentia, sed benè agendi necessitas, & peccandi impossibilitas: ergo libertas à necessitate non est ad meritum requisita.

Respondeo, quanvis verum esset totum quod in argumento assumitur, nihil tamen adversus Pontificiam constitutionem effici. Definit enim duntaxat Christi Vicarius, ad merendum, vel demerendum in statu naturæ lapsæ non sufficere libertatem à coactione, sed etiam libertatem à necessitate desiderari. Christus autem non fuit in statu naturæ lapsæ, cùm in eo nec originale, nec actuale peccatum unquam extiterit, vel esse potuerit. Adde hoc in argumento unum ex difficillimis

universæ

universæ Theologiæ nodis tangi, quem aliquando rerum, Deo benè vertente dissolvemus. Interim veluti in antecessum adverte cum D. Thoma *quæst.22. de veritate, art. 6.* quod cùm voluntas eatenus libera sit, quatenus necessitatem non habet, libertas voluntatis trifariam considerari potest, & debet: primò in ordine ad actum, in quantum potest velle, vel non velle; secundò in ordine ad objectum, in quantum potest velle hoc, vel illud: tertiò in ordine ad finem, in quantum potest velle bonum & malum. Prima libertas dicitur contradictionis, quia circa agere & non agere versatur, opponiturque necessitati exercitii, quæ non sinit potentiam suspendere actum, qualis est in igne necessitas ad comburendum. Secunda libertas dicitur contrarietatis, quia facere unum, facere & oppositum potest, opponiturque necessitati specificationis, quæ licèt potentiam continenter agere non compellat, ad unum tamen modum agendi eam arctat, supposito quod agat: sicut voluntas non continuo in beatitudinem motu cietur; si tamen circa illam negotiari velit, non potest non amore illam prosequi, cujus desiderium naturâ insitum est. Tertia libertas dicitur imperfectionis, quia posse velle malum, facultasque peccandi, non libertas est, sed libertinitas; non ornamentum voluntatis, sed probrum; non pars vel perfectio libertatis, sed vitium & miseria creaturæ. Qua de re alibi non semel sermonem habuimus. Itaque in Christo non fuit hæc tertia libertas, qui fuit labis omnis purus, nec est de essentia libertatis, quæ ut dixi, est vis electiva mediorum, servato ordine finis: dum autem peccat voluntas, non

ordi

ordinem ad finem servat, sed à vero fine recedit, quem turpitèr quærit in mediis. Prima ergo, & secunda libertas in Christo fuit: poterat v. g. & velle mortem, & actum voluntatis illius suspendere; poterat velle mortem, & velle vitam, sed in omnibus retento ordine ad finem, ut suo loco, mutuatâ à S. Thoma majoris lucis abundantiâ elucidabimus.

Illud tamen adhuc observabimus, quod quia libertas in sua amplissima quàm latè patet acceptione, opponitur ligamini & coarctationi facultatis, tot possumus distinguere libertatis species vel gradus, quot sunt à diversis ligaminibus immunitates. Per ligamina autem illa voluntatem arctantia non intendimus violentiam ullam voluntati posse inferri, id enim apertè implicat; cùm enim coactio & violentia sit contra inclinationem, non potest actus voluntatis esse violentus, cùm sit ipsa volentis inclinatio: sed volumus duntaxat tunc ligari voluntatem, quando ea suppositum agere, vel pati vi fortioris agentis compellitur, quæ displicent voluntati; unde homo à lubentibus & placentibus ad invita quandoque restringitur nexibus inimicis: sic miseri remiges in triemibus, rei in carcere, furiosi in lecto inviti vinciuntur. Secundum ligamen est, cùm voluntas ipsa id facit quidem quod simpliciter vult, oppositum tamen lubentiùs vellet. Sic mercator ingruente impendentis mortis periculo, mavult quidem tempestate urgente merces projicere, quàm vitam discrimini committere; ægrè tamen projicit, quod impellente metu non potest retinere. Tertium ligamen sunt concupiscentiæ & passionum æstus voluntatem ad objecta sensibilia

facilè

facilè pertrahentes, & gravi, sed malè suavi pondere inclinantes. Sic præmitur, sic ligatur peccator, teste & experto Augustino, non ferro alieno, sed ferrea voluntate, quia pravæ dum consuetudini non resistitur, fit necessitas premendo blandiens, blandiendo premens, sibique compedes injicit voluntas à seipsa captiva, quos frangere non potest, quia non vult; seseque ut non velit, obfirmavit. Quartum ligamen est ignorantia, vel inconsideratio, vel spiritalis luminis tenuitas & angustia: sicut enim ex plenitudine luminis extenditur quodammodo capacitas appetitus, plura namque appetere quit qui plura novit; minusve dependet à mediis qui eorum insufficientiam, & contingentiam clariùs perspicit, profundiùs penetrat, & accuratiùs appendit: ita qui veritatem vel ignorat, vel non attendit, vel præjudiciis occupatus strictè considerat, in media velut impetu fertur, & qua data porta ruit. Sic peccatores comparati jumentis insipientibus, & similes facti illis, agenda non recogitantes corde, nec perpendentes quid liceat, quid deceat, quid expediat, in ea quæ magis arrident, brutorum more se præcipites agunt. Sic universim omnes homines in propriis negotiis, propriis philiautiæ vinculis impediti cæcutiunt, & ut alicubi scripsit Terentius, ita comparata est hominum natura omnium, aliena meliùs ut videant & judicent, quàm sua; quia in re nostra aut gaudio sumus præpediti nimio, aut ægritudine; unde aliis sæpè plus sapimus, quàm nosmet nobis. In Christo nullum hujuscemodi ligamen reperire est; nulla ei vis ab hominibus inferebatur, qui hostes verbo uno prosternebat; nul[illegible]

Patre, cui eadem erant consilia, eædem consiliorum rationes. Nullo etiam metu vel casu arctabatur voluntas, cui omnis erat in cœlo & in terra donata potestas. Nullus in eo antecedens concupiscentiæ motus, in quo non erant passiones, sed propassiones, ut alibi exponemus, rationis judicium non ducentes, sed sequentes; non dominæ, sed ancillæ. Nulla demùm in eo ignorantiæ, inconsiderationis, vel obscurati luminis vel tenuissima nubecula, in quo omnes erant sapientiæ & scientiæ Dei thesauri absconditi, quíve splendidissimis scientiæ beatæ, inditæ, & acquisitæ radiis omnia noverat, omniumque rationes penitissimè pervadebat. Ergo ad nulla media arctabatur independens à rebus Christi voluntas, sed in quæcumque liberè, expeditè, indifferenterque ferebatur, atque uni Deo adhærebat, cui servire regnare est, cui obsequi libertas est, à quo non posse divelli, felicitas est.

Probatur ex SS. Augustino, & Aquinate Pontificia censura.

His præmissis, ad stabiliendam tertiæ propositionis censuram, eamque SS. Augustini & Thomæ auctoritatum momentis muniendam transeamus. Et quidem in hoc statu superesse libertatem à necessitate, perspicuè tradit Augustinus lib. de lib.arb.cap.17. *Quis peccat*, inquit, *in eo quod nullo modo caveri potest? Peccatur autem: caveri igitur potest.* Necessarium verò utique caveri non potest, ne non sit necessarium, sed contingens: nulla ergo est in homine

ad

ad peccandum necessitas libertatis inimica. *Voluntatis arbitrium dicitur,* pergit August. lib. de peccat. merit. & remiss. cap. 18. *quod huc, atque illuc flectitur. Dicimus potestatem, ubi voluntati adjacet facultas faciendi*, addit idem Pater lib. de Spiritu & liter. cap. 30. *Unde hoc quisque in potestate habere dicitur, quod si vult, facit; si non vult, non facit.* Et lib. de nat. & grat. cap. 66. *Quæcumque est ista causa voluntatis,* ait, *si non potest ei resisti, sine peccato creditur; si autem potest, non ei credatur, & non peccabitur? An fortè fallit incautum? Ergo caveat ne fallatur. An tāta fallacia est, ut caveri omninò non possit? Si ita est, nulla ergo peccata sunt. Quis enim peccat in eo, quod caveri nullo modo potest? Peccatur autem, caveri igitur potest.* Ergo nullo quàmlibet gravi concupiscētiæ deorsum trahentis pondere, nullâ quantumvis inescantium illecebrarum tentatione ad peccatū necessitatur voluntas. Idem repetit Doctor Sanctissimus lib. de duabus animabus, c. 12. *Quamobrem,* inquit, *illæ animæ quidquid faciunt, si naturâ, non voluntate faciunt, id est si libero ad faciendum, & ad non faciendum motu animi carent, si denique iis abstinendi ab opere suo potestas nulla conceditur, peccato earum teneri non possunt. Quid certius, quàm neminem vituperatione, suppliciòve dignum esse, qui id non faciat, quod facere non potest. Nonne ista cantant & in montibus pastores, & in theatris Poëtæ.* Quod autem hæc à necessitate residua in nobis libertas sit ad merendum necessaria, expressit Augustinus tum *lib. cont. Fortunatum*, tum *lib. de vera Religione*, his verbis: *Animæ rationali, quæ est in homine, dedit Deus*

liberum arbitrium; fic enim poffet habere meritum, fi voluntate, non neceffitate boni effemus. Cùm ergo oporteat voluntate, non neceffitate bonum effe, oportebat ut Deus daret homini liberum arbitrium. Tales fervos fuos Deus meliores judicavit, fi ei fervirent liberaliter; quod nullo modo fieri poffet, fi non voluntate, fed neceffitate fervirent.

Aftipulatur Doctor Angelicus: *Refpondeo dicendum*, inquit quæft.6. de malo, *quod quidam pofuerunt, quod voluntas hominis ex neceffitate movetur ad aliquid eligendum, nec tamen ponebant, quod voluntas cogeretur; non enim omne neceffarium eft violentum. Hæc autem pofitio eft hæretica; tollit enim rationem meriti & demeriti in humanis actibus; non enim videtur effe meritorium, vel demeritorium, quod aliquis fic ex neceffitate agit, quod vitare non poffit. Eft etiam annumeranda inter extraneas Philofophiæ opiniones; quia non folùm contrariatur fidei, fed fubvertit omnia principia Philofophiæ moralis.*

Eandem veritatem non folùm docet, fed validè confirmat idem S. Doctor 1.2.q.13.art.6. *Dicendum*, inquit, *quod homo non ex neceffitate eligit; & hoc ideo, quia quod poffibile eft non effe, non neceffe eft effe: quod autē poffibile fit non eligere, vel eligere, hujus ratio ex duplici hominis poteftate accipi poteft; poteft enim homo velle, & non velle, poteft etiam velle hoc, aut illud. Et ideo homo non ex neceffitate, fed liberè eligit.* Cujus veritatis radicem tradit 1.*p.q.*85.*art*.1. quia homo agit judicio, quatenus per vim cognofcitivam judicat aliquid effe fugiendum vel profequendum; & quia judicium rationis non eft in operabilibus

rabilibus ex naturæ instinctu, sed quadam collatione procedit, ideo agit homo libero judicio, potestque in diversa ferri. Unde *q.24. de verit. art.12.* sic concludit : *Homo non erit liberi arbitrii, si vel ad bonum, vel ad malum ex necessitate impellitur. Quod esse inconveniens, & experimento, & Philosophorum doctrinis, & divinis authoritatibus probatur.*

Quomodo autem cum his stet gratiæ efficacis indeclinabilis, & ut loquitur Augustinus, omnipotentissima potestas, ex dictis tomo primo de concordia divinorum decretorum cum humana libertate, liquidò patet, nec propter debitam Romanis legibus observantiam tractatione de auxiliis interdicentibus, aliquid addam. Illud solùm præ oculis habendum, gratiam liberum arbitrium, quod ad Deum convertit, non auferre, sed transferre, non inferendo necessitatem, sed inspirando Dei dilectionem. *Inclinatio gratiæ*, ait S.Thomas 1.p.q.62.art.3. ad 2. *non imponit necessitatem, sed habens gratiam potest eâ non uti, & peccare.* Quia nimirum gratia, quæ per Christi merita tribuitur, non solùm dat hominibus posse si velint, sed velle quod possunt; illi dissentire valent, quanvis ut non dissentire velint, eodem illo gratiæ dono perficitur. Quod aureis verbis expressit S.Cœlestinus Papa epist. ad Episc. Galliæ : *Quo utique auxilio & munere Dei non aufertur liberum arbitrium, sed liberatur; ut de tenebroso lucidum, de pravo rectum, de languido sanum, de imprudente sit providum.*

Dubia incidentia.

Occasione hujus propositionis quæri hîc nonnulla possunt, quæ quia alibi prætermisimus, paucis expedimus.

Quæres primò, utrum voluntas possit saltem per absolutam Dei potentiam necessitari?

Respondeo, absolutè necessitatem voluntati non repugnare; cùm enim voluntas sit natura quædam, non ei repugnant naturales motus ab intimis naturalis propensionis visceribus proficiscentes. Hac de causa & motus indeliberati sæpiùs insurgunt, & in beatitudinem, quam non amare non potest, naturali impetu voluntas fertur. Beati etiam Deum clarè visum omnibus amabilitatis illecebris vestitum non solùm non diligere non possunt, sed nec ab eo diligendo abstinere valent; quia voluntas infinito bono plena non habet ultrà quod quærat, nec potest in eo redamando amaritudinem sentire, vel tædium, cujus natura bonitas est universalis, quæ est objectum voluntatis. Sed de his alibi ex professo disputavimus.

Hoc nihilominus stante, dicendum est, voluntatem in hoc statu, quandiu objectum sibi cum indifferentia ab intellectu proponitur, non posse à Deo necessitari ullâ motionis ullius efficaciâ. Quia cùm voluntas sit potentia cæca, in nullum ferri objectum potest, quod à ratione non proponatur; nec alio modo potest, quàm quo ab intellectu exhibetur. Ergo quandiu intellectus objectum aliquod indifferenter proponet, id est quandiu illud vel ut prosequendum, vel ut fugiendum exhibebit, quandiu motiva amoris

amoris & fugæ ſolicitâ collatione exponet, nunquam ab illo rapietur neceſſariò voluntas, quæ ſolo ſummo bono impletur, ſemperque manebit amplitudo appetitus rationalis, viſque electiva mediorum, quandiu non deerit expedita & collativa agendorum conſideratio.

Quæres ſecundò, utrum voluntas, vel creatura aliqua ullam poſſit à Deo pati violentiam?

Reſpondeo, nullam à Deo ut authore generali agente voluntati, vel ulli naturæ creatæ violentiam poſſe inferri. Quia ut *q. 22. de verit.* & alibi diſcurrit S. Doctor, quotieſcumque ſupremus rerum moderator naturas creatas immutat vel movet, non earum inclinationibus renititur, ſed facit ut præcedenti inclinationi nova ſuccedat, primâque ablatâ, ſecunda permaneat. Quod hoc exemplo illuſtrat. Lapidi ratione ſuæ gravitatis ineſt inclinatio ad locum deorſum; hac inclinatione manente, ſi ſurſum projiciatur, erit violentia: ſi autem Deus auferat à lapide inclinationem gravitatis, & det ei inclinationem levitatis, tunc ferri ſurſum non erit ei violentum. Sic igitur ſupremus proviſor nulli creaturæ vim infert, quia ſemper inclinationum & propenſionum infuſione cum eis agit: nec poteſt bellum illud dici violentum, in quo non niſi propenſionibus & ſuavitatibus pugnatur. *Deus creator, & conditor omnium creaturarum nihil contra naturam facit; id enim eſt cuique naturale, quod ille facit, à quo eſt omnis numerus, motus & ordinatio,* inquit Auguſt. *libro 26. cont. Fauſtum.* An autem à Deo ut authore ſpeciali inferri poſſit violentia voluntati, vel aliis creaturis, diverſi diverſa ſentiunt. Affirmativa tamen ſententia mihi ſemper arriſit, &

magis principiis S.Thomæ consentanea visa est. Ideo namque juxta D.Thomam & omnes alicujus notæ Theologos, Deus ut author rerum universalis nullam naturis rerum infert vim, quia dum ad aliquid eas movet, simul indit inclinationem ad illud, nec eas immutat, nisi *faciendo ut præcedenti inclinationi succedat alia inclinatio, ita quod prima auferatur, & secunda remaneat*, ut ait D.Thomas superiùs laudatus: Ergo si talem inclinationem Deus non inferat, ut non inferit quando agit ut causa particularis, proculdubio homini vim inferet, si aliquid ei contra inclinationem voluntatis infligat; vim quoque creaturis cæteris injiciet, si iisdem inclinationibus manentibus motus eis imprimat repugnantes. *Sicut lapidi*, verba sunt S. Thomæ, *ratione suæ gravitatis inest inclinatio ad locum deorsum; hac autem inclinatione manente, si sursum projiciatur, erit violentia: si autem Deus auferat à lapide inclinationem gravitatis, & det ei inclinationem levitatis, tunc ferri sursum non erit ei violentum.* Quo exemplo nihil nec ad mentem S.Thomæ indagandam, nec ad nostram sententiam explicandam planius, vel luculenti us esse potest.

Confirmatur, & occupantur omnes Salmanticensium & Goneti oppositum sentientium objectiones. Licèt libenter fatear cum SS. Augugustino & Thoma, inesse rebus omnibus universalem inclinationem ad faciendum, recipiendumve quidquid in eis Author naturæ voluerit operari: attamen inclinatio illa non est activa, sed passiva, cùm sit ipsa potentia obedientialis, ut expressissimè docet idem Angelicus Magister *q.1. de potent. art.2. ad 1.* his verbis, *Omnes*

nes creaturæ quasi pro naturali habent quod à Deo in eis fit, & propter hoc in eis distinguitur potentia duplex, una naturalis ad proprias operationes & motus; alia quæ obedientiæ dicitur, ad ea quæ à Deo recipiunt. At potentia obedientialis non est activa, sed passiva, ut omnes omninò Thomistæ contra Suarem uno ore affirmant. Ergo eatenus habent creaturæ inclinationem ad faciendum vel patiendum quidquid per eas & in eis voluerit Deus operari, quatenus possunt recipere virtutem superadditam, qua ad aliquid præternaturale, vel supernaturale inclinentur; in hoc enim potentia obedientiæ sita est. Sic natura intellectualis habet ad Deum super omnia amore casto diligendum, ad eundemque intuitivè videndum potentiam obedientialem, quia virtutes supernaturales gratiæ & luminis gloriæ recipere potest, quibus hujusmodi operationes vires naturæ excedentes elicere potest. Sic fluxus & refluxus maris (quo exemplo à S. Thoma adhibito abuti videntur adversarii) tametsi naturali aquæ motui contrarius, violentus tamen non est, quia fit ex impressione corporis cœlestis, quod dum aquam ad motum illum insolitum ciet, ei unà indit inclinationem in illum, quâ non minùs suaviter ab oceano refluit, quàm in ipsum naturalis propensionis pondere fluxerat. Sic magnes occultas in ferrum qualitates influit, quibus in eo receptis, ultrò sequitur. Sic in periculo vacui gravia ascendere, levia descendere cernimus, quia causæ superiores, vel in earum defectu causa prima, qualitatem vel permanenter, si opus est, vel transeunter impertit, quâ ad motus illos alioquin repugnantes fortiter & juxtà suaviter inclinan-

tur. Qua de causa idem S.Doctor 2. 2. *q.*2.*art.* 3. creaturas motibus illis præternaturalibus actas non solùm non pati vim, sed speciali quadam ratione perfici & adornari docet. *Dicendum,* inquit, *quod in omnibus naturis ordinatis invenitur quod ad perfectionem naturæ inferioris duo concurrunt: unum quidem quod est secundùm proprium motum; aliud autem, quod est secundùm motum superioris naturæ: sicut aqua secundùm motum proprium movetur ad centrum, secundùm autem motum lunæ movetur circa centrum, secundùm fluxum & refluxum.*

Denique in hoc potissimùm sita est creaturæ intellectualis pœna sempiterna, quòd ejus inclinationibus inflexibili Deus renisu obluctetur; eique igne instrumento ea imprimat, quibus æternùm resistit. Conantur miseri suppliciis æternis addicti exire de loco & centro tormentorum; ad felicitatem totis viribus anhelant qui non possunt perdere beatitudinis voluntatem, & quo magis nituntur, eo magis sibi obsistere sentiunt inflexibilis Judicis æquitatem. Tunc autem eos violentiam pati res ipsa indicat, & his elegantibus verbis declarat Bernardus lib. 5. de consid. cap. 12. *Quid iniquis voluntatibus tam contrarium & adversum, quàm semper conari, impingere semper, & frustra? Væ universo quod obvium fortè offenderit cedere nescia rectitudo. Quid tam pœnale quàm semper velle quod nunquam erit, & semper nolle quod nunquam non erit? In æternum non obtinebit quod vult, & quod non vult, in æternum nihilominus sustinebit. Quis hoc facit? Rectus Dominus Deus noster.*

§. IV

§. IV.

Non potuerunt Semipelagiani esse hæretici, quòd vellent gratiam ad singulos actus necessariam esse talem, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare.

QUarta propositio ab Innocentio damnata, complexa est: priori parte ait Semipelagianos admisisse prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei; posteriori parte in hoc eorum hæresim constituit, quod voluerint gratiæ interiori posse voluntatem resistere, vel obtemperare. De prima, quæ est quæstio facti, & merè historica, nihil impræsentiarum agemus; tum quia de hæresi Semipelagiana superiùs *dissert.* 3. satis superque edisseruimus, & Pontificiæ censuræ veritatem astruximus; tum quia ad propositionis complexæ & absolutè damnatæ falsitatem sufficit alterutrum membrum à veritate esse alienum. In summa illud unum dicam, tantum abesse, ut Semipelagiani gratiam interiorem illam, qualem Augustinus desiderabat, ad singulos actus, & ad initium fidei admiserint, ut ad eam illis persuadendam integros de prædestinatione Sanctorum, & de bono perseverantiæ libros scripserit. Quare posteriorem duntaxat partem modò

Patre, cui eadem erant consilia, eædem consiliorum rationes. Nullo etiam metu vel casu arctabatur voluntas, cui omnis erat in cœlo & in terra donata potestas. Nullus in eo antecedens concupiscentiæ motus, in quo non erant passiones, sed propassiones, ut alibi exponemus, rationis judicium non ducentes, sed sequentes; non dominæ, sed ancillæ. Nulla demùm in eo ignorantiæ, inconsiderationis, vel obscurati luminis vel tenuissima nubecula, in quo omnes erant sapientiæ & scientiæ Dei thesauri absconditi, quíve splendidissimis scientiæ beatæ, inditæ, & acquisitæ radiis omnia noverat, omniumque rationes penitissimè pervadebat. Ergo ad nulla media arctàbatur independens à rebus Christi voluntas, sed in quæcumque liberè, expeditè, indifferenterque ferebatur, atque uni Deo adhærebat, cui servire regnare est, cui obsequi libertas est, à quo non posse divelli, felicitas est.

Probatur ex SS. Augustino, & Aquinate Pontificia censura.

His præmissis, ad stabiliendam tertiæ propositionis censuram, eamque SS. Augustini & Thomæ auctoritatum momentis muniendam transeamus. Et quidem in hoc statu superesse libertatem à necessitate, perspicuè tradit Augustinus lib. de lib. arb. cap. 17. *Quis peccat, inquit, in eo quod nullo modo caveri potest? Peccatur autem: caveri igitur potest.* Necessarium verò utique caveri non potest, ne non sit necessarium, sed contingens: nulla ergo est in homine ad

ad peccandum necessitas libertatis inimica. *Voluntatis arbitrium dicitur*, pergit August. lib. de peccat. merit. & remiss. cap. 18. *quod huc, atque illuc flectitur. Dicimus potestatem, ubi voluntati adjacet facultas faciendi*, addit idem Pater lib. de Spiritu & liter. cap. 30. *Vnde hoc quisque in potestate habere dicitur, quod si vult, facit; si non vult, non facit.* Et lib. de nat. & grat. cap. 66. *Quæcumque est ista causa voluntatis*, ait, *si non potest ei resisti, sine peccato creditur; si autem potest, non ei credatur, & non peccabitur? An fortè fallit incautum? Ergo caveat ne fallatur. An tãta fallacia est, ut caveri omninò non possit? Si ita est, nulla ergo peccata sunt. Quis enim peccat in eo, quod caveri nullo modo potest? Peccatur autem, caveri igitur potest.* Ergo nullo quamlibet gravi concupiscẽtiæ deorsum trahentis pondere, nullâ quantumvis inescantium illecebrarum tentatione ad peccatũ necessitatur voluntas. Idem repetit Doctor Sanctissimus lib. de duabus animabus, c. 22. *Quamobrem*, inquit, *illæ animæ quidquid faciunt, si naturâ, non voluntate faciunt, id est si libero ad faciendum, & ad non faciendum motu animi carent, si denique iis abstinendi ab opere suo potestas nulla conceditur, peccato earum teneri non possunt. Quid certius, quàm neminem vituperatione, supplicióve dignum esse, qui id non faciat, quod facere non potest. Nonne ista cantant & in montibus pastores, & in theatris Poëtæ.* Quod autem hæc à necessitate residua in nobis libertas sit ad merendum necessaria, expressit Augustinus tum *lib. cont. Fortunatum*, tum *lib. de vera Religione*, his verbis: *Animæ rationali, quæ est in homine, dedit Deus*

liberum arbitrium; sic enim posset habere meritum, si voluntate, non necessitate boni essemus. Cùm ergo oporteat voluntate, non necessitate bonum esse, oportebat ut Deus daret homini liberum arbitrium. Tales servos suos Deus meliores judicavit, si ei servirent liberaliter; quod nullo modo fieri posset, si non voluntate, sed necessitate servirent.

Astipulatur Doctor Angelicus: *Respondeo dicendum*, inquit quæst.6. de malo, *quod quidam posuerunt, quod voluntas hominis ex necessitate movetur ad aliquid eligendum, nec tamen ponebant, quod voluntas cogeretur; non enim omne necessarium est violentum. Hæc autem positio est hæretica; tollit enim rationem meriti & demeriti in humanis actibus; non enim videtur esse meritorium, vel demeritorium, quod aliquis sic ex necessitate agit, quod vitare non possit. Est etiam annumeranda inter extraneas Philosophiæ opiniones; quia non solùm contrariatur fidei, sed subvertit omnia principia Philosophiæ moralis.*

Eandem veritatem non solùm docet, sed validè confirmat idem S. Doctor 1. 2. q. 13. art.6. *Dicendum*, inquit, *quod homo non ex necessitate eligit; & hoc ideo, quia quod possibile est non esse, non necesse est esse: quod autē possibile sit non eligere, vel eligere, hujus ratio ex duplici hominis potestate accipi potest; potest enim homo velle, & non velle, potest etiam velle hoc, aut illud. Et ideo homo non ex necessitate, sed liberè eligit.* Cujus veritatis radicem tradit 1. *p. q.*85. *art.*1. quia homo agit judicio, quatenus per vim cognoscitivam judicat aliquid esse fugiendum vel prosequendum; & quia judicium rationis non est in operabilibus

rabilibus ex naturæ instinctu, sed quadam collatione procedit, ideo agit homo libero judicio, potestque in diversa ferri. Unde *q.24 de verit. art.12.* sic concludit : *Homo non erit liberi arbitrii, si vel ad bonum, vel ad malum ex necessitate impellitur. Quod esse inconveniens, & experimento, & Philosophorum doctrinis, & divinis authoritatibus probatur.*

Quomodo autem cum his stet gratiæ efficacis indeclinabilis, & ut loquitur Augustinus, omnipotentissima potestas, ex dictis tomo primo de concordia divinorum decretorum cum humana libertate, liquidò patet, nec propter debitam Romanis legibus observantiam tractatione de auxiliis interdicentibus, aliquid addam. Illud solùm præ oculis habendum, gratiam liberum arbitrium, quod ad Deum convertit, non auferre, sed transferre, non inferendo necessitatem, sed inspirando Dei dilectionem. *Inclinatio gratiæ*, ait S. Thomas 1.p.q.62.art.3. ad 2. *non imponit necessitatem, sed habens gratiam potest eâ non uti, & peccare.* Quia nimirum gratia, quæ per Christi merita tribuitur, non solùm dat hominibus posse si velint, sed velle quod possunt; illi dissentire valent, quamvis ut non dissentire velint, eodem illo gratiæ dono perficitur. Quod aureis verbis expressit S. Cœlestinus Papa epist. ad Episc. Galliæ : *Quo utique auxilio & munere Dei non aufertur liberum arbitrium, sed liberatur; ut de tenebroso lucidum, de pravo rectum, de languido sanum, de imprudente sit providum.*

Dubia incidentia.

Occaſione hujus propoſitionis quæri hîc nonnulla poſſunt, quæ quia alibi prætermiſimus, paucis expedîmus.

Quæres primò, utrum voluntas poſſit ſaltem per abſolutam Dei potentiam neceſſitari?

Reſpondeo, abſolutè neceſſitatem voluntati non repugnare; cùm enim voluntas ſit natura quædam, non ei repugnant naturales motus ab intimis naturalis propenſionis viſceribus proficiſcentes. Hac de cauſa & motus indeliberati ſæpiùs inſurgunt, & in beatitudinem, quam non amare non poteſt, naturali impetu voluntas fertur. Beati etiàm Deum clarè viſum omnibus amabilitatis illecebris veſtitum non ſolùm non diligere non poſſunt, ſed nec ab eo diligendo abſtinere valent; quia voluntas infinito bono plena non habet ultrà quod quærat, nec poteſt in eo redamando amaritudinem ſentire, vel tædium, cujus natura bonitas eſt univerſalis, quæ eſt objectum voluntatis. Sed de his alibi ex profeſſo diſputavimus.

Hoc nihilominus ſtante, dicendum eſt, voluntatem in hoc ſtatu, quandiu objectum ſibi cum indifferentia ab intellectu proponitur, non poſſe à Deo neceſſitari ullâ motionis ullius efficaciâ. Quia cùm voluntas ſit potentia cæca, in nullum ferri objectum poteſt, quod à ratione non proponatur; nec alio modo poteſt, quàm quo ab intellectu exhibetur. Ergo quandiu intellectus objectum aliquod indifferenter proponet, id eſt quandiu illud vel ut proſequendum, vel ut fugiendum exhibebit, quandiu motiva

amoris

amoris & fugæ ſolicitâ collatione exponet, nunquam ab illo rapietur neceſſariò voluntas, quæ ſolo ſummo bono impletur, ſemperque manebit amplitudo appetitus rationalis, viſque electiva mediorum, quandiu non deerit expedita & collativa agendorum conſideratio.

Quæres ſecundò, utrum voluntas, vel creatura aliqua ullam poſſit à Deo pati violentiam?

Reſpondeo, nullam à Deo ut authore generali agente voluntati, vel ulli naturæ creatæ violentiam poſſe inferri. Quia ut *q. 22. de verit.* & alibi diſcurrit S. Doctor, quotieſcumque ſupremus rerum moderator naturas creatas immutat vel movet, non earum inclinationibus renititur, ſed facit ut præcedenti inclinationi nova ſuccedat, primâque ablatâ, ſecunda permaneat. Quod hoc exemplo illuſtrat. Lapidi ratione ſuæ gravitatis ineſt inclinatio ad locum deorſum; hac inclinatione manente, ſi ſurſum projiciatur, erit violentia: ſi autem Deus auferat à lapide inclinationem gravitatis, & det ei inclinationem levitatis, tunc ferri ſurſum non erit ei violentum. Sic igitur ſupremus proviſor nulli creaturæ vim infert, quia ſemper inclinationum & propenſionum infuſione cum eis agit: nec poteſt bellum illud dici violentum, in quo non niſi propenſionibus & ſuavitatibus pugnatur. *Deus creator, & conditor omnium creaturarum nihil contra naturam facit; id enim eſt cuique naturale, quod ille facit, à quo eſt omnis numerus, motus & ordinatio,* inquit Auguſt. *libro 26. cont. Fauſtum.* An autem à Deo ut authore ſpeciali inferri poſſit violentia voluntati, vel aliis creaturis, diverſi diverſa ſentiunt. Affirmativa tamen ſententia mihi ſemper arriſit, &

magis principiis S. Thomæ consentanea visa est. Ideo namque juxta D. Thomam & omnes alicujus notæ Theologos, Deus ut author rerum universalis nullam naturis rerum infert vim, quia dum ad aliquid eas movet, simul indit inclinationem ad illud, nec eas immutat, nisi *faciendo ut præcedenti inclinationi succedat alia inclinatio, ita quod prima auferatur, & secunda remaneat*, ut ait D. Thomas superiùs laudatus: Ergo si talem inclinationem Deus non inferat, ut non inferit quando agit ut causa particularis, proculdubio homini vim inferet, si aliquid ei contra inclinationem voluntatis infligat; vim quoque creaturis cæteris injiciet, si iisdem inclinationibus manentibus motus eis imprimat repugnantes. *Sicut lapidi*, verba sunt S. Thomæ, *ratione suæ gravitatis inest inclinatio ad locum deorsum; hac autem inclinatione manente, si sursum projiciatur, erit violentia: si autem Deus auferat à lapide inclinationem gravitatis, & det ei inclinationem levitatis, tunc ferri sursùm non erit ei violentum.* Quo exemplo nihil nec ad mentem S. Thomæ indagandam, nec ad nostram sententiam explicandam planius, vel luculenti us esse potest.

Confirmatur, & occupantur omnes Salmanticensium & Goneti oppositum sentientium objectiones. Licèt libenter fatear cum SS. Augugustino & Thoma, inesse rebus omnibus universalem inclinationem ad faciendum, recipiendumve quidquid in eis Author naturæ voluerit operari: attamen inclinatio illa non est activa, sed passiva, cùm sit ipsa potentia obedientialis, ut expressissimè docet idem Angelicus Magister *q. 1. de potent. art. 2. ad* 1. his verbis, *Omnes*

nes creaturæ quasi pro naturali habent quod à Deo in eis fit, & propter hoc in eis distinguitur potentia duplex, una naturalis ad proprias operationes & motus; alia quæ obedientia dicitur, ad ea quæ à Deo recipiunt. At potentia obedientialis non est activa, sed passiva, ut omnes omninò Thomistæ contra Suarem uno ore affirmant. Ergo eatenus habent creaturæ inclinationem ad faciendum vel patiendum quidquid per eas & in eis voluerit Deus operari, quatenus possunt recipere virtutem superadditam, qua ad aliquid præternaturale, vel supernaturale inclinentur; in hoc enim potentia obedientiæ sita est. Sic natura intellectualis habet ad Deum super omnia amore casto diligendum, ad eundemque intuitivè videndum potentiam obedientialem, quia virtutes supernaturales gratiæ & luminis gloriæ recipere potest, quibus hujusmodi operationes vires naturæ excedentes elicere potest. Sic fluxus & refluxus maris (quo exemplo à S. Thoma adhibito abuti videntur adversarii) tametsi naturali aquæ motui contrarius, violentus tamen non est, quia fit ex impressione corporis cœlestis, quod dum aquam ad motum illum insolitum ciet, ei unà indit inclinationem in illum, quâ non minùs suaviter ab oceano refluit, quàm in ipsum naturalis propensionis pondere fluxerat. Sic magnes occultas in ferrum qualitates influit, quibus in eo receptis, ultrò sequitur. Sic in periculo vacui gravia ascendere, levia descendere cernimus, quia causæ superiores, vel in earum defectu causa prima, qualitatem vel permanenter, si opus est, vel transeunter impertit, quâ ad motus illos alioquin repugnantes fortiter & juxtà suaviter inclinan-

§. IV.

Non potuerunt Semipelagiani esse hæretici, quòd vellent gratiam ad singulos actus necessariam esse talem, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare.

QUarta propositio ab Innocentio damnata, complexa est: priori parte ait Semipelagianos admisisse prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei; posteriori parte in hoc eorum hæresim constituit, quod voluerint gratiæ interiori posse voluntatem resistere, vel obtemperare. De prima, quæ est quæstio facti, & merè historica, nihil impræsentiarum agemus; tum quia de hæresi Semipelagiana superiùs *differt.* 3. satis superque edisseruimus, & Pontificiæ censuræ veritatem astruximus; tum quia ad propositionis complexæ & absolutè damnatæ falsitatem sufficit alterutrum membrum à veritate esse alienum. In summa illud unum dicam, tantum abesse, ut Semipelagiani gratiam interiorem illam, qualem Augustinus desiderabat, ad singulos actus, & ad initium fidei admiserint, ut ad eam illis persuadendam integros de prædestinatione Sanctorum, & de bono perseverantiæ libros scripserit. Quare posteriorem duntaxat partem modò

modò confirmabimus, ostendemusque non solùm Semipelagianos ideò non errasse, quòd dixerint voluntatem posse interiori gratiæ resistere vel obtemperare, ut potiùs hæreticum sit asserere hominem non posse cuicumque gratiæ resistere vel obtemperare. Licèt enim gratia efficax indeclinabiliter & inseparabiliter voluntatem ad agendum determinet, atque adeo voluntas nunquam illi actu dissentiat; illa tamen non tollit, sed potiùs perficit sibi dissentiendi potestatem. Unde cum quacùmque gratia in statu etiam lapso semper remanet activa indifferentia voluntatis, & proxima & expedita dissentiendi resistendique facultas, tametsi nunquam illi voluntas dissentiat vel resistat, quia nunquam resistere vult quandiu in ea affectione permanet, quam ei cœlestis gratia inseminavit.

Probatur primùm ex Augustino lib. de bono persf. c. 5. *Credere, vel non credere positum est in arbitrio voluntatis humanæ.* Quod certè intelligendum est supposita gratia, sine qua credere non possumus nisi valde remotè. Si ergo supposita gratia credere, vel non credere positum est in arbitrio voluntatis humanæ, proculdubio gratiæ inspiranti fidem possumus resistere, vel obtemperare. Et in Enchir. cap. 95. *Non se liberabunt qui dicturi sunt, Non accepimus perseverantiam; quoniam potest dici, O homo, in eo quod acceperas & tenueras, in eo perseverares si velles.* Sanè qui gratiâ semel acceptâ perseverat, si vult, utique expeditam habet gratiæ resistendi vel obtemperandi potestatem. Hinc tam sæpè asserit Augustinus, voluntatem non libertate gratiam, sed gratiâ consequi libertatem, quia per gratiam non tollitur libera resi-

stendi

ſtendi facultas, uti fidus Auguſtini diſcipulus Proſper *lib. 2. de vocat. Gent. cap* 28. exponit: *Deus*, inquit, *ad obediendum ſibi ipſum velle ſic donat, ut etiam à perſeveraturo ipſam mutabilitatem, qua poteſt nolle, non auferat.* Videſis tomo 1. dicta dum de decretis. Ea etiam quæ ſuperioribus paragraphis ex Auguſtino retulimus, ad præſens omninò faciunt inſtitutum.

Probatur idipſum ex S. Thoma, & omiſſis innumeris teſtimoniis ſufficient hæc duo evidentiſſima; quia ſole ſunt clariora. Primum habet quodl. 1. art. 1. ad 1. *Deus*, inquit, *movet omnia ſecundùm modum eorum; & ideo divina motio à quibuſdam participatur cum neceſſitate, à natura rationali cum libertate, propter hoc quod virtus rationalis ſe habet ad oppoſita; & ideo ſic Deus movet mentem humanam ad bonum, quod poteſt huic motioni reſiſtere.* Et 1. 2. *q.* 10. *art.* 4. ſic eandem veritatem docet, & probat: *Quia voluntas eſt activum principium non determinatum ad unum, ſed indifferenter ſe habens ad multa, ſic Deus ipſam movet, quod non ex neceſſitate ad unum determinet, ſed remanet motus ejus contingens.*

§. V.

§. V.

Christum pro omnibus omninò hominibus, & non pro salute duntaxat prædestinatorum mortuum esse, veridicè post SS. Augustinum & Thomam Summus Pontifex pronuntiavit.

HAnc veritatem ex professo, *tomo primo, differt. 9. cap. 1. pag. 385. & sequentibus*, confirmavimus, & rationum & authoritatum momentis, argumentisque in contrarium fecimus satis. Quamobrem selecta duntaxat hîc SS. August. & Thomæ testimonia proferemus. Sed priùs observatu necessarium est, quod stante doctrinâ gratuitæ prædestinationis, quæ maximam jure merito apud omnes Scholas Catholicas authoritatem obtinet, Deus solis electis salutem æternam absoluta voluntate dare decreverit, ex qua voluntate proficiscitur illa gratiarum & beneficiorum series, quibus certissimè liberantur quicumque liberantur, quorum utique potissimum est finalis perseverantiæ donum. Hinc fit, Christum Dominum paternæ voluntati sibi notæ semper conformem, hoc decretum nec precibus, nec morte sua mutare voluisse: unde sequitur, Christum solis electis absolutè & efficaciter salutem æternam, & perseverantiæ donum promereri voluisse, quos sibi à Patre datos

&

& de manu sua à nemine raptum iri in Evangelio dixit. Veruntamen quia Deus voluntate antecedente omnium sinceré salutem vult, ex qua voluntate media omnibus offert, quibus possunt ad salutem pervenire; ideo Christus, cujus voluntas omni paternæ voluntati consona extitit, omnium etiam reproborum salutem sincerè voluit, & pro illis obtinendis mediis ad salutem sufficientibus mortem obivit, pretiumque obtulit nedum sufficiens, sed superabundans.

Probatur in primis ex Augustino hanc veritatem variis in locis luculentissimè exprimente. *Judicabit orbem terrarum in æquitate*, inquit in Psalm. 95. *Non partem, quia non partem emit: totum judicare habet, qui pro toto pretium dedit.* Si pro toto orbe terrarum, si pro omnibus quos judicaturus est, pretium Christus salvator omnium, maximè fidelium obtulit, profectò non pro salute duntaxat prædestinatorum, sed pro omnibus mortuus est. Unde ibidem ait: *Quæritis quid emerit? Videte quid dederit, & invenite quid emerit. Sanguis Christi pretium est: tanti quid valet? Quid nisi totus orbis? Quid nisi omnes gentes? Valde ingrati sunt pretio suo, aut valde superbi sunt, qui dicunt aut illud tam parum esse, ut solos Afros emerit; aut se tam magnos esse, pro quibus solis illud sit datum.* Et ne dicatur eatenus duntaxat secundùm Augustinum, Christum pretium illud pro toto orbe terrarum, pro omnibusque gentibus obtulisse, quatenus in toto orbe terrarum, in omnibusque gentibus electi sunt, pro quibus mortuus est: ne, inquam, id dicatur, audi Augustinum *lib. 6. cont. Julianum, cap.* 4. asserentem, pro illis omnibus

bus mortuum eſſe, qui peccato originali obſtricti ſunt; expendens namque illud Apoſtolicum, *Christus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt*, ſic habet: *Ex hoc probavit* (Apoſtolus) *omnes mortuos eſſe, quia pro omnibus mortuus eſt unus. Inculco, infercio recuſanti, accipe, ſalubre eſt, nolo moriaris. Unus pro omnibus mortuus eſt: ergo omnes mortui ſunt. Vide quia conſequens eſſe voluit, ut intelligantur omnes mortui, ſi pro omnibus mortuus eſt.* Ubi cum Apoſtolo probat, omnes eſſe mortuos, quia pro omnibus mortuus eſt Chriſtus. Qui diſcurſus Apoſtolicus & Auguſtinianus nullius prorſus momenti eſſet, niſi pro omnibus omninò mortuus ſit Servator.

Et ut omnis æquivocationi & effugiis via præcludatur, utque clareat pro reprobis ſanguinem à Chriſto fuſum fuiſſe, apertè tradit Auguſtinus, pro reprobis & Chriſtum oraſſe, & pro illis ſanguinem obtuliſſe. Oraſſe quidem pro eis docet *ſerm. 4. de Sanctis*, his verbis: *Quando Chriſtus in cruce pendens orabat, videbat & prævidebat omnes inimicos; ſed multos ex illis amicos futuros prævidebat, & ideo omnibus veniam poſtulabat. Illi ſæviebant, & ille orabat; illi dicebant Pilato: Crucifige; ille clamabat: Pater ignoſce.* Obtuliſſe verò ſanguinem pro eis, perſpicuè tradit *lib. 2. de Symbolo ad catechumenos, cap. 8.* ubi Chriſtum crucifixoribus ſuis ſic loquentem inducit: *Videtis vulnera quæ inflixiſtis; agnoſcitis latus, quod pupugiſtis, quoniam & per vos, & propter vos apertum eſt, nec tamen intrare voluiſtis.* Quod & docuit *in Pſalm. 58.* his verbis: *Ille* (Chriſtus) *ſic voluit mori, ut ſanguine ſuo effuſores ejuſdem ſanguinis redimeret.*

ret. Et de ipso Juda loquens in Psalm. 58. *Non agnovit*, inquit, *Judas pretium, quo ipse à Domino redemptus erat.* Denique secundùm Augustinum pro illis omnibus mortuus est Christus, qui spem salutis concipere possunt: spem autem virtutem theologicam inesse multis reprobis, etiam post gratiæ & charitatis naufragium, apud omnes Catholicos in confesso est. Verba Augustini dulciora super mel & favum, & suavissimam inspirantia consolationem, sunt hæc: *Tales arras accepimus, tenemus mortem Christi, tenemus sanguinem Christi. Erigat ergo se humana fragilitas; non desperet, non se collidat, non se avertat, non dicat: Non ero beatus. Quid tibi promisit Deus, ô homo mortalis? Quod victurus es in æternum. Non credis? Crede, crede: plus est jam quod fecit, quàm quod promisit. Quid fecit? Mortuus est pro te. Quid promisit? Quod vives cum illo. Incredibilius est, quod mortuus sit æternus, quàm quod in æternum vivat mortalis. Iam quod incredibilius est, tenemus. Si propter homines mortuus est Deus, non est victurus homo cum Deo? Non est victurus mortalis in æternum, propter quem mortuus est qui vivit in æternum?* Hæc August. *in Psalm.* 148.

Astipulatur S. Thomas 3. p. q. 79. art. 7. ad 2. *Dicendum*, inquit, *quod passio Christi prodest omnibus quantum ad sufficientiam.* Si prodest omnibus quantum ad sufficientiam, profectò pro omnibus passio Servatoris oblata est. Et lect. 2. in cap. 2. prioris epist. ad Timoth. *Christus*, inquit, *est propitiatio pro peccatis nostris, pro aliquibus* (electis nimirum) *efficaciter, sed pro omnibus sufficienter; quia pretium sanguinis ejus est sufficiens ad salutem omnium.* Idem dilucidè

tradit

tradit *in* 3. *dist.*20.*q.*1.*art.*1.*q.*1.*ad* 2. his verbis: *Dicendum quod hoc quod omnes homines non reparantur, non est ex insufficientia medici ia reparantis, cùm sit sufficiens quantùm in se est ad reparandum omnes, qui naturam humanam habent, vel habere possunt; sed ex defectu eorum qui reparationis effectum in seipsis impediunt.*

Non potest autem dici, S. Doctorem velle Christum eatenus prò reprobis mortuum esse, non quòd salutem eorum voluerit, sed quatenus illis auxilia quædam sufficientia promeruit, & publicos gratiarum fontes & canales in Sacramentis aperuerit. Non potest, inquam, id dici. Hujusmodi etenim effugium occupavit S. Doctor *in cap.* 8. *prioris epistolæ ad Corinth.* ibi enim illud Apostoli exponens, *peribit infirmus in tua scientia frater, pro quo Christus mortuus est*; sic habet: *Peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem salvandum Christus mortuus est.* Hac de causa sitim Salvatoris, quam in cruce passus est, de siti salutis omnium nascente de ardore dilectionis, de amoris fonte, de latitudine charitatis, interpretatur *lect.* 3. *in cap.* 19. *Ioannis*, his verbis: *Per hoc quod dicit, Sitio, ostenditur ejus ardens desiderium de salute generis humani.* 1. *Tim.* 2. *Vult omnes homines salvos fieri. Luc.* 19. *Venit filius hominis quærere, & salvum facere quod perierat. Vehemens autem desiderium consuevimus exprimere per sitim.*

Verùm contra hactenus dicta una se offert non dissimulanda, sed accuratè explicanda difficultas; quia Jansenius nunquam aliud in his quinque propositionibus intendit, nec intelligi voluit,

voluit, quàm doctrinam gratiæ per se efficacis, à Pontifice & Episcopis intactæ, & à Catholicis Doctoribus palam & intrepidè propugnatæ; unde cùm dixit, justis aliqua esse præcepta impossibilia, non omnem possibilitatem exclusit, sed illam quæ omnia ad piè agendum necessaria complectitur: & quia justi dum tentationibus succumbunt, in peccaque labuntur, gratia illa victrici carent, qua præsente nunquam vincimur; ideò usitata Patribus loquutione dixit Jansenius, aliquando justos præcepta Dei servare non posse, & deesse illis gratiam qui possunt, quia nimirum ejusmodi potestatem non habent, quæ complectatur omnia ad agendum necessaria, cùm gratiam efficacem ad operandum necessariam non habeant, & tunc solùm perfectè posse dicantur, cùm uberioribus illis & efficacibus auxiliis adjuvantur, sine quibus nunquam contingit, ut vel oremus sicut oportet, nisi cùm operantur ut oremus, nobisque interpellandi & gemendi inspirant affectum; nec ut Dei mandata servemus, nisi cùm faciunt ut in ejus præceptis ambulemus; nec denique ut dæmonis tentationes superemus, nisi cùm nobis victoriam largiuntur. Cæterùm impossibilitatem præceptorum à gratia habituali, & auxilio sufficienti Thomistico, ultra quod requiratur aliud per se efficax, proficiscentem non exclusit; cùm exertè protestetur, de hujusmodi gratia sufficienti Thomistarum non esse suam controversiam; quin & in propositione damnata illam admittat, cùm justi volentis & conantis, sed succumbentis motus sint illius gratiæ effectus.

Eundem in aliis propositionibus sensum

unum

unum quæsivit. Cùm enim dixit Jansenius gratiæ interiori nunquam resisti, de gratia per se efficaci loquutus est, cui nunquam ita resistitur, ut effectu illo privetur, ad quem permovet voluntatem, juxta illud Isaiæ: *Verbum quod egreditur de ore meo, non revertitur ad me vacuum, sed faciet quæcumque volui.* Illud itém Salvatoris: *Omnis qui audit, dicit veni.* Illud denique Augustini: *Hæc itaque gratia, quæ cordibus hominum divina largitate tribuitur, à nullo duro corde respuitur.* Similiter cùm dixit Jansenius, ad merendum, vel demerendum non requiri libertatem à necessitate, voluit duntaxat non requiri libertatem à necessitate infallibilitatis, quæ à gratia efficaci indivulsa est. Cùm enim illa effectum suum indeclinabiliter inferat, eo sensu necessitatem ab ea inferri docuit. Sicut ergo sine gratia efficaci non posse homines mandata servare dixit, quia tunc completissimè dicimur posse, quando voluntas sic præparatur per gratiam, ut velit: sic gratia illa præventos necessariò agere scripsit, quia omnibus necessariis instructi sunt, cum quibus semper actio conjuncta est.

Eodem modo cùm dixit Semipelagianos in hoc fuisse hæreticos, quòd dixerint posse homines gratiæ interiori resistere vel obtemperare, non intendit negare omnem resistendi vel obtemperandi potestatem, sed eam duntaxat, quæ cum effectu conjuncta est, id est, noluit gratiam efficacem esse talem, cum qua de facto dissensus componatur, & in hoc sensu dixit, non posse nos gratiæ resistere. Nam cæteroquin gratias inefficaces, & auxilia Thomistico sensu sufficientia non negavit. Nec obest, quod ea in negotio

concor

concordiæ libertatis humanæ & gratiæ divinæ non adhibuerit: non obest, inquam; tum quia nec ad eam recurrunt Silvius & Estius, aut etiam Bellarminus, qui *lib.6.de grat.& lib.arbit.* omnibus actu conferri auxilia sufficientia inficiatur; nec SS. Augustinus & Thomas (esto illa admiserint, de quo impræsentiarum non disputamus) ad illa inter confutandos Pelagianorum errores confugisse leguntur. Tum quia sub ambiguo auxilii sufficientis nomine non mediocris latitat æquivocatio; alii enim per auxilium sufficiens illud intelligunt, ultra quod nihil à Deo expectatur, sed solus exigitur voluntatis determinantis, ipsumque applicantis usus; alii per auxilium sufficiens illud interpretantur, quod respectu actus principalis, ad quem tendit, inefficax quidem est; nihilominus respectu actus imperfecti, quem Deus operatur, ad quemve efficiendum decreto absoluto divinæ voluntatis proximè & immediatè destinatur, semper efficax est; alii per auxilium sufficiens illud unum intelligunt, quod omnia ad agendum necessaria, subindeque gratiam per se efficacem sine dubio ad pia opera necessariam complectitur. Ne ergo Jansenius his se nodis implicaret, auxilii sufficientis non meminit.

Denique dum Jansenius Christum pro salute omnium mortuum esse inficiatur, pro solisque prædestinatis sanguinem fudisse contendit, vult solùm non pro omnibus, sed tantùm pro electis efficaciter mortem obivisse Redemptorem; quia his solùm uberiora illa auxilia promeruit, promererique voluit, sine quibus nemo etiam justus in accepta justitia perseverat, cùm cæteroquin reprobis media sufficientia obtinuerit.

rit. Ergo cùm sensus gratiæ per se efficacis à Jansenio unicè intentus, quemve pati possunt quinque propositiones memoratæ, sit orthodoxus, non potuit, nec debuit propter illas damnari.

Respondeo certissimum esse, gratiæ per se efficacis sensum esse catholicum & orthodoxum, nec illi constitutione sua præjudicium ullum inferre velle, vivo vocis oraculo Innocentius declaravit, confirmavit diplomatis suis Alexander VII.& ipse P.Annatus suprà relatus, hujusque causæ præcipuus actor, ac totius negotii testis oculatus non diffitetur. An illum duntaxat intenderit Iansenius, vel alium, non declaravit Innocentius, sed quinque propositiones in suo naturali, quem præ se ferunt sensu à Galliarum Episcopis sibi oblatas, suoque judicio suppositas hæreticas declaravit. An reapse unum illum gratiæ per se efficacis sensum obtenderit, est quæstio facti, de qua nihil Innocentius, solius juris determinatione contentus. Ipse tamen Alexander declarat propositiones in ipso Jansenii sensu fuisse damnatas; quæ decisio omni qua par est reverentia excipienda est, quia prudenter illum fuisse Iansenii sensum Pontifex arbitratus est, quem verba ipsa in suo naturali sensu indicant, cùm oratio sit mentis interpres, & interioris animi sensus manifestatio. Quin etsi ex alicujus authoris contextu, vel collatis prolixi operis sententiis possit alius sensus erui, non tenentur Pontifices, non tenetur Ecclesia illa omnia inquirere, quia solis sacris literis, solis Sanctorum Patrum dictis hanc debet reverentiam, ut obscura & difficilia eorum verba, inquisitis reconditis eorum sensibus expli-
cet,

cet, piisque interpretamentis exponat: alia verò filiorum suorum, vel quorumvis authorum asserta, prout sonant, judicare, & si in naturali, & ultrò se ingerente sensu erronea sint, & à veritate aliena, ea sine cunctatione proscribere, sine distinctione damnare potest. Cùm ergo ille propositionum quinarius inveniatur regulis fidei adversus, & à Patribus & Conciliis prædamnatus, potuit & debuit ab Ecclesiæ Capitibus simpliciter censurâ inuri, & erroribus accenseri; nec tenebantur inquirere an in operis prolixi decursu solius gratiæ per se efficacis sensum author intenderit: quia quemcunque sensum alibi prætenderit, satis est ut damnetur, quòd ea simpliciter affirmet, quæ in connaturali, & aperto sensu inveniuntur à fide aliena. An autem Ecclesia in exprimendis, discernendisque authoris sensibus possit errare, idem dicendum est, quod de quæstionibus facti dici solet, nimirum non esse necesse, omne Pontificum & Conciliorum judicium de quacumque re, etiam ex informatione factorum, & circunstantiarum pendente, sine delectu defendere; quia hoc non est Ecclesiæ & Sedis Apostolicæ authoritatem fovere, sed labefactare, & hæreticorum ludibrio & sannis exponere. Neque enim adulatione nostra eget Petrus, Petrique successor; & prima Sedes veris cumulata prærogativis, falsis non indiget, ut postea dicemus, & fusè, dum de summo Pontifice, dissertatione præambula tomi tertii, *cap.* 2. *specul.* 2. *coroll.* 2. & 3. diximus.

REFLE

REFLEXIO.

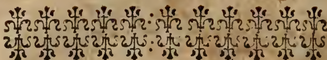
Si sancta Sedes Apostolica ad incorruptam Sanctorum Augustini & Thomæ amussim suas definitiones exigendas judicavit, quis constantem his sacris Doctoribus adhærendi voluntatem, pecuinum obsequium appellare cum Petro à Valle-Clausa præsumat? Certè si præscriptas ab utroque illo veritatis interprete metas Theologi religiosè custodirēt, non tot luxuriantium ingeniorum, quibus puerorum more, ut Chrysostomus in prologo super Matth. ait, picta magis quàm solida placent; quive magis amœnitate foliorum conspergi gaudent, quàm fructuū ubertate nutriri, novitatibus sacra doctrina pareret. Quis nescit, nihil ad doctrinæ sanæ incorruptam firmitatem conferre magis, quàm si unus Magister eligatur, ab Ecclesia præsertim consecratus, à quo ne latum quidem unguem recedere liceat? Cùm teste Augustino *lib.2. de serm. Domini in monte, cap.2.* vehementer metuendum sit, ne studio altercandi, novaque invehendi quisque non videat quod à paucis videri potest. His temporibus, ut cum Tertulliano *lib. de anima, cap.2.* loquar, latè quæruntur incerta, latiùs disputantur præsumpta: & quanta est probandi difficultas, tanta est operositas suadendi; cùm tamen Christianis paucis ad scientiam opus sit. *Nam & certa semper in paucis, & amplius illis quærere non licet, quàm quod invenire licet.* Observat Epiphanius *lib. de hæresibus, hæresi* 64. primitivæ Ecclesiæ puritatem illud conservasse illibatam, quòd paucos Authores, eosque probatos, concordes, & uniformes sequi

ſequi daretur. *Valde pauci*, inquit, *expoſitores erãt, cùm hi qui tunc erant, conarentur, non delectare, ſed juvare præſentes. Ex quo autem deinceps ad levitatem res devenit, ut omnibus liceat interpretari Scripturas, & omnes ad faciendum quidem bonum hebetati ſunt opinione referti, jactantes ſe velut qui omnia cognoſcere poſſint.* Si in naturalibus ſcientiis ſuum unaquæque Principem agnoſcit, à quo diſcedere nefas ſit; ſi Peripatetici Ariſtotelem, Academici Platonem, Rhetores Latini Tullium, Græci Demoſthenem; Aſtrologi & Mathematici Ptolomeum & Euclidem, Medici Hippocratem & Galenum Duces ſequuntur & Magiſtros venerantur, quidni in ſacra Theologia, ubi de rebus graviſſimis agitur, Doctoribus illis adhærebimus, quos ſibi in controverſiis duces & normas ipſi Pontifices, ipſa ſacra Concilia præſtituerunt? Quidni timebimus, ne unicuique noſtrûm inſtabili proprii ingenii libertati relicto illud contingat, quod habetur Job 11. *Vir vanus in ſuperbiam erigitur, & quaſi pullum onagri ſe liberum natum putat?* Nemo ergo ægrè ferat, ſi D. Auguſtinum Theologiæ Principem, naturæ genium, gratiæ nutritium, Catholici orbis Magiſtrum, in quo pietas & ſcientia certant, & dubium quæ palmam ferat, cæteris omnibus anteponendum affirmemus; ejuſque diſcipulo Aquinati, quòd Auguſtini doctrinam tutatus ſit, eamque miro ordine expoſuerit, id obſequii præſtemus, omnemque emergentem de dogmatibus ac moribus quæſtionem, ad illorum ſcripta exigamus & ſi cum illis conſenſerint, retineamus, ſin minùs abjiciamus? Sanè ſi teſte Tertulliano, pluralitas numinum eſt nullitas numinum; ita quoque

necesse est multitudinem in doctrina Principum aut Ducum id efficere, ut nullus sit Dux, Princeps nullus: ubi autem Princeps non est, ubi nullus regit Dux, contingat confusio, contingat prorsus disturbatio necesse est, quia regnum in seipso divisum desolabitur.

Post tot Apostolicæ Sedis judicia infrà referenda, quibus Magistri Augustini, & Discipuli Aquinatis doctrina consecrata est, meritò utriusque sacri Doctoris sectator verè & intrepidè usurpaverit, quod Hieronymus *epist. ad Damasum*, scripsit: *Si hæc nostra confessio Apostolatus tui judicio comprobatur, quicumque me culpare voluerit, se imperitum, vel malevolum, vel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobabit.* Absit ergo, absit prorsus, ut venerandam Augustinianæ doctrinæ canitiem novellis Authoribus, quibus una opinio dux & lux est, postponamus. Absit ut in rebus fidei, vel doctrinæ liberum unicuique sit habere pro voluntate sermonem. Absit ut adversùs antiquos veritatis Magistros insolenter insurgamus, & indisciplinato opinandi pruritu prædicatoribus veritatis obstrepamus. Sed potiùs ut in causa Augustini Cœlestinus olim pronūtiavit, desinat novitas lacessere vetustatem, desinat Ecclesiarum quietem inquietudo turbare; quæ conatur sæpe naufragio mergere, quos intra portum stantes statio facit fida securos. Stantes super vias, juxta consilium Jeremiæ *cap.* 6. interrogemus de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulemus in ea, & inveniemus requiem animabus nostris. Sacrum depositum, jubente Apostolo 1. *Timoth.* 6. custodiamus, devitantes prophanas vocum novitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ.

ſcientiæ. Illos ſuſpectos habeamus, aut minùs tutos, qui putant ſibi gloriam non mediocrem comparaſſe, ſi quid contra antiquos ſapiant, & aliquid novi, ut periti videantur, inveniant; ſcriptum eſt enim Eccleſiaſtici 8. *Non te prætereat narratio ſeniorum, ipſi enim didicerunt à Patribus ſuis; quoniam ab ipſis diſces intellectum, & in tempore neceſſitatis dare reſponſum.* Vnitatem ſectemur, quâ ſine veritas nulla conſiſtit, cùm & omne quod eſt, ut Boëtius dixit, tandiu maneat, quandiu eſt unum; tuncque intereat, cùm diſſolutum unum eſſe deſierit. *Manifeſtum eſt*, inquit D. Thomas in caput 4. Dionyſii de divin. nom. *quod circa unum non contingit niſi uno modo verum dicere, ſed multipliciter à veritate errare contingit; & ideo illi, qui cognoſcunt veritatem, conveniunt in una ſententia; ſed illi qui ignorant, dividuntur per diverſos errores.* Felix ergo neceſſitas, quæ in meliora compellit, dum tutis nos Auguſtini & Aquinatis dogmatis aſtringit. Non eſt turpe nobis Doctoribus illis ſupponi, eiſque ſubmittere faſces; quos Deus & Mater Eccleſia ſuper omnes extulit. Non confundamur eorum eſſe diſcipulos, quos agnoſcit Eccleſia Magiſtros.

DISSERTATIO VI.

Cæterarum coronis.

Commendatio Sanctorum Augustini, & Thomæ Aquinatis Doctoris Angelici.

Ac dissertatione gravissimas de gratia disputationes coronamus, unde exordiri debueramus. Cùm enim SS Augustinus & Aquinas Doctores sint, quos nobis in materia de gratia Ecclesia duces præstituit, ab illorum elogiis videbantur sumenda primordia, à quorum authoritate præcipua sententiarum scholæ nostræ munimenta deprompsimus. Verùm satius duximus doctrinam Augustino-Thomisticam in toto veluti splendore suo proponere, & eam tandem tantorum Doctorum nomine veluti sigillo obsignare.

Sed advertendum nobis prius est, ingentes illas de gratia difficultates, unde tot olim exorta, tot quotidie exoriuntur dissidia, non solùm è rerum ipsarum profunditate, sed etiam è variis sacrarum Scripturarum locis in speciem pug-

nantibus enaſci, quæ dum ſuo quiſque ſenſu interpretatur, ad illam, quæ magis arridet, ſententiam detorquere ſolet. Quâ ergo methodo tot interminabiles quæſtiones finire, tot excitatos pugnantium animorum æſtus ſopire licebit? Certè inter illas veritatis latentis tenebras, juxta conſuetum Catholicorum morem, ad Eccleſiæ Orthodoxæ, Catholicæ, & Romanæ authoritatem confugiendum eſt, ad quam in omnibus de fide litibus verum Scripturæ ſenſum internoſcere, & notum fidelibus aperire, apertumque credendum proponere & jubere ſpectat. Tunc porrò legitimum Scripturarum ſenſum Eccleſiam inquirere, & docere certiſſimum eſt, quando enatæ alicujus hæreſeos occaſione ſerió & accurato examine teſtimonia illa ponderat, quibus & hæreticorum novitates prophanas retundat, & difficultatibus ex aliis objectis locis occurrat, & antiquæ ſuæ fidei poſſeſſionem, & ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum ſtabilitam præſcriptionem confirmet. Id autem præſtat Eccleſia eorum ore, vel calamo, quos ſibi pro tempore Deo providente eligit, tum ad mentem ſuam explicandam, cùm ad impiorum ora obturanda. Sic Eccleſia Athanaſii ad confundendos Arianos nati, Leonis Magni divinæ Incarnationis œconomiæ vindicis, & aliorum ſuâ quaque ætate hæreticarum novitatum flagellorum ſenſus conſecravit. Atqui teſtantibus Summis Eccleſiæ Capitibus infrà referendis, Auguſtinum ad Pelagianos, Semipelagianoſque profligandos, ad confutandos verò omnes omninò hæreticorum & infidelium errores Aquinatem elégit Deus ex omni carne, & ut phraſi Eccleſiaſtici utar, dedit illis coràm

præcepta & legem vitæ & disciplinæ docere, Iacob Testamentum suum, & judicia sua Israël.

Hunc igitur utrumque sacrum Doctorem, tanquam Ecclesiæ vocem & oraculum simul conjungimus, quia inter utrumque non tam similitudo, quàm identitas, & spiritûs ac pietatis intima velut transformatio invenitur. Etenim quàmlibet varia sit in operibus suis gratia naturæ fœcunditate nihilo inferior; attamen in conformandis Sanctorum animis delectatur Deus, qui & eadem distinctis in vultibus lineamenta interdum describit. Omnibus quidem sæculis præstantes doctrina & pietate viros Ecclesiæ suæ providit Deus, qui sacrum Religionis depositum & fide sua custodierunt, & eruditione illustrarunt. Sed salvâ, quæ debetur, maximâ viris summis reverentiâ, id veridicè pronuntiaverim, præclara illa Ecclesiæ lumina, vel operum angustiis & brevitate, vel specialium sectatorum raritate & infrequentia quibusdam veluti limitibus circunscripta fuere. At in Augustinum & Thomam omnes universæ Theologiæ thesauros infudit Deus, quibus & arcanas Catholicæ fidei veritates elucidarunt, & mores omni castimoniâ informarunt, & veræ Theologiæ Magisterium sibi justissimè compararunt.

Scio equidem nonnulla inter utrumque sacrum Doctorem interesse discrimina; nam & totius vitæ tenor, & scribendi modus prorsus distincti fuere. Fuerunt enim Augustini initia erroribus ac vitiis sordida; perpetuus autem S. Thomæ fidei & Sanctimoniæ candor nullo fuit nævo infuscatus Scribendi etiam Augustini ratio soluta, vehemens, ornata, & in exponendis

recondi

recõditioribus mysteriis Oratoris numeris omnibus absoluti munus implens, à stricta, simplici, & Scholastica S. Thomæ dictione immensùm ferè discrepans. Sed hæ veluti accidentales differentiæ præcipuam, & quasi essentialem utriusque consensionem demõnstrant. Nam in Augustino semel converso, & novâ post baptismum creaturâ idem fidei zelus, idem charitatis ardor, earundem virtutum amor enituit, qui in S. Thoma sine eclipsi claruerunt. Pro Ecclesia uterque adversus Gentes, Judæos, Hæreticos peræquè laboravit; uterque divini amoris flammas peræquè expertus est; uterque orationi, contemplationi, sacrisque studiis peræquè vacavit; uterque humilitatis peræquè amans: Augustinus namque flens ad presbyteratum promotus, Aquinas non sine lacrymis Doctoris gradu initiatus; ille resistebat, ne fieret Episcopus; iste ita restitit, ut plures Episcopatus oblatos repudiarit: ille opera retractavit, iste plures suas sententias correxit. Sub diverso etiam dictionis cortice, & scribendi methodo idem de veritate sensus, eadem circa mores doctrinæ castimonia, eædem ubique sententiæ, eadem mentis capacitas, idem acumen, eadem judicii acerrimi maturitas, eadem soliditas; iidem nervi, idem scriptoris semper sibi constantis ingenium. Denique sicut Augustini regulam in Dominicana familia Aquinas professus est, ut sanctos tanti Patris mores exprimeret; sic ejusdem doctrinæ germanum sensum ita ebibit, ut totidem, & individuæ Augustiniani ingenii dotes in Aquinatem transmigrasse videantur.

Eadem etiam sors utrique obtigit; ambo enim infensissimos doctrinæ hostes & obtrecta-

tores, ambo doctrinæ ſuæ intrepidos defenſores, ambo Summos Pontifices protectores habuerunt. Non improbabit igitur æquus Lector, ſi utrumque Doctorem communi encomio celebrandum aggrediar, cui pietatis & doctrinæ ſpiritus non tam communis fuit, quàm idem. Id autem, ni fallor, ſolidè, nitideque præſtabimus, ſi ſacri Doctoris teſſeras & veros characteres utrique Sancto eximios afferamus, & juxta præclaram methodum à doctiſſimo Magiſtro Dominico Gravina initam ſingulas eximiæ doctrinæ notas decurramus.

PRIMUM ELOGIUM.

SS. Auguſtinus & Thomas antiquitatis, univerſitatis, & conſenſionis amantiſſimi.

PRima præſtantis Eccleſiæ Doctoris nota eſt amor antiquitatis, odium novitatis, juxta illud Apoſtolicum 1. Tim. 6. *O Timothee, depoſitum cuſtodi, devitans prophanas vocum novitates.* Hoc eſt, ut tam ſæpe ex Lirinenſi inculcavimus, quod tibi creditum eſt, non quod excogitaſti; rem non ingenii, ſed doctrinæ; non uſurpationis privatæ, ſed publicæ traditionis; rem ad te perductam, non à te prolatam; in qua non author debes eſſe, ſed cuſtos; non inſtitutor, ſed ſectator; non ducens, ſed ſequens. Unde Magnus Greg. 20. *Moral. cap.* 18. omnes hæreticos vocat juvenes. *Omnes hæretici*, inquit, *ætati univerſalis Eccleſiæ comparati, juniores tempore congruè vocantur; quia ipſi ab ea, non ipſa autem egreſſa*

egressa est ab illis; unde & per Ioannem dicitur, A nobis exierunt, & ex nobis non sunt. Hinc etiam Chrysologus omnes hæreses solâ suâ novitate explodi & revinci ait, loquens de Christi nativitate *serm.* 145. his verbis: *Humanæ leges intra triginta annos litigiosas omnes interimunt quæstiones; & Christus citra quingentos annos* (quanto minùs mille sexcentos) *nativitatis suæ causas præstat, ortus sui lites patitur.*

Atqui Augustinus, & Aquinas fuerunt antiquitatis studiosissimi. Ille quidem, nam omnes hæreticos & schismaticos ab Ecclesiæ Catholicæ non interrupta serie, & antiqua consuetudine confundebat; unde & Pontificum Romanorum sibi post Petrum perenniter succedentium catologum texendo, argumentum à possessione adversùs Manichæns libro contra epistolam Fundamenti urgebat, ut alibi operosissimè prosequuti sumus. Hinc etiam licèt antiquitatem errorum condemnet, quia Christus non dixit, *Ego sum consuetudo*, sed *Ego sum veritas*, & manifestæ veritati cedere debeat consuetudo; attamen hoc perpetuum Novatorum effugium conterit S. Doctor variis locis, nominatim *lib. 6. de Baptism. hæret. cap.* 77. quia dum fatentur antiquitatem pro nobis stare, & sibi favere veritatem non demonstrant, manifesti sacrilegii & schismatis reos se produnt. Maximè, quia si erroribus tota Ecclesia corrupta est, *de qua caverna isti sine originali veritate, & cum calumniæ calliditate procedunt? Si verò recta fuerat consuetudo, quia hîc accipiebantur hæretici, relinquant furorem, fateantur errorem, veniant ad Ecclesiam, non ut retingantur sacramento Baptismatis, sed ut curentur à plaga concisionis.* Itaque voluit sem-

per Augustinus consuetudinem quidem veritati innixam esse oportere, sed veritatem nunquam sine antiquitate consistere; à novitate abhorrere, & à vetustate inconcussam firmitudinem obtinere. *Hoc planè verum est, quia ratio & veritas consuetudini præponenda est; sed cùm consuetudini veritas suffragatur, nihil oportet firmiùs retineri.*

Eiusdem etiam antiquitatis tenacissimus fuit S. Thomas, qui licèt ab infinitis dotibus celebrari possit, à servata tamen in docendo antiquorum doctrina, & explosa humanarum adinventionum novitate, cæteris Scriptoribus antecellit. Ornavit ille quidem innumeris compendiis Theologiam, adjecit gratiam, splendorem, ordinem, decorem, venustatem, gemmas sculpsit, suisque locis coaptavit; fidei depositum expolivit, sed nihil mutavit, trita vetustatis vestigia semper insectatus. Quid enim aliud sunt Aquinatis libri, quàm antiquæ fidei propugnatio, veterum Patrum apologia, & traditionum Apostolicarum fidelis observantia? Nunquam Doctor ille ad dexteram vel sinistram declinans proprios sensus obtrusit? nunquam Scripturarum explicationem ex suo ingenio petiit, nunquam divinæ legis præceptis exceptiones apposuit pro arbitrio; sed antiquum Ecclesiæ Catholicæ sensum ad nos traditione propagatum semper retinuit, Sanctorum Patrum dicta velut inextinctas quasdam, semperque lucentes faces semper sequutus est, ad Conciliorum decreta, ad incorruptibiles Ecclesiæ regulas, ad tritam Sanctorum viam omnes suas resolutiones exegit.

Hinc eximii Theologi Franciscus Sylvius, Gravina,

Gravina, & novissimè Vincentius Baronius S. Thomam Doctoris Communis illustri nomine decorarunt; quia illi veridicè illud accommodare licet; quod de Episcopo Musonio Basilius *epist.* 62. reliquit: *Custos fuit rituum paternorum, inimicus novandarum rerum, nihil de suo, nihil quod nova alicujus cogitationis inventum reciperet, attulit hic vir; sed iuxta benedictionem Moysis ex ipsis arcanis cordis sui, ac bonis thesauris veterũ, & quæ ante faciem iuniorum vetera essent, proferre novit. Hac sanè ratione in ipsis consortiũ, & coæqualium consiliis primo honore potitus est, non propter ætatis prærogativam, sed quoniam omnes sapientiæ vetustate superabat.* Prima ac penè una Sanctissimi Præceptoris cura fuit, quid Scriptura, quid consuetudo Ecclesiæ in omnibus, ut ipsemet alicubi ait, æmulanda; quid Patrum conspiratio de quaque re docerent, ut immobili illi fundamento doctrinam suam cœlestem astrueret. *Hinc*, inquit Vincentius Baronius laudatus *lib.* 1. suo apologetico, sect. 1. art. 2. §. 1. *Doctoris Communis nomen assequutus est, quia viam tritam Patrum calcavit semper, & fugit diverticula. Singularissimus quidem est Doctor, & multa recondita, & superioribus sæculis ac Doctoribus occulta invenit: sed hoc Doctoris Communis titulo nulla ratione adversatur. Duo enim in quolibet Doctore distinguenda sunt, nempe sententia, & argumenta quibus propugnatur. Communissimus est Thomas sententiis, quia viâ regiâ incedit, duce Verbo D. à vestigia Patrum sequutus. Singularissimus est inventione argumentorum, à quibus nihil est periculi, si deficeret; plurimùm est laudis, si efficacia sint. Antequam hos ille mutus loqueretur,*

adivit, & consuluit oracula Scripturæ, quibus exceptis mugire cœpit, habenas ingenio suo laxavit sine lapsus aut erroris periculo, quia securus erat viæ, quâ incedebat, tritæ Patrum, à qua ne latum quidem unguem permisit sibi recedere.

Et sanè omninò suis principiis consentaneus fuit Doctor Angelicus, dum Patrum venerandæ antiquitati semper & indivulsè adhæsit. Etenim antiquitatis tesseram usque adeò veritati doctrinæ censuit necessariam, ut ipsi Evangelio etiam quando prædicari cœpit, non defuisse præclarè observaverit, exponens illud Apostoli, *Evangelium Dei quod antè promiserat per Prophetas suos in Scripturis sanctis, de Filio suo, qui factus est ei de semine David, &c.* ubi ait: *Commendatur Evangelium ex antiquitate; quod fuit necessarium contra Paganos, qui Evangelio detrahebant, quasi post longa tempora subitò ejus prædicatio esset exorta. Et ad hoc exhibendum dicit: Quod antè promiserat per Prophetas suos. Quia licèt ex tempore certo predicari inceperit, antè tamen prænuntiatum fuit divinitus.*

Atque ex his sponte sua fluunt duæ aliæ hujus elogii partes, nimirum Augustinum & Aquinatem fuisse doctrinæ universitatis, & consensionis peramantes; antiquitatem enim veræ doctrinæ comitatur & locorum universitas, & Patrum conspirantium concordia. Hoc enim verè catholicum jure meritò credimus, quod semper, quod ubique, quod à Patribus idem edocentibus in Ecclesia traditum est. Porrò adeò fuit illius doctrinæ universitatis amans, ut nunquam fortiùs in Donatistas & Pelagianos argumentorum sagittas vibrarit, quàm

quàm dum illas ex illa pharetra, id est ex universitatis loco deprompsit; quia, inquit, quæcumque secta, quæ post propositum Evangelium in angulis sedet, concubina est, non matrona; & Catholica idcircò dicitur Ecclesia, quia ubique terrarum diffusa. *Quæritis quid emerit*, inquit in Psalm. 95. *Videte quid dederit, & invenite quid emerit. Sanguis Christi pretium est. Tanti quid valet? Quid nisi totus orbis? Quid nisi omnes gentes? Valde ingrati sunt pretio suo, aut multùm superbi sunt, qui dicunt, aut illud tam parvum esse, ut solos Afros emerit; aut se tam magnos esse, pro quibus solis illud sit datum.* Et epist. 161. *Sicut de Ecclesia prophetatum est, per orbem terrarum diffusam videmus: arbitramur nos non debere dubitare de tam evidentissima completione sanctæ prophetiæ, quam Dominus in Evangelio confirmavit, & Apostoli, per quos eadem Ecclesia dilatata est, sicut & de illa prædictum erat. Nam & in capite sacrosancti Psalterij scriptum est de Filio Dei: Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.*

Hanc universitatem, cujus tantoperè amans fuit, doctrinæ suæ ascivit Augustinus, quia ut ait Cœlestinus Papa, *benè de eo omnes in commune senserunt, utpote qui ubique cunctis & amori fuerit, & honori. Ejus doctrinam orbis Christianus amplexus est, literarius demiratus.* Idem discipulo Aquinati contigit; unde Clemens IV. Universitatis Tolosanæ Magistris præcipit, ut ejus *doctrinam tanquam catholicam & veridicam studeant ampliare.*

Idem etiam de consensione Patrum perspicuum est, & potest sic breviter formari argumentum.

mentum. Consensionem Patrum sequimur, si in ipsa vetustate omnium, vel certè penè omnium Doctorum, & Episcoporum definitiones, sententiasque sectemur, ita ut quidquid vel omnes, vel certè plures uno, eodemque sensu, manifestè, frequenter, perseveranter, velut quodam consentiente sibi Magistrorum consilio, accipiendo, tenendo, tradendo firmaverint, id pro indubitato, certo, ratoque habeatur. Hinc præclarè Gregor. VII. *Videntes*, inquit, *ordinem Christianæ Religionis multis iam labefactatũ temporibus, & principales, ac proprias lucrandarum animarum causas diu prolapsas, & suadente diabolo conculcatas; concussi periculo, & manifesta perditione Dominici gregis, ad Sanctorum Patrum decreta, doctrinamque recurrimus, nihil novi, nihil adinventione nostra statuentes; sed primam, & unicam Ecclesiasticæ disciplinæ regulam, & tritam Sanctorum viam, relicto errore repetendam, & sectandam esse censuimus.*

Atqui SS. Augustinus & Thomas illius Patrum consensionis studiosissimi fuere; ille quidem, ut patet in libris contra Julianum, ubi hæreticum illum concordi Patrum sententia retundit. Eius longè præclarissimas hac de re sententias præambulâ dissertatione secundi voluminis in variis ad Novatores nostros reflexionibus protulimus. Videatur etiam *lib. 3. de peccatorum meritis & remiss.* ubi enumeratis Patrum simul conspirantium vocibus, ait: *Hæc non ideò commemoravi, quasi disputatorum quorumlibet sententiis tanquam canonica authoritate nitamur, sed ut appareat, ab initio usque ad præsens tempus, quo ista novitas orta est, hanc de originali*

peccato

peccato Ecclesiæ fidem tamâ constantiâ custoditâ.

Sanctum verò Thomam in omni sententiarum suarum delectu Patrum consensionem sectatum fuisse, solus ille ignorat, qui opera ejus nec à limine salutavit; cùm enim inter infinitos articulos nullus fermè sit, qui non alicujus Patris, Augustini præsertim, Patrum sine controversia facilè Principis, authoritate fulciatur, meritò de illo dici quit quòd de Angelo ad Danielem misso scribitur Danielis 10. *Vox sermonum ejus, vox multitudinis.* Quid enim aliud est Angelica S. Thomæ doctrina, quàm succus è sacris Doctoribus eliquatus, Patrum & Conciliorum medulla, & totius antiquitatis doctrinæ quinta essentia, & sacrum elixir. Vnde eleganter Petrus Labbe canit in suis elogiis: *Mysteriorum compendium est Summa Thomæ. Collegit in ea quidquid doceri potest, aut sciri. Inclusit Ambrosios, Hieronymos, Augustinos, Gregorios. Inclusit seipsum maior seipso, & minor. Epitomen fecit alienæ sapientiæ, & summam suæ. Dicit omnes qui Thomam intelligit; nec totum Thomam intelligit, qui omnes didicit.*

Secundum Elogium.

SS. Augustinus & Thomas ab Apostolica Sede comprobati.

Sedis Apostolicæ approbatio est lapis lydius adulterinam à pura & legitima doctrina discernens. Petro etenim & successoribus fratrum in fide confirmandorum potestatem Christus contulit; cùm videamus & ipsum Doctorem Gentium magisterium Petri consuluisse, Ierosolymam

ſolymam veniſſe, apud eumque quindecim diebus manſiſſe, *ne fortè*, ut ipſe ait, *in vacuum curreret, aut cucurriſſet*; & Concilia œcumenica Romani Pontificis approbationem poſtulaſſe; & Auguſtinum, quæ in libris contra duas epiſtolas Pelagianorum ſcripſit, ad ſuam dirigere Sanctitatem, *non tam*, inquit, *diſcenda, quàm examinanda; ubi ſi fortè aliquid diſpliceat, emendanda conſtitui*; & Hieronymum à Romanæ Sedis fide ſe indivulſum prædicaſſe locis alibi citatis; & S. Bernardum *epiſt. ad Lugdunenſ.* eandem reverentiam profiteri: *Quæ dixi*, inquit, *abſque præjudicio ſanè dicta ſint ſaniùs ſapientis: Romanæ præſertim Eccleſiæ authoritati atque examini totum hoc, ſicut & cætera, quæ hujuſmodi ſunt, univerſa reſervo; ipſius, ſi quid aliter ſapio, paratus judicio emendare*; & Petrum Damianum hæc ſcribere: *Nos ſi quid erravimus, ad Petri Magiſterium corrigendi libenter accedimus, & retractationis opprobrium non veremur. Hæc eſt enim illa officina fabrilis, cui nimirum is, qui fabri filius dicebatur, filius præſidet: ad cujus regulam omnis meritò moneta reducitur, ad cujus rectitudinis lineam quidquid uſpiam depravatum fuerit, reformatur*; D. denique Thomam, omiſſis aliis, in epiſtola Catenæ Aureæ præfixa, & Urbano IV. dicata, ſic habere: *Suſcipiat veſtra Sanctitas præſens opus veſtro diſcutiendum, corrigendumque judicio, veſtræ ſolicitudinis obedientiæ meæ fructum; ut dum à vobis emanavit præceptum, & vobis reſervetur finale judicium; ad locum enim unde exeunt flumina, revertuntur.*

Atqui Auguſtini, Aquinatiſque doctrina à ſupremis Eccleſiæ Capitibus non tam approbata, quàm

quàm consecrata fuit. Mirum enim est, quot & quantis cœlestem Augustini doctrinam Summi Pontifices præconiis celebrarint. Etenim S. Innocentius I. in responsione ad Synodum Carthaginensem atque Milevitanum, quarum Augustinus anima, & ingenium fuit, ait nihil ab illis Conciliis prætermissum, nihil suppressum; illorum Patrum relationem Scripturarum relationibus esse plenam, nec aliquid quod ad causam possit proficere, præteriisse. Litteras etiam utriusque Concilii ab Augustino scriptas, *plenas fidei* appellat, *totoque catholicæ religionis vigore firmatas*. Cœlestinus etiam Papa *in epist. ad Episcopos Galliæ*, sic Augustini scripta & doctrinam suâ approbatione firmat, his verbis: *Augustinum sanctæ recordationis virum pro vita sua atque meritis in nostra communione semper habuimus, nec unquam hunc sinistræ suspicionis rumor aspersit, quem tantâ scientiâ olim fuisse meminimus, ut inter Magistros optimos etiam à meis prædecessoribus haberetur. Benè ergo de eo omnes in communi senserunt, utpote qui omnibus ubique cunctis amori fuerit & honori.* Cui eximiæ Augustini commendationi nihil addi potest præter observationem S. Prosperi lib. contra Collat. cap. 43. *Librorum*, inquit, *qui errantibus displicebant, pietate laudatâ, quid oportet de eorum temeritate sentire, sancto manifestavit eloquio. Contra istam clarissimæ laudationis tubam, contra istam sacratissimi testimonii dignitatem audet quispiam malignæ interpretationis murmur emittere, & perspicuæ, sincerissimæque sententiæ nubem obliquæ impietatis obtendere.* Vnde infert Cœlestinum validissimè compressisse Augustini contradictores, *qui piissimo*

piissimo disputatori obviare præsumunt, & tanquam necessarium modum excesserit, obloqui non verentur.

Idem succedentes deinde Pontifices senserunt. Nam Hormisdas Papa epistola 70. ad Possessorem Africanum Episcopum ait, *de libero arbitrio & gratia Dei, quid Romana, hoc est Catholica sequatur & asseveret Ecclesia, in variis libris Beati Augustini, & maximè ad Hilarium & Prosperum posse cognosci.* Astipulatur Ioannes II. in epistola 3. ad quosdam Senatores: *Augustini doctrinam secundùm prædecessorum meorum statuta, Romana sequitur, & servat Ecclesia.*

Denique Clemens VIII. doctrinam Augustini dotem Ecclesiæ relictam esse dicebat, ad eamque velut ad amussim, exigendas esse de gratia controversias pronuntiabat. Unde in Congregationibus de Auxiliis, ita de Augustino loquutum fuisse referunt Dominus le Bussu Doctor Parisiensis, & P. Gibiusus: *Quanvis* (verba sunt Clementis) *nemini nisi Deo rationem reddere debeam mearum actionum, dicam tamen impræsentiarum rationes, propter quas astringere statui totam hanc disputationem ad normam S. Augustini de gratia. Prima est, quod si teste B. Prospero ferè initio libri contra Collatorem, viginti annorum spatio facies Ecclesiæ ita dimicavit pro gratia contra Pelagianos, ut tandem Augustino duce vicerit; oportet etiam ut in causa simili eundem ducem cognoscamus & sequamur. Secunda est, quòd idem Sanctus nihil videatur prætermisisse eorum, quæ ad præsentes controversias pertinent; quandoquidem si agitur de necessitate gratiæ, eam describit, dicens esse necesse, ut nos præveniat,*

comite

comitetur, & sequatur; si de vi, asserit vires efficacissimas præbere voluntati; si de effectu, testatur facere de non volente volentem; si de modo, asserit Deum id facere potentissimâ facilitate. Denique sic dissoluit objectiones, ut doceat liberum arbitrium non tantùm benè cum illa gratia cohærere, sed etiam fieri liberius, quando ab illa fuerit liberatum. Tertia tandem ratio est, quod cùm multi Pontifices prædecessores nostri doctrinæ D. Augustini de gratia tam acres fuerint assertores ac vindices, ut eam quasi hæreditario jure in Ecclesia relinqui voluerint, æquum non est, ut patiar, illam hac quasi hæreditate privari.

Quantum verò Angelico Doctori S. Thomæ Summi Pontifices acclamarint, nullus enarrare sufficeret. Joannes XXII. in Bulla canonizationis expressè ait, illud in eo Psalmi impletum fuisse: *Rigans montes de superioribus suis, de fructu operum suorum satiabitur terra.* Nemo etiam illud ignorat ejusdem Pontificis vivæ vocis oraculum: *Aliis opus non est ad Thomæ apotheosim miraculis; tot enim Sanctus vir miracula edidit, quot articulos scripsit.*

Vrbanus I V. in diplomate ad Tolosanos: *Nos attendentes*, inquit, *quantâ à Deo scientiâ dotatus Ordinem Fratrum Prædicatorum, & universalem Ecclesiam illustraverit, ac B. Augustini vestigia insequens Ecclesiam eandem doctrinis & scientiis quamplurimis ornaverit, &c. Volumus, & tenore præsentium vobis injungimus, ut dicti B. Thomæ doctrinam tanquam catholicam & veridicam suscipiatis, eamque studeatis totis viribus ampliare.* In qua approbatione illud ponderandum est, Pontificem ex eo capite Aquinatem

natem commendare, quòd Ecclesiam illustrarit; eatenus verò Ecclesiam illustrasse ait, quatenus Augustinum vestigiis prosequutus est: unde consequens est, S. Thomam ideò consequutum esse Scholarum Magisterium, quia fidelis fuit Magni Augustini discipulus.

Non minora panxit Angelico Præceptori encomia Innocentius V I. in quodam sermone ab ipsis D. Thomæ adversariis recepto, ut apud Catharinum *lib. de Imm. Concept. pag.* 51. videre est. *Hujus Doctoris sapientia*, inquit, *præ cæteris (exceptâ canonicâ) habet proprietatem verborum, modum dicendorum, veritatem sententiarum; ita ut nunquam qui eum tenuit, inveniatur à tramite veritatis deviasse; & qui eum impugnavit, semper fuit de veritate suspectus.*

Non minùs elegans est & luculenta B. Pii V. (novissimè in Beatorum numerum toto applaudente orbe Catholico relati,) laudatio. Sic enim habet in constitutione celeberrima anno 1567. edita, quâ, ringente licèt invidiâ, S. Thomam in oculis suis humilem, & Magisterium Parisiense, dum viveret, detrectantem, in Doctorem Ecclesiæ Catholicæ promovit. *Ex certissima Christiana regula doctrina Ecclesiam innumeris confutatis erroribus illustravit: & Dei providentiâ factum est, ut Doctoris Angelici doctrinâ, ex eo tempore quo cœlestibus civibus ascriptus fuit, multæ deinceps exortæ hæreses confusæ, & convictæ dissiparentur; quod & antè sæpe, & liquidò nuper in S. Tridentini Concilii decretis apparuit.* Vnde infert, *quòd eius meritis orbis terrarum à pestiferis quotidie erroribus liberatur.*

Ex qua approbatione ab universa Ecclesia

Catholica, id est omnibus Episcopis, quos misit Spiritus sanctus regere Ecclesiam Dei, ab omnibus Universitatibus, à cunctis denique Ecclesiasticæ Hierarchiæ Ministris, nullo reclamante, sed universo Christiano orbe gratulante recepta effectum est, ut de S. Thoma tanquam de Ecclesiæ Doctore recitetur officium, & Missarum solennia celebrentur: nec potest absque temeritatis (ne aliquid gravius dicam) nota hujus Doctoris authoritas floccifieri, vel simpliciter, absque aliquo saltem reverentiæ interpretamento negari. Etenim non minoris authoritatis est in Ecclesia Pius V. quàm Bonifacius VIII. nam si Romana Sedes facit authoritatem, ut nemo Catholicus inficiatur, eadem fuit utriusque Pontificis facultas, eadem pascendi pabulo doctrinæ Fideles cura commissa, ac proinde eadem Ecclesiæ Doctoratum viris doctrinâ & pietate præstantibus asserendi potestas. Si pietas authoritati pondus addit, Pii V. mores & sanctitatem, Bonifacii vivendi modo præstitisse nemo ignorat. Atqui post Bonifacii VIII. declarationem ab Ecclesia unanimi consensu receptam, quæ habetur *in cap. Gloriosus Deus, de reliquiis & veneratione Sanctorum*, ubi Doctoris Ecclesiæ titulum Augustino, Ambrosio, Hieronymo, & Magno Gregorio decernit, nullus Theologus citra immodestiæ & temeritatis damnandæ notam, horum Doctorũ auctoritatem floccifacere, eamque simpliciter reprobare ex professo, & datâ operâ omni nata & accepta occasione præsumeret: Ergo nullus pariter Catholicus Theologus S. Thomæ de Fide, & de Christianæ Ethicæ moribus sensus aspernari, confutare, & in confutando, ut quidam cum magnis digladiari

diari viris soliti, delectari, & triumphare potest, vel debet.

Sed Clemens VIII. qui tantus fuit Magistri venerator, non minori discipulum Aquinatem honore prosequutus est; sic enim habet in Brevi ad Neapolitanos: *Proinde piè, prudenterque cogitatis de novo Civitati Patrono adsciscendo cive vestro, divinæ voluntatis Angelico interprete, vitæ sanctitate & miraculis claro Thoma Aquinate. Hic siquidem honor ejus virtutibus cum admirabili doctrina conjunctis jure optimo debetur. Ac doctrinæ quidem testis est ingens librorum numerus, quos ille brevissimo tempore in omni ferè disciplinarum genere, singulari ordine, ac mira perspicuitate, sine ullo prorsus errore conscripsit. In quibus conscribendis interdum Sanctos Apostolos Petrum & Paulum alloquentes, locosque illi quoque Dei jussu enarrantes habuit, & quos deinde conscriptos expressâ Christi voce comprobatos audivit.* Et in Brevi ad Proregem Neapolitanum: *Divino eloquio, ac cœlesti doctrinâ, miraculisque illustris meritò apud remotissimas nationes summâ Christiani nominis cum laude, atque Ecclesiæ utilitate celebratur.* Additque se eo ardientiori voluntate piis Neapolitanorum votis annuere, quo *Nos ipsi Angelico huic Doctori, & nostro, & totius Christianæ Ecclesiæ nomine plurimùm debemus.* His amplissimis encomiis quid addi possit, non video. Postquam enim doctrina alicuius *admirabilis, sine ullo prorsus errore scripta, à Principibus Apostolorum alloquentibus inspirata, expressâ Christi voce comprobata, divina, cœlestis, & cui Christiana Religio plurimùm debeat*, ab Ecclesiæ Catholicæ Hierarcha pronunciata est, progredi ulteriùs

non

non possunt præconia, nisi aliquid quæramus post omnia.

Quàm verò libenter hæc de S.Thoma testimonia perhibeant, testatur Paulus V. in Brevi 17. Decemb. anni 1607. edito, his verbis: *Splendidissimi Catholicæ fidei athletæ B.Thomæ Aquinatis, cujus scriptorum clypeo Militans Ecclesia hæreticorum tela feliciter eludit, honorem & venerationem in dies magis, magisque augeri plurimùm in Domino gaudemus.* Ad quam sanè Apostolici throni Antistitis è S. Thomæ gloria aucta lætitiam attendere deberent recentiores quidam invidi, qui quidquid ad laudem S.Thomæ confert nedum rident, sed & cavillis, fraude, sarcasmis, & omni atrociorum conviciorum genere arrodunt.

Denique novissimè diebus istis Sedes Apostolica, in Alexandro VII. nobis loquuta est, quæ multifariam, multisque modis olim loquuta fuerat in Joanne, Innocentio, Urbano, aliisque antecessoribus. Sic enim habetur in celeberrimo Brevi die septima Augusti anni 1660. edito, & ad Doctores Lovanienses directo; *De reliquo non dubitamus, quin vos pro singulari scientia, pietatisque studio sanam & incorruptam, qualem tot Apostolicæ Sedis declarationes requirunt, doctrinam semper amplexuri, & adversùs Orthodoxæ Religionis hostes defensuri sitis; necnon præclarissimorum Ecclesiæ Catholicæ Doctorum Augustini, & Thomæ Aquinatis inconcussa, tutissimaque dogmata sequi semper, ut asseritis, ac impensè revereri velitis; quorum profectò Sanctissimorum virorum penes Catholicos universos ingentia, & omnem laudem supergressa nomina novi præconii commendatio*

mendatione planè non egente Quâ laudatione cætera prædecessorum præconia, quibus Augustinum & Aquinatem cœlum usque evexerunt, Alexander coronavit.

Corollarium momentosum adversùs nonnullos Augustini & Aquinatis obtrectatores.

Ex tam angustis Apostolicæ Sedis utriusque sacri Doctoris doctrinam consecrantis testimoniis colligere est, quid de quorundam novellorum Theologorum doctrina sentiendum sit, qui ut novas suas imaginationes liberiùs, faciliusque obtrudant, tot sigillis consignatas gemini hujus Doctoris sententias effræni prorsus licentiâ objicere non verentur. Quin eò quorumdam pervenit impudentia, ut scriptitare non dubitarint, *Augustini vestigiis non esse insistendum, & miseram fore Ecclesiam, si Augustini placitis obstricta maneret.*

Quis ferat has Vasquesii 1.*p. disp.*47.& 1.2. *disp.*132. *cap.*3. & alibi prolatas voces: *Mihi,* inquit, *in hac parte non probatur D. Augustini doctrina, sed existimo aliter esse philosophandum. Vnde temerè affirmabimus auxilium aliquibus negari. Ab Augustino & aliis, qui id docuerunt, petere possumus, undenam hujus voluntatis Dei certiores fuerint effecti. Loca enim Scripturæ nos facilè declarabimus.* Ibidem etiam satis insinuat, quod si ista D. Augustini sententia in Concilio Tridentino damnata non est, id ex sola Concilii modestia contigit. Id ipsum, acriùs tamen, testatur Petavius à Vincentio

centio Baronio memoratus lib. 1. apologetico, pag. mihi 366. *Non pauca*, inquit Petavius, *neque contemnendæ Augustini dogmata, vel Ecclesiæ universæ, vel Theologorum, aut omnium, aut multorum, nec infimi subsellii judicio reprobari, & Concilium Tridentinum nonnullis necessariò additus fecisse catholica Augustini non pauca, quæ nec Catholica sunt, nec haberi Synodus ulla œcumenica voluit.* Sed omnes modestiæ limites transiluit Mariana, dum *lib. 5. de mort. cap. 8.* hæc non tam verba, quàm monstra edere non erubuit: *Quæ à Cassiano dicta sunt omnia de gratia & libero arbitrio, à viris eruditis nostrâ ætate defendi quasi pietati consona, neque deflexa à fidei regula sancta. Benè consultum esset triadi Patrum, Augustino, Fulgentio, & Prospero, si perinde Catholici haberentur, ac Cassianus, Faustus, aliique Massilienses.*

Dum hæc lego, & præclaris de Augustino sententiis à Pontificibus non minùs morum castimoniâ, quàm primæ Sedis dignitate sanctissimis latis confero, vix sum apud me præ dolore, vix continere possum sensum meum, fodicat mihi pectus, & lancinat animum tam horrendus Patres, & Patrum Patrem ac Solem carpendi pruritus. Si Petrus à Valle-Clausa Dominicani Instituti hostis juratus quid simile in Syriacorum libris invenisset, quas tragœdias excitasset? Quot diatribis læsam Sanctorum reverentiam exaggerasset? Quid dixisset ad istam Molinæ modestiam, quam omnibus hominibus notam fecit in sua Concordia (unde tot discordiæ ortæ sunt) *ad q. 23. art. 4. & 5. disp. 1. membro 6.* dum dixit, *Augustinum sub quadam caligine constitutum veritatem non vidisse, quam*

Theologi recentiores invenerunt, hincque esse quod Scripturas adeò durè exposuerit. Et membro ultimo inventa sua Augustino, ipsomet fatente, è diametro opposita venditans, sic habet: *Quæ si data, explanataque semper fuissent, fortè neque Pelagiana hæresis fuisset exorta, neque Lutherani tam impudenter arbitrii nostri libertatem fuissent ausi negare, ostendentes cum divina gratia, præscientia & prædestinatione cohærere non posse: neque ex Augustini opinione, concertationibusque cum Pelagianis tot fideles fuissent turbati, ad Pelagianosque defecissent; faciléque reliquiæ illæ Pelagianorum in Galliis, quorum in epistolis Prosperi & Hilarii fit mentio, fuissent extinctæ.* Ubinam gentium sumus? Vbi, & à quibus, & adversùs quem tales voces fusæ? Nolite annuntiare in Geth, neque in compitis Ascalonis. Verùm hæc convitia hominum in eximium gratiæ defensorem adeò procaciter insurgentium, utpote per se horrorem incutientia relinquamus, & Romanorum Pontificum luculentissimis suffragiis tutiùs adhæreamus, fideliusque obsequamur; quia dum Romanum Apostolici throni cœlum in favorem Augustini tonat, ranas tacere necesse est. Eum ergo semper ducem & Magistrum sequamur, cujus doctrinam Romana sequitur & servat Ecclesia, ut superiùs laudati Hierarchæ definiverunt.

Si contra Augustinum tam liberè posuerunt os suum, & calamum stilumque acuerunt, ne mireris si discipulo Aquinati innumeri maledixerint, quia non est discipulus super Magistrum; & si Patremfamilias Beelzebub dixerunt, quantò magis domesticos ejus? Verùm omnium, qui abhinc quatuor sæculis sacratissimã Aquinatis

natis memoriam dilacerare, & doctrinam pessumdare moliti sunt, infensissimi,& juxtà debilissimi adversarii fuere Petrus à Valle-Clausa,& alter Petrus Alva; qui sicut cæteros omnes convitiandi libidine superarunt, ita uter utrum vincat, dubium reliquerunt. Prioris calumnias fortissimi Apologistæ contuderũt,& certè tæderet, quin & puderet tot nugarum, mendaciorum, falsationum, injuriarumque, quæ singulis libri sui de Syriacorum immunitate paginis, lineisque obtrudit.Pauca tamen alibi occasione librorum à Christo minimè scriptorum dicemus, eaque compendiosè refutabimus, quæ hîc sine cruce & fastidio Lectorum recensere vix, ac ne vix quidem possemus. Posteriorem non alloquar, quem mortuum audio, sed ejus operum editioni præfectum & mercatorem paucis non tam confutatione libri paradoxorum, quorum horror ultrò se oculis ingerit, conveniam,quàm fraterna correctione monebo. Neque enim ejus exerrationes recensere operæpretium duxi, ne portentorum tam absurdorum recensione Ecclesiam & Sanctos impiorum risui subjiciam, néve Franciscanam familiam, cujus veneratione nihil mihi antiquius,filii degeneris lapsibus ante hæc tempora inauditis dehonestem.

Itáne, ô Alvæ operum propalator, obstinatè operam das, ut mundum totum post D.Thomam abeuntem abstrahas? Itáne illum infensus servas,ut nullum tibi satis esse videatur solidum gaudium, nisi virum illum divinum orbi sub cœlo universo pervenerabilem inhonores? Quorsum eunt consilia tua, dum non tam odio, quàm furore in D.Thomam Ecclesiæ Doctorem, sanctitate autem solidissima non orbi mo-

dò Catholico, ſed omnibus qui nomen ejus norunt, ſpectabilem actus, opera illius venditas, & contra Eccleſiæ mandata exponis; qui fermè Europam expenſis Minoritæ paupertati minimè conſentaneis peragravit, ut tanto viro totius mundi conciliare contemptum conaretur. Tantíne apud illum fuit S. Thomam vilipendere, & floccifaciendum aliis, ſi poſſet, ſuadere, ut ſpreto vitæ regularis receſſu, & ſolitudine pietatis matre, & eruditionis fomento; ſpretâ ſanctiſſimi Inſtituti regula (quam alicubi de jure divino eſſe effutiit) minimi oboli dominio ac uſu ſuis interdicente, & equitationem peccati mortalis pœna vetante, totam Europam erraticus, pecunioſus, & quaſi eſſet veredariorum ſupremus præfectus, infinitis decurſionibus inviſeret. Poſt tot Magiſtri tui mentis tandiu in exteriora diffuſæ divagationes revertere; revertere, quæſo, revertere, ut tandem evacuatis tot in virum ſanctum odiorum iniquiſſimorum præjudiciis, quibus exoculari animus, & extingui pietatis omnis ſenſus ſolet, cernere valeas quantum, & quàm vehementer erraveris; dum Doctori omnium modeſtiſſimo, & de omnibus etiam infidelibus, quibuſcum ſemper angelicâ modeſtiâ pugnavit, benemerito bellum atrociſſimum indicens, vel ſuppoſititia eſſe quæ nomine ejus circumferuntur, vel falſata eſſe opera illi aſſerta mentiris; dum ampliſſima Hierarcharum Eccleſiæ teſtimonia ægrè ferens, ea à Dominicanis conficta, reclamantibus, & falſitatem tuam evidentiſſimè demonſtrantibus ipſis Conſtitutionum Apoſtolicarum archetypis, totius orbis oculis revincendus impudoratè affirmas. Rogo quis eſt iſte tam amarus infenſi cordis tui dolor;

qui nec tempore, nec ratione, nec religione nec peregrinationibus in Magistro curari potuit?

In te ergo reversus, in reformatum tui Ordinis monasterium (& sunt sanè innumera apud RR. PP. Recollectos, & alios Strictioris Observantiæ tenaces) concedens octo, vel saltem decem dies piis exercitiis operam dans, conscientiam tuam excutiens, recogitans annos tuos in amaritudine animæ tuæ, præteritæ vitæ tuæ actus recognoscens, tot Doctoris tui peregrinationum inanissimarum ab animo tuo rationem seriò reposcens, atque totam vitæ tuæ seriem ad Evangelium, ad regulam, quam professus es, ad vota tua, quæ distinxerunt labia tua exigens, vide quàm graviter, quàm crebrò contra omnia hominis Christiani, & Religiosi officia peccaveris. Apud quam enim nationem tam feram, tam barbaram mortuorum cineres & memoriam proscindere solenne fuit? In quo Evangelii capite, vel sacræ Traditionis documento legisti unquam, Sanctos ab Ecclesiæ Capitibus, à Conciliis, ab Universitatum & Pastorum unanimi voce & applausu commendatos, tutò & licitè posse per summum ludibrium irrideri & traduci infrunitè? Denique ad quam regulæ amussim consilia tua aptare potuisti charitatis eversiva, reverentiam in Sanctos, observantiam in tot primæ notæ cōmendatores conculcantia? Sic Philosophus ullus docuit? Sic Christus præcepit? Sic Franciscus instituit? Sic Bonaventura, sic Bernardinus, sic Antonius Paduanus, sic Petrus de Alcantara, sic innumeri sanctissimi Patres tui unquam conversati sunt? Attende ergo, ô Mercator, ad petram unde

excisus es, & cùm sis filius, fraterque Sanctorum, doleas in te obscuratum esse aurum, mutatum colorem optimum, & prima opera tua, ut Spiritus sanctus nonnulli in Apocalypsi improperabat, non facere, id est à primi tyrocinii, id est regularis novitiatus fervore jamdudum recessisse, est retrò aspexisse.

In hac spiritalium exercitiorum praxi (jam apud innumeros familiari, & saltem annua) sedebis solitarius in tecto; sedebis, inquam, juxta consilium Jeremiæ, & tacebis, levansque te supra te, majorem in solitudine, in lacrymis, in Scripturarum, Patrumque lectione experiere voluptatem, quàm in tot peregrinationum spiritum Religionis extinguentium varietate, & vanitate Mag ster tuus perceperit. In illius peramandi, tibique omninò necessarii secessus serenitate, affulgente divinæ gratiæ luce, & intercessionis suæ radios affundente Angelico Doctore in inimicos pœnitentes præ charitate in Patria consummata propensiore, tandem aliquando veluti in speculo juventutis tuæ delicta cernes, & flebis. Videbis nihil esse Christiano, & potissimùm Franciscano indignius, quàm eas inhonorandi alicujus Sancti gratiâ pecunias in orbe peragrando, & hac illac circumcursando profundere, quæ ad alterius canonizationem, seu apotheosin sufficerent, & redundarent.

In hujus etiam beatæ solitudinis, & solius beatitudinis pellucidissima crystallo apertissimè agnosces, quod si juxta Apostoli mandatum vir militans Deo sæcularibus se implicare negotiis non debet; si juxta Bernardi monitum, *sit Monachus quasi Melchisedech, sine patre, sine matre, sine genealogia, nec patrem sibi vocet super*

per terram; imò sic se existimet, quasi ipse sit solus & Deus: si juxta Bonaventuram epist. ad Provinciales, *inter causas cur splendor Ordinis obscuratur, Ordo exteriùs inficitur, & nitor conscientiarum interiùs defœdatur, occurrit multiplicatio familiaritatum*: profectò periclitatur salus, periclitatur pietas, periclitatur fama tua, nisi Thomam à Kempis attentè perlegas in dialogo Novitiorum, quorum societatem juxta Patrum spiritualium consilia inibis, ut primævum Religionis spiritum tot excursionibus sin extinctum, certè dissipatum instaures: *Euge,* inquit cap. 4. *tace, quiesce, abscondere, elongare, ama nesciri, disce mori. Luge præterita, sperne præsentia, meditare futura: hæc brevis regula remaneat in memoria tua, & docebit te vincere omnia terrena.* Si S. Thomæ nomen, quod fuit S. Bonaventuræ tuo tam sacrum, non foret tibi exosum, illud etiam præclarissimè ab Angelico Doctore scriptum *opusc. cont. impugn. Relig. cap. 2* tibi libenter exhiberem: *Qui moritur alicui vitæ, ab illis operibus decidit, quæ tali vitæ congruunt: & qui vivere incipit aliquâ vitâ, illa opera tunc fiunt illi maximè convenientia, quæ illi vitæ competunt. Unde secundùm Dionysium, ante Baptismum, per quem homo divinam vitam accipit, non potest exercere divinas operationes, quia sicut ipse dicit, oportet primùm existere, deinde operari. Sed Religiosus per votum Religionis sæculo moritur, Deo vivens: ergo per hoc, quod Religiosus est, interdicuntur ei operationes sæculares, & negotia sæcularia; non autem actiones divinæ, quæ scilicet hominem in Deo viventem requirunt.*

Si ad illam te redigas, quæ Christianum & Religiosum decet, externam, internamque solitudinem; si aberrantes cogitationes colligas, si à tot occupationibus,quas etiam quantumvis specie utiles, Bernardus appellat maledictas, te subducas, ut in te tandem oculos retorqueas, dubio procul dicta Alvæ tui ejurabis, scripta revocabis, palinodiam canes, atque omnes librorum illius literas publicis lacrymis veluti lituris delebis. Si sacris his consiliis obsequare, non erit penitus deplorata, & extra omnem spem posita salus tua, graviter alioquin periclitatura, cùm non dimittatur peccatum, nisi restituatur ablatum. Etsi enim Angelici Doctoris famæ splendorem scriptiuncularùm illarum nebulis minimè obscuraveris, quia nihil veritatem infringit mendacii impetus, sed illustrat potiùs; tibi tamen non defuit voluntas, sed facultas; & apud Deum, qui scrutatur renes & corda, mens mali studii & impii voti, etiamsi effectum non invenerit cœpti operis, habebit tamen punitionem perversitatis.

Quanta,Deus bone,compendia! quot fructus chàrissime, ex illa corporis, animique solitarii quiete reportabis! Cernes te causam Immaculatæ Conceptionis alioquin argumentis probabilibus munitam, futilibus Alvæ ratiunculis prodidisse, labefactasse, & hæreticis ridendam præbuisse. Cernes nodos illos, quos indissolubiles pronuntiavit, nugas esse ineptissimas, & araneàrum telas, quibus sententia per se splendida inumbratur. Cernes argumentum illud petitum à comparatione conceptus ventris Mariæ, & conceptus mentis D.Thomæ, unde infert deberi illi immunitatem à culpa,sicut isti asseritur

à Thomiſtis immunitas ab errore; cernes, inquam, argumentum illud eſſe omnium præteritorum, præſentium, futurorum, & fortaſſis poſſibilium (ſaltem de potentia ordinaria) futiliſſimum; tum quia locus à comparatis, diverſi præſertim generis & ordinis, teſte Ariſtotele, infirmiſſimus eſt; tum quia immunitas ab errore contra fidem S. Thomæ aſſeritur, ſecus immunitas à culpa, ſaltem veniali, quæ toto cœlo diſcrepant: tum quia D. Thomas immunitatem ab errore non niſi poſt exantlatos labores, poſt depulſam ignorantiæ caliginem, poſt plures retractationes, priorem utique ignorantiam ſupponentes, ſibi comparavit. Ergo dum Marianum conceptum Sancti Thomæ intellectuali conceptui confert, ut illi immunitatem à culpa vindicet, cauſam Immaculatæ Conceptionis prodit & planè prævaricatur; ſi enim valeret hæc puerilis comparatio, Beatiſſima Virgo immunitatem à culpa non niſi adultâ ætate, & poſtremis vitæ annis conſequuta fuiſſet, quod erroneum eſſe Catholici omnes confitentur. Cernes quàm à communi ſenſu aliena ſit hæc hyperbole, *pluſquam ſeptuaginta millia ingenia Sanctorum Patrum, Summorum Pontificum, Expoſitorum, atque Concionatorum deſudaſſe & ſcripſiſſe eâ de re ſolâ* (Immaculata Conceptione) *plures libros, tractatus, opuſculi, quàm literas & apices habeat S. Thomas in ſuis ſeptemdecim, aut viginti tribus tomis.* Hos libros, quibus continendis nec Ptolomæi, nec ulla capaciſſima bibliotheca præ loci anguſtia minimè ſufficerent, ut inviſeret, orbem peragravit; ſed poſt tot itinera videbis Alvam Hiſpanum adagium impleviſſe, *de luengas vias luengas mentiras.*

A Sacerdote sæculari Theologo & Concionatore insigni non à multis annis auditione accepi, se ultrò, & ut aiunt, manibus pedibusque Immaculatæ Deiparæ Conceptionis sententiæ variis rationum momentis mihi pergratissimis subscribere; unum tamen, inquiebat, mihi scrupulum, & de hac opinione dubitationem injicit, aceruus nimirum falsitatum, mendaciorum, historiarum, fabellarum, visionum, quæ Alva, aliique id genus homines nobis liberalissimè venditarunt, quibus Ecclesiam suas pro pia sententia definitiones astruere, & immoliri velint. Nam & maculas in S. Bernardo post mortem apparente, & epistolam ad Lugdunenses retractante comminiscuntur; & Dominicanos multifariam, multisque modis vexatos interfectosque veluti in theatro repræsentant; & miracula ab Ecclesia Romana, vel alia inferiore non probata spargunt. Quàm indignum Theologo rem per se piam, per se gravem & seriam his quisquiliarum nugamentis, his anicularum somniis confirmare, aliis longè probatioribus argumentis prætermissis, quibus controversiæ nondum definitæ adjiceretur lux & robur! Quid ab Ecclesiæ Romanæ sensibus abhorrentius, quàm falsa veris permiscere? Execratur Summus Pontifex, execratur prorsus malas artes; unde tanta illi, tam exquisita & accurata in quæstionibus definiendis, Sanctis canonizandis diligentia; quia non indiget mendacio veritas, non indiget Petrus, non indiget Petri Vicarius humanæ sapientiæ politicis inventis, sed Spiritus sancti infallibiliter assistentis auxilio, & immobilibus Christi promissis innititur Supremi Hierarchæ definitio. Si veritas Immaculatæ Conceptio-

nis

nis ſententiæ adſit, illam non infringet Thomiſticarum impetus rationum, veritatis luce diſcutiendarum & diſpellendarum; ſi deſit, illi eam non conciliabunt conjecturæ, & multò minùs hiſtoriæ Eccleſiæ Romanæ gravitati haud parum gratæ. Tutius ergo, & prudentius Romanæ Eccleſiæ judicium præſtolemur, unam veritatem quæramus, controverſias noſtras hæreticorum ſannis non exponamus, Eccleſiæ Spiritum æmulemur, qui violentiæ molimina in veritatis, quam quærit, gloriam vertit, illoſque abominatur, quibus nullum, niſi in pudendis falſitatis remediis perfugium eſt. Quia petra ſuper quam Eccleſia fundata eſt, Petrus eſt, fundamentum Petri Chriſtus, Chriſtus autem veritas eſt, quæ manet in æternum. Plura in ſequentibus dicemus.

TERTIUM ELOGIUM.

Auguſtinus & Aquinas à ſacris Conciliis approbati.

QUia Concilia, ſeu Epiſcoporum conventus in Spiritu S. congregari, accedente præſertim ſupremi Paſtoris Romani Pontificis approbatione, irrefragibili authoritate pollent, non mediocris adjicietur utrique noſtro Doctori cōmendatio, ſi eorum doctrinam ab Eccleſiæ Paſtoribus & Proceribus in ſacris Conciliis probatam fuiſſe demonſtraverimus. Res autem ita ſe habet. In primis enim Auguſtino à duobus Africæ Conciliis, Carthaginenſi nimirum, & Milevitano ſcribendi de gratia Dei provincia

demandata est, ut ipsemet S.Præsul ad populum Hipponensem his verbis testatur: *Curam Scripturarum mihi Fratres & Patres mei Coepiscopi duobus Conciliis, Numidiæ & Carthaginis, imponere dignati sunt.* Unde Prosper poëmate de ingratis, *cap.* 3. affirmat, Augustinum fuisse eorum Conciliorum ingenium, in quibus impietas Pelagiana prostrata est, ut his præclarissimis verbis describit:

An alium in finem posset procedere Sanctum
Concilium, cui dux Aurelius, ingeniumque
Augustinus erat? Quem Christi gratia cornu
Uberiore rigans, nostro lumen dedit ævo
Accensum vero de lumine. Nam cibus illi,
Et requies Deus est; omnisque voluptas
Unus amor Christi, unus Christi est honor illi.
Et dum nulla sibi tribuit bona, fit Deus illi
Omnia, & in Sancto regnat sapientia Templo.
Istius ergo inter cunctos, qui de grege sancto
Insanas pepulere feras, industria major,
Majus opus totum præstantiùs imbuit orbem.
Nam quócumque gradum convertit callidus hostis,
Quáque per ambages anceps iter egit opertas,
Hujus ab occursu est præventus, mille viarum
Insidiis aditum non reperientibus ullum.
Cumque foris rabies avidorum exclusa luporũ
Frende

Frenderet, inque omnes mendacia verteret artes,
Ne mentes ullarum ovium corrumpere posset,
Neu dubia obliquis turbaret corda querelis,
Istius ore viri fecit Deus. Istius ore
Flumina librorum mundum effluxere per omnem,
Quæ mites, humilesque bibunt, campisque animorum
Certant vitalis doctrinæ immittere rivos.

Hanc Augustino à Conciliis commissam curam totus orbis Christianus Doctorum omnium Catholicorum hanc tanto viro causam credentium silentio confirmavit. Et quanvis Hieronymus dialogos adversùs Pelagium incepisset, cùm tamen profunda & cœlestia Augustini de gratia scripta perlegisset, sibi silentium imposuit, supersedendum arbitrans huic labori, *quia si nova*, inquit dialogo 3. cont. Pelag. *voluerimus dicere, à clarissimo ingenio* (Augustino scilicet) *occupata sunt meliora.* Hinc etiam sanctæ memoriæ Bonifacius Papa, ut S. Prosper in fine libri contra Collatorem narrat, *cùm esset doctissimus, adversùs libros tamen Pelagii B. Augustini responsa poscebat.*

Porrò impositâ sibi curâ tam egregiè perfunctus est Augustinus, tam apertè in Sanctorum veritate & fide latentem veritatem explicavit, tam dilucidè à tot, tantisque difficultatibus, quibus ante ipsum involuta erat, eam extricavit, ut posteriora deinde Concilia sua de quæstionibus judicia, & potissimùm de gratia canones ex Sancti Doctoris sententiis ad verbum formanda senserint. *Nunc*, inquit Concilium.

cilium Florentinum sess. 7. *Sanctorum Doctorum authoritates in medium afferamus, ac in primis Augustini illustrissimi Latinorum Doctoris, quem quinta Synodus consecravit.* Idem etiam in novissima Tridentina Synodo claruit, in qua Patres in Spiritu sancto congregati in definitionibus suis adornandis non modò sensum, sed & Augustini verba exscripserunt. Hinc Cardinalis Bellarminus *lib. 2. de grat. cap.* 11. veridicè pronuntiavit, Augustini de gratia sententias non esse privatas Doctoris alicujus opiniones, sed *fidem Ecclesiæ Catholicæ dici debere.*

Quanti verò sacra Concilia Angelicam S. Thomæ doctrinam fecerint, testatur non solùm B.Pius V. suprà laudatus, sed in ipso etiam Concilio Tridentino omnium experimentis compertum fuit. Etenim ut prosequitur Orator sacri Concilii in concione coram augustissima Synodo habita: *Non potuit Doctor Sanctus Ecclesiasticis interesse Conciliis morte præventus: verùm ecce superstes, atque in æternum victurus nobis adest; bona spiritualis doctrinæ, thesauros hæreditario jure vobis delegavit. Nulla proinde ab ejus felici transitu Concilia sine sacro Doctore celebrata sunt. Ut enim de cæteris sileam, quod audivimus, quod vidimus, quod manibus nostris contrectavimus, quidni apertâ voce ad ejus laudem testamur? Vestra comitia perpendisse ex plurimo, eoque honorabili Doctorum cœtu, quotusquisque consultor accedit, qui D.Thomæ authoritate veluti splendente gemma suam scientiam non exornet? At in consultissimo Patrum recessu Doctor hic sententiam rogatus frequentissimè censet, ad quem ut ad lydium lapidem, si*

quid

quid ambiguitatis, aut controversiæ fuerit exortum, communibus votis referendum existimetis; in certam judiciorum aleam non sit aditurus, quin secundùm eam sententia ferenda sit. Nihil hoc testimonio fortius esse omnis sapiens convincetur, si hæc verba prolata fuisse consideret à teste oculato coram Patribus perorante, qui mendacii probrum in os injecissent, nisi comperta narrasset. Unde Cardinalis Baronius suis in Martyrologium notis: *Vix,* inquit de S. Thoma, *quisquam enarrare sufficeret, quot vir sanctissimus, atque eruditissimus Theologorum præconiis celebretur, quantumque illius illibatæ doctrinæ à SS. Patribus in sacro Tridentino Concilio fuerit acclamatum.* Hæc cùm ita sint, dicere liceat cum Gravina *lib. 2. sui Cherubin*: Ad illam scholam provoco, quæ fuit totius orbis florentissimum theatrum, Rerumpublicarum splendor, medulla Theologorum. Quot ibi Academici flores, quot linguæ, quot ingenia, quantus labor, quàm infinita lectio, quot virtutum & studiorum divitiæ sacrarium illud veritatis impleverunt? At enim pelagus illud innatabile decidendarum quæstionum quo præsidio transvadarunt, nisi nautico Augustino-Thomisticæ doctrinæ instrumento, quæ syrtes scopulosque vitandos edocebat, & ad veritatis stationes impellebat? Si absque talibus naucleris navigare nolebat tuta Concilii fides, certum timeant naufragium necesse est, qui spretis his ducibus pelago se committunt.

Tot præclarissimis, cogentibusque testimoniis, aliisque Pontificum oraculis nihil aliter respondet Alva, quàm risu, conviciis, perpetua & obfirmata inficiatione; cùm enim non scri-

pserit nisi ut mordeat, cùm honor & gloria D. Thomæ sit illi summum malum, aperta negare, propriis oculorum experimẽtis renuntiare, omnibus testibus locupletibus fidem detrectare, mentiri sine pudore, calumniari etiam convincendum, videntur illi pia opera & sancta; & quia in S.Thoma inhonorando posuit ultimum finem suum, quæcumque sibi ad id opportuna arripit. Dum de se, de B.Francisco, de Conceptione Immaculata loquitur, conjecturis & fabulis,tanquam articulis fidei nos credere vult, relictis aliis longè probabilioribus ad piam sententiam stabiliendam munimentis: dum de S. Thoma sermo est, ita in illum iniquus est, ut de indubitatis dubitare, perpetuâ traditione accepta repudiare, libros unanimi consensu illi assertos ei eripere, Pontificum & Conciliorum elogia mendacii arguere, & Thomistas ejus discipulos & defensores,falsarios, temeratores, sacrilegos existimare, nullo teste, nullo argumento, summo sibi arrogato jure præcipiat. O Petre! itáne tantus Doctor contemnitur abs te? aut itáne tandem idoneus tibi videtur esse, quem tam infrunitè lacessas? Itáne totus orbis literarius aptus tibi videtur esse, quem tam apertè fallas? Saltem accuratè & speciosè te gerere decebat, ut Deum timere, & Sanctos revereri certè videreris. Sed cum homine habente pondus & pondus, qui omnia suis affectibus consentanea avidissimè arripit,quíve evidentiora negare gloriatur, non est disputandum; fraterna correptione, votis, & precibus nobis cum illo & similibus agendum duntaxat est. Faxit ergo Deus,ut omnipotentissimâ gratiæ potestate præventi, ô æmuli, qui in vobis perstrepunt

affectus

affectus ſeponatis. Faxit, ut impoſterum laudes veſtras cum aliorum conviciis in operibus veſtris non connectatis; faxit, ut nec alienæ Sanctorum gloriæ impatientes, nec veſtræ avidi ſitis: faxit ut cauſam Immaculatæ Conceptionis ſanctiùs tractetis, fortiùs defendatis, modeſtiùs promoveatis: faxit ut non ita ulli veſtrûm impoſterum inſanire liceat, ut ſcribatis, *doctrinam D. Petri aliqua ſui parte erroneam meritò ab Vniverſitate Pariſienſi fuiſſe damnatam*, ut nodorum ſuorum libro, *fol.* 16. Alva effutiit. Proh Deum immortalem, quid eſt ſi non hæc blaſphemia eſt? Hoccine eſt chriſtianum dictum, aut ineptum? hoccine officium Religioſi & Sacerdotis? Faxit, ut à nativa ſugillandi prurigine, & libidine obloquendi de viris illuſtribus vobis temperantes, impoſterum evidentiſſimè falſa non aſſeratis, apertiſſimè vera non negetis, & D. Thomæ inhonorandi cõſuetudinem in naturam inductam exſtirpetis, & pœnitentiâ plectatis ſalutari. Certè ut diſcurſu Hilarii *lib. 6. de Trinit.* utar: Si alia fides quàm Romana ſit vera, ſi inanis eſt obſignatio annuli piſcatoris, ſi aliæ claves Regni cœlorum ſunt, ſi alia Eccleſia eſt futura, adversùs quam portæ inferi non prævalebunt, reprobam tunc fatebor Auguſtini, Aquinatiſque doctrinam. Atqui illud ſperare impium eſt: cedant ergo, & ſponte cedant tot Pontificum oraculis adverſarii, quia ut egregiè dixit Nazianzenus: *Satius eſt benè vinci, quàm reluctante ſpiritu vincere.*

QUARTUM ELOGIUM.

Augustinus & Aquinas à sanctis & doctis approbati.

SIcut uterque Sanctus Doctor antiquiores Patres summâ observantiâ veneratus est, ita posteriorum reverentiam justissimè promeruit: unde Augustinum fuisse toti orbi Christiano amori & venerationi; S. verò Thomæ amorem & venerationem in dies magis, magisque augeri Summi Pontifices attestati sunt.

In primis quoad Augustinum attinet, illi Patres & Doctores quivis posteriores detulerunt, assurrexerunt semper, & primas dederunt, existimantes nulli illum esse eruditione secundum, cæterisque Doctoribus tantùm antecellere, quàm Doctores aliis præstant. Hinc Paulinus epistola inter Augustinianas 13. Augustinum *sal terræ, & lucernam dignè super candelabrum Ecclesiæ positam, & os ejus fistulam aquæ vivæ, & venam fontis æterni* nominavit. Epistola verò 35. & 36. verba ipsius *dictata divinitus, & cœlestia* nuncupavit. Epist. 58. dixit *Domini tubã per ipsum intonare.* Quodvult deus *epist.* 2. ait, *Dominum tribuisse Augustino divini fontis ubertatem.* Audax *epist.* 139. Augustini scripta flagitans, ipsum vocat *oraculum legis, sectatorem justitiæ, dispensatorem salutis æternæ.* Nectarius *epist.* 253. eum appellat *divinæ legis præsidium.* Hieronymus epist. 25. *Macte*, inquit Augustino, *virtute in orbe celebraris, Catholici te conditorem antiquæ rursus fidei vene-*

rantur atque suspiciunt; & quod signum majoris gloriæ est, omnes hæretici detestantur. Consentius *epist.*221. Augustinum appellat *doctrinæ Christianæ culmen, virum admirabilem, cui Deus serenissimo cordis obtutu cœlorum machinam penetrare concessit.* Vnde ait B. Augustini Episcopi sententiâ fluctuantem fidei cymbam fuisse stabilitam. Volusianus *epist.*2. Augustinum appellat *virum probitatis, justitiæque documentum, & quod legi deest, quidquid Augustinum contigerit ignorare.* Severus *epist.* 37. ait, *ipsius viscera esse perfusa lumine veritatis, & refulgentia veritate.* Macedonius *epist.*51. ait opera Augustini *tantùm habere acuminis, scientiæ, sanctitatis, ut nihil suprà sit.* Beda *lib. de sex ætatibus, illum præeminentissimum Doctorem* nominavit.

Superfluum esset, & prolixius verborum præconia referre, quibus alii Patres Augustinum omni superiorem laude celebrarunt. Videri tamen potissimùm debet acerrimus ejus defensor Aquitaniæ nostræ immortale decus S. Prosper libro contra Collatorem, & ad capitula Gallorum, & in epistola ad Augustinum libro de prædestinatione Sanctorum præfixa, quâ ad Augustinum excubantem pro universis membris Christi adversùs hæreticarum doctrinarum insidias veritatis virtute pugnante, tanquam ad specialem fidei patronum Massiliensium errores detulit. *Quia*, inquit, *inter multa Dei dona, quibus illum abundantissimè Spiritus veritatis implevit, habet etiam hanc scientiæ & sapientiæ ex Dei charitate virtutem, ut non solùm hæresim Pelagianam adhuc in suis detruncationibus palpitantem, sed etiam multas priùs hæreses*

invicto

invicto verbi gladio debellaret. Quantum verò S.Augustinus adversùs Pelagianos inimicos gratiæ Christi, & ut ait, liberi arbitrii decomptores apostolicè pugnarit, narrat idem Prosper *cap.1. libri contra Collat.* his verbis: *Viginti ampliùs annis contra inimicos gratiæ Dei Catholica acies hujus viri ductu pugnat, & vincit: vincit dico, quia non patitur respirare quos vincit.*

Non minora panxit Augustino elogia S.Fulgentius *lib. 2. de verit. prædest. cap.* 18. sic: *Beatus Augustinus,* inquit, *indutus virtute ex alto abundantiùs illis omnibus* (id est Græcis & Latinis Patribus) *laboravit, non autem ipse, sed gratia Dei cum illo. Ipsius ministerio Dominus uberiorem hujus rei fidelibus suis instructionem præbuit. Non solùm ipse de hoste victoriam referens triumphavit, quin etiam posteris certandi & vincendi ordinem, si quando pravitas residuo ausu nefandum caput erigere niteretur, ostendit. Hunc legat omnis qui salutem æternam adipisci desiderat.*

Sed jam à Magistro ad discipulum transeamus. Quis porrò enarrare sufficiat Doctorum omnium, Universitatum, sacrarum Religionum, aliorumque omnium Ordinum præstantissimorum virorum suffragia, quibus Angelicam D. Thomæ doctrinam obsignarunt? Cùm nullus ferè Theologorum sit, qui tanti Doctoris nomen revereri, ejusque vel sententias, vel methodum, & ordinem sectari non præ se ferat, ejusque discipulatum sin ambiat, certè simulet. Nemo vult esse apertè Antithomista; ipsos etiam Scotistas vidi ægro animo in S.Thomam armari, quia omne malum pudore natura perfudit.

I₁ si

Ipsi etiam vocant S. Thomam magistrum, qui nolunt ejus esse discipuli. De hac generali approbatione veridicè, & juxta eleganter Cardinalis Palavicinus in epistola ad Vincentium Pretum libro 7. de pœnitentiæ virtute & Sacramento præfixa, scripsit: *Divi Thomæ codices loquor, viri quo non tam Ordo tuus quàm Christi Ecclesia, ipsumque humani generis nomen meritò glorietur. Sentio equidem in me tanti scriptoris pretium unà cum ætate, sed longè supra ætatis incrementa crevisse. : : : Præclarè mecum egit divina bonitas, quòd me vocavit ad eam religiosam cohortem, quæ jubetur Angelici Doctoris Theologiam sequi; eam namque sequerer vel injussus, imò vix non sequerer vel prohibitus. : : : Quanvis tanta sit D. Thomæ & sectatorum frequentia, & laudatorum approbatio, utramque tamen adeò infrà merita mihi videri, ut inde communem humanæ perspicientiæ tenuitatem vel aspernari cogar, vel misereri.*

Tantus autem, & tam conspirans cordatorum omnium in S. Thomam amor, tanta doctrinæ ejus cum laude opinio ab illo proculdubio hominum cordibus inspiratur, qui facit concordiam in sublimibus. Et sanè æquissimum est, ut Doctor ille, qui omnibus retroactorum temporum Patribus, quin & Philosophis & doctis quibuslibet primas honoris causâ de cunctis benè meriturus concesserat, omnium etiam Doctorum laudes consequatur. Sicut ipse de suo nihil unquam docere voluit, suas juxta consilium Augustini *in Psalm.* 103. inter medium montium pertransire aquas studens, id est doctrinæ aquas non suas habens & privatas, sed communes; medium enim commune est: ita omnium

odii

odii, livoris, & invidiæ præjudiciis non occupatorum suffragia promeruit, evasitque omnium Magister, qui omnium discipulum se esse perpetuò professus est. Quid justius, quàm ut illi idem honor deferatur, quem aliis detulit, atque ut in sapientiæ convivio, in quo præ summa humilitate novissimum locum delegerat, à cœlesti Patrefamilias ad primos accubitus sublimetur? Ita planè hæc Angelicæ humilitati debita corona.

Nec mirum si omnes docti post D.Thomam eant, cùm videant non solùm Ecclesiæ capita, sed universam Christi Ecclesiam & ejus doctrinæ suffragari, & illius etiam amore teneri. Sæpe sæpius publicam Ecclesiæ orationem, quam ad Deum in die S.Thomæ sacro fundit, animo revolvi, illudque potissimùm mirandum occurrit & attentum rapit, quod Ecclesia sub cœlo tota S.Thomæ doctrinæ intellectum deposcit. *Da nobis,* inquit, *& quæ docuit intellectu conspicere, & quæ egit imitatione complere.* Orationes Ecclesiæ tanti fecit Augustinus, ut ex iis necessitatem orationis inferat, quia nefas est orationes Ecclesiæ credere perfunctorias. Ecclesia porrò veritatem & charitatem in omnibus orationibus suis deposcit. Falsitatem Ecclesia vera à Deo vero postulare non potest. Vide ergo quanti ea doctrina facienda sit, pro qua intelligenda Deum solennibus suis in ritibus Ecclesia exorat. Nec dicas illud rogare Ecclesiam, ut verum in Aquinate discernat à falso: non, inquam, id dicas; nam idem posset Ecclesia de libris Gentilium postulare, in quorum stercoribus latere gemas, & nonnullos veritatis radios, erroribus licèt obscuratos, intermicare constans

est.

eſt. Ergo dum Eccleſia pro Angelicæ doctrinæ intellectu deprecatur, vult doctos ſuos illi operam navare, ut intellectam populis tanquam ſpiritale pabulum miniſtrent; ſentitque verum Scripturarum ſenſum, germanam orthodoxæ religionis fidem, & ſolidam catholicorum dogmatum defenſionem ejus è libris ſecurè hauriri, cujus intelligentiam enixè à Deo ſupplicat.

Verùm enimverò, quomodo Aquinatem de ſe tantoperè meritum filium ſanctiſſimum non exaltaret mater Eccleſia, poſtquam à Chriſto, qui nec falli poteſt, nec fallere valet, ejus doctrina eſt commendata, & hac voce, *Benè ſcripſiſti de me Thoma*, ſemel & iterum inaugurata eſt. Nam ut ſcitè ſcripſit ingenioſus & amœnus Petrus Labbe Societatis Theologus inſignis; *Probat ſcripturam hominis qui character eſt Patris. Silete linguæ, ubi Deus laudator eſt. Fallere non poteſt qui laudatur, dum qui laudat non fallitur. Appellent alii Thomam Angelum Theologiæ: dicant Pontifices Summam tot miraculis conſtare quot titulis. Plus dicit una vox, Benè. Chriſtus eſt Verbum Patris, Thomas adverbium Filii.* Aliquid non omninò abſimile olim pangebam, dum tertiam partem interpretarer, his ferè verbis: Dum ſcriberet tertiam partem Aquinas, audivit: Benè ſcripſiſti de me Thoma. Probavit ſcripta Thomæ ſapientia Dei. Perfectiones Patris exhaurit Verbum unum; & elogia omnia exhauſit Chriſtus verbo uno. Verbum *Benè* omnes poſſibiles laudes complectitur. Omnia bona promittuntur, dum dicitur Juſto, *Quoniam benè*; & omnia præconia aſſeruntur Thomæ, dum dicitur ei, *ſcripſiſti benè*. Propoſitio

tio indefinita æquivalet universali, & laus indefinita est infinita. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Vidit Christus quæ Thomas scripserat, & erant valde benè. Post approbationem Dei creaturas non damnat nisi manes; post approbationem Christi doctrinam Thomæ reprobans est ferè Manichæus. Vera est laus, quam non tacet Deus. Veritas est quæ probat: veridicus ergo est qui probatur. Thomam laudat Christus in cruce moriens: inde extollit Thomam, ubi peperit Ecclesiam. Crux morientis fuit cathedra docentis & inaugurantis Thomam. Septem verba protulit olim Christus in cruce: octavum proferre voluit in laudem Thomæ. Adulari non solent morientes, vel obscurè loqui: & fallere, vel falli non potest Deus moriens, &c.

Certè dum Deus Moysi naturæ suæ constitutivum sciscitanti respondens, *Ego sum qui sum: & sic dices, Qui est, misit me ad vos*; omnes perfectiones possibiles hac voce, *qui est*, conclusit; quia ut olim ex Bernardo diximus, quidquid de Deo dici potest, in hoc verbo instauratur, quod est *Est*; & si centum talia addas, non recessisti ab esse; si ea dixeris, nihil addidisti; si non dixeris, nihil minuisti. Similiter bonorum omnium cumulus justo promittitur hoc Isaiæ *cap.* 3. oraculo: *Dicite justo, quoniam benè*; quia totum spondet, qui nihil distinguit. Ita proportione servata, hoc verbo, *Scripsisti benè*, omnes boni Scriptoris dotes Servator complexus est; non enim benè scribit, qui non veridicè, qui non catholicè, qui non piè scribit. Neque enim indefinitum de operibus servi sui Aquinatis judicium Dominus protulisset, si erroribus hic

illic

illicque disseminatis sorderet. Intendit ergo hoc suo elogio à Summis Pontificibus probato, & ab Ecclesia recepto, utpote coram testibus locupletissimis distinctè prolato; intendit, inquam, angelicam Aquinatis doctrinam esse aliis anteponendam, ita ut in probabilibus sit probabilior, in philosophicis ad mysteria fidei defendenda aptior, in dubiis moralibus securior, in certis certior, in omnibus communior, ab erroris periculo remotior, sacris Scripturis, Ecclesiæ decretis, Patrum, Pontificumque oraculis consonantior. Sanè postquam Christus dixit Simoni, Lucæ 7. *Rectè judicasti*; & Samaritanæ, Joannis 4. *Benè dixisti*, nullus (ni fallor) Christianus tam petulans, tam effrons invenietur, qui nec illum rectè judicasse, nec istam benè dixisse affirmare præsumat. Ità illos pietatem cum fronte amisisse credendum, qui post iteratam Christi approbationem non solùm errores in D. Thoma comminiscuntur, sed qui virum talem infamandum avent, & totis moliminibus conantur. Non me latet quantum ab illis exemplis in Evangelio relatis distet narratio Christi Thomam consecrantis & laudantis; sed illud etiam scio, quod sicut exempla in Scriptura sacra relata despicere atheum sapit, vel infidelem; ita Ecclesiastica exempla ab Ecclesia probata, ab Hierarchis summis multimodis firmata respuere, & sine ratione, solo explendi in D. Thomam odii & livoris motivo, cordis duri impietatem redolet, atque hæreticam pravitatem.

Quia Deus vidit cuncta quæ fecerat esse valde bona, & de unoquoque in speciali pronun-

tiavit, quod esset bonum, inferunt Theologi cum S.Thoma 1.p.q. 25. art. 6. ad 3. *Quod universum suppositis istis rebus non potest esse melius, propter decentissimum ordinem his rebus attributum à Deo, in quo bonum universi consistit; quorum si unum aliquod esset melius, corrumperetur proportio ordinis, sicut si una chorda plus debito intenderetur, corrumperetur cithara melodia.* Unde in responsione ad 1. docet S. Præceptor, Deum posse facere aliquid melius, si ly *Melius*, sit nomen; qualibet enim re potest facere meliorem; secus si ly *Melius*, sit adverbium, & importet modum ex parte facientis; quia non potest Deus ex majori sapientia & bonitate operari. Ita similiter postquam Veritas de S.Thoma pronuntiavit, quod scripsit benè; potest quidem absolutè ab homine scribi meliùs, sed non de potentia ordinaria.

S.Augustinus expendens illud Davidicum, *Deus laudem meam ne tacueris*, ait: Patet veram esse laudem, quam non tacet Deus. Deus enim verax, omnis autem homo mendax. Quanvis ergo tot humanis elogiis de Aquinate tam magnificè prolatis falsum subesset, certè postquam Dominus loquutus est, quis contradicat, quis caput non inclinet? Ergo dum cœlum tonat, ranæ taceant. Certè si non sumus sapientiores Patribus nostris, quanto minùs Sapientiâ Increatâ? Si in dubiis tutior pars est eligenda, nunquid tutior illa doctrina, quam divina firmat semel, iterum, & tertiò sententia? Dictabat quidam adulator, malle se cum Platone errare, quàm cum aliis benè sentire. Quis igitur tam imprudens, ut malit cùm aliqui

aliquibus errare, quàm cum Christo benè sentire?

Illud etiam observandum, hanc suæ doctrinæ consecrationem excepisse S. Thomam ex imagine Christi morientis & crucifixi. Sicut enim in humanis testimonia morientium majorem, & ab omni falsi suspicione remotiorem fidem merentur, *cùm veræ voces tunc demùm pectore ab imo ejiciuntur*, ut ait Poëta: ita ea quæ Christus vel circa mortis tempus, vel in ara crucis protulit, simpliciter, & sine metaphora intelligi voluit. Unde contra Sacramentarios inferunt Catholici, semovendas esse figurarum umbras ab illis verbis, *hoc est corpus meum*, quæ Veritas pridie quàm pateretur in ultimo testamento expressit. Non dissimili modo, ut Christus omnem interpretandi elogii sui licentiam & subterfugium amoveret, illud eo in statu & habitu proferre voluit, in quo plana sunt loquentium verba, nec glossatum interpretamentis obvia. Septem olim eructavit Christus in cruce verba bona, octavum proferre voluit, ut discipuli Thomæ doctrinam obsignaret. Doctoris lauream adeptus est Aquinas sub cruce, quæ ut ait Augustinus, cathedra est Magistri docentis. Fallere moriens homo non solet, Deus non potest. Ergo inimicos S. Thomæ falli, errare, & malè scribere necesse est.

Postquam Verbum Æternum loquutum est, nec Zoïlos timet Doctor noster, nec adversantium impetus. Elimatiora & castigatiora sunt quæ docuit scripsitque, quàm ut morosorum obeliscos, vel asteriscos extimescant. Hæc si advertisset Petrus à Valle-Clausa, spissum ca-

lumniarum senticetum in S Doctorem, quem objectum fatui amoris insulsissima fatuitate appellat, minimè struxisset. Non tentasset verbis ampullosis suis & obsoletis, affectatisque quibusdam vocum capediis, quas suis ructat diatribis, pondus addere maledicentissimis sannis suis, & quasi sparso pulvere tantum Solem infuscare. Heu quàm feliciùs, & christianè magis illud temporis in his næniis acervandis impensi, utilioribus & saluti vicinioribus dedisset. Sed per me licet, hominis ad Dei judicium jamdiu vocati ossa quiescant. Et certè miseranda potiùs est quorundam hominum sors, quibus audacia congenita est, ut errent; & furia, cùm damnantur errores.

Dices: Innumeri fuerunt, & adhuc sunt, qui Augustino & Aquinati maledixerunt; & etiamnum maledicunt. Ergo non tam universalis est, qualem asserimus, utriusque hujus sacri Doctoris approbatio.

Respondeo fatendo, apud nonnullos malos hujus utriusque Sancti doctrinam malè audire. Testatur enim S. Prosper in præfatione ad objectiones Gallorum, eodem Augustini mortis anno quibusdam obtrectatoribus visum esse, ut quæ in libris ejus damnabilia reperisse jactabant, brevium capitulorum indiculis publicarent, talique commento & detestationem ejus, quem impeterent, obtinerent; & ab his quæ infamassent, curam exterriti lectoris averterent. Quod & repetit Prosper ad Rufinum, ubi ait, adversarios Augustini occultis, sed non incognitis susurrationibus obloqui; & prout sibi noxias aliquorum aures, opportunasque repererint,

rint, ſcripta ejus, quibus error Pelagianorum impugnatur; infamare. Idem S. Thomæ contigiſſe notiſſimum eſt; ſicut enim par fuit Auguſtini, & Aquinatis cauſa, amor nimirum veritatis; ita par fuit conditio. Mortuo Auguſtino quædam muſcæ calumniarum ſpicula in Eccleſiæ Magiſtrum intorſerunt, eique erroris notam inuſſerunt, qui errorum caligine occæcati erant: ſed accurrerunt ſtatim ab initio intrepidi diſcipuli, qui graſſantem maledicentiæ luem ſcriptis ſuis veluti cauterii uſtione cohibuerunt, tanti Magiſtri doctrinam eo clariorem efficientes, quo obſcuriorem reddere malignitas & ignorantia ſategerant. Theologiæ Solem Doctorem Angelicum, ejuſque ſeſe affundentem orbi ſplendorem ab ortu ſuo coruſcantem ferre veſpertiliones & noctuæ non potuerunt. Extiterunt enim, & extant adhuc homines inimici, zizaniarum ſuperſeminatores, qui totis viribus, incredibili conatu, vehementique ſtudio laborarunt, & laborant, ut inveniant pilum in ovo, nodum in ſtupa, ſcopulos in plano, atomos in ſole, maculas in cœlo: ſed planè ſicut perverſo impetu, ita miſero irritoque ſucceſſu. Mirum eſt, ut quo magis Eccleſiæ Capita in extollendo utroque hoc ſacro Doctore certatim ſtudent, nonnulli ſolicitâ diligentiâ omnia quæ ab illis ſcripta ſunt, in examen ſeveriſſimum vocent moroſiſſimi ut faſtidiant, mordaciſſimi ut carpant. Mirum quomodo in tantam tam illuſtrium Doctorum authoritatem ſe tam tetricæ frontis armarit audacia, ut menſuras ſenſuum, pondera loquutionum, nervos quæſtionum, & ferè verborum, ac ſyllabarum inſidiosè

superbissimi scrutatores eventilarint, magnum lucrum reputantes, si Ecclesiæ Catholicæ luminibus in suo genere sine controversia maximis, nullique secundis nævorum maculas, aut errorum caliginem affingant.

Quàm deploranda invidorum hominum conditio, quæ privatorum commodorum præjudiciis occupata, & aliorum gloriâ dolens, conatur ut tantorum Doctorum gloriam, quam Ecclesia Christi promoveri votis omnibus concupiscit, elevet, minuat, & angustet! Proh cæcitatem livoris! hæc amplissima Apostolicæ Sedis, Conciliorum, Universitatumque elogia, quibus super omne quod dicitur doctum, attolluntur Augustinus & Aquinas, quibúsve ad tantorum virorum amorem & venerationem permoveri deberent, simultatem augent & cordis acerbitatem; illi planè diviti epuloni non dissimiles, quem ut observat Chrysologus, magis Lazari torquebat felicitas, quàm propria calamitas divexabat: *Plus*, inquit, *cœlo incenditur quàm gehenna; plus felicitas Lazari, quàm gehenna torquet incendium.*

O hominum studia inania! ô tempora! ô mores! Augustinum & Aquinatem ipsi infideles veritate coacti venerati sunt, utrumque formidarunt à fide extorres, & utrumque Catholici pessumdabunt, & infamatum ibunt? Nonne in pace amaritudo amarissima obvenit nobis, dum non à Paganis, sed à domesticis fidei; non ab extraneis, sed à filiis & falsis fratribus columnæ illæ geminæ, quæ portant orbem Christianum, arietantur. Si ad illam se redigerent hi osores præjudiciorum vacuitatem, quæ cordatos

tos decet, & magis Christianos, utique cernerent, non Augustinum vel Aquinatem, sed Ecclesiam exsibilandam, irridendamque hæreticis se præbere, quæ tot laudes effusissimè impendit & superimpendit, quas illi ad nihilum redigunt. Si enim nihil è tot encomiis eliciatur, quàm utrumque hunc Doctorem nulla hæresi formali, tametsi multiplici scatentem errore, materiali sordescere, quid speciale, vel singulare tot elogiorum apparatus effecit, quod de Scriptoribus infimis, sed orthodoxis, de calonibus, de lixis, & lanionibus dici non potuerit? Et sanè cùm Ecclesia, cùm Pontifices doctrinam SS. Augustini & Thomæ supergredi omnem laudem, ab omni errore, & erroris ipsius suspicione immunem inculcant, vel apud se sunt, seu advertunt quæ secum proloquuntur; vel quid dicant nesciunt, incogitanter loquuti. Si primum dicas: ergo Ecclesia, ergo Pontifices sunt magistri erroris, cùm nobis doctrinam fermentatam, & erroribus conspurcatam, tanquam immacalatam proponant. Si hac consequutione perterritus, secundum, seu Pontifices, Ecclesiæ Pastores & supremos arbitros oscitanter, incuriosè, incogitanter ea protulisse dicas, ut viris illis adulentur, vide quò te abripiat impietas; nam non solùm Ecclesiam asylum ignorantiæ esse effutis, sed eam etiam adulationis, & acceptionis personarum ream peragis. Tantæne molis est Sanctos Augustinum & Thomam infamari, ut honor Ecclesiæ exponatur ludibrio, & sannis inimicorum ejus? Ideóne Sanctorum istorum depretiatio cordi esse debet, ut nihil non pertentandum, faciendum, fingendum, invenien-

dum, efficiendum sit, ut ubique inhonorentur.

Sed quid moror, & in istis hæreo amaroribus abstergendis? Horum Doctorum æmulos per eum, quo Ecclesiam prosequuntur, amorem obsecro; quoniam Ecclesiæ approbantis suffragia impedire nequeunt, si id fieri quod vellent, non potest; velint id, quod possit. Pluribus supra, & fortè quàm par est, duriùs cum Alva rem egi; hæsi fateor, & multa feci ut hoc ne facerem; dumque in dubio fuit animus, paulò momento huc illuc impulsus est, impediveruntque me cogitationum curæ multiplices, animum meum diversim trahentes. Sed dum Doctorum tantorum memoriam nobis commissam, & nostræ mandatam fidei lacerari ægrè ferrem, verba illa à me extorta sunt, cui cæteroquin placuit semper agendi ratio temperata: sed adeóne me ignavum putabunt Lectores, adeóne porrò ingratum, aut inhumanum, aut ferum, ut neque me gratitudo, nec in viros illos divinos amor, neque è tot injuriis enatus pudor commoveat, atque commoneat Augustino & Aquinati ut servem fidem. Unum hoc sciant adversarii, Thomistas & Augustini discipulos, non præ ignavia, sed præ modestia, & sæpè contemptu, Magistrorum suorum hostes aspernari. Hoc interim dico illis, ne temerè faciant; ut quiescant moneo, & obtestor; desinant quæso maledicere, malè facta, maléque scripta ne noscant sua, noscat & orbis. Uno avulso, non deficiet alter defensor interritus, quid quidvis, ubivis & faciliùs passus fuerit, quàm in hac causa tacere. Ita caveant, illud sibi non prædictum dicant.

Sed

Sed tu, mi Theologe, tot in viros Sanctos conviciis ne moveare. An nescis Christum Dominum positum fuisse in ruinam, & in signum cui contradicetur? An ignoras viros sanctos, & eruditos assimilari insulis, quæ circumstrepentibus fluctibus tundi possunt, frangi non possunt; mage magisque frangunt fluctus venientes, quàm frangantur ab eis? Certò scias Augustino-Thomisticam doctrinam iis ipsis, quibus attentatur, splendidiorem evasuram. Ne mirare; doctrina illa, ut aiebat Bellarminus suprà laudatus, non privatorum opinio dici debet, sed fides Ecclesiæ: Ecclesia autem, ut alicubi scripsit Magnus Leo, non minuitur persequutionibus, sed augetur; & semper dominicus ager segete ditiore vestitur, dum grana, quæ singula cadunt, multiplicata nascuntur. Doctrina Augustino-Thomistica, ubi præsertim de gratia agitur, est saccus è Pauli epistolis eliquatus. Paulus autem, ut observat Gregorius *lib.* 31. *Moral. cap.* 15. nullis persequutionis quàmlibet obfirmatæ objectaculis potuit à veritatis prædicatione removeri; & dum extractus à civitate reputatus est mortuus, ut legitur Actorum 14. alio die intra urbem illæsus prædicator invenitur. *O quàm fortis huic viro inest infirmitas!* inquit, *ô quàm victrix pœna! ô quàm dominatrix patientia! ad arguendum repulsione provocatur; ad prædicandam salutem plagis erigitur; ad propellendam laboris lassitudinem pœnâ refovetur. Quæ ergo hunc adversitas superet, quem pœna fovet?* Idem de Paulo observat Chrysostomus *hom.* 4. *de laud. Pauli*, ubi ait, omnes gentes & potestates undi-

que invidiæ igne succensas in Apostolum insurrexisse; qui tamen non modò obrutus non est, sed omnes etiam in partes transtulit veritatem. Cujus rationem affert proposito nostro peropportunam. *Talis est conditio erroris, ut nullo etiam sibi obsistente consenescat ac defluat; talis autem est è diverso veritatis status, qui etiam multis impugnantibus suscitatur, & crescit.*

Quintum Elogium.

In Augustino & Aquinate sex Catholici Doctoris dotes eminent, amor Ecclesiæ, zelus fidei, orationis frequentia, humilitatis studium, sanctitas morum, dogmatum castimonia ab omni corruptela & laxitate aliena.

In Ecclesiam amor, & fidei zelus.

AMor Ecclesiæ Doctoris Catholici tessera est: Ecclesiæ, inquam, quæ ut ait Augustinus, tabernaculum est, ad quod currendum est, dum diversæ hæreses, diversa schismata personant; & linguæ multæ contradicunt veritati doctrinæ. *Hanc autem Ecclesiam*, addit idem Pater epist. 50. *quæ non litigiosis opinionibus fingitur, sed divinis attestationibus comprobatur,* propter

propter quemlibet hominem relinquere debemus. Amore autem Ecclesiæ flagrasse Augustinum, flagrasse & Aquinatem, solus ambigat qui labores & opera eorum ignorat. Nonne ex amore Ecclesiæ profecta sunt operá illa eximia, & tot lucubrationibus elaborata, quibus Gentiles, Judæos, Hæreticos, Atheos exarmarunt, demonstraruntque neque in confusione Paganorum, neque in purgamentis hæreticorum, neque in languore schismaticorum, neque in cæcitate Judæorum quærendam esse Religionem, ut *libro de vera Religione, cap.16.* prosequitur Augustinus; sed apud eos solos, qui Christiani, Catholici, vel Orthodoxi nominantur, id est integritatis custodes, & recta sectantes? *Hæc enim Ecclesia Catholica per totum orbem valdè, latéque diffusa manibus errantibus utitur ad profectus suos, & ad eorum correctionem, cùm vigilare voluerint. Vtitur enim Gentibus ad materiam operationis suæ, hæreticis ad probationem doctrinæ suæ, schismaticis ad documentum stabilitatis suæ, Iudæis ad comparationem pulchritudinis suæ.*

Sciunt hunc Augustini in Ecclesiam amorem Manichæi, Donatistæ, Pelagiani, cæterique, quorum ille blasphemias multis & magnis voluminum suorum molibus velut quibusdam fulminibus evertit. Splendent sanè omnes scriptoris eximii dotes in operibus Augustini; erat enim in omni literarum genere peritus, ingenio igneo, facili, copioso, facundo, suaui, & (quæ sermonis maxima est virtus) aperto, ut discernere nequeas utrum ornatior loquendo, an facilior explicando, an subtilior penetrando, an su-

blimior discurrendo, an potentior in persuadendo quisquam fuerit; unde à Leone IX. epist.1. ad Michaëlem Constantinopolit. Patriarcham, *Noster Chrysostomus appellatur.* Sed sicut affusum omnibus liquoribus oleum omnes vincit, omnibus supernatat; sic amor Ecclesiæ ita in operibus Augustini enitet, ut cætera quæque ornamenta exsuperet. Tantùm enim Ecclesiæ detulit, ut Evangelio non credendum contendat, nisi Ecclesiæ commoneret authoritas; asseratque vel ipso Ecclesiæ Catholicæ nomine hæreticos omnes confusos iri. Idem pro Ecclesiæ authoritate ardor Aquinatem incessit, cùm ipsam Ecclesiæ consuetudinem in omnibus æmulandam, & Doctorum quorumcunque authoritati anteponandam disertissimè doceat. Unde sicut vitæ origo & finis est à corde, quod omnium primùm incipit, & ultimum desinit vivere: ita S.Thomæ scribenti Ecclesiæ amor & fides cordis instar fuit; pro ea enim defendenda studiis operam dedit, pro ea item defendenda ad Concilium Lugdunense pergens mortuus est.

Ex amore Ecclesiæ ardens fidei retinendæ, propagandæque zelus enascebatur, quo succensi Augustinus, & Aquinas Philosophiam, & externas facultates in obsequium fidei, & Ecclesiæ gloriam captivarunt. De Augustino id observavit ipsemet S.Thomas 1.p.q.84.art.5. *Augustinus*, inquit, *qui doctrinis Platonicorum imbutus fuerat, si qua invenit fidei accommoda in eorum dictis, assumpsit; quæ verò invenit fidei nostræ adversa, in melius commutauit.* In quo etiam genere disputandi excelluit S.Thomas, unde

unde Philosophorum Apostolus dictus est, quia Philosophos ab antiquis Patribus tanquam hæreticorum Patriarchas odio habitos fidei servire coëgit, & Philosophiam, inanemque fallaciam, à qua ne fideles deciperentur, Apostolus admonebat; & Dialecticam artificem struendi, & destruendi, versipellem in sententiis, coactam in conjecturis, duram in argumentis, operariam contentionum, tanquam ancillam vocavit ad arcem, ut Theologiæ ministraret.

Scio quidem nonnullos inde carpendi S.Thomæ ansam nancisci, quòd argumentis è ratione petitis plus justo addictus esse, & Philosophis plus nimio indulgere videatur; quia, addunt, si credo quod traditum est, quid opus est operosâ disputatione? Si non credo, nullis humanis rationibus persuadebor. Verùm hanc calumniam dum de locis Theologicis agebamus, occupavimus. Ubi sicut eos, qui uni rationi fidunt Theologos, quíve sive disputent, sive scribant, Scripturam sacram, Patrumque monumenta neglegisse quidem videntur, irridendos, contemnendosque diximus; quoniam veræ Theologiæ solidam effigiem nullam tenent, umbris utuntur, & sese in sophistica arte diu torquentes non sacram doctrinam, sed fumum persequuntur; ita illorum non minùs morositatem reprehendimus, qui ad argumenta è ratione petita aures occludunt, cupiuntque discipulos suos ab omni disputandi ratione sevocare. Imprudentissimè illi quidem. Rationem quippe repellere homines nec debent, nec verè possunt, nisi rationales esse desierint. Jacebit profectò Theologia, evaderque sancta rusticitas, quæ ut

Hiero

Hieronymus scripsit, quantum prodest vitæ merito, tantum simplicitate nocet, si adversariis non resistat: quomodo autem resistet, nisi rerum & divinarum, & humanarum ordinem, ac connexionem ratione teneat, veritatum principia, causas, effecta, antecedentia, consequentia animo perlustret?

Nihil ergo D. Thomæ consiliis justius, nihil utilius, qui turpissimum quidem esse Theologo rebatur sine verbo Dei, sive scripto, sive Patrum traditione transmisso quidquam statuere; rationis tamen subsidia, & veluti auxiliares copias non despexit, sed fidei subjecit: & sicut gratia non tollit naturam, sed perficit; nec natura gratiam repellit, sed suscipit: ita post Augustinum D. Thomas omnes scientias advocavit, eas ut sententias deligeret, quæ essent ad fidei mysteria exponenda, propugnandaque aptiores. Vnde in utriusque Doctoris operibus tanta micant acumina, tanta ingenii amplissimi specimina, tantus rationum splendor & varietas, ut optima quæque, splendidissimaque ingenia, quàmlibet acie mentis, & veri perspicientiâ polleant, semper puras, semper novas in illis lectitandis delicias experiri se verissimè fateantur.

Nec obest argumentum superiùs objectum, non egere nimirum fidelem operosâ disputatione, infidelem verò nullis humanis rationibus suaderi posse. Non obest, inquam, quia ut elegantissimè alicubi scripsit Theologorum sui sæculi fine controversia politissimus Melchior Canus, si non credo, ratione adducor; si credo, confirmor; si repugno, confundor; ratione, inquam, non dominâ, sed administrâ; syllogismo

non

non præsidente, sed subserviente. Non sunt argumenta theologica âb Augustino & Aquinate inventa arma Saülis, quæ pugilem Christi magis gravent, quàm juvent; sunt potiùs gladius Goliath, quem cùm ipsi è manibus extorseris, suo illum gladio jugulas. Nunquid Christus in Evangelio, nunquid Apostoli in epistolis suis multa è naturali ratione assumpserunt, & discursu intulerunt? Ergo hunc differendi modum à Christo Domino profectum, ab Apostolis usurpatum, à sacris Doctoribus confirmatum solus respuat homo post hominum memoriam minùs homo Lutherus, qui rationem naturalem Christiano, Theologoque noxiam pronuntiavit, conscius errores suos absurdissimos citò deprehensum iri, si ratione librentur. Hinc in principio hujus, si superis placet, Reformationis, in Germania primùm, deinde in Gallia regnante Calvino furores & lanii, qui novum Testamentum memoriæ mandarant, magni & præclari Theologi habebantur; ipsæque mulierculæ, quibus docendi munere Apostolus tam disertè interdixit, quoniam nonnullas Paulinarum epistolarum lacinias memoriter recitabant, doctiores quosvis ad disputandum provocabant. Sed nihil mirum, si secta quæ omnium hæreticorum fæces in unam fecit carinam confluere, quibus sectatores pasceret suos, bellum etiam rationi naturali indixerit, quam tantoperè impietati suæ noverat adversari: inducturus enim Epicuri voluptates, & Mahumetis licentias effrænes Lutheranismus, debuit sicut illi, disciplinas & rationum momenta despicere, quæ benè intelligebat perversitati suæ esse contraria. Hoc illis

illis defuisset iniquitatis complementum, si post ejuratam fidem non fuissent etiam à ratione & humanitate alieni: sed jam progredi ulterius nequit impietas, nisi aliquid quæramus post omnia.

Denique etsi S. Thomas philosophicis rationibus usus sit, modum tamen servavit & ordinem: Philosophiæ spatia pro ea, quâ pollebat, ingenii vi, brevissimo tempore decurrit, totum deinde tempus divinis studiis impertiens, quibus nos Christi religio consecravit. Philosophos primoribus, ut aiunt, labris, degustavit, ut Ecclesiasticos postea libros diu, noctuque versaret. Philosophis non fruebatur, sed utebatur in augmentum fidei, & veritatis ornamentum, illud præ oculis habens à Clemente Alexandrino præclarissimè dictum: *Perspicuitas confert ad tradendam veritatem, & Dialectica ne prosternamur ab hæresibus. Et est quidem per se perfecta Servatoris doctrina, & nullius indiga, cùm sit Dei virtus, & sapientia: accedens autem Philosophia non veritatem facit potentiorem, sed debilem adversùs eam efficit sophisticam argumentationem: & propulsans dolosas adversùs veritatem insidias, vineæ est sepes & vallum. Et quæ est quidem ex fide veritas, tanquam panis necessaria est ad vivendum: quæ autem præcedit disciplina, est obsonio similis & bellariis. Desinente cœna, suavis est placentula.*

Orationis frequentia, & humilitatis studium in utroque Doctore splendentia.

Veridicè Magnus Gregorius *lib. 1. Moral. capite 32.* dixit: *Nulla est scientia, si utilitatem pietatis non habet; valde inutilis est pietas, si scientiæ discretione caret.* Porrò ut scientia pietate condiatur, oratione opus est, quâ & divina gustamus, & quæ sursum sunt, sapimus, & æternis inhiamus, & gratiam cordis duritiem emollientem impetramus. Sine orationis praxi languet, tepescit, & tandem desinit charitas; scientia autem sine charitate vana est, obscura est, nec ædificat, sed inflat. Hinc Sancti diuturno silentio, instantibus supplicationibus, crebris gemitibus à Deo sapientiam postulant, qui dat omnibus affluenter; & ut Magnus Gregorius *lib. 1. in 1. cap. Reg.* ait: *Mens quæ ferventibus desideriis interna desiderat, dum terrena lætitiæ blandimentum respicit, instantibus gemitibus infundi sibi supernæ lucis amœnitatem expetit.* Hanc divinam lucem Catholici potissimùm Doctores continentibus precibus flagitant, ut sit lucerna pedibus eorum verbum Dei, ut in lumine vultus Dei ambulent, ut cum Christo dicere queant: *Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me.*

Hac veritate pleni Augustinus & Aquinas orationi instabant, sine intermissione orabant, & continuæ meditationis intentione ad æterna suspirabant. Quia nimirum illud experientiâ

noverat Augustinus, quod *epist.* 112. scriptum reliquit: *Qui didicerunt à Christo esse mites & humiles, plus cogitando & orando proficiunt.* De sancto etiam Thoma scriptum est: *Nunquam se scriptioni, aut lectioni dedit, nisi post orationem.*

Sed quia oratio sine humilitate nihil efficit, solaque humiliantis se deprecatio nubes penetrat, ideò tantâ doctrinæ sacræ abundantiâ repleti sunt Augustinus & Thomas, quia humilitate præcelluerunt. Germanus cœlestis doctrinæ character humilitas est, quia ut *in* 1. *lib. Reg.* Magnus Gregorius observat: *Spiritus sanctus quo majori luce virtutum electorum corda irradiat, eo & abundantiore dono humilitatis ditat. Lumen intelligentiæ humilitas aperit* (addit lib. 25. Moral. cap. 11.) *superbia abscondit, nam secretum quoddam pietas est, & tanto minùs ad illud animus pervenit, quanto magis intumescit; quia eo ipso foras repellitur, quo insaniùs inflatur. Humilitas* (inquit Chrysost. hom. 39. in cap. 11. Matth.) *virtus est, & sublimioris Philosophiæ mater, & origo. Propterea Christus Dominus, dum nobis divina traderet instituta, ab humilitate initium fecit. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.*

Quàm profunda autem, quàm rara fuerit Augustini, & Aquinatis humilitas, nemo nescit. Illud autem admirationem rapit, viros illos tot dotibus ornatos, tantâ ingenii vi, tantâ doctrinæ copiâ instructos, tam altas humilitatis radices egisse, ut inferiùs descendere non possit. Quid illa judicii humilitate modestius, quâ Doctorum aquila Augustinus sensibus ita diffidebat

bat suis, ut propriis opinionibus nolle alios unâ suâ authoritate permotos adhibere fidem sæpè sit contestatus: *Vos qui me multùm diligitis, si talem me asseritis adversùs eos, quorum malitiâ, vel imperitiâ, vel negligentiâ reprehendor, ut me nusquam scriptorum meorum errasse dicatis, frustrà laboratis, non bonam causam suscepistis, facilè in ea, me ipso judice, superamini.* Sententias suas ita corrigebat, ut libros retractationum ediderit; regimen suum, ad quod vi raptus fuerat, ita verebatur, ut in multis liquidam veritatem non cernens, solicitudinem suam Paulino suo his verbis explicarit epist. 250. *Quis vindicandi modus non solùm pro quantitate, vel qualitate culparum, verùm etiam pro quibusdam viribus animorum? quàm profundum, & latebrosum est? Ego in his quotidie peccare me fateor, & ignorare quando, quóve modo custodiam id, quod scriptum est: Peccantes coram omnibus argue, ut cæteri timorem habeant. Quis in his omnibus timor, mi Pauline, sancte homo Dei; quis tremor, quæ tenebræ? Nonne putamus de his esse dictum: Timor, & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebræ.*

Judicii modestiæ & demissioni adjiciebat humilitatem cordis, quâ an possit esse major, ægrè definiri potest. Amorem abjectionis & contemptus sui significantiùs testari non potuit, quàm dum delicta juventutis suæ, ignorantias, infirmitatesque suas publicâ confessione sæculis omnibus exposuit, & quidem libro elegantissimo, ut ad peccata sua frequentiùs legenda sermonis leporibus lectorum animos inescaret. Illud nimirum sanctissimo viro inerat alta mente

repositum, quod *lib. de sanct. virginit. cap. 3.* sciiptum ipsemet reliquit: *Sicut Demosthenes interrogatus, quid primùm observari deberet in præceptis eloquentiæ, quidve secundò, quid tertiò, semper respondit, pronuntiationem: sic si interroges, & quoties interrogares de præceptis christianæ religionis, nihil me aliud respondere, nisi humilitatem libet.*

Humilitas etiam Aquinatis non tam virtus, quàm prodigium virtutis fuit. Quid enim eo demissius, qui sepulto propriæ voluntatis arbitrio, totus è Superiorum nutu pendebat, qui quotidie à Deo postulare consueverat, ut regularis vitæ humilitatem posset ad mortem usque servare; qui ab Urbano IV. Romam vocatus adduci non potuit, ut honores acciperet, & Archiepiscopatum Neapolitanum deferente Clemente IV. recusavit; qui perfusus lacrymis Parisiensis Doctoris gradu initiatus est; qui Fratri converso dura sibi infirmo & ignoto nomine Superioris præcipienti obtemperavit; qui correctori mensæ accentum imperitè & intempestivè corrigenti obsequutus est, dignamque hanc Angelo vocem confratribus, cæcam nimis obedientiam improperantibus protulit: *Quid interest, an syllaba corripiatur, an producatur?* Obedientiæ autem, & humilitatis pretium est infinitum, quibus perficitur omnis Religio. Denique pergens ad Concilium Lugdunense, ubi erat cum D. Bonaventura ad Purpuram certissimè assumendus, mortem à Deo obtinuit, humilitatis statum, pro quo retinendo quotidie orabat, ne desereret, Christum imitatus qui ut ait Bernardus, ne perderet obedientiam & humilita

militatem, perdidit vitam. Nec illum extollebat rara illa ſapientiæ ſupellex, quâ inſtruebatur, quia eam è Crucifixi pedibus hauſerat: non eſt autem noxia capiti, quæ ſugitur è pedibus Salvatoris; nec ſcit eſſe ſuperba, cujus objectum eſt Deus humiliatus.

Hanc tantorum Doctorum ſtumilitatem in multis hujus ſæculi ſciolis & ſemidoctis deſideramus, qui alios nec ſine pertinacia & ſupercilio arguunt, nec ipſi ſine iracundia refelli poſſunt; in quorum verbis, ſcriptiſque proditur, ut alicubi Gregorius Magnus annotavit, quod cùm doceant, quaſi in quodam ſibi videntur ſublimitatis culmine reſidere, eoſque quos docent, ut longè infrà ſe poſitos, velut in imo reſpiciunt. Qui ſemper increpare appetunt, & plerumque increpando mentiuntur, ut ſibi fingant hoſtes quos feriant. Quàm alienus ab hoc typo Aquinas Doctorum omnium modeſtiſſimus, & Auguſtino ſimillimus. Ad tantam utriuſque Doctoris ingenerandam, fovendamque humilitatem non parum conferebat divinæ gratiæ, & victricis auxilii ad ſingulos actus neceſſarii confeſſio, & convictio; quomodo enim poteſt exaltari cor illius; quomodo altum ſapere quit, qui omnia opera ſua veretur, num à gratia proficiſcantur? qui nullum poſſe ſe bonum ſine gratuiti adjutorii ope elicere certiſſimè credit? qui tentationem nullam Deo non adjuvante vincere poſſe convincitur; qui perſeverantiæ donum nullis meritis obtineri, ſed purâ Dei miſericordiâ concedi, & animo cenſet, & corde ſentit?

Hæc mirare, Lector, & imitare. Quod ſi te

Sanctorum exempla non permovent, exemplo saltem Christi moveare; postquam enim exinanivit semetipsum Deus majestatis, quomodo apponet homo se ultrà magnificare super terram? *Hæc medicina hominum*, inquit August. lib. de agon. Christ. cap. 11. *tanta est, quanta non potest cogitari; nam quæ superbia sanari potest, si humilitate Filii Dei non sanatur*. Sed huic potissimùm virtuti operam dare Theologus debet, quia divinarum veritatum notitiam salutarem sicut abscondit Pater sapientibus & prudentibus, ita revelat parvulis; nec requiescit spiritus Sapientiæ, nisi super humiles, & trementes sermones Dei. Præclarè & piè de more Magnus Gregorius lib. 23. Moral. cap. 10. *Obstaculum veritatis est tumor mentis; quia dum inflat, obnubilat; quia quando scientiam videntur adipisci, quasi de quodam rerum cortice, non de secreta dulcedinis medulla pascuntur, micantibusque ingeniis sæpè exteriora tantummodò attingunt, sed interni gustus saporem ignorant, videlicet foris acuti, intus cæci sunt: neque id de Deo sentiunt, quod dulce interiùs sapiat, sed quod excussum exteriùs sonet; qui etsi secreta quædam intelligendo percipiunt, eorum dulcedinem experiri non possunt; & si noverunt quomodo sunt, ignorant quomodo sapiunt.*

Sanctitas morum Augustini, & Aquinatis.

Sæpe sæpius monuimus, scientiæ morum sanctimoniam non mediocriter opitulari; tum quia passio

passionum moderatio, & purgatorum affectuum temperies nebulas removet & tenebras, quibus solet animus ex concupiscentiæ motibus infuscari. Vnde pulchrè dixit Joan. Major in prologo lib. 4. Sentent. *Bonos esse sibi ipsis, & aliis perpendiculum vivendi & docendi.* Cui succinit illud Altissiodorensis effatum: *Melior omni arte certior.* Tum quia vitæ sanctimonia gratiam advocat ad cognoscendas veritates summoperè necessariam. Nam ut ait Augustinus epist. 32. *Quædam acutissima, & excellentissima ingenia tantò in majores errores ierunt, quantò præsidentiùs suis viribus cucurrerunt, nec simpliciter, ac veraciter Deum, ut viam sibi ostenderet, petiverunt.* Nec potest dici, hanc gratiam ad veritates duntaxat supernaturales, non humanas & naturales esse necessariam. Non, inquam, id potest dici, quia ut idem Augustinus epist. 155. observat: *Necesse est, ut aliter, quàm oportet, humana æstimet, qui divina contemnit; nec hominem rectè diligere novit quisquis eum non diligit, qui hominem fecit.* Divina autem rectè æstimare & diligere nemo sine gratia potest. Vnde contingit, multos corruptâ semel conscientiâ, scientiâ deinde æquissimo Dei judicio orbari. *Vult hypocrita*, inquit Magnus Gregor. lib. 15. Moral. cap. 9. *scire eloquia divina, nec tamen facere: vult doctè loqui, nec vivere. Pro eo quod non agit quæ novit, etiam hoc quod novit, amittit; ut quia scientiæ suæ puram operationem non sociat, contemptâ puritate boni operis, & scientiam perdat.* Et *lib.* 11. *cap.* 9. ponderans illud Davidicum, *& ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque*, sic habet: *Perpendit namque,*

quod

quod omnipotens Deus veritatis verbum facientibus tribuit, & non facientibus tollit. Qui ergo de ore suo non auferri petiit, quid aliud quàm gratiam bonæ operationis quæsivit? Ac si apertè diceret, à bono opere errare non me sinas, ne dum amitto ordinem benè vivendi, rectitudinem perdam loquendi. Et plerumque Doctor qui docere audet quod negligit agere, cùm desierit benè loqui quæ operari contempsit, docere subjectos incipit prava quæ agit, ut justo Omnipotentis judicio in bona causa nec linguam habeat, qui habere bonam vitam recusat; quatenus cùm mens ejus terrenarum rerum amore incenditur, de terrenis rebus semper loquatur.

Quodnam verò est, vel esse potest flumen ingenii, quæ tanta dicendi vis, tantaque copia, quæ ab Augustino semel ad Deum converso sanctissimè gesta non dicam exornare, sed enarrare facilè possit? Quis exprimat lamenta pœnitentiæ, contemptum mundi præ dulcedine Dei, divini amoris æstus, vitæ communis studium, & omnium virtutum praxim, quæ in isto filio lacrymarum claruere? Nemo nescit, qui vitam ejus à Possidio adornatam, vel S. Doctoris confessiones legerit, cor viri sancti vulnerasse charitatem Christi, & gestasse verba ejus Augustinum in visceribus, quasi sagittas acutas, quibus suavissimè transfixus inhiabat ore cordis in superna fluenta fontis vitæ, vilescebatque mundus iste cum delectationibus suis. Nemo nescit, quo fervore familiam Canonicorum instituerit, quibuscum victu communi, eodemque cultu utens, cœpit vivere secundùm regulam sub Sanctis Apostolis constitutam. Nemo nescit, quomodo Augustino vi facto Episcopo nihil humilius fuit, nihil

nihil continentius; nam & lectum, vestitumque moderatum, vulgarem mensam sacra semper lectione, vel disputatione condîtam, & à peste detractionis purgatam adhibebat; & bona sua ita effusè in pauperes erogabat, ut cùm non alia suppeterent, sacra ad miserorum sublevandam inopiam vasa frangeret, & dispensaret; & à mulierum contubernio, familiaritateque abhorruit, & nullum divini verbi prædicandi finem fecit. Denique sanctitas Augustini gratiæ divinæ operæpretium est. Et sanè congruebat, ut ejus vita esset gratiæ miraculum cujus doctrina fuit gratiæ firmamentum. Sanctitatem morum illius omnipotenti virtute gratia formarat, ut propriis experimentis victricem delectationem percipiens, in se cerneret quid in aliis possit. Illum expedivit, purum fecit, terrenisque cupidinibus veritatis lucem repellentibus liberavit, ut peccatorum vinculis exsolutus, uni Deo serviens, unum in animo Deum habens, in gratiæ tutelam manus armaret, cujus se beneficiis ita obstrictum, & penè obrutum sentiebat, ut illud sentire onus nec posset, nec deberet.

Sanctitatem porrò, pietatem, animi, corporisque illibatum Angelici Doctôris candorem, virtutum omnium certatim micantium beatissimam copiam oculis tuis, Lector optime, non subjiciam, ne historiam texam. Eminentes ejus virtutes innumeri scriptores laudibus, tametsi inferioribus extulerunt. Illud unum ponderabo, unde cordis ejus munditics & castimonia evidentissimè constabit. Summè quidem commendatur Angelica S.Thomæ doctrina à Christi testimonio scripta ejus consecrante: sed non minùs, ut mihi quidem videtur, cordis simplicitas,

& mentis innocentia Aquinatis ex ejus responsione dignoscitur. Petiit Christus quam pro tot vigiliis, & studiis, pro tot laboribus exantlatis optaret sibi rependi mercedem: *Non aliam*, inquit purissimus Aquinas, *nisi teipsum.* Quid causæ est, ô Thoma, cur omnem creatam mercedem refugias? Nonne fastidiosus es, aut delicatus nimis? Mercedem postulat Princeps Apostolorum, & post relicta omnia, id est retia, & ut Gregorius ait, *penè nihil*, sciscitatur: *Quid ergo erit nobis?* Mercedem etiam vir secundùm cor Dei Propheta Regius deposcebat, & inclinasse cor suum ad faciendas justificationes Dei in æternum propter retributionem affirmabat. Cur ergo tu mercedem respuis, qui & longè plura quàm Petrus reliquisti, nec Davide minus ad faciendas justificationes Dei cor tuum inclinasti? O Aquinatis verè cor nobile, quod nulla deorsum humana traxit affectio! Datur quidem illi optio præmii, sed quid eligeret, nisi Deum, qui noverat pretium Dei, noverat & bonorum operum dignitatem? Dilanientur, inquiebat, quantùm voluerint homines variarum diversitate cupiditatum: eligant alii divitias, alii gloriam, alii voluptates, & partes sibi faciant de rebus humanis; ego autem cum Propheta canam: *Pars mea Deus*, non ad tempus pars mea, sed *pars mea Deus in æternum*. Aurum etsi semper habeo, quid habeo? Deum si semper habeam, summum bonum possidebo. Postquam seipsum mihi Deus promisit mercedem futuram magnam nimis, quid aliud sperare mihi, quid postulare licet, aut decet? Cor castum à Deo accepi, acceptum servabo. Teipsum quæro, mi Jesu, gratis te amo Deus cordis mei, nec

abs

abs te præter te aliud præmium postulo; quia ut Augustinus *in Psal.71.* scripsit: *Qui aliud præmium petit à Deo, & propterea vult servire Deo, carius facit quod vult accipere, quàm ipsum à quo vult accipere. Nullum præmium Dei, nullum præter ipsum. Præmium Dei ipse Deus est: hoc amat, hoc diligit; si aliud dilexerit, non erit castus amor.*

Doctrinæ, & dogmatum castimonia ab omni corruptela & laxitate aliena gemini Doctoris tessera.

Eloquia Domini eloquia casta, & lex Domini immaculata. Nihil comparandæ sacræ doctrinæ profana voluptate, & vitæ mollitie magis adversum. Unde illud ortum adagium: *Venus furatur intellectum.* Certè si Scripturis, uti tenemur, fidem adhibemus, non habitat sapientia in terra suaviter viventium, & soli mundo corde Deum videbunt. Hinc observant Patres, hæreticos omnes luxuriæ deditos esse & gulæ; virginitatem nemo apud eos amore Christi custodit, vexillum crucis, & prædicationis austeritatem, quibus idololatria destructa est, veneris & gutturis luxuria subvertere nituntur. *Nulla hæresis, nisi propter gulam, veneremque construitur*, inquit Hieronymus *in cap. 3. Ierem.* & *in cap. 16. Ezechiel.* dixit: *Nam asserunt nihil nocere luxuriam, & cibis omnibus indifferenter utendum, qui ad hoc facti sunt, ut sumantur.*

Id verum probant hujus temporis hæretici Lutherani & Calvinistæ, qui & cœlibatui bellũ

indixerunt, & abstinentias, & jejunia perpetua traditione servata è medio sustulerunt: unde nihil mirum in tot eos errores abiisse, & tam miserè evanuisse in cogitationibus suis, qui obscurato libidinibus & mundanis delitiis insipiente eorum corde, mercedem quam oportuit, erroribus suis in semetipsis recipere debuerunt. Quàm deformata, quàm turpis hæc reformatio, quæ uni concupiscentiæ astructa est! quàmve uni licentiæ immoliti sunt Epicurei Patriarchæ! Et sanè transfundi solent in natos vitia parentum: quî ergo puritatem spiraret secta illa, quî non laxaret vitiis habenas, quæ non tam ab hominibus, quàm porcis vel equis emissariis Luthero & Calvino profecta est, illo sacræ Deo virginis constupratore, isto ob præposteræ & infandæ Sodomæ libidinis scelus probroso stigmate inusto. Doleo viros ingenuos, & ad honestatem comparatos Calvinistas populares & Nostrates, quin & nonnullos secundùm carnem mihi cognatos, è tam putidis capitibus ortum ducere. Doleo Christianos Crucifixi discipulos & cultores, inimicos crucis Christi duces sequi, quorum Deus venter fuit, & finis interitus, & gloria in confusione ipsorum. Doleo filios Sanctorum extra tutissimum Catholicæ fidei portum diversis hæresibus quati, & sese intra fidissimam stationem placidæ, ac bonæ matris nolle reduci, atque amaros illos, putidos illos, turbulentosque errorum cumulos nolle removere, ut possint deinceps vivæ & salientis aquæ fluenta potare. Dediscite non Christiani, sed apostatæ, dediscite tandem benè, quod didicistis tam perversè. Scite quod scitum est cunctis, quàm graviter, quàm severè,

quàm

quàm vehementer in illos invehatur Beatus Apoſtolus, qui damnanda levitate nimium citò ab eo, qui eos vocaverat in gratiam Chriſti, tranſlati fuerunt. An neſcitis quàm vos ſeriò cōmoneat, & veſtram apoſtaſiam divino lumine prænoſcens atteſtetur, futurum aliquando tempus (& nunc eſt) cùm ſanam doctrinam non ſuſtinentes ad ſua deſideria coacervabunt ſibi magiſtros prurientes auribus, Chriſto Domino non ſervientes, ſed ſuo ventri, ſemper diſcentes, & ad ſcientiam veritatis nunquam pervenientes; qui bonam conſcientiam repellentes, circa fidem naufragaverunt, & ut alicubi ait Vincentius Lirinenſis, *errores circumferunt venalitios?* Quo vocabulo alludit ad circumforaneos illos mercatores, qui quaquaverſum merces ſuas venditum eunt; quorum hæretici falſorum dogmatum, ſpurcitiarum præſertim nundinatores, perſimiles ſunt, qui urbes, pagos, vicos, montana, & plana penetrantes, adulterinam doctrinam ſuam vendendam exponunt.

Ah Deus! quàm à talibus ſpurcitiis abhorret cœleſtis Auguſtini, Aquinatiſque doctrina! Prorſus immaculata eſt Auguſtini doctrina, quæ non ſolùm illicita, & æternæ legi contraria reprobat, ſed etiam officia per ſe licita unius creatæ voluptatis amore ſuſcepta cōdemnat. Nonne propterea *lib. de nuptiis, & concupiſc. cap.* 4 ſcribit: *Malè utitur qui beſtialiter utitur, ut ſit ejus intentio in voluptate libidinis, non in voluntate propaginis.* Hac enim de cauſa *lib.* 4. *contra Jul. cap.* 14. diſtinguit inter ſentiendi vivacitatem, utilitatem, neceſſitatem, libidinem. Vivacitas ſentiendi eſt quâ magis alius, alius minùs in ipſis corporalibus rebus pro earum modo atque

natura, quod verum eſt percipit, atque id à falſo, magis, minuſve diſcernit. Utilitas ſentiendi eſt per quam corpori, vitæque, quam gerimus, ad aliquid approbandum, vel improbandum, ſumendum, vel rejiciendum, appetendumve conſulimus. Neceſſitas ſentiendi eſt quando ſenſibus noſtris etiam quæ nolumus ingeruntur. Libido autem ſentiendi eſt, quæ nos ad ſentiendum ſive conſentientes mente, ſive repugnantes appetitu carnalis voluptatis impellit. *Hæc eſt contraria dilectionis ſapientiæ, hæc virtutis inimica. Hoc malo benè utuntur nuptiæ, cùm conjuges procreant liberos per illam, nihilque faciunt propter illam.* Quantum verò formidarit Auguſtinus irrepentes cibi voluptates, aliàs obſervavimus, & ex confeſſionibus ejus conſtat.

Angelicam etiam S. Thomæ doctrinæ puritatem agnoverunt Eccleſiæ Capita, à quibus pronuntiatum, cum ſine ullo prorſus errore ſcripſiſſe. Nec mirum, tam puram fuiſſe mentis Aquinatis aciem, citò enim animam caſtam, & virgineo nitore ſplendidam radii penetrant Divinitatis. Nam ut ait Gregor. Magnus in libr. 5. Reg. cap. 14. *Quando mens hominis carnali delectatione deprimitur, ejus ita viſus obtunditur, ut ſpiritualia bona cognoſcere non mereatur, ſed cùm in ſuis carnalibus infirmari incipit, paulatim in ſpiritualibus convaleſcit, ut ſuperna proficiendo videantur, infima obliviſcendo derelinquat.* Si mens, quæ carnalia paulatim domat, veritatis fulgore magis magiſque perfunditur, quis, & qualis, quæſo, erit mentis illius ſplendor, qui virginali corporis, animique munditie ſemper floruit? Talis porrò fuit Aquinas, qui poſt reportatam illam celebrem de muliere ad labefactandam

dam ejus caſtitatem armata victoriam, poſt repudiatas meretricis circumornatæ ut ſimilitudo templi illecebras, poſt ſuperatum igne ignem, ſeu inflammatam gehennali flamma puellam titione fugatam, ſingulari Dei dono libidinis deinde ſenſu omninò caruit. Si teſte Ambroſio, errat mentis oculus, ubi errat affectus, & ſæpe noxia deſpicere quàm pernicioſa ſint, non licet, quia judidium interpellat affectus, incredibilis ſine dubio fuit Aquinatis mentis intelligentia, cujus affectus caſtiſſimus, & rectiſſimus ſemper fuit. Inde tanta in explicãdis difficillimis perſpicuitas, quam nec brevitas obſcurat, nec varietas confundit. Inde quatuor inter ſe implacabiliter pugnantia, ut eruditè obſervat Sixtus Senenſis, indiſſolubili pacis fœdere conjunxit: cöpiam, brevitatem, facilitatem, & ſecuritatem, quas nulli unquam literarum Profeſſori vel ante, vel poſt contigit ſimul potuiſſe connectere.

Hanc perpetuam doctrinæ Auguſtini & Aquinatis puritatem comitatur horror laxitatis, & eorum nefandorum dogmatum damnatio, quæ in quibuſdam recentiorum Caſuiſtarum opuſculis non ſine Catholici nominis dedecore paſſim leguntur. Quæ ſanè doctrinæ flagitia, everſo vagæ probabilitatis principio, præoccupatâ proſcriptione ſacri iſti Doctores profligarunt. Vagam autem Modernorum opinandi licentiam & varia pro variis hominum moribus de moribus decreta reprobaſſe Auguſtinum, reprobaſſe & Aquinatem ex aliàs dictis, dum de probabilitate, notiſſimum eſt. Unde Recentiores benè conſcii vagam illam probabilitatem, unde omnia doctrinæ moralis flagitia fluxerunt, & majora, ni reprimatur, fluent, à Patribus, Auguſtino

præſertim & Aquinate, apertè damnari, & totius traditionis præſidiis deſeri, in Patrum locum Recentiorum turbam ſuffecerunt. Hinc crebrò apud Caſuiſtas non ex Patrum decretis, ſed ex recentium Theologorum legibus eſſe vivendum. Quia licèt quæ circa fidem emergunt difficultates, è Patribus, utpotè traditioni & doctrinæ Apoſtolicæ vicinioribus, diſſolvendæ ſint, in dirimendis tamen moralibus controverſiis potiorem Doctorum recentiorum rationem eſſe habendam. Hinc novi Ethici vix alios in ſcriptis ſuis laudant, quàm modernos, Patrumque non meminerunt, niſi fortè ad faſtum, vel ad ornatum libris, non firmamentum opinionibus ſuis conciliandum. Quaſi non minùs ei periculi inſit, qui à Patrum de fide ſenſibus recedit, quàm qui contra legem æternam tutiore opinione relictâ, probabilitatis obtentu peccat; vel non æquè periculosè erret homo in agendis, atque in credendis. Quaſi multa non poſſint circa myſteria citra noxam ignorari, ipſa verò juris naturalis ignorantia peccatum non ſit. Quaſi demùm Patres toti ad conformandos mores intenti, nihil de moribus immenſis in voluminibus ſcriptum reliquerint. Scilicet?

Scio hanc meam de probabilitate doctrinam à Patribus, & D. Thoma evidentiſſimè expreſſam, inculcatam, & rationum etiam momentis firmatam, quam in calce tomi tertii operosè expoſuimus, nonnullis diſplicuiſſe, quibus certè placere ſi vellem, ſervus Chriſti non eſſem. Illud porrò iniquum, id in me illos reprehendere, quod non ſolùm ſcholæ Thomiſticè primoribus Magiſtris probatum eſt, ſed etiam quod ab eximiis ſacræ Societatis JESU Theologis Bellarmi-

larmino, Comitolo, & novissimè Michaële Elizarda, nitentissimis verbis traditum est. Hem tibi, Lector, aurea Cardinalis Bellarmini verba opusculo ad Episcopum Theanensem nepotem suum: *Si quis velit*, inquit, *in tuto salutem suam collocare, is omninò debet certam veritatem inquirere, & non respicere quid multi hoc tempore dicant, aut faciant: & si rei certitudo non possit ad liquidum apparere, debet omninò tutiorem partem sequi, & nulla ratione, nullius imperio, nullâ utilitate temporali propositâ ad minùs tutam partem declinare. Agitur enim de summa rei, cùm de salute æterna tractatur; & facillimum est conscientiam erroneam exemplo aliorum inducere, & eo modo conscientiâ non remordente ad eum locum descendere, ubi vermis non moritur, & ignis non extinguitur.* Pauli porrò Comitoli mentem nemo ignoraverit, cui quæstionem 15. *lib. 5. resp. Moral.* legere placuerit, ubi de tutiore opinione sequenda sententiam, Ethicæ Christianæ caput, ad reliquas Christiani officii tractandas, dijudicandasque controversias pernecessarium meritò appellat. Additque oppositam sententiam esse fœdam prolapsionem, quâ à ratione recedimus, veritatem contemnimus exploratam, saltem ejus agnoscendæ vias obstruimus, æternæ legi contumeliam imponimus, sceleratos illos judices imitamur, qui contrariis testibus auditis, eorum testimonium sequi vellent, quod minùs verisimile appareret; eorum etiam imprudentiam sequimur, qui quod verisimilius malum est, eligunt, bono securo prætermisso.

Hanc doctrinam illustrat eruditus Theologus tum Pontificum responsis, probabiliora semper, & saluti viciniora complexis; tum præclaro

Joannis Majoris dicto: *Teneatur*, inquit, *pro doctrina, tanquam esset celte in silice sculpta, quod in via morum modus certior est tenendus.* Tum ex Conrado exponente genera, numerumque causarum, quamobrem unius potiùs, quàm alterius sententiam eligamus. Si nimirum Authores sanctiores ac castioris vitæ laude floruerint, quos rectiùs collineare, & minùs errare suprà, & alibi ostendimus, docuitque Philosophus 10. Ethic. cap. 5. *Virtus*, inquit, *ac vir probus est uniuscujusque rei mensura.* Si Author in rebus certis ingenio non indulserit, si in veritate attingenda studiosiùs elaborauerit, si à studio partium alienus, unius veritatis cognoscendæ cupidine ductus ad disputandum descenderit. Meliùs enim ille judicat, ut Philosophus tradit, qui tanquam non adversarius omnes utrinque rationes oppositas audit. Idem docet S. Thomas *lib. 12. Metaph. lect. 9.* ubi ait in opinionibus seligendis exuenda esse præjudicia: *In eligendis opinionibus, vel repudiandis* (verba sunt ejus) *non debet homo duci amore, vel odio introducentis opinionem, sed magis ex certitudine veritatis. Ideo oportet amare utrosque, scilicet eos, quorum opinionem sequimur, & eos, quorum opinionem repudiamus: utrique enim studuerunt ad inquirendam veritatem; & nos in hoc adjuverunt. Sed tamen oportet nos suaderi à certioribus, id est sequi opinionem eorum, qui certiùs ad veritatem pervenerunt.*

Pergit Comitolus, illam esse sententiam anteponendam, quam plures sectati sunt, nisi in paucioribus plura insint ingenii, pietatis, & doctrinæ lumina. Consiliorum namque maturitas, & digestio multitudini sæpè præponitur: *Neque enim honestas, aut justitia,* ut Pius II. ad Ludo-

vicum Galliarum Regem scripsit, *multitudine facilè suadetur, quæ variis affectibus agitata ad pejora frequenter inclinat.* Denique omissis aliis variis, quas recenset, causis, illi opinioni palmam esse contendit, quæ rationem consuetudini (sola universalis Ecclesiæ consuetudine excepta) præponit; quia consuetudo in aliqua orbis parte obstetricantibus quibusdam semidoctis Casuistis nata & educata, nisi se ratione & veritate defendat, abusus est, & vetustas erroris. Dixi sola Universalis, seu Romanæ Ecclesiæ consuetudine exceptâ, quia ut Augustinus *epist.* 118. docet: *Insanissima arrogantia est, existimare non rectè fieri, quod ab universa Ecclesia fit.*

Licèt autem ratio sit peculiari consuetudini præferenda, cavendum tamen est, ne ratio distorta fuerit, atque concupiscentiæ nebulis infuscata. Tunc autem perversa, corruptaque ratio jure meritò censetur, cùm sacris literis, œcumenicis Conciliis, Apostolicis traditionibus, Ecclesiæ Catholicæ consuetudini in omnibus æmulandæ, Romanorum Pontificum decretis, Sanctorum Patrum voci, Justorum praxi, Theologorum concordi conspirationi adversatur. Opus Patris Elizardi de recta morum doctrina hîc pro meritis laudare, ex eoque præclaras carpere gemmas non vacat, ne tractatum de gratia rebus moralibus impleam alibi differendis. Sed illud Deo benè favente, cùm fusiùs, tum opportuniùs laudabimus suo loco.

Sed quid multis moror? Non erubesco Evangelium, nec in hac parte quidpiam mihi timendum reor, postquam supremus Ecclesiæ Pastor mentem suam tam apertè in Congregatione generali, feria quinta, die 24. Septembris anni

1665.

1665. propalavit. Tenorem decreti hujusmodi operæpretium duxi huc adducere: tum quia illud nostræ sententiæ apologiam meritò dixeris; tum quia purissimū Ecclesiæ Romanæ de moribus sensum verbis significantissimis declarat: tum quia cùm de casibus conscientiæ in hac nostra Theologia, nisi raro non egerimus, quid in moralibus vitandum sit, compendiosè veluti in tabella perspicies in hoc decreto, quod si antidotum, & flagellum laxitatum dixeris, à veritate minimè aberrabis. Tum demùm, quia illud in tractatu de probabilitate, ne prolixior esset dissertatio, omiseramus.

„ Sanctissimus Dominus Noster audivit non „ sine magno animi sui mœrore, complures opi- „ niones Christianæ disciplinæ relaxativas, & „ animarum perniciem inferentes, partim anti- „ quatas iterum suscitari, partim noviter prodi- „ re; & summam illam luxuriantium ingenio- „ rum licentiam in dies magis excrescere; per „ quam in rebus ad conscientiam pertinentibus „ modus opinandi irrepsit alienus omninò ab „ evangelica simplicitate, Sanctorumque Pa- „ trum doctrina; & quem si pro recta regula „ fideles in praxi sequerentur, ingens eruptura „ est christianæ vitæ corruptela. Quare ne ullo „ unquam tempore viam salutis, quam suprema „ veritas Deus, cujus verba in æternum perma- „ nent, arctam esse definivit, in animarum perni- „ ciem dilatari, seu veriùs perverti contingeret; „ idem Sanctissimus Dominus noster, ut oves „ sibi creditas ab ejusmodi spatiosa, lataque, per „ quam itur ad perditionem, via pro pastorali „ solicitudine in rectam semitam evocaret, ea- „ rumdem opinionum examen pluribus in sacra

„ Theo

„ Theologia Magiſtris, & deinde Eminentiſſi-
„ mis, & Reverendiſſimis DD. Cardinalibus
„ contra hæreticam pravitatem generalibus In-
„ quiſitoribus ſeriò commiſit. Qui tantum ne-
„ gotium ſtrenuè aggreſſi, eique ſedulò incum-
„ bentes,& maturè diſcuſſis uſque ad hanc diem
„ infraſcriptis propoſitionibus, ſuper unaqua-
„ que ipſarum ſua ſuffragia Sanctitati ſuæ ſigil-
„ latim expoſuerunt.

„ 1. Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore
„ tenetur elicere actum fidei, ſpei, & charitatis,
„ ex vi præceptorum divinorum ad has virtutes
„ pertinentium.

„ 2. Vir Equeſtris ad duellum provocatus,
„ poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam
„ apud alios incurrat.

„ 3. Sententia aſſerens Bullam Cœnæ ſolùm
„ prohibere abſolutionem hæreſis, & aliorum
„ criminum, quando publica ſunt, & id non de-
„ rogare facultati Tridentini,in qua de occultis
„ criminibus ſermo eſt, anno 1629. 18. Julii in
„ Conſiſtorio ſacræ Congregationis Eminentiſ-
ſimorum Cardinalium viſa, & tolerata eſt.

„ 4. Prælati Regulares poſſunt in foro con-
„ ſcientiæ abſolvere quoſcumque ſæculares ab
„ hæreſi occulta,& ab excommunicatione prop-
„ tereà incurſa.

„ 5. Quamvis evidenter tibi conſtet, Petrum
„ eſſe hæreticum, non teneris denuntiare,ſi pro-
„ bare non poſſis.

„ 6. Confeſſarius, qui in ſacramentali Con-
„ feſſione tribuit pœnitenti chartam poſteà le-
„ gendam, in qua ad venerem incitat,non cen-
„ ſetur ſolicitaſſe in Confeſſione, ac proinde
„ non eſt denuntiandus.

„ 7. Mo

„ 7. Modus evadendi obligationem denun„ tiandæ solicitationis est, si solicitatus confi„ teatur cum solicitante; hic potest ipsum ab„ solvere absque onere denuntiandi.

„ 8. Duplicatum stipendium potest Sacerdos „ pro eadem Missa licitè accipere applicando pe„ tenti partem etiam specialissimam fructus ipsi„ met celebranti correspondentem; idque post „ decretum Urbani VIII.

„ 9. Post decretum Urbani potest Sacerdos, cui „ Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfa„ cere, collato illi minori stipendio, alia parte „ stipendii sibi retentâ.

„ 10. Non est contra justitiam pro pluribus „ sacrificiis idem stipendium accipere, & sacrifi„ cium unum offerre. Neque est contra fidelita„ tem, etiamsi promittam promissione etiam ju„ ramento firmata dandi stipendium, quod pro „ nullo alio offeram.

„ 11. Peccata in Confessione omissa, seu obli„ ta ob instans periculum vitæ, aut ob aliam „ causam, non tenemur in sequenti Confessione „ exprimere.

„ 12. Mendicantes possunt absolvere à casi„ bus Episcopo reservatis, non obtentâ ad id „ Episcoporum facultate.

„ 13. Satisfacit præcepto annuæ confessionis, „ qui confitetur Regulari Episcopo præsenta„ to, sed ab eo injustè reprobato.

„ 14. Qui facit Confessionem voluntariè „ nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

„ 15. Pœnitens propriâ authoritate substi„ tuere sibi alium potest, qui loco ipsius pœni„ tentiam adimpleat.

„ 16. Qui beneficium curatum habent, pos-

sunt

„ ſunt ſibi eligere Confeſſarium ſimplicem Sa-
„ cerdotem, non approbatum ab Ordinario.

„ 17. Eſt licitum Religioſo, vel Clerico calumniatorem gravia crimina de ſe, vel de ſua Religione ſpargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non ſuppetit, ut non ſuppetere videtur, ſi calumniator ſit paratus vel ipſi Religioſo, vel ejus Religioni publicè, & coram graviſſimis viris prædicta impingere, niſi occidatur.

„ 18. Licet interficere falſum accuſatorem, falſos teſtes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certò imminet ſententia, ſi aliâ viâ non poteſt innocens damnum evitare.

„ 19. Non peccat maritus occidens propriâ authoritate uxorem in adulterio deprehenſam.

„ 20. Reſtitutio à Pio V. impoſita beneficiatis non recitantibus; non debetur in conſcientia ante ſententiam declaratoriam Judicis, eo quòd ſit pœna.

„ 21. Habens capellaniam collativam, aut quodvis aliud beneficium, ſi ſtudio literarum vacet, ſatisfacit ſuæ obligationi, ſi per alium recitet.

„ 22. Non eſt contra juſtitiam Beneficia Eccleſiaſtica non conferre gratis, quia collator conferens illa Beneficia Eccleſiaſtica pecuniâ interveniente, non exigit illam pro collatione Beneficii, ſed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

„ 23. Frangens jejunium Eccleſiaſticum, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, niſi ex contemptu & inobedientia hoc faciat, putà quia non vult ſe ſubjicere præcepto.

„ 24.

„ 24. Mollities, fodomia, & beftialitas funt „ peccata ejufdem fpeciei infimæ, ideóque fufficit dicere in Confeffione, fe procuraffe pollutionem.

„ 25. Qui habuit copulam cum foluta, fatisfacit Confeffionis præcepto, dicens: Commifi cum foluta grave peccatum contra caftitatem, „ non explicando copulam.

„ 26. Quando litigantes habent pro fe opiniones æquè probabiles, poteft Judex pecuniam accipere pro ferenda fententia in favorem unius præ alio.

„ 27. Si Liber fit alicujus junioris & moderni, debet opinio cenferi probabilis, dum non conftat rejectam effe à Sede Apoftolica tanquam improbabilem.

„ 28. Populus non peccat, etiamfi ab ulla caufa non recipiat legem à Principe promulgatam.

„ Quibus peractis, dum fimilium propofitionum examini cura & ftudium impenditur, interea idem Sanctiffimus re maturè confideratâ ftatuit & decrevit prædictas propofitiones, & unamquamque ipfarum, ut minimùm tanquam fcandalofas effe damnandas, ficut eas damnat ac prohibet: itaut quicumque illas aut conjunctim, aut divifim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam difputativè publicè, aut privatim tractaverit, nifi forfan impugnando, ipfo facto incidat in excommunicationem; à qua non poffit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam dignitate fulgente, nifi à pro tempore exiftente Romano Pontifice abfolvi.

„ Infuper diftrictè in virtute fanctæ obedien

„ dientiæ, & interminatione divini judicii pro-
„ hibet omnibus Christi fidelibus cujuscumque
„ conditionis, dignitatis, ac status, etiam spe-
„ ciali & specialissima notâ dignis, ne prædictas
„ opiniones, necnon aliquam ipsarum ad pra-
„ xim deducant.

In alia deinde Congregatione generali habita 18. Martii 1666. coram eodem Sanctissimo, & Eminentissimis Cardinalibus in tota Republica Christiana adversùs hæreticam pravitatem generalibus Inquisitoribus à Sede Apostolica specialiter deputatis, editum est sequens decretum.

„ Sanctissim D. N. post latum decretum
„ die 24. Septembris proximè elapsi, quo vigin-
„ tiocto propositiones damnatæ fuerunt, exami-
„ natis sedulò & accuratè usque ad hanc diem
„ infrascriptis aliis quadragesimum quintum
„ numerum implentibus, per plures in sacra
„ Theologia Magistros, ac per Eminentissimos
„ ac Reverendissimos DD. Cardinales adversùs
„ hæreticam pravitatem Generales Inquisitores,
„ eorum suffragia sigillatim super unaquaque
„ ipsarum audivit.

„ Propositio 29. In die jejunii, qui sæpiùs
„ modicum quid comedit, etsi notabilem quan-
„ titatem in fine comederit, non frangit jeju-
„ nium.

„ 30. Omnes Officiales, qui in Republica cor-
„ poraliter laborant, sunt excusati ab obligatio-
„ ne jejunii, nec debent se certificare, an labor
„ sit compatibilis cum jejunio.

„ 31. Excusantur absolutè à præcepto jejunii
„ omnes illi, qui iter agunt equitando, utcum-
„ que iter agant; etiamsi iter necessarium non
„ sit, & etiamsi iter unius diei conficiant.

„ 32.

„ 32. Non eſt evidens, quod conſuetudo non „ comedendi ova & lacticinia in Quadrageſima „ obliget.

„ 33. Reſtitutio fructuum ob omiſſionem ho- „ rarum ſuppleri poteſt per quaſcumque elee- „ moſynas, quas antè Beneficiarius de fructibus „ ſui beneficii fecerit.

„ 34. In die Palmarum recitans officium Paſ- „ chale ſatisfacit præcepto.

„ 35. Unico officio poteſt quis ſatisfacere „ duplici præcepto, pro die præſenti & cra- „ ſtino.

„ 36. Regulares poſſunt in foro conſcientiæ „ uti privilegiis ſuis, quæ ſunt expreſsè revo- „ cata per Concilium Tridentinum.

„ 37. Indulgentiæ conceſſæ Regularibus, & „ revocatæ à Paulo V. hodie ſunt revalidatæ.

„ 38. Mandatum Tridentini factum Sacerdo- „ ti ſacrificanti ex neceſſitate cum peccato mor- „ tali, confitendi quamprimùm, eſt conſilium, „ non præceptum.

„ 39. Illa particula, *quamprimùm*, intelli- „ gitur, cùm Sacerdos ſuo tempore confitebi- „ tur.

„ 40. Eſt probabilis opinio quæ dicit, eſſe „ tantùm veniale oſculum habitum ob delecta- „ tionem carnalem & ſenſibilem, quæ ex oſcu- „ lo oritur, ſecluſo periculo conſenſus ulterioris, „ & pollutionis.

„ 41. Non eſt obligandus concubinarius ad „ ejiciendam concubinam, ſi hæc nimis utilis „ eſſet ad oblectamentum concubinarii, vulgò „ *regalo*, dum deficiente illo nimis ægrè ageret „ vitam, & aliæ curæ tædio magno concubina- „ rium afficerent, & alia famula nimis difficilè „ inveniretur.

„ 42. Licitum est mutuanti aliquid ultra sor-
„ tem exigere, si se obliget ad non repeten-
„ dam sortem usque ad certum tempus.

„ 43. Annuum legatum pro anima relictum
„ non durat plus quàm per decem annos.

„ 44. Quoad forum conscientiæ, reo corre-
„ cto, ejusque contumacia cessante, cessant cen-
„ suræ.

„ 45. Libri prohibiti, donec expurgentur,
„ possunt retineri usquedum adhibitâ diligentiâ
„ corrigantur.

„ Quibus maturè pensatis, idem Sanctissimus
„ statuit, &c. (omninò ut suprà.) Insuper di-
„ strictè in virtute, &c. (etiam ut suprà.)

Ecce consectaria è vagæ probabilitatis fonte effluxa: ecce infelicem illam perversorum dogmatum segetem, quæ non paucis annitentibus modernis ad fidelium perniciem fruticarunt. Quando Parochi Rhotomagenses & Parisienses similes, aliasve propositiones ex libris Casuistarum excerptas, & syllabatim in eis inventas collegerunt, earumque damnationem ab Episcopis suis, quibus de fide, moribusque judicium jure divino concessum est, postularunt: quando easdem propositiones cum exemplaribus collatas Episcopi gravissimis decretis proscripserunt; continuò Probabilistæ propositionum quæsitores, collectores, & censores, vel falsidicos, vel præjudiciis suspectis occupatos esse dixerunt, aut certè Jansenismi impertinentissimè insimularunt. At post Apostolicæ Sedis oraculum, postquam Parochorum, Episcoporumque judiciis ipsius Summi Pontificis propositiones excerptas coram sacro Collegio tacti dolore cordis intrinsecus reprobantis authoritas accessit, ne mi-

reris lector, si ad Augustini, & Aquinatis inconcussa & tutissima dogmata ab his corruptelis immensùm aliena exigendas esse resolutiones morales contendamus.

Reflexio per modum orationis.

Sede age, ad Augustinum & Aquinatem revertatur oratio, unde paululùm, tametsi meherclè non incommodè, digressa est. Tempus est, ut Sanctissimorum Doctorum elogio vix probè incepto, & omni nostro conatu superiori finem imponamus, non quòd ullus deberet esse laudum terminus, sed quia id arbitramur apprimè in elogiis esse utile, ut ne quid nimis. Ipsorum ergo patrocinia pro virili exoremus, quorum nomina omnem supergredi laudem fatendum est.

Hem itaque, Doctores sanctissimi, per eam, quâ ad Deum valetis, gratiam vos obtestor, ut Scholam illam solenni sacramento doctrinæ vestræ defendendæ obstrictam continuâ protectione dignemini. Facite ut doctrina vestra Thomistarum tutelæ concredita, Dominicanis defensoribus non careat, quæ defensoribus carere non potest. Ne abs vobis hanc familiam segregetis, neu deseratis, quæ vos in Parentum dilexit loco, quæve vos solos semper fecit maximi, seu vobis morigera fuit in dogmatibus omnibus, vosque agnovit amicos, tutores, & Patres. Eximius sanè, & incredibilis erga familiam & Scholam nostram vestri pectoris amor ita nos beneficiis hactenus affecit, ita ardentioris dilectionis nexibus in dies devincit, ut toti in conferendis beneficiis impensi esse videamini: sed reciprocus

est

est, Sanctissimi Patres, in vos, cœlestemque doctrinam vestram verorum Thomistarum amor; non simulatus, non qualiscumque, non perfunctorius, sed intimus, sed visceribus infixus, utpotè hæreditarius, & ab uberibus suctus: quod enim S. Dominicus Augustini filius, quod S. Thomas Augustini discipulus lac dulciter biberant, nobis propinatum gustamus suaviter, medullitùs retinemus, ardenter prosequimur, intrepidè tutamur. Justum ergo est, Doctores incomparabiles, ut ingrata vobis non sit Schola illa, quæ non aliam gratiam spirat, quàm vestram. Justum est, ut si gratias vobis referre quantas debemus non possumus, habeamus tamen quantùm maximas. A vobis totum, si quid in nobis est, hausimus; in vos totum grati refundimus, ut ad locum unde exeunt flumina, revertantur. Quod si tenemur colligere fragmenta, ne pereant, hoc est, ut exponit Bernardus, ne minima quidem beneficia oblivisci, quid à nobis pertentandum juberet gratitudo, qui à vobis totum possidemus, cogitari quidem fortassis, vel desiderari potest; dici verò, multò minùs rependi, non potest.

Verùm quia immaculata, labisque pura doctrina vestra immaculatos quærit animos, labisque puros, nec eam capit nisi mens munda, illam nobis à Deo exorate gratiam salutarem, quæ non solùm expeditos animos avet, sed ipsa expedit, ac vilissimorum terræ commodorum amore liberat; puros noscit, & puros facit. Ita confore speramus. Sic vobis faventibus, intentatis ab adversariis nostris malis maturè occurremus; & defensæ do-

ctrinæ

ctrinæ vestræ gloriam nobis eximiam æternùm retinebimus, ut in sancti Ordinis perpetuitate perpetuos habeat custodes, prædicatores, & propagatores.

Finis libri octavi Theologiæ mentis & cordis.

